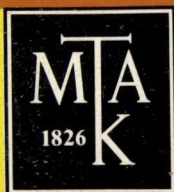

KÓNYA SÁNDOR

„...MAGYAR AKADÉMIA ÁLLÍTTASSÉK FEL...”

Akadémiai törvények,
alapszabályok, ügyrendek

1827-1990

BUDAPEST · 1994

„...MAGYAR AKADÉMIA
ÁLLÍTTASSÉK FEL...”

**A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRÁNAK KÖZLEMÉNYEI**

**PUBLICATIONES BIBLIOTHECAE
ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE**

32 (107)

ÚJ SOROZAT

SOROZATSZERKESZTŐ:

**FEKETE GÉZÁNÉ és
VEKERDI LÁSZLÓ**

KÓNYA SÁNDOR

„...MAGYAR AKADÉMIA ÁLLÍTTASSÉK FEL...”

Akadémiai törvények,
alapszabályok, ügyrendek

1827–1990

BUDAPEST · 1994

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

ISBN 963 7302 89 1

ISSN 0133–8862

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	7
„... Magyar Akadémia állíttassék fel...” Bevezető tanulmány	9
Dokumentumok	55
1. Az 1827. XI. tv.	57
2. Az 1827. XII. tv.	58
3. Az 1827. XIX. tv.	59
4. Az 1830. IV. tv.	59
5. Az 1840. XLII. tv.	60
6. A Magyar Tudós Társaság Alaprajza 1831	63
7. A Magyar Tudós Társaság rendszabásai 1831	73
8. A Magyar Tudós Társaság utasító határozatai 1836	82
9. A Magyar Tudós Társaság utasító határozatai 1845	89
10. A Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályai 1858	102
11. A Magyar Tudományos Akadémia Ügyrendje 1860	112
12. A Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályai 1869	133
13. A Magyar Tudományos Akadémia Ügyrendje 1869	142
14. A Magyar Tudományos Akadémia Ügyrendje 1912	176
15. Az 1923. I. tv.	242
16. A Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályai 1936	245
17. A Magyar Tudományos Akadémia Ügyrendje 1936	251
18. A Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályai 1946	300
19. Az 1949. XXVII. tv.	307
20. A Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályai 1949	309
21. A Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályai 1956	317
22. Az 1960. 24. tvr.	332
23. A Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályai 1960	334
24. A Magyar Tudományos Akadémia Szervezeti és Működési Szabályzata 1962 ..	349
25. Az 1969. 41. tvr.	388
26. A Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályai 1970	391
27. A Magyar Tudományos Akadémia Központi Hivatalának Szervezeti és Működési Szabályzata 1972	408
28. A Magyar Tudományos Akadémia Testületi Titkárságának Szervezeti és Működési Szabályzata 1972	422
29. Az 1979. 6. tvr.	429
30. A Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályai és tudományos testületeinek ügyrendje 1982	432
31. A Magyar Tudományos Akadémia Központi Hivatalának Szervezeti és Működési Szabályzata 1982	453
32. Az 1986. 5. tvr.	481
33. A Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályai és testületi ügyrendje 1990 ..	483
Utószó	513

ELŐSZÓ

1991 nyarán az Akadémiai Könyvtár összegyűjtötte a nyomtatásban megjelent akadémiai alapszabályokat és ügyrendeket. Ennek áttekintése során igen érdekes, változatos kép rajzolódott ki az Akadémia paragrafusokban is rögzített életéről, állandó és változó feladatairól, működésének feltételeiről, tevékenységének kereteiről, a hatalomhoz való viszonyáról, a maga alkotta vagy olykor mások által rákényszerített szabályairól.

A több mint másfél évszázad szabályzatait felölelő gyűjtemény történetileg egymásra épülő darabjai jól mutatják a magyar történelem változásainak olykor kíméletlen beavatkozását az Akadémia életébe, de megfigyelhetők azok az akadémiai belső gyakorlat által csiszolódott, finomított szabálmódosítások is, amelyek sokszor évtizedeken keresztül érlelődtek és a korszerűsítést szorgalmazó, többszöri erőfeszítések eredményeként váltak elfogadottá. A történelmi távlat a tudományok fejlődésének az Akadémia szervezetére gyakorolt hatását is érzékelhetővé teszi.

Ezt a gazdagságot látva alakult ki Rózsa Györggyel, az Akadémiai Könyvtár főigazgatójával beszélgetve az a gondolat, hogy érdemes lenne ezt a gyűjteményt kiegészítve és elrendezve közkinccsé tenni.

A kötet tartalmazza valamennyi, az Akadémiára vonatkozó törvény és törvényerejű rendelet teljes szövegét, továbbá azokat az alapszabályokat, amelyek vagy új elvekből kiindulva fogalmazták meg az Akadémia feladatait, szervezetét, működésének főbb elveit, vagy amelyek lényeges változásokat rögzítettek az előző időszak szabályaihoz képest.

Célszerűnek tartottam közzétenni néhány ügyrendet, illetve szervezeti és működési szabályzatot is, amelyek betekintést engednek az Akadémia mindennapi életébe, megismertetik az adott kor *tudományszervezési gyakorlatát* és némelyikük gazdag forrásul szolgál a *tudománytörténet* számára is. A dokumentumokat általában időrendben közlöm. Ettől eltértem az adományokat rögzítő törvények esetében, amikor is a tematikus csoportosítást tartottam célszerűnek. A dokumentumok sorszámát a bevezető tanulmányban zárójelben tüntettem fel.

Míg az Akadémia első évszázadára az volt a jellemző, hogy elsősorban az alapszabályokban határozták meg feladatait, szervezetét és még az alapvető változások sem törvények formájában mondták ki, hanem új alapszabályokban fogalmazódtak meg, addig a 20. század derekától törvények és törvényerejű rendeletek rögzítették részletesen nemcsak az Akadémia funkcióját, hanem szervezeti felépítését és működési alapelveit is. Ettől az időtől kezdve az alapszabályok egyre inkább, szinte végrehajtási utasításai voltak a törvényeknek, a törvényerejű rendeleteknek.

Ha eltekintünk az adományozók neveit megőrkítő törvényektől, több mint egy évszázadon át — az alapítástól 1948-ig — két törvényt hoztak az Akadémiáról, az 1827.

évi XI. sz.-t és az 1923. évi I. sz.-t. Az első az alapító törvény, a második pedig az Akadémia állami támogatását szabályozta és meghatározta helyét az 1920-as évek tudománypolitikai rendszerében.

A következő törvény már 1949-ben született és az Akadémia teljes átalakítását, új szerepkörét írta elő. Ezt követte négy törvényerejű rendelet (1960, 1969, 1979, 1986).

Az első alapszabályt követően új alapszabályok megalkotására egy – egy történelmi fordulat vagy az Akadémia szervezeti felépítésében bekövetkezett lényeges változások után került sor. Új alapszabályt fogadtak el 1858-ban, 1869-ben, 1946-ban, 1949-ben, 1956-ban, 1960-ban, 1970-ben és 1990-ben.

Az alapszabályok részleges módosítása természetesen – különösen a 20. század második felében – gyakori volt, de ezek az alapszabályoknak csak egy – egy részletét változtatták meg. Ezekre a módosításokra a bevezető tanulmányban ki fogok térni.

Budapest, 1993. november hó.

„... MAGYAR AKADÉMIA ÁLLÍTTASSÉK FEL ...”

Akadémiai törvények, alapszabályok, ügyrendek

/1827–1990/

1.

Az 1808. évi VIII. sz. „A Nemzeti Múzeum felállításáról és a magyar nyelv művelését előmozdító más intézkedésekről” szóló törvény említette először egy tudományos társaság felállításának szükségességét. A 18. század utolsó és a 19. század első évtizedeiben egymás után születtek a különböző tervezetek az Akadémia felállítására a magyar nyelv terjesztésének és fejlesztésének céljából, de hiányoztak a tudós társaság létrehozásához az anyagi feltételek. Az igény tehát igen sokszor megfogalmazódott, mígnem 1825. november 3-án a pozsonyi országgyűlés kerületi ülésén éles vita bontakozott ki a Magyar Tudós Társaság ügyében a megyei küldöttek között, bírálván a mágnásokat, hogy nem vállalnak áldozatot a nemzeti ügyért. Ekkor ajánlotta fel gróf Széchenyi István birtokának egy évi jövedelmét a Tudós Társaság céljaira. Széchenyi példáját követte Vay Ábrahám Borsod megye követe, gróf Andrássy György Torna vármegye követe és gróf Károlyi György Szatmár megye követe. Nevüket és az őket követő adományozókat törvényekben örököltették meg. (2., 3., 4., 5.)

A négy kezdeményező főúr előterjesztésben arra kérte november 8-án a nádort, hogy legyen az intézmény pártfogója, az országgyűlés két tábláját pedig arra, hogy vállassanak „elegyes küldöttséget” az alapszabályok kidolgozására.

A négy alapító november 21-én az alapszabály tervezetét is benyújtotta.

Az elegyes küldöttség 1826. március 15-re dolgozta ki javaslatát. A karok és rendek április 1-én tárgyalták meg a javaslatot, lényeges változtatásokat igényelve. A nyelvtudományi, bölcsészeti, természettudományi és matematikai osztály mellé szükségesnek tartották még két osztályt: a történelmi és jogtudományi (”törvénytudományi”) osztály felállítását. Úgy határoztak a megalakulásra vonatkozóan, hogy a négy alapító kiválaszt 21 tagot és ők alkotnák, legfelsőbb megerősítés után az Igazgató Tanácsot, amely első alakuláskor a betöltendő helyekre kinevezi a tagokat. Az országgyűlés 1826 áprilisában terjesztette a király elé a tervezetet. A királyi engedélyt 1827 áprilisában kapták meg.

Az elegyes küldöttség 1827. augusztus 14-én úgy határozott: felkéri a nádort, hogy a Tudós Társaság szervezetének és alapszabályainak megállapítása céljából új bizott-

ságot állítson össze. Ez megtörtént az 1827. évi XI. törvény (1.) elfogadása után. Az uralkodó a törvényt 1827 augusztusában szentesítette.

Az alapító törvény egy bevezető – a célt megjelölő – mondatból és 2 §-ból áll. Az 1. § kimondta a Tudós Társaság felállítását, megjelölte az anyagi alapot és meghatározta a Társaság székhelyét. A 2. § pedig annak rögzítése mellett, hogy a Társaság pártfogója a nádor, meghatározta a további teendőket: Terv kidolgozása, az alapszabályok és rendszabások részletes kimunkálása az országos bizottság és az ajánlók által kinyilvánított elveknek megfelelően.

A nádor 1827. november 30-án alakította meg azt a bizottságot, amelynek az volt a feladata, hogy eleget tegyen a törvényben foglaltaknak. A bizottság elnökévé gróf Teleki Józsefet, tagjaivá a négy első alapítón kívül huszonkét tudóst és írórt nevezett ki. A bizottság március – áprilisban 24 ülést tartott és április 17-re fejezte be munkáját. A nádor 1828 augusztusában terjesztette a király elé az alaprajzot (alapszabály) és a rendszabásokat (ügyrend). 1830 júliusában értesítették gróf Teleki Józsefet a királyi megerősítésről.

Az alaprajz és a rendszabások végleges szövegét az Igazgató Tanács 1830 decemberében fogalmazta meg, amire a királyi jóváhagyás 1831 márciusában érkezett meg. Az alaprajzban (6.) és a rendszabásokban (7.) az udvar bizonyos kívánságait érvényesíteni kellett. Így belc kellett venni azt a tiltást, hogy a Társaság tagjai nem folytathatnak politikai és vallási kérdésekről vitákat. Az alaprajzban ez a követelmény – leszűkítve – a munkák bírálatáról szóló tevékenység szempontjai között szerepelt. A rendszabásokban a követelmény általánosabb hatókörű. „A társak öni fogják magokat, a vallást az Ország polgári állapotját és polgári kormányát illető, vagy akármely más politikai tárgyak vitásaitól.”

A Társaság kénytelen volt bevenni mind az alaprajzba, mind a rendszabásokba, hogy kéziratait csak a cenzúra engedélyével jelenteti meg.

Az is uralkodói kívánságra került be az alaprajzba és a rendszabásokba, hogy választott tag használhatja „a Magyar Tudós Társaság tagja” címet. De „a taggá választást esedező levéllel és kérelemmel keresni, vagy éppen utána esengeni nemcsak nem szabad, sőt különösen mindenkorra tiltatik.”

Az intézmény elnevezéséről is vita folyt már az alapszabályokat kidolgozó bizottságban. Az alapító törvényben mindkét elnevezés olvasható. A vélemények megoszlottak, de a többség a Magyar Tudományos Akadémia elnevezés használatát kívánta. Feltételezhető, hogy az udvarnak a Társaság elnevezés jobban megfelelt, ezzel is csökkenteni akarta az intézmény jelentőségét.

Az Akadémia alapításának fent vázolt körülményeiből is kitűnik, hogy az Akadémia legfontosabb célját, feladatát a magyar nyelv terjesztésében és művelésében látták. Ez fogalmazódott meg az alapító törvény bevezető mondatában, az alaprajz I. pontjában, és a rendszabások I. 1. és 2. pontjában. Igaz, nem egyértelműen. És értelmezése körül évtizedeken keresztül folyt a vita.

Az alapító törvény bevezető mondata a karoknak és rendeknek „a honi nyelvnek nemcsak terjesztésére, de egyszersmind annak minden tudományok s mesterségek nemeiben lehető kimíveltetésére” irányuló gondoskodásáról szól. Az alaprajz szerint a Társaságnak „egyedül csak az van téve céljává, hogy munkálódása által hazánkban a tudományok és szép művészségek honi nyelven műveltesse; ’s viszont ezek által a nyelv maga csinosulást, fennséget és bővülést nyerjen”. A rendszabásokban pedig így fogalmaztak: A Társaság „a tudományok és a szép művészségek minden nemeiben a nemzeti nyelv kimíveltetésén igyekszik egyedül”.

Nyelvművelés-e a cél avagy a tudományok és szép művészetek művelése magyar nyelven, vagy nyelvművelés és a tudományok művelése? Kezdetben a magyar nyelv fejlesztését tekintették az első rendű feladatnak, ezt mutatják az alaprajzban megfogalmazott konkrét tennivalók is: A magyar grammatika elkészítése, a nagy magyar szótár munkálatainak megkezdése. Ugyanakkor a hat tudományos osztály felállítása tükrözi a tudományok összessége összefogásának, képviselőitének igényét is.

A Társaság alaprajza a „foglatatosságról” szóló fejezetben öt tevékenységi kört jelelt meg, ahol munkálkodniuk kell. A már említett nyelvművelés mellett tudományos és szépirodalmi művek bírálata, jutalomkérdések (pályatételek) meghirdetése és az eredmények jutalmazása, tudományos utazások támogatása.

A Társaságnak a király „legfőbb felvigyázása mellett” József főherceg, a nádor volt a pártfogója.

A Társaság irányító testülete – a már említetteknek megfelelően – a 25 tagú Igazgató Tanács volt, amelynek a 4 alapító tag mellett 21 tagját a négy alapító javaslatára a nádor útján az uralkodó erősítette meg. A tagok többsége főnemesekből, főpapokból állt, a nemességet és a polgárságot egy – egy személy képviselte az Igazgató Tanács első összetételében. Az Igazgató Tanács választotta tagjai közül az előlülőt és a másodlülülőt. Kezdetben egy – egy évre. Az első előlülő gróf Teleki József volt, aki 1855-ben bekövetkezett haláláig évenkénti újra választás útján töltötte be ezt a tiszteletet, a másodlülülő tisztségére 1831-től 1848-ig ismételten gróf Széchenyi Istvánt választották meg. Az Igazgató Tanács önmagát egészítette ki. Döntött a díjakról, jutalmakról, kiadandó kéziratokról, külföldi utakról, a pénzügyekről.

A Társaság hat osztályból, osztályonként 7 – 7 rendes tagból állt, akik közül 3 – 3 tagnak a Társaság székhelyén vagy annak környékén kellett laknia. Az első rendes tagokat, összesen 23-t, az Igazgató Tanács nevezte ki 1830. november 17-én. Kezdetben 3 pesti és 3 vidéki rendes tag kapott fizetést.

A tiszteletbeli tagok száma 24 volt. A levelező és külföldi tagok száma nem volt meghatározva.

Az első nagygyűlésen 1831. február 14-én 16 tiszteletbeli, 19 levelező, 3 rendes és 2 külföldi tagot választottak.

A Társaság alaprajzából, rendszabásaiból, a gyűlések rendjéből kirajzolódik a Társaság működése.

A rendes tagok, akik Pesten, Budán vagy a környéken laktak, kötelesek voltak henteente egyszer összejönni. Ezeket az összejöveteleket nevezték heti ülésnek vagy *kisgyűlésnek*. A kisgyűlés akkor volt határozatképes, ha a tiszteletbeli és rendes tagok száma legalább kilenc volt. A kisgyűléseken részt vehettek a tiszteletbeli és levelező tagok is, de számukra nem volt kötelező a jelenlét. Ezeken az üléseken a rendes tagok ismertették kutatásaik eredményeit, a szép művészségek művelői verseiket, irodalmi alkotásaikat. A kisgyűlésen az előlülő vagy a másodlülülő elnökölt. A titoknok mindegyiken részt vett és vezette a jegyzőkönyvet. A kisgyűléseken ismertette a titoknok azokat a leveleket, megkereséseket, átiratokat, amelyek a Társasághoz érkeztek. Rendszerint javasolta az elintézés módját is, amiről ott helyben határoztak. Ezeken az üléseken a titoknok ismertette az előző kisgyűlés jegyzőkönyvét, beszámolt a tett intézkedésekről, a határozatok végrehajtásáról. Itt hallgatták meg elhunyt tagtársaikról az emlékbeszédeket, itt alakították ki a jutalomkérdéseket, a pályatételeket, itt történt a beérkezett pályázatok elbírálása. Itt döntöttek az Évkönyvben megjelentetendő cikkekről, tanulmányokról, egyes kéziratok kiadásáról. Az első kisgyűlést 1831. február 28-ára hívták össze.

Nagygyűlést évente egyszer tartottak. Ezen részt kellett venni a vidéki rendes tagoknak is. A nagygyűlésen döntöttek a tagfelvételekről, a pályadíjak odaítéléséről.

Ezt követte a nyilvános, ünnepélyes ülés, amit *közgyűlésnek* neveztek. Ezen rendszert elhangzott egy nagyobb lélegzetű tudományos előadás, emlékbeszéd kiemelkedő tagtárs fölött, a titoknok beszámolója az éves működésről és itt jelentették be a tagválasztás eredményét, itt adták át a pályadíjakat, a jutalmakat.

A felvázolt képből kitűnik, hogy bár a Társaság hat osztályra tagolódott, a munka a kisgyűlések keretében folyt. A hat osztály minden tárgy- és tudományos kérdésben együttesen tanácskozott és határozott. Az osztályok a valóságban nem működtek.

Viszonylag hamar megfogalmazódtak az alaprajz és a rendszabások egyes meghatározásaival kapcsolatos észrevételek, szakmai szempontból a kifogások a Társaság összetételét illetően is. Szóva tették, hogy a tagok egyrésze nem vesz részt a tudósetület munkájában, sokan politikai szempontok alapján kerültek be a Társaság tagjai közé, érdektelenek a Társaság tevékenységét illetően. Újra meg újra fellángolt a vita a Társaság céljának értelmezése körül.

Alig két évvel az alaprajz és a rendszabások jóváhagyása után az addig szerzett tapasztalatok alapján gróf Széchenyi István 1833 februárjában kezdeményezte a szabályzatok módosítását. Gróf Teleki József elnök korainak tartotta a módosítást és feltételezte, hogy az udvar nem járul hozzá. 1833 júliusában királyi állásfoglalás is született, amely szerint nem engedi meg az alapszabályok megváltoztatását. A reformpróbálkozások ennek ellenére folytatódtak. Összegyűjtötték a módosító javaslatokat, amelyek elsősorban a Társaság célja, feladata újrafogalmazására, a tagokkal szemben támasztott szakmai követelmények kialakítására vonatkoztak. A nagygyűlés napirendre tűzte és kialakította a maga álláspontját, az Igazgató Tanács azonban nem tárgyalta meg a javaslatokat.

Az 1830-as évek első fele reformtörekvéseinek egy része – azok, amelyek nem voltak ellentétesek az alaprajzban és a rendszabásokban foglaltakkal – az 1836-ban kiadott Névkönyvben a rendszabások után „A M. T. Társaság útasító határozatai” címen jelent meg. (8.) Ezek egyrészt a tagválasztásra, a székfoglalók tartására, az elhunyt tagokról szóló megemlékezés módjára, másrészt a Társaság munkálkodásával összefüggésben a kiadványok (Évkönyv, Tudománytár) tartalmi kérdéseire, továbbá a jutalmak odaítélésének feltételeire, a jutalomkérdések kialakítására, a válaszok jutalmazására, a kéziratok elbírálásának szempontjaira vonatkoztak, illetve néhány egyéb kérdésben tartalmazták a Társaság álláspontját.

A Társaság munkájában a szakszerűség növelésére irányuló, szervezeti változtatásokat is sürgető törekvések az 1840-es évek első felében ismét felerősödtek. Folytatódtak a viták a Társaság célját illetően: tudományos vagy nyelvművelő intézet-e az Akadémia. Javaslatok fogalmazódtak meg a hat osztálynak négy vagy három osztállyá történő átszervezésére és ezzel együtt szakkérdésekben az osztályok önállóságának megerősítésére. Bírálták az Igazgató Tanács hatalmát, a tudós testület függő helyzetét. Nagyobb teret igényeltek a természettudományoknak és nagyobb anyagi támogatást. Mivel az alaprajz, a rendszabások módosítására még mindig nem nyílt lehetőség, a Társaság ismét az „utasító határozatok” műfaját választotta a módosítások hatályba lépésére. Ez a négy fejezetből és 88 pontból álló szabályzat szerkezetében és tartalmában inkább a rendszabásokhoz hasonlított, mint egy határozat-gyűjteményhez. Az 1846-ban megjelent Névkönyv egységes szerkezetben közölte az 1831-től 1845-ig életbe léptetett változtatásokat, amelyek lényeges kérdésekben nem mentek túl az 1831-es alaprajzban és az 1831-es rendszabásokban foglaltakon, nem tartalmaztak szervezeti módosításokat, de részletesebb előírásokkal igyekeztek szakszerűbbé, a követelmé-

nyek megfogalmazásával színvonalasabbá, egységesebbé tenni a Tudós Társaság tevékenységét. (9.)

Ebben a szabályzatban rögzítették először, hogy egyes osztályokhoz milyen tudományterületek tartoznak. A tudományok korabeli osztályozása tudománytörténeti szempontból is érdekes része a szabályzatnak. Részletesen meghatározták a tagválasztás feltételeit, a tagok köteleességét. Rögzítették, hogy rendes tagot csak a levelező tagok közül lehet választani. Előírták, hogy a rendes tag köteles két évenként „az illető tudomány előbbvitelére szolgáló” értekezést elkészíteni. Részletesen felsorolták a titkoknak és segédjegyzőnek a feladatait.

1845-től kísérleti jelleggel bevezették az *önálló osztályüléseket*. Ezt az utasító határozatok nem mondták ki nyíltan, hanem kisgyűlésnek nevezték ezeket az összejöveteleket is, egy – egy jelzővel megkülönböztetve a hagyományos, heti – valamennyi helybéli rendes tag részvételével tartott – kisgyűléstől. Az osztályülésnek megfelelő kisgyűlésnek hol „osztályos kisgyűlés”, hol „osztályi kisgyűlés” volt a neve.

A heti ülések rendjét is szabályozták. Az ülésnap hétfő volt. Az osztályok meghatározott sorrendben tartották ezen a napon „kisgyűléseiket”, amelyen a helybéli azon osztályhoz tartozó rendes tagoknak kötelező volt a részvétel. Két hetenként rendezték meg a hagyományos, az összes helybeli rendes tag jelenlétére számító kisgyűléseket. Ez a lényeges szervezeti változás szükségessé tette általában a gyűlések, de különösen a két fajta kisgyűlés feladatkörének újbóli meghatározását. A szabályzat 22. és 24. pontja részletesen felsorolta, mivel foglalkozzék az egyik, s mivel a másik fajta kisgyűlés. A felsorolásból világosan kitűnik, hogy a szorosan vett szakkérdések megtárgyalása az osztályülések hatáskörébe került. Bizonyos mértékig elkülönült az osztályok adminisztrációja is a titkoknoki hivataltól. Kimondták, hogy a szorosan osztályi tárgyakról „az osztály tollvivője” készíti az előterjesztéseket, a jelentéseket.

A rendszabásokban közgyűlésnek nevezett nyilvános ülés e szabályzatban *közülés* néven szerepel.

Szabályozták az új kiadványok (Akadémiai Értesítő, Régi Magyar Nyelvemlékek) tartalmát, szerkesztési, megjelentetési rendjét. A nagyjutalom odaítélésének feltételei mellett felsorolták a rendkívüli jutalmak eldöntésének módját, szempontjait.

Az utasító határozatoknak ez a csokra mutatja a törekvések irányát, tükrözi a változások egy bizonyos fokát is, de érzékelteti azt is, hogy lényeges módosulások nem következtek be, továbbra sem oldódtak meg azok a problémák, amelyek fékeztek az Akadémia munkáját.

Az 1848-as forradalom előszele, majd a forradalom újra felszínre hozta a megoldatlan kérdéseket. 1848. március 20-án a rendkívüli kisgyűlés bizottságot küldött ki az alaprajz, a rendszabások reformjának előkészítésére. 1848 nyarán gyűjtötték össze a javaslatokat. Ezek között voltak olyanok, amelyek azt kezdeményezték, hogy a tisztségviselőket a tagok válasszák, adjon az állam anyagi támogatást az Akadémiának, legyenek nyilvánosak az előadások. Azt tervezték, hogy ősszel a nagygyűlés megvitatja és az Igazgató Tanács elé terjeszti a módosításokat. A hadi események a nagygyűlés összehívását megakadályozták. A kialakított reformjavaslatok jobb időkre vártak. De nem azok következtek.

2.

A forradalom és a szabadságharc leverése után az ország katonai megszállás alá került, ez a körülmény az Akadémia működését is jelentős mértékben korlátozta.

A császári biztos 1850 márciusában vizsgálatot rendelt el az Akadémia forradalom alatti tevékenységét illetően. A vizsgálat befejezése után az Akadémia engedélyt kapott a kisgyűlések megtartására. De nagygyűlést, Igazgató Tanácsi ülést nem tarthattak. 1850. június 10-én nyitotta meg az új másodelnök, az egyik alapító gróf Andrássy György a megválasztása utáni első kisgyűlést.

Az 1852. november 26-án megjelent császári parancs elrendelte, hogy „mindennemű egyesület” felállításához császári hozzájárulást kell kérni, a már működő „egyleteknek” is meg kell szerezni ezt az engedélyt.

Az Akadémia kijelentette, hogy nem tartja szükségesnek az engedély megkérését, mert nem egyesület, és annak idején Ferenc király engedélyezte a működését, ő általa jóváhagyott alaprajzzal és rendszabással rendelkezik. Ezt az érvelést nem fogadták el és a pesti rendőrigazgató felszólította 1853 októberében az Akadémia elnökét, hogy az 1852-ben kiadott egyleti törvényhez igazított rendszabásokat német nyelven terjesszék elő a császári engedély megszerzése érdekében.

Gróf Teleki József elnök bizottságot küldött ki az alapszabályok átdolgozására, azt tanácsolva, hogy az 1845-ben megfogalmazott reformtervek közül csak azokra legyenek tekintettel, amelyek nem ellenkeznek az 1831-es rendszabásokkal.

A kisgyűlés és az Igazgató Tanács 1854 márciusában tárgyalta meg a bizottság által kidolgozott új alapszabály-tervezetet, amely lényegében nem tartalmazott újabb elemeket, mint amelyek az 1845-ös utasító határozatokban megjelentek, de újrafogalmazták az Akadémia célját. „A Magyar Tudományos Akadémia” célja a tudományok és a szépművészetek magyar nyelven művelése és terjesztése, egyszersmind a magyar nyelvnek egész gonddal csinosbítása és gazdagítása”.

Az 1854 tavaszán felterjesztett alapszabályok jóváhagyása sokáig késett.

Az 1854-ben hozott rendelet értelmében, azok az egyesületek, amelyek működésükhöz nem rendelkeztek császári engedéllyel „országfejedelmi” (császári) biztos felügyelete alá kerültek. Ez — többek között — azt jelentette, hogy engedélyt kellett kérni a gyűlések tartására és az engedélyezett gyűlésen részt vett az országfejedelmi biztos.

Az Akadémia, mivel nem rendelkezett működési engedéllyel, benyújtott alapszabályát még nem hagyták jóvá, 1854 októberétől a császári biztos felügyelete alá került. A személyes ellenőrzés az Igazgató Tanácsi ülésekre és a nagygyűlésre terjedt ki. A kisgyűléseken a császári biztos nem jelent meg.

A császár 1858. február 27-én erősítette meg az alapszabályokat, amelyek május 29-én kerültek az Igazgató Tanács elé. Az Igazgató Tanács nem tartotta elfogadhatónak a szabályzat több pontját és folyamodványban kérte az uralkodót a sérelmesnek tartott részek megváltoztatására. A Deák Ferenc által fogalmazott kérelem sérelmezte, hogy az 1. §-ban a tudományok magyar nyelven való művelése helyett csak a tudományok művelése szerepel, az elnököket nem az Igazgató Tanács választja, hanem három jelölt közül az uralkodó jelöli ki, illetőleg a tiszteleti, rendes, levelező tagokat nem a nagygyűlés választja, hanem a főkormányzó nevezi ki. Továbbá, hogy az Akadémia tagjai fizetésének megállapítása a főkormányzó hatáskörébe tartozik és az országfejedelmi biztos kötelességévé tétetik, hogy ne csak az alapszabályokkal ellentétes végzések esetén tiltakozzék, hanem akkor is, ha azok szemben állóak a kormány céljaival.

A fentiekén túlmenően az 1854-ben előterjesztett alapszabálytervezeten sok változtatást vezettek keresztül. Ezeket az Igazgató Tanács tudomásul vette. Kimaradt az a pont, ami a tervezetben szerepelt, de az 1831-es alapszabályban nem, hogy „rendes tag a levelező tagok sorából választható”. Visszaállították a régi alaprajzban szereplő, de a tervezetből elhagyott pontot: „Elnök, alelnök, igazgató és tiszteleti tagoknak a nekik juttatott kitűnő méltóság és állás szolgál fáradozásaik díjául.” Kiegészült a szöveg az akadémiai bizottmányokról szóló résszel. Előírták, hogy az elnök felelős az alapszabályok pontos betartásáért, a pénztári számadást fokozottan ellenőrizni kell. Pontos, teljes jegyzőkönyv vezetést követeltek és a jegyzőkönyvnek 8 napon belüli felterjesztését a főkormányzóhoz.

1858. július 1-én fogadta a császár a báró Eötvös József vezette akadémiai küldöttséget. A császár megígérte, „vizsgálat alá véteti a folyamodvány egyes pontjait”. Módosításra azonban nem került sor. Az udvar ragaszkodott az eredeti szöveghez. A császár feleslegesnek minősítette az Akadémia aggodalmát a magyar nyelv használata esetleges korlátozását illetően.

Az Igazgató Tanács 1858. november 20-i ülésén tudomásul vette a császári döntést. A belügyminiszteri megerősítési záradékkal ellátott új alapszabályokat az Akadémia 1860 márciusában kapta meg a főkormányzóságtól. (10.)

Ez az alapszabály kettős arculatával jól jellemzi a kort. Egyfelől tükrözi azt a hatalomtól való függőséget, azt a szorosan ellenőrzött mozgásteret, amit az országot tartományként kezelő hatalom engedélyezett, másrészt tartalmazza azokat a változásokat az Akadémia szervezeti felépítésében, amely a szakszerűbb tevékenység kereteit biztosította, legalizálta a kiépülés kezdetén lévő bizottsági rendszert. Ettől kezdve az intézmény elnevezése is a Magyar Tudományos Akadémia. Az akadémiai elnevezést használták már az 1830-as évek közepétől, de eddig a hivatalos elnevezés a Tudós Társaság volt. Ugyanígy általánossá vált az elnök és alelnök elnevezés. A két fajta „kisgyűlés” is hivatalos nevet kapott. Az osztályok által tartott ülés neve *osztályülés*, a valamennyi helybéli rendes tag számára kötelező részvétellel tartott ülés neve *összes ülés* lett.

1860-ban új ügyrendet (11.) is kialakított az Akadémia. Az új ügyrend jelentős részeket vett át az 1845-ös utasító határozatokból. Így pl. kisebb változásokkal az osztályokat és az osztályokhoz tartozó tudományterületeket, a tagok kötelességeit. De részletezőbbek az új ügyrendben a titoknak és a jegyzőnek a feladatairól szóló pontok.

Az ügyrend részletesen meghatározta az osztályülések és az összes ülések rendjét. Ez a rend hosszú évtizedeken keresztül nem változott. Az ülések napja hétfő volt. A nyelv és széptudományi osztály ülését a filozófiai, a törvénytudományi és a történettudományi osztályok együttes ülése követte. Ezek után a következő hétfőn a matematikai és a természettudományi osztályok közösen tartott ülése következett, majd folytatódott az osztályok sorrendjében. Minden hónap utolsó osztályülése után tartották meg az összes ülést.

Az osztályülések tartalmi meghatározása mellett praktikus tanácsokat, eligazításokat is tartalmazott az ügyrend az előadások előkészítésére, megszervezésére.

Új fejezet foglalkozott az állandó bizottmányokkal. Konkrétan felsorolta a bizottmányokat és részletezte azok teendőit. Az ügyrend ezen részei részletes tájékoztatást adnak arról, hogy hogyan működtek ezek a bizottságok, milyen szakmai tevékenységet fejtettek ki.

Szabályozta az ügyrend az Értesítő új megjelenési módját. Az osztályüléseknél említett három osztálycsoport szerint jelentek meg 1860-tól az Értesítő számai.

Az adományok növekvő száma tükröződött az ügyrendnek jutalommal foglalkozó részében. Egyenként felsorolta a díjakat, azok feltételeit és az elbírálás módját.

Az ügyrendben közzétették azoknak a külföldi tudományos intézményeknek a névsorát, amelyekkel kiadványi cserekapcsolatot folytattak, illetve felsorolták azokat a hazai intézményeket, amelyeket az Akadémia kiadványai megküldésével támogatott.

Az ügyrend részleteiben is érzékelteti azt a sokirányú szakmai tevékenységet, amely a szűkre szabott mozgástér és a fokozott állami ellenőrzés ellenére az 1850-es évek második felétől kibontakozott.

3.

Az 1867-es kiegészítés jelentős változásokat hozott az Akadémia életében is. Az alapszabály módosítására 1865-ben kiküldött bizottság, amelynek eredeti feladata az volt, hogy tegyen javaslatot a levelező tagok számának meghatározására és az alapszabályok ilyen irányú megváltoztatására, 1867-ben azt javasolta, hogy a megváltozott viszonyok figyelembevételével az egész alapszabály átvizsgálására és új alapszabályok kialakítására kerüljön sor. Új bizottságot küldtek ki – osztályonként 2–2 tagot – és a szükséges változások irányát három vonatkozásban határozták meg: az Akadémia autonómiaja, a tudótestület és az Igazgató Tanács viszonya, az osztályok önállósága. Két évi előkészület, a javaslattevő bizottság átalakítása – a bizottságba fele arányban az Igazgató Tanács tagjainak bevonása – és nem kevés vita után 1869 áprilisában a nagygyűlés és az Igazgató Tanács elfogadta az új alapszabályokat, majd ugyanaz év júniusában a király megerősítette azokat.

Az új alapszabályok (12.) megszüntették azokat a kötöttségeket, korlátozásokat, amelyeket az abszolutizmus, az idegen elnyomás kényszerített az Akadémiára. (Cenzúra, a politikai kérdések tárgyalásától való eltiltás, a főkormányzósági közvetlen beavatkozás.) Az Akadémia olyan önállóságra tett szert, amilyennel fennállása óta nem rendelkezett.

Igen jelentős volt a változás, amely az Igazgató Tanács szerepkörében bekövetkezett. Megszüntették a Tanácsnak az elnök, alelnök megválasztásában betöltött meghatározó funkcióját. Az elnök, az alelnök, főtitkár megválasztásának joga az *elegyes ülés* hatáskörébe került, amelyet a tiszteleti, a rendes tagok és az Igazgató Tanács tagjai alkottak. De megváltozott az Igazgató Tanács összetétele is. Megszűnt az „igazgató tag” kategória. Az új alapszabályok szerint a Tanács 12 tagját az Igazgató Tanács, a másik 12 tagját az akadémiai tagok alkotta nagygyűlés választotta. A „békés átmenetet” úgy oldották meg, hogy ez a módosítás nem érintette az Igazgató Tanács már megválasztott tagjait. Az alapszabály azt is kimondta – lényegesen csökkentve a Tanács irányító szerepét –, hogy az Igazgató Tanács feladata az Akadémia anyagi ügyeinek az intézése, a szellemi ügyek az osztályokra tartoznak.

Az Igazgató Tanács feladatait az alapszabály a gazdasági ügyek területén részletesen meghatározta és előírta számára, hogy havonta ülésezzen és évente részletes jelentésben számoljon be az Akadémia anyagi helyzetéről.

Nőtt az osztályok önállósága. Az osztályok belső szervezetét is beiktatták az alapszabályokba, az osztályok a kapott pénzügyi keretekkel gazdálkodhattak. Az osztályokban szavazati jogot kaptak a levelező tagok is. Az osztályok megnövekedett szerepkörének szakszerű betöltését azzal is elő kívánták segíteni, hogy az osztályelnök mellett új tisztségviselőként megjelent a nagygyűlés által a rendes tagok közül választott osztálytitkár, aki az osztály ügyeinek előadója, szervezője, adminisztratív ügyeinek intézője volt és aki tevékenységéért díjazásban részesült. Bővült az osztályülések ha-

tásköre. Az osztályülés választotta három évre az osztályelnököket és javaslatot tett az éves költségvetésre. Elmaradt az alapszabályból az az előírás, amely a budapesti rendes tagok számára kötelezővé tette az üléseken való részvételt, e helyett a rendes tagok kötelezettségei között szerepelt az, hogy folyamatosan részt vesznek az Akadémia munkájában.

Lényeges változás következett be a tagválasztás módjában. Minden tagot az illetékes osztály titkos szavazással kétharmados szótöbbséggel ajánlhatott a nagygyűlésnek, amely titkos szavazással, szintén kétharmados szótöbbséggel választhatta taggá.

Kimaradt az a paragrafus, amely tiltotta „az esedező levéllel, s utána járással keresni a taggá választást”.

A hat osztályt három osztályba vonták össze. Osztályonként újra szabályozták és fel-emelték a rendes tagok számát. Az I. (nyelv- és széptudományi) osztálynak 6 tiszteleti és 12 rendes tagja, a II. (bölcseleti, társadalmi és történeti tudományok) osztálynak 9 tiszteleti és 24 rendes tagja volt. Ugyanennyiben állapították meg a III. (természeti- és matematikai tudományok) osztály tagjainak számát. Az eddigi 42 rendes tag száma 60-ra emelkedett. Legnagyobb növekedés a III. Osztálynál következett be, ahol a rendes tagok száma 10-zel nőtt. A 24 tiszteleti taggal a szavazati joggal rendelkezők száma 84 lett. A levelező és a külföldi tagok számát nem határozták meg.

Visszaállították az 1854-ben javasolt, de az udvar által megváltoztatott szövegét az Akadémia célját megfogalmazó mondatnak („...a tudomány és irodalom magyar nyelven művelése és terjesztése”).

Elmaradt a dráma-írással való buzdítás és alapszabályokból, továbbá az a tevékenység, amelynek keretében évente értékelték a magyar nyelven megjelent munkákat és a legjobbakat jutalmazták.

Az Akadémia más hazai tudományos szervezetekkel is igyekezett kiépíteni és szervezetté tenni kapcsolatait. Új elemként került be az alapszabályba az a paragrafus, amely lehetővé tette a nagygyűléseken az Akadémia által meghívott hazai tudományos egyesületek képviselőinek részvételét, az osztályüléseken tanácskozási joggal.

Új feladatként rögzítették az Akadémia véleményezési kötelezettségét azokban a tudományos kérdésekben, amelyekben a törvényhozás vagy a kormány kéri.

Változott a tisztségviselők elnevezése is, az alelnökből másodelnök lett, a titoknokból főtitkár.

Egyértelműen fogalmazódott meg bizonyos fajta munkamegosztás, a főtitkár és az Igazgató Tanács által választott gondnok között. A főtitkár az Akadémia határozatainak „szellemi téren” a végrehajtója, a gondnok „anyagi téren”.

A báró Eötvös József, Arany János, Csengery Antal által alkotott alapszabály tartós-nak bizonyult. A stílári és néhány részlet módosítástól eltekintve 76 évig volt érvényben.

A kisebb módosítások a következők voltak. 1881-ben a nagygyűlés elé olyan javaslatot terjesztettek, hogy a másodelnököket ne lehessen újraválasztani a következő ciklusra. Az alapszabályok az elnök választást úgy szabályozták, hogy az elegyes ülés választja az elnököket 3 évre, az újraválasztás lehetőségével. Ugyanez a szabály vonatkozott a másodelnökre is. A kialakult gyakorlat az volt, hogy mind az elnököket, mind a másodelnököket újra meg újra megválasztották. Az indítványt azzal indokolták, hogy számos olyan tagja van az Akadémiának, akik a másodelnöki funkciót jól be tudnák tölteni, a „változatosság elvének” érvényesítésével a felső vezetés szakmai összetételét is kedvezőbbé lehetne tenni. A módosítást elfogadták, de nem iktatták az alapszabályokba, mert előbb az alapszabály-módosítás eljárását kellett szabályozni. Így született meg 1882-ben egy új szakasz, amely az alapszabályok megváltoztatásának módját írta elő.

”Az alapszabályok módosítása iránt indítványt mint az Akadémia összes ülésében, mind az Igazgató Tanács ülésében lehet tenni.

Az indítványnak az illető testületben szavazattal bíró, legalább is 5 tag által aláírva kell beadatni.

Az indítvány tárgyalására vegyes bizottság küldetik ki az Akadémia elnökének elnökelete alatt, mely bizottságba az Igazgató Tanács 6 tagot, az összes ülés szintén 6 tagot küld ki; ez utóbbiak sorába mindegyik osztály két – két tagot titkos szavazással választ. A bizottság a beadott indítványt tárgyalván, jelentését az összes ülés és az Igazgató Tanács elébe terjeszti. Ha az indítványt mindkét testület elfogadja vagy elveti; az ügy elintézettnek tekintetik.

Ha ellenben a két testület határozatai közt eltérés mutatkozik: az eldöntés a nagygyűlés idején tartandó elegyes ülésre bízatik, oly képpen, hogy az Igazgató Tanács összes jelenlevő tagjai és az Akadémia többi tiszteleti és rendes tagjai egyenlő számban gyakorolják a szavazatjogot; ha egyik testületből több tag van jelen, mint a másikból közölök annyi tag kisorsolandó, hogy számuk a másik testület jelenlevő tagjaival egyenlő maradjon.

Az elnök is szavaz. A végzés érvényességéhez legalább 19 szavazó jelenléte szükséges; általános többség dönt.”

Az alapszabály kiegészítése után, 1883-ban került sor a másodelnök választásra vonatkozó módosítás beiktatására. „A másodelnök választása úgy történik, mint az elnöké, szintén Ő felsége megerősítése alá bocsátandó. A másodelnök azonban a három év leteltével a legközelebbi három évi ciklusra újra meg nem választható.”

1888-ban tért vissza az Akadémia arra a korábban már felmerült javaslatra, amely meg kívánta határozni a levelező tagok számát. A nagygyűlés azt a javaslatot fogadta el, amely összesen 156-ban állapította meg a levelező tagok maximumát az osztályok között ilyen megosztásban: I. osztály 36, II. osztály 60, és a III. osztály szintén 60 fő.

1909-ig az Akadémia rendes tagjainak egy része fizetést kapott. Az 1869-es alapszabály még így fogalmazott: „a rendes tagok, mihelyt a pénztár ereje engedi, mindnyájan, addig pedig a régibbség szerint következők az Igazgató Tanács által meghatározandó számmal, évi fizetést húznak.” 1909-ben ezt megszüntették és az alapszabály szövege így módosult. „A rendes tagok, ha a pénztár ereje engedi, a régibbség szerint az Igazgató Tanács által meghatározandó számmal, évi fizetést fognak kapni.” A „pénztár ereje” 1949-ig ezt nem engedte meg.

Néhány kisebb módosításra még az 1909-es esztendőben került sor. A főtitkár választásáról szóló paragrafus kiegészült azzal, hogy ezentúl a főtitkárt „élethossziglan” választják. Kibővült az Igazgató Tanácsról szóló fejezet a következőképpen: „Tudományos társulatoknak segítyt, valamely osztály javaslatára és az összes ülés ajánlatára, csakis az Igazgató Tanács szavazhat meg.” Az Igazgató Tanács üléseinek számát a havonkénti ülésezések helyett „legalább évi két ülésben” határozták meg. Azzal az indoklással, hogy a társulatok képviselői nem vettek részt a nagygyűléseken, törölték a meghívásukra vonatkozó részt. Felemelték az I. osztályhoz tartozó tagok számát. A tiszteleti tagokét 6-ról 8-ra, a rendes tagokét 12-ről 16-ra, a levelező tagokét 36-ról 40-re, így az Akadémia összlétszáma 250 lett. (26 tiszteleti, 64 rendes, 160 levelező tag.)

1909 után, eltekintve a stílárius módosításoktól és az értelemszerű kisebb javításoktól, az alapszabályok nem változtak 1945-ig.

Az Akadémia nem alakította ki azt az eljárást, amelyet akkor kellett volna követni, ha valaki méltatlanná válik a tagságra. 1919 után, amikor egyes akadémiai tagok követelésére felülvizsgálták az Akadémia tagjainak a Tanácsköztársaság idején kifejtett tevékenységét és kizárási javaslatot tettek, szabályozás híján a tagválasztás analógiáját

kövezték, és az összes ülés úgy döntött, hogy kétharmados szótöbbség szükséges a kizáráshoz. Ha ezt a kizárási javaslat nem kapja meg, akkor az Akadémia rosszallásának kifejezéséről lehet szavazni. Az előterjesztett javaslatok többségét elutasították, illetve azok nem kapták meg a kétharmados többséget. A felelősségre vonást követelők a következő összes ülésen keresztül vitték, hogy a kizáráshoz egyszerű többség is elegendő. A kizárási szabályozása ezt követően sem került be az alapszabályokba.

Nem változtak az alapszabályok Trianon után sem. Nem módosította az alapszabályokat az a fontos törvényi szabályozás sem, amely az Akadémia állami támogatását rendezte. Az 1923. I. sz. tc. (15.) nemcsak az államsegélyt biztosította az Akadémiának és állami státuszt az alkalmazottainak, — ezzel is csökkentve az Akadémia kiadásait — hanem beillesztette az I. világháború után kialakuló tudománypolitikai rendszerbe, továbbá kiterjesztette a jogvédelmet az Akadémiára, mint „magasrendű közművelődési önkormányzati testre”. Figyelemre méltó a miniszteri indoklásnak az a megállapítása is, amely hangsúlyozta, hogy „a Magyar Tudományos Akadémia — eltérően a többi európai hasonló intézettől — nem állami, nem fejedelmi, hanem nemzeti alapítás”.

Természetszerűen stiláris módosítások, átszerkesztések kimutathatók az 1936-ban kiadott alapszabály (16.) szövegén is, de lényeges változtatásra csak 1945 után került sor. Ettől az időponttól új fejezet kezdődött az Akadémia történetében is.

Az akadémiai *ügyrendek* az alapszabályoknál gyakrabban változtak. Míg az alapszabály-módosításokat az államfővel mindig jóvá kellett hagyatni, addig az ügyrend megállapítása az Akadémia belső ügye volt.

Azt a sajátosságot figyelhetjük meg, hogy az alapszabályokban az önkényuralom idején rögzített korlátok 1869-ig változatlanul érvényben voltak, az ügyrend, amelyik nem tartalmazta ezeket a korlátozó előírásokat, rugalmasan alkalmazkodott a működés kívánta igényekhez. Ez az 1860-as években szinte évről-évre a működés gyakorlatát segítő, kisebb, olykor technikai jellegű változásokban jutott kifejezésre. Így az 1869-es, alapvetően új alapszabály mellett az ugyanabban az évben megjelentetett ügyrend nem mutatott lényeges változást az előző évben érvényben lévő ügyrendhez képest.

Ha összevetjük az 1860-as ügyrendet az 1869-sel a következő fontosabb eltéréseket állapíthatjuk meg.

Az 1869-es ügyrend a 3 osztály szervezetében, bizonyos tudománycsoportokat is felüntetve rögzítette az egyes osztályokhoz, illetve tudománycsoportokhoz tartozó tudományterületeket. Ez az ügyrend nemcsak a főtitkár feladatait sorolta fel részletesen — ezek között továbbra is megemlítve, hogy az ülések jegyzőkönyveit, belcérte az osztályüléseket is, felterjesztik a kormányhoz —, hanem, ugyancsak részletesen megfogalmazta az osztálytitkárok feladatait is.

Nem változott az 1860-as évek folyamán kialakult ülésrend, de 1867-től megjelent egy új munkaértekezleti forma. Az ügyrend kimondta, hogy „az osztály havonként egy, szüksége esetén több osztály-értekezletet tart”. Meghatározták az *osztályértekezlet* funkcióját: „az osztályüléseket előkészíteni, az osztály benső, úgy szólván házi, nem különben szakügyeit fesztelen körökben megvitatni”.

Részletekbe menően — több pontban — szabályozták a tagajánlás rendjét.

Kiseb változás történt az állandó bizottságokról szóló fejezetben. Új bizottságként szerepelt — feladatainak leírásával — 1862-től a Nyelvtudományi Bizottság és konkrétan meghatározták e bizottságok tartalmi jegyeit is, megemlítve, az Archaeológiai Bizottság kiadványait. A Bizottság forrásai megjelölésénél szerepelt az állami támogatás is („az évenkénti országos segély”).

Az ügyrend IV. fejezete a könyvkiadással foglalkozott. Az 1863-tól bevezetett változások híven tükrözik azt a fejlődést, amit az Akadémia kiadói tevékenysége az 1860-as években felmutatott. Az eredeti tudományos eredményeket tartalmazó tanulmányok Évkönyvben való hagyományos megjelenítése az Akadémiának továbbra is fontos feladata maradt. Lényeges változás következett be az Értesítő tartalmában és formájában. 1860-tól három elkülönített „osztályban” jelentek meg. Így az I. osztály közlönye, amit a titoknok szerkesztett, a három társadalomtudományi osztály közlönye a jegyző szerkesztésében és harmadikként a Matematikai Osztály és Természettudományi Osztály közlönye egy rendes tag szerkesztésében.

1867-ben az eddigi „három osztályú” Értesítőt két kiadványra alakították át. Ekkor vált külön, megváltozott profillal, a „Magyar Tudományos Akadémia Értesítője” abból a célból, hogy folyamatosan tájékoztassa az Akadémia tagjait és az Akadémia munkája iránt érdeklődőket a kifejtett tevékenységéről. A másik sorozat az Értekezések gyűjtő címet viselte, ebben jelentették meg a felolvasott vagy szakmai bírálattal megjelentetésre alkalmasnak talált értekezéseket, amelyeket nem az Évkönyvbe szántak. Az ügyrend részletesen közölte mindkét kiadványra vonatkozóan a publikálási feltételeket.

A könyvkiadási tevékenység növekedést mutatja, hogy már 1863-tól a kiadási folyamat különböző fázisaira vonatkozó teendők leírásával és szabályozásával kilenc pont foglalkozott és külön részt szenteltek „a könyvek kelendőségének előmozdítása” érdekében szükséges tennivalók felsorolásának.

Új alapítvánnyal bővült az ügyrendnek a jutalmakkal, pályázatokkal foglalkozó fejezete. Így 1864-ben a Fáy András-, a Fekesházy-alapítvánnyal, 1866-ban a Sztróka-y-jutalommal, 1867-ben a Magyar hölgyek díjával.

Jelentősen bővült, szinte évről – évre, azoknak a külföldi tudományos intézményeknek a listája, amelyekkel az Akadémia kiadványcserét folytatott. Új pontokban részletesen szabályozták 1863-tól a könyvküldeményekkel kapcsolatos eljárást. Ugyancsak ettől az évtől kezdve szerepelt az ügyrendben egy új alfejezet, amely előírta az ülések jegyzőkönyvének közzétételét. Ez így szólt: „1863-tól fogva a jegyző az Akadémia mindennemű (osztály, összes- és igazgatósági) üléseinek és nagygyűléseinek jegyzőkönyveit a nagy közönség elé nem tartozó dolgok elhagyásával, tehát szükséges rövidítésekkel, a Névkönyvhöz hasonló alakban, évnegyedes füzetekben, a tagok számára közzéteszi”. 1865-től részletesen előírták a jegyzőkönyvek megjelentetésének módját. Ezek a pontok 1867-től, amikor az Értesítő új profilját szabályozták, kimaradtak az ügyrendből és a jegyzőkönyvek külön kiadványban való megjelentetését megszüntették.

Az 1870-es években az Almanachban minden évben megjelentetett ügyrend csak kisebb változásokat mutat. Néhány új alapítvánnyal és ösztöndíjjal gyarapított a megfelelő fejezet. (1874-ben Oltványi-, 1875-ben Szilágyi-, 1876-ban Bézsán-alapítvány és 1877-ben Edl és Holczér ösztöndíj.) 1876-ban az ügyrend VII. fejezeteként megjelentették a könyvtári szabályzatot, amelynek utolsó alfejezete a Könyvtári Bizottságról szólt.

Az 1879-es ügyrend lényegesebb átdolgozást és változást mutat. Korszerűbb stílus, módosított szerkezet és jelentősebb rövidítés jellemzi. (A 190 pontból 145 maradt.)

A felsorolt bizottságok között közzétették már a Könyvtári Bizottságot és új bizottságként a Könyvkiadó Bizottságot. Új az ügyrendben az osztályok és bizottságok viszonyáról szóló rész. A 36. § szerint „A bizottságok tagjait az illető osztály a nagygyűlési értekezletén az illető tudányszakkal foglalkozó akadémiai tagok sorából három évre választja.” A bizottságok is ilyen időszakra választották meg elnöküket és előadójuk-

kat, továbbá a „segédtagokat”, olyan szakembereket, akik nem voltak tagjai az Akadémiának. A bizottságoknak évente kétszer kellett jelentést készíteni az osztályuknak.

A bizottságok feladatainak felsorolásánál jelentősen rövidítették az Archaeológiai Bizottságról szóló részt, lényegében csak a kiadványait sorolták fel, a tömör feladat meghatározás után. A Statisztikai és Nemzetgazdasági Bizottság neve Nemzetgazdasági-ra rövidült. Átcsoportosítva közölték az alapítványokat, ösztöndíjakat. Kihagyták az egyes részt és a kiadványcsere lebonyolításának módját.

Az 1880-as évek ügyrendjei tükrözik azokat a változásokat, amelyek az Akadémia munkamódszerében bekövetkeztek. Ha az 1889-es ügyrendet összehasonlítjuk az egy évtizeddel korábbi szöveggel, jelentős változásokat tapasztalunk. Bizonyos átszerkesztés, egyes részek kimaradása és új tartalmi változásokat hordozó részek megjelenése jellemzi ezt a szabályzatot.

Új fejezetet kaptak a tagválasztás kibővült szabályai. Növekedett az összes ülés hatásköre (pl. a főkönyvtárnok ajánlása). Bevezették – elsősorban a jutalmakkal összefüggő feladatok megbeszélésére – a *rendkívüli összes üléseket*. Az ügyrend szerint pl. minden év március 19-én, József napkor, rendkívüli összes ülést tartottak a Teleki József-jutalom odaítélése alkalmából.

Lényegesen bővült az osztályértekezletekről szóló fejezet. A szervezési, előkészítő feladatok mellett döntési jogot is kapott. Nemcsak az emlékbeszédekről, a kiadandó munkák bírálatáról gondoskodott, hanem költségvetést készített, a kapott összegek felhasználásának ügyében döntött, és üresedés esetén az osztályelnöki, osztálytitkári tisztség ideiglenes betöltésére is jogot kapott két nagygyűlés között. Tagokat választhatott a bizottságokba. Az osztályértekezlet tudománypolitikai, tudományszervezési funkciót kezdett betölteni, az osztályülés pedig egyre inkább tudományos, szakmai fórummá vált.

Részletesen szabályozták a nagygyűlés programját. Az 1882-es alapszabály-módosításnak megfelelően az egyes ülés funkciója bővült az alapszabály-módosításkor betöltött szerepével.

Helyet kaptak az ügyrendben az új bizottságok: a Hadtudományi Bizottság és a Classica Philológiai Bizottság.

Új fejezet tartalmazta a „Mathematikai és Természettudományi Értesítő”-ről szóló tudnivalókat.

Az alapítványok, ösztöndíjak alfabetikus sorrendben szerepelnek, míg korábban az alapítás időrendje szerint sorolták fel azokat. Új eleme az ügyrendnek a Kazinczy-alapról szóló rész. Nem szerepelt már az ügyrendben a kiadványcsere és a kiadvány ajándékozás.

Közvetlenül az ügyrend után közölték az Igazgató Tanács 7 fejezetből és 68 §-ból álló szabályzatát, amely részletes áttekintést ad az Akadémia gazdálkodási rendjéről és szabályairól.

Az 1909-es ügyrend mutat fel újabb változásokat. A 3 tudományos osztályon belül 2–2 alosztályt szerveztek már 1891-ben. Az I. Osztályon belül: A. Nyelvtudományi Alosztály, B. Széptudományi Alosztály; a II. Osztályon belül: A. Philosophiai és Társadalmi Tudományok Alosztálya, B. Történelmi Tudományok Alosztálya; a III. Osztályon belül: A. Mathematikai és Physikai Tudományok Alosztálya, B. Természettudományok Alosztálya. Az ügyrend azt is kimondta, hogy a rendes és levelező tagok fele részben az A., fele részben a B. alosztályba választatnak.

Az 1909-es ügyrend azonos kötelezettségeket állapított meg a rendes és levelező tagok számára. Az ülés fajták között az osztályértekezlet helyett megjelent a „zárt osztályülés”.

Korábban a tagajánlások szövegét az Értesítőben adták közre, az ügyrend szerint külön nyomtatták ki és úgy küldték meg az Akadémia tagjainak. Egy akadémikus csak annyi tagot ajánlhatott, ahány üres hely volt az alosztályában.

Új § szabályozta, mi a teendő, ha valamilyen tisztség megüresedik. Új fejezet foglalkozott a Széchenyi-ünneppele.

A bizottságok száma is növekedett, 1898-ban felállították a Szótári Bizottságot. Kimaradt a bizottságok felsorolásából a Hadtudományi Bizottság, helyette a II. Osztályhoz tartozóan megszervezték a Hadtörténeti Bizottságot. A Könyvtári Bizottságban külső szakemberek is részt vettek. Tagjai között szerepelt a Nemzeti Múzeumi Könyvtár, az Egyetemi Könyvtár és a Műegyetemi Könyvtár igazgatója. A bizottságok jelentési kötelezettségét az évi kettőről egyre csökkentették.

Változásokat tükröz az akadémiai kiadványokkal foglalkozó rész is. Megszűnt az Évkönyvek kiadása. Az Akadémiai Értekezések korábban 6 „osztályban” jelent meg, az 1909-es ügyrend csak 4 „osztályt” sorolt fel. Hiányzik a matematika és természettudományi sorozat.

Új fejezet foglalkozott az Akadémiák Szövetségével.

Az Igazgató Tanács szabályzata szervesen beépült az ügyrendbe.

Az 1912-ben közzétett ügyrend (14.) tükrözi mindazokat a változásokat, amelyek az 1869-es ügyrendhez képest bekövetkeztek és ezen keresztül érzékelhető az Akadémia különböző tevékenységi területén folytatott gyakorlat módosulása is.

Nem mutat ilyen mozgalmas képet a következő negyedszázad. Néhány fejezettől és kisebb módosításoktól eltekintve az 1936-ban megjelentetett ügyrendben (17.) nincs változás az 1912. évihez képest.

Az idő múlása, a történelem hullámváltozása leginkább az alapítványokkal és jutalmakkal foglalkozó fejezet tartalmi átalakulásán figyelhető meg. A háború után, a korábban létrehozott alapítványok tökéje megsemmisült. Néhányat megtartottak úgy, hogy a díj összegét az Akadémia bevételeiből fedezték. Az 1920-as évek gazdasági konszolidációjával párhuzamosan új alapítványok is születtek. Az egyéni támogatók mellett megjelentek egyes bankok, részvénytársaságok is, mint a magyar tudomány új pártfogói. (A Salgótarjáni Köszénbánya Rt., a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank, a Magyar Általános Köszénbánya Rt.) A jelentős, új anyagi forrást biztosító gróf Vigyázó Ferenc által létesített alapítvány még nem szerepelt az ügyrendben. Jegyzet utalt rá, hogy csak a vagyon végleges rendezése után tudják közzétenni az alapítvány ügyrendjét.

Az Akadémia tevékenységének bizonyos mértékű kiszélesedésére utal a bizottsági hálózat bővülése, új bizottságok alakulása. Újként jelent meg a Nyelvművelő, a Filozófiai, a Jogtudományi, a Néptudományi Bizottság, ennek albizottságaként a Népzenei Albizottság, továbbá a Képzőművészeti, a Keleti, a Széchenyi Bizottság.

4.

1945 után az országban lezajló politikai változások nem maradtak hatástalanul az Akadémiára sem, bár a reformtörekvések az Akadémia életében nehezen törtek maguknak utat.

A lényeges átalakulást sürgető, Szent-Györgyi Albert köré tömörülő természettudósok csoportja előbb szakított az Akadémiával, a Természettudományi Akadémia megalakításával szervezetileg is elkülönült, hogy kikényszerítse reformjavaslatai jelentős részének az elfogadását.

A Természettudományi Akadémia megszűnése után az 1946-ban elfogadott új alapszabályok (18.), amelyeket 1946. augusztus 10-én erősített meg a köztársasági elnök, tükrözték a változást, az átalakulás irányát.

Az Akadémia megújítását szolgáló módosulás nemcsak abból állt, hogy az eddigi egy természettudományi osztályból kettő lett, megnövelve a természettudósok számát az Akadémián belül, hanem az új pontokból az is érzékelhető, hogy új szerepet szántak az Akadémiának és a megtett lépéseket csak kezdetnek tekintették a reform útján.

A reform célja volt: megszabadítani az Akadémiát örökségének feudális részétől, demokratikussá tenni belső működését, a tudomány fejlődését követve — több évtizedes igényt kielégítve — nagyobb képviselőket és szerepet biztosítani a természettudomány képviselőinek, hatékonyan részt venni az ország újjáépítésében és demokratikus átalakításában, szoros kapcsolatot kiépíteni a nemzetközi tudományos élettel.

Már az 1869-ben elfogadott alapszabály rögzítette: az Akadémia „a törvényhozás és a kormány által hozzá utasított tudományos kérdésekben véleményt mond”. A reform nemcsak ennek teljesítésére tartotta szükségesnek, hogy szakbizottságokat hozzanak létre, Akadémián kívüli szakembereket vonjanak be a munkába, hanem célszerűnek vélte azt is, hogy országos jelentőségű tudományos vonatkozású kérdésekben felkérés nélkül, közérdekből, saját kezdeményezése alapján is nyilváníthasson véleményt és alakíthasson ki álláspontot.

Újrafogalmazták az Akadémia célját meghatározó 1. §-t. Az előző alapszabály a tudomány és irodalom magyar nyelven való művelésében és terjesztésében jelölte meg a célt, az új alapszabály szerint a cél: „a magyar tudomány és a magyar irodalom művelése és terjesztése.” Új paragrafus biztosította, hogy idegen nyelven is elő lehet adni az Akadémián. A nemzetközi tudományos életbe való szélesebb és szorosabb bekapcsolódást azzal is elő akarták segíteni, hogy az idegen nyelvű tudományos folyóiratok megjelenítését az Akadémia feladatává tették, ily módon is törekedve a magyar tudomány eredményeinek külföldi megismertetésére. Az új alapszabály biztosította, hogy az Akadémia belső irányítása a tudósok kezébe kerüljön. Az Igazgató Tanács összetételének átalakításával megszűnt az az igazgató tanácsi tagság, amelyet tudománypártolásért kapott valaki, illetve azért lett az Igazgató Tanács tagja, mert „megnyerésétől az Akadémia díszé, s java öregbedését várta”.

A részben hasonló célú tiszteleti tagságot is fel akarták számolni. Az alapszabály kimondta, hogy új tiszteleti tag nem választható. Háromféle tagságot különböztetett meg az alapszabály: rendes, levelező és külső tag.

A tagválasztásnál olyan változtatást vezettek be, hogy a kétharmados szótöbbségre csak osztályokon történt szavazásoknál volt szükség, a nagygyűlés egyszerű szótöbbséggel választhatta meg a tagokat. Egy év helyett három évben határozták meg a székfoglaló előadás megtartásának határidejét. Amennyiben a választott tag ennek nem tesz eleget, a helyét be lehetett tölteni.

Új paragrafus szabályozta az eljárást arra az esetre, ha az Akadémia valamelyik tagjának „erkölcsi vagy állampolgári feddhetetlensége súlyos csorbát szenvedett”.

A természettudományok arányos képviselőtét kívánták biztosítani az osztályok létszámának újbóli meghatározásával. Az alapszabály azt rögzítette, hogy a négy osztály mindegyikének 20 levelező, 20 rendes tagja lehet. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy csak hosszabb idő alatt lehetett volna ezt az arányt elérni, mivel kizárni senkit sem akartak, az előző alapszabály szerint pedig különösen a levelező tagok száma, a két társadalomtudományi osztályban jóval nagyobb volt. (I. Osztály 40, II. Osztály 60). A II. Osztály esetében még a rendes tagok száma is több volt 20-nál. Ezt úgy kívánták

áthidalni, hogy kimondták, "amíg ez a létszám el nem éretik, addig az évente megüresedő levelező tagsági helyeknek csak a fele tölthető be".

Lényeges változások következtek be az Akadémia belső irányítási rendszerében. Az Igazgató Tanács összetétele megváltozott. A tisztségviselők (elnök, másodelnök, főtitkár, a 4 osztályelnök és 4 osztálytitkár) mellett az osztályok 4–4 három évre választott képviselője és az osztályok 1–1 gazdasági szakértője alkotta. Szakértőként nem akadémiai tagot is meg lehetett választani. Osztályonként *osztálytanács* alakult. Tagjai voltak az elnök, másodelnök, a főtitkár, az osztályelnök, az osztálytitkár, az osztályból választott 4 belső tag, illetve a gazdasági szakértő.

Az Igazgató Tanács intézte az egész Akadémia gazdasági ügyeit és szétosztotta az osztályok között a pénzügyi kereteket. Az osztálytanács feladata „az illető osztály anyagi ügyeinek autonóm intézése” volt. Az Akadémia költségvetését az Igazgató Tanács javaslatára az összes ülés hagyta jóvá.

Bár az Igazgató Tanácsról szóló fejezet csak a gazdasági ügyeket tünteti fel a tanács működési területeként, az alapszabály XI. fejezete az „Átmeneti intézkedések” ennél jóval kiterjedtebb hatáskört vázol fel, igaz csak három évre a reformok továbbvitele érdekében. Így pl. az Igazgató Tanácsra várt az Akadémia korszerű feladatainak a „tüzetes” meghatározása, a szükséges szervezeti változások tervének, az alapszabály-módosítási javaslatoknak a kidolgozása. Az Igazgató Tanács részt vett a tagválasztások előkészítésében is, állásfoglalását a választás előtt az osztályüléssel, illetve a nagygyűléssel ismertetni kellett.

Az alapszabálynak 58. § d/pontja kimondta: „Az osztálytanács az osztállyal, az Igazgató Tanács az összes üléssel egyetértésben irányítja mind szellemi, mind anyagi téren az Akadémia életét”. Az Igazgató Tanács kibővült funkciójával a későbbi elnökség, az osztálytanács a későbbi osztályvezetőség előképének is tekinthető.

Változások történtek a döntési fórum rendszerében is. Az Igazgató Tanács átalakulása miatt szükségelenné vált az elegyes ülés, funkcióját az összes ülés vette át (elnök, másodelnök, főtitkár választása). Az összes ülés hatáskörébe került az alapszabály módosításának joga. Kétharmados szótöbbség kellett az indítvány elfogadásához. Ha nem kapta meg a szükséges szavazatot 4 hét múlva újra szavaztak. Ha a szükséges többséget ekkor sem kapta meg, „levétetett napirendről”.

Az osztályülés választotta nemcsak az osztályelnököt, hanem az osztálytitkárt is (az osztálytitkárt korábban a nagygyűlés választotta).

A nagygyűlés hatásköre lényegében a tagválasztásra szűkölt, illetve ennek keretében történt az osztályok javaslata alapján a jutalmak odaítélése, új jutalomtítelek kitűzése. (A szöveg ugyan az Igazgató Tanács tagja választását is tartalmazza a nagygyűlési funkciók között, de az Igazgató Tanácsról szóló fejezetben nem található a nagygyűlés által választott igazgató tanácsi tag.)

Változás következett be a tisztújítás módjában, a vezetők cseréjében. Az elnököt továbbra is három évre választották, de kétharmados szótöbbséggel a korábbi egyszerű szótöbbséggel szemben és a következő ciklusra nem lehetett újraválasztani. Ugyanez vonatkozott a másodelnökre is. Ha az elnök az I. vagy II. Osztályhoz tartozott, a másodelnököt a III. vagy IV. Osztály rendes tagjai közül kellett választani. A választás úgy történt, hogy mindegyik osztály a soros osztály rendes tagjai közül 2–2 személyt jelölt titkos szavazással kétharmados szótöbbséggel az összes ülésnek, amely az osztályok jelöltjeiről szavazott.

A főtitkárt az új alapszabály szerint nem élethossziglan, hanem öt évre választották kétharmados szótöbbséggel. A főtitkár újraválasztható volt.

A főkönyvtárnokot az összes ülés választotta öt évre és nem akadémiai tagot is meg lehetett választani.

Ez az alapszabály volt érvényben 1949-ig. Kisebb módosításokat hajtottak végre 1948-ban, nem utolsósorban a tagság politikai összetételének megváltoztatásáért, új baloldali tagok beválasztásáért, a vezetésbe való bejuttatásukért folytatott politikai harc hatására.

Így visszaállították a tiszteleti tag kategóriát régi szövegezésű feltételekkel. „A tiszteleti tagok vagy oly tudomány pártoló hazafiak közül választandók, kiknek megnyerésétől az Akadémia díszé s java öregbedését várja vagy oly jeles tudósok és írók közül, kik a tudomány vagy az Akadémia körül érdemeket szereztek.” A tiszteleti tagok számát 9–9 főben állapították meg osztályonként.

A „helycsinálás” szüksége szülte az átmeneti intézkedések azon kiegészítését is, amely szerint „törölni kell annak tagságát, aki 1944. évi október hó 15. napja után külföldre távozott, ez ideig vissza nem tért és magatartása demokratikus szempontból kifogásolható”.

Kivételesen engedélyezték, hogy az I. és II. Osztályba új tiszteleti tagot választhassanak. (I. Osztályba 1, a II. Osztályba 4 főt). Ugyancsak az 1946-ban emelt létszámkorlátozást áthágva, új levelező tagok választásához is hozzájárultak és ezt az alapszabályban is rögzítették. (I. Osztályban 3, II. Osztályban 2, a III. és IV. Osztályokban 3–3 levelező tag volt választható az 1948 márciusában üresedésben lévő tagsági helyeken felül.)

A módosítás azt is kimondta, hogy az Igazgató Tanács azon tagjai helyett „akik huzamos tartózkodásra külföldre távoztak, osztályuk más tagot küldhet helyettük az Igazgató Tanácsba”. Az alapszabály azt is előírta, hogy az I. és II. Osztály részéről így megürülő 1–1 igazgató tanácsi hely az újonnan választandó tagokból töltendő be. Ezen felül minden osztály az eddig előírt 4–4 tag mellett 1–1 ötödik tagot küldhet az Igazgató Tanácsba.

5.

Az Akadémia működésének újbóli szabályozására új körülmények között került sor 1949-ben. Az előző évben a felsőoktatás, a tudományos élet átalakítására az országgyűlés törvénnyel létrehozta a Magyar Tudományos Tanácsot, amely a miniszterelnök felügyelete alatt kormánybizottságként működött. Ez készítette elő a felsőoktatás reformját, a Tudományos Akadémia átszervezését, döntött a legfontosabb személyi kérdésekben az egyetemek és az Akadémia területén.

1949 tavaszán, amikor a tudománypolitikában is stratégiai feladattá vált a „szovjet minta” alkalmazása, politikai döntés született, hogy a Magyar Tudományos Akadémiát úgy kell átszervezni, hogy a Tudományos Tanács megszüntetése után át tudja venni a kormány szerv állami feladatait. Az Akadémiáról szóló 1949. évi XXVII. sz. törvény (19.) nemcsak az új politikai rendszerbe illesztette be az Akadémiát, hanem megkísérelte beépíteni az államigazgatás szervezetébe is. Az új hatalom az Akadémia feladatainak meghatározásánál abból indult ki, hogy a korábbi kormánybizottság állami funkcióját egyesíteni kell a tudótestület feladatkörével. A törvény bevezető mondata azt a célt fogalmazta meg, hogy olyan központot kell létrehozni, amely „az elméleti és alkalmazott tudományok fejlesztésével, művelésük tervszerű megszervezésével képes az ország összes tudományos erőit a szocialista társadalom építésének szolgálatába állíta-

ni". Az Akadémiának, mint az ország „legfelsőbb tudományos intézményének” az általános feladatát a törvény így határozta meg: „tervszerűen irányítja legfelsőbb fokon az elméleti és az alkalmazott tudományok művelését”. A törvény szerint feladatai közé tartozott „az országos tudományos terv kidolgozása, az akadémiai és nem akadémiai kutatóintézetek munkájának tudományos szempontból való irányítása”. A törvény az Akadémia törvényességi felügyeletét a Minisztertanácsra bízta.

A törvény nem szólt sem a dialektikus materializmus terjesztésének feladatáról, sem a marxista társadalomtudományokról. Bár nem kétséges, hogy a feladatok között az a meghatározás, amely a „haladó tudományok intenzív műveléséről való gondoskodás” kifejezést használta, tulajdonképpen ezt az ideológiai követelményt takarta. Az akadémiai intézeteket a törvény csak egy fél mondatban említette és nem foglalkozott az Akadémia belső szervezetével sem. Annak meghatározását az alapszabályokra bízta, aminek jóváhagyása az államfői funkciót betöltő Elnöki Tanács hatáskörébe került. Az a körülmény, hogy az alapszabályokra bízta az Akadémia belső szervezetének, működési rendjének a meghatározását, lehetővé tette 1960-ig – az újabb törvényi szabályozásig –, hogy az Akadémia szervezetét, belső működési szabályait a mindenkorai változásokhoz törvénymódosítás nélkül igazítsa.

A törvény szerint az Akadémia működéséhez szükséges kiadások fedezetéről az állami költségvetésben kellett gondoskodni. Azt is előírta a törvény, hogy az Akadémia tagjai akadémiai illetményben részesüljenek.

Az új, 1949-ben elfogadott alapszabály (20.) érdekes keveréke a régi alapszabálynak és az új elveknek. Szerkezete követi az előző alapszabályok szerkezetét, több fejezet címe azonos. Annál több a *tartalmi eltérés*. Az I. fejezet a törvényben megfogalmazott célokat rögzítette. Noha az alapszabályokat a törvény megszületése előtt az Akadémia régi szervezetében, régi tagságával fogadtatták el, az Igazgató Tanács javaslatát az összes ülés október 31-én szavazta meg, a törvényt csak később, december 15-én alkotta meg az országgyűlés. Az egyöntetűséget a Magyar Dolgozók Pártja (MDP) Politikai Bizottságának az a határozata biztosította, amely kimondta a Tudományos Tanács és a Tudományos Akadémia egyesítését.

Az alapszabály több fejezetét áthatotta az új politikai szisztéma által hirdetett állami és pártintézményekre egyaránt érvényes szervezési elv, a demokratikus centralizmus, amelyből általában, de fontos kérdésekben mindig, a centralizmus érvényesült.

Új vezető szervként létrehozták az *elnökséget*, amely irányította az Akadémia működését. Ennek központi irányító szerepét nemcsak az jelezte, hogy az akadémiai szervezet csúcán jelölték meg a helyét az alapszabályokban és a *közgyűlés* csak az ülések között szerepelt. Bár kimondatott, hogy az Akadémia legfőbb szerve a közgyűlés, aligha szántak neki nagyobb szerepet az Akadémián, mint az állami életben a parlamentnek. A gyakorlatban az elnökség irányított. Felügyelte a tudományos osztályok munkáját, az osztályok, az osztályvezetőségek határozatait akkor váltak jogerőssé, amikor az elnökség jóváhagyta. Az osztályok negyedévenként kötelesek voltak beszámolni az elnökségnek. A közgyűlés tagválasztási határozatát az elnökség hagyta jóvá. Az elnökség hatáskörébe került a tagok kizárásának a joga, az illetékes osztály szótöbbséggel hozott javaslata alapján. Az Akadémia gazdasági ügyeinek intézése, a költségvetés osztályok közötti szétosztása szintén az elnökség hatáskörébe tartozott.

Az elnökség állt az elnökből, 2 alelnökből, a főtitkárból, az osztályelnökökből és 5, a közgyűlés által választott elnökségi tagból. Elnökségi tag csak tiszteleti vagy rendes tag lehetett.

Formailag az elnökségnek korlátlan hatalma volt. A politikai rendszer mechanizmusa azonban nem így működött. Szoros, folyamatos pártirányítás biztosította a politikai

hatalom érdekeinek érvényesülését az Akadémia munkájában. Ezt a gyakorlatot „örökölte” az Akadémia a Tudományos Tanácstól. A Tudományos Tanács pártirányítását Gerő Ernő, az MDP második embere által vezetett pártkollégium végezte. Ez a rendszeresen működő irányító szerv döntött minden fontos kérdésben, a döntés azután a Tudományos Tanács nevében jelent meg. Ez a gyakorlat folytatódott az Akadémia átszervezése után is az első években, az MDP Központi Vezetősége (KV) illetékes titkárnak felügyelete mellett a KV megfelelő osztályának vezetője vagy helyettese irányításával. Az első években minden fontosabb elnökségi határozat mögött pártkollégiumi döntés állt. A részletekbe menő pártirányítás később fellazult, illetve esetenkéntivé vált. Ez a folyamat 1953-tól indult el.

Az összes ülés tisztségviselőket választó jogát, a nagygyűlés tagválasztási jogát az akadémiai tagok összessége alkotta *közgyűlés* vette át. (Szavazati joguk csak a tiszteleti és a rendes tagoknak volt.) Az összes ülés megmaradt, de funkciója leszűkült „országos érdekű tudományos kérdések tekintetében elvi állásfoglalás” kialakítására, illetve „az Akadémia tagjainak országos érdekű tudományos előadásai” megtartására.

Megváltozott a nagygyűlés tartalma is. Lényegében azt az évente megismétlődő rendezvénysorozatot értették alatta, amely a közgyűlésből és az osztályülésekből állt, amelynek keretében tudományos előadások hangzottak el, de főfunkciója az elnökség, illetve az osztályvezetőségek éves munkájáról szóló beszámolóknak a megtárgyalása volt.

Az új alapszabályok lényeges szervezeti változásokat vezettek be a tudományos osztályok szerkezetében is. Az osztályok számát 4-ről 6-ra emelték. Külön osztálya lett a biológia, az agrár-, a műszaki-, és az orvostudományoknak. Megszűnt az I. Osztály Széptudományi Alosztálya. Az osztályok irányítását a 3–8 tagú *osztályvezetőségek* látták el. Míg ezek havonta üléseztek, az osztályüléseket általában negyedévenként hívták össze.

Az új alapszabályok lényegesen csökkentették a tagok számát. A létszámot 131-ben határozták meg. (59 rendes, 69 levelező, és 3 tiszteleti tag). Az Akadémiának 1949 őszén 257 tagja volt. A régi tagok közül, akiket nem választottak meg újra, többségükben — 122-en — *tanácskozó taggá* váltak. Ez csak formális címet jelentett, a tanácskozó tagok többsége lényegében a tudományos élet periferiájára szorult. A régi tagok egy részének az Akadémiából való ily módon történt kizorításával, új tagok behozatalával kívánta a politikai hatalom a tagságnak számára kedvező összetételét biztosítani.

Az alapszabály osztályonként rögzítette a rendes és levelező tagok számát. E számoktól való eltérés az alapszabály módosítását tette szükségessé.

Új vonása volt az alapszabálynak a választott funkcióból való visszahívhatóság elvének kimondása.

A bizottsági rendszerre vonatkozó rész nem sokban különbözött a régi alapszabályban foglaltaktól. Részletes szabályozását az ügyrendre bízta. Valójában a kiépülő bizottsági rendszer a régi — főleg akadémikusokból álló — bizottsági rendszer és a Magyar Tudományos Tanács aktívahálózatának (főleg párttagokból álló szakmai kollektívák) az összekapcsolása volt.

Több paragrafusból álló külön fejezet foglalta össze az átmeneti rendelkezéseket. Az új alapszabályt elfogadó összes ülés 3 tagú Ideiglenes Intéző Bizottságot választott az ügyek vitelére, míg az Elnöki Tanács jóvá nem hagyja az új alapszabályokat és ezt követően az összehívott közgyűlés meg nem választja most már az új alapszabályoknak megfelelő tisztségviselőket. Az Elnöki Tanács november 14-én jóváhagyta az alapszabályokat és a közgyűlés november 29-én megválasztotta az új tisztikart.

Miután a közgyűlés által az alapszabályban meghatározott taglétszámot a közgyűléseken betöltötték, minden újabb tagfelvétel esetén egyik évről a másikra módosítani kellett az alapszabályt. Ez az egyik pontja volt az 1949-es alapszabálynak, amely az 1950-es évek elején évente változott. 1951-ben kettővel, illetve 12-vel emelték fel a rendes, illetve levelező tagok számát, 1952-ben 2 új rendes és 2 új levelező taggal emelkedett a taglétszám. Később nem rögzítették az alapszabályban a létszámot, hanem a közgyűlés felhatalmazta az elnökséget a létszám évenkénti meghatározására.

Többször átalakult az osztályszerkezet, ami miatt szintén többször került sor részleges alapszabálymódosításra. 1951-ben 8-ra emelték az osztályok számát. A kémikusok addig a III. és a VI. Osztályhoz tartoztak, de külön Vegyész Csoportot alkottak. Eből a csoportból alakult meg a VII., a Kémiai Tudományok Osztálya. Az addigi IV. Agrártudományok Osztálya ketté vált és IV. Osztályként a Biológiai Osztály működött tovább, az agrártudományok képviselőiből pedig megalakult a VIII. Osztály. Ez az átalakítás rövidéletűnek bizonyult. 1952-ben a Biológiai Osztályt megszüntették és a biológusokat két osztályba, az Orvostudományi (általános biológia, mikrobiológia, hidrobiológia, kísérleti állattan, antropológia) Osztályba, illetve az Agrártudományok Osztályába (növénytan, növényélettan, talajbiológia, leíró állattan, stb.) sorolták be. Az V. Osztály elnevezése Biológiai és Orvosi Tudományok Osztálya lett, az Agrártudományok Osztálya ismét a IV. számot kapta. Így az osztályok száma 7-re csökkent.

A biológusok külön osztállyá szervezésének gondolata néhány év múlva ismét felmerült. 1955-ben az elnökség létrehozta a Biológiai Csoportot 22 biológusból, akik tagjai maradtak a IV. illetve az V. osztálynak is. A Csoport lényegében osztály jelleggel működött.

Az 50-es években bővült az elnökség. 2-ről 3-ra emelkedett az alelnökök száma, 5-ről először 6-ra, majd 8-ra a választott elnökségi tagoké. 1955-től a főtitkár munkájának segítésére új tisztséget is létrehoztak az „akadémiai titkári” funkciót.

Többször átszervezték az akadémiai hivatali szervezetet, hol Akadémiai Hivatal, hol Adminisztrációs Hivatal, hol csak Hivatal volt a neve, vezetőjének elnevezése is e szerint változott és jelent meg az alapszabályban.

1954-től megkezdődött a gazdálkodás és gazdasági ellenőrzés decentralizálása, az osztályok gazdálkodási hatáskört kaptak, az elnökség a tudományos osztályok között osztotta el a pénzügyi kereteket.

Az 1949-es törvény által kitűzött, az országos kutatásirányítás fő feladatait az Akadémia csak részben tudta megoldani. Valamennyi kutatóintézet tudományos munkájának az irányítása megvalósíthatatlannak bizonyult, az országos kutatási terv is inkább különböző témák gyűjteménye sem mint valódi terv volt. Viszonylag hamar kiderült, hogy a kijelölt funkcióhoz nincsenek meg a feltételek és nincsenek meg a partnerek sem.

A minisztériumok különböző nehézségeket támasztottak a hozzájuk tartozó kutatóintézetek akadémiai irányítását illetően. A kutatástervezést végül több éves huza-vona után kormányrendelettel szabályozták, amely igen bonyolult eljárást írt elő a kutatástervezés címén.

Bár a törvény 1949-ben kifejezetten nem jelölte ki feladatul, az Akadémia új vezetése, mint egyik legfontosabb programot hirdette meg a dialektikus materializmus elterjesztését a tudományos kutatásban.

Mindazok a változások, amelyek 1949-től az Akadémia életében lezajlottak, amelyek egy része alapszabály-módosításokban is testet öltött, 1956 tavaszára megérlelték egy új alapszabály kidolgozását. Ez az alapszabály, amelyet az 1956. évi rendkívüli közgyűlés fogadott el és amelyet az Elnöki Tanács 1956 augusztusában erősített meg,

felhasználva az eltelt évek tapasztalatait, új szerkezetben, logikusabb rendben, árnyaltabb fogalmazásban foglalta össze az Akadémia sokirányú tevékenységének szabályait. (21.)

Ez az alapszabály az Akadémia feladatát az egész *magyar tudományos élet elvi irányításában* és a kutatómunka fő irányainak összehangolásában jelölte meg. Megmaradt természetesen a törvényben meghatározott országos tudományos kutatási terv készítésének kötelezettsége, de a tervezésben a feladatok ezen túlmenően finomodtak, egyrészt megfogalmazódott a hazai tudományos kutatás fő irányelvei kidolgozásának, másrészt az akadémiai kutatási terv elkészítésének szükségessége. Új elemként jelent meg az időközben megszerveződött egyetemi tanuszékeken és közgyűjteményekben folyó akadémiai irányítású kutatás.

A célok között helyet kapott a dialektikus materializmus alapján történő „tudomány-művelés”.

A szervezeti rend helyreállt és az akadémiai szervezetek élére a közgyűlés került. Az új alapszabály rögzítette azt a tényt is, ami az előzőben nem szerepelt, hogy az elnököt tisztségében az Elnöki Tanács, az alelnököket és a főtitkárt a Minisztertanács erősíti meg. Új funkcionáriusokként megjelentek a főtitkár helyettesei, az akadémiai titkárok.

Új fejezetben rögzítették az akadémiai intézetek és támogatott kutatóhelyek helyét az Akadémia szervezetében. Egyszerűsítették az osztályok vezetését, megszüntették az osztályelnöki funkciót és az osztályok irányítását teljes jogkörrel az osztálytitkárok vették át.

A külföldön dolgozó magyar tudósokkal való hivatalos kapcsolat megszakítása az alapszabály azon pontjának kimaradása is jelezte, — ami még az 1949-es alapszabályban szerepelt — hogy „a magyar nép érdekében külföldön tevékenykedő magyar tudósok akár belső, akár külső tagokul választhatók”.

A tagajánlásnál megszűnt az osztályoknak az a lehetősége, hogy közvetlenül ajánljanak új tagot a közgyűlésnek. A tagválasztás rendjét úgy szabályozták, hogy az ajánlók javaslatai alapján az osztályok szavaznak a jelölésről és az osztályok javaslatai alapján az elnökség határoz, hogy kiket terjeszt elő a közgyűlésnek megválasztásra. Kimaradt az alapszabályból az elnökségnek az a gyakorlata, amely szerint a tagválasztásokra vonatkozó közgyűlési határozatokat az elnökség erősíti meg. A tagválasztásnak az időközben kialakult új tudományos fokozatok rendszeréhez való igazodását jelzi az a feltétel, amit a levelező tagok megválasztásával összefüggésben fogalmaztak meg: levelező taggá a tudományok doktorai választhatók.

Az új alapszabály részletesen felsorolta az elnök feladatait és első helyen azt szögezte le: „Az Akadémia munkáját az elnök irányítja”.

Az alapszabály részletesen tartalmazta a hivatali egységek (elnökségi titkárság, szaktitkárságok, egyéb hivatali szervek) feladatait.

Legalizálta az alapszabály a tudományos osztály jellegével működő önálló csoportok létét, felállításuk módját.

Külön fejezetben jelent meg az Akadémia kapcsolódása a tudományos utánpótlás rendszeréhez.

Újra helyet kapott külön fejezetben a könyv- és folyóiratkiadás.

A tanácskozó tagok tényleges helyzete tükröződött abban, hogy már csak a „vegyes intézkedések” között úgy említik meg őket, hogy „e címüket továbbra is használhatják”.

Ez az alapszabály csaknem másfél évtizeden keresztül szerkezetében és előírásaiban alapjául szolgált a részleteiben változó utódainak.

1956 őszén az egyetemi, akadémiai autonómia visszaállítására, a tudományos minősítési rendszer megváltoztatására irányuló és még 1957 tavaszán is megnyilvánuló törekvések visszaszorítására a politikai vezetés különböző szervezeti intézkedéseket tett.

Részen ilyen szerepet kapott a kormány tanácsadó szerveként létrehozott Tudományos és Felsőoktatási Tanács. Az Akadémián is szervezeti változtatásokra, a felső vezetés és az osztályok irányító tevékenységnek szélesebb alapokra való helyezésére, nem utolsósorban politikai megerősítésére került sor 1958-ban. Az elnök tanácsadó testületként, illetve két elnökségi ülés közötti időszakban az elnökség hatáskörének gyakorlására létrehozták az *Elnökségi Tanácsot* (elnök, alelnökök, főtitkár, akadémiai titkárok). Ez az új szerv készítette elő az elnökségi üléseket, felkérésre véleményezte az elnök, a főtitkár tervezett intézkedését, tagjai útján felügyeletet gyakorolt az osztályok felett, segítette az osztályvezetőségek munkáját. Havonta egyszer ülésezett, határozatait szótöbbséggel hozta.

Az osztálytitkárok munkájának támogatására az osztályülések nem akadémiai tag osztálytitkár-helyettest választhattak. Az osztályvezetőségek tanácskozási jogú tagként bevonhatták a munkába az osztályhoz tartozó intézetek vezetőit, illetve tudományos fokozattal rendelkező vezető munkatársait. Ezzel növelni lehetett a vezetésben a megfoglalkozott párttagok számát, ami ugyanakkor lehetővé tette fiatalabb kutatók bevonását is az Akadémia irányító munkájába.

Az elnökség hatáskörének kibővítését, az osztályok önállóságának csökkenését jelezte az alapszabálynak az az új pontja, amely kimondta, hogy az osztályvezetőségek, az osztálytitkár, az osztálytitkár-helyettes megválasztását az elnökség hagyja jóvá.

Ezek a változások jelentek meg az alapszabály 1958-ban bekövetkezett módosításában. Újabb változtatásra 1960-ban került sor.

Ebben az évben az Elnöki Tanács hatályon kívül helyezte az 1949-es Akadémiáról szóló törvényt és az ekkorra már joggyakorlattá vált törvényerejű rendelettel (22.) a parlament helyett az Elnöki Tanács szabályozta az Akadémia működését. Az alapszabály jóváhagyása is alacsonyabb szintre került, a törvényerejű rendelet (tvr.) szerint ezt a jogot a kormány gyakorolta. A tvr. a változtatást azzal indokolta, hogy „az eltelt évtized gyakorlati tapasztalatai megmutatták a további előrehaladás útját, kialakíthatóvá tették azt a feladatkört, amelynek sikeres betöltésére a Magyar Tudományos Akadémia hivatott, továbbá tisztázták azokat a szervezeti követelményeket, amelyek alkalmasak arra, hogy célját és feladatát betölthesse”.

A tvr. az Akadémia célját részben az 1956-os alapszabály meghatározásának felhasználásával fogalmazta meg.

Az 1949-es törvényhez képest az Akadémia feladatainak meghatározása reálisabb lett. Nem szerepelt az országos kutatási terv kidolgozása, valamennyi kutatóintézet tudományos irányítása, helyette első helyen akadémiai feladatként a tudomány művelését jelölték meg, továbbá a kutatások szervezését, irányítását és összehangolását, az *elméleti és kísérleti alapkutatások*, valamint az alkalmazott tudományok körében folytatott elvi jellegű kutatások terén. Itt jelenik meg először az *alapkutatás* kifejezés használata az Akadémiáról szóló állami szabályozásban. Az Akadémiáról szóló legfelsőbb jogszabályba is bekerült, hogy a dialektikus materializmus alapján műveli az Akadémia a tudományt.

A tvr. ugyan még rögzítette az Akadémia vezető szerepét a tudományos élet országos irányításában, de ez a megfogalmazás már érzékeltette azt is, hogy az irányításnak csak egyik résztvevője.

Növekedett a Kormány irányító szerepe az Akadémia működését illetően. A tvr. szerint a Kormány kijelöli azokat a feladatokat, amelyek az Akadémiára a tudományos

élet irányításában hárulnak, jóváhagyja az Alapszabályokat, ellenőrzi az Akadémiának a tudományos élet irányításában kifejtett tevékenységét.

E tvr., illetve az azt megelőző párthatározat vetett véget az Akadémia hatáskörének meghatározása körül folyó vitának. Meddig, mire terjedjen ki és hogyan az Akadémia irányító funkciója? Az egyik csoport, amelyikhez nem tartozott sem az elnök, sem a főtitkár, az 1949-ben megfogalmazott hatáskört – az egész tudományos élet irányítását, pontosabban szólva a mindenbe beleszólás jogát – igényelte, a másik csoport a reálisabb feladat megjelölése mellett volt: az alapkutatások, az akadémiai kutatóintézetek és támogatott kutatóhelyek operatív irányítása és a tudományos élet egészére vonatkozóan az elvi-módszertani befolyásolást tűzte ki célul. Ezt az álláspontot fogadták el.

A vita és annak lezárása összefüggött azokkal a változásokkal, amelyek 1956 után a tudományos élet országos irányításában bekövetkeztek. A Tudományos és Felsőoktatási Tanács (TFT) 1957-ben történt megalakításával új irányító szerv jött létre. A Kormány a TFT általános feladatát a tudományos kutatás egységes elvi irányításában, a kutatás és felsőoktatás összehangolásában, a kutatás és a termelés kapcsolatának kiépítésében határozta meg. 1958-ban, amikor megkezdődött az országos távlati tudományos terv kidolgozása, ennek irányítására a TFT kapott a kormánytól megbízást.

Ezek a feladatok az 1949-es tv. értelmében az Akadémia hatáskörébe tartoztak. A megváltozott helyzet jogszabályi rendezése elkerülhetetlen volt.

Az 1960-ban elfogadott alapszabály (23.) a tvr-ben is megfogalmazott módosításokon túl, viszonylag csak kismértékben tért el az 1958-as, illetve az 1956-os alapszabálytól. A tvr. alapján változtak azok a paragrafusok, amelyek az Akadémia feladatait összegezték. Kimaradtak a korábbi országos kutatási tervezéssel összefüggő teendők. Növekedett bizonyos mértékig az osztályok önállósága. Korábban a tudományos osztályok munkáját közvetlenül az elnökség irányította, 1960-tól az elnökség csak felügyelte az osztályok tevékenységét és a tudományos valamint a gazdasági terveknek a jóváhagyása az osztályvezetőségek hatáskörébe került.

Szervezeti változás nem történt, de a korra jellemző módon bekerült egy új rész, amely az akadémiai tagok elleni fegyelmi eljárást szabályozta. A fegyelmi határozat kimondását az alapszabály az Elnökségi Tanácsra bízta. Fellebbezni az elnökséghez lehetett. Emellett megmaradt a kizárási eljárás a korábbi alapszabályokban már megfogalmazott módon.

Bővülést jelentett az az alpont, amelyik kimondta, hogy új osztályok létesítése, tudományterületek egyik osztályból a másikba való áthelyezése a közgyűlés hatáskörébe tartozik.

Módosult a nagygyűlés funkciója, nem évente, hanem három évente tartottak nagygyűlést „kiemelkedő fontosságú tudományos és tudományos szervezési kérdések megvitatására”. A nagygyűlés időtartama alatt osztályüléseket, együttes üléseket tartottak. A nagygyűlés évében esedékes közgyűlést is annak keretében rendezték meg.

1960-ig az Akadémia által felügyelt egyesületek és társaságok között kiemelkedő helyet foglalt el a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége. Ez a felügyelet 1960-tól nem szerepel az Akadémia alapszabályaiban.

Új szövegezésben jelent meg a hivatali szervezetről szóló rész, megnevezve a legfontosabb hivatali egységeket és az Elnökségi Titkárság vezetője funkciójának kibővítésével formailag ugyan nem, de lényegében visszaállították a hivatalvezetői funkciót.

Kisebbségi módosításoktól eltekintve ez az alapszabály volt érvényben 1970-ig. A módosítások főleg szervezeti jellegűek voltak.

1962-ben a Biológiai Csoportot a közgyűlés osztállyá szervezte és így létrejött VIII. Osztályként a Biológiai Tudományok Osztálya, az V. Osztály nevéből kikerült a „Biológiai” jelző.

1964-ben a közgyűlés megszüntette a külső tagságot, a külföldi tudósok csak tiszteleti tagok lehettek. Egyidejűleg megszüntették a belföldi tiszteleti tagságot.

Az osztályok átszervezése 1965-ben tovább folytatódott. A közgyűlés ketté osztotta a II. és a VI. Osztályt. A II. Osztály új neve „Filozófiai és Történettudományi Osztály” lett, IX. Osztályként megalakult a „Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya”. A VI. Osztály neve változatlanul maradt, de kiváltak belőle a bányászati és geo-tudományok, a II. Osztályból a földrajztudomány és így jött létre a X. Osztályként a „Föld- és Bányászati Tudományok Osztálya”.

Nem került be az alapszabályba az a szervezeti változás, ami elnökségi határozaton nyugodott: az 1958-tól a II. Osztály és az V. Osztály szakembereiből álló, elnökségi bizottságként működő Pszichológiai Bizottság 1961-ben kivételes hatáskört kapott és tudományos osztály jelleggel működött 1967-ig.

Ennél nagyobb jelentőségű változások sem kerültek be az alapszabályba. 1967-ben a Kormány megszüntette a TFT-t, feladatait szétszította a kutatásirányításban résztvevő minisztériumok, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság (OMFB) és az Akadémia között. Az Akadémia irányította az Országos Távlati Tudományos Kutatási Terv 32 főfeladatában folyó munkálatokat és a Kormány rábízta az elméleti és kísérleti alapkutatások, továbbá a társadalomtudományi kutatások országos koordinálását.

Ezeknek a feladatoknak alapszabályban való rögzítésére csak 1970-ben más, jelentős változásokat is tartalmazó, új alapszabályban került sor.

Az 1945 után bekövetkezett gyors, egymást követő szervezeti változások, nem tették lehetővé tartósnak bizonyuló *ügyrend* vagy *szervezeti szabályzat* kialakítását. 1951-ben a főtitkár jelentette a közgyűlésnek, hogy folyamatban van az ügyrend kidolgozása, véglegesítésére még nem került sor a minisztériumokkal való viszony tisztázatlansága miatt. 1955-ös közgyűlésen arról számolt be, hogy elkészült az ügyrend és az tükrözi a hatáskörök decentralizálását is. Az 1960-ban elfogadott alapszabály kimondta, hogy az alapszabály képezi az elkészítendő szervezeti és működési szabályzat alapját.

Az 1961-es közgyűlésen a főtitkár arról adott tájékoztatást, hogy a szabályzat kidolgozása folyamatban van, de sok még a tisztázatlan kérdés. Az Akadémia egyrészt legfelsőbb tudományos testület, másrészt több mint 30 kutatóintézet tudományos irányítását ellátó országos irányító szerv. Ez a kettősség különleges módon veti fel a kollektív vezetés és az egyéni felelősség, az irányítás központosítása és decentralizálása, továbbá a választott akadémiai tisztségviselők és a kinevezett tisztviselők felelőssége, illetőleg jó együttműködésük kérdését.

Ezeknek a kérdéseknek az eldöntésére, az ellentmondások feloldására vagy csillapítására vállalkozott az a szabályozási kísérlet, amely az 1962 januárjában az Elnökség által jóváhagyott Szervezeti és Működési Szabályzatban testet öltött. (24.)

A Szervezeti és Működési Szabályzat a tvr-ből kiindulva és csaknem pontonként szövegét is idézve írja le az Akadémia bonyolult szerkezetét, működési mechanizmusát, a választott és kinevezett vezetők hatáskörét. A Szabályzat általános elvként rögzítette, hogy az Akadémia központi szervei és a tudományos osztályok akadémiai szervei működésükért felelősek a felsőbb testületi szerveknek, az akadémiai szervek vezetői és tisztségviselői a reájuk ruházott hatáskörben egyszemélyi felelősséggel járnak el.

A Szabályzat az Akadémia tevékenységét a következőképpen mutatta be. Abból kiindulva, hogy az Akadémia olyan tudományos testület, amely tudományszervezési és azzal összefüggésben államigazgatási funkciókat is ellát, tevékenységét kettősség jel-

lemzi. „Testületi tevékenységi körébe tartozik az érdemi tudományos irányításon túlmenően a tagok választása, jogaik és kötelességeik megállapítása, ezek érvényre juttatása, a tagok tudományos tevékenységének a támogatása és ellenőrzése továbbá az akadémiai szervek választása és működtetése”. Az államigazgatási hatáskörében az államigazgatási szabályoknak megfelelően működik, érvényt szerez az Akadémiát érintő jogszabályoknak, felsőbb rendelkezéseknek, ellátja a felügyelete alá tartozó intézmények igazgatását.

Ennek megfelelően a Szabályzat az Akadémia szervezetét a következőképpen határozta meg:

- a) akadémiai szervek,
- b) hivatali szervek,
- c) akadémiai intézmények.

Az akadémiai szervek között vannak központi szervek (elnökség, elnökségi tanács, elnökségi bizottságok) és vannak a tudományos osztályok szervei (osztályülés, osztályvezetőség, tudományos bizottságok). A hivatali szerveket is két csoportba osztották: központi hivatali szervek (Elnökségi Titkárság, Személyzeti Osztály, Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya, Terv- és Pénzügyi Titkárság) és a szakigazgatási szervek, a tudományos osztályok hivatali szervei, azaz a szaktitkárságok. Ezeknek a szervezeteknek a feladatát, vezetői hatáskörét részletesen felsorolta a Szabályzat. A közel két év, ami az alapszabály elfogadása és az arra épülő Szabályzat elkészítése között fennállt megmutatkozik a Szabályzat által felsorolt feladatok egy részében is. Külön pont tárgyalta az Akadémia és a TFT együttműködését, annak tartalmát. A közgyűlés feladatai között megjelent az országos távlati tudományos terv fő irányelveinek megvitatása és véleményezése. Ezekről nem esett szó az alapszabályban. Részletesen felsorolta azokat a témaköröket, amelyekben az Akadémia mint legfelsőbb tudományos testület, véleményt nyilvánít.

Új vagy már meglévő, de szabályzatban nem rögzített munkaértekezleti formákat is feltüntetett a Szabályzat. Így pl. a főtitkár az osztálytitkárok bevonásával osztálytitkári értekezletet tarthatott a tudományos osztályokat érintő jelentősebb kérdések megvitatására. Az Elnökségi Titkárság vezetője legalább havonta egyszer a hivatali vezetők részvételével munkaértekezletet tartott (szaktitkári értekezlet).

A hivatali szervek munkájának ilyen részletességgel való szabályozása alapvetően új az Akadémia hivatali szerveire vonatkozó eddigi szabályokhoz képest.

Az akadémiai intézményekkel foglalkozó fejezeten belül különösen figyelemre méltó a részletesen szabályozott céltámogatásokról szóló rész.

A Szabályzat utolsó fejezete az Akadémia és a Tudományos Minősítő Bizottság korabeli viszonyát mutatta be.

Ebben az igazgatás történeti szempontból is érdekes dokumentumban foglaltak nem hosszú ideig nyújtottak biztos keretet az Akadémia működéséhez. Az alapját alkotó alapszabály 1969-ig volt érvényben, de az alapkérdés körül, amit a tevékenység kettősége, ennek szervezeti megoldása jelentett, már 1963-tól újból felmerültek kételyek és az új megoldások keresésének igénye.

Az 1964. évi közgyűlés napirendjére került az Akadémia szervezeti problémáiról szóló, a főtitkár által készített előterjesztés, amely négy fő kérdésre irányította a figyelmet: az Akadémia szerepe az országos tudományirányításban; az Akadémiának mint testületnek összetétele és szervezeti tagozódása; az Akadémia igazgatási tevékenysége; az Akadémia intézethálózatának fejlesztése és az Akadémia által támogatott tanszéki kutatások ügye. Az elnökség véleményt kért a szervezeti megoldások kidolgozásához. Az előterjesztés lényege helyzetelemzés volt, javaslatokat nem tartalmazott. Az előter-

jesztés egyik fontos megállapítása az volt, hogy nincs egységes országos kutatásirányító, tudománypolitikai szerv, mert annak funkciója megoszlik a TFI, az OMFB és az Akadémia között. A testületekkel összefüggő szervezeti kérdéseket illetően leszögezte, hogy minél heterogénebb összetételű egy testület, annál kevésbé tud tudományos, szakmai kérdésekben állástfoglalni. Nem tartható fenn a II. Osztály és a VI. Osztály ilyen széles tudományterületet átfogó profilja. Az előterjesztés megállapítása szerint az Akadémia igazgatási tevékenységével kapcsolatban leginkább az osztályvezetőségek munkájában okoz problémákat a kettősség. Az osztályvezetőségeknek egyfelől mint tudományos testületeknek kellett állást foglalniuk a hozzájuk tartozó tudományterületek kérdéseiben, másfelől igazgatási felelősséggel kellett dönteniük az irányításuk alá tartozó intézetek ügyében. Az előterjesztés feltette a kérdést: feltétlenül szükséges-e minden szinten a kétféle funkció együttes ellátása? Ugyanez a gondolat merült fel a kollektív vezetés és felelősség, az egyéni hatáskör és felelősség érvényesülésének vizsgálatánál is, ahol az előterjesztés mint egyik megoldási lehetőséget említi meg a kettős tevékenység szétválasztását oly módon, hogy a szakmai, tudományos állásfoglalás az arra illetékes tudományos testület feladata lenne, a tudományszervezési és igazgatási ügyek pedig külön vezető testületi vagy egyéni hatáskörbe kerülnének. Az Akadémia irányítási rendszerében érvényesülő nagymérvű decentralizáció szintén felvetette — különösen a tudományos osztályok számának növelése esetén — az adminisztratív, gazdasági tevékenységnek 3–5 szekcióba vagy főcsoportba való összefogását, illetőleg a tudományos osztályoktól való elválasztását.

1964-ben nem voltak meg a feltételek a szervezeti kérdések megoldására. Az előterjesztés is jelezte, hogy megoszlanak a vélemények a megoldási módokat illetően. Ezt tükrözte a közgyűlés zárt ülésének vitája is. A Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) irányító szervei sem döntötték el még ekkor a változtatás irányát. Bár a közgyűlés felkérte az elnökséget, dolgozzon ki részletes javaslatokat a szervezeti megoldásokra, az új főtitkár, közgyűlés utáni nyilatkozata jól érzékeltette a többségi véleményt: „Nem hiszem, hogy az Akadémia gyökeres átalakításra, szervezetének alapvető megváltoztatására szorulna”. A már említett új osztályok felállítása kivételével nem is történt szervezeti változtatás 1970-ig.

6.

1968-ban az MSZMP Központi Bizottsága vizsgálatot kezdett a tudományos kutatások helyzetének felmérésére, többek között a kutatásirányítás egész rendszerének, ezen belül az Akadémia irányító tevékenységének elemzésére is. A helyzetelemzés már az előmunkálatok során olyan következtetésre jutott, hogy az Akadémián szervezeti reformra van szükség. Az 1969. évi májusi közgyűlésen az elnökség beszámolója úgy foglalt állást, hogy mérlegelni kell a testületi és igazgatási feladatok indokolt mértékű elválasztásának szervezeti lehetőségeit. A megfogalmazás jól tükrözte az elnökség jelentős részének a vonakodását. Ez megmutatkozott abban is, hogy hangoztatták: a szétválasztás csak a szükséges mértékig történjék meg, a szakigazgatási terület ne szakadjon el a testületi tevékenységtől. Azt is fontosnak tartották, hogy a szakigazgatás vezető funkcióit az Akadémia tagjai töltsék be.

1969 júniusában az MSZMP KB kialakította a tudománypolitikai irányelveit, ennek keretében megfogalmazták az Akadémia szervezeti reformjának a szükségességét. Az Akadémia elnöksége 1969-ben még hat alkalommal foglalkozott a szervezeti átalaku-

lás kérdéseivel, szeptemberben összes ülés vitatta meg az átalakulás öt variánsát. A vita elsősorban a tudományos testületek és az intézetek, az intézetek és a szakigazgatást ellátó szervek szétválasztásának mértéke körül folyt. Nézetkülönbség fogalmazódott meg a főtitkár hatáskörét, a főtitkárhelyettesek számát, funkcióját illetően, lehet-e szakigazgatási vezető (főtitkár, főtitkárhelyettes) nem akadémiai tag.

Az Elnökség 1969 októberében vitatta meg az Akadémiáról szóló új tvr. tervezetet, novemberben kialakította javaslatát az új alapszabályra.

1969 decemberében megjelent az új 41. sz. Akadémiáról szóló tvr. (25.). Ez az új tvr. több lényeges ponton különbözik az előző tvr-től, illetve törvényektől. Szakítva az eddigi gyakorlattal, mivel elsősorban szervezeti változtatásokról volt szó, részletekben menően tárgyalja az Akadémián belüli munkamegosztást. Meghatározta külön – külön az elnök és a főtitkár funkcióját. Leszögezte az 1. §-ban, hogy az Akadémia egyrésztől tudományos testületként működik, másrésztől intézményeinek irányítását tudományos szakigazgatási szervként látja el. Kimaradt ugyan az a meghatározás, hogy az Akadémia vezető szerepet tölt be a tudományos élet országos irányításában, de azt rögzítette a tvr., hogy testületi tevékenysége kiterjed a hazai tudományos kutatás egész területére. Kimaradt a dialektikus materializmus alapján történő tudományművelés követelménye, helyette a társadalomtudományok „marxista alapon történő művelésével” találkozunk.

Részletezte a testületi tevékenység mibenlétét: elvi és módszertani befolyást gyakorol a kutatás egész területére kiterjedően, elősegíti a kutatások összehangolását különösen a természettudományok és a társadalomtudományok területén, figyelemmel kíséri és értékeli a tudományok fejlődését, prognózisokat és tudományfejlesztési koncepciókat dolgoz ki és ennek alapján javaslatokat tesz a tudomány hazai fejlesztésére, intézményei számára ajánlásokat dolgoz ki a kutatások főbb irányaira.

Az Akadémia két vezetőjét egymás mellé állította. Az elnök az Akadémiának, mint tudományos testületnek a vezetője, akit továbbra is a közgyűlés választ határozott időre, aki tevékenységéért a közgyűlésnek felel; az Akadémia szakigazgatási jogkörében a szervezethez tartozó intézményeket a főtitkár irányítja, ő vezeti a hivatali szervezetet, „országos hatáskörű szerv vezetőjének jogállásában utasítást ad ki”.

A főtitkár sajátos kormánytisztviselővé vált: a közgyűlés ajánlására, az Akadémia tagjai közül, határozott időre a kormány nevezi ki és tevékenységéért a kormánynak felelős. Bár a főtitkár az intézetek irányításában köteles volt a testületi szervek véleménye és ajánlásai figyelembevételével eljárni, a közgyűlésnek és az elnökségnek rendszeresen beszámolni, – sőt a testületek megnyugtatóra még az is bekerült a tvr-be, hogy ha a főtitkár az alapszabályoknak meg nem felelő tevékenységet fejt ki, az elnökség előterjesztésére a közgyűlés javasolhatja a kormánynak a főtitkár felmentését – az Akadémia szakigazgatási tevékenysége a főtitkáron keresztül közvetlen kormányirányítás alá került.

Hasonló volt a jogi helyzete a főtitkárhelyettesnek. A tvr. főtitkárhelyettesnek nem akadémiai tag kinevezését is lehetővé tette.

A tvr. előírásainak megfelelően alakult ki az 1970 januárjában a közgyűlés által elfogadott alapszabály. (26.)

Ez érthető módon megismételte, különösen az általános feladatokat megjelölő részben, a tvr-ben foglaltakat, szerkezetét a szervezeti változásnak megfelelően külön tárgyalta a testületi szervek és külön a főtitkár, illetve a Központi Hivatal tevékenységét, szervezetét és szabályait.

A feladatok közül első helyre ez alkalommal a tudományos kutatások országos irányításában való részvétel került a tudomány művelését megelőzve és „továbbfejleszt-

ve” a tvr. követelményét „a társadalomtudományok marxista – leninista alapon” történő művelését írta elő.

Külön tárgyalta a testületek szervezetét és vezetőit, így ebben a részben a főtitkár és a főtitkárhelyettesek nem szerepeltek. Lényeges volt az az átalakulás, ami az osztályok esetében bekövetkezett. Megszűntek az osztályvezetőségek, a tudományos osztály első emberét ismét osztályelnöknek nevezték, helyettesét osztályelnök-helyettesnek.

A szervezetek között természetesen nem szerepelt a megszüntetett Elnökségi Tanács.

Bizonyos változás történt a tagválasztás feltételeiben is. Megszűnt az a lehetőség, hogy valakit rendes taggá lehet választani úgy, hogy nem volt korábban levelező tag. A levelező tagok esetében nemcsak a kiváló tudományos eredményt írta elő a az alapszabály, hanem „a tudományos közéleti tevékenységet” is.

Kiterjesztették a levelező tagok jogait. Eddig csak a rendes tagoknak volt a közgyűlésen szavazati joguk, a levelező tagok közül csak azoknak, akik választott tisztséget töltöttek be.

A fegyelmi eljárásról szóló szövegrész megegyezett a korábbi alapszabály szövegével, kivéve azt, hogy a fegyelmi határozathozatal az elnökség hatáskörébe került az Elnökségi Tanács megszűnte miatt.

A közgyűlés hatáskörébe tartozó témák is megváltoztak, a kutatásirányításával és az intézetek munkájával összefüggésben csak annyi szerepelt az alapszabályban, hogy a közgyűlés megvitatja az intézmények működéséről szóló főtitkári beszámolót.

Az elnökség összetételében csak annyi változás következett be, hogy a TMB elnöke, aki eddig tanácskozási joggal vett részt az elnökség ülésein, annak most teljes jogú tagja lett.

Jelentősen bővült az elnökség hatásköre elsősorban az országos irányításból fakadó feladatokkal. (Távlati kutatási terv, tudományos koncepciók, fejlesztési prognózisok készítése, javaslatok kidolgozása a kormány és „más Akadémián kívüli szervek” számára). De helyet kapott ezek között a tudományos minősítés figyelemmel kísérése, a TMB döntései elleni fellebbezések elbírálása.

Megváltozott – jelentősen csökkent – az elnök hatásköre. Nem az egész Akadémiának, hanem csak az Akadémiának, mint testületnek a vezetője. Megszűnt az intézetekkel kapcsolatos korábbi jogköre. Viszonyát a főtitkárral az a pont juttatja kifejezésre, amely így szólt: „Az elnök a tudományos testületi és igazgatási tevékenység összhangja érdekében *együttműködik* a főtitkárral”.

A korábbi alapszabályoknál részletesebben határozták meg az alelnökök szerepét. Az alelnök együttműködő partneréül a főtitkárhelyettest és az illetékes osztályelnököket jelölték meg.

Az 1970-es szervezeti reform nem változtatta meg a tudományos osztályok számát. Kimaradt az alapszabályból az osztályjelleggel működő önálló csoport alakításának a lehetősége.

Az osztályvezetőségek megszűntével az osztályvezetőségi tanácskozási joggal rendelkező tagság is megszűnt, helyette a nem akadémiai tag szakembereknek az Akadémia irányító munkájába való bevonásának új formája jött létre. Az osztályok tanácskozási joggal rendelkező tagjaivá választhatták egyes kutatóintézetek, egyetemi kutatóhelyek vezetőit, továbbá a minisztériumok vagy országos hatáskörű szervek képviselőit az osztály tagjai számának egyharmadát meg nem haladó mértékben. Az 1949-ben bevezetett az „Akadémia tanácskozó tagja” cím használatának lehetősége már nem szerepelt az alapszabályban.

Az osztályülés feladatköre kibővült. Az intézetek irányítása kivételével lényegében hatáskörébe kerültek azok az ügyek, amelyek eddig az osztályvezetőségekhez tartoztak. Az osztályülés feladatai között szereplő kutatóintézetekkel összefüggő feladatok nemcsak az akadémiai kutatóhelyekre vonatkoztak.

(Pl. „Az osztályülés állásfoglalásaival, véleményével és javaslataival elősegíti a tudományterületéhez tartozó kutatóintézmények irányítását.”)

A két tevékenységi kör szerint történt meg a hivatali szervezet szétválasztása is. Megszűnt az Elnökségi Titkárság, megszűntek a szaktitkárságok. A közgyűlés, az elnökség, a tudományos osztályok és a tudományos bizottságok szervező, ügyviteli feladatait a Tudományos Testületi Titkárság látta el. Ez a hivatali egység az elnök irányítása alatt állt „munkáját a központi hivatali szervekkel kölcsönhatásban, de szervezetileg tőlük elkülönítve” végezte.

A tudományos ülésekről szóló fejezetből kimaradt a nagygyűlés.

Megváltozott a könyv- és folyóiratkiadás irányításának a módja. Eddig az elnökség irányította a Könyv- és Folyóiratkiadó Bizottság (KFB) útján. A KFB megszűnt és az új alapszabály az irányítást a főtitkára bízta.

Külön fejezetben határozták meg az Akadémia és a TMB viszonyát. „A Tudományos Minősítő Bizottság az Akadémia Elnökségének felügyelete, és ellenőrzése alatt végzi munkáját.” Ez azt a lényeges szervezeti változást tükrözi, ami a tudományos minősítés, aspiránsképzés irányításában 1970-től bekövetkezett. Az előző alapszabály még így fogalmazott: „Az Akadémia irányítja és ellenőrzi a szervezett tudományos utánpótlás képzését”, „...az ezzel összefüggő feladatokat az Elnökség irányításával, és az Akadémia többi szerveinek közreműködésével a Tudományos Minősítő Bizottság útján látja el”. 1970-től a TMB tevékenysége is elkülönült szervezetileg az Akadémiától. Kiépítette a saját szakbizottsági rendszerét és ennek segítségével látta el feladatát. A tudományos osztályok közreműködése lényegében a tudományok doktora fokozat elnyerésére pályázók tudományos munkásságának véleményezésére korlátozódott. A TMB Titkársága – bár formailag része maradt az Akadémia apparátusának – külön ügyrend alapján a TMB elnöke és titkára operatív irányítása mellett működött.

Az alapszabály külön fejezetekben foglalkozott az Akadémia *szakigazgatási* tevékenységével. Idézve a tvr. által meghatározott feladatokat, kimondta, hogy a szakigazgatási hatáskört a főtitkár gyakorolja az Akadémia Központi Hivatala közreműködésével.

A főtitkárt és helyetteseit öt évre nevezte ki a kormány. Még a ciklus időtartamában is megtörtént a szétválasztás, a testületek tisztségviselőit három évre választották.

A Hivatal szervezete minisztériumi jelleggel épült ki hét főosztállyal. Három tudományági főosztály a három nagy tudománycsoport szerint és négy ún. funkcionális főosztály. (Tudományági főosztályok: I. (Élettelen) Természettudományi Főosztály, II. (Élő) Természettudományi Főosztály, Társadalomtudományi Főosztály; funkcionális főosztályok: Központi Igazgatási Titkárság, Személyzeti Főosztály, Terv- és Pénzügyi Főosztály, Nemzetközi Kapcsolatok Főosztálya.

A főtitkár feladatköre jelentősen megváltozott. A testületi munka operatív irányításában nem vett részt, viszont az intézményhálózat irányításából származó valamennyi feladat, amelyek eddig megoszlottak az elnökség, az elnök, a főtitkár, az osztályvezetőségek és az osztálytitkárok között, a főtitkár feladatkörébe kerültek. A felsorolt főtitkári köteleességek tartalmazták azokat a kötöttségeket is, amelyek a főtitkárt a testületi szervekkel való együttműködésre tették. Volt egy fejezete az alapszabálynak, amely a tudományos testületek és a szakigazgatási szervek kapcsolatai címet viselte, de lényegében a főtitkárnak a testületekkel szembeni kötelezettségeit és kötöttségeit

tartalmazta. A főtitkár intézkedéseiben eltérhetett a testületi szervek ajánlásaitól, bár meg kellett indokolnia.

1972-ben született meg — a szervezeti elkülönülésnek megfelelően — a véglegesnek tekintett szervezeti és működési szabályzat, (27.) amely a Központi Hivatal tevékenységét határozta meg és a Tudományos Testületi Titkárság szabályzata, (28.) amely a tudományos testületek munkáját segítő apparátusra vonatkozó előírásokat tartalmazta.

Az Akadémia hivatala szervezeti rendjében bekövetkezett lényeges változásokat e két szabályzat teszi érzékelhetővé. A funkcionális főosztályokon viszonylag kisebb módosulások következtek be, mert ellátták a testületekkel összefüggő feladatokat is (nemzetközi kapcsolatok, személyzeti, gazdasági ügyek), de az Elnökségi Titkárság és a szaktitkárságok gyökeresen átalakultak. A szaktitkárságok helyébe lépő osztálytitkárságok két főből álltak (egy tudományos titkár és egy titkárnő), és az intézetekkel foglalkozó szaktitkársági részlegekből szerveződtek meg a tudományági főosztályok. A közgyűlés, az elnökség, az elnök, az alelnökök munkájának segítésére viszonylag kis létszámú elnöki titkárság maradt.

Az MTA Központi Hivatala Szervezeti és Működési Szabályzata részben ismételve a tvr-ben és az alapszabályban foglaltakat, részletesen leírta a szervezetet, a feladatokat, egyértelműbbé téve a tvr. olykor homályos megfogalmazásait.

A Szabályzat kimondta: a Központi Hivatal országos hatáskörű állami szerv, a Hivatal egyszemélyi felelős vezetője az MTA főtitkára, aki gyakorolja az államot megillető tulajdonosi és munkáltatói jogkört.

A Szabályzat a Hivatal szervezeti leírása után külön tárgyalta a tudományági főosztályok feladatait. Többek között leszögezte, hogy a tudományági főosztályok a kutatóhelyek közvetlen irányító szervei. „A tudományági főosztályok feladata a főtitkár által meghatározott tudománypolitikai irányelvek és célok megvalósításának biztosítása a tudományterületek és kutatóhelyek vonatkozásában.” A Központi Hivatal a tudományági főosztályok útján „igazgatta” az intézeteket. A tudományági főosztályokon működtek a személyzeti, gazdasági, a nemzetközi kapcsolatokat szervező referensek, akik a tudományági főosztályvezető közvetlen, az illetékes funkcionális főosztályok elvi iránymutatása mellett végezték munkájukat.

Míg az alapszabály gondosan kerülte az Akadémia szerveinek a párthoz való kapcsolata kimondását, a pártot legfeljebb „társadalmi irányító szervként” említette, addig a Szervezeti és Működési Szabályzat egyértelműen rögzítette a Hivatal részlegei kapcsolatait az illetékes pártszervekkel.

A Központi Hivatal vezetője a főtitkár volt. A főtitkárhelyettesek kezdetben csak a tudományági főosztályokat irányították, később a főtitkártól átruházott hatáskörben ellátták a nemzetközi kapcsolatok, a személyzeti munka és a gazdasági ügyek felügyeletét is. Az 1972-ben kiadott Szabályzat már ezt az állapotot tükrözte.

A Központi Hivatal feladatainak koordinálására, az államigazgatási teendők végzésére a Hivatal működési feltételeinek biztosítására a főtitkár közvetlen felügyelete alatt létrehozták a Központi Igazgatási Titkárságot.

A főtitkárnak két tanácsadó szerve is működött: a Főtitkári Kollégium és a Főtitkárhelyettesi Értekezlet. Az első felsőszintű koordináló szervnek tekintették és ez töltött be lényeges szerepet az irányításban. Féléves munkaterv alapján működött, ez biztosította a folyamatos és szervezett munkát.

Új szervezeti formát jelentettek a főtitkár által létrehozott szakigazgatási bizottságok.

A Hivatal működési rendjének alapelvei között megfogalmazták, hogy a Hivatalra, mint országos hatáskörű szervre, a minisztériumokra vonatkozó szervezeti és működési

szabályok érvényesek, szervezeti egységei nem elkülöníthető önállóságú szervek, "kifele" az egységes Hivatal képviselőitében jelennek meg. A Szabályzat részletesen foglalkozott a hivatali vezetők és a testületi szervek közötti munkakapcsolatokkal. Így rögzítette, hogy a főtitkár beszámol a közgyűlésnek, kapcsolatot tart az elnökkel, részt vesz az elnökség és az Elnöki Kollégium munkájában. A főtitkárhelyettesek elsősorban az alelnökökkel és az osztályelnökökkel tartanak kapcsolatot, a főosztályvezetők pedig a tudományos titkárokkal, esetenként az osztályelnökökkel.

A tudományos testületi szervek hivatali részlegeit a Tudományos Testületi Titkárság (TTT) fogta össze, élén az elnök által kinevezett titkárságvezetővel. Szervezeti és működési szabályzata egyidőben jelent meg a Központi Hivatal szabályzatával. A TTT szervezeti egységeit a tíz tudományos osztály titkársága, az Általános Ügyek Csoportja és az Elnökség Külügyi Titkársága alkotta. Az Általános Ügyek Csoportja látta el a központi jellegű döntéselőkészítő, igazgatási, jogi és ügyviteli feladatokat, a közgyűléssel, elnökségi ülésekkel összefüggő előkészítő, szervező munkát.

A szabályzat részletesen taglalta a tudományos osztályok titkárságainak feladatait, a testületi szervek országos tudománypolitikai funkciójából kiindulva a tudományos osztályokra háruló tennivalókkal összefüggő ügyintézésig.

Az elnökség Külügyi Titkársága felállítását nem szerepelt az eredeti átszervezési tervekben. Néhány kezdeti negatív tapasztalat késztette az elnököt arra, hogy a testületi szervek nemzetközi kapcsolatainak szervezésére, a testületi vezetők utazási ügyeinek intézésére külön szervezeti egységet hozzon létre.

Az 1970-es szervezeti átalakítás után az Akadémia formailag ugyan egy intézmény maradt, de szervezetiileg két részre különült el, amit ugyan sok szál összekötött, de működésének eredményessége a vezetők jó szándékától, magatartásától és együttműködési készségétől függött. Ez volt a „kétfejű sas” időszaka.

A közgyűlési határozatok többször visszatértek az együttműködés fontosságára, a párhuzamosságok megszüntetésének szükségességére. 1974-ben az együttműködés elősegítésére közös elnöki és főtitkári állásfoglalást jelentettek meg „az MTA tudományos osztályai és a szakigazgatás közötti kapcsolatok mechanizmusának részletesebb értelmezésére”. A szervezeti reform értékelésére azonban csak az 1977. évi májusi közgyűlés vállalkozott. A közgyűlés a pozitív vonások mellett megállapította, „a végrehajtás fő gyengéje, hogy az akadémiai testületi szervek országos kutatásirányító, elvi, módszertani befolyásoló funkciója szűk keretek között bontakozott ki”. A határozat azt is leszögezte: „A mindennapi munkában a testületi és szakigazgatási szervek között egyrészt a munkamegosztás, másrészt az együttműködés több vonatkozásban nem kellően körülhatárolt.” „Az 1969. évi 41. sz. tvr. és az alapszabályok sok esetben túlszabályozottak, (pl. az apparátus felépítésének és feladatainak részletes taglalása), ami felesleges megkötöttségeket okoz.”

A közgyűlés indokoltnak tartotta a feladatok újbóli végig gondolását és a szükséges módosítások kidolgozását. Amikor felvázolta a testületi szervek, majd az akadémiai szakigazgatás feladatkörét, abból indult ki, hogy „a Magyar Népköztársaságnak egy tudományos akadémiaja van, amely kettős jogállású — társadalmi és állami — és ebből következően tevékenysége két főfeladat ellátására irányul, amelyeket tagjai közreműködésével tudományos testületei, intézményei és hivatali szervezete útján lát el”. A közgyűlés felhatalmazta az elnököt és a főtitkárt, hogy az alapszabály módosításának előkészítésére küldjenek ki munkabizottságot és az egységes központi hivatal kialakítása érdekében a szükséges intézkedéseket tegyék meg, továbbá az 1969. évi 41. sz. tvr. módosítására kezdjék meg a tárgyalásokat és a javaslatokat terjesszék a következő évi közgyűlés elé.

A közgyűlés megállapításaiban arra az elemző munkára támaszkodott, amely az MSZMP KB 1969. évi tudománypolitikai irányelvének érvényesülését vizsgálta, többek között az MTA-ra vonatkozóan is. A pártvizsgálat tapasztalatait az MSZMP Politikai Bizottsága 1977 júniusában összegezte. A Politikai Bizottság szükségesnek tartotta a különböző tudományirányító szervek feladatainak, a közöttük lévő munkamegosztásnak a jogi szabályozását. Kimondta: „Tovább kell növelni az MTA, mint legfelsőbb tudományos fórum és országos tudományirányító szerv szerepét és felelősségét.” Arra is rámutatott, hogy „az akadémiai reform eddigi tapasztalatai alapján — a reform tartalmi kérdéseinek előtérbe-állításával — javítani kell az együttműködést az MTA testületi és szakigazgatási szervei között”.

A Minisztertanács 1978. január 18-án hozott határozatot a tudománypolitika időszerről feladatairól. Ebben a határozatban kísérletet tett a tudományirányító szervek fő feladatainak a meghatározására, a munkamegosztás körvonalazására.

A Kormány Tudománypolitikai Bizottsága munkájában nagyobb szerepet kapott az MTA és az OMFB. A határozat kimondta: „Fejleszteni kell az MTA, mint legfelsőbb tudományos fórum, tudótestület, továbbá mint országos hatáskörű tudományos irányító szerv kutatásokat összehangoló és értékelő tevékenységét.” Az MTA testületei vállaljanak nagyobb részt a tudomány társadalmi szerepének növelésével kapcsolatos feladatok megoldásából; tudományági helyzetelemzések kidolgozásával folyamatosan kísérjék figyelemmel a hazai és külföldi tudományos élet fejlődését; vegyenek részt a tudományos, társadalmi, népgazdasági fontosságú prognózisok, koncepciók, tervek kialakításában, véleményezésében; fokozottan segítsék elő a tudományos élet demokratizmusának fejlesztését. Az MTA szakigazgatása pedig vegyen részt a kutatások országos irányításában és összehangolásában; lásson el az OMFB-vel együtt széles körű feladatokat az országos kutatás-fejlesztési tervek kialakításában, összehangolásában, végrehajtásában és ellenőrzésében; lássa el a magyar részvétel országos koordinálását a nemzetközi tudományos, nem kormányközi szervezetekben.

A párt és a minisztertanácsi határozatokban körvonalazódott feladatkör-módosulások világossá tették, hogy nem egyszerűen alapszabály módosítással, hanem új tvr-rel és az azt figyelembe vevő új alapszabállyal kell számolni. Ezt a következtetést vonta le az 1978. évi közgyűlés, amely úgy határozott, hogy a szövetszerűen megfogalmazott alapszabálytervezet véglegesítésére és elfogadására az Akadémiáról szóló tvr. módosítása után vagy 1979. vagy az 1980. évi közgyűlésen kerüljön sor. Ugyanakkor a közgyűlés tudomásul vette, hogy a főtítkárr 1977-ben kialakította az egységes Központi Hivatal szervezetét. Megszűnt a Tudományos Testületi Titkárság különállása, a hivatali szervek munkájának koordinálására létrehozták a hivatalvezetői funkciót.

1979. július 26-án lépett életbe a 6. sz. tvr. a Magyar Tudományos Akadémiáról és az 1979. évi közgyűlésen elfogadott alapszabályokat a Minisztertanács augusztus elején hagyta jóvá.

Az új tvr. (29.) a fentebb említett dokumentumokban megfogalmazott elveket és feladatokat tükrözte és igen sok részletben eltért az 1969-estől. A testületi és szakigazgatási hatáskörök elkülönülését fenntartotta ugyan, de nem részletezte és ezáltal nem tette hangsúlyossá. Közvetve inkább az Akadémia egységét igyekezett kiemelni.

Az 1969-es tvr. az Akadémiát a Magyar Népköztársaság legfelsőbb tudományos testületeként határozta meg, az új tvr. a Magyar Népköztársaság legfőbb tudományos szervének minősítette. Lényeges változásokat mutat az Akadémia feladatairól szóló rész. Olyan szerepkörrel ruházta fel az új tvr. az Akadémiát, amilyennek nyoma sem volt a tíz évvel korábbi tvr-ben és olyan meghatározások maradtak ki, amelyek évtizedeken keresztül szerepeltek az Akadémia funkcióját kijelölő szövegrészben. Így a 2.

§. 1. bekezdése az Akadémia szerepét többek között így határozta meg: „Az Akadémia... a tudományos kutatások szabadságának biztosításával és a tudományos közélet demokratizmusának ápolásával gondoskodik a tudomány alkotó műveléséről.” Kimaradt a tvr-ből az a követelmény, amely a társadalomtudományok marxista alapon történő művelését írta elő, és amelyre hivatkozva történt meg 1973-ban több kutató eltávolítása egyes akadémiai társadalomtudományi intézetekből. Az 1969-es tvr-ben még külön kiemelték a szocialista társadalmat építő népek érdekét szolgáló előrehaladásához való hozzájárulást, 1979-ben a szöveg módosult: „a tudománynak az emberiség egyetemes érdekét szolgáló előrehaladásához”.

Ez a tvr. nem használta az „alapkutatás” elnevezést, helyette „a jövő fejlődést megalapozó kutatások” kifejezést szerepelt.

Bekerült a tvr-be az akadémikusok kötelességeire utaló mondat: „Az Akadémia hazai tagjai részt vesznek a tudomány művelésében, a tudományos közéletben, az Akadémia feladatainak ellátásában”.

Növekedett a főtitkár feladatköre. A tvr. azt mondta ki, hogy az Akadémia „a kutatások országos irányításában és összehangolásában a ráháruló teendőket, valamint intézményeinek irányítását... a főtitkár útján látja el”.

Külön pont foglalta össze a hivatali szervezet hármas feladatát. (Részt vesz az intézmények irányításában, végzi a testületek működéséhez szükséges szervező és ügyviteli munkát, ellátja a kutatások országos irányításában az Akadémiára háruló igazgatási teendőket.)

Tovább nőtt az Akadémia függése a kormánytól. Az 1969-es tvr. szerint az elnök csak a közgyűlésnek volt felelős, az új tvr. szerint a közgyűlés mellett a Minisztertanácsnak is. Ismét megjelent a visszahívhatóság elve. A tvr. kimondta, hogy a közgyűlés a megbízás időtartamán belül visszahívhatja az elnököt és az alelnököket. Az előbbihez a Népköztársaság Elnöki Tanácsának a jóváhagyása is szükséges volt.

A főtitkár felmentésének a közgyűlés által történő kezdeményezése megmaradt ugyan, de szolidabb szövegezésben.

Külön paragrafus írta elő a vezetők együttműködési kötelezettségét: „Az Akadémia választott és kinevezett vezetői az Akadémia vezetésében rájuk háruló feladatokat együttműködve látják el.”

A tvr-nek megfelelően változott az alapszabály. (30.) Az akadémiai feladatok meghatározása mellett az új elemek megmutatkoztak az Akadémia szervezetről és vezetőiről szóló részben. Így az Akadémia vezetői közé visszakerültek a főtitkár és főtitkárhelyettesek, a hivatali szervezetről megszűnt a Tudományos Testületi Titkárság különállása. Az alapszabály kísérletet tett a levelező tagokkal szemben felállított követelmények részletesebb meghatározására. E szerint olyan tudományok doktora választható meg levelező tagnak, „aki szaktudományát a nemzetközi kutatáshoz mérve is magas szinten, alkotó módon műveli és aki személyiségével állampolgári és erkölcsi magatartásával az Akadémia legjobb hagyományainak megfelelően a tudományos közvélemény és a magyar társadalom megbecsülését kiérdemli”.

Az alapszabály rögzítette, hogy az Akadémia 75 évesnél fiatalabb tagjainak a száma legfeljebb 200 lehet. A testületi tisztségviselők mandátumát 5 évre szólóan állapította meg, hozzáigazítva a főtitkár és főtitkárhelyettes megbízatásának időtartamához.

Az alapszabály külön paragrafusa foglalta össze a különböző típusú (elnökségi, osztály-, osztályközi-, területi) bizottságokat és az ehhez kapcsolódó ügyrendi rész részletesen ismertette működésük szabályait és kereteit.

Az előző alapszabályhoz képest szerkezeti változásokat is mutat az 1979-es alapszabály. Külön fejezetbe kerültek a tudományos testületek vezetői és hatáskörük és

ugyancsak külön fejezet tartalmazta a testületek határozatképességének előírásait és a szavazás alapelveit. Ezek között olyan fontos új elv megfogalmazásával is találkozunk, hogy tagválasztás és kizárás esetén a döntéshez „az osztály tagjai kétharmadának jelenléte szükséges”.

Az alapszabály külön részben foglalta össze azt a tevékenységet, amit az Akadémia „országos hatáskörű szervként” végzett, továbbá azt, amit mint felügyeleti szerv látott el.

Az egységes cselekvés feltételeinek biztosítására a testületi és szakigazgatási tevékenység jobb összehangolására létrehozták a Koordinációs Értekezletet, amelynek tagjai voltak az elnök, a főtitkár, az alelnökök, a főtitkárhelyettesek és a hivatalvezető, aki szervezte és előkészítette az üléseket.

A könnyebb áttekinthetőség kedvéért az alapszabály megfelelő pontjaihoz szerkesztve közöljük az 1982-ben elfogadott ügyrendet. Az új ügyrend tükrözi azokat a változásokat, amelyek az eljárás szabályaiban megszülettek, pl. a tagválasztás lebonyolításával kapcsolatban. Az ügyrend kimondta, hogy az elnökség 5 évenként két alkalommal tesz javaslatot tagválasztásra, továbbá, hogy legalább két héttel a jelölő osztályülés előtt közzé kell tenni a levelező tagokra vonatkozó ajánlásokat az Akadémia folyóiratában, a Magyar Tudományban. Ugyancsak az ügyrend szabályozta – igen részletesen – a határterületen dolgozó kutatók „interdiszciplináris” tagjelölésének a módját.

Az elnökség működésére vonatkozó ügyrendi szabályozásból kitűnik, hogy kik voltak állandó meghívottjai – tanácskozási joggal a 80-as évek elején az elnökségi üléseken. Állandó meghívottak voltak: „az MSZMP KB illetékes osztályának, a Tudománypolitikai Bizottság Titkárságának, az OMFB-nek és a Művelődésügyi Minisztériumnak a képviselője, továbbá a hivatalvezető, az MSZMP MTA Hivatala pártvezetőségének titkára, a Tudományos Testületi Titkárság vezetője és a Kutatásszervezési Intézet igazgatója”.

Az ügyrendi előírások részletesen szabályozták a szavazás módját. Ez az ügyrendi rész intézkedett a tisztújítás esetén szükséges jelölő bizottság kiküldéséről, annak összetételéről, és működési szabályairól. Ez többek között kimondta, hogy „a tisztségek betöltésének előkészítésére lehetőleg többes jelölést kell alkalmazni”.

Az egységes Központi Hivatal szervezeti és működési szabályzata 1980-ban készült el, amely figyelembe vette az 1979-es tvr-ben és az 1979-es alapszabályban foglaltakat és kifejezésre juttatta a feladatokban és a szervezeti felépítésben bekövetkezett változásokat. Kísérletet tett a hivatalvezetői funkció meghatározására, külön foglalkozott az előterjesztések készítésének, véleményezésének módjával, a jogszabályok nyilvántartásával, végrehajtásuk, betartásuk ellenőrzésével. A hivatali szervezetbe nemcsak a Tudományos Testületi Titkárságot vonta be, hanem a Tudományos Minősítő Bizottság Titkárságát is. Ez a szabályzat nem volt hosszú életű. Az 1980. évi tisztújító közgyűlés után változásokra került sor a hivatali szervezetben. Összevonták a két természettudományi főosztályt, leválasztották a funkcionális feladatok ügyintézését a tudományági főosztályokról és beiktatták a funkcionális főosztályok feladatai közé. Így ezek a főosztályok is közvetlen kapcsolatba kerültek az intézetekkel. Részben a kutatótervezési feladatok túlburjánzása miatt létrehozták a Kutatótervezési Főosztályt, új szervezeti egységként átkerült az Akadémiához az Interkozmosz Tanács Titkársága. E szervezeti módosulások, feladatbővülések szükségessé tették egy új szervezeti és működési szabályzat elkészítését. (31.) Ez 1982-ben jelent meg.

Ezt az új szabályzatot a szoros szervezeti rend, a részletekbemenő előírások, a szigorú követelmények állítása jellemezte. Részletesen felsorolta a kutatások országos irányításából, az intézetek felügyeletéből adódó feladatokat, a főtitkárhelyettesek és a hi-

vatalvezető teendőit. A főosztályvezetők általános feladatai között szerepelt az is, hogy „szorgalmazza maguk és munkatársaik politikai, gazdasági és szaktudományi, továbbá idegen nyelvi ismereteinek állandó továbbfejlesztését”. E korábban is alkalmazott, de írásban nem rögzített magatartási követelményeket is megfogalmazta az új szabályzat. Az ügyintézés alapelvei között ilyenek olvashatók: „A feladatok ellátásában alkotó módon, kezdeményezően, önállóan, gyorsan és pontosan, meggondoltan és felelősségtudattal kell eljárni... A főosztályok egymás mellé rendelt hivatali szervek, tevékenységüket szoros együttműködésben kötelesek végezni, az egymás mellé rendeltséget valamely konkrét feladat megoldása kapcsán átmeneti függőség, fölé- és alárendeltség vált-hatja fel”.

Növekedett a tanácsadó testületek száma, létrehozták a főtitkár tanácsadó szerveként a Kutatáspolitikai Tanácsot.

A szervezeti és működési szabályzat részletesen előírta a külső szervekkel való kapcsolattartás módját, amikor is a főosztályokkal összefüggésben a hazai államigazgatás csaknem teljeskörű, felső intézményrendszere kirajzolódott.

A szabályzat szigorú ügymenetet írt elő a kiadmányozási jog gyakorlásánál, az előterjesztések előkészítésénél, a jogszabályok, utasítások végrehajtásának ellenőrzésénél. Egyenként meghatározta a főosztályok teendőit, kapcsolatrendszerét. Ezek a fejezetek sok ismeretet nyújtanak a Központi Hivatal egységei 80-as években meghatározott feladatairól.

A 80-as évtized közepén szükségessé vált az Akadémiáról szóló tvr. módosítása. Az állami irányítás rendszerének egyszerűsítése során megszüntették a Minisztertanács Tudománypolitikai Bizottságának albizottságait, közöttük a társadalomtudományok országos irányítását végző Társadalomtudományi Koordinációs Bizottságot. A társadalomtudományok országos irányítását az Akadémiára bízták. 1986. június 13-án hirdették ki az 1986. évi 5. sz. tvr-t, (32.) amely módosította az 1979-es szabályozást.

Bár a módosítás lényege ez volt, az 1986-os jogszabály bizonyos új tendenciákat is érzékeltetett. A tvr. határozottabban megfogalmazta az Akadémia kutatásirányító szerepét, amikor kimondta: „Az Akadémia ellátja valamennyi tudományág alapkutatásának, valamint az állami tervekben szereplő társadalomtudományi kutatások országos irányítását”. Továbbá „Az Akadémia meghatározza az alapkutatások és társadalomtudományi kutatások művelésének és fejlesztésének irányait és kereteit”. A tvr. felelőssé tette az Akadémiát a közvetlen irányítása alá tartozó intézetekben folyó kutatásokért. Változást hozott a tvr. a tudományos testületek és a főtitkár viszonyában. Az 1979-es tvr. azt mondta ki, hogy az Akadémia a kutatások országos irányításában betöltendő szerepét a főtitkár útján látja el. Az új tvr. szerint az alapkutatások és a társadalomtudományi kutatások országos irányítása tekintetében a „közgyűlés és az elnökség állásfoglalásai az irányadók” és a főtitkár kötelessége érvényt szerezni a testületi állásfoglalásoknak.

Az új szabályozás megpróbálta rendezni az Akadémia és a minisztériumok viszonyát, valamilyen eszközt biztosítani az országos irányítási funkcióhoz. A korábbi előírás szerint „az országban folyó kutatási tevékenységet jelentősen befolyásoló ügyekben” a minisztereknek döntés előtt meg kellett hallgatniuk az Akadémia testületeit, illetőleg főtitkárát. Ez úgy módosult, hogy a miniszterek az Akadémia testületi, illetve főtitkára álláspontjának figyelembevételével vagy egyetértésével döntenek.

A tvr. módosítása szükségessé tette az alapszabály módosítását is. Az alapszabály módosításának előkészítése a tvr-ben bekövetkezett változást megelőzően elkezdődött. Az 1985-ös közgyűlés határozata igényelte az érvényben lévő alapszabály és ügyrend felülvizsgálatát. Körvonalazta a határozat a felülvizsgálat irányát is. Így szüksé-

gesnek tartották az Akadémia feladatainak az újrafogalmazását, különös tekintettel az alap kutatások jelentőségére, az osztályok és bizottságok jogkörének bővítését, annak vizsgálatát, hogy bevezethető-e egy új tagsági forma a „külföldi – nem tiszteleti – tagság”. Célszerűnek ítélték a szavazási eljárás gyakorlatát is felülvizsgálni és annak a meghatározását, hogy milyen körben és kinek a jogaként indokolt a többes jelölés. A közgyűlés a felülvizsgálat számára általános irányelvként a demokratikus jogok és garanciák kiszélesítését jelölte meg.

Ez az előkészítő munka egészült ki a tvr. módosítása miatt bekövetkezett változásokkal. Az 1986-ban elfogadott alapszabály módosítások három csoportba sorolhatók. Az elsőbe tartoznak azok, amelyek az új tvr.-ből következtek és ezzel összefüggésben a belső működési rend részleges változásaiából. Bekerült az alapszabályba a kutatási alapok gondozásával összefüggő feladat. Ezt többek között az Országos Tudományos Kutatási Alapnak (OTKA) a kutatásirányítási rendszerben történt megjelenése indokolta. Az Akadémia vezetési gyakorlatában bekövetkezett változást érzékelteti az elnök felelősségének konkrétabb meghatározása. Az alapszabály szerint az elnök elsődleges feladata a közgyűlés és az elnökség állásfoglalásainak, ajánlásainak képviselete az Akadémia tevékenységében. A tényleges gyakorlatot szentesítette az alapszabály azzal, hogy rögzítette: az elnök a vezetője az Akadémia tevékenységét összehangolni hivatott Koordinációs Értekezletnek.

A második csoportba sorolhatók azok a módosulások, amelyek a demokratikus jogok és garanciák kiszélesítését szorgalmazó közgyűlési határozatnak kívántak eleget tenni, továbbá a testületi szavazás rendjét és a határozathozatali eljárást szándékoztak egyszerűsíteni. Ezek közé tartozott a közgyűlés hatáskörének kibővítése. A közgyűlés kizárólagos jogává vált a főtitkár és a főtitkárhelyettesek kinevezésére, illetve felmentésére vonatkozó javaslatlatterjoga. Eddig két közgyűlés közötti időszakban az elnökség is megtehette. Az új alapszabály a vezető tisztségekre csak egyszeri újraválasztást tett lehetővé. Korábban – kivételesen – lehetőség volt többszöri újraválasztásra is. Eddig csak az elnökség által elfogadott ügyrend szabályozta a testületi szervek határozatképességét és a szavazás módját. Szükségesnek tartották ennek alapszabályi rendezését, ezért az erre vonatkozó szabályok jelentős részét az ügyrendből beemelték az alapszabályokba. (A tisztségviselők kötelező cseréje, a tisztségekre való jelölés módja, a titkos szavazás kötelező esetei.) A régebbi szabályozással ellentétben, amely a javaslatok elfogadásához általában elegendőnek tartotta az egyszerű szótöbbséget, az új előírás az elfogadáshoz a szavazásra jogosultak több mint felének az „igen” szavazattal tartotta szükségesnek. Ez a változtatás feleslegessé tette a szavazati arányok (igen, nem, tartózkodom) számítását.

A harmadik csoportba azokat a változtatásokat sorolhatjuk, amelyek új jogszabályok megjelenéséből következtek, mint pl. az oktatási törvény, vagy, amelyeket a gyakorlat alakított ki, és amelyeknek indokolt volt alapszabályi rögzítése.

Az interdiszciplináris tagjelölés bevezetése szükségessé tette annak szabályozását, hogy az ily módon jelölt tag megválasztása után, melyik osztályhoz tartozzék. Így került be az alapszabályba az a bekezdés, amely szerint az elnökség dönti el a többi osztály által javasolt és megválasztott tag hovatartozását.

A közgyűlés szükségesnek tartotta, hogy az elnökség a tagválasztások előtt az Akadémia korösszetételének, egyes osztályokon belül a különböző szakmák képviselete arányainak befolyásolására irányelveket adjon ki, így ezzel kibővült az elnökség feladatköre. Az új alapszabályból kimaradt az a rész, amely lehetővé tette, hogy az elnökség mellett „állami és társadalmi szerv” is kezdeményezhetett akadémiai tagválasztást.

Alapszabályba foglalták a már korábban kialakult gyakorlatot, hogy az elnökség alapítja meg az osztályok könyvkiadási arányait.

Az új oktatási törvény előírta bizonyos egyetemi kinevezéseknél az akadémiai véleményezést. Így a tudományos osztály feladatai között megjelent az alapszabályban: „véleménynyilvánítás az Akadémia elnöke részére rektor megbízására vagy felmentésére, továbbá egyetemi tanár kinevezésére, illetve felmentésére irányuló előterjesztésről”. Ez vonatkozott a rektorhelyettesi, dékáni megbízási javaslatokra is. Továbbá „véleménynyilvánítás a felsőoktatási alapképzés céljainak meghatározását, valamint a tantervi irányelvek megállapítását, végül alapképzési szak létesítését érintő javaslatról”.

Az alapszabály állandó feladatává tette a tudományos bizottságoknak tudományágazatok helyzetének rendszeres vizsgálatát és értékelését.

Alapszabályi megerősítést nyert az a gyakorlat, hogy egyes akadémiai osztálycsoportok munkájának összehangolására az alelnökök irányításával osztályközi bizottságok működnek.

Ugyancsak a gyakorlatot szentesítette az alapszabálynak az az új pontja, amely kimondta, hogy az újra nem választott elnök és alelnök, valamint a tisztségétől megvált főtitkár öt éven át szavazati joggal rendelkező tagja az elnökségnek.

A tudományos testületek munkáját segítő főosztályi jelleggel működő Tudományos Testületi Titkárság nem szerepelt külön megnevezve a legutóbbi alapszabályban a hivatali szervezetről szóló részben. A módosítás megnevezi külön is a TTT-t a hivatali szervezet meghatározásánál.

Az elnökség 1987-ben módosította az ügyrendet. Jellege nem változott, továbbra is az alapszabály egy–egy pontjához kapcsolódva fogalmazta meg a részletesebb feladatokat és az eljárási szabályokat, illetve iktatta be azokat az elnökségi állásfoglalásokat, amelyek vagy új jogszabályok megjelenése miatt, vagy felmerült problémák megoldására születtek és indokoltnak tartották ezek ügyrendben való szerepeltetését. Így került be az alapítványok létrehozásakor előírt akadémiai nyilatkozat kialakításának módja, a tagjelölés interdiszciplináris előkészítésének részletes szabályozása, az elnökségnek az a kötelezettsége, hogy amennyiben eltér javaslata az illetékes tudományos osztály jelölési sorrendjétől, akkor ezt külön indokolnia kell. Az új ügyrend szabályozta a tagajánlások elévülését, az ajánlások előzetes közzétételét. Azt is kimondta, hogy az új levelező tagok választása esetén a 75 évesnél fiatalabb tagok számát az elnökség határozza meg, „a tagválasztásra vonatkozó javaslat véglegesítésére hivatott elnökségi ülést közvetlenül megelőző ülés idején fennálló helyzet alapulvételével”.

Bővült a fegyelmi eljárásra vonatkozó rész is. Az ügyrend felhatalmazta az elnököket, hogy „amennyiben valószínűsíthető a kizárás, akkor legfeljebb hat hónapi időtartamra a fegyelmi eljárás elrendelésével egyidejűleg a fegyelmi felelősségre vonandó személy tagsági jogait felfüggesztheti”. A fegyelmi bizottságban nem vehet részt annak a tudományos osztálynak a tagja, amelyhez a fegyelmi eljárás alá vont személy tartozott.

Az elnökség szükségesnek tartotta az ügyrendben rögzíteni annak a feladatnak a tartalmát, amit a Tudományos Minősítő Bizottság felügyelete jelentett. Így az ügyrend felsorolta, hogy a TMB döntései elleni fellebbezés elbírálása mellett az elnökség

- javaslatot tesz a TMB elnöke, titkára tagjai kinevezésére, felmentésére;
- jóváhagyja a TMB ügyrendjét;
- állást foglal a tudományos továbbképzés általános kérdéseiről, a TMB-nak a Minisztertanács elé terjesztendő javaslatairól;
- általa meghatározott időközökben kijelöli a tudományos továbbképzést végző kutatóhelyeket;

– megerősíti a TMB szabályzatát az ösztöndíjasok felvételével, a vizsgakövetelményekkel, az értekezés értékelésével kapcsolatos kérdésekről.

Az ügyrend a tudományos osztályok szakmai bizottságainak kialakítása előtt széles körű konzultációt tartott szükségesnek és előírta, hogy a bizottságok elnökeit az osztályok titkos szavazással válasszák.

Ugyancsak 1987-ben adták ki az MTA Központi Hivatala átdolgozott szervezeti és működési szabályzatát. Lényegét tekintve megegyezett az 1982-es szervezeti és működési szabályzattal, kisebb szövegezési módosításokon túl a lényeges változás az alapszabály módosításának, illetve bizonyos szervezeti átalakulásnak volt köszönhető. Így hiányzott a Kutatáspolitikai Tanács, megjelent egy új főosztály, a Gazdasági és Ellátási Főosztály, a Központi Hivatal gazdasági és az Akadémia jóléti ügyeinek intézésére. Új szervezeti egységnek tüntette fel a szabályzat az Akadémián belül megszervezett Társadalomtudományi Bizottság Titkárságát és az Országos Tudományos Kutatási Alap Irodáját.

7.

Az Akadémia elnöke és főtikára az 1988 szeptemberében tartott rendkívüli közgyűlésen rövid előterjesztésben tárta az akadémikusi kollektíva elé egy, az Akadémiáról szóló törvény kidolgozásának szükségességét.

Az MSZMP PB 1986 októberében elfogadott egy munkaprogramot „a nem termelő területeken folyó tevékenység korszerűsítésére, hatékonyabb és takarékosabb működési feltételek kialakítására”. Ez a munkaprogram előirányozta a tudományos kutatás és a műszaki fejlesztés irányítási rendszerének az áttekintését, illetve egy hatékonyabb irányítási rendszer kialakítását. A határozat több konkrétumot nem tartalmazott. A párhatározatok alapján született tudománypolitikai bizottsági határozat 1987-ben indította el az elemző munkát és a javaslatok kidolgozását a kutatásirányításra és a kutatóhálózat fejlesztésére összpontosítva. Így elkezdődött a különböző előkonceptiók, szakértői vélemények kidolgozása és azok vitatása. Ismét felmerült egyik variánsként kutatási és műszaki fejlesztési minisztérium vagy államtitkárság felállításának igénye. Felerősödött a párhuzamos (egyetemek – kutatóintézetek) kutatóhelyek felszámolásának álracionális „elmélete”. Külön is megfogalmazódott az akadémiai kutatóintézet-hálózat megszüntetésének vagy jelentős mértékű csökkentésének vágya (pl. a diszciplináris társadalomtudományi intézetek beolvasztása az egyetemekbe, az alap kutatások áthelyezése az egyetemekre).

Az Akadémia elnöke 1988-as májusi közgyűlésen bevezető előadásában utalt ezekre a „tévhitekre”, a különböző átszervezési tervekre, „mint egyes körökben melengetett pótcelekvési tervekre”. De a tennivalókra vonatkozóan még nem vont le ekkor következtetést.

Az Akadémia vezetői 1988 nyarán arra az álláspontra helyezkedtek, jobb a felülvizsgálatnak és a külső javaslatoknak „elébe menni”. Elhatározták, oly módon biztosítják az Akadémia fő funkciójának és intézet-hálózatának fennmaradását, hogy új törvényalkotást kezdeményeznek az Akadémiáról. Így került sor a fent említett előterjesztésre az 1988-as rendkívüli közgyűlésen, amelyet eredetileg alelnök és főtitkárhelyettes választás, illetve jelölés céljából hívtak össze. Az előterjesztés a változás indítékát és irányát a következőkben fogalmazta meg: „A kormányzati irányítás szervezeti átalakításának második szakaszában kerül sor a tudományirányítás új koncepciójának a kiala-

kítására. Ennek kapcsán a tudományirányítás jelenlegi rendszere átalakulna és ez az MTA szerepének változásával járna együtt. A Magyar Tudományos Akadémia autonóm társadalmi szervezetté alakul, megtartva intézményrendszerét. Ezzel egy időben megszűnne a Központi Hivatal államigazgatási jellege.”

Az előterjesztés azt is leszögezte, hogy az Akadémia szerepében bekövetkező jelentős változások miatt célszerű lenne az Akadémia feladatait, jogkörét, kötelezettségeit, szervezeti rendjét és anyagi forrásainak állami biztosítását nem tvr-ben, hanem törvényben meghatározni.

A közgyűlés élénk vita után a benyújtott előterjesztést tájékoztatásul tudomásul vette és megbízta az Akadémia elnökét és főtítkárárt a törvény kezdeményezésével, az előkészítő munkálatok megindításával és úgy határozott, hogy a törvénytervezetet az 1989. évi rendes közgyűlésen tárgyalja meg.

Így került 1989 májusában a közgyűlés elé a törvény előzetes koncepciója és ahhoz kapcsolódóan az új akadémiai alapszabály irányelvei.

A közgyűlés többek között kimondta: Egyetért azzal, hogy az Akadémia helyzetét különálló törvény szabályozza, ehhez új alapszabályok illeszkedjenek és hogy a törvény a lehető legközelebbi jövőben, de mindenképpen a 150. közgyűlést megelőzően életbe lépjen. A törvény koncepciójával kapcsolatban – a további munka alapjául – fontos alapelveket fogadott el, amelyek az Akadémia jellegére, a hatalomhoz való viszonyára, az akadémiai testületi közösség összetételére, anyagi forrásaira (saját vagyon és állami támogatás), a kutatóintézeti-hálózat megmaradására, a kutatás szabadságának biztosítására vonatkoztak.

Az Akadémiának a jövőben testületi önkormányzatként kell működnie, megszüntetve eddigi úgynevezett főhatósági jellegét.

Az Akadémia testületi önkormányzatként természetesen illeszkedik a magyar állam jogrendjébe, s az állami szervekhez való kötődés tekintetében olyan megoldást tart kívánatosnak, amely mentesíti az Akadémiát a külső beavatkozás rövidtávú érdekeit képviselő adminisztratív és bürokratikus módszereitől. Az Akadémia állami kapcsolatainak meghatározásánál figyelembe veendő, hogy az Akadémia történetéből következően és funkciójánál fogva az egész nemzet, nem pedig egy adott kormányzat intézménye.

Az Akadémia testületi közösségéhez elsődlegesen az Akadémia tagjai, ezen felül pedig az Akadémia intézményeiben dolgozó kutatók, s legszélesebb értelemben a tudományos minősítéssel rendelkezők, kutatással élethivatásszerűen foglalkozók tartoznak.

Az Akadémia saját vagyonnal rendelkezik, vagyonával a tudományos kutatás érdekében saját felelősségére gazdálkodik.

Az Akadémiának az országgyűlés az állami költségvetésből évente külön fejezetben állandó költségvetési hozzájárulást biztosít, hogy ezzel az Akadémia kutató és alkotó munkáját, elsősorban az alapkutatások végzését és támogatását biztosítsa.

Az Akadémia saját kutatóintézetekkel, valamint a kutatást az Akadémia körén kívül is elősegítő egyéb intézményekkel (könyvtár, kiadó és nyomda, stb.) rendelkezik.

Az akadémiai törvénynek ki kell mondania a kutatás szabadságának biztosítását és a kutatóknak ezzel összefüggő felelősségét. Ki kell nyilvánítania a kutatók jogát a szükséges információk megszerzéséhez, a kísérletekhez és eredményeik hazai, illetve nemzetközi közléséhez.

Míg ezeket a közgyűlés túlnyomó többsége elfogadta, a részletkérdésekben, az alapszabály irányelveivel összefüggésben sok esetben eltérőek voltak a vélemények.

A közgyűlés úgy határozott, hogy a szeptemberi rendkívüli közgyűlésen foglal állást a törvény és az alapszabály-tervezete ügyében. Kifejezte abbeli reményét, hogy az országgyűlés mielőbb, de legkésőbb az 1990. évi közgyűlés előtt elfogadja.

A közgyűlést követően kutatói kollektívák, érdekképviselői szervek és a tudományos osztályok bevonásával elkészült 1989 nyarán a törvény és az alapszabály tervezete és 1989 augusztusában meg is jelentették „Elgondolások a Magyar Tudományos Akadémiáról szóló törvényre és a Magyar Tudományos Akadémia alapszabályaira” címmel.

A törvénytervezet példamutatón rövid, összesen 14 pontban foglalta össze a legfontosabbakat. Hasonló jellegű az alapszabály tervezete is. A tervezetek azonban nem kerültek szeptemberben a közgyűlés elé. A politikai rendszer átalakulásának nagy kérdései, a hatalom elbizonytalanodása, az Akadémiát ért bírálatok és támadások nem tették lehetővé a törvény kidolgozását és elfogadtatását. Az Akadémián belüli feltételek is megváltoztak.

Az október 3-án tartott elnökségi ülés foglalkozott a kialakult helyzettel. Helyzelelemzés alapján arra a következtetésre jutott: „Aligha táplálhatunk reményt az iránt, hogy az országgyűlés hajlandó lenne a közeljövőben napirendre tűzni az Akadémiáról szóló törvényjavaslat megvitatását. Erre sem a jelenlegi, márcsak rövid ideig működő országgyűlés, sem a tavasszal esedékes választások alapján összeülő országgyűlés nem igen vállalkozna. Annál is kevésbé, mert a kormány is időzavarban lenne az előterjesztéssel. Különösen, ha figyelembe vesszük, hogy a legutóbbi kabinetülésen olyan döntés született, hogy az Akadémia ügyét össze kell kapcsolni az egyetemi oktatás, valamint a műszaki fejlesztés újrendezésével.”

Az eldöntendő kérdést az előterjesztés így fogalmazta meg: Folytassuk-e tovább a kodifikációs munkát és terjesszük elő a törvényjavaslatot a kormánynak vagy a meglévő törvényes keretek között alakítsuk ki az új alapszabályt, azt egy rendkívüli közgyűlés fogadja el és az 1990-es rendes közgyűlés már ennek alapján bonyolítsa le az esedékes tisztújítást, a bizottsági rendszer átalakítását, stb. A többség az utóbbi javaslatot támogatta és így az elnökség határozata kimondta: egyelőre nem kezdeményezi a törvény megalkotását az Akadémiáról, az alapszabályok korszerűsítésére irányuló erőfeszítéseket tovább kell folytatni és az alapszabály tervezetét 1990 elején rendkívüli közgyűlés elé kell terjeszteni.

Az MTA közgyűlése 1990. február 9-én és február 27-én tartotta meg rendkívüli ülést és fogadta el az új alapszabályokat. (33.) A rendkívüli közgyűlés nyilatkozatban üdvözölte az országban kibontakozó történelmi fordulatot, kinyilvánította, hogy magát autonóm köztestületnek tekinti és felkérte a megválasztandó országgyűlést, hogy megfelelő időben tűzze napirendre az Akadémiáról szóló törvény megalkotását.

A nyilatkozat az elfogadott alapszabályról így szólt: „kibővíti az Akadémia belső demokratizmusát. Ennek keretében az Akadémia az egész magyar tudományos közösség képviseletét megtestesíteni hivatott akadémiai tudományos bizottsági hálózatot választás és delegálás elvei alapján újjá alakítja”.

Az új alapszabály magán viseli születésének körülményeit. Az érvényben lévő 1979-es tvr. alapkérdésekben megszabta a kereteket és pl. a főtitkár jogállása, hatásköre szempontjából az új alapszabály változást nem tartalmazott. De eltérően az előző alapszabálytól, amely részletesen felsorolta a főtitkár feladatait, mind az országos kutatásirányítás, mind felügyeleti teendői tekintetében, addig az új, csak egy paragrafusban, minden feladat részletezése nélkül szólt a főtitkárról.

Az 1970-es évek végén a kis lépésekkel megindult reformfolyamat jelentősen előre lendült 1990 elején, de a teljes megújuláshoz hiányzott az új törvény.

Az alapszabály bevezetője is utalt erre: „A Magyar Tudományos Akadémiára vonatkozó alapvető rendelkezések megállapítása az országgyűlés hatáskörébe tartozik. Addig is, amíg az országgyűlési munka rendes menetében sor kerül az akadémiai törvény megalkotására, a Magyar Tudományos Akadémia közgyűlése szükségesnek tartja, hogy a jelenleg hatályos törvényerejű rendelet adta keretek között új alapszabályokat alkosson, amelyek figyelembe veszik az utóbbi évek alkotmányosan is elismert társadalmi változásait, előtérbe állítják és erősítik az Akadémia érdekképviselési, önkormányzati és köztestületi jellegét, felépítésének és működésének demokratizmusát”.

Az 1990-ben elfogadott alapszabály nemcsak tartalmában, hanem szerkezetében, stílusában is különbözik az előző alapszabályoktól. Éppen a sajátos helyzet következtében a közgyűlés szükségesnek tartotta az „Alapelvek” című rész beiktatását, amely történelmi szerepére is utalva vázolja fel az Akadémia feladatkörét, szögezi le köztestületi jellegét, önállóságát, emeli ki az egyetemekkel és más kutatóintézményekkel való együttműködési készségét. Külön hangsúlyozza: „Az Akadémia alapszabályai biztosítják, hogy a tudomány minden hazai és külföldön élő elismert magyar művelője közvetlenül vagy közvetve részt vehessen a tudományos kérdések megvitatásában, valamint a tudományos kutatások feltételeit, szervezését és igazgatását meghatározó döntések előkészítésében és kialakításában.”

Két fejezet tartalmazza az akadémiai tagokra vonatkozó előírásokat. Eddig a szabályzat szerint a 75 évnél fiatalabbak száma nem haladhatta meg a 200-at. Az új alapszabály a korhatárt 70 évből állapította meg. Ezáltal lehetőség nyílt jelentős számú új levelező tag megválasztására. Új tagsági formával is gyarapodott az addigi levelező, rendes és tiszteleti tagság, a *külső tagsággal*. Az alapszabály kimondta: „A közgyűlés az Akadémia külső tagjává választhatja azt a külföldi, magát magyarnak valló kutatót, aki szaktudományát az akadémikusoktól elvárt szinten műveli és a hazai tudományos élettel szoros kapcsolatot tart”.

Ez a forma lehetővé tette a külföldön élő magyar tudósok számára a szorosabb és folyamatos bekapcsolódást a magyar tudományos életbe.

A testületi szervek tekintetében is jelentős változásokat tükröz az alapszabály. Két új állandó bizottságot választ a közgyűlés: a Tudományetikai Bizottságot és Felügyelő Bizottságot. A Tudományetikai Bizottság feladata a tudományos kutatás szabadságának, a tudományos közélet tisztaságának a védelme, továbbá, hogy eljárjon az Akadémia tagjainak fegyelmi ügyében. Ez utóbbi feladat az elnökség hatáskörébe tartozott, beleértve a kizárási jogkör gyakorlását is. Az új szabályozás szerint a fegyelmi jogkört a Tudományetikai Bizottság tagjaiból alakított fegyelmi tanács gyakorolja, de „kizárás” büntetést csak a közgyűlés hozhat.

Az új alapszabály növelte a közgyűlés hatáskörét és több tárgykörben kizárólagossá tette azt. Így pl: csak a közgyűlés foglalhat állást a tudományok egészét vagy nagyrészt érintő alapvető fontosságú kérdésben; csak a közgyűlés jogosult az Akadémia nevében véleményt nyilvánítani vagy javaslatot tenni kiemelkedő társadalmi jelentőségű kérdésekben; kizárólag a közgyűlés létesíthet vagy szüntethet meg tudományos osztályt, illetve területi bizottságot. A közgyűlés hatáskörébe került az éves költségvetési terv irányelveinek a jóváhagyása, a költségvetés végrehajtásáról szóló beszámoló elfogadása. Ennek a feladatnak az ellátásában tölt be előkészítő szerepet a Felügyelő Bizottság.

Az alapszabály a közgyűlés üléseinek három formáját sorolja fel: rendes, rendkívüli és kibővített ülés. Ezek közül új a kibővített ülés (nagygyűlés), amely a rendes ülés idején tartható, amelyre a tudomány művelői minél szélesebb körének a képviselőit kell meghívni. E kibővített ülés feladata véleményt nyilvánítani a tudományos kutatások

országos helyzetéről, a kutatási feltételek alakulásáról, az Akadémiának az országgyűléshez vagy a kormányhoz terjesztendő jelentéséről, állás foglalni országos jelentőségű kutatásszervezési, igazgatási és tudományos közéleti kérdésekben s megvitatni minden olyan egyéb kérdést, amelyben a közgyűlés vagy az elnökség a kibővített ülés véleményét kéri.

A közgyűlés hatáskörének növekedésével párhuzamosan csökkent az elnökség hatásköre. A régi alapszabály szerint két közgyűlés közötti időben a közgyűlés hatáskörét – néhány kivételtől eltekintve – az elnökség gyakorolta. Az új alapszabály nem bízta meg az elnökséget ilyen általános helyettesítő hatáskörrel. Az eddigi szabályozás szerint az elnökség irányította a testületek állandó és folyamatos működését. Az új szabályozás irányítás helyett az „összehangolás” kifejezést használja. Megszűnt az elnökség kooptálási joga. Korábban a választott elnökségi tagsági funkció megüresedése esetén a legközelebbi közgyűlésig az elnökség az Akadémia tagjai közül új elnökségi tagot kooptálhatott, aki funkcióját teljes jogkörrel látta el.

Jelentősen megnövekedett a tudományos osztályok önállósága és hatásköre is. Ilyen új előírások olvashatók az alapszabályban: „A tudományos osztály állást foglal, véleményt nyilvánít, javaslatot tesz, illetve dönt az általa képviselt tudományterületek minden tudományos, tudománypolitikai, kutatásszervezési, személyi és a kutatási feltételekkel kapcsolatos anyagi-pénzügyi kérdésekben; érvényesíti a közgyűlés határozatait... Illetékességi területén a tudományos osztály – a közgyűlés határozatainak, iránymutatásainak figyelembevételével – önállóan jár el, hozza meg döntéseit, rendelkezik a rábízott pénzalapokkal. A tudományos osztálynak a gondozására bízott tudományterületen túl nem terjedő, más, egyenrangú érdekekkel egyeztetésre nem szoruló állásfoglalásait, döntéseit a felsőbb testületi szerv (közgyűlés, elnökség) köteles tiszteletben tartani.”

Ugyancsak az osztályok megnövekedett súlyát jelzi az a szabály, amely szerint tagválasztáskor az elnökség az osztály által meghatározott sorrendet csak akadémiai érdekből változtathatja meg, amihez ki kell kérni az illetékes osztály egyetértését.

Növekedett az osztályok munkájában részt vevő nem akadémiai tagok száma. Az új alapszabály a teljes jogú tagok számának felében határozta meg az osztályok tanácskozó tagjainak számát a korábbi egyharmaddal szemben.

A kibővített osztályülés összetételének, funkciójának meghatározásával egy, a gyakorlatban korábban is élő – de nem rendszeres – tanácskozási formát intézményesített az alapszabály. Súlyát azzal is növelte, hogy előírta: „A kibővített ülés javaslatáról az osztály köteles – legközelebbi rendes ülésén – határozni.”

Jelentős változásokat mutat fel az alapszabály a tudományos bizottsági rendszer vonatkozásában. A tudományos bizottságok elnökét, titkárát és tagjait eddig a tudományos osztály választotta. Az új alapszabály szerint a tudományos bizottságot az osztály tudományterületileg illetékes akadémikusai alkotják és a tudomány azon más művelői, akiket a szakterületileg illetékes doktorok és kandidátusok a bizottság tagjaivá megválasztanak. A tudományos bizottságok működésének fontosságát, a tudományos osztályok életében nekik szánt szerepet jól érzékelteti az a meghatározás, amely szerint a tudományos osztály „feladatait általában tudományos bizottságai útján, illetve reájuk támaszkodva látja el”. Gazdagodott a bizottságok feladatköre is, többek között „véleményezik a különböző támogatások elnyerésére irányuló pályázatokat, kinevezésre, díjak odaítélésére vonatkozó javaslatokat”. A területi bizottságok esetében is érvényesült az „alulról építkezés” elve. Személyi összetételüket – korábban – előzetes tanácskozások után központilag határozták meg. Az új alapszabály szerint a bizottság tagjai „a bizottság illetékességi területén működő akadémikusok, továbbá a tudomány

művelői közül azok, akiket a tudomány doktorai és kandidátusai a bizottság tagjaivá megválasztanak”.

A különböző tudományos műhelyekkel, szervezetekkel való szorosabb kapcsolat kiépítésének szándékát és a folyamatos együttműködés igényét juttatta kifejezésre az alapszabálynak az a pontja, amely a tudományos társaságokról, egyesületekről, szövetségekről szól.

Az egyetemekkel való szorosabb együttműködést kívánta elősegíteni az az elhatározás, amely az alapszabályban is megfogalmazódott, amely szerint a közgyűlés meghívja az elnökség tagjai közé az egyetemek két képviselőjét.

Az akadémiai ciklus időtartamát az új alapszabály öt év helyett három évben állapította meg, megerősítve ugyanakkor azt az elvet, hogy a vezető tisztségviselők csak kétszer választhatók meg megszakítás nélkül egy – egy ciklus idejére. Ugyanakkor nem szerepel már az alapszabályban az a követelmény, hogy a közgyűlés által felmentett és újra nem választott elnök, alelnök és főtitkár a felmentését követő öt éven át szavazati joggal rendelkező tagja legyen az elnökségnek. E pont mellőzésével kívánták elősegíteni azt, hogy az elnökségbe nagyobb számban kerüljenek be új emberek.

Az alapszabálynak új eleme az összeférhetetlenség követelménye. „Nem vehet részt a döntés meghozatalában az, akitől – függőségi helyzete, rokoni kapcsolata vagy más ok miatt – az adott ügyben elfogulatlan állásfoglalás nem várható.”

Igen röviden foglalkozik az alapszabály a hivatali szervezettel, amelynek feladatai megfogalmazásából hiányzanak az irányítás, ellenőrzés szavak, helyettük a gondoskodás, előkészítés, összehangolás, segítség kifejezések szerepelnek és intézkedés azzal a megszorítással, hogy azokban az ügyekben intézkedik, „amelyeknek az intézését az illetékes testületi szerv reá ruházza”.

Kimaradt az alapszabályból az utolsó években már funkcióját veszített Koordinációs Értekezlet.

Bár az előző alapszabályok is kifejezésre juttatták, hogy az intézetek szerves részei az Akadémiának, az alapszabályok nem foglalkoztak az intézetekkel. Ez az alapszabály külön részt szentel az Akadémia intézményeinek és nagyfokú önállóságot biztosít a kutatóintézeteknek.

Az új előírás szerint a kutatóintézet az alapító okirat és a jogszabályok által meghatározott keretek között önállóan működik, a rábízott akadémiai vagyonnal önállóan gazdálkodik. Az intézet maga határozza meg kutatási feladatait, belső munkarendjét, külső kapcsolatait. Az alapszabály előírta az intézeti igazgató kinevezési módját. A kutatóintézet igazgatóját a főtitkár nevezi ki, az intézet főhivatású kutatóinak titkos szavazással kifejezésre juttatott véleményének és az illetékes tudományos osztály javaslatának figyelembevételével. Általában pályázat útján töltik be az igazgatói funkciót, a megbízatás határozott időre – legfeljebb öt évre szólhat.

Az alapszabály rögzítette azt a tényt is, hogy megalakult a kutatóintézetek tanácskozó és érdekképviseleti szerve, az Akadémiai Kutatóintézetek Tanácsa (AKIT). A Tanács az intézeti igazgatókból, a támogatott kutatóhelyek vezetőinek, a kutatóintézetek munkatársainak választott képviselőiből áll.

Az új alapszabály alapján 1990 májusában a 150. közgyűlésen megtörtént a tisztújítás. Az új törvény hiányát a kormány által kinevezett főtitkárhoz intézett kormányfői levéllel kísérelték meg áthidalni, amely arra kérte fel a címzettet, hogy az elnökkel egyetértésben lássa el hivatali feladatait.

Az új alapszabályhoz kapcsolódó testületi ügyrendet 1990 szeptemberében alakította ki az elnökség. Az ügyrend változásai nagyrészt az alapszabály módosításából fakad-

tak. Kimaradtak az elavult vagy túl részletes pontok és az újak eddig nem szabályozott területre terjesztették ki az előírásokat.

Meghatározta az elnökség az új tagok megválasztásának időpontját a hároméves akadémiai ciklus második évében. Rögzítette azt az álláspontot, amely szerint a levelező tagságra való választhatóság szempontjából a kettős állampolgárságú személyeket magyar állampolgárnak kell tekinteni. Mivel a gyakorlatban megszűnt az eljárás, kimaradtak az ügyrendből az interdiszciplináris jelölésnek a szabályai. Az ügyrend előírta, hogy a jelöltek osztály által kialakított sorrendjének elnökségi megváltoztatásához az osztály egyetértéséről az osztályülés titkos szavazással határozzon.

Az ügyrend az akadémikusok kötelességeként kimondta a közgyűlésen az osztályuk ülésein való részvételt, "ismételt és ki nem mentett távolmaradás esetén" fegyelmi felelősségre vonás kezdeményezésének lehetőségét. Külön szabályozták a tagságról való lemondás módját.

A tiszteleti tagság megbecsülését növelendő, előírták a tiszteleti tagságról szóló oklevél átadásakor követendő eljárást. A külső tagsággal összefüggésben az ügyrend mondta ki, hogy ha a külső tag magyar állampolgárságot szerez, levelező taggá választható.

Az alapszabály előírta, hogy a kibővített közgyűlésre a tudomány művelői minél szélesebb körének képviselőit meg kell hívni. A részletek meghatározását (a küldöttek megválasztásának módja, a delegálásra jogosultak köre) az ügyrendre bízta. Így az ügyrend részletesen foglalkozik a kibővített ülés résztvevőivel, a küldöttek megválasztásának módjával.

Az alapszabálynak és az ügyrendnek ez a pontja érzékelteti, hogy az Akadémia a törvény közeli megjelenésére számított. A törvény elfogadásának elhúzódása miatt 1990–93 között kibővített közgyűlés megtartására – az előírásoknak megfelelő formában – nem került sor.

Az ügyrend viszonylag részletes előírást tartalmaz az új, közgyűlés által választott bizottságokról. (Tudományetikai Bizottság, Felügyelő Bizottság.) Módosultak a fegyelmi eljárás szabályai is.

Rövidebb lett az elnökségi ülések előkészítésével foglalkozó rész és kimaradtak azok a részletes előírások, amelyek a testületi és szakigazgatási szervek együttműködésére vonatkoztak.

Az új alapszabály külön fejezetet szentelt a területi bizottságoknak. Az ehhez kapcsolódó ügyrendi rész a bizottsági tagok és bizottsági elnök megválasztásának módját tartalmazza.

A többes jelölés elvi lehetősége, a tisztségviselők választásánál egyre szélesebb körű alkalmazása szükségessé tette a több jelölt esetében lebonyolítandó szavazás módjának meghatározását. Ugyancsak helyet kapott az ügyrendben a jelölési eljárás szabályozása.

Az 1990-es tisztújító közgyűlés után az új elnök, Kosáry Domokos vezetésével lendületet kapott és felgyorsult az akadémiai reform. Az 1990. évi decemberi rendkívüli közgyűlés elfogadta a reform koncepcióját, az Akadémiáról szóló törvénytervezet alapelveit és szervezeti intézkedéseket is hozott.

Az intézeteket felügyelő hatáskör gyakorlására felállította az Akadémiai Intézetek Bizottságát, mai nevén Akadémiai Kutatóhelyek Bizottságát (AKB), kezdeményezte az egyetemek és kutatóintézetek együttműködését elősegítő Athenaeum társulások összefogására az Országos Athenaeum Bizottság megszervezését.

Ezek az új elemek az új törvényre várva, majd az arra épülő új alapszabályok mielőbbi megalkotásában reménykedve nem épültek be az érvényes alapszabályokba.

Formailag nem került sor alapszabály módosításra, így részletes tárgyalása nem tartozik már tárgykörünkbe.

Az Akadémiáról szóló új törvény hosszú előkészületeinek, a törvénytervezet átalakulásának, a szándékoknak és az eredménynek, magának az új törvénynek bemutatása, a törvényt követő új alapszabályok, új ügyrend és új szervezeti szabályzat közlése külön kötet témája lehet.

Budapest, 1993. november hó.

Kónya Sándor

Felhasznált irodalom

- Akadémiai Értesítő, 1890–1943, 1946–1955.
- Akadémiai Értesítő. A Magyar Tudományos Akadémia hivatalos lapja, 1990–1991.
- Elgondolások a Magyar Tudományos Akadémiáról szóló törvényre és a Magyar Tudományos Akadémia alapszabályaira. Bp. 1989. MTA. 48 p.
- Fekete Gézané: Az Akadémia 1831–1858 között alapított jutalomtételei és előzményei. Bp. 1988. MTAK. 230 p.
- Fráter Jánosné: A Magyar Tudományos Akadémia állandó bizottságai 1854–1949. Bp. 1974. MTAK. 430 p.
- Kónya Sándor: Az Akadémia átszervezése 1949-ben. = Magyar Tudomány, 1974. 774–783. p.
- Kónya Sándor: Az Akadémia szerepe a magyar tudományos élet irányításában 1949–1970. = Magyar Tudomány, 1975. 342–353. p.
- Kónya Sándor: Az akadémiai tagság összetételének változásai 1945–1949. = Magyar Tudomány, 1989. 496–507. p.
- Kónya Sándor: A Magyar Tudományos Tanács és a Magyar Tudományos Akadémia egyesítése. (1949). = Magyar Tudomány, 1990. 212–229. p.
- Kónya Sándor: Történelmi fordulatok az alapszabály tükrében. = Magyar Tudomány, 1992. 1245–1261. p.
- Magyar Törvénytár, 1827, 1830, 1840, 1923.
- Magyar Tudomány, 1956–1991.
- Magyar Tudományos Akadémiai Almanach, 1861, 1863–1918, 1921, 1924–1943.
- Magyar Tudományos Akadémia Almanachja, 1962, 1967, 1970, 1973, 1976, 1980, 1985, 1991.
- Magyar Tudományos Akadémia Értesítője, 1867–1889.
- Magyar Tudományos Akadémia Évkönyvei, 1845–1889.
- A Magyar Tudományos Akadémia másfél évszázada 1825–1975. Főszerk. Pach Zsigmond Pál. Szerzők: Kónya Sándor, Kosáry Domokos, Makkai László, Pamlényi Ervin, Tilkovszky Lóránt, R. Várkonyi Ágnes, Vekerdí László, Vörös Antal. Bp. 1975. Akad. K. 547 p.
- A Magyar Tudományos Akadémiára és intézményeire vonatkozó jogszabályok gyűjteménye. 1–2. köt. Bp. 1973. MTA. 1196 p.
- Magyar Tudós Társaság Évkönyvei, 1831–1844.
- Magyar Tudós Társasági Névkönyv, 1833, 1836–1848.
- Névkönyv a Magyar Tudós Társaságról, 1832.
- Szentgyörgyi Mária: Célkitűzések és reformtörekvések a Magyar Tudományos Akadémián. Bp. 1973. MTAK. 170 p.
- Vállas Antal: Tudós társaságok körül, különös tekintettel a Magyar Tudós Társaság reformkérdéseire. Pest, 1844. Hartleben. 88 p.
- Vázlatok a m. tud. akadémia félszázados történetéből 1831–1881. Bp. 1881. MTA. 165 p.

DOKUMENTUMOK

1.

[1827. évi] XI^{dik} Cikkely

A honni nyelv kimívelésére felállítandó Tudós Társaságról, vagy is Magyar Akadémiáról

A 'Karoknak és Rendeknek gondosságok a' honni nyelvnek nem csak terjesztésére, de egyszersmind annak minden tudományok 's mesterségek nemeiben lehető kimíveltetésére is lévén intéztetve: Ő Felségének megegyezésével, elrendeltetik:

§. 1. Hogy önként és szabad adakozással összeszedett tőke vagyonból tudós Társaság vagy is magyar akadémia állítassék fel mennél rövidebb idő alatt, s annak állandó széke, szabad királyi Pest városában leend.

§. 2. Minthogy ezen intézetnek pártfogását, Nádorispán Ő cs. kir. Főherczegsége, a' haza és a' magyar nemzet iránt vele született igaz hajlandósága szerint, önként magára vállalta: mihelyest Ő Herczegségének felügyelete alatt, azon Társaság összeáll, ugyan az annak nagyobb állandósága végett, azonnal a' planumot is, az országos deputatió-nak munkájában nyilván meghatározott és az ajánlók által is kinyilatkoztatott principiumok szerint, az erejéhez és segédeszközeihez alkalmaztatandó statutumokkal együtt, bővebben kidolgozza, Ő cs. kir. Herczegsége pedig az Országgyűlésen kívül is, Ő Felségének színe eleibe, kegyes jóváhagyattatás végett, fel fogja jelenteni, melly annakutána az Országgyűlés eleibe fog terjeszteni.

(A Magyar Tudós Társaság Évkönyvei. I. köt. (1831 – 1832) 1833. 55. p.)

2.

[1827. évi] 12. Czikkely

Azoknak a nevei, akik a Tudós Társaság fölállítására, vagy a hazai nyelv terjesztésére is ajánlatokat tettek, az utókor emlékezete végett törvénybe iktattatnak

Hogy azoknak hálás emlékezete, kik a haza és nyelve iránti kiváló szeretetökből, annak művelésére vagy terjesztésére is nemes szívű ajánlatokat tettek, minden időkre megörökíttessék: a karok és rendek, Ő királyi felségének kegyes jóváhagyása mellett, a törvénykönyvbe iktattatni határozták neveiket, melyeknek sora a következő:

József ur, fenséges császári s magyar és cseh királyi örökös herceg, Magyarország nádora, a tudós társaság intézetének pártfogója, pengő pénzben	10.000 frt.
Gróf Széchenyi István	60.000 frt.
Vay Ábrahám	8.000 frt.
Gróf Andrássy György	10.000 frt.
Gróf Károlyi György	40.000 frt.
Id. gróf Pálffy Ferencz, évenként	400 frt.
Gróf Batthyány Ker. János	10.000 frt.
Gróf Eszterházy Mihály	10.000 frt.
Ifj. gróf Eszterházy Károly	10.000 frt.
Gróf Széchenyi Pál	10.000 frt.
Justh Gábor	1.000 frt.
Inkey Imre	1.000 frt.

Széki gróf Teleki József, mostohaanyjának, néhai gróf Teleki László özvegyének, mint az ugyanezen férjtől származott fia természetes és törvényes gyámjának s gondnokának, valamint két testvérének, Teleki Ádám és Sámuel grófoknak is nevökben, legkevesebb 30,000 kötetet magában foglaló könyvtárukat, mely nevezett közös atyjok, gróf Teleki László költségén és fáradozásával gyűjtetett; s azonkívül 5.000 frt.

Szabó-Szepessy István	200 frt.
Herczeg Batthyány Fülöp	50.000 frt.
Gróf Cziráky Antal	3.000 frt.
Gróf Keglevich János	6.000 frt.
Kopátsy József, veszprémi püspök	2.000 frt.
Pápay Sámuel	1.000 frt.
Báró Zay Károly	2.000 frt.
Báró Mandell Károly	1.000 frt.

Néhai Szlavniczai Sándor István hagyományozott 10.000 frtot, azonkívül könyvtárát, éremgyűjteményét, ritka pénzeket, valamint képeket és földabroszokat is.

(Magyar Törvénytár. 1740—1835. évi törvényczikkek. Bp. 1901. Franklin. 445—447. p.)

3.

[1827.évi] 19. Czikkely

Gróf Festetics Lászlónak két rendbeli ajánlatai beczikkelyeztetnek

Tolnai gróf Festetics Lászlónak két rendbeli nemeslelkű ajánlatát, még pedig az egyiket, melylyel még atyjának, néhai Festetics György grófnak az 1808 : 4. cikkely által a törvénykönyvbe beiktatott alapítványát nemcsak pengőpénzben önként és készséggel állapította és határozta meg, hanem azonfelül 10,000 ugyanazon értékű forintnak hozzáadásával gazdagította is; — a másikat, melynek erejénél fogva a föllálitandó tudós társaság vagy magyar akadémia javára, névszerint az a mellett a katonai ismeret-tárgyakra berendezendő mennyiségteni osztály javadalmazására további 10,000 frtot ugyancsak pengő pénzben áldozott, melyekre nézve a kiadott alapítóleveleket Ő szent felsége kegyelmesen helybenhagyni méltóztatott, a karok és rendek, föntnevezett Ő szent felségének kegyes beleegyezésével, ezen kiváló bőkezűség és hazafias buzgóság örök emlékezetül a jelen törvényczikkbe iktatni határozták.

(*Magyar Törvénytár. 1740—1835. évi törvényczikkek. Bp. 1901. Franklin. 457. p.*)

4.

[1830. évi] 4. Czikkely

A tiszteletdíjnak ujonnan koronázott király Ő felsége által köz- és kegyeletes czélokra lett szenteléséről

A kk. és rr. Ő szent felsége, az ujonnan koronázott király kegyelmének bizonyágát abban tisztelvén, hogy királyi méltóságának fenkölt érzelmével a közjó érdekét gondjaiba vette, s a tiszteleti ajándék egy részét a rossz aratás következményeiben synylódó adózó nép fölsegélésére, másik részét pedig a magyar akadémia alapjának szaporítására szentelni méltóztatott, alázatos köszönetöket nyilvánítják, és ezen magasztos lelkű nemes tettet hálájok örök emlékjelül a törvények közé iktattatni határozták.

(*Magyar Törvénytár. 1740—1835. évi törvényczikkek. Bp. 1901. Franklin. 497. p.*)

5.

[1840. évi] XLII. Törvény-czikkely

A magyar tudós társaságra folytatva tett adakozásokról

A haza oltárára tett nemeslelkű adakozások örök emlékezetet érdemlő megismerésül, a magyar tudós társaság számára 1832-dik esztendőttől fogva részint kész pénzben, részint kötelezvényben tett ajánlások törvénykönyvbe iktattatnak, mint következők:

Ő császári királyi Fensége Károly főherczeg	...	10000	frt	—	kr.
Jankovich Miklós ...	....	1000	„	—	„
Gróf Károlyi István	....	20000	„	—	„
Gróf Károlyi Lajos	....	10000	„	—	„
Sz.kir. Buda fővárosa	....	2000	„	—	„
Vedres István	....	200	„	—	„
Vághy Ferencz	....	400	„	—	„
Hont Vármegye küldeménye	....	20	„	40	„
Báró Prónay Sándor	....	2000	„	—	„
Ürményi Ferencz	....	2000	„	—	„
A győri evangelica gyülekezet	....	231	„	14	„
Fejér vármegye két rendű küldeménye	....	610	„	20	„
Kolosváry Sándor	....	400	„	—	„
Döme Károly	....	300	„	—	„
Perlaky Károly	....	100	„	—	„
Kálmán János	....	100	„	—	„
Fiume városa	....	1000	„	—	„
Bujanovics Sándor	....	400	„	—	„
Nagy-Szombath sz. kir. város	....	200	„	—	„
Komárom vármegye	....	200	„	—	„
Bars vármegye	....	352	„	—	„
Nyitra vármegye alapítványa	....	1000	„	—	„
Zirczi apát Villax Ferdinánd	....	1000	„	—	„
Báró Szepeszy Ignác pécsei püspök, évenként	....	600	„	—	„
Gévay Antal évenként	....	50	„	—	„
Bács vármegye küldeménye	....	452	„	6	„
Matus Ferencz, tapi plébános hagyománya	....	45	„	36	„
Illos József hagyománya	....	40	„	—	„
Komárom vármegye küldeménye	....	500	„	52	„
XVI szepesi város küldeménye	....	200	„	—	„
Kőszeg város küldeménye	....	5	„	—	„
Mosony vármegye alapítványa	....	89	„	36	„
Kovács János alapítványa	....	1000	„	—	„

Torontál vármegyéből:			
Mocsonyi János	....	100	frt — kr.
Bideskuty Lajos	....	10	„ — „
Török-becsei uradalom	....	100	„ — „
Nagy-szent-miklósi járás	....	124	„ 24 „
Nagy-kikindai kerület	....	80	„ — „
Gróf Gyulay Albert	....	50	„ — „
Endrődy József	....	100	„ — „
Lázár Agoston	....	400	„ — „
Karácsonyi István	....	100	„ — „
Nikolics János	....	100	„ — „
Dadányi Konstantin	....	100	„ — „
Damaskin Antal	....	100	„ — „
Malenicza Miklós	....	100	„ — „
Gróf Teleki József, régi pénz gyűjtemény öregbitésére		2000	„ — „
Ittebei Kis Antal, évenként míg él	....	100	„ — „
Csekonics János hasonlóan	....	48	„ — „
Nagy-szent-miklósi Nákó János	....	1000	„ — „
Névtelen	....	88	„ 12 „
Gróf Pálffy Jánosné, herceg de Ligne Eufemia hagyománya, mely báró Spiegelné, herceg de Ligne Flóra halálával fizettetik ki	....	2500	„ — „
Böloni Farkas Sándor, 200 darab arany.			
Névtelen	....	88	„ 12 „
A kolosvári unitarium collegium olvasó társasága		5	„ — „
Házy Alajos hagyománya	....	500	„ — „
Forgó György hagyománya	....	1000	„ — „
és egy Rothschild-féle kötelezvény-sor.	....	250	„ — „
Gróf Esterházy Miklós	....	4000	„ — „
Kőrösi Csoma Sándor 200 db arany.			
Bohus János holtig-ajánlata évenként	....	200	„ — „
Fodor Pál kir. tanácsos hagyománya	....	100	„ — „
Szabadka kir. városa	....	300	„ — „
Nagy-enyedi casinoi egyesület	....	40	„ — „
Külkey Henrik	....	31	„ 26 „
Mayer János, londoni szücsmester (szepesi fi)		50	„ — „
Perlaky Dávid, 50 példányt „Történeti adatok” című könyvéből; ára 20 kr.			
Kutsera Lőrincz, 100 példányt „Értekezés a rövid útú visszatételekről” című könyvéből; ára 30 kr.			
Hrabovszky Dávid, 30 példányt „Utazási rajzok” című 2 kötetű munkájából; ára 2 ft. 40 kr.			
Perlaky Dávid, mosony-győri evangelicus esperes gyűjteménye	....	40	„ 24 „
Acsády Sándor, „Magányos magyar-törvény” című könyvéből 50 példányt; ára 2 ft.			
Nagy Pál, hajdan kir. professor „Historia universalis gentium” című 3 kötetű munkájából 20 példányt; ára 3 ft.			

P. Gegő Elek	....	....	....	32	„	—	„
Missitz István hagyománya			....	80	„	—	„
Dr. Viola József			....	75	„	—	„
Drnovszky Ferencz, pogrányi plébános, 10 aranyat.							
Egyed Antal, "P.Ovidius Naso pontusi levelei"							
czímű fordítványából 400 példányt; ára 30 kr.,							
régi classicusok fordításai kiadására.							
Peregrini Elek, "Magyarok története"							
czímű munkájából 50 példányt; ára 30 kr.							
Berzsenyi Dániel versei első kiadásából							
származott tiszta haszon,							
magyar könyvek kiadására			....	200	„	—	„
Gorove László, Lajos és Károly jutalom-alapítványúl	.....	.....	.....	1000	„	—	„
Horváth Endre hagyományából			.....	300	„	—	„

(Magyar Törvénytár. 1836—1868. évi törvényczikkek. Bp. 1896. Franklin. 181—183. p.)

6.

A' MAGYAR TUDÓS TÁRSASÁG' ALAPRAJZA

/1831/

Bévezetés

A' mit az emberi lélek természete nyilvánosságot téves, az iránt a' nemzetek' története minden kétséget kirekeszt; hogy t. i. a' tudományok és művészségek, melyek az elmék és erkölcsök, a' köz és egyes intézetek tökéletesítését eszközlik, csak olly nemzetekre áradnak haszonnal, melyek azokat honni nyelveken űzni, mívelni és az élet szükségére fordítani egyesített erővel törekszenek. — Ez indítá dicső emlékezetű II-dik *Leopold* apostoli Királyunkat mindjárt országglása kezdetén, 1790ben Aprilis 20kán a' 13,027dik szám alatt a' 7dik pontban, ezen valósággal királyi kifejezésre: „Ő apostoli Felsége ugyan hazánkban bármely gyakorlott nyelv tanítását sem kívánja megakadályoztatni: ohajtáná még is, hogy a' „magyaron, mint ebben az Országban egyedül anyanyelven, különös figyelem legyen, 's annak míveltetésére és kiterjesztésére, kivált azon helyeken, hol több nyelv van divatban, fordítassék a' fő gond.”

Így lévén az alap megvetve, ezen felséges igyekezet' sikerét az 1790diki Országgyűlés köz lelkesedéssel sürgette. Ő Felsége Isó Ferencz kegyelmes Urunk Királyunk is a' magyar nyelv míveltetését számos rendelések által kegyesen mozdítá elő; különösen pedig az 1808beli VIII. cikkely szerint tudós Társaság felállításával kívánta elérését. De a' szükséges költségek hiánya miatt mind addig ezen igyekezet se kaphatott életre, míg az 1825 — 26 — 27-diki Országgyűlés alatt Gróf Széchenyi István minden javaiból egy egész esztendei jövedelmét tudós Társaság fundusának alapjául a' haza oltárára tévén, e' haza szeretet gyönyörű példájával dicső követőket serkente: Gróf Vay Ábrahámot, Gróf Andrássy Györgyöt és Gróf Károlyi Györgyöt. Több hasonló szent ösztöntől gerjesztett hazafiak követték ezek' nyomdokait, kiknek emlékezete halhatatlanul fennmarad a' nemzet' törvénykönyvében.

Erre nézve még az említett Országgyűlés alatt ezen intézetről folyt tanácskozások Ő Felsége eleibe terjesztettek, 's azokat törvény erősítette-meg (XI. cikkely). Hogy pedig a' Társaság nemzeti méltósággal megegyező rendet nyerjen, szerkeztetésére Ő cs. kir. Főhercegsége az Ország' Nádora által kinevezett különös küldöttség a' következőkben állapodék-meg, a' miket már kegyelmes királyi válasz is helyben hagyott.

I. A' társaság' célja

A' magyar tudós Társaságnak egyedül csak az van téve céljává, hogy munkálódása által hazánkban a' tudományok és szép művészségek honni nyelven míveltessenek; 's viszont ezek által a' nyelv maga, csinosulást, fennséget és bővülést nyerjen: ekképen pedig a' nemzeti elme és lélekerő szép és hasznos tudományok által időről időre kifejtve, saját fényében és méltóságában örök időkig fennálljon.

Ez a tudós Társaság azért szoros gondjait fordítja a magyar nyelv hajdani nyomai, régi emlékei, bárhol rejtelkedjenek, felkerestetésére, hogy annak formáit mind a magános szavakban, mind azok öszvekötésében az emberi nyelv fő törvényeiből ugyan közönségesen, de különösen magának a magyar nyelvnek kebeléből, a honni szokásokból, valamint más rokon nyelvek öszvehasznításából kifejtse, felvilágosítsa, megalapítsa; félre tévén azonban a kényére hatalmaskodó tekintetet, mint minden tudományos előmenetelnek legveszedelmesebb ellenségét. — Továbbá a különbféle nemzetek között vagy régen, vagy közelébb feltalált dolgok ismeretét honni nyelven fogja terjeszteni. Végre a termékeny elméket, a minők magokra hagyva lankadnak, illő módon serkenti jeles munkák kidolgozására, melyek az emberiség míveltségét ne csak emeljék, hanem a magyar nemzet nevére hírt is szépet terjesszenek.

II. A társaság foglalatosságai

A Társaságnak innen folyó foglalatosságai olly fontosak és messze terjedők, hogy bármelly számosan leendő tagjaira, azokból folyvást elég munka és dolog háramlik. Különösen mégis e következők felé vagyron kitűzve iránya.

1. A honni nyelv míveltetése

Mindenek előtt kötelessége e Társaságnak a honni nyelvet mívelni és gyarapítani. Ennél fogva az elavult, de alkalmas szavakat, szólásokat, feltámasztja; az Ország különbféle tartományaiban maiglan szokásban lévő szólás módokat öszveszedi s hasonlítja; végre a netalán szükséges új szavakat és szóköteket a józan szónyomozás világánál a nyelv természetével megegyezőleg előteremti, megítéli és meghatározza. Legezősör is egyes értekezések, szorgos vizsgálatok és tudós észrevételek által törekedvén a czélon, azután pedig e tekintetből az Ország különböző részeiben utazásokat tétetvén.

Ezen készülétek meglévén, egy tökéletes magyar grammatika, és egy a lehetőségig teljes szótár készítéséről fog-gondoskodni; s abból különbféle nyelvekre alkalmaztatott apróbb szótárokat vonat ki.

2. Munkák kiadása

Hogy a tudós Társaság a tudományokat, művészségeket foganattal terjeszthesse, magyar nyelven irt különbféle munkák közre bocsátása szükséges; egyes tagjait tehát mindenek felett eredeti munkák, saját elme szülemények alkotására ösztönzi, nem felejtvén azonban velek e mellett a mívelt nemzetek, úgymint: a régi görög és római, az újabb olasz, francia, angol, német s a t. remek tollu s nagy hasznu Iróik fordítását, mert nyelvünket ez által is több rövidség, hajlékonyság, tömörttség és kerekdedség kellemesítheti.

Gyakran a tudós férfiak részszerint szerénységből, részszerint szükölködésből még legfontosabb munkáikat is, a közönség szemei elől elvonják, a tudós Társaság tehát az ilyeneket felkeresteti, elfogadja, s megvizsgáltatván, ha helyben hagyást nyernek, a Társaság költségén az ő tulajdon hasznára, közre bocsátja, az Irókat pedig azokért

érdemek szerint jutalommal tiszteli meg. — Az efféle kiadandó munkák azonban mint szinte minden egyéb kéziratok, censura alá terjesztessenek.

Mivel pedig a' honni nyelv csinosítására, különös befolyásu a' nemzeti játékszín, a' Társaság ezen célra szükséges, részserint eredeti, részserint fordított drámák' eleendő számmal lételére is kiterjeszti gondját.

Végre hogy a' Társaság' előmenetele közönségesen tudva légyen, köteleessége lesz, egyéb tudós Társaságok példájaként munkálkodásának évkönyveit időről időre kiadni; mellyek a' Társaság történetét, nem különben a' Társaság tagjai által dolgozott tudós értekezéseket foglalják magokban.

3. Munkák' megbirálása

A' munka becsének köz hirül adása, a' jó 's rossz kimutatása, mind az olvasó közönségnek, mind az írói pályára indult ifjuságnak hasznos utmutatásul szolgálván, a' tudós Társaság ügyelni fog arra, hogy bármelly nyelven írott munkák', értekezések' (akár a' Társaság' tagjaitól, akár más szerzőktől származzanak ezek) tulajdonságai, tudományos és erkölcsi hasznai, valamint fogyatkozásai és tévedései szorgos gondnal, de mégis tiszta szelíd lélekkel ítéltesse meg. Ezen bírák azonban soha se feledjék, hogy munkás hivatalok egyedül csak a' honni nyelv műveltetésére, és az ezzel összevetett tanulságra vagy szorítva; a' haszontalan, szívet lelket ingerlő, a' szép egységet dúló vetekedésektől, úgy a' vallást, az Ország' polgári állapotját és polgári kormányát illető, vagy akármely más politikai tárgyak vitatásától ójják magokat. Ezen megbirálásokat a' Társaság, folyóiratában melly egyszersmind különféle tudományos jelentéseket is veszen fel, fogja kiadni.

4. Jutalomkérdések

Az intézet' célját különösen előmozdítja a' nemzet mostani állapotjához alkalmaztatott kérdések feltétele és megfejtése; ez által mind a' hazai nyelv, mind a' tudományok és művészségek felette sokat nyernek, 's új felfedezésekre tétetik lépés. Illyen kérdéseket azért a' Társaság gondos választással támaszt, megfejtéseket nyilván hirdetendő jutalmakkal éleszti, és a' legtekélyetesebbet megjutalmazza. E' szerint a' köz tisztelethez személyes megjutalmaztatást is függesztvén, a' honni nyelv' művelését, a' tudományok és művészségek honnosítását tulajdon kincstárának erejéhez mérsékelt jutalmak, vagy egyéb tudós Társaságok példája szerint, vert emlékpénzek által iparkodik előmozdítani. Azon leszen tehát hogy az ilyen emlékpénzek Ó cs. kir. Felségének kegyelmes engedelmével, a' királyi pénzverő házban veretessenek, a' Társaság' céljával megegyező magyar körülírásokkal és képjelekkel.

5. Tudományos utazások

Tagadhatatlan hogy a' honni nyelv csinosítására több segédeszköz vétethetik, mind a' hazában fenn forgó szóllás módokból, mind a' napkeleti rokon nyelvekből, mellyekhez a' magyar igen sokban, de különösen a' szókötésben hasonlít. E' mellett a' nemzet történetének felvilágosítása végett a' régiség' emlékei, 's különféle nemzetek közt fennálló maradványok' felkeresésére, a' természet' tudományaiban tágosb mező nyitá-

sára, szükséges a' föld különböző részeit, éghajlatát, lakosinak szokásait bővebben kitanulni. Erre nézve a' Társaság tudományos utazásokat rendel.

III. A' tudományok' osztályai

A' Társaságnak ugyan gondja és munkálkodása minden tudományra kiterjed, ide nem számlálván mégis a' vallás tudományát; mindazonáltal a' következő hat osztály u. m. Nyelvtudomány, Philosophia, Történetírás, Mathesis, Törvény és Természettudomány van megállapítva.

IV. A' társaság' pártfogója és előlülője

Pártfogó

Hogy ezen Társaság, mely egyedül haza szeretetből származott, és a' hazafiak hasznára állíttatott fel, célját biztosabban s' fogatosabban elérje: azt az első alkotók, 's az Országgyűlésen együtt tanácskozó Karok és Rendek Ő cs. kir. Fensége'nek a' legkegyelmesebb, most dicsően uralkodó Fejedelemlnek Iső Ferencz'nek oltalma, és legfelsőbb felvigyázása alatt, kinek a' hazai nyelv iránt megbizonyított felséges kedvezéseit, és nemzetünkhez 's őseink szokásaihoz mindenkor hajlandó királyi kegyelme emlékeztet az időnek semmi viszontagságai a' magyar nemzet szívéből ki nem törlik, Ő cs. kir. örökös Főherczegségének József'nek az Ország Nádorispánjának, ki valamint a' nemzetet, úgy a' nemzeti nyelvet, nem különben a' tudományokat és művészségeket kegyes hajlandósággal 's nem kisebb gondnal ápolgatván, a' hazafiak határtalan bizodalma' megnyerte, pártogásába ajánlák; hogy az ő fedező szárnyai alatt lassanként nevedjék, mind inkább erősödjék, és bármi akadályok ellen hathatósan védelmezessék. 'S Ő Főherczegségének ezen kisedet intézet iránt már is több kedvezéseit 's jóltéviségét tapasztalván az alkotók; alázatossággal megkérék, hogy a' Társaság' jegyzőkönyveit maga eleibe terjesztene engedje, a' gyűléseket kegyelmes tetszése szerint jelenlétével megtisztelni, a' választás kétséges esetében Elölülőt nevezni, és az Ország' törvényhatóságait, ezen intézet előmozdítására leendő adakozás végett felszólítani méltóztassék.

Elölülő

A' Társaság igazgató tagjai által ugyan ezen igazgató testből, szabad voksokkal minden esztendőben választassék Elölülő és Másodelölülő. Ha ne talán ezen választásban kettőnek egyenlő számu voks jutna, a' dolgot a' Pártfogó fogja elhatározni. Az Elölülő és Másodelölülő azonban minden egyes esetben megerősítés végett, a' Felső' eleibe terjesztetik.

Az Elölülő főigazgatásától, ki minden gyűlésben elsőséggel bír, függ az egész Társaság, mellynek következtében különösen kötelessége leszen a' Társaság' pénztárát bátorságban tartani, azt véletlenül megtekinteni, az igazgató test tanácskozásaiában a' pénztár környüállásairól és a' neki bényujtandó számadásokról, jövedelmeiről és költségeiről értekezni. Tiszti hivatala tehát: előlülősége esztendejében a' Társaság' központján lakni. Azonban ha környüállásai úgy kívánnák, még a' törvényesen meghatá-

rozandó szünnapokon kívül is, a' Pártfogó engedelmevel a' Társaság' közhelyét elhagyhatja; mely esetben 's akkor is, mikor fontosabb akadályok a' gyűlésben megjelenni tiltandják, minden kötelességeit a' Másodelőlülő veszi által, kinek ezen tekintetből a' Társaság' minden gyűlésében különben is ülése és szava lesz.

V. A' társaság' egyéb tagjai

A' Társaság' tagjai négy rendűek: Igazgatók, Tiszteletbeliek, Rendesek és Levelezők. Vagnak ezeken kívül tisztviselői és cselédei.

Igazgató tagok

Az igazgató tagok száma, hogy a' honni literaturát kedvelő hazafiak az Ország' minden részéből minél többen megtiszteltessenek, és a magyar tudós Társaságban érdemet minél több hazafi szerezhessen, huszonötre határozott az Elölülővel együtt, kik az Ország' négy Rendeiből választatnak.

Ezen igazgató tagok számához tartozik a' négy első alkotó is, kik a' többi huszonegy tagot most először önitéletek és tetszések szerint választották és a' Főherczeg Nádor eleibe terjesztették, ki azok megerősítését legfelsőbb helyen eszközölni méltóztatott. Ennek utána pedig a' megholt, vagy akármimódon kilépett tag helyébe magok az igazgatók szabad voksolás által olly móddal fognak mást választani, hogy ha az első voksolásban felénél több voksot senki sem nyerne, ezen esetben azok két tagra, kiknek legtöbb voks jutott, ujra voksolás rendeltessék, és a' ki kettejek közül a' másikat egyel is meghaladja, tagnak legyen ismerve.

Igazgató tagokká olly jeles férfiak lesznek, kiket születés, érdem, vagy vagyon már annyira fényes karba helyeztetett, hogy a' Társaság iránt lévő fáradozásaikért semmi költsön hasznót nem várnak: hanem a' haza szeretet és a' tudományokból vett öröm nekik elegendő jutalom

Kötelesek lesznek, az esztendőként egyszer, vagy a Pártfogó' kívántára többszer is tartandó igazgató gyűlésekben megjelenni. Azok tehát, kiket akadály tartóztatna, helyes okaikat négy héttel a' gyűlés ideje előtt az Elölülő által bejelentik a' Pártfogónak, kitől elmaradásra engedelmet nyerhetnek. Azok ellenben, kik a' gyűlés teljes számára megkívántatók, a' Pártfogó' parancsolatjára megjelenni tartoznak.

Tiszteletbeli tagok

Ezeknek olly nagy tekintetű hazafiak választatnak, habár igazgató tagok volnának is, kik vagy magyar nyelven kiadott jeles írásaik által híresek, vagy a' hazai nyelv' szeretete, védelmezése, terjesztése által magokat érdemesekké tették.

Számok a' huszonnégyet felül nem haladhatja, 's választások a' nagy gyűlésben a' feljebb leirt módon vokсок' többségével megyen véghez. Az igazgató tagok közül azonban tiszteletbelivé nyolcnál több nem lehet.

Irántok a' Társaság különös tiszteletet mutat 's neveiktől is költsönözvén fényességet és tekintetet, gyűléseiben őket helyel és vokssal becsüli meg. A' Társaság java' előmozdítására ezeket a' haza szeretete 's azon szent tűz serkenti, mely a' valóban nemes

és nagy lelkeket gyúlasztja, 's éleszti őket az örömnék azon édes előérzése is, hogy a' Társaságból a' hazára áradandó hasznok nekik is tulajdonítandók.

Rendes tagok

Ezek általában a' tanult férfiak rendéből választatnak, kik szélyel a' hazában, ámbár hivatalt viselnek is, nem csak a' magyar nyelvnek belső és gyökeres, hanem egyéb tudományok és művészségek velős ismeretéről nevezetesek, főképen pedig kiadott munkáik által magoknak hirt nevet szerzetek, 's a' Társaság őket a' közügyben annál serényebb munkálkodás végett bizonyos esztendei fizetésre is méltóknak itéli.

A' Társaság e' rendü tagjai a' Titoknokon kívül negyvenkettőre határozattak, minden tudományos osztályra hét hét számláltatván. Ezek közül Pesten és Budán 's ezen két város szomszédságában minden osztályból, ha csak lehet, hárman hárman fognak lakni, mind azért, mivel több 's terhesebb hivatalokat viselnek, mind pedig, mivel előttek több szükséges segéd eszközök használhatása áll. A' többi tagok a' mennyire lehetséges, az Ország' minden részeiből választassanak. Ezeket most előszer az igazgató test, szabad voksolással fogja választatni; azután pedig ezek' választása is a' nagy gyűlésekben a' tiszteletbeli és rendes tagok által, a' már meghatározott mód szerint történik.

Ezen rendes tagok' tiszte mindenek felett a' magyar literatura' előmenetelén munkálódás leszen. E' végre a' Pesten, Budán, és ide közel lakó tagok a' hetenként tartandó kisebb gyűlésekben megjelenni kötelesek (hanemha fontos oknál fogva az Elölülő-től elmaradásra engedelmet nyerne) elannyira, hogy a' gyűlés tanácskozása sikertelen, ha csak az Elölülővel együtt kilencz, akár a tiszteletbeli, akár a' rendes tagok közül jelen nincs. Ezen kisebb gyűléseken kívül a' tiszteletbeli és rendes tagok mindnyájan esztendőt által legalább egyszer meghatározott időben a' Társaság közhelyén tartandó nagyobb gyűlésekben megjelenni tartoznak, melly nagyobb gyűlések azonban tizen-négy napnál tovább nem tarthatnak. Ezekből is a' rendes tag csak fontos oknál fogva az Elölülőnek írott engedelme mellett maradhat el.

Kötelessége minden rendes tagnak a' jutalomkérdésekre bójott feleleteket, mellyek mindig legalább is három, vagy helybéli, vagy vidéki taggal e' végett közölve lesznek, szorosan megitélni; nem különben egyéb magyar nyelven irt és kiadott könyveket szorgalmasan által tekinteni, 's a' mennyire az idő és foglalatosság engedi, meg is bírálni, 's ítéletét ezekről is azokról is az Elölülőnek írásba béküldeni. Hogy pedig a' kiadott munkákkal a Társaság minden tagjai minél hamarább megismerkedjenek, a' maga lakhelyén 's vidéken kiadott mindenféle munka, és ennek Szerzője nevét az Elölülőnél hónaponként jókor béjelentse, kinek kezéből azokat a' Társaság, folyóiratában a' tudományos jelentések között a' többi tagokkal is így könnyebben közölheti.

Titoknok

A' rendes tagok közül az igazgató, tiszteletbeli és rendes tagok által voksok' többségével választatik a' Titoknok illendő fizetés mellett, kinek hivatalos kötelességei lesznek:

A' jegyzőkönyvet és a' tudós Társaság egyéb iratait legnagyobb gonddal őszveirni, 's a' levéltárba helyzetetni, nem különben a' melléje kirendelt Segédjegyzőre és leírókra felvigyázni.

Mind az igazgató, mind a' tudós Társaság nagyobb és kisebb gyűléseiben előterjesztői hivatalt viselni.

A' tagokkal, valamint más tudós férfiakkal levelezni; s' jutalomkérdésekre beadott feleleteket öszveszedni, 's mind ezeket, mind egyéb a' Társasághoz béküldött munkákat az Elölülöknek bémutatni, és a' jegyzőkönyvbe iktatni.

Hogy pedig a' Titoknok valóban terhes és számos kötelességeinek annál fogatosabbban, 's hívebben megfelelhessen, neki más hivatalt viselni nem szabad. Ugyan az említett okból Segédjegyző, ki egyszersmind Levéltárnok is, adatik melléje meghatározott bizonyos fizetéssel, kit a' Társaság szabad voksokkal épen úgy választ, mint a' Titoknokot.

Levelező tagok

A' levelező tagok közé azon dicséretes szorgalmu hazafiak választandók, kik hazai nyelven közre bocsátott írásaik által a' tudományokban, és művészségekben már nem csekély jártosságot mutattak, hanem csak nyomos okokból a' Társaság ezen tisztességre olyanokat is kinevezni szükségesnek nem tartana, kik még írásaik által ugyan magokat meg nem különböztették, de a' Társaság haszna' elésegítésére nézve reménységet nyujtanak. Ezek közé tartoznak a' tudós világ különbféle részeiből lévő férfiak is, kik nevezetes munkáik, de különösen olyanok által, mellyen a' magyar nemzetet akármi módon érdeklik, elhiresedtek. Számok határozatlan. Azon móddal választatnak pedig a' Társaság nagyobb gyűléseiben mint a' tiszteletbeli és rendes tagok.

A' hazabeliek' tiszte: az ő lakhelyek körül kijött magyar könyveket a' Társasággal minél hamarább megismertetni; a' szorgalmokra bizottakat legnagyobb gonddal teljesíteni, 's így magokat a' rendes tagok közé számláltatásra méltókká tenni, mivel ezek idővel csak a' levelező rendből választatnak.

A' Társaság akármi rendbeli minden tagjai, magyar nyelven írott, és a Társaság nagy pecsétjével megerősített oklevél által vétetnek fel, a' külföldi levelező tagok számára a' deák fordítás is kiadattatván 's az oklevél a' Párfogó, Elölülő 's Titoknok aláírásával erősítetik meg. Azt a' külsőknek, valamint azoknak is, kik a' Társaság nagyobb gyűlésében meg nem jelennek, a' Titoknok az ilyen társhoz irandó különös levél mellett megküldi.

Ezen tudós Társaság mindennemű választott tagja az e' részben már érkezett királyi engedelemnél fogva: *magyar tudós Társaság tagja* czímmel él. De minthogy ezen új intézet ohajtott elemeletele 's az ebből egykor eredhető haszon, leginkább jeles tagok és társak lelkeségétől 's a' mindig ilyenek szerencsés választásától függ, ezt pedig azoknak a' honnosiak érzéséből kifejlő közbecs segítheti legjobban elé, úgy más részéről az utána esengés' fondorkodó kéregetései könnyen zürzavart támasztának, taggá választatását még a' legérdemesbnek is, tehetségei' megismertetésétől és a' Társaság megbírlásától kell várni, folyamodó levéllel és kérelmekkel keresni tehát, vagy épen utána esengeni nem csak nem szabad; hanem különösen mindenkorra tiltatik.

A' Társaság' tisztviselői

A' tisztviselők közzé számláltatik a' Pénztárnok, kit az igazgató tanács szabad vokssal választ, és hogy hivatalát annál nagyobb kedvvel 's hűséggel viselje, bizonyos fizetésre járand. Ez a' Társaság vagyonára minden gonddal a' takarékoszággal ügyel; kiadá-

sokat a' nevezetesebb dolgokban az igazgató tanács rendelkezéséből, a' csekélyebb pedig esztendőnként ötszáz forintot pengő pénzben meg nem haladó summáig, magának az Elölülőnek írott rendelkezése mellett is tehet. A' bevett jövedelmek, és a' teendő költségek körül olly hűséggel és egyenességgel fog eljárni, hogy mind ezekről az Elölülőnek minden időben számot adhasson. Esztendő lefolytával pedig az egész esztendei jövedelmekről 's kiadásokról az igazgató tanács' gyűlésében az Elölülőnek számolni elmul-hatatlanul köteles.

A' pénztár annál nagyobb bátorságba helyeztetése' tekintetéből, a' Pénztárnok mel-lé Ellenőr (contraagens) rendeltetik, ki azt ezzel kettős zár alatt őrizze, a' bévételről és kiadásról együtt gondoskodjék; mire nézve mind a' kettőt tiszte jól folytatására letett hite is fogja szorítani.

Mivel pedig a' Társaságnak gazdaságos dolgai néha törvénykezés alá is kerülhetnek, leszen a' Társaságnak ügyvéde is. A' Titoknok mellé a' Segédjegyzőn kívül a' levelek tiszta és helyes leírására 's egyéb foglalatosságainak könnyebb viselésére, nem külön-ben a' Társaság nevében kiadandó jutalomkérdésekre bėjött feleletek leiratására, se-gédül adatnak a' leirók, kiknek azonban számokat az igazgató tanács határozza meg, de a' választást az Elölülő teszi.

A' Társaság' cselédei

A' cselédek, a' Társaság házi szereire vigyázzanak, mindent tisztán tartsanak 's több előkerülő szolgálatot tegyenek. Ezek számát ismét az igazgató tanács határozza meg, kineveztetések pedig az Elölültől függ.

VI. A' Társaság' középhelye, épületei

Több fontos okból állapította meg a' hazai törvény, hogy a' tudós társaság' állandó helye szabad királyi Pest városában légyen: ugyan azért az ezen czélra megkívántatott épületeket idővel a' Társaság megszerezzi.

VII. Gyűlések rendje

A' fennemlített helyre gyűl őszve a' Társaság, minden, úgymint: kisebb és nagyobb, igazgató és köz gyűlései' kivén a' két hónapig leendő szünnapokat. Azon gyűlések, melyeket a' helyben lakó tagok minden héten határozott napon fognak tartani, *kis gyűlések*, a' hová legalább is kilencz tag jelenléte kívántatik, 's azokban az Elölülő tá-vollétében a' Másodelőlülő veszi által annak székét. Itt olvastatnak fel a' béküldött ér-tekeztések, különösen pedig a' Társaság folyóiratában kiadandó megbírálsok, tudomá-nyos jelentések, és így a' tudományos közösülést azok tartják fenn.

A' *nagy gyűlést*, melly két hétnél tovább nem tart, megelőző napon a' rendes tagok magokat az Elölülőnél bejelentik. Ennek ideje az igazgató tanács tetszésére van hagy-va, úgy hogy a' Pártfogó' helybenhagyásával olly idő határozottassék, mellyben akármelly vallásbeli tudós férfiak megjelenhessenek. Ezekben mindenek felett az azonos eszten-dőre feltett jutalomkérdések, és az előbbiekre adott feleletek olvastatnak fel. Melly tu-dományos pályán a' tiszteletbeli és rendes tagok meg nem jelenhetnek; mindazonáltal az illyes munkák kidolgozása nekik is szabad. Ezen feleletek közitélet alá bocsáttat-

nak, és a' két legjobbik jutalmazás végett az igazgató tanács eleibe terjesztetik. Ha csak egy felelet jőne is bé, 's ha ez eleget nem tenne is egészen, megjutalmaztassék; mert a' feltett jutalmak iránya az, hogy a' munkás elmék bizonyosak legyenek a' díj felől, 's hasznos munkák írására és az által a' magyar literatura' elébb vitelére serkentessenek. A' legjelesebbnek vallott munka jutalmat is, közrebocsátást is nyer; a' többek között legjobb, de mégis ki nem elégitő feleletért is kijár ugyan a' szabott jutalom, de kéziratban marad. — Hasonlóképen vizsgálat alá vétetik, a' közelébb lejárt esztendőben kijött minden magyar könyv, akár a' Társaság' tagjai, akár más tudósok írták azokat, 's közülök a' két legjobb az igazgató testnek, megjutalmaztatásra bémutatattik. A' részrehajlásnak pedig minden legkisebb gyanúja elkerülése végett, különös vigyázat legyen itt arra, hogy a' társak a' megjutalmazandó munka felől hozott ítéleteiket okokkal támogassák; 's ezek a' Társaság nevében, a' kiosztott jutalmaknak mint meg annyi védokai, terjesztessenek a' közönség eleibe. A' nyomtatás alá bényújtott kéziratok pedig, melyek a' Szerzők szükölködése miatt nem adattak ki, szorosan megvizsgálatván, az igazgató tanácsnak világra bocsátás végett ajánltatnak. Továbbá fenn meghatározott módon megyen véghez ezen gyűlésekben a' Társaság tiszteletbeli, rendes és levelező új tagjainak választása, és a' fontosabb dolgokról tanácskozás foly.

A' legalább kilencz tagból álló igazgató gyűlés esztendőnként egyszer elmulhatatlanul tartatik, de tizennégy napnál tovább együtt nem marad. Azonban ha a' Pártfogó úgy akarná, az igazgató tagok többszer is öszeülnek. Ezen gyűlésekben a' pénztár állapotjáról, a' fizetésekről és jutalmakról lesz tanácskozás; a' jövedelmekről és költségekről a' gondviselő által az Elölülőnek beadatott számadások megvizsgálása fordul elé, a' pénz kamatra adatik, és azoknak, kiket a' Társaság bizonyos jutalomra méltóknak itél, jutalmak rendeltetnek. A' Társaság pénztáráról és annak czélirányos előmeneteléről ugyan ezen gyűlés az Ország' Vármegyéit minden esztendő végével tudósítja, Ország' gyűlése alkalmával pedig a' pénztár állapotjáról az utóbbi Országgyűlés idejétől fogva készített feljegyzéseit bémutatja.

Ezen gyűléseket követi esztendőnként a' köz gyűlés, melyben a' Társaságnak minden tagjai részt vehetnek, 's ide a' nem tagoknak is engedtetik bélépés. Itt díszesebb költemények, nevezetesebb tárgyú értekezések felolvasása folyt, valamint a' hazai nyelv, tudományosság és a' szép művészségek előmeneteléről szóló tudósításoké. Ezután a' megholt nevezetes tagok, különösen tudományos érdemeikért illendő beszéddel magasztalásaikat nyerik. Végre az igazgató tanács által már az előtt kinek kinek kirendelt jutalmak mennél fényesebben osztatnak ki; 's a' Társaság ezen innepe' annál dicsőbb lételére nézve alázatosan megkéretik a' Pártfogó, hogy ezt jelenlétével tündöklőbbé tenni méltóztassék.

Ezen utóbbi három gyűlésben is ha az Elölülő meg nem jelenhetnék, az Elölölőséget a' Másodelölülő fogja vinni.

VIII. A' Tudós Társaság' pénztára

A' Társaság pénztára egyedül a' már tett 's utóbb hazafiúi buzgóságból és adakozásokból teendő áldozatokból fog állani; teljes bizodalommal reménylhetvén, hogy a' hazának oly számos nagy birtoku fiai, jövedelmek' egy részét ezen közhasznu intézet gyarapodására fogják szentelni; annyival inkább, mivel ezen haza díszére tett áldozatok csak nemes költsönözések, mivel így idővel a' nemzeti műveltetés és polgári szorgalom gyarapítása által az adomány nem csekély nyereséggel térend vissza.

Hogy azonban a' Társaságnak mostani tőkepénze maga magától nevedjek, az esztendei kamat' hatod része évenként a' tőke pénzhez kapcsolatik; öt hatod része a' Társaság szükségére fordítatván.

Mivel pedig a' pénztár' bátorságban tartása a' Társaságnak egyik fő gondja és kötelessége, szükséges léssen, hogy az alkotók szándékával megegyezőleg a' beadott pénz egyedül csak a' Társaság' kiszabott céljaira fordítassék, továbbá az igazgató tanács tagjai, kiket a' pénztár gondviselése illet, magok a' pénzből kamatra fel ne vehessenek; hogy az különben is kamatra azon feltétel alatt adattassék, mellynek megtartása hazánkban az árva pénzekre nézve vagyon rendelve. Szabad léssen ugyan magoknak az ajánlóknak az ajánlott pénzt megtartaniok törvényes kamatra, mellyet minden esztendőben lefizetni tartoznak, úgy hogy ingatlan javaikat lekötelezván, adó leveleik intabuláltassanak. Ha pedig idők viszontagságai miatt a' tudós Társaság megszűnnék, az ajánlók örökösének az ajánlott tőkepénz, minden időközbeli hasznaival és nevedé- seivel együtt, ellenkezés nélkül vissza járuljon.

Az alkotók szándéka és akaratja' mindenkori szentül megtartásáért tehát a' Társaság pénztáráról az igazgató tanács úgy fog gondoskodni, hogy az ajánlott és már valóban beadott pénz, most és mindenkor az ajánlónak, vagy a' törvényhatóságnak, melly azt az intézet felállítására és előmenetelére nyujtotta, neve feljegyzése mellett adatván kamatra, a' Társaság jegyzőkönyvébe is épen úgy iktattassék.

(A Magyar Tudós Társaság Évkönyvei. I. köt. (1831 – 1832) 1833. 100 – 111. p.)

7. A' MAGYAR TUDÓS TÁRSASÁG' RENDSZABÁSAI

/1831/

I. A' Társaság' iránya és foglalatosságai

1.

A' magyar tudós Társaság a' tudományok és szép művészségek minden nemeiben a' nemzeti nyelv kimíveltetésén igyekszik egyedül.

2.

A' hazai nyelvet egész gonddal csinosabbá és gazdagabbá fogja tenni.

3.

Azt mind eredeti munkák' dolgozása, mind régi és új remek írások' magyarra tétele által gyarapítja.

4.

E' végre bármely oklevelet, egyéb emléket és még rejtve lévő kéziratot felkeresvén, a' tudományok díszére szolgálándók köz ismeretbe hozza.

5.

Gondja lészen, hogy a' nemzeti játékszin, egyik segéde a' hazai nyelv kimíveltetésének, jó darabokban szükségét ne szenvedjen.

6.

Megfejtés végett feladandó kérdések 's béküldött feleletek megjutalmazása által, a' nemzeti literaturát elősegíti.

7.

A' nyomtatásban megjelent munkákat szoros, de egyenes vizsgálat alá veszi; a' legjellegesebbeket megjutalmazza, 's bírálását valamint tudományos hirdetményeit közre eresztí.

8.

A' beadandó kéziratokat megvizsgálván, ha helyben hagyást nyernek, tulajdon költségén és hasznára közre bocsátja, szerzőiknek pedig illendő jutalmat ad.

9.

Tulajdon évkönyveit, értekezéseivel és gyűlései' jelesebb munkálkodásaival együtt sajtó alá bocsátja.

10.

A' hazai nyelv természete 's különbözése' bővebb megismerése végett, 's egyéb tudományos tekintetekre nézve is, benn és a' külföldön utazásokat tétet.

11.

A' társak óni fogják magokat a' vallást, az Ország' polgári állapotját és polgári kormányát illető, vagy akármely más politikai tárgyak' vitatásaitól.

12.

Nyomtatásra készített dolgozásaik valamint minden egyéb kéziratok censura eleibe terjesztetnek.

II. Tagok

13.

A' magyar tudós Társaság dicsőségesen uralkodó Iső Ferencz Királyunk hatalmas oltalma és legfőbb felvigyázása alatt, nagy kegyelmű Pártfogóját *József* austriai Főherceg, 's Magyarország Nádora' felséges személyében tiszteli, ki annak javát és diszét elősegíti, jegyzőkönyveit megtekinti 's üléseinek, midőn azt jónak látandja, jelenléte által fényt adni méltóztatik.

14.

Az Ország' négy Rendei közül igazgató tanácsul huszonöten választatnak, kik a' Társaság' tőkepénzeire 's jövedelmeire ügyelnek.

15.

Az Elölülő lakását a' szünnapokon kívül Pesten tartja, a' Társaság' üléseiben mindenkor jelen lesz 's annak minden dolgait kormányozza. Távolléte alatt, vagy elfoglaltatása esetében azokat folytatja a' Másodelölülő.

16.

A' tiszteletbeli tagok, öszveséggel huszonnégyen, megkülönböztetett tekintetben fog-
nak állani, 's a' gyűlésekben székek és szavok lesz.

17.

A' rendes tagok, kiknek száma negyvenkettőt nem haladhat meg, kötelességeknek
ismérik a' Társaság' tekintetét, méltóságát teljes erejekkel, 's munkásságokkal fenn-
tartani, dolgaikban szorgalommal és híven eljárni, 'a nemzet várákozásának minél in-
kább megfelelni, hogy mind a' nemzeti nyelv kimíveltessék, mind a' tudományok és
művészségek a' haza lakosai között könnyebben elterjedhessenek. A' tudományok osz-
tálya hat:

1. *Nyelvtudomány*, 2. *Philosophia*, 3. *Történetírás*, 4. *Mathesis*, 5. *Törvény-* és 6. *Ter-
mészettudomány*, mellyek gyarapítására külön külön hét tag rendeltetik.

18.

Gondjaikban osztozzanak a' meg nem határozott számú levelező társak is, kik a'
közügyet sikeres szorgalommal és készséggel segítik elő.

19.

A' Társaság' Titoknoka az igazgató tanács és a' tudós Társaság jegyzőkönyveit szer-
kezteti, dolgaikat előterjeszti, levelezéseiket viszi 's felvigyáz, hogy a' Segédjegyző és a'
leírók kötelességeikben eljárjanak.

20.¹

Ezen tudós Társaság mindennemű választott tagja az e' részben már érkezett királyi
engedelemnél fogva: *magyar tudós Társaság' tagja* czímével él.

21.

A' taggá választatást azonban, még a' legérdemesbnek is, tehetségei megismerteté-
sétől és a' Társaság megbírálásától kell várni, esedező levéllel és kérelemmel keresni,
vagy épen utána esengen nem csak nem szabad, sőt különösen mindenkorra tiltatik.

22.

A' Pénztárnok és Ellenőr a' pénztárral hit alatt ügyelnek, a' bévétel és kiadás felől az
igazgató tanácsnak szorosán számolnak. Az ügyvéd a' pénztár igazaira vigyáz.

---

¹ A' 20d. és 21d. rendszabás a' királyi megerősítésből eredett. Így lön a' felküldött 57 rendszabásból
59.

III. Választás

23.

Az Igazgatók, üresség támadván, szabad vokssal választanak magok közé új tagot.

24.

Az igazgató tanács nevez ki Elölül' t és Másodelölülöt kebeléből esztendőnként vok-sai' többsége szerint. A vokssok egyenlősége esetében a' kérdés elhatározása a' Pártfo-góra marad. Az Elölülök' választása azonban minden egyes esetben a' Felség eleibe fog megerősítés végett terjesztetni.

25.

A' tiszteletbeli tagokat azok' számából, kik' a' magyar literaturára és ezen tudós Tár-saságra nézve magokat érdemesekké tették, a' tiszteletbeli és rendes tagok vokssai, na-gyobb szám által választják. Az Igazgatók közül azonban e' megtiszteltetés csak nyolc-znak adható.

26.

A' tiszteletbeli és rendes társak olly férfiak közül választanak rendes tagokat, hason-lóul vokssai többsége által, kik magyar nyelven irt munkáik 's tudományok által nevet és tekintetet szerzettenek. Ezek közül tizennyolcz Pesten és Budán vagy a' környékben lakják, a' többi huszonnégy az Ország' más és más részeiből legyen kinevezve.

27.

Levelező társakul fogadtatnak, kik a' hazában magyar nyelven készült írásaik által nevezetesekké lettek, — a' külföldről pedig, kiket különösen a' magyar nemzetet ér-deklő munkájok hírré emelt.

28.

Minden rendbeli társnak magyarul tudni szükséges, a' külföldit kivévén.

29.

Titoknak a' rendes tagok osztályából választatik, az igazgató, tiszteletbeli és rendes tagok vokssai által 's az, egyéb hivatalt nem viselhet.

30

E' szerint és ugyan azok által választatik a' Segédjegyző, ki a' szükség úgy kívánván, a' Titoknak tisztét is viseli.

31.

Pénztárnokat, Ellenőrt és ügyvédet az igazgató tanács nevez ki, és azok ennek elintézésétől függnnek.

32.

Minden rendbeli tag választása titkos voksolással ollyképen menjen véghez, hogy ha előbb a' vokсок felénél többet senki sem nyerne, azok ketten, kiknek voksaik legszámosabbak voltak, újabb választás alá terjesztessenek, 's társnak az fogadtassék, ki voksaival, ha csak egyben is, a' másikat felülmulja.

33.

Leírókat és cselédeket az Elölülő fogad.

IV. Fizetések és jutalmak

34.

Az Elölülő, igazgató és tiszteletbeli tagok' fizetése, méltóságaiк' fénye; jutalmok, e' nemzeti ügynek szolgálhatás.

35.

Rendes társak, Titoknok, Segédjegyző, Pénztárnok és Ellenőr munkáihoz illendő fizetést huznak.

36.

Leírók és cselédek számára szolgálatjaikhoz képest az igazgató tanács szab bért.

37.

A' magyar nyelven irt munkák, vagy kérdéseket fejtő értekezések írói, megnyervén a' tudós Társaság' javallását, jutalmokat vagy folyó, vagy emlékpénzben veszik által, melly utóbbit Ő Felsége királyi engedelmével a' Társaság e' végre a' pénzverő műhelyben veret.

38.

Tiszteletbeli és rendes tagoknak szabad kiadott munkák által keresni jutalmat, de illy szándékkal a' feltett kérdésekre nem felelhetnek.

39.

Az írásban bényújtott dolgozások helyben hagyatván, kinyomtattatnak, szerzőiкnek pedig érdemlett jutalom jár.

V. Gyűlések

40.

A' gyűlések helye, Pest városa.

41.

Az Elölülő négy héttel előbb hírül adván a' gyűlés napját, az igazgató tanács rendszert minden esztendőben egyszer öszve jó; rendkívül pedig valahányszor Ő cs. kir. Főherczegsége a' Pártfogó parancsolja.

42.

Ezen gyűlés következő esztendőre Elölülőt választ, igazgató társakat veszen fel; a' helyben hagyott írásoknak jutalmat szab; a' tudós Társaság által legjobbnak itélt két magyar munkát megkoronázza; a' bévételről és kiadásról szoros számot veszen, a' pénztár állapotjáról és a' Társaság czélirányos előmeneteléről a' Vármegyéket esztendőnként, a' Karokat és Rendeket pedig Ország' gyűlése alkalmával tudósítja.

43.

Az igazgató tanács' végzéseiben hogy sikerek legyen, legalább kilencz tag veszen részt.

44.

Az Elölülő által bizonyos napra kirendelt héti, vagy kisebb gyűlésben a' helybeli rendes tagok jelen lesznek, gátoltatások esetében magokat az Elölülőnél mentvén ki. A' tiszteletbeli és vidéki rendes tagok ezen gyűlésekben megjelenhetnek.

45.

Ezekben a' tudományos tudósítások 's a' társak értekezései olvastatnak fel, a' béküldendő munkákra nézve az illető osztályból három bíráló rendeltetik, a' kérdések megfejtései hasonló módon megitéltetnek, a' nyomtatás alá bocsátandó tudományos újság levelek és a' Társaság évkönyveinek tartalmi kiválasztatnak; végezetre a' tudományos levelezések elintéztetnek.

46.

Hogy ezen gyűlések végzéseinek is ereje legyen, legalább kilencz társ jelenléte kívántatik.

47.

Az Elölülő által legalább négy héttel elébb kihirdetendő 's tizennégy napnál tovább nem tartandó esztendei nagy gyűlésekben minden rendes tag jelen lesz, kivéven azo-

kat, kik az Elölülőtől tetemes okoknál fogva kimaradásokra engedelmet nyertek. Itt a' tiszteletbeli tagok vokssal, a' levelezők ellenben a' nélkül jelenhetnek meg.

48.

Ezen gyűlésekben választatnak a' tiszteletbeli, rendes és levelező tagok, a' kiadott munkák, kéziratok és a' megfejtett és kérdések által literaturánkban jeleseké lett férfiaknak jutalom ítéltetik 's a' következő esztendőre kérdések' feltétele fordul elé.

49.

Gyűlölség és kedvezés minden gyanúja' elhárítására, a' társak ítéleteiket, a' jutalmak elhatározásában okokkal támogatják.

50.

A' nagy gyűlések után tartandó esztendei köz gyűléseken az igazgatók és minden rendű társak megjelennek, szabadon bémehetvén azokba mások is; Ő cs. kir. Főhercegsége a' Pártfogó pedig mindenkor különösen meg leszen kérve, hogy azokat jelenléte által díszesíteni méltóztassék.

51.

E' gyűlések az Elölülő és minden rendbeli új tag' választását teszi közzé; a' nevezetesebb értekezések 's a' szép literatura művei, a' hazai nyelv', tudományok' esztendei gyarapodása előmutattatik, az elhunyt tagok emlékezete megtiszteltetést nyer; a' társak vokssai által megkoronázott két nyomtatott legjobb munka és a' kitett kérdésekre bejött két legjobb felelet' írói jutalmokat veszik által.

52.

Az ülések viselt dolgait a' Titoknak vagy annak képviselője, a' jegyzőkönyvbe iktatja 's ez a' felséges Pártfogónak bemutatattatik. Az új tagok' oklevélét a' Pártfogó és Elölülő után, ő is aláírja és kiadja.

53.

A' Társaságnak két hónapi szünidő engedtetik.

VI. Pénztár

54.

A' Társaság pénztára valamint nagy lelkű hazafiak áldozataiból eredett, úgy ezután is illy adakozásokból várja főképen öregbedését.

55.

Az Elölülő azt gyakrabban véletlenül is megvizsgálván, épségben fenntartani igyekszik.

56.

A' jövedelem' hatod része esztendőnként a' tőkepénz nevelésére fordítatik.

57.

Az ajánlóknak a' tőkepénzt magoknál megtartani szabad, úgy mindazonáltal, hogy a' törvények értelmében bátorságba helyezettvén, törvényes kamatja pontosan megjárjon.

58.

A' pénztárba lefizetett tőkepénzek hasonló feltételek mellett adatván ki, az alkotók szándékához képest külön számolás alatt vitetnek.

59.

Igazgató tag a' Társaság' tőkepénzeiből költsön nem vehet.

Oklevél

mellyel a' magyar tudós Társaság' tiszteletbeli,
rendes és levelező tagjai felvételnek.

ELSŐ FERENCZ

Felséges austriai Császár
Magyarország apostoli Királya'
kegyelmes jóváhagyásával,
az Ország törvénye' rendelkezéséből,
a' magyar nyelvnek
minden tudományban és szép művészségben gyarapítására
felállított

NEMZETI TUDÓS TÁRSASÁG

N. N. Urat,

tudománya és magyar nyelven kiadott jeles munkái tekintetéből
közakarattal

tiszteletbeli, rendes vagy levelező taggá
választá,

és ezen oklevél' erejével társának ismeri,
közre munkálódása által, java és díszé'
előmozdítását reménylven.

Pesten. Nap. Esztendő.

Elölülő' aláírása.

Pártfogó' aláírása.

Titoknok' aláírása.

(*A Magyar Tudós Társaság Évkönyvei. I. köt. (1831 – 1832) 1833. 111 – 118. p.*)

8. A' M. T. TÁRSASÁG' UTASÍTÓ HATÁROZATAI

tagokra, munkálkodásokra 's némelly egyebekre nézve,
1835' végeig

Első fejezet

Tagok

1.

Hogy valaki tiszteleti, rendes vagy levelező taggá választathassék, szükség mindenek előtt a' társaságnak valamely szavazható tagja által érdemei' 's tehetségei' előadása mellett írásban ajánlathatnia: melly ajánlás a' társaság' teremében legalább nyolcz napig köz olvashatásra ki legyen téve, mielőtt azon tudós titkos választás alá mehetne. IV. ng. LXXII. pt.

2.

Ha az ekképen választott tag, tudósítása' idejétől számítva fél év alatt nem felel, vagy az őt illető kötelességeket fel nem akarja vállalni, választatása megsemmisül; ellenkező esetben neve a' Névkönybe menvén. IV. ng. LXXIX. pt.

3.

Minden ujonnan választott rendes tag osztályabeli eredeti értekezése' felolvasásával fog első megjelenésekor székét; helybeli tag a' kis-, vidéki a' nagy gyűlésben. IV. ng. XL. pt.

4.

Tartoznak a' tagok minden, a' társaság' kebelén kívüli tudományos dolgozásaik' jegyzékét évenként a' titkokhoz beadni azon végre, hogy az academiai tagok' ezen magányos munkálkodásaikról is állhasson külön pont az évenkénti igazgatósági jelentésben; 's a' haza innen lássa, mennyiben iparkodnak a' társak a' magyar nyelv' előmozdításán 's az ismeretek' terjesztésén. Ha ki valamely, még kéziratban levő munkáját mutatná elő a' társaságnak, ez is megemlíthetik az érdeklött tudósításban. IV. ng. CIII. pt.

5.

Minden tag fel van szólítva, küldené be pecsét alatt évenként ön biographiai jegyzékeit; mellyek feltöretlenül a' levéltárban őriztetnek, míg azokra halál', 's készülendő

életírás' vagy emlékbeszéd' esetében szükség nem lesz. IV. ng. CXVIII. pt.

6.

Midőn a' társaság igazgató tagját veszi el, arról az Évkönyvek mindenkor bővebben fognak elmékezni, vagy életírását közölvén, vagy emlékbeszédet, ha erre találkozik vállalkozó. IV. ng. XXI. pt.

7.

Tiszteleti és rendes tagra általában mindenkire készül emlékbeszéd; a' levelezők közül pedig arra, kiről szavazatok' többsége iratni akar. III. ng. XXXVIII. pt.

8.

Ezen túl az Évkönyvekben a' társaság' történetei közt minden rendbeli elhunyt tagról lesz említés, arról is kire emlékbeszéd nem készül. VI. ng. XVI. pt.

9.

Általában csak holt tagok' képei nyerhetnek a' társaság' teremében helyet; minden különös esetben titkos szavazás' útján döntenek el, felfüggesztessék-e valakinek képe, vagy se. IV. ng. CXLI. pt.

Második fejezet

Munkálkodások

I. Évkönyvek

10.

Az Évkönyvekbe menő, társaság' történetei a' kis gyűlésekben olvastatnak fel 's hagyatnak helyben. 1833. kg. 16 és 125 pt.

11.

Emlékbeszédek vagy kis gyűlésben, vagy nagy gyűlés által nevezett küldöttségben olvastatnak fel; 's ott határoztatik el az Évkönyvekbe felvételök. 1832. kg. 398 és 1833. kg. 109 pt.

12.

Székfoglaló értekezések' sorsát az az ülés dönti el titkos szavazás' útján, melyben azt szerzője előadta. Egyebeket szinte nagy gyűlési küldöttség határoz el. 1832. 396 és 397 pt; III. ng. XVIII. pt.

II. Tudománytár

13.

Eredeti értekezések a' nagy v. kis gyűléshez adatnak be, 's azok egy a' végre nevezett osztálybeli tag által megvizsgáltatván, ennek írás- vagy szóbeli véleményéhez képest fogadtatnak el vagy nem. Fordított cikkelyekről a' szerkeztető felelővén, fölvételöket ő ítéli el. IV. ngy. CVI. pt. 3.

14.

A' vegyes közlések' gyarapítása 's érdekesbökké tétele végett azt várja tagjaitól a' társaság, adnának neki hírt mindenről, mi vidékeiken a' hazai nyelvet, literaturát, művészségeket, az ezeket tárgyzó intézeteket, úgy fölfedezéseket 's eff. illet. III. ngy. XCV. pt.

15.

Ha a' Tudománytár' valamelly cikkelye más folyóírásban megtámadtatnék, az író magát a' Tudománytárhoz csatolandó anticritikai függelékben védelmezheti. VI. ngy. LXXXIV. pt.

16.

A' Tudománytárra a' fő felvigyázás a' társaságé; 's valahányszor a' szerkeztető eltávoznék a' terv' szellemétől, de egyéb hasznos észrevételekkel is, felszólalhat bármelly tag. 1834. ngy. 181. pt. III.

III. Nagy jutalom

17.

Az osztályok nagygyűléskor okokkal támogatott megismertetését adják a' mult évben kijött, osztályokhoz tartozó, figyelemre méltóbb, 's természetöknél fogva jutalom alá eshető könyveknek. Ezen osztályi tudósítások felolvastatnak, 's tekintettel azon osztályokra, mellyekben szóba jöhető munkák jelentetnek, egyenetlen számú küldöttség választatik. E' küldöttség az osztályokbeli tudósítások' nyomain, és saját utánjárás' segedelmével, hasonlóan okokra alapított javaslatot terjeszt a' nagy gyűlés elébe azon munkák iránt, mellyeket jutalomra, vagy dicsérettel megemlítésre méltóknak tart. Az ülés ekkor tanácskozik e' javaslat felett, 's azt akként állapítja meg, a' hogy a' többségnek látszani fog. VI. ngy. III. pt.

18.

Nyerhet évi nagy jutalmat bármelly tudománybeli v. szépliteraturai munka, melly a' következő (19) pontban ki nem vétetik; különösbén megjegyeztetvén a) hogy ha valamelly, több darabból álló munka kitetsző jelességű volna, darabonként is jutalmaz-

tathatik, azonban többek közt 's hasonló környülmények mellett mindenkor a' teljes munka nyeri el a' jutalmat. III. ngý. XCII. pt. e.

b) Egyes íróknak összegyűjtve kiadott olyféle jeles munkái is nyerhetnek koszorút, melyek részenként v. darabonként már ez előtt megjelentek, ide nem értvén mindazáltal a' valóságos második kiadásokat. IV. ngý. XXVIII. pt.

c) Fordítás csak remek nyerhet jutalmat, 's hasonbecsű eredeti' szűkében. III. ngý. XCII. pt. f.

d) Ha megholt író' munkája íteltetnék legjobbnak, minden különös esetben különösen határoztatik meg: ki adassék-e az elhunyt' örököseinek a' jutalom, vagy ne? IV. ngý. XXV. pt. 3.

19.

Nem nyerhetnek jutalmat a) többek által készült gyűjtemények, v. könyvek- és gyűjteményekben találtató kisebb munkák; III. ngý. XCII. pt. a. b) a' 11d. rendszabásban érdeklött tárgy munkák; IV. ngý. XXV. pt. 2. c) olyanok, hol a' dolog' ügye a' személyével van összekeverve. III. ngý. XCII. pt. c. d) a' társaság' bármelly jutalmáért vívott 's már jutalomra vagy tiszteletdíjra méltatott munkák. VI. ngý. LXI. pt.

IV. Osztálybeli rendes jutalomkérdések

20.

Az osztályok, a' szerint mint azokat a' sor éri, három három kérdést ajánljanak a' nagy gyűlésnek. I. ngý. XXVIII. pt. F.

21.

Osztálybeli kérdések' támasztásakor a' feladás' okainak előadása vagy elmellőzése ahhoz képest történik, a' mint ezt minden külön esetben a' társaság jónak vagy éppen szükségesnek látja. III. ngý. LXXVII. pt.

22.

Jutalmat ugyan csak a' legjobbnak vallott felelet kaphat; azonban igen becses másod, sőt harmad rangbeli munka is kijöhet tiszteletdíj mellett. IV. ngý. XLVII. pt.

V. Rendkívüli jutalomtételek

(Évenkénti drámai jutalom)

23.

A' drámai jutalomért versenező munkák megvizsgálására a' nagy gyűlés nyelvtudomány' osztályabeli vagy az e' nemben jártas, t. és r. tagok közül mindig egy évre, öt bírálót választ, kik semmi ürügy alatt nem vonhatják ki magokat e' foglalatosság alól. Ha azok közt, kikre az érdeklött címeknél fogva a' választás eshetnék, volna ki maga

is dolgozott pályamunkát: az köteles azt általánosan bejelenteni; mert az ilyen bíróvá nem választatik. IV. ngy. XI. és VI. ngy. LXXXIII. pt.

24.

A választottság' összeültekor, mindenik tag elmondja vagy olvassa ítéletét, 's a' melly darabot többség vall jutalomra méltónak, azt írásban tett teljes megbírlás által ajánlja e' választottság a' nagy gyűlésnek.

VI. Nyomtatás végett beadott kéziratok' megvizsgálása

25.

Az academia egyedül olly kéziratokat kíván saját költségével kiadni, mellyek, akár eredetiek, akár fordítások legyenek, jóval felül mulván a középszert, a literatura' bármely ágának díszére, előmenetelére szolgálnak; 's vagy hasznosan gyarapítják a' már meglévőt, vagy valóságos hiányt pótolnak; végre előadás és nyelv' tekintetében is körünk' jobb íróival vetekednek. Soha sem kell, t. i. elfeledni, hogy egyik fő rendeltetése az academiának egyencsen a' nyelvmívelés. — Ennyit általában.

Különösen a' bírálók' figyelmébe ajánltatik:

I. ha a' munka tudományos, és

a) Eredeti: hogy az, egyfelől tárgyát, a' szükséges előkészületek' célirányos használása mellett, helyes rendszerrel, mennyire lehet kimerítőleg adja elő; másfelől: bármely grammaticai rendszert követ is, azt híven kövesse; a' tudomány' méltóságához illelő, mívelt nyelven legyen írva; a' netalán szükséges műszavak pedig a' származtatás' és összetétel' szabályai szerint legyenek alkotva.

b) Ha a' munka fordítás, vagy azon megjegyzéssel adatik ki, α) hogy az eredetinek, mind magában vett, mind a' mi szükségünkhez képesti becséről hozassék ítélet; vagy β) csak a' nyelv' és fordítás' mineműségéről; 's itt nem szóhoz tapadó, hanem az értelmet híven és világosan visszaadó általtétel kívántatik.

II. Ha a' munka szépliteraturai, és

a. Eredeti: úgy leszen elfogadandó, ha vagy magában igen jeles, vagy az illető literaturaágnak, jelen állapotjában, érezhető előmenetelére 's hasznos gyarapítására szolgálhat.

b. Ha fordítás, ismét vagy α) az eredetinek becse felől is, vagy β) csak a' fordítás' millyenségéről ohajtatik ítélet. — Fordítástól azt kívánja a' társaság, hogy az eredetinek, mind értelmét, 's kifejezése' formáját, mind hangját 's mennyire lehet egész külső mineműségét tekintve, hű másolata legyen; hibátlan, keresetlen, tárgyhöz szabott szép nyelven.

Ezen tekinteteket állandóan szem előtt tartó, nem szerfelett bő, de minden oldalt érdeklő, 's határozottan kifejezett véleményeket vár a' társaság az iránt:

a) Minden észrevétel nélkül, kereken elfogadhatónak tartja-e véleményadó a' kéziratot? vagy

b) Elfogadandónak ugyan jelen állapotjában is, de ohajt némelly észrevételeket a' kézirat' szerzőjével közöltetni, annak tetszése szerint leendő haszonvétel végett? vagy

c) Csak bizonyos észrevételek' tekintetében vétele után, 's így föltételeesen, tartja-e a' kéziratot elfogadhatónak; vagy végre

d) Kereken visszaadandónak?

Az ítéletnek, okkal támogatása nem csak a' társaság' meggyőzhetése végett kívántatik, hanem azért is, mert a' vélemények az illető szerzőknek másolatban (névtelenül) hivatalosan ki szoktak adatni.

Végül, a' véleményeknek olvasható leiratását, 's a' kitűzött határidőig beküldését várja a' titoknoki hivatal; fontos akadályok' esetében pedig, legalább ezek iránti tudósítást. 1835. kgy. 349. pt.

Harmadik fejezet

Elegyes pontok

Censura

26.

Mind az Évkönyvekbe menő dolgozatok, mind egyéb, a' társaság' költségével nyomtatandó kéziratok iránt a' censorral maga a' szerző végezzen. III. ng. XV. és XC. pt.

Kéziratsajátsági jog

27.

Az Évkönyvek' és a' Tudománytár' számára készült 's oda bevett dolgozatok, kijövetelöktől számított egy évig kirekesztőleg a' társaság' tulajdonai. IV. ng. CIX. pt. és VI. ng. LV. pt.

28.

Olly hivatalos tudósítások, mellyeket a' tagok a' társaság' felszólítására bizonyos, ugyan a' társaság által velök közlött tárgyak felől adnak; szorosan a' társaságéi, 's így annak körén kívül ki nem adhatók. VI. ng. LV. pt.

29.

Olly közlések, mellyeket tagok v. nem tagok, felszólításra v. önkényt küldének be, nem kiadás, hanem használás végett: folyvást a' szerzők' tulajdonai maradnak. VI. ng. LV. pt.

30.

Midőn másod vagy harmad karbelinek ítelt jutalomfelelet' kijövetelét a' censura meg nem engedi; 's így a' tiszteletdíj sem megyen ki: a' kézirat a' szerző' sajátja marad, 's ő azt a' levéltárból kivetheti. VI. ng. LIV. pt.

Javaslat

31.

Tagja, nem tagja a' társaságnak, ha valamely javaslatot vagy észrevételt kíván a' társaság elébe terjesztetni, írja alá nevét, különben az el nem fogadtatik. II. nyg. III. pt.

Könyvajánlás

32.

A' társaság semmiféle könyvajánlást nem fogad el. II. nyg. VIII. pt.

Vendég

33.

Nem tagja a' társaságnak, ki ennek valamely ülésében meg kívánna jelenni, szükséges hogy magát elébb az elnöknel jelentse. II. nyg. XLIV. pt.

Levelezés

34.

Az igazgatóság' végzete szerint, megváltva kapja minden tag, a' hozzája menő hivatalos levelet, valamint arra az ő válaszáért, vagy egyéb hivatalos tárgybeli leveléért, a' postaköltséget a' társaság fizeti. Kiki írja fel ezen okból nevét kívül levelére. II. nyg. VII. pt. Csomók alkalmatossággal küldessenek.

Könyvvételbeli kedvezés

35.

Minden rendbeli tag 's tisztviselője a' társaságnak, ennek bármely nyomtatványát a' bolti ár' egy ötöde' elengedésével kapja, de egyedül csak Eggenberger József academi-ai könyvtárosnál, ellennyugtatóny mellett. Igazg. hat.

Tiszteletpéldányok

36.

Az igazgatóság' rendelése szerint, a' társaság' költségével nyomtatott munkákból tiszteletpéldányt a' munka' szerzője vagy szerkeztetője, és bírálói, kapnak, kiknek előadására az sajtó alá bocsátatott; az Évkönyvek' illető kötetéből pedig mind azok, kik abba dolgoztak. Igazg. hat.

(Magyar Tudós Társasági Névkönyv 1836-ra. Budán 1837. Magy. Kir. Egyetem betűivel. 42—51. p.)

9.

A' M. T. T. UTASÍTÓ HATÁROZATAI

Belső dolgaira nézve
a' XVI-dik nagy gyűlésig bezárólag

/1845/

Első fejezet

Osztályok és tagok

1. A' m. t. társaság, rendszabásai' értelmében hat tudomány-osztályból áll, melyeknek köre következőleg állapítatott meg.

I. Nyelvtudományi osztály

A) Nyelv és irodalom

Általános és különös nyelv- és írástörténet.

Általános és hasonlító nyelvtudomány.

Különös nyelvtudomány, ide értve a' classici és keleti, de főleg a' magyar 's azzal rokon nyelvtudományt egész terjedelmében, tehát a' magyar nyelvtörténetet, hasonlítást, szónyomozást, nyelvtant és szótárirást, a' nyelvjárások' megismertetését 's a' népi és könyvnyelv' emlékeinek gyűjtését, magyarázatát és kiadását.

Nyelvbeli előadás' tudománya.

Irodalomtörténet; könyvészet általán 's különösen a' hazai és nemzeti; régi magyar jeles írók' jó kiadásai.

A' nevezetesb magyar munkák' bírálata nyelv' tekintetében.

Régi és új nemzetek' remekíróinak fordítása.

B) Széptudományok

Általános és különös szépműtan, hangzó, képző és mímező művészetek' elmélete.

Műtörténet, műbírálat.

Szóló művészetek: szépprosa, különösen szónoklat.

Költészet.

II. Philosophiai osztály

Embertan.

Elméleti bölcsészet: gondolkodás-, isme- és széptan.

Gyakorlati bölcsészet, névszerint észjog, erkölcs- és tiszta vallástan, történet' philosophiája.

Bölcsészet' története, bírálata.

Nevelés- és oktatástan, tanmunkák.

III. Történetírási osztály

Történetírás' elmélete.

Emberiség és művelődés' története.

Egyetemes és különös történetírás, polgári 's egyházi, de főleg hazai.

A segédtudományok, névszerint földírat, nemzékrend- és időtan, úgy régiség-, pénz-, oklevél-, címer- és pecséttan.

A' hazai történetek' felvilágosítására közirományok', oklevelek' 's egyéb történeti emlékek' nyomozása, illyek 's egyéb kútfők' gyűjtése, kiadása, bármely nyelven legyenek azok írva.

Élettörténet, 's itt is különösen a' hazai.

IV. Mathematicai osztályok

Tiszta mathesis.

Mechanica; mathematicai természettan, csillagászat.

Geodaesia.

Építészet, polgári és vízi, géptan; hajózási tudományok; hadi tudományok; műtan; bányászat.

V. Törvénytudományi osztály

Országstudomány.

Közigazdaság tágabb és szűkebb értelemben, tehát ide értve a' közrendészetet, pénzügytudományt, 's a' segéd, névszerint kamarai tudományokat és statisticát.

Országstudományok' története.

Törvények' elmélete.

Nemzetek' joga.

Polgári jog egész terjedelmében, tehát bányá-, váltó 's fenyítő törvény is; a' gyakorlatiakat – mint törvénykezés' és ügyészi tárgyalás' tudományát – ide nem értve.

Egyházi jog.

Oklevél-, pecsét-, idő-, nemzedékrendtan, a' mennyiben a' törvényismeret' segéd-eszközei.

Törvények' története.

Törvénytudomány' története.

VI. Természettudományi osztály

Természetrajz: ásványtan, földisme, földtan; növénytan; állattan.

Kísérleti természettan, vegytan.

Boncz- és élettudomány, növényi, állati, emberi, hasonlító.

Gazdasági tudományok

Orvosi tudományok.

2. Minden osztály áll határozatlan számú tiszteleti, hét hét rendes, és ismét határozatlan számú levelező tagokból. Ezeken kívül a' rendszerezett 42 rendes tagon túl a' külön alapítású hadtudományi rendes tag, alosztályt képviselőleg, a' mathematicai osztályhoz csatoltatott, a' titoknak azon osztályhoz, melyben titoknökká választatásakor működött; a' pénztárnok végre, miután személyes szavazattal lőn felruházva, szinte a' nyelvosztályhoz, melyhez gyakorlott szakánál fogva tartozik.

3. *Tiszteleti és rendes tagok* olly férfiak közül ajánlatnak az illető osztály által az academiának elválasztás végett, kik ezen osztályhoz tartozó kiadott magyar munka vagy munkák által a' *tudományt előbbre vitték*, 's ez által magoknak kitűnő nevet és tekintet szereztek. Rendes tag azon felül csak a' lev. tagok' sorából választható.

4. *Levelező tagok* szinte az osztályok által olly tudós férfiak' sorából ajánlatnak az academiának, kik osztálybeli jeles munkálkodások által a' *tudományok' terjesztésére* hatottak, és ekkép az academia' céljai' előmozdítására képességet bizonyítottak.

5. Minden választott tiszteleti, rendes és levelező tag, szakjához értekező, vagy szép-mű' előadásával *foglal széket*; előbb sem meg nem jelenhetik az ülésekben, sem az oklevél neki ki nem adatik, 's neve a' tagok' lajstornába be nem iktattatik. Ha az új tag egy academiái évnek leforgása alatt egyenesen és határozottan ki nem nyilatkoztatja, hogy a' választást elfogadván a' reája eső munkarészben is eljárand, 's ha egyszersmind ugyan azon időnek lefolyása alatt székfoglaló értekezését megtartani, vagy, ha személyesen meg nem jelenhetik, az academiának benyújtani elmulasztaná, a' választás megsemmisül.

6. A *tiszteleti tagok* az academia' minden üléseiben székkal és szavazattal, az osztályi és választmányi ülésekben azon kívül elnöklési joggal is bírnak; a' társaság' munkálkodásaiban részt vesznek, 's annak javát és dízét mindenkép előmozdítani törekszenek.

7. A' *rendes tagoknak*, kik a' társaság' minden üléseiben székkal és szavazattal bírnak, *kötelességeik* a' következők:

a) Minden második évben egy, az illető tudomány' előbbvitelére szolgáló értekezést adni be az Évkönyvek' számára, 's illetőleg a' társaság' közülésébeni felolvasás végett. Ezen kötelezettség alól csak azok vétetnek ki, kikre a' társaság szokott rendes tagi foglalkodásaikon felül még külön más munkák' kidolgozását is bíz.

b) A' velők véleményadás végett közlött mindennemű nyomtatott vagy kézirati munkákat, pályairatokat, fölfedezéseket, javaslatokat szorosan megvizsgálni 's rólok írott jelentést tenni.

c) Minden egyéb, az osztály által a' szabályok' értelmében kiszabott munkálatokban szorgalmasan eljárni.

d) A' szakjokban feltetsző nevezeteseb haladásokról, valamint a' tudományosság' előmenetelére szolgálható tények, adatok 's észleletekről az illető osztályban tudósítást adni, különösen pedig mi a' hazában a' tudományt, nemzeti nyelvet 's művészetet illető, figyelemre méltó, magát előadja, bejelenteni, hogy mind ezek a' társaság' lapjában közzé tétethessenek.

e) Társaságon kívüli munkálkodás által is igyekezni, hogy a' tudományok magyar nyelven gyarapíttassanak.

8. A' *levelező tagok*, a' társaság' mindennemű üléseiben székkal és értesítő szavazattal bírnak, az illető osztály által velők véleményadás végett közlött tárgyakról írott jelentést adnak, valamint minden, a' tudományosság' előmenetelére szolgálható tények, adatok 's észleleteket az illető osztálylyal közölnek, 's különösen azt, mi a' hazában a'

tudományt, nemzeti nyelvet 's művészetet illető, figyelemre méltó magát előadja, bejelentik; végre irodalmi munkásságok által a' hazai tudományosság' előmozdítására törekcszenek.

9. A' *titoknok* az igazgatósági, valamint a' társaság' havi és évi üléseiben előterjesztői hivatalt visel, azok' határozatainak végrehajtásáról gondoskodik, az *academia'* levelezéseit viszi, történeteit 's mindennemű, az *academia'* nevében szóló, tudósításait írja, Évkönyveit és Értesítőjét szerkeszti, a' társaság' mindennemű kiadásaira a' fő felügyelést viszi, 's felvigyáz, hogy a' titoknoki hivatal' tisztviselői kötelességeikben gondosan eljárjanak.

10. A' *segédjegyző* a' társaság' öszves ülései' jegyzőkönyveit szerkeszti, a' levelezések' vitelében 's a' tudósítások' írásában a' titoknoknak segedelmére van, kinek szükség' esetében képtén is viseli, 's a' levéltárra közvetlenül felügyel.

11. Tartoznak a' tagok minden a' társaság' kebelén kívüli tudományos dolgozásaik' jegyzékét évenként a' titoknokhoz beadni azon végre, hogy az *academiai* tagok' ezen magányos munkálkodásaikról is állhasson külön pont az évenkénti igazgatósági jelentésben; 's a' haza innen lássa, mennyiben iparkodnak a' társak a' magyar nyelv' előmozdításán 's az ismeretek' terjesztésén. Ha ki valamelly, még kéziratban levő munkáját mutatná elő a' társaságnak, ez is megemlíthetik az érdeklött tudósításban.

12. Minden tag fel van szólítva, küldené be pecsét alatt évenként önbiographiai jegyzékeit, mellyek feltöretlenül a' levéltárban őriztetnek, míg azokra halál, 's készülenő életírás' vagy emlékbeszéd' esetében szükség' leszen.

13. Halál által elvesztett tagjainak a' társaság' következő vég tiszteletet határozott:

a) Ha a' halál' esete Budapesten adja magát elő: a' megholtnak rokonai, osztálybeli társai, barátai vagy szomszédaitól várja a' társaság, hogy a' temetés' napja és órájáról késedelem nélkül értesítsék a' titoknoki hivatalt, melly azt külön meghívó által azonnal tudtára adatja valamennyi Budapesten lévő tagoknak, hogy társok' eltakarításánál, fekete ruhában, minél számosabban megjelenjenek.

b) Ha ülés' napján esnek a' temetés, az ülés más napra halasztatik.

14. A' társaság' elhunyt tagjai' emlékezetét háromféle módon tiszteli:

a) Rövid *gyászbeszéddel*, mellyel a' társ' halálát valamelly barátja, ki eziránt a' titoknokot mindjárt a' hír' vétele után tudósítja, 's illyenken nem létében, a' titoknok, a' temetés-, vagy ha az elhunyt vidéken lakott, a' vett hír' utáni legközelebb ülésben jelenti be. E' beszéd az elvesztettet leginkább a' társasághoz volt viszonya' szempontjából állítja elő. Kiadandó az Értesítőben.

b) *Életrajzzal*, melly az elhunyt életéhez 's írói pályájához tartozó adatokat adja. Kiadandó a' Névkönyvben, bővebben az Évkönyvekben.

c) *Emlékbeszéddel*, melly az elhunytnak életét, munkálkodásait és hatását szónoki előadással terjeszti elő. Különösen, midőn igazgató tagját veszti el a' társaság, készül emlékbeszéd, ha erre találkozik vállalkozó. Tiszteleti és rendes tagra általában minde-nikre; a' levelezők közül pedig arra, kiről szavazatok' többsége iratni akar.

15. Bármelly tagról több emlékbeszéd is elfogadtatik bírálattal alá, 's vétethetik fel az Évkönyvekbe; közülésben azonban csak egy, 's pedig az olvastatik el, melly arra legalkalmasnak ítélhetik az illető küldöttség által.

16. Ha valamelly Budapesten lakó vagy tartózkodó tag olly szegénységben halna el, mellynél fogva tisztességes eltakarítása sem lenne eszközölhető, e' felől értesítvén, az elnök gondoskodni fog.

17. Ha valamelly fizetett rendes tag meghal, fizetése azon hónap' végéig adatik ki, mellyben halála történt; az osztályban utána következő fizetetlen rendes tag pedig abba a' következő hónap' 1-jétől fogva lép.

18. Általában csak holt tagok' képei nyerhetnek a' társaság' teremében helyet; minden egyes esetben titkos szavazás' útján dönthetik el, felfüggesztessék-e valakinek képe vagy se.

Második fejezet

Gyűlések

I. Kis gyűlések

19. *Kis gyűlés hetenként egyszer u. m. hétfőn, vagy, ha ezen nap ünnep volna, kedden tartatik, délutáni öt órakor: többször vagy más napon csak különös szükség' esetében.* 1846. évre különösen azon intézkedés áll, miszerint minden másod héten mindenkor az öszves academia gyűl össze, a' megjelenés' szoros kötelességével bármely osztálybeli rendes tagra nézve; a' közbe eső ülésnapokon viszont csak azon osztály' r. tagjai köteleztetnek megjelenni, melyet váltva ér a' sor: azonban ezekben is minél több tag' részvétele ohajtható. Ez ülések' sora, 1846-ra külön kidolgozva, közvetlenül a' kalendáriom előtt feltalálható.

20. Valamennyi helyben levő tag minden acacemiai év' kezdetén körlevél által szólítatik fel az ülések' látogatására; külön meghívó csak az előrajztól történő eltérés' esetében küldetik szét.

21. Nem tagja a' társaságnak, ki valamely kis gyűlésben vendégül meg kívánna jelleni, magát előbb az elnöknel jelentse, kinek, ha előtte nem ismeretes, szükség, hogy egy tiszteleti vagy rendes tag által ajánltassék. Minden egyes ülésre külön elnöki engedelem kívántatik.

22. Azon *kisgyűlések' tárgyai*, melyekre a' helyben lévő öszves *adademia'* tagjai jellennek meg, a' következők:

1) Tudományos és szépművészeti előadások és közlések, mik köz érdekre tarthatnak számot, a' tudomány' jelent állapotjához mértek, 's mennyire lehet, új adatokon és combinációkon alapulók. Különösen

a) illy értekezések és emlékiratok a' tudományok' és szépművészet' egész köréből, tekintettel a' rendszabások' 11. pontjára.

b) Az új helybeli tagok' illető osztályi székfoglaló értekezéseik' olvasása, díszruhában.

c) Érdekes szónoki és költészeti dolgozatok.

d) Gyászbeszédek a' társaság' elhunyt tagjairól.

e) Ha bárki által, valamely, tárgyánál fogva nagyobb figyelmet érdemlő munka vagy értekezés, fölfedezés, találmány vagy létező dolog' tökéletesbítése küldetnék vagy jellentnék be: ezek' megvizsgálása az illető osztályhoz utasítatik.

2) Hivatalos dolgok, ide tartoznak:

a) A' jegyzőkönyv' olvasása.

b) A' küldemények' bemutatása.

c) A' nyomtatandó kéziratok' tárgyalása.

d) Hivatalos levelezés' elintézése.

e) A' társaság' munkálkodásaira, belső intézkedéseire 's mindennemű ügyeire vonatkozó kérdések' tárgyalása.

23. Minden tagnak van joga szándéklott előadását bizonyos ülésnapra a' titoknakkal bejegyeztetni. Ha az ekkép jelentkezők' száma kelletinél nagyobb volna, az előadás' idejére nézve intézkedjenek a' titoknakkal.

24. Azon *kisgyűlések' tárgyai*, melyek külön *osztályokra* tekintettel tartatnak, a' következők:

1) Szorosan szakbeli előadások és közlések, mik az illető tudomány' előmozdítását eszközölhetik. Ezek minél részletesbek és kimerítőbbek, annál inkább felelendenek meg a' kitűzött célznak. Különösen tehát:

a) Illy értekezések és emlékiratok az illető osztály' köréből, és azok felett szóbeli értekezések.

b) Nagyobb kézirati munkákból egyes szakaszok' közlése az egésznek ismertetésével.

c) Mindennemű érdekes közlemények, melyek a' tudományok és illetőleg a' szépművészetek' haladását tárgyazzák; tehát ide vágó figyelemre méltó esetek, vizsgálódások, tapasztalatok, mik akár az eddigi tanok' megerősítésére vagy megvilágosítására, akár új nézetek' megalapítására szolgálnak.

d) Bármelly találmányok' bemutatása és fölfedezések' bejelentése, ha tudományos szempontból vétettek fel, 's az illető szak' gyarapítására vannak.

e) Nagy figyelmet érdemlő bel- és külföldi munkákról tudósítás.

f) Bel- és külföldi nagy hírű 's a' tudomány' veszteségével elhunyt férfiak' munkálkodásai és hatásának méltatása, ha nem voltak is a' társaság' tagjai.

g) A' szótári munkálkodások. Végre

h) Mindennemű osztálybeli munkálatok' tárgyalása és elintézése, hozzájuk utasított vizsgálatok' ellátása, az Évkönyvekbe szánt munkálatok' felolvasása és sorsok' eldöntése.

25. Ha valamely ülésben a' rendes *elnök* meg nem jelenhetne, az öszves academiai ülésekben valamelyik igazgató vagy a' jelenlevő idősb tiszt. tag elnököl; az osztályok kis gyűlésekben az illető osztálybeli, vagy ha ez gátolva volna, más osztálybeli tiszt. tag is, kit az osztály e' végre megkér.

26. Az *előterjesztés* és jegyzőkönyv' vitele az osztályi kis gyűlésekben is a' titoknoki hivatalnál van; ellenben szorosan osztályi tárgyakról az illető osztály, tollvivője teszi az előterjesztéseket, az osztálynak az öszves gyűlés elébe való tudósításait, valamint az osztályi munkálatokat, 's az ülésekről az Értesítőben közlendő jelentéseket szerkeszti.

27. Előadásra (különösen a' 22 1.) a, c, e-félékre) a' társaságnak *nem tagjai* is bocsátatnak.

28. Hogy valamely előadás az előrajzba bemehessen, szükséges egy tiszt. vagy rendes tag által, mint a' társaság 11-d. rendszabása' értelmében készült, az elnöknek ajánlatnia, nem tag' munkájánál az elfogadtatást egyszersmind annak becse is határozza.

29. Ha ki valamely fontosabb *indítványt* tenni szándékozik, azt a' titoknaknak jelenti be, hogy az előrajzba mehessen; a' határozott napon pedig írásban terjeszti elő.

30. Ha valamely indítvány elfogadtatván, bővebb kidolgozására *küldöttség* rendeltenék: az indítványozó abban mindenkor benn legyen.

31. A' titoknak minden egyes ülés' előadásai' 's fontosabb és bővebb tanácskozásra alkalmat nyújtható hivatalos tárgyak és indítványok' *előrajzát*, miután az elnökileg helybenhagyott, a' terem' fekete táblájára, nyolcz nappal előbb kitéti hogy, ha valamelyike valakit különösen érdekelne, vagy talán ugyan arról bővebb közlésre indítana, reá előre készülhessen.

32. Az elnök, előfordulható rendkívüli esetben, az előrajzon, kitételi ideje alatt is, változtatást teszen.

33. Minthogy pedig a' hivatalos tárgyalások gyakran sok időt kívánnak, 's miattok ilyenkor a' legérdekesebb tudományos közlések is csak fáradt figyelemre tarthatnának számat: minden gyűlés az e' napra tett egy vagy több előadással kezdetik meg; ezeket követik a' jegyzőkönyv' olvasása, 's a' folyó tárgyak közül azok, mik késedelmet nem szenvednek.

34. Az előadott munkáról szabadon rendelkezhetik az író. Ha azt a' társaság' valamelyik gyűjteményében kívánja kiadatni, külön vizsgálat alá megyen.

II. Nagy gyűlések

35. A' rendszabások által a' nagy gyűlés' körébe utasított munkálkodásokon kívül ide tartoznak: 1) az új választású vidéki rendes tagok' székfoglaló értekezései; 2) elhunyt tagok felett készült emlékbeszédek' előadása.

36. Az emlékbeszédek a titoknok által a' köz ülés' elrendelésével megbízott nagy gyűlési küldöttséggel közöltetvén, ez kineveztetése után másod napra tartozik jelentését a' gyűlésnek felterjeszteni. Kitűnvn innen, melly beszédek ajánlatnak a' köz ülésbeni elmondatásra, a' többiek a' nagy gyűlés' fenlevő üléseire felosztva, ezekben adatnak az elhunyt tagok' tiszteletére ünnepélyesen elő.

37. Nagy gyűlés alatt a' vidéki r. tagokkal kiegészített osztályok' szavazó tagjai összeülnek, 's mind a' megkoszorúzendó nyomtatott munkák, mind a' megállapítandó jutalomkérdések, úgy a' választandó tagok iránt is, a' nagy gyűlés elébe terjesztendő jelentéseiket minél gyorsabban elkészítik.

38. A' nagy gyűlés' minden ülésének végével a' titoknok kiteszi a' terem' fekete táblájára a' legközelebbi ülés' főbb tárgyai' sorozatát, hogy a' tagok azokra előre készülhessenek.

39. Nem tagja a' társaságnak, ki ennek nagy gyűlésében meg kívánna jelenni, magát mint fent előadatott (21. pt.), előbb az elnöknel jelentse. A' nagy gyűlésre az engedelem egy a' bemenetelre felszabadító levél által adatik, 's kiterjedhet annak minden ülésére, azon napokat vevén ki, mellyeken egyes személyek' érdekei forognak kérdésben, névszerint, midőn ujonnan választandó tagokról 's a' nagy jutatom' elítéléséről folynak a' vitatkozások, miről egy, a' terem' ajtaján függő tábla értesíti mindenkor a' vendégeket; máskor is, mindőn a' tanácskozások' természete kívánja, fentartván magának az ülés a' vendég' eltávozását kívánhatni.

III. Köz ülés

40. A' kis gyűlések' kötelessége jókor gondoskodni arról, hogy a köz ülésbeni előadásra alkalmas munkákban foglalkozás ne legyen. E' végre mind az Évkönyvbe szánt dolgozatok' kis gyűléseni előterjesztésekor lesznek ügyelettel a' vegyes közönség előtti felolvashatásra, mind megbízás útján is rajta lesznek, hogy érdekes előrajzot adjanak a' nagy gyűlés elébe, melly azt a' szokott közülési választmánynyal megvizsgáltatván, végkép megalapítandja.

Harmadik fejezet

Munkálkodások

I. Évkönyvek

41. Miután az Értesítő kimerítőleg tudósít a' társaság' munkálatairól, az Évkönyvekbe 1841-től fogva a' részletes „*Történetek*” helyébe az azokat rendszeresen összeállító, 's köz ülésben felolvasott, titoknoki jelentés megyen.

42. *Emlékbeszéd*ek, nagy gyűlés által nevezett választmányban olvastatnak fel, 's ott határoztatik el az Évkönyvekbe felvételök.

43. A' rendes tagok' *székfoglaló értekezései*, mihelyt szerzőik által felolvastattak, minden további vizsgálat nélkül az Évkönyvekbe mennek.

44. Határoztatván, hogy az Évkönyvekbe csak *olgy értekezések* vétessenek föl, melyek vagy új tárgyat adnak elő, vagy bár ismeretes alapokon új vizsgálatokba bocsátkoznak, új összevetéseket, összeállításokat, nézeteket, következtetéseket foglalnak magokban, 's e' mellett tárgy- és nyelvbeli előadásra a' jelenkor' haladási fokának teljesen megfelelnek; az osztálybeli vizsgálók e' tekintetre szoros figyelemmel lesznek, kiknek tudósításaik' nyomain, az értekezések' sorsát az illető osztály határozza el.

45. Végre a' *pénz- és régiséggyűjtemény' jelességeinek* leírásai is, melyeknek kidolgozása az illető ór' kötelességei közé tartozik, a' kis gyűlésben olvastatnak fel, 's miután itt helybenhagyattak, az Évkönyvekbe iktattatnak.

II. Acad. Értesítő

46. Hogy a' tagok, 's mind azon hazafiak, kiket az academia' munkálkodásai érdekelnek, ezekről folyvást és részletesen értesülhessenek, mind azon tárgyakat, mik közzé tételre alkalmasak, a' titoknok által szerkesztett 's időhöz nem kötött számokban megjelenő Acad. Értesítő terjeszti elő, melyből a' tagoknak ingyen jár példány.

III. Régi magyar Nyelvemlékek' kiadása

47. A' régi magyar Nyelvemlékek' gyűjteményébe felvételnek a' legrégibb időktől 1550-ig költ és készült nagyobb és kisebb magyar iratok; innen 1575-ig némi válogatással csak a' nyelv' hivatalos életét, sajátságait, helyesírását, elavult szavait, szerkezetét mutatók, kivált ha egyszersmind hazai történeteket, házi életet és szokásokat is felvilágosítanak. 1575-től 1600-ig ugyanazon tárgyuak, még nagyobb megválasztással. A' szerkesztő' dolga a' felveendők iránt javaslatot adni, mely szerint aztán a' kötetek' tartalma nagygyűlésileg határoztatik meg.

IV. Nagy jutalom

48. A' nagy jutalom, 1846-tól kezdve következőleg kezeltetik: minden évben *más* *más osztály* ajánl nagy jutalomra köréhez tartozó munkát olgy módon, hogy mindig a' legközelebb lefolyt hat-évi időközben megjelent, illető szakbeli, munkák vétesse-

nek tekintetbe. Az osztályok' sorát illetőleg, 1846-ban (1840—45-ről) a' mathematicai, 1847-ben (1841—6-ről) a' philosophiai, 1848-ban (1842—7-ről) a' törvénytudományi, 1849-ben (1843—8-ről) a' nyelvtudományi, 1850-ben (1844—9-ről) a' történettudományi, végre 1851-ben (1845—1850-ről) a' természettudományi osztály' körébe eső munka fogja nyerni a' jutalmat.

49. *Nyerhet nagy jutalmat*, bármely munka, melly a' következő (50.) pontban ki nem vétetik; különösen megjegyeztetvén a) hogy ha valamely több darabból álló munka kitetsző jelességű volna, darabonként is jutalmaztathatik; azonban többek közt 's hasonló körülmények mellett mindenkor a' teljes munka elnyeri a' jutalmat.

b) Egyes íróknak összegyűjtve kiadott olyféle jeles munkáik is nyerhetnek koszorút, mellyek részenként vagy darabonként már azelőtt megjelentek, ide nem értvén mindazáltal a' valóságos második kiadásokat.

c) Olly munkák, mik valamely nagyobb gyűjtemény' részét teszik, de külön czimlappal és lapozással birnak, szinte vívhatnak a' nagy jutalomért.

d) Fordítás csak remek nyerhet jutalmat, 's hason becsű eredeti' szűkében.

e) Ha megholt író' munkája ítéltenék legjobbnak, minden különös esetben különösen határozatik meg: kiadassék-e az elhunyt' örököseinek a' jutalom vagy ne?

50. *Nem nyerhetnek nagy jutalmat*:

a) A' több írók dolgozataiból álló gyűjtemények, 's az afféle gyűjteményekben előforduló egyes dolgozatok.

b) A' külön kijött munkák' pusztá második kiadásai.

c) A' társaság' 11-dik rendszabásában érdeklett tárgyú munkák.

d) Ollyanok, hol a' dolog' ügye a' személyével van összeszővődve.

e) A' társaság' bármely jutalmáért vívott 's mint ollyan már jutalomra v. tiszteletdíj-ra méltatott munkák.

51. Minden munka azon évben megjelentnek nézetik, melly év a' czímlapon áll. Azon esetre, ha valamely munkán kétféle évszám találatnék, a' későbbi tartatik elhatározónak; a' melly munkán pedig évszám épen nem fordul elő, az maga zárja ki magát a' jutalomért víható munkák' sorából.

V. Jutalomtételek

52. Minden évben négy osztály terjeszt az academia elébe egy egy jutalomkérdést, mellyet ez, nagy gyűlésben, forma' tekintetében vítat meg, 's azt szótöbbséggel vagy magáévé teszi, vagy elveti, melly utóbbi esetben az illető osztály új javaslatot terjeszt a' gyűlés elébe.

53. Az efféle tudományos kérdések' támasztásakor a' feladás' okainak előadása vagy elmellőzése ahhoz képest történik, mint ezt minden külön esetben a' társaság jónak vagy épen szükségesnek látja.

54. Jutalmat ugyan csak a' legjobbnak vallott felelet kaphat; azonban igen becses másod, sőt harmad rangbeli munka is kijöhet tiszteletdíj mellett.

55. Bármely jutalomra egyszer beküldött pályamunkát szerzője vissza többé nem húzhat.

56. A' pályairatok idegen kézzel legyenek írva. Ha pedig a' jeligés levél' felbontása után kitetszenék, hogy a' munka saját keze' írása a' szerzőnek, ez a' jutalomtól elesik.

57. A' bírálókkal akár levél által, akár máskép közlekedni tilalmas lévén a' szerzőknek, ha a' jeligés levelkék' felnyitása után mégis kitudódnék a' levelezés, az illyennek kézírata a' jutalomtól elmozdítatik. Egyébiránt a' netalán értesített bíráló' kötelessége

ez iránti jelentését lepecsételt levélben a' kis gyűlésnek beadni, mely jutalomkiosztáskor felnyitattik.

58. A' pályamunkák' kéziratai a' társaságnál maradnak.

59. Mindennemű pályamunkák' beküldési határnapja mindenkor martius' 31-ke.

60. A' vizsgálók mind az általok jutalomra és tiszteletdíjra, mind dicsértetésre ajánlott pályamunkákról külön, részletes és okokkal támogatott véleményt terjesztenek az osztály elébe, 's azok az illető szerzőkkel közölhetők is; ellenben a' kereken elmellőzöttekről szóló részei tudósításaiknak nem adatnak ki.

61. A' mely pályamunka fordításnak, vagy más munkákból kiszedett darabokból szerkesztett plagiumnak fog találatni, a' társaság által egyszerűen elmellőztetik.

VI. Rendkívüli jutalmak

62. *Gorove-alapítvány.* Ezen alapítványból 1839. maj. 1-jétől kezdve minden negyedik évben 200 pforint adatik ki irodalmi munkákért, a' szerint hogy a) az az egyik évkörben mindenkor a' legjobb erkölcsjavító munkának adassék; ilyennek nem létében olyannak, mely a' magyar történettudományt, kivált a' régiség- és oklevél-ismeretet mozdítja elő, 's ilyennek is hiányában a' magyar gazdaság' előmenetelére ható legjobb könyvnek: akár académiái költségen jött legyen ki az illető könyv, akár másképp, kivétevéen mégis mind azon munkák, melyek akár académiái, akár más bármely jutalommal koszorúztattak. Két hasonló becsű munka közt, az eredeti elsőséggel bír a' fordított felett.

b) A' második négy évben azon 200 ftnyi jutalomért bármely, de különösen mégis physikai, természettörténeti, ethikai vagy aesthetikai tárgyú, az ifjuság' képzésére ható pályamunkák vihatnak. A' feladás' tárgyát a' társaság az alapító', 's kimúlta után István fia' befolyásával fogja meghatározni.

c) Ha az első időköri jutalom, arra mineműsített munka' nemléte miatt, ki nem járt volna, a' társaság abból is úgy, mint az b) pont alatt előadatott, pályadíjt fog alkotni; 's így e' második időköri jutalmat két rendbeli jutalom kiadatni.

d) A' harmadik, négy évi időkör' jutalma ismét az elsőnek, a' negyediké a' másodiknak módja szerint adatik ki, 's ez így változtatandja egymást szünet nélkül.

e) A' jutalmak' kiosztása az academiánál bevett szokás szerint a' nagy gyűlésben történik.

63. *Marczibányi-nagyjutalom.* Ezen, ötven aranyból álló évi jutalom 1846-tól kezdve mindenkor azon munkának kiadandó, mely az academiái nagy jutalmat nyert munkához vagy munkákhoz becsben legközelebb állónak fog az illető osztály által ítéltetni; az eljárás e' jutalom körül tökéletesen az lévén, mely szerint az academiái nagy jutalom kezeltetik, kivévéen hogy vég elhatároztatásakor az alapító családjának egy tagja jelen lesz.

64. *Marczibányi-jutalomkérdések.* 1846-tól kezdve minden második évben, harmincz aranyból álló jutalomra egy a' magyar nyelvtudomány' köréből választandó kérdés tüzetik ki. A' viszonylag legjobb felelet, ha egyszersmind sajtóra is érdemesnek fog találatni, mindig megnyeri a' jutalmat; ellenben ha abból a' tudományra semmi haszon nem háromolnék, jutalom és nyomtatás nélkül marad.

65. A' Marczibányi-jutalomtételek' meghatározásakor 's a' jutalmak' vég elítélésekor a' Marczibányi-család' valamely tagja mindenkor jelen lehet: e' végre a' család' idősbike a' nagy gyűlés' mikorlétéről jókor tudósítandó, 's a' megjelenő családtag azon ülésekre, melyekben az említett tárgyak felveendő, külön is meghívandó.

66. *Vitéz-jutalom*. 1845-től kezdve minden második évben harmincz aranyból álló díj mellett egy jutalomkérdés hirdettetik ki, melyly vagy a' történeti, vagy a' természettudományi szakból veendő: amannak köre különösen a' magyar irodalmi, egyházi és polgári történet, statistica, pénz- és régiségtudomány; ezé különösen az ásvány-, növény-, állat-, gazdaság- és műtan lévén. A' jutalmazás egészen a' Marczibányi-jutalomfelelteknel tett határozat szerint történik. (I. 64. pt.).

67. Mind ezen külön alapítványbeli jutalomtételek és jutalmazások az academia' köz üléseiben, ennek többi jutalmaival együtt, az alapítók' neve alatt, ünnepélyesen kihirdettetnek.

68. Ezen rendkívüli jutalmakért szavazattal bíró acad. tagok nem pályázhatnak.

69. Ns Pest vármegye minden nagy gyűlésből tudósítandó a' Marczibányi-jutalmak körül történetekről, ide értve az illető számadások' közlését is.

VII. Nyomtatás végett beadott kéziratok' megvizsgálása és kiadása

70. Az academia egyedül olly kéziratokat kíván saját költségével kiadni, melylyek, akár eredetiek, akár fordítások legyenek, jóval felülmulván a' középszert, a' literaturá' bármelly ágának díszére, előmenetelére szolgálnak; 's vagy hasznosan gyarapítják a' már meglévőt, vagy valóságos hiányt pótolnak: végre előadás és nyelv' tekintetében is korunk' jobb íróival vetélkednek. Soha sem kell t. i. elfeledni, hogy egyik fő rendeltetése az academiának egyenesen a' nyelvmívelés. — Ennyit általában.

Különösen a' bírálók' figyelmébe ajánltatik:

I. Ha a' munka tudományos, és a) eredeti: hogy az, egyfelől tárgyát, a' szükséges előkészületek' célirányos használása mellett, helyes rendszerrel, mennyire lehet, kimerítőleg adja elő; másfelől: bármelly grammaticai rendszert követ is, azt híven kövesse; a' netalán szükséges műszavak pedig a' származtatás' és összetétel' szabályai szerint legyenek alkotva.

b) Ha a' munka fordítás, vagy azon megjegyzéssel adatik ki α), hogy az eredetinek, mint magában vett, mind a' mi szükségünkhez képesti becséről hozassék ítélet; vagy β) csak a' nyelv' és fordítás' mineműségéről, 's itt nem szóhoz tapadó; hanem az értelmet híven és világosan visszaadó általtétel kívántatik.

II. Ha a' munka szépliteraturai, és a) eredeti: úgy leszen elfogadandó, ha vagy magában igen jeles, vagy az illető literatúraágnak, jelen állapotjában, érezhető előmenetelére 's hasznos gyarapítására szolgálhat.

b) Ha fordítás, ismét vagy α) az eredetinek becse felől is, vagy β) csak a' fordítás' millyenségéről óhajtatik ítélet. — Fordítástól azt kívánja a' társaság, hogy az eredetinek, mind értelmét 's kifejezése' formáját, mind hangját, 's mennyire lehet, egész külső mineműségét tekintve, hű másolata legyen, hibátlan, keresetlen, tárgyhöz szabott szép nyelven.

Ezen tekinteteket állandóan szem előtt tartó, nem szerfelett bő, de okokkal támogatott, 's határozottan kifejezett véleményeket vár a' társaság az iránt:

a) Minden észrevétel nélkül, kereken elfogadhatónak tartja-e véleményadó a' kéziratot? vagy

b) Elfogadandónak ugyan jelen állapotjában is, de óhajt némelly észrevételeket a' kézirat' szerzőjével közölni, annak tetszése szerint leendő haszonvétel végett? vagy

c) Csak bizonyos észrevételek' tekintetbe vétele után, 's így föltétlenül tartja-e a' kéziratot elfogadhatónak, vagy

d) Kereken visszaadandónak?

Végül a' véleményeknek olvasható leiratását, 's a' kitűzött határidőig beküldését várja a' titoknoki hivatal; fontos akadályok' esetében pedig legalább ezek iránti tudósítást.

71. A' feltétellel vagy a' nélkül elfogadott kéziratokról a' vizsgálók' észrevételei használat végett az illető szerzőkkel közöltetnek; a' kereken visszamenőkről szólók nem.

72. A' mely kézirat eredetiként adatik be, 's vizsgáltatásából kitetszenék, hogy fordítás vagy más munkákban szedett darabokból szerkesztett plagium, a' társaság által egyszerűen elmellőztetik.

73. Eredetileg hellen és romai mértékben írott munkák' fordításai, ha e' formától eltérnek, vizsgálat alá sem bocsátatnak.

74. Minden a' társaság által jutalom vagy tiszteletdíj mellett kiadandó kéziratban megtartatik a' szerző' helyesírása: az ifjúságnak szánt munkákban mindazáltal az academia' nyelvszabályainak szoros követése kiköttetik.

75. A' nyomtatás végett elfogadott kéziratok az elfogadási időrend szerint adatnak sajtó alá: az elnökre bízván egyes esetekben, gyorsabb jövedelmezést ígérő könyveknek, a' pénztár' állapotjára való tekintettel, soron kívül nyomtatása. De megjegyeztetik, hogy elfogadott munkák' nyomtatását csak akkor lehet sorban eszközölni, midőn magának a' társaságnak, az alaprajzban kitűzött dolgozatai' nyomtatásán felül költség marad.

76. Ha valamely szerző bizonyos munka' kiadhatása végett, mely tárgyánál fogva csekély kelettel biztat, pénzbeli segedelemért folyamodnék, a' munka szigorú vizsgálat alá vétetik, 's ha jelesnek ítéltetik, 's megjelenése az irodalom' előmozdítására szolgálónak, az igazgatóság segédpénzt rendelhet, de mely csak a' munkának nyomtatásbani megjelente után adatik ki az írónak.

Negyedik fejezet

Elegy

77. Censura. Mind az Évkönyvekbe menő dolgozatok, mind egyéb a' társaság' költségével nyomtatandó kéziratok iránt a' cenzorral maga a' szerző végezzen.

78. Kézirat-sajátsági jog. Az Évkönyvek' számára készült 's oda bevett dolgozatok, kijövetelöktől számított egy évig kirekesztőleg a' társaság' tulajdonai.

79. Minden a' társaság által tiszteletdíj mellett kiadott munka tizenöt évig a' társaságé úgy, hogy addig, a' kijárt tiszteletdíj' 's minden egyéb kiadási költségek' lehuzása után fennmaradó tiszta haszon' egy harmada a' szerzőké; azon túl a' kézirat-sajátsági jog ismét a' szerzőkre menvén vissza.

80. Olly hivatalos tudósítások, melyeket a' tagok a' társaság' felszólítására bizonyos, ugyan a' társaság által velők közlött tárgyak felől adnak: szorosan a' társaságéi, 's így ennek engedelme nélkül annak körén kívül ki nem adhatók.

81. Így minden afféle irományok is, melyek a' társaság által, saját külön használatára 's nem kiadására készültek, annak tudta 's megegyezése nélkül ki nem adhatók.

82. Olly közlések, melyeket tagok v. nem tagok, felszólításra v. önkényt küldenek be, nem kiadás, hanem használás végett: folyvást a' szerzők' tulajdonai maradnak.

83. A' jutalmat nem nyert pályamunkák' kéziratai a' társaság' levéltárában maradnak ugyan; de a' munka' sajátsági joga, tehát a' kiadhatás, folyvást a' szerzőé.

84. Levél- és kéziratárba letett írások' használása. Magán használatra a' 80. 81. 82. pontokban érdeklött iratok társasági rendes tagoknak kiadathatnak, térítvény mellett, a' levéltárból; idegeneknek nem.

85. Academiai költségen megjelenő munka sem testületnek, sem magányosoknak nem ajánltathatik.

86. Levelezés. Az igazgatóság' végzete szerint, megváltva kapja minden tag a' hozzá menő hivatalos levelet, valamint arra az ő válaszáért, vagy egyéb hivatalos tárgybeli leveléért is a' postaköltséget a' társaság fizeti. Kiki írja fel ezen okból nevét kívül levelére. Csomók alkalmatossággal küldessenek.

87. Könyvvételbeli kedvezések. Minden rendbeli tag 's tisztségviselője a' társaságnak, ennek bármely nyomtatványát, a' bolti ár' egy ötöde' elengedésével kapja, de egycdül csak Eggenberger József és fia academiai könyvtárosoknál, ellen nyugtatvány mellett.

88. Tiszteletpéldányok. Az igazgatóság' rendelkezése szerint, a' társaság' költségével nyomtatott munkákból, a' titoknak' kirendelő levelére, Eggenberger József és fia megbízott academiai könyvtárosoknál tiszteletpéldányt kapnak a' munka' szerzője vagy szerkesztője és bírálói, kiknek előadására az sajtó alá bocsátatott, az Évkönyvek' illető kötetéből pedig mind azok, kik abba dolgoztak.

(Magyar Tudós Társasági Névkönyv 1846-ra. Budán, 1847. Magy. Kir. Egyetem betűivel. 38 – 58. p.)

10.

A M. T. AKADÉMIA ÚJ ALAPSZABÁLYAI

/1858/

I.

Az Akadémia célja és hatásköre

1. §.

A magyar Tudományos Akadémia egy, ő cs. K. Ap. Felsege különös oltalma alatt álló, tudományos intézet.

Célja annak a tudomány és szépirodalom művelése és terjesztése, s egyszersmind a magyar nyelvnek egész gondnal csinosbítása és gazdagítása.

2. §.

Ezen célra mind tudományos vizsgálatok és kísérletek tétele, mind eredeti munkák iratása, s régi és új remekírók s egyéb jeles művek fordítása által törekszik.

3. §.

Hasonlókép a történet, nyelv, irodalom s művészet emlékeit gondosan felkeresi, s a tudomány gyarapodására szolgálókat köz ismeretbe hozza.

4. §.

Jutalomtételek által úgy a tudományos, mint a szépirodalmi, különösen a drámai, munkásság élesztésére és táplálására igyekszik hatni.

A kormány által hasonló végre kiírandó jutalmakra érkező pályamunkákról az akadémia ad bíráló véleményét.

5. §.

Az évenként nyomtatásban megjelenő magyar munkákat osztályonként szoros vizsgálat alá veszi, a legjelesbeket megjutalmazza, s a jutalmazás indító okait közzé teszi.

6. §.

Az akadémia, munkálkodásai eredményeit nyomtatásban terjeszti el, és pedig ülési tárgyalásait havonkénti füzetekben megjelenő Értesítője által; történeteit, emlékszékeit és értekezéseit Évkönyveiben bocsátja közre.

7. §.

A beadandó kéziratokat az akadémia megvizsgálja, s ha helybenhagyást nyertek, azokat vagy tiszteletdíj mellett kinyomtatja, vagy kijövetelöket illő segedelmezéssel támogatja.

8. §.

Tudományos czélok végett, különösen a haza minden tekintetbeli bővebb megismer-
tetésére, ben és a külföldön utazásokat tétet vagy pártol.

9. §.

A tagok ovakodni fognak a vallást, az ország polgári állapotját és polgári kormányát
illető, vagy akármely más politikai tárgyak vítatásától.

10. §.

Mindennemű akadémiai nyomtatványok a sajtószabály kívánalmai szerint kezelen-
dők.

II.

Az Akadémia szervezete

Tagok és tisztviselők

11. §.

Az akadémia szervezetét alkotják: az elnök, egy alelnök, 25 igazgatósági tag, tovább-
bá tiszteleti tagok, kiknek száma a 24-et meg nem haladhatja, rendes tagok, kiknek
száma 42-re van meghatározva, levelező tagok, egy titoknok, egy jegyző, s a szükséges
tishti és szolgaszemélyzet.

12. §.

Az akadémia munkássága minden tudományra kiterjed, ide nem számlálva mégis a
hittudományt; s azoknak következő hat osztálya van megállapítva:

1. A nyelv- és széptudományok,
  2. A philosophia,
  3. A törvénytudomány,
  4. A történettudomány,
  5. A matematikai, és
  6. A természeti tudományok,
- melyek művelésével mindenik osztály terjedelméhez és fontosságához arányzott szá-
mú tiszteleti, rendes és levelező tagok foglalkodnak.

13. §.

Az igazgató tanácsot huszonöt tag képezi, kik az ország előkelő és tudományszerető férfiai közül választatnak (25. §.), s kiknek kötelessége az akadémia vagyonára ügyelni.

14. §.

Az akadémia közvetlen vezérlete az elnököt illeti, ki az ülésekben elnököl, s az akadémiát a hatóságok s mások irányában képviseli. Távolléte vagy másnemű gátoltatása esetében helyét az alelnök pótolja.

Mindkettőjüket illeti legközelebbről az alapszabályok pontos megtartása iránti felelősség.

Osztályülésekben a jelenlevő legidősb tiszteleti, s ilyennek jelen nem létében a legidősb rendes tag is elnökölhet.

15. §.

A tiszteleti tagok száma, kik az osztályok által hozatnak javaslatba, a huszonnégyet meg nem haladhatja.

Ezek az öszves és az illető osztályülésekben székkal és szavazattal, az utóbbiakban s a bizottmányban elnöklési joggal bírnak a 14. §. intézkedése szerint; s osztályuk munkálkodásaiban részt véve, a tudomány javát s az akadémia díszét előmozdítani törek-szenek.

16. §.

A rendes tagok, kiknek száma negyvenkettőt nem haladhat meg, a nagygyűlés, úgy az öszves s az illető osztályülésekben székkal és szavazattal bírnak. Kötelességök az illető szakokat önálló tudományos vizsgálatok és dolgozatok által előbbre vinni, s az akadémia mindennemű, alapszabályilag elébe tűzött, céljai létesítésére reájok bízott dolgokban társas munkásság, véleményezések és tudósítások adása által buzgón eljárni.

17. §.

A levelező tagok, kiknek száma meghatározva nincsen, az akadémia mindennemű üléseiben székkal és tanácskozó szavazattal bírnak; s mind önálló tudományos vizsgálatok és dolgozatok által szakjokat előbbre vinni, mind az alapszabályilag kitűzött célok létesítésére reájok bízott dolgokban segédrészt venni köteleztetnek.

18. §.

A titoknak az igazgató tanács, úgy az akadémia mindennemű üléseiben előterjesztői hivatalt visel, azok határozatainak végrehajtásáról gondoskodik, a jegyzőkönyvet viszi, melyet az elnöklővel együtt aláír, az akadémia levelezéseit folytatja, történetét s mindennemű tudósításait írja. Évkönyveit és Értesítőjét szerkeszti, s könyvkiadásaira felügyel.

A titoknoki hivatal tiszti személyzete közvetlenül neki van alárendelve.

19. §.

A titoknok gondjaiban osztozik a jegyző, ki annak akadályoztatása esetében tisztét is viseli, s a levéltárra saját felelőssége alatt ügyel.

20. §.

Az akadémia tagjai jogosítva vannak a kineveztetésök szerint őket megillető, igazgató, tiszteleti, rendes vagy levelező tag címet viselni.

21. §.

A taggá választást még a legérdemesb tudósnak is tehetségei elismertetésétől kell várnia; esedezőlevéllel s utánajárással keresni azt nem engedtetik.

22. §.

A fő- és alkönyvtárnok, valamint netán egyéb gyűjteményőrök, a reájok bízott ügyeket külön utasításaik szerint hit alatt végzik.

23. §.

Pénztárnok és ellenőr a pénztárt utasításaik s az igazgató tanács határozataihoz képest, szinte hit alatt, kezelik, s a bevétel és kiadás felől az igazgatóságnak szorosán számolnak.

Az okmányozott pénztári számadás minden év letöltésével az elnöknek benyújtandó.

Az igazgató tanács tisztéhez tartozik a pénztári számadásnak utasításilag végzett könyvvivői és bizottmányi megvizsgáztatása, s a vizsgálatban netán felmerülő észrevételeknek a számadó pénztártisztek általi felvilágosíttatása után, annak végleges jóváhagyása, s a szokott felmentő levél kiadása.

24. §.

Az ügyész az akadémia jogait védi, s a számadásokat vizsgálja.

III.

Választások

25. §.

Az igazgató tanács, üresség támadván kebelében, választással egészíti ki magát, mely Magyarország cs. k. generál-kormányzója, mint Ő Cs. Kir. Ap. Felsége helytartója, megerősítése alá terjesztendő.

26. §.

Az elnöki s alelnöki helyre az igazgató tanács minden három évben, vagy egyébkénti hivatalos-üresülés esetében, három – három tagját hozza ajánlatba, kiknek kinevezése Ő Cs. Kir. Ap. Felségének van fentartva.

Az elnökök legalább egyikének rendszeren Budapesten kell laknia.

27. §.

Tiszteleti tagok, az illető osztályok javaslatai alapján a szavazható tagok öszveségének (51. §.) egyszerű többsége által vagy oly magas állású férfiak közül ajánltatnak, kiknek megnyerése által az akadémia dísze és java öregbedését várja, vagy oly jeles tudósok közül, kik a tudomány előbbrevitele, vagy az akadémia körül magoknak érdemet szereztek.

A belföldi tiszteleti tagok kinevezése a generál-kormányzóra bízott.

28. §.

Az akadémia szavazatos tagjai egyszerű többsége (51. §.) az illető osztályok javaslatára oly tudósokat ajánl mindenik megürült helyre rendes tagokúl, kik egy vagy több szaki munka által a tudomány és irodalom körül érdemet, s ez által magoknak kitűnő nevet és tekintetet szereztek.

Kinevezésök a generál-kormányzóra bízott.

29. §.

Levelező tagokúl hasonlóké az osztályok javaslatára a szavazatos tagok (51. §.) oly tudósokat ajánlanak, kik osztálybeli jeles munkálkodásuk által a tudományok terjesztésére sikeresen hatottak, s ekkép az akadémiai czélok előmozdítására képességet bizonyítottak.

Kinevezésök a generál-kormányzóra bízott.

30. §.

Külső levelező tagok, ugyanazon módon, oly nem magyarok sorából választatnak, kik vagy a tudományosság körül érdemeik által elterjedt hírt szereztek magoknak a tudós világban, vagy Magyarországot vagy az akadémiát közelebbről érdeklő, munkával az akadémia különös kedvezéseire méltókká lettek.

Külföldi csak levelező vagy tiszteleti taggá nevezhető. Ily kinevezés Magyarország generál-kormányzója megerősítése alá terjesztendő.

31. §.

A titoknok és jegyző rendes tagok sorából az igazgató, tiszt. és rendes tagok elegyes ülésében választatnak.

A véghez ment választás mindannyiszor a cs. k. magyar generál-kormányzóságnak megerősítés végett felterjesztendő.

32. §.

Minden újonnan választott tag, a külsők kivételével — osztályba tartozó dolgozat felolvasásával, vagy személyes meg nem jelenhetés esetén beküldésével, legfeljebb egy év alatt, széket foglal, különben megválasztása megsemmisülven.

33. §.

Mindennemű akadémiai tag a székhelyi előadás megtartása után (32. §.) egy, az elnök és titoknok által aláírt oklevéllel tiszteltetik meg.

34. §.

A főkönyvtárnokot a gróf Teleki-nemzetség alapító ága, az alkönyvtárnokot, könyvtartisztet, úgy a gyűjteményőröket is, az akadémia, szinte tagjai sorából, összes ülésben, szavazatok többsége által választja.

35. §.

Pénztárnokot, ellenőrt, ügyészt az igazgató tanács nevez, s azok neki vannak kizárólag alárendelve.

36. §.

Irnokokat az elnök nevez ki, egyszersmind cselédek is fogad, a kiszolgált katonai egyének elhelyezése iránt 1853. dec. 19. költ legfelsőbb rendeletre való tekintettel. Számukat az igazgató tanács határozza meg.

IV.

Fizetések és jutalmak

37. §.

Elnök, alelnök, igazgató és tiszteleti tagoknak a nekik jutott kitünő méltóság és állás szolgái fáradozásai díjául.

38. §.

A rendes tagok az akadémiai pénzalap erejéhez képest vonnak munkáikért fizetéseket; névszerint 800, 500 vagy 300 forintot convp., még pedig oly arányban, hogy egy hatoda a fizetett rendes tagoknak a legmagasb, két hatoda közép, három hatoda az alsóbb évdíjokon álljon.

Hány fizetési rendestagi hely létezzék idő szerint, azt az igazgató tanács javaslatára a generál-kormányzó határozza el, ki, szinte az igazgató tanács javaslatára, a különböző évdíjfokokba léptetendő rendes tagokat is megnevezi. A többi rendes tagok, mun-

káikért, a pénzerőkhöz képest, illő tiszteletdíjakra bírnak igényt, melyeket, valamint a tisztviselek fizetéseit és tiszteletdíjait is, az igazgató tanács állapít meg.

39. §.

A cselédek számára is, szolgálataikhoz képest, az igazgató tanács szab bért.

40. §.

A jutalomra érdemesített könyvek s pályáíratok szerzőinek jutalmuk az akadémia javaslata szerint folyó vagy emlékpénzben adatik ki.

41. §.

Tiszteleti és rendes tag jutalomkérdésekre nem felelhet kivéven az államkormány által kitűzöttekre.

V.

Ülések

42. §.

Az akadémia székhelye Pest városa.

43. §.

Az igazgató tanács, valahányszor szükséges, az elnök meghívására összegyűl, ki annak napját és óráját is meghatározza.

Arra, hogy az igazgató tanács végzéseinek érvényök legyen, legalább kilencz tag jelenléte kívántatik.

44. §.

Ezen gyűlés, minden harmadik évben, vagy valamelyik elnöki hely megürülésével, tagjai közöl hármát hoz javaslatba, az elnöki, és hármát az alelnöki helyre; kebelében támadt üresség esetén kiegészíti magát (25. §.); az akadémia által javaslatba hozott költségek iránt végez, s az öszves gazdasági ügyet intézi.

Az igazgató tanács tisztéhez tartozik a pénztári számadásnak utasításilag végzett könyvvivői és bizottmányi megvizsgálása, s a vizsgálatban netán felmerülő észrevételeknek a számadó pénztártisztek általi felvilágosíttatása után, annak végletes jóváhagyása, s a szokott felmentő levél kiadása.

45. §.

Az osztályok egyenként, vagy czélszerűen egyesülve, havonként egy—egy, vagy a tárgyak úgy kívánván, több, az elnök által bizonyos napra kirendelt, ülést tartanak.

Ezen osztályülésekre az illető tiszteleti és levelező tagok hivatalosak, a Budapesten lakó rendes tagok ellenben megjelenni szorosan köteleztetnek; gátoltatások esetében az utóbbiak az elnöktől felmentést kérven.

46. §.

Az osztályülések tárgyai: mindennemű tudományos előadás és értekeződés, a tagok vagy nem-tagoknak is az akadémia elébe terjesztett dolgozásai s egyéb közlemények olvasása, tudományos indítványok s vállalatok tárgyalása, úgy a jutalomügyi s választási előkészületek.

47. §.

Hogy valamely osztályülés végzéspinek érvényök legyen, legalább öt szavazható tag jelenléte (15. 16. §.) kívántatik.

48. §.

Oly ügyek, melyek bővebb átvizsgálást kívánnak, előleges tárgyalás végett bizottmányokhoz utasíttatnak. Ilyek vagy

a) állandók, melyekre bizonyos folyó munkák vagy kiadások bízattak, s melyek az illető osztály által elégséges számú rendes, és, ha szükséges, levelező, sőt tiszteleti tagokból is állíttatnak össze s egészítettnek ki; vagy

b) ideiglenesek, melyek bizonyos munkák, pályáíratok, fontos indítványok stb. megvizsgálásával minden külön alkalommal külön bízattak meg, s az illető tárgy kívánalmai szerint több vagy kevesebb, azon vagy más osztályi tagokból állíttatnak össze. Tendőik elvégzésével megbízások megszűnik.

Ily bizottmányi ülésekben tiszteleti, s ha olyan belé nevezve nincsen, a legidősb rendes tag elnököl.

49. §.

Az öszves akadémia havonként az elnök által előre kirendelt napon legalább egy öszves ülést tart, melyben a tiszteleti és rendes tagok döntő, a levelező tagok értesítő szavazattal vesznek részt.

Tárgyaik: az ülési jegyzőkönyvek olvasása, gyász- és emlékbeszédek tartása elhunyt tagok felett, az öszves akademiát illető indítványok, úgy az osztályülések által ajánlott vállalatok, jutalmazások, s minden, az igazgatóság intézkedését kívánó dolgok tárgyalása.

50. §.

Hogy az öszves ülések végzéseinek érvényök legyen, legalább kilencz szavazatos tag jelenléte kívántatik.

51. §.

Az akadémia minden évben rendszeren egy nagy gyűlést tart az elnök vagy alelnök személyes vezetése alatt, melyben a Budapesten kívül lakó rendes tagok is megjelenni tartoznak, de fontos okokból az elnök által a megjelenéstől fölmentethetnek.

Ezen gyűlés, melyben minden rendes és tiszteleti tag szavazattal bír, új tagokat hoz javaslatba kinevezés végett, s választ azon helyekre, melyek megerősítés alá terjesztendők; az osztályok által jutalomra ajánlott munkák és megfejtett pályakérdéseknek a jutalmat oda ítéli, s az osztályok ajánlására új jutalomtárgyakat állapít meg.

52. §.

Az akadémia minden évben a nagy gyűlés után egy ünnepélyes közülést tart, melybe az igazgató tanács és az akadémia tiszteleti, rendes és levelező tagjai hivatalosak.

Ezen ülésben a titoknok évi jelentése az akadémia munkásságáról olvastatik, emlékbeszédek tartatnak elhunyt tagok felett, tudományos és költői művek adatnak elő, kiosztatnak a jutalmak, az új jutalomfeladások s az új kinevezések és választások kihirdetnek, emezek, a mennyiben a generál-kormányzó megerősítésétől függvén, ez bekövetkezett.

53. §.

Minden, a mi az elsorolt különféle és gyűlésekben tárgyalatik és végeztetik, a jegyzőkönyvekbe pontosan és teljesen felveendő.

Minden ülési jegyzőkönyvek különbség nélkül, minden ülés vagy gyűlés megtartása után nyolcz nap alatt a cs. k. generál-kormányzósághoz felküldendők tudomás és megvizsgálás végett.

54. §.

Az akadémiának évenként kéthavi szünidő engedtetik.

VI.

Pénztár

55. §.

A pénztárróli intézkedés az alapszabályok értelmében az igazgató tanácsnál van; a közvetlen felügyelést arra az elnök viszi, ki azt gyakrabban véletlenül megvizsgálván, annak mibenlétéről az igazgató tanácsot tudósítja.

56. §.

A jövedelem hatodrésze évenként tőkésíttetik.

57. §.

Alapítóknak a tőkepénzt magoknál megtartani szabad, úgy mindazáltal, hogy ez a törvények értelmében bátorságba helyeztetve legyen, és törvényes kamatai pontosan befizetessenek.

58. §.

A pénztárba befizetett s gyümölcsözés végett kölcsön kiadott tőkepénzekről, az alapítók szándékához képest, külön – külön számolás vétetik.

59. §.

Igazgató tanács tagja az akadémia tőkepénzeiből kölcsön nem vehet.

60. §.

A közigazgatás az alapszabályok és a közönséges egyleti rendeletek pontos megtartása, úgy az akadémia céljaira nézve vont határok figyelembe vétele felett a felügyelést az erre meghívatott budai cs. k. helytartósági osztály —, s a generál-kormányzóság által e helytartósági osztály javaslatára kiküldött országfejedelmi biztos által, gyakorolja. Az országfejedelmi biztos jogosítva van az intézet ügyvezetésébe betekinteni, az erre vonatkozó számadásokat s egyéb okmányokat megszemlélni, s az igazgatóság ülései s a nagy gyűlésekben jelen lenni.

Az országfejedelmi biztosnak jogában áll az igazgató tanács vagy a nagy gyűlés minden oly végzése ellen tiltakozni, mely által a legmagasb kormány céljait vagy az alapszabályokat megsértve vagy átlépve látja.

Ilyennemű végzés teljesítése iránt a cs. k. generál-kormányzóság útján a belügy-ministerium elhatározása kérendő, melynek megérkezéig azon végzés életbe léptetése függőben marad.

Azon gyűlések jegyzőkönyvei, mikben az országfejedelmi biztos jelen volt, általa is aláírandók.

Az akadémiai gyűlések bejelentésére, s azok előrajzának bemutatására nézve a magyarországi cs. k. generál-kormányzóságnak 1854. jun. 11. 9142. sz. alatti (Kormánylap, 15. sz. II. r.) rendelete szabályozó marad.

(Magyar Tudományos Akadémiai Almanach MDCCCLXI-re. Pest, 1861. Emich. 45—58. p.)

11.

A MAGY. TUD. AKADÉMIA ÜGYRENDE

1860. OCTOBER VÉGÉN

Első fejezet

Osztályok és tagok

1. Az akadémia, alapszabályai értelmében hat tudományososztályból áll, melyeknek köre következőleg állapított meg:

I. Nyelv- és Széptudományi osztály

A) Nyelv és irodalom.

Általános és különös nyelv- és írástörténet.

Általános és hasonlító nyelvtudomány.

Különös nyelvtudomány, ide értve a classicaí és keleti, de főleg a magyar s azzal rokon nyelvtudományt egész terjedelmében, tehát a magyar nyelvtörténetet, hasonlítást, szónyomozást, nyelvtant és szótárírást, a nyelvjárások megismertetését s a népi és könyvnyelv emlékeinek gyűjtését, magyarázatát és kiadását.

Nyelvbeli előadás tudománya.

Irodalomtörténet; könyvészet általán és különösen a hazai és nemzeti; régi magyar jeles írók jó kiadásai.

A nevezeteseb magyar munkák bírálata nyelv tekintetében.

Régi és új nemzetek remekíróinak fordítása.

B) Széptudományok

Általános és különös szépműtan; hangzó, képző és mímező művészetek elmélete.

Műtörténet, műbíráló.

Szóló művészetek: szépprosa, különösen szónoklat.

Költészet.

II. Philosophiai osztály

Embertan.

Elméleti bölcsészet.

Gyakorlati bölcsészet, névszerint észjog, erkölcs- és tiszta vallástan, történet philosophiája.

Bölcsészet története, bírálata.

Nevelés- és oktatástan, tanmunkák.

III. Törvénytudományi osztály

Államtudomány.

Közgazdaság tágabb és szűkebb értelemben, tehát ide értve a közrendtant, pénzügytudományt, s a segéd, névszerint kamarai tudományokat és statisticát.

Államtudományok története.

Törvények elmélete.

Nemzetek joga.

Polgári jog egész terjedelmében, tehát bányá-, váltó s kereskedelmi, úgy büntető törvény is.

Egyházi jog.

Oklevél-, pecsét-, idő-, nemzékrendtan, a mennyiben a törvényismeret segéd eszközei.

Törvények története.

Törvénytudomány története.

IV. Történelmi osztály

Történetírás elmélete.

Emberiség és művelődés története.

Egyetemes és különös történetírás, polgári s egyházi, főleg hazai.

A segédtudományok, névszerint földirat, nemzékrend- és időtan, úgy régiség-, érem-, oklevél-, czímer- és pecséttan.

A hazai történetek felvilágosítására közirományok, oklevelek s egyéb történeti emlékek nyomozása, ilyenek s egyéb kútfők gyűjtése, kiadása, bármely nyelven legyenek azok írva.

Életírás, s itt is különösen a hazai.

V. Matematikai osztály

Tiszta mathesis.

Mechanika; matematikai természettan; csillagászat.

Geodaesia.

Építészet, polgári és vízi, géptan; hajózási tudományok; hadi tudományok; műtan; bányászat.

VI. Természettudományi osztály

Természettudomány; ásványtan, földisme, földtan; növénytan; állattan.

Kísérleti természettan, vegytan.

Boncz- és élettudomány, növényi, állati, emberi, hasonlító.

Gazdasági tudományok.

Orvosi tudományok.

2. Mindenik *osztály* tiszteleti, rendes és levelező tagokból áll, kiknek számát az osztályok kiterjedése és korszerinti fontossága határozza.

3. A *tiszteleti tagok* erkölcsi kötelességeit az alapszabály 15. §-a határozza meg.

4. A *rendes tagok kötelességei* az Alapszabályok 16. §. alapján közelebbről kifejtve a következők:

a) Legalább minden második évben egy, az illető tudománynak hazánkban előbbvitelére szolgáló, értekezést terjeszteni elő. Ezen kötelezettség alól csak azok vételnek ki, kikre az akadémiai szokott rendestagi foglalkozásaikon felül még külön más munkák kidolgozását is bíz.

b) A velők véleményadás végett közlött mindennemű nyomtatott vagy kézirati munkákat, pályairatokat, találmányokat, fölfedezéseket, javaslatokat szorosan megvizsgálni s rólok írott jelentést tenni.

c) Minden egyéb, az osztály által a szabályok értelmében kiszabott, munkálatokban szorgalmasan eljárni.

d) A szakjokban feltetsző nevezeteseb haladásokról, valamint a tudományosság előmenetelére szolgálható tények-, adatok- s észleletekről az illető osztályban tudósítást adni, különösen pedig, mi a hazában a tudományt, illetőleg nemzeti nyelvet s művészetet, illető, figyelemre méltó magát előadja, bejelenteni, hogy mind ezek az akadémia közlönyeiben közzé tétethessenek.

e) Akadémián kívüli munkálkodás által is igyekezni, hogy a tudományok magyar nyelven gyarapíttassanak.

5. A *levelező tagok* az akadémia mindennemű, tehát összes, osztályai és bizottmányi üléseiben székkel és értesítő szavazattal bírnak, az illető osztály által velők véleményadás végett közlött tárgyakról jelentést adnak, valamint minden, a tudományosság előmenetelére szolgálható, tények-, adatok- s észleleteket az illető osztállyal közölnek, s különösen azt, mi a hazában a tudományt, nemzeti nyelvet s művészetet illető figyelemre méltó magát előadja, bejelentik; végre irodalmi munkásságok által a hazai tudományosság előmozdítására törekcsenek.

6. A *titoknok* teendőit az Alapszabályok 18. §-a határozza meg. Azok közül a) határozatok végre hajtása mindenkör a jegyzőkönyv átvételétől számítandó nyolcz nap alatt okvetlenül teljesítendő: akadály esetében az elnök értesítendő levén. E végrehajtásokról a titoknok ügyviteli jegyzőkönyvet viszen, melyet az illető osztályi vagy összes ülésben időről időre előterjeszt. b) A levelezésre nézve: a mennyiben az az akadémia nevében külföldi intézetekkel és tudósokkal folytatattik, két nyelven szekesztendő, t. i. az eredeti magyar szöveg mellett, mely mint olyan aláíratik, oldallag latínul vagy azon tudományos testületek nyelvén, melyekhez a levél az akadémia nevében intéztetik. c) A jegyzőkönyv azon szakaszát, melynél fogva valamenny ügyben választmány bíztatik meg, kiíratja, s az illető választmányi elnöknek legfeljebb nyolcz nap alatt, sürgetés esetben hamarább is, saját aláírása alatt, megküldi, hogy ez a kiküldött tagokat egybe hivathassa, s a választmány a jegyzőkönyvileg kijelelendő zárnagra jelentését beadhassa. f) A végre nem hajtott vagy függőben levő tárgyakról, melyekre nézve jelentés nem érkezett be, jegyzéket viszen, s azt a havi összes ülésben felolvassa.

7. A *jegyző* viszi az akadémia mindennemű üléseiben a jegyzőkönyvet, úgy hogy az a) ülés után legfőlebb három nap alatt készen legyen; ekkör b) az ülés elején, az illető osztályokra való tekintettel elnökileg kinevezett három, fontosb ügyekben öt, tagú bizottmány által hitelesíttetik. E bizottmánynak, nyomatékoss indítvány esetében, a mennyiben kívánja, az indítványozó is tagja legyen. c) Az ekkép hitelesített jegyzőkönyvet, a hitelesítő tagokon kívül, az alapszabályok értelmében, az elnök, vagy a ki az ülésben helyette elnökölt, s a titoknok is aláírja. d) A jegyzőkönyvnek az elnöklő s a titoknok által aláírt másolata az alapszabályokban kiszabott idő alatt a kormányhoz felterjesztetik. e) A jegyző gondoskodik róla, hogy a jegyzőkönyvek egyik e végett rendelkezésére álló írkok által havonként rendesen letisztáztassanak.

8. A jegyző, mint egyszersmind *levéltárnok*, saját felelőssége mellett kezeli az akadémia levéltárát; az ebben levő irományokról pontos leltárt vezet, s abból bármely tagnak csak térítvény mellett ad ki bármely irományt.

9. Hogyha a titoknok vagy a jegyző akadályozva volnának tisztökben eljárni, egymást kölcsönösen segítik s helyetteszik.

10. Tartoznak a tagok minden, az akadémián kívüli tudományos, dolgozásaik jegyzékét évenként a titoknokhoz beadni azon végre, hogy magános munkálkodásaikról is állhasson külön pont a Névkönyvben.

11. Minden tag fel van szólítva: küldené be pecsét alatt évenként önbiographiai jegyzékeit, melyek feltöretlenül levéltárban őrzitetnek, míg azokra halál s készülendő életírás vagy emlékezésed esetében szükség leszen.

12. Halál által elvesztett tagjainak az akadémia következő vég tiszteletet határozott:

a) Ha a halál esete Budapesten adja magát elő: a megholtak rokonai-, osztálybeli társai-, barátai- vagy szomszédaitól várja az akadémia, hogy a temetés napja- és órájáról késedelem nélkül értesítsék a titoknoki hivatalt, mely azt azonnal tudtokra adatja valamennyi Budapesten levő tagoknak, hogy az akadémia termeiben összegyűlvén s innen testületileg indulván a gyász házához, társok temetésén fekete ruhában, minél számosabban megjelenjenek.

b) Ha ülés napján esnék a temetés, az ülés más napra tétetik át.

13. A társaság elhunyt tagjai emlékezetét háromféle módon tiszteli:

a) Rövid *gyászbeszéddel*, mellyel a társ halálát valameny barátja, ki eziránt a titoknokot mindjárt a hír vétele után tudósítja, s ilyennek nem létében, a titoknok, a temetés, vagy ha az elhunyt vidéken lakott, a vett hír utáni legközelebbi osztályülésben jelenti be. Kiadandó az Értesítőben.

b) *Életrajzzal*, mely az elhunyt életéhez s írói pályájához tartozó adatokat adja. Kiadandó a Névkönyben.

c) *Emlékezéseddel*, mely az elhunytnak életét, munkálkodásait és hatását szónoki előadásban terjeszti elő. Különösen, midőn igazgató tagját veszti el a társaság, készül emlékezésed, ha erre vállakozó találkozik.

14. Ha valamely Budapesten lakó vagy tartózkodó tag oly szegénységben halna el, melynél fogva tisztességes eltakarítása sem lenne eszközölhető, e felől értesítettvén, az elnök gondoskodni fog.

15. Általában csak holt tagok képei nyerhetnek a társaság teremében helyet; minden egyes esetben titkos szavazás útján döntenek el: felfüggesztessék-e valakinek képe vagy se.

Második fejezet

Ülések

I. Osztály- és Öszves ülések

16. Az akadémia *hetenként* egyszer, ú. m. hétfőn, délutáni 5 órakor tart ülést; többször, vagy más napon csak különös szükség esetében.

17. Minden év vége felé a titoknok a jövő évre szóló *Üléssort* az elnökség elébe terjeszti helybenhagyás végett. Abban az osztályok a szerint váltakoznak, hogy a nyelv- és széptudományi osztály után a philosophiai, törvény- és történettudományi osztályok

kapcsolatosan, ezek után a matematikai és természettudományi együtt, s ismét a filozófiai, törvény- és történettudományi egyesült osztályok tartsanak ülést s minden hónap utolsó osztályülését öszves ülés kövesse.

18. Valamennyi helyben levő tag minden akadémiai év kezdetén körlevél által szólítatik fel az ülések látogatására; külön meghívó csak az Üléssortól történő eltérés esetében küldetik szét.

19. A ki nem tagja az akadémiának, ha az ülésekben meg kívánna jelenni, kell hogy valamely tag által a Vendégeknyvbe beírassék, mi által az egész illető évre bemeneti engedelmet nyer.

20. Valahányszor az elnök az előforduló tárgyak tekintetéből illőnek itéli, az ülést zártnak nyilatkoztatja, melyben tehát vendég nem jelenhetik meg, vagy, ha a szokott akadémiai ülés zárttá alakul, abból távozik.

21. Az osztályok tárgyai szorosan szakbeli előadások és közlések, mik az illető tudomány előmozdítását eszközölhetik. Ezek minél részletesbek és kimerítőbbek, annál inkább felelendenek meg a kítűzött célznak. Különösen tehát:

a) Ily értekezések és emlékiratok az illető osztály köréből, és azok felett szóbeli értekeződés.

b) Nagyobb kézirati munkákból egyes szakaszok közlése az egésznek ismertetésével.

c) Mindennemű érdekes közlemények, melyek a tudományok és illetőleg a szépművészetek haladását tárgyazzák: tehát ide vágó, figyelemre méltó esetek, vizsgálódások, tapasztalatok, mik akár az eddigi tanok megerősítésére vagy megvilágosítására, akár új nézetek megalapítására szolgálnak.

d) Bármely találmányok bemutatása és fölfedezések bejelentése, ha tudományos szempontból vétettek fel, s az illető szak gyarapítására vannak.

e) Nagy figyelmet érdemlő bel- és külföldi munkákról tudósítás.

f) Bel- és külföldi nagy hírű s a tudomány veszteségével elhunyt férfiak munkálkodásai és hatásoknak méltatása, ha nem voltak is a társaság tagjai.

g) A szótári munkálkodások. Végre

h) Mindennemű osztálybeli munkálatok tárgyalása és elintézése, ide tudva a pályamunkák elítélését, s a nyomtatandó kéziratok megvizsgáltatását is.

22. Az osztályülési tudományos előadásokra nézve a) az osztályok az Üléssor szerint reájok eső üléseknek előadásai tárgyakkal ellátásáról, illetőleg a tagok vállalkozása útján, jókor gondoskodjanak, s a megállapított előadásokról mindig jókorán értesítsék a titoknokot, hogy ez mindegyik ülés tárgyait nyolcz nappal előbb a terem fekete tábláján kihirdethesse.

b) Az ily előadások egy — egy óránál tovább ne tartsanak. Ha valamely tárgy részletesb és bővebb kivitelt követelne, az kivenatosan terjesztessék elő; az Értesítőben mindazáltal az a tárgy által követel kiterjedésben, jelenhetik meg.

c) Nem akadémikusok, kik valamely értekezést az akadémia előtt fel kívánnának olvasztatni, azt csak valamely osztálybeli tag útján tehetik, ki, ha a munkát előterjesztésre alkalmasnak tartja, azt idején az előrajzba felvétel végett bejelenti, s az illető ülésben elő is adja.

d) Ha a tárgyak halmaza vagy elhalaszthatatlansága úgy kívánná, bármely ülés, az elnök által e végre rendelt napon, folytatható.

e) Székfoglaló értekezés elővizsgálat nélkül, minden más előadás elnökieg kirendelt három bíráló szavazata alapján vétetik fel az Értesítőbe. Ha székfoglaló az Évkönyvekbe adatik be, e gyűjtemény szempontja tekintetéből meggy osztályi vizsgálat alá. Egyéb-
iránt:

f) Az előadott munkáról szabadon rendelkezhetik a szerző. Ha székfoglaló vagy emlékbeszéd az előadó tag által másuttatnák ki, fentartja magának az akadémia azt sajtó közlönyében is adhatni, s ez esetben díj nélkül.

23. Minden tagnak van joga szándékolt előadását bizonyos ülésnapra a titoknokkal bejegyeztetni. Ha az ekkép jelentkezők száma kelleltnél nagyobb volna: az előadás idejére nézve intézkedjenek a titoknokkal.

24. Ha ki valamely fontosabb indítványt szándékozik tenni, azt jókor bejelenti a titoknoknak, hogy az előrajzba bemehessen.

25. Ha valami indítvány elfogadtatván, bővebb kidolgozására küldöttség rendeltetnek: az indítványozó ebben mindenkor benn legyen.

26. Minthogy a hivatalos tárgyalások gyakran sok időt kívánnak, s miattok ilyenkor a legérdekesebb tudományos közlések is csak fáradt figyelemre tarthatnának számot: minden ülés az e napra tett egy vagy több előadással kezdetik meg; ezt követik a folyó tárgyak közül azok, mik késedelmet nem szenvednek.

27. Az osztályok közül a nyelv- és széptudományi külön, a philosophiai, törvény- és történettudományi, s ismét a matematikai és természettudományi kapcsolatosan tartván üléseiket: mindenik tiszteleti és rendes tag csak a maga, egyes vagy egyesült, osztályülésében bír döntő szavazattal; tanácskozó szavazattal azonban minden rendbeli tag bármely osztályban bír, valamint előadási joggal is.

28. Oly kérdésekre nézve, melyek természetöknél fogva több osztályt is érdekelnek, fenmarad az összes ülésre hivatkozás.

29. Midőn az osztályok bizottmányilag működnek, minden rendbeli osztályi tagok meghivatnak ülésoökbbe, s a felterjesztendő jelentés szerkesztésével keblökből bíznak meg valamely tagot.

30. Az öszves ülések tárgyai: igazgató tagok feletti emlékbeszédek, az akadémia közös ügyeire, szervezeti intézkedéseire vonatkozó kérdések, más tudományos testületekkel viszonyai tárgyalása, s küldemények bemutatása.

31. Minden ülés végén a titoknok a következő ülés előrajzát felolvassa, s azt a terem fekete táblájára felfüggeszti.

II. Nagy gyűlések

32. A nagy gyűlés teendői levén: tagok választása, a nagy jutalom odaitélése, a pályázatok feletti határozás és új jutalomtárgyak megállapítása; mind ezen tárgyak az osztályok által jókor előkészítendőek.

33. Ehez képest tartoznak a vidéki rendes tagok is, a nagy gyűlés előtt két nappal Pesten megjelenni, hogy a velöök kiegészített osztályok szavazó tagjai össeülvén, mind a megkoszorúzendó nyomtatott munkák, mind a megállapítendő jutalomkérdések, úgy a választendő tagok iránt is, a nagy gyűlés elébe terjesztendő jelentéseiket minél gyorsabban elkészíthessék.

34. A nagy gyűlés üléseiben vendég nem jelenhetik meg.

III. Közülés

35. Az öszves ülések kötelessége jókor gondoskodni arról, hogy a köz ülésbeni előadásra alkalmas munkákban foglalkozás ne legyen. E végre mind az Évkönyvekbe és Értesítőbe szánt dolgozatok vizsgálatánál ügyelettel lesznek a vegyes közönség előtti

felolvashatásra, mind megbízás útján is gondoskodnak, hogy érdekes előrajzot adjanak a nagy gyűlés elébe, mely azt végkép megalapítja.

IV. Állandó bizottmányok

1. Történelmi Bizottmány

36. Az állandó Történelmi Bizottmány feladása a magyar történelem kútfői felkérése, gyűjtése, kiadása. E végre a) levelezésbe bocsátkozik nyilvános és magán könyv- és levéltárak birtokosaival, őreivel, egyes gyűjtőkkel s történetkedvelőkkel, az itt — ott fennmaradt kútfőszerű emlékekről tudomás, regesták, hű másolatok, a hol lehet eredetiek szerzése végett; hol ilyek máskép a tudománynak meg nem menthetők, azok megvételét ajánlja az akademiának. Különösen b) köteletségének tartja nem csak rögtön kiadandókat gyűjteni, s azok közzétételét azonnal eszközölni, hanem mindent felhalmozni, mi jövődre is a reá bízott czélok létesítésére szolgálhat, hogy ekép egy kritikai hűséggel és pontossággal később kiadandó Egyetemes Magyar Okmánytár előkészíttessék.

37. Ezek eszközölhetésére, a bizottmánynak, az akadémiai pénztárnok kezelése alatt egy külön pénztár szolgál, melynek bevételi forrásai a) az igazgató tanács által e végre kirendelt évi alap; b) a Teleki-alapítvány; c) az általa kiadott könyvek jövedelme; d) egyes hazafiak e célra tett s teendő ajánlataik. — A gyűjtött történelmi kincseket kiadja:

A) a Történelmi Tárban, melynek fő célja a m. tört. kútfők ismeretének előmozdítása, s kisebb kútfők közlése. Ilyek különösen 1. Megyék, kerületek, városok, vidékek s kisebb községek községi életére, jogviszonyaira és szerkezetére vonatkozó iratok, mint statutumok, jegyzőkönyvek, jövedelmi s költség-kimutatások; a tanulság és fontosság-hoz képest egészben vagy kivonatban. 2. Családok, urodalmak, úgy egyházi megyék, káptalanok, szerzetek és egyházi községek történetére vonatkozó iratok, tehát ok-és alapítványlevelek, végintézetek, nemzékrendi jegyzetek, jószágbecsük és jövedelmi kimutatások, egyházlátogatási jelentések, anyakönyvek s nekrológiumok kivonatai stb. 3. A földművelés, műipar és kereskedelem történetére vonatkozó emlékek, mint urbáriumok, czéh-szabályok, árszabások, vásárkiváltságok stb. 4. A törvényhozás, közigazgatás, országos pénzügy és jogszolgáltatás történetét felvilágosító jelentések, utasítások, magán naplók, összeírások, nevezetesebb pörök és ítéletek, kivált a régibb időkből. 5. A külviszonyokat felderítő állami szerződévények, békekötések s azokra vonatkozó acták, követségi utasítások, jelentések, a régibb időkből. 6. Egyes nevezetesebb eseményekre, úgy historiai személyekre vonatkozó okmányok, levelezések. 7. Régi kéziratok és könyvekben, régi missálék és naptárakban stb. található historiai feljegyzések; továbbá kisebbféle naplók. 8. Tudományos intézetek történelmi emlékei. 9. Felírások. 10. Levél- könyv- és kéziratárak historiai kéziratai és okmányai ismertetése, kivonatai regesták alakjában. 11. Utasító, ismertető sorozata Magyarországot s annak régi tartományait illető, külföldön megjelenő, historiai kútfőknek; úgy szinte külföldi munkákban található magyar historiai kútfői közlések kivonatai. 12. Az akadémiához érkező okmányok tartalomjegyzékes folyó sorozata. — Mi e közlemények formáját illeti, az azokat bevezető, követő, berekesztő szöveg nem annyira okoskodó, s történetnyomozó, mint lényegesen kútfő-ismertető, ezeket csoportozó és összefüggesztő legyen.

B) A Magyar Történelmi Emlékekben (*Monumenta Hungariae Historica*). Ezek fő osztályai a) Okmánytárak (*Diplomataria*), egyes nagyobb korszakok, vidékek, hatóság-

gok, családok vagy tárgyak szerint, oklevelek s másnemű hivatalos és történeti érdekű magán irományokból, melyek eddig vagy egészben, vagy részeikben kiadatlanok, vagy kézen nem forgó, főleg külföldi, munkákban jelenvén meg, íróink előtt nagyobb részt ismeretlenek, vagy ha nálunk megjelentek is, részint nem mentek még be okleveles gyűjteményeinkbe, részint igen hibásan adattak ki. b) Kútírószerű Történetírók (Scriptores), deák, magyar sőt más nyelveken is. c) Országgyűlési irományok: acták, naplók, kiadatlan törvényszövegek. — Külön osztályait e közzétételeknek képezik:

C) A Török – Magyar Kor Történelmi Emlékei, melyek gyűjtése, fordítása s a bizottmány ügyelése alatt kiadásáról egy külön e végett megbízott tag gondoskodik.

D) A Magyar Leveles Tár, vagyis magyar nyelven írt régibb levelek gyűjteménye, melyek mind az országos és egyházi, mind a műveltségi, beléleti és nyelvtörténetre kút főül szolgálnak.

38. A tárgyak megvizsgálása, megbírálása és összeállításában a bizottmány önállólag jár el; de munkálatairól évenként az özsves ülés elibe részletes jelentést ad.

2. Archaeologiai Bizottmány

39. E bizottmány figyelmének tárgyai a hazában létező és feltalálható, minden ó és középkori, régiségtani becsh, műmaradványok, legyenek azok magyar vagy nem magyar eredetűek. Tehát nem csak régi épületek, vagy olyaknak maradványai; régi kőfaragványok, akár önálló, akár mint régi épületek részei fenmaradtak, ú. m. szentek állóképei s egyéb szoborfélék, kőkoporsók vagy sírfedelek dombormunkával vagy régi felirattal, faragott czímerképek, keresztelő-medenczék, oltárok; fagaragványok; szobrászati öntvények, ide értve a régi harangokat is; az itt – amott nagyobb csoportozatokban előforduló mesterséges halmok (különösen kúnhalmok); régi festések, templomok és házak falain vagy önálló is; metszések nyomatai vagy táblái; rézben vagy fában; régi fegyverek, bútorok, eszközök, edények; régi érmek, pecsétnyomók és pecsétek, czímerek stb. műtörténeti tekintetben.

40. A bizottmány igyekszik ilynemű régiségek létezéséről tudomást szerezni, azoknak föllelhetése és fentarthatása módjáról tanácskozik, s ez iránt az akadémia előtt indítványokat tesz; azoknak, vagy rajzaiknak gyűjtéséről gondoskodik; s mindezek nyomán az említett régiségek ismeretét, és azoknak a tudomány, névszerint az archaeologia, epigraphika, numismatica, sphragistika, heraldica stb. érdekébeni felhasználását és lehető hasznosítását eszközli és elősegíti.

41. Az Archaeologiai Bizottmány szakértő és szakkedvelő akadémiai tagokból áll; de az akademián kívül levő oly férfiak segítségével és hozzájárulásával is élhet, kik vagy szaktudományuk, vagy birtokuk, lakhelyöknél fogva, s a régiségtudomány iránti szeretetből a bizottmány működését elősegíteni képesek és hajlandók.

42. Kíváncos lévén a hazai s nemzeti régiségeknek rendszeres megismertetése s leírása, úgy szintén a mű- és történeti emlékek megőrzése és fentartása, a bizottmány körét a következők teszik: 1) Egy hazai archaeologiai repertorium készítése, melyben a) mindazon nemzeti régiségeink kimerítő s lehetőleg rendszeres összeírása és sorozata adassék, melyek eddig egyes leírások által többé vagy kevésbbé közismeretre jutottak, a tárgyaknak lehetőleg összes s minden egyes leírásaira, sőt rajzaira is utaló pontos idézetekkel, s a mennyire lehet a tárgyaknak, valamint a leírásoknak és rajzaiknak rövid jellemzésével, sőt bírálatával. b) Folyó feljegyzése minden újabb fölfedezéseknek és leleteknek, melyek akár egyenes bejelentés, akár egyéb magán tudósítás, vagy a napi sajtó útján a bizottmány és tagjai tudomására jutottak.

2) A hol szükségesnek mutatkozik, egyes nevezeteseb régiségi tárgyaknak a hely szí-
nén történő megvizsgálata, tagjai vagy más szakavatottak által, ásatások, az ország
egyes régiségekben s különösen építészeti műemlékekben dúsabb vidékeinek beutaz-
tatása, s az érdekesebb és nevezeteseb tárgyaknak avatott egyének által fölvétele s leraj-
zoltatása.

3) Megkeresése a kormánynak és hatóságoknak az iránt, hogy az alattok levő orga-
numoknak a felmerülő régiségi találmányokról és fölfedezésekről minden egyes eset-
ben teendő jelentést hagyja meg; valamint ezen jelentéseknek a bizottmánnyal leendő
haladéktalan közlésére is fölkérése.

4) Minden adandó alkalommal viszonyba lépés mindazon világi és egyházi hatóság-
okkal, községekkel, egyházi védnökségekkel, vagy egyes birtokosokkal, a kiknek felü-
gyelése alatt vagy birtokukban nevezetesebb mű- vagy csak történeti, különösen pedig
építészeti emlékek vannak, hogy így a hazai régiségek s történeti emlékek kellő fentar-
tására hasson, meggátolja azok lerombolását, s befolyjon a netalán előveendő újítások-
ra és változtatásokra. Ezen irányban is kikéri a kormánynak és hatóságoknak fő fel-
ügyeletét, melyeknek közbevetése által is igényt tart rá, hogy minden egyes felmerülő
esetben az ily emlékek fentartását, azoknak változtatását vagy éppen megsemmisítését
illetőleg eleve értesíttessék: tudta és közbenjárása nélkül semmi ily emlékeket érdek-
lő nevezetesebb határozatok, munkálatok, változtatások fogamatba ne vétessenek; sőt
igyekezni fog kieszközölni, hogy a hol ezen emlékek hasonló eljárás által veszélyeztet-
ve volnának, az ily munkálatok a bővebb tárgyalásig felfüggesztessenek: az újítások és
változtatásoknál minden befolyását oda intézvén, hogy azok a műemléknek lehető leg-
nagyobb kíméletével s mindenkor csupán eredeti stíljének megfelelő idomban történ-
jenek.

5. Feladata egy rövid, közérthetőségű Utasítás kidolgozása és mennél több példány-
ban közzé tévése, mely a romladozásnak leginkább kitett mű- és történeti építészeti
emlékeknek, mint: régi romvárnak, egyháznak stb. a lehető legegyszerűbb mó-
don, s legcsekélyebb költséggel való föntartását, vagy csak azoknak a további fenye-
gető enyészettől megóvását, a mint mindenki által könnyen eszközölhető, előadja és
tanítsa. Ügyelni fog egyszersmind arra, hogy lehetőleg népszerűen készült iratok ál-
tal a mű- és építészeti stílusokat a nagy közönséggel megismertesse; s az által ne csak
a műismereteket s műírányt terjessze, de különösen oda is hasson, miszerint a mű-
építészeti emlékek újításánál és javításánál azok eredeti idoma és ízlése tekintetbe vé-
tessék, mind pedig a közönséget a régiségek és műemlékek iránt általa teendő jelenté-
seiben és leírásaiban azok műbecse megismerésére, s kellő megnevezésére és megha-
tározására utasítsa.

6) Oly kitünőbb becsű vagy nemzeti érdekű emlékeknél, melyeknek fentartása ve-
szélyeztetve van, mindent el fog követni a felügyeléssel megbízott hatóságoknál, s kü-
lönösen azon községeknél és egyeseknél is, kiknek azok birtokukban vannak, hogy
azokat az érintett műemlékek kellő fentartására bírja.

Hol ez irányban siker nem kíséri lépteit, igyekezni fog az ily emlékeket az illetők bir-
tokából számára kinyerni, azokat tehetsége szerint helyre állítani, javítani, vagy csak
fentartani, s a mennyire ez tehetségében nem állana, a nemzet segélyéhez is folyamad-
ni fog, s azokat köz nemzeti birtok és adakozás tárgyává igyekszik tenni.

7) Munkálkodásról időnként kiadandó Közleményeiben jelentést teend a befolyá-
sa és közremunkálása által fentartott, az enyészettől megmentett s kijavított műemlé-
kekről, vagy egyéb régiségekről, valamint e nemű szerzeményeiről, melyeket a nemzeti
muzeumban teszen le. Rendesen vezeti a hazai régiségek összeírását, és találmányok
feljegyzését. Más részt az archaeologia összes szakaiból a hazai régiségeket minden

irányban ismertető leírásokat, tudományos értekezéseket és monographiákat hoz, valamint egyes kisebb figyelemztetéseket és jelentéseket. Ily figyelem-ébresztésül egyes régiségi tárgyakat érdeklő kérdéseket tesz föl, s megfelel a mások által tett kérdésekre, s felvilágosításokat ad az ügybarátoknak s a közönségnek. Sőt tekintettel mindig a hazai régiségtanra, figyelemmel kíséri az általános régiségtani buvárlatokat és fölfedezéseket is, az újabb e nembeni ismereteket, valamint minden körébe vágó nevezetesebb szakmunkákat, megismertet.

8) A nemzeti régiségek bejelentése iránt már előbb az akadémia által 1848-ban, újabban pedig 1859-ben, közzé tett felhívásainak igyekszik a lapokban és azokon kívül is minél nagyobb nyilvánosságot eszközölni. E végre különösen az archaeologia minden szakából különös kérdés-sorozatokot fog tagjai által kidolgoztatni, s összeállíttatni, melyek minden egyes tárgynál a kevesbbé avatott ügybarátokat is figyelemre méltóbb mozzanatokra, részletekre s eltérésekre figyelmeztessék, s így mintegy bővebb utasításul szolgálhatnak a régiségtan tárgyainak felismerésében.

43. E czélok létesíthetése a bizottmány egyik tagja mint bizottmányi titkár fog működni. Ez a) a bizottmányi ülésekben előadói tisztet visel, b) ezek határozatait jegyzésbe veszi és végre hajtja; e szerint c) a bizottmány rendeltetése (42-pt) érdekében szükséges felszólításokat, megkereséseket, figyelmeztetéseket, tudakozásokat, jelentéseket írja, szóval az öszves levelezést a bizottmány nevében viszi; d) utazásokat teszen; e) az Archaeologiai Közleményeket szerkeszti.

44. Mind ezek eszközölhetésére a bizottmánynak, az akadémiai pénztárnok kezelése alatt egy külön pénztár szolgál, melynek bevételi forrásai: a) az igazgató tanács által e végre kirendelendő évi alap; b) a gr. Andrássy Manó bizottmányi tag és társai által nyomtatásokra felajánlott kétezer ft; c) a bizottmány által kiadott nyomtatványokból befolyó pénzek; d) a tudomány barátai által, bizottmányi felszólításra beküldendő tízforintos adalékok, melyekért azoknak a bizottmány által kiadott nyomtatványok járnak ki. — Sürgetős esetekben, bizottmányi határozat nyomán, a bizottmányi elnök is tehet utalványozásokat.

3. *Statisticai Bizottmány*

45. A Statisticai Bizottmány feladata mindennemű statistikai adatok, melyek a magyar koronához tartozó országok köz viszonyaira vonatkoznak, gyűjteni, rendezni, megbírálani, s más államok adataival is egybe vetve feldolgozni; s azok kibocsátása által Magyarország lehetőleg hű statistikai ismertetését eszközölni.

46. Felhasználja ugyan a bizottmány, kellő birálat mellett, a más utakon is közzé lett adatokat; fő teendőjéül tekinti azonban, a magas kormány, az egyházi és világi hatóságok, testületek, egyesületek és intézetek, úgy magányosok, s ha szükség, a hely színére tett kiküldések útján, jutni ez adatok birtokába. A mennyiben pedig hazai viszonyainknak más országok statistikai adataival egybevetése is kívánatos, az akadémia közbenjöttével a külföld rokon irányú társulatai és intézeteivel, kiadásaira nézve, csereviszonyba lép.

47. A bizottmány, munkálkodásai eredményeit „Statisticai Közlemények” czímű, időhöz nem kötött füzetekben bocsátja közre, melyekben, önértethetőleg, nem akadémiai tagok részéről is fogadtatnak el mind adatközlések, mind kidolgozott értekezések is. Mind ezek körül, valamint munkálatai módjára s belső szervezetére nézve a bizottmány önállólág jár el. Az akad. pénztárnok által kezelt pénztára forrásai: a) az igaz-

gatóság által e célra kirendelendő évi alap; b) külön alapítványok és adakozások; c) Közleményei jövedelme.

3. [!] *Mathematikai és Természettudományi Bizottmány*

48. E bizottmány feladata az öszves magyar hazát természettudományi és mütani tekintetben átvizsgáltatni és meg ismertetni. Ehez képest működési ágai a következők: Természetrajzi nyomozások és közlések, vidékek leírásai állat-, növény és ásványrajzi tekintetben; földtani, őslénytani közlések; meteorologiai adatok, a mennyire lehet, kiterjesztve a nedvességi, légnyomati, villanyossági stb viszonyokra; magasságmérések hálózátának létesítése természettudományi és technikai szempontból; vegytani vizsgálatok, gazdasági, földtani és hydrographiai tekintetben; azon iparos eljárások megismertetései, melyek többé-kevésbbé honunk sajátai; megismertetése a honunkban létrejött nagyobbyszerű építkezési u. m. vasuti, híd-, csatornaépítési, vízszabályozási, lecsapolási, vezetési stb vállalatoknak.

49. E célok létesítésére a bizottmány összeköttetésbe teszi magát oly férfiakkal, melyek a tanárok, orvosok, gyógyszerészek, mérnökök, építészek, iparvállalatok vezetői, bányászok, s általában tudomány- és természet kedvelők — kiknek segedelmével amaz adatok, rajzok, leírások birtokába juthat. Továbbá kirándulásokat, utazásokat eszközöl; tárgyakat gyűjt, melyek a nemz. muzeumba adatnak be, hol használatul úgy is minden szakember rendelkezésére állanak; sőt a múltakra is kiterjesztve figyelmét, a Magyarországrol szóló nyomtatott munkákat és értekezéseket, úgy ily kéziratokat is lajstromoz, gyűjt s tartalmukat megismerteti.

50. Kutatásai, levelezései, dolgozásai eredményeit a bizottmány saját közlönyében teendő közzé; mely végre s a fentebbi célokra szolgál neki az akad. pénztárnok kezelése alatt egy külön pénztár, melynek forrásai a) az igazgatóság által kirendelendő évi alap, b) Közleményei jövedelme.

51. Az állandó bizottmányok havonként rendszerint egyszer ülnek össze; név szerint az Archaeologiai Bizottmány minden hó első keddjén, a Mathem. és Természettud. Bizottmány a hó első szerdáján, a Statisticai minden hó első csütörtökén, a Történelmi minden hó első péntekén, délután 5 órakor, az akademiái teremben; rendkívül pedig, valahányszor azt, a szükség kívánván, a bizottmányi elnök összehívja.

Harmadik fejezet

Könyvkiadások

I. Évkönyvek

52. Az Évkönyvekbe csak oly értekezések vétetnek föl, melyek vagy új tárgyat adnak elő, vagy, bár ismeretes alapokon, új vizsgálatokba bocsátkoznak, új összevetéseket, összeállításokat, nézeteket, következtetéseket foglalnak magokban, s e mellett tárgy- és nyelvbéli előadásra a jelenkor haladási fokának teljesen megfelelnek. Ehez képest az osztálybeli vizsgálók e tekintetre szoros figyelemmel lesznek, kiknek tudósításaik nyomán, az értekezések sorsát az illető osztály határozza el.

53. Az Évkönyvekbe szánt, s elébb az illető osztályülésben, egész kiterjedésök szerint, vagy ha az nem lehetne, kivonatossan felolvasott, s majd osztályilag megvizsgált és elfogadott értekezések, legott elfogadtatások után, a mennyiben külön füzetet alkothatnak, egyenkéntes külön címlappal kinyomtatván, kiadatnak, félre tétetvén azokból bizonyos példányszám; hogy mikor az ily egyenként közzétett kiadványok 50—60 ívre gyűltek, az akademiának illető évi v. évek közülsi tárgyaival kiegészítve, gyűjtőcím és tartalomjegyzék hozzá adásával mint évkönyvi kötet újra és együtt kibocsáttathassanak.

II. Értesítő

54. Hogy a tagok, s mind azon hazafiak, kiket az akademia munkálkodásai érdekelnek, ezekről folyvást és részletesen értesülhessenek, mind azon értekezések és tárgyalások, mik közzétételre alkalmasok, az Értesítőben időrendben adatnak, mely 1860-tól fogva három egymástól független osztályban, időhöz nem kötött szállítványokban, jön ki.

55. Az Értesítő osztályai a következők: 1. A Nyelv- és Széptudományi Osztály Közlönye, felelős szerkesztő a titoknok; b) A Philosophiai-, Törvény- és Történettudományi Osztály Közlönye, felelős szerkesztője a jegyző; c) A Matematikai és Természettudományi Osztály Közlönye, felelős szerkesztője Györy Sándor rt. — Az I. és II. rendbeli osztályból 30 nagy nyolcadrétű ív alkot egy — egy kötetet, a III-ból 25 ív, melyekhez több-kevesebb rajztábla járul.

56. Minden az Értesítőbe szánt dolgozat, akár felolvastatott az ülésekben, akár nem, a titoknokhoz adatik be, ki azokat egy külön jegyzőkönyvbe bevevén, s az elnöknek róla jelentést tevén, ez három bíráló tagot nevez ki, fő tekintettel az illető osztályra s a külön esetben illetékességre. A többség véleménye alapján vétetik fel a munka az Értesítőbe, vagy mellőztetik. Ha az értekezés az 52. pontban előadott minőségekkel bírván, az Évkönyvekbe ajánlatnék felvétetni, úgy az osztályhoz tétetik át további intézkedés végett.

57. Az akademia megvárja a szerzőktől, hogy előadott értekezéseiket, a mennyiben az Értesítőbe bevétetni ohajtják, hibátlanul, tisztán és olvashatólag írva, s előadások után azonnal beadják, hogy azok megbíráltatása mielőbb eszközöltethessék. Csak igen nyomos akadályok teszik megengedhetővé, hogy valamely értekezés, időrenden kívül, utólag iktattassék be.

III. Régi Magyar Nyelvelmékek kiadása

58. A Régi Magyar Nyelvelmékek gyűjteményébe a legrégibb időktől a reformációig készült irodalmi maradványok vétetnek be.

59. E gyűjteménynek gondját egy külön szerkesztő viseli, kinek hivatása a felveendők iránt a nyelvtudományi osztály elibe javaslatot terjesztetni, a nyomtatási javítást, a rendes javítók segédelmével, vinni, a szükséges bevezetéseket, jegyzéseket és glosszáriumokat szerkesztetni; s általjában szemmel tartván a magyar nyelv és irodalmi régiségek felmerülését, azok megszerzése vagy másoltatásáról buzgón gondoskodni.

IV. Tudományos Kézikönyvek

60. A XXI. nagy gyűlés tudományos kézikönyvek készíttetését határozta el, melyek a különböző szakokat, jelen állásuk színvonalához mérten, szoros-tudományosan, s elég bőven tárgyalják. A kötetek ívszáma 30 – 40-re van megállapítva, a tiszteletdíj ív szerint 30 fr.

61. Ez ügyben egy tiszteleti tag elnöklete alatt az osztályok legidősb r. tagjaiból álló bizottmány jár el, mely időről időre, a tárgyakat tüzi ki, melyekről ily kézikönyvek megbízás útján készülnek. Az e végett felszólított tag egy bő előrajzot nyújt be a bizottmánynak, mely kitüntesse a tárgy elrendelését, s azon alapnézetet, melyből a szerző kiindulni kíván.

62. Ha az előrajz nem volna kielégítő, vagy a bizottmány nézeteivel megegyező, vagy az akademiában vállalkozó férfiú nem találtnék, akkor pályázat útján eszközölhető az illető munka elkészítése.

63. A bizottmány az öszves ülésnek terjeszti elő javaslatait mind a tárgy, mind a szerző választása, vagy a pályáztatás iránt, mely azok nyomán intézkedik.

V. Nyomtatás végett beadott kéziratok megvizsgálása és kiadása

64. Az akademia egyedül oly kéziratokat kíván saját költségével kiadni, melyek, akár eredetiek, akár fordítások legyenek, jóval felülmúlván a középszert, a literatura bármely ágának díszére, előmenetelére szolgálnak; s vagy hasznosan gyarapítják a már meglevőt, vagy valóságos hiányt pótolnak: végre előadás és nyelv tekintetében is körünk jobb íróival vetélkednek.

65. Különösen a bírálók figyelmébe ajánltatik:

I. Ha a munka tudományos és a) eredeti: hogy az, egyfelül tárgyat, a szükséges előkészületek célirányos használása mellett, helyes rendszerrel, mennyire lehet kimerítőleg adja elő; másfelül: bármely grammatikai rendszert követ is, azt híven kövessc; a netalán szükséges műszók pedig a származtatás és összetétel szabályai szerint legyenek alkotva.

b) Ha a munka fordítás: vagy azon megjegyzéssel adatik ki a) hogy az eredetinek, mind magában vett, mind a mi szükségainkhez képesti becseről hozassék ítélet; vagy b) csak a nyelv és fordítás mineműségéről; s itt nem szóhoz tapadó, hanem az értelmet híven és világosan visszaadó általtétel kívántatik.

II. Ha a munka szépliteraturai, és a) eredeti: úgy leszen elfogadandó, ha vagy magában igen jeles, vagy az illető irodalmi ágnak, jelen állapotjában, érezhető előmenetelére s hasznos gyarapítására szolgálhat.

b) Ha fordítás: ismét vagy a) az eredetinek becse felől is vagy b) csak a fordítás milyenségéről óhajtatik ítélet. — Fordítástól azt kívánja az akademia, hogy az eredetinek mind értelmét s kifejezése formáját, mind hangját s mennyire lehet egész külső mineműségét tekintve, hű másolata legyen, hibátlan, keresetlen, tárgyhoz szabott szép nyelven.

66. Eredetileg hellen és római mértékben írott munkák fordításai, ha e formától eltérnének, vizsgálat alá sem bocsáttatnak.

67. Ezen tekinteteket állandóan szem előtt tartó, nem szerfelett bő, de okokkal támoogatott, s határozottan kifejezett vélemények váratnak az iránt:

a) Minden észrevétel nélkül, kercken elfogadhatónak tartja-e véleményadó a kéziratot? vagy

b) Elfogadandónak ugyan jelen állapotjában is, de óhajt némely észrevételeket a kézirat szerzőjével közölni, annak tetszése szerint leendő haszonvétel végett? vagy

c) Csak bizonyos észrevételek tekintetbe vétele után, s így föltétlenül tartja-e a kéziratot elfogadhatónak, vagy

d) Kereken visszaadandónak?

Végül a véleményeknek olvasható leiratását, s a kitűzött határidőig beküldését várja a titoknoki hivatal; fontos akadályok esetében pedig legalább ezek iránti tudósítást.

68. A feltétellel vagy a nélkül elfogadott kéziratokról a vizsgálók észrevételei használat végett az illető szerzőkkel közölni; a kereken visszamenőkről szólók nem.

69. A mely kézirat eredetiként adatik be, s vizsgáltatásából kitetszenék, hogy fordítás vagy plágium, az akadémia által egyszerűen mellőztetik.

70. Az akadémia minden kiadványaiban az akadémia helyesírása használtatik. Nyelv-tudományi pályairatokban s kiadás végett beadott s elfogadott kéziratokban szabadságban áll a szerzőnek saját helyesírást követni.

71. A nyomtatás végett elfogadott kéziratok a munka fontossága, sürgetőleg szükséges volta s az akadémiai pénzerő által feltételezett sorban mennek sajtó alá, melyet az elnökség határoz el.

72. Ha valamely szerző bizonyos munka kiadhatása végett, mely tárgyánál fogva csekély kelettel bíztat, pénzbeli segedelemért folyamodnék, a munka szigorú vizsgálat alá vétetik, s ha jelesnek ítéltetik, s megjelenése az irodalom és tudomány előmozdítására szolgálónak: az igazgatóság segédpénzt rendelhet.

VI. Akadémiai Almanach

73. Az évenként nagy gyűlés után kiadandó Névkönyv tárgyai: a) Rövid naptár, az ülések sorával és pályázatok határnapjaival; b) Személyes állapot; c) Alapszabályok; d) Ügyrend; e) Azon tudományos testületek sora, melyekkel az akadémia csereviszonyban áll; f) Tagok munkálatai; g) Elhunyt tagok névsora eleitől fogva; h) Azok folytatólagos életrajzai; i) Tagok földirati lajstroma; k) Az akadémiai nyomtatványok sora; l) Névmutató.

Negyedik fejezet

Jutalmak és pályázatok

74. Minden évben más – más osztály ajánl AKADEMIAI NAGY JUTALOMRA és másod vagyis MARCZIBÁNYI-JUTALOMRA köréhcz tartozó munkát oly módon, hogy mindig a legközelebb lefolyt hat évi időközben megjelent, illető szakbeli, munkák vétessenek tekintetbe. Az osztályok sorára nézve: 1861-ben (1855 – 60-ról) a nyelv-tudományi, 1862-ben (1856 – 61-ről) a történettudományi, 1863-ban (1857 – 62-ről) a természettudományi, 1864-ben (1858 – 63-ról) a matematikai, 1865-ben (1859 – 64-ről) a philosophiai, végre 1866-ban (1860 – 65-ről) a törvénytudományi osztály körébe eső munkák legjobbika nyeri a nagy jutalmat.

75. Az ötven aranyból álló Marczibányi-jutalom mindenkor azon munkának adandó, mely az akadémiai nagy jutalmat nyert munkához vagy munkákhoz becsben legközelebb állónak fog az illető osztály által ítéltetni: az eljárás e jutalom körül tökéletesen

az lévén, mely szerint az akadémiai nagy jutalom kezeltetik, kivéven hogy vég elhatároztatásakor az alapító családjának egy tagja jelen lehet.

76. *Nyerhet nagy jutalmat* bármely munka, mely a következő (77.) pontban ki nem vétetik; különösen megjegyeztetvén a) hogy, ha valamely több darabból álló munka kitetsző jelességű volna, darabonként is jutalmaztathatik; azonban többek közt s hasonló körülmények mellett mindenkor a teljes munka nyeri el a jutalmat.

b) Egyes íróknak összegyűjtve kiadott olyféle jeles munkáik is nyerhetnek koszorút, melyek részenként vagy darabonként már ezelőtt megjelentek, ide nem értvén mindazáltal a valóságos második kiadásokat.

c) Oly munkák, mik valamely nagyobb gyűjtemény részét teszik, de külön is megjelentek, szinte vívhatnak a nagy jutalomért.

d) Fordítás csak remek nyerhet jutalmat, és nagy jutalomra érdemesítő eredeti szűkében.

e) Ha meghalt író munkája ítéltnék legjobbnak, minden különös esetben különösen határoztatik meg: kiadassék-e az elhunyt örököseinek jutalom, vagy ne?

77. *Nem nyerhetnek nagy jutalmat:*

a) A több írók dolgozataiból álló gyűjtemények, s az efféle gyűjteményekben előforduló egyes dolgozatok.

b) A külön kijött munkák pusztá második kiadásai.

c) Az akadémia bármely jutalmáért vívott s mint olyan már jutalomra vagy tiszteletdíjra méltatott munkák.

78. Minden munka azon évben megjelentnek tekintetik, mely év a címlapon áll. Azon esetre, ha valamely munkán kétféle évszám találtatnék, a későbbi tartatik elhatározónak; a mely munkán pedig évszám épen nem fordul elő, az maga zárja ki magát a jutalomért viható munkák sorából.

79. SÁMUEL-DÍJ. A Sámuel-díj évenként 15 aranyban oly, szorosan nyelvészeti értekezéseknek adatik ki a nagy gyűlésen, mely a legközelebb lefolyt évi nyelvészeti értekezések közt a nyelvtudományi osztály által legjobbnak ítéltetik, akár külön, akár valamely gyűjteményben jelent legyen az meg. Kivételnek pedig közölők a) a pusztá második kiadások, b) oly dolgozatok, mikben a dolog ügye a személyével össze van szöve; c) akadémiai vagy más valamely jutalmat nyert pályamunkák.

80. Az akadémia jónak látta a tudományos jutalomkérdéseknek évenként két – két osztály részéről való rendes kitűzésését eltörölni; azonban fentartja magának, egyes esetekben, egy vagy más osztály ajánlatára, kérdéseket tűzni ki, s az igazgató tanácsot az akadémiai pénzalapból jutalom rendelésére felhívni.

81. Ilyeneken kívül a következő rendes és megalapított pályadíjak állanak fenn: a) MARCZIBÁNYI-JUTALOMKÉRDÉSEK. Minden második évben (1862, 64, 66 s így tovább), a Marczibányi-alapítványból negyven arany jutalom mellett, egy a magyar nyelvtudomány köréből választandó kérdések tűzetik ki. A viszonylag legjobb felelet, ha egyszersmind sajtóra is érdemesnek találtatik, mindig megnyeri a jutalmat; ellenben ha abból a tudományra semmi haszon nem háromolnék, jutalom és nyomtatás nélkül marad.

82. A Marczibányi-jutalomtétélek meghatározásakor s a jutalmak vég elítélésekor a Marczibányi-család valamely tagja mindenkor jelen lehet: e végre a család idősbike a nagy gyűlés mikorlétéről jókor tudósítandó, s a megjelenendő családtag azon ülésekre, melyekben az említett tárgyak felveendők, külön is meghívandó.

83. b) VITÉZ-JUTALOMKÉRDÉSEK. Minden második évben (1861, 63, 65, s így tovább) a Vitéz-alapítványból, negyven arany jutalom mellett, jutalomkérdés hirdette-tik ki, mely vagy a történeti, vagy a természettudományi szakból veendő: amannak köre

különösen a magyar irodalmi, egyházi és polgári történet, statistica, érem- és régiség-tudomány; ezé különösen az ásvány-, növény-, állat-, gazdaság- és műtan lévén. A jutalmazás egészen a Marczibányi-jutalomfeleleteknél tett határozat szerint történik. (l. 81. pt.)

84. c.) GOROVE-JUTALOMKÉRDÉSEK. Minden második évben (1861, 63, 65, s így tovább) a Gorove-alapítványból, harmincz arany jutalom mellett, jutalomkérdés hirdetik ki, mely váltva az erkölcstudomány, széptan és magyar műveltségtörténetből veendő. E jutalom is a Marczibányi-jutalom szabályát követi.

85. Jutalmat ugyan csak a legjobbnak vallott felelet kaphat; azonban igen becses másod, sőt harmad rangbeli munka is kijöhet tiszteletdíj mellett.

86. Tudományos kérdések támasztásakor a feladás okainak előadása vagy elmellőzése ahhoz képest történik, mint ezt minden külön esetben az akadémia jónak vagy éppen szükségesnek látja.

87. A mely pályamunka fordításnak, plágiumnak fog találatni, a társaság által egyszerűen elmellőztetik.

88. d) MAGYAR HÖLGYEK DÍJA. Negyvennyolc hazafiúi lelkű nő Balogh Pál rt. által 1860-tól fogva tíz évre évenként 144 db. aranyat kötelezett azon célra, hogy pályázás útján évenként négy tudományi kézikönyv készítettén, egy évtized alatt negyven, az illető szakok állásának s a művelt rendek szükségének megfelelő, közhasznú ismereteket tárgyazó, vonzó előadású, tiszta és szabatos nyelvű munka birtokába jöjön a magyar irodalom, s ez által is a közértelmesség s sikeres haladása előmozdítottassék. Az ügy kezelését, s a jutalomtételeknek egyenként 300 ftig kiegészítését, úgy a koszorúzandó munkák kiadását az akadémia elfogadván, meghatározza e kézikönyvek tárgyát, kiterjesztését, s netán formai feltételeit.

89. Az alapítók akaratahoz képest okvetlenül szükséges, hogy a felvett tárgyak alaposan, a tudomány állásához, a kor érdekeihez, úgy a magyar közönség szükségéi s készületei fokához mérten dogoztassanak ki, mi ki nem zárja azt, hogy egyenesen külföldi, angol, franczia, német, a célnak megfelelő ily munkák ne vétessenek fel alapúl; de így esetben a bírálat körül egybevetés végett az eredetiek is hozzá csatoltassanak a pályaműhöz, megjegyeztetvén egyszersmind, hogy hason becű eredeti mű még is elsőséget nyer az átdolgozott mű felett.

90. A határnapig beérkező pályamunkák három – három osztálybeli tagnak adatnak ki vizsgálat végett, kik mindenkor a közelebbi nagy gyűlésig, terjesztik elő mindenik pályázatról összesített véleményöket. A jutalom csak úgy adatik ki, ha a legjobbnak ítélt könyv egyszersmind a fentebbi minőségekkel (87. p.) bírva, az alapítók céljának megfelel.

91. A jutalmazott munka akadémiaié, s ez eszközli kiadását.

92. e) GRÓF TELEKI JÓZSEF-FÉLE DRÁMAI JUTALOM. E száz aranyból álló jutalom évenként adatik ki, váltva egy évben az érte pályázott legjobb szomorú-, a másikonban a legjobb vígjátéknak. Amazok sorában csak valódi tragoédiák fogadtatnak el, a középfajok kizárásával; ezekében tiszta vígjátékok, tehát a bohózatok mellőztével.

93. 1855 óta minden páratlan számú évben (57, 59, 61, 63 stb) szomorújátékok, a párosokban (56, 58, 60, 62 stb) vígjátékok versenyeznek e jutalomért. Beadásuk állandó határnapja december 31-dike; a jutalomosztás az erre következő martius 19-ke, a dícsőült alapító névnapja.

94. A pályamunkák megvizsgálásában az alapító végintézetéhez képest egy vegyes bizottmány jár el, mely egy akadémiai tiszteleti tag elnöklete alatt két akadémiai s két nemzeti-színházi tagból áll: mely a művek költői beccsel színszerűséget is kössenek össze.

95. Az ezen jutalomért pályázó szomorújátékok kell hogy versekben irassanak, és pedig lehető gonddal és szigorral, a vígjátékban is verses forma, előnyeül tekintetik a műnek hason vagy közel-hason becsű társak felett.

96. A jutalom a viszonylag legjobb műnek mindig kijár.

97. A jutalmat nyert mű előadás végett a nemzeti színház sajátja, kiadásra az íróé.

98. f) GRÓF KARÁCSONYI-FÉLE DRÁMAI JUTALOM. E szinte száz aranyból álló jutalomért váltva egy évben komoly drámai művek versenyeznek, a hova nem csak szomorújátékok, hanem másnemű-történeti, regényes, polgári-színművek, drámai-erkölcsrajzok stb is értetnek: más évben viszont vígjátékok.

99. E verseny oly sort tart, hogy a páros számú években (1860, 62, 64 stb) komoly drámák, a páratlanokban (1861, 63, 65 stb) vígjátékok pályázzanak. Beadásuk állandó határnapja december 31-dike; a jutalomosztásé az erre következő martius 31-dike.

100. A nyelvtudományi osztálynak joga van mind a két jutalomnemre nézve, minden egyes esetben, annak, drámai költészetünk és színpadunk állapotjaihoz képest szükségnek v. kívánatosnak mutatkozó, közelebbi ninósítéseit meghatározni.

101. A pályaművek megbírálásában az osztály által választandó öt akadémiai tag jár el; kik, elolvastván azokat, közös értekezletben szótöbbséggel elvégzik, melyik mű nyerve el a jutalmat, melyik vagy melyek dicsértessenek meg; s ezután választanak magok közül tudósítót, ki saját felelőssége mellett értekezik az egész pályázatról, s adja elő a köz megállapodás szerint alaposan indokolva ennek eredményét.

102. A jutalom a viszonylag legjobb műnek mindig kijár.

103. Ha az írójogi törvény azon kívánatos módosítást nyerendi, mely szerint a nyomtatott színműnek szerzőinek biztosítva leszen műveik színházi tulajdona: a Karácsonyi-jutalmat nyerő író köteles leszen három hónap alatt a koszorúzott művet kinyomtatni; mit ha teljesíteni elmulasztana, az akademia fogja azt, mint bármely más munkáját kiadni, még pedig külön díj nélkül, s írójogi birtokában tíz évig megmarad.

104. g) IFJ. GRÓF NÁDASDY FERENCZ ÁLTAL ALAPÍTOTT EPOSI NÁDASDY-TAMÁS DÍJ. Minden páratlan számú évre (1861, 63, 65 stb) száz aranyból álló jutalom hirdettetik a legjobb elbeszélő költeményre, mely a magyar történetből vagy mondából vett tárgyat úgy kezel, hogy abban történeti vagy mondai személyek cselekvénydús mesében jelenjenek meg, a mű forrástanulmányokra mutasson, s a korfestésre, érdekes feltalálásra, correct compositióra, költői tárgyalásra, választékos nyelvezetre s a versbeli technika szigorú, tiszta és szabályos megalkotására nézve, költészetünknek díszére szolgáljon. Ha ily, önálló becsű mű nem taláthatnák a pályázók között, a díj ki nem adatik, hanem újra kihirdettetik.

105. E pályázás eredménye mindenkor az akademia illető évi köz ülésében tétetik közzé.

106. A koszorúzott mű a szerző tulajdona marad, ki tartozik azt esztendő alatt közre bocsátani.

107. Általános pályázási szabályzat. Minden rendű pályairat a kitett határnapig az akademia titoknokához küldendő: azokon túl semminemű ily munka el nem fogadtatván.

108. A pályamű idegen kézzel, tisztán írva, lapszámozva kötve legyen.

109. A szerző nevét, polgári állását és lakhelyét tartalmazó pecsétetes levelen ugyanazon jelige álljon, mely a pályamű homlokán. A pecsétetes levélben talán feljegyzett kikötések, feltételek, vagy a versenyügy körül régtől fogva bevett szokásos eljárástól való eltérések kívánata tekintetben nem vétetnek.

110. Álnév alatt pályáznak a jutalom ki nem adatik.

111. Ha a jeligés levél felbontása után kitetszenék, hogy a munka saját keze írása a szerzőnek, műve a jutalomtól elesik.

112. Bármely jutalomra egyszer beküldött pályamunkát szerzője vissza többé nem húzhat.

113. A jutalmat nem nyert pályairatok kéziratai az akadémia levéltárában maradnak.

114. Bármely ez ügyrendben tárgyalt jutalmakért akadémiai minden rendű tagok is versenyezhetnek (az Alapszab. 41. §-a csak az osztályok által az akadémia saját alapjából kitűzetni szokott rendes jutalomkérdésekre való pályázástól rekesztvén ki a tisztt. és rendes tagokat).

115. Bármely, hacsak formai, szabálynak is elhanyagolása elejti a pályázót a jutalomtól.

116. A bírálókkal akár levél által, akár másképp közlekedni tilalmas lévén a szerzőknek, ha a jeligés levelek felnyitása után mégis kitudódnék a levelezés, az ilyennek kézírata a jutalomtól elmozdítottatik. Egyébiránt a netalán értesített bíráló kötelessége ez iránti jelentését lepecsételt levélben az öszves ülésnek beadni, mely jutalomkiosztáskor felnyittatik.

117. Mindennemű pályamunkák beküldési határnapja után más nap öszves ülés tartatik, melyre az illető osztályok tisztt. és rend. tagjai külön is meghivatván, a titoknak a pályamunkákat bemutatja, s miután azok formaság tekintetében elfogadtattak s jeligés levelek közös boríték alá lepecsételtettek, azonnal átadatnak az illető osztályoknak, melyek legott öszszeülnek, kebelökből bírálókat választanak, s ezeket a legközelebbi akad. öszves ülésnek jóváhagyás végett bejelentik.

118. A vizsgálók mind az általok jutalomra és mellékjutalomra, mind dicsértetésre ajánlott pályamunkákról külön, részletes és okokkal támogatott véleményt terjesztenek az osztály elébe, s azok az illető szerzőkkel közölhetők is; ellenben a kereken el-mellőzöttekről szóló részei tudósításainak nem adatnak ki.

119. A mely pályamunka fordításnak, vagy plágiumnak fog találtatni, a társaság által egyszerűen elmellőztetik.

120. Akár első, akár másod rangúnak ítelt pályamunka szerzőjének szabadságában áll munkáját, mielőtt kiadná, kijavítani vagy átdolgozni, de ezt vagy a címlapon, vagy az előszóban megemlíteni köteles, nehogy megtörténhessék, hogy másod rangú pályamunka ily kijavított alakban első rangúnak ítelt pályatársát becsben felülmúlván, az akadémiai bírálatát ál világban tüntesse föl.

121. A jutalmat nyert tudományos pályairatok az akadémiai által adatnak ki.

122. Minden egyes esetben, mely az akadémiai valamely pályázat eszközlése vagy kezélése végett megkerestetik, a szükség és körülmények szerint határozza el annak el vagy el nem fogadását, valamint az ily rendkívüli pályázat külön feltételeit és szabályait is.

Ötödik fejezet

Elegy

123. Kézirat -sajátsági jog. Az Évkönyvek és Értesítők számára készült s oda díj mellett bevett dolgozatok, kijövetelöktől számított egy évig kirekesztöleg az akadémia tulajdonai.

124. Minden, az akademia által tiszteletdíj mellett külön kiadott munka tíz évig az akademiaé úgy, hogy addig, a kijárt díj s minden egyéb kiadási költségek lehúzása után fenmaradó tiszta haszon egy harmada a szerzőké; azon túl a kézirat-sajátság jog ismét a szerzőkre menvén vissza.

125. Minden irományok, melyek az akademia által, saját külön használatára s nem kiadásra készültek, annak tudta s megegyezése nélkül ki nem adhatók.

126. Oly közlések, melyeket tagok v. nem tagok, felszólításra v. önkényt küldenek be, nem kiadás, hanem használás végett: folyvást a szerzők tulajdonai maradnak.

127. A jutalmat nem nyert pályamunkák kézíratai az akademia levéltárában maradnak ugyan; de a munka sajátjoga, tehát a kiadhatóság, folyvást a szerzőé.

128. Levél- és kézírattárba letett irások használása. Magán használatra a 125. 126. pontokban érdeklött iratok rendes tagoknak kiadathatnak, térítvény mellett, a levéltárból; idegeneknek nem.

129. Akademiai költségen megjelenő munka sem testületnek, sem magányosoknak nem ajánlathatnak.

130. A kör négyeszegetését, a szög háromfelé metszését, s örök mozgony feltalálását előadó értekezések vizsgálatlanul visszautasítatnak.

131. Levelezés. Az igazgatóság végzése szerint megváltva kapja minden tag a hozzá menő hivatalos levelet és csomókat, valamint a hozzá tagok által hivatalosan küldött csomók vitelbérét is az akademia fedezi.

132. Könyvvételbeli kedvezés. Minden rendbeli tag s tisztviselője az akademiainak, ennek bármely nyomtatványát, a bolti ár egy negyede elengedésével kapja, de egyedül csak az akademiai raktárnoktól.

133. Ingyen példányok. Minden rendbeli tag ingyen kapja: a) az Értesítő valamennyi osztályát; b) a „Közülések Tárgyait”; c) az Almanachot.

134. Az állandó bizottmányok tagjai az illető bizottmányok kiadásaiából egy — egy ingyen példányt kapnak, így a pályairatok s egyéb kéziratok vizsgálói az általok vizsgált munkákból, ha kijőnek, egyet; a szerzők minden az akademia által kiadott munkájokból hat példányt; végre a gyűjteményes munkák illető kötetéből egy példányt mindazon szerzők, kik abba dolgoztak.

135. Az elnök, a gyűjteményes munkákba felvett darabokból, a szerző kérésére, rendelhet kisebb számú különnyomatok készítését.

136. Azon külső tudományos testületek, melyekkel az akademia csereviszonyt folytat, a következők; és pedig a) azok, melyek, a népszerű, fordított vagy kézikönyveken kívül, mindent kapnak:

Bécs: Kais. Akademie der Wissenschaften.

Berlin: K. Preuss. Akademie der Wissenschaften.

Brüsszel: Académie R. des Sciences et belles lettres.

Göttinga: K. Societaet der Wissenschaften.

Krakó: K. Gelehrte Gesellschaft.

London: Royal Society.

München: K. Bairische Akademie der Wissenschaften.

New-Orleans: Academy of Sciences.

Pétervár: Acad. Imp. des Sciences.

Washington: Smithsonian Institution.

137. b) azok, melyek Évkönyveket, Értesítőket, történelmi, archaeologiai, statistikai, geographiai kiadásokat kapnak:

Belgrád: Szerb Tudós Társaság.

Lisabon: Academia Reale.

London: R. Institution of Great Britain.

London: Ethnological Society.

London: Society of Antiquaries.

Párizs: Académie des Inscriptions.

Párizs: Académie des Sciences morales et politiques.

Prága: K. Böhm. Gesellschaft der Wissenschaften.

Velence: Instituto I. R. Veneto delle Sc. ed. Arte.

138. c) azok, a melyek az Évkönyveket, Értesítőket és nyelvtudományi kiadásokat kapják:

Calcutta: Asiatic Society of Bengal.

Flórencz: Academia della Crusca.

Helsingfors: Finnlandi Tud. Társaság.

Konstantinápoly: Société orientale.

Lipcse: Deutsche Morgenl. Gesellschaft.

London: Royal Asiatic Society.

London: Philological Society.

Párizs: Acad. Francaise.

Párizs: Société Asiatique.

139. d) azok, a melyek az Értesítőket, s a math. és természettudományi kiadásokat kapják:

Amsterdam: Académie R. des Sciences.

Basel: Naturforschende Gesellschaft.

Berlin: Physikalische Gesellschaft.

Bern: Allg. Schweizerische Gesell. f. die gesammten Naturwissenschaft.

Cherbourg: Soc. Imp. des Sc. Naturelles.

Dijon: Acad. des Sciences et belles lettres.

Edinburgh: Royal Society.

Genf: Société de Physique et d' Hist. naturelle.

London: Geological Society.

London: Museum of practical Geology.

London: Geological Society.

London: Linnean Society.

London: Zoological Society.

London: R. Astronomical Society.

St. Louis: Academy of Sciences.

Madrid: Acad. Reale.

Manchester: Literary and philosophical Society.

Philadelphia: American Philosophical Society.

Philadelphia: American Acad. of natural Sciences.

Stockholm: Acad. R. des Sciences.

140. e) Melyek minden történelmi, archaeologiai, statistikai és geographiai kiadásokat kapnak:

Bécs: Bibliothek des geheimen Haus, Hof-und Staats-Archives.

Bécs: K. k. Geographische Gesellschaft.

Berlin: Geogr. Gesellschaft.

Boroszló: Verein für Geschichte und Alterthümer Schlesiens.

Brünn: Bibliothek des maehr.-schleseschen Landes- Ausschusses.

Brünn: Maehr.-Schles. Gesellschaft zur Beförderung des Ackerb. etc. Hist.-Statist. Section.

Görlitz: Oberlausitzische Gesellschaft d. Wissenschaften.

London: R. Geographical Society.

Nürnberg: Germanisches Museum.

Prága: Gesellschaft des vaterl. Museums.

Pétervár: Soc. Géographique Imp. de Russie.

141. f) Minden természettudományi és mathematikai kiadást kap:

Ohio: Ohio-State Agricultural Society.

142. Azon magyar- és erdélyországi tudományos testületek és intézetek, melyeknek az akadémia, kiadásai megküldését elhatározta; és pedig a) mindennemű kiadásait:

Az erdélyi országos Muzeum.

A pozsonyi jogakadémia.

A zágrábi jogakadémia.

A kassai jogakadémia.

A nagyváradi jogakadémia.

A magyar és erdélyországi nagygymnásiumok.

A zágrábi Muzeum.

Az árvai Csaplovics-könyvtár.

A debreczeni ref. collegium.

A sárospataki ref. collegium.

A losonczi közkönyvtár.

A máramaros-szigeti r. nagygymnásium könyvtára.

A pápai ref. collegium.

A késmárki főiskola könyvtára.

A pozsonyi prot. főiskola könyvtára.

b) Az Évkönyveket, Értesítőket, a történelmi, archaeologiai és statistikai kiadásokat kapják:

Szeben: Verein f. Siebenb. Landeskunde.

Zágráb: Déliszláv tört. és régiségtani társulat.

(*Magyar Tudományos Akadémiai Almanach MDCCCLXI-re. Pest, 1861. Emich. 59—93. p.*)

12.

A M. T. AKADÉMIA ALAPSZABÁLYAI

/1869/

I. Fejezet

Czél és eszközök

1. §.

A M. T. Akadémia Pesten Ó cs. s ap. kir. Felsége különös ótalma alatt álló tudományos intézet, melynek czélja a tudomány és irodalom magyar nyelven művelése és terjesztése.

2. §.

E czélra tudományos vizsgálatokat és kísérleteket tétet, tudományos fölfedezéseket elősegít, eredeti munkákat irat, régi és új remekirókat s egyéb jeles műveket fordítat.

3. §.

A történet, nyelv, irodalom s művészet emlékeit fölkeresi, s a tudomány gyarapodására szolgálókat megismerteti.

4. §.

Tudományos szempontból, különösen a haza minden tekintetben megismertetésére, utazásokat tétet vagy segél.

5. §.

A tudományos, valamint a szépirodalmi munkásságot jutalomtételek által is éleszti és irányozza.

6. §.

A tudományos ismereteket könyvtára, valamint eredeti és fordított munkák kiadása és felolvasások által is terjeszti.

7. §.

Jeles munkák kiadását eszközli, vagy elősegíti.

8. §.

Kitünő tudósoknak, munkásságuk folytatására, a mennyire teheti, segélypénzt rendel.

9. §.

Saját munkálkodása eredményeit nyomtatásban közzéteszi.

10. §.

A törvényhozás és kormány által hozzá utasított tudományos kérdésekben véleményt mond.

11. §.

Minden ügyeket az Akadémia s illetőleg az igazgató-tanács tagjai különmemű üléseikben végzik: még pedig a szellemi ügyeket első sorban az osztályok intézik, az anyagi ügyeket az igazgató-tanács kezeli, mind az osztályok, mind az igazgató-tanács az Akadémia alapszabályai értelmében.

II. Fejezet

Az Akadémia szervezete

12. §.

Az Akadémia szervezetét alkotják: az elnök, a másodelnök, az alább meghatározott minőségű tagok, az igazgató-tanács, a főtitkár, az osztályok elnökei és titkárai, s a szükséges tiszt- és szolgaszemélyzet.

III. Fejezet

Tagok

13. §.

A tagok belsők és külsők: *belsők*, kik a magyar tudományosságot mozdították elő akár hathatós pártfogás, akár irodalmi munkálkodás által; *külsők*, kik a tudományt nem magyar nyelven művelik. A belső tagok tiszteletiek, rendesek és levelezők.

14. §.

A *tiszteleti tagok* vagy oly tudománypártoló hazafiak közül választandók, kiknek megnyerése által az Akadémia díszé s java öregbedését várja, vagy oly jeles tudósok és írók közül, kik a tudomány, vagy az Akadémia körül érdemeket szereztek. Számuk a 24-et meg nem haladhatja. Az Akadémia mindennemű ülésében székők és szavazatuk van.

15. §.

A *rendes tagok* a levelező tagok érdemesbjei közül választandók. Számuk a 60-at meg nem haladhatja. Az Akadémia mindennemű ülésében székők és szavazatuk van. Kötelességük a tudomány művelése, az Akadémia által rájuk bízott teendők teljesítése, s folytonos részvétel az Akadémia munkásságában.

16. §.

A *levelező tagok* jeles munkálkodásuk által kitűnt magyar tudósok és írók sorából választandók. Számuk általában nincs meghatározva. Az Akadémia mindennemű ülésében székők, s osztályuk üléseiben szavazatuk is van. Kötelességük a tudomány művelése, s az Akadémia által rájuk bízott teendők teljesítése.

17. §.

A *külső tagok* azon nem magyarul író tudósok sorából választandók, kik vagy a tudományosság körül érdemeik által hírt szereztek, vagy Magyarországot, vagy az Akadémiát közelebbről érdeklő munkával az Akadémia különös kitüntetésére méltókká lettek. Az Akadémia mindennemű ülésében székők van.

18. §.

Minden tag valamely osztályba van sorozva.

19. §.

Minden tagot, az illető osztálynak, titkos szavazat után, a jelenlevő tagok kétharmad szótöbbségével tett ajánlata alapján, a nagygyűlés szintén titkos szavazással s kétharmadnyi többséggel választ.

20. §.

Minden újonnan választott rendes és levelező tag, osztályába tartozó dolgozattal, egy év alatt, széket foglal, s ez megtörténvén, az elnök és főtitkár által aláírt oklevéllel tiszteltetik meg, mely őt akadémiai jogai gyakorlatába helyezi. A tiszteleti és külső tagoknak azonnal megválasztásuk után adatik ki az oklevél. Az oklevél minden tagot benne kitett akadémiai czíme nyilvános viselésére is feljogosít.

IV. Fejezet

Osztályok

21. §.

Az osztályok száma három, ú. m.:

1. a nyelv és széptudományi osztály;
2. a bölcsészeti, társadalmi és történeti tudományok osztálya;
3. a matematikai és természettudományok osztálya.

22. §.

Az első osztálynak 6 tiszteleti s 12 rendes, a második és harmadik osztálynak külön – külön 9 tiszteleti s 24 rendes tagja lehet.

V. Fejezet

Igazgató tanács

23. §.

Az igazgató-tanácsot a két elnök, a főtitkár s 24 tag alkotja. E 24 tag, fele részben az alapítók és oly férfiak sorából, kiknek megnyerése által az Akadémia díszé és java öregbedését várja, fele részben akadémiai belső tagokból, egyszerű többséggel oly módon választatik, hogy 12-öt kizárólag az igazgató-tanács, 12-öt kizárólag az Akadémia választ.

24. §.

Az igazgató tanács tagjainak az igazgatósági és elegyes (41, 43, 46. §.) ülésekben szavazatuk és székök, — az összes ülésekben, a nagygyűlésen s a közülésben székök van.

25. §.

Az igazgató-tanács azon tagjai, kikből az a jelen alapszabályok fogantatosításakor áll, megmaradnak, s csak az üres helyek lesznek a fentebbi intézkedés (23. §.) értelmében betöltendő; megjegyeztetvén, hogy az igazgató-tanácsban most bennlevő tiszteleti tagok úgy tekintetnek, mintha már az Akadémia által választattak volna.

26. §.

Az igazgató-tanács örökdik az Akadémia vagyona fölött, s annak állásáról az Akadémiának évenként kimerítő jelentést tesz. Az Akadémia bevételeit és kiadásait kezel-

tetheti valamely hazai pénzügyi intézet által is; ez esetben azon intézetet ő választja meg, s az azzal való viszonyokat ő szabályozza.

Választ egyszersmind egy gondnokot, kinek teendői a 48. §-ban vannak meghatározva.

27. §.

Intézkedései különösen kiterjednek:

1. Az alapítványi tőkékre s kiadott kölcsönökre, melyekre nézve gondoskodik, hogy a törvények értelmében biztosíttassanak s kamataik pontosan befolyjanak.

2. Az általal választott gondnokra és ügyészre, kik közvetlenül tőle függenek, s az ő utasítása szerint járnak el.

28. §.

Ezek szerint hatáskörébe esnek: a pénzügyi kimutatások és számadások megvizsgálása, a gondnok és ügyész utasítása, eljárásaik helybenhagyása, az évi költségvetés megállapítása, a gazdasági ügyek tárgyalása; általában az Akadémia pénzügyének intézése.

VI. Fejezet

Ülések

29. §.

Az osztály-ülések tárgyai: mindennemű tudományos előadás és eszmecsere, jelentések és kisebb közlések tétele, tudományos indítványok és vállalatok tárgyalása, a jutalomügyi s tagválasztási előkészületek, az osztály költségvetése iránti javaslattétel.

30. §.

Az igazgató-tanács ülésének tárgyai fentebb (a 26., 27., 28. §-ok alatt) elő vannak sorolva.

31. §.

Az összes-ülések tárgyai: gyász- és emlékbeszédek, tisztviselők (52. §.) választása, az illető osztály véleménye alapján a nagygyűlésnek fenn nem tartott jutalmak odaitélése s új jutalomkérdések kitűzése, munkák iratása s kiadatása, az összes Akadémiát illető indítványok s az osztályi és igazgatósági ülésekből áttett ügyek tárgyalása s eldöntése.

32. §.

A nagygyűlések tárgyai: az osztályokba, illetőleg (23. §.) az igazgató tanácsba tagok, osztálytitkárok választása, az osztályok jelentése alapján jutalmak odaitélése s új jutalomkérdések kitűzése.

A nagygyűlésen az Akadémia által meghívott hazai tudományos egyesületek magukat egy–egy tagjak által képviseltethetik. E küldöttek a nagygyűléssel kapcsolatban levő osztálytanácskozásokban, szakaik szerint beosztva, véleményt s indítványt is terjeszthetnek elő.

33. §.

Az egyes ülések tárgya az elnökök és főtítkár választása.

34. §.

Hogy a végzéseknél érvényök legyen: az osztályi és igazgatósági ülésekben legalább 9, az összes ülésekben legalább 11, a nagygyűlésen s az egyes ülésben legalább 25 szavazattal bíró tag jelenléte szükséges. Szavazatok egyenlősége esetében nem hozatik határozat.

35. §.

Az elsorolt ülések oly ügyeket, melyek folytonos munkásságot, vagy bővebb megvitatást vagy tervezést igényelnek, bizottságokhoz utasítanak. A bizottságok vagy állandók, vagy ideiglenesek.

Az állandó bizottságokra bizonyos folyó munkák és teendők, gyűjtések, nyomozások, könyvkiadások bízottak. Tagjaikat vagy közvetlenül, vagy az illető osztály ajánlata, az összes ülés választja, ha szükségesnek látszik, segédtagokul oly szakférfiak közül is, kik nem tagjai az Akadémiának.

Az ideiglenes bizottságokat az illető ülés bizonyos munkák, pályairatok, fontos indítványok, számadások sat. megvizsgálására minden külön alkalommal külön küldi ki, a mennyire lehet, saját kebeléből. Teendők elvégzésével megbízatásuk megszűnik.

36. §.

Az ünnepélyes *közülés* tárgyai: évi jelentés az Akadémia munkásságáról, emlékszédek, tudományos és költői művek felolvasása, jutalmak, jutalomkérdések s az új választások kihirdetése.

37. §.

Az osztályi, összes, és közülések nyilvánosak; szükség esetében az osztályi és összes ülések zártakká alakulhatnak.

38. §.

Az osztályülésekben az osztályelnök, az Akadémia minden egyéb ülésein az akadémiai elnök, vagy távollétében a másodelnök elnököl; ezek jelen nem létében az elnöklés joga az osztályülésben az osztálybeli legrégibb tiszteleti vagy rendes tagot, összes ülésben a legidősb osztály-elnököt, igazgatósági és egyes ülésben a legrégibb igazgatótanácsi tagot, nagygyűlésen a legrégibb tiszteleti tagot illeti. Az osztályok, háromévenként, tiszteleti vagy rendes tagokból, és ha az Akadémia másképp nem rendelkezett, a bizottságok is, maguk választják elnökeiket.

39. §.

Mindenik osztály havonként 1 — 3 osztályülést, az igazgató tanács havonként egy igazgatósági ülést, az összes Akadémia havonként egy összes ülést, évenként pedig egy nagygyűlést s ezzel összekötött ünnepélyes közülést, szükség esetén elegyes ülést, tart; az elnök azonban bármelyik ülést soron kívül is összehívhatja.

VII. Fejezet

Tisztviselők

40. §.

Az *elnök* az összes Akadémia élén áll; képviseli hatóságok és magánosok irányában, ügyeit közvetlenül vezérli, szabályai pontos megtartása s határozatai végrehajtása felett örökdik.

41. §.

Az elnököt az elegyes ülés, a tiszteleti, rendes és igazgatósági tagok titkos szavazatával, egyszerű többséggel, a belső tagok sorából, három évre választja. A három év leteltével újra megválasztható. A választás Ő Felsége megerősítése alá bocsátandó.

42. §.

Az elnököt, gátoltatása esetében, a *másodelnök* pótolja.

43. §.

A másodelnök választása úgy történik, mint az elnöké, s szintén Ő Felsége megerősítése alá bocsátandó.

44. §.

Egyik elnöknek Budapesten kell lakni.

45. §.

A *főtítkár* az Akadémia határozatainak a szellemi téren végrehajtója, viszi a nagygyűlés, összes, igazgatósági és elegyes ülések jegyzőkönyvét, a nagygyűlésen, az összes és elegyes ülésekben előadóképen működik, folytatja az összes Akadémia levelezését, írja történetét, évi jelentéseit s mindennemű tudósításait, szerkeszti Évkönyveit, ügyel könyvkiadásaira, őrzi levéltárát.

A főtítkár akadályoztatása esetében az elnökség az osztálytitkárok közül helyettest nevez.

46. §.

A főtitkárt az elegyes ülés titkos szavazattal, egyszerű többséggel, a rendes tagok sorából választja.

47. §.

A főtitkár mellé, ajánlata alapján, az elnök segédet nevez ki. A segéd a főtitkár közvetlen rendelkezése alatt áll.

48. §.

A *gondnok* az Akadémia határozatainak anyagi téren végrehajtója, az igazgató tanács ülésein gazdasági ügyekben mint előadó működik, örködik az épületek felett. Működéséről az igazgató tanács előtt évenként beszámol.

49. §.

A gondnokot az igazgató tanács, egyszerű többséggel, választja.

50. §.

Mindenik osztálynak egy külön *titkára* van. Ezek az illető osztály előadói, szerkesztik kiadványait, jegyzőkönyveit és tudósításait, viszik az osztálybeli levelezést.

51. §.

Az osztálytitkárokat, az illető osztályok ajánlatai alapján, a nagygyűlés, titkos szavazással, egyszerű többséggel, a rendes tagok sorából választja. Akadályoztatásuk esetére az osztályelnök nevez ki helyettest.

Az Akadémia mostani jegyzője saját (21. §. 2.) osztályában titkárul megválasztottnak tekintendő.

52. §.

A *főkönyvtárnokot*, az Akadémia ajánlata alapján, a gr. Teleki-nemzetség alapító ága nevezi ki a belső tagok sorából; az *alkönyvtárnokot*, a netáni *könyvtártisztet* vagy tiszteteket közvetlenül, s a gyűjteményőröket az illető osztály ajánlata alapján, az összes ülés, titkos szavazással, egyszerű többséggel, szintén a belső tagok sorából választja.

53. §.

Az *ügyészt* az igazgató tanács nevezi ki.

54. §.

Az *írnokokat*, *javítnokokat* és a *cselédeket* az elnök nevezi ki. Az írnokok és javítnokok közvetlenül a főtitkárnak vannak alárendelve.

VIII. Fejezet

Fizetések és díjak

55. §.

A főtitkár és segéde, a gondnok, az osztálytitkárok, a könyvtár-személyzet, a gyűjteményőrök, az ügyész, az írnokok és javítók az igazgató tanács által megszabandó évdíjat kapnak.

56. §.

A cselédeknek az igazgató tanács szab bért.

57. §.

Mely tisztviselők és cselédek lakjanak az Akadémia épületében, az igazgató tanács határozza meg.

58. §.

Azon tisztviselők, kik a jelen alapszabályok fogantatásakor fizetésben állanak, fizetésüket holtig megtartják.

59. §.

A rendes tagok, mihelyt a pénztár ereje engedi, mindnyájan, addig pedig a régibbség szerint következők, az igazgató tanács által meghatározandó számmal, évi fizetést húznak.

60. §.

A tagoknak az Akadémia megbízásából végzett munkálatai, valamint az Akadémia nyomtatványai közé fölvetett dolgozatok, díjaztatnak.

IX. Fejezet

Szünidő

61. §.

Az Akadémia július, augusztus és szeptember havában szünetel.

(*Magyar Tudományos Akadémiai Almanach MDCCCLXX-re. Pesten, 1870. Eggenberger. 112–121. p.*)

13.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA ÜGYRENDJE

[1869]

Első fejezet

Osztályok és tagok

1. Az Akadémia, alapszabályai értelmében, három tudományos osztályból áll, melyeknek köre következőleg állapítottatott meg:

I. Nyelv- és széptudományi osztály

A) Nyelv és irodalom.

Általános s különös nyelv- és írástörténet.

Általános és hasonlító nyelvtudomány.

Különös nyelvtudomány, ide értve a classicaí és keleti, de főleg a magyar s azzal rokon nyelvtudományt egész terjedelmében, tehát a magyar nyelvtörténetet, hasonlítást, szónyomozást, nyelvtant és szótárírást, a nyelvjárások megismertetését, s a népi és köznyelv emlékeinek gyűjtését, magyarázatát és kiadását.

Nyelvbeli előadás tudománya.

Irodalomtörténet; könyvészet általán, s különösen a hazai és nemzeti; régi magyar jeles írók jó kiadásai.

A nevezeteseb magyar munkák bírálata nyelv tekintetében.

Régi és új nemzetek remekíróinak fordítása.

B) Széptudományok.

Általános és különös szépműtan, hangzó, képző és mímező művészetek elmélete.

Műtörténet, műbírálata.

Szóoló művészetek: szép prosa, különösen szónoklat.

Költészet.

II. Bölcsészeti, társadalmi és történeti tudományok osztálya

A) Bölcsészet.

Ember és lélektan.

Elméleti bölcsészet.

Gyakorlati bölcsészet, névszerint észjog, erkölcs- és tiszta vallástan, történet philosophiája.
Bölcsészet története, bírálata.
Nevelés- és oktatástan, tanmunkák.

B) Társadalmi tudományok.

Államtudományok és azok története.
Statistika.
Törvények elmélete és története.
Nemzetek joga.
Közjog.
Magánjog, egész terjedelmében.
Egyházi jog.
Jogtudomány története.
Összehasonlító jogtudomány.

C) Történeti tudományok.

Történetírás elmélete.
Emberiség és művelődés története.
Egyetemes és különös történetírás, polgári s egyházi, főleg hazai.
A segédtudományok, névszerint, politikai földrajz, nemzékrend- és időtan, úgy régiség-, érem-, oklevél-, czímer- és pecséttan.
A hazai történelem felvilágosítására szolgáló közirományok, oklevelek s egyéb történeti emlékek nyomozása, ilyen s egyéb kútfők gyűjtése, kiadása, bármely nyelven legyenek azok írva.
Életírás, s itt is különösen a hazai.

III. Matematikai és természettudományok osztálya

A) Matematika.

Tiszta mathesis.
Mechanika; matematikai természettan és földrajz; csillagászat.
Geodaesia.
Építészet, polgári és vízi; géptan; hajózási tudományok; hadtudományok; műtan, bányászat.

B) Természettudományok.

Természetrajz: ásványtan, földisme: földtan; növénytan, állattan és természeti földrajz.
Kísérleti természettan, vegytan.
Boncz- és élettudomány, növényi, állati, emberi, hasonlító.
Gazdasági tudományok.
Orvosi tudományok.

2. Mindenik *osztály* meghatározott számú tiszteleti rendes és határozatlan számú levelező tagokból áll. (Alapsz. 14. 15. 16. §.) Az utóbbiak száma az osztályok kiterjedésétől és koronkinti fontosságától függ.

3. A *tiszteleti tagok* erkölcsi kötelességei az alapszabályok 14. §-ból folynak. Elvárja tőlük az akadémia, hogy üléseit jelenlétökkel minél gyakrabban diszítik, és tanácsukkal ügyeit buzgón előmozdítják.

4. A *rendes tagok* kötelességei, az alapszabályok 15. §-a alapján közelebbről kifejtve, a következők:

a) Időnkint az illető tudománynak hazánkban előbbvitelére szolgáló értekezést terjeszteni elő. Ezen kötelezettség alól csak azok vétetnek ki, kikre az akadémia szokott rendestagi foglalkodásaikon kívül más munkát bízott.

b) A velök véleményadás végett közlött mindennemű nyomtatott vagy kézirati munkákat, pályairatokat, találmányokat, fölfedezéseket, javaslatokat megvizsgálni, s rólok írott jelentést tenni.

c) Minden egyéb, az osztály által a szabályok értelmében kiszabott munkálatban szorgalmasan eljárni.

d) A szakjokban feltetsző nevezetesb haladásokról, valamint a tudományosság előmenetelére szolgálható tények-, adatok- s észleletekről, az illető osztályban tudósítást adni, különösen pedig, mi a hazában a tudományt, illetőleg nemzeti nyelvet s művészetet illető, figyelemre méltó magát előadja, bejelenteni, hogy mind ezek az akadémia közlönyeiben közzé tetethessenek.

e) Akadémián kívüli munkálkodás által is igyekezni, hogy a tudományok magyar nyelven gyarapíttassanak.

5. A *levelező tagok* az illető osztály által velök véleményadás végett közlött tárgyról jelentést adnak, valamint minden, a tudományosság előmenetelére szolgálható tények, adatok- s észleleteket az illető osztálylyal közölnek, s különösen azt, a mi a hazában a tudományt, nemzeti nyelvet s művészetet illető, figyelemre méltó magát előadja, bejelentik; végre irodalmi munkásságuk által a hazai tudományosság előmozdítására törekcsenek.

6. A *főtükár* teendőit az alapszabályok 45. §-a határozza meg. Azok közül a) az ott előszámált jegyzőkönyveket, az ülés után legfőlebb 3 nap alatt, elkészíti, ekkor az ülés végén kinevezett legalább 2 (fontosabb ügyekben 5) tagu bizottság által hitelesíteti, mely bizottságnak, nyomatékossb indítvány esetében, a mennyiben kívánja, az indítványozó is tagja legyen. b) Mind ezen, mind az osztálytitkárok által hozzá beadott jegyzőkönyveket a szükséges számú példányokban letisztáztatja, jelesül egyszer az akadémiai levéltár, egyszer az Értesítő, s egyszer a m. kir. kormány számára. c) Az illető határozatokat a jegyzőkönyv hitelesítésétől számítandó 8 nap alatt okvetlenül végrehajtja, akadály esetében az elnököt értesíti. A végrehajtásról könyvet viszen, melybe a végrehajtandó pont rövid tartalma, a végrehajtás módja s ideje pontosan följegyzendő. d) A jegyzőkönyv azon szakaszát, melynél fogva valamely ügyben választmány bízatik meg, kiírhatja, s az illető választmányi elnöknek legfőlebb 8 nap alatt, sürgetős esetben hamarabb is, saját aláírásával, megküldi, hogy ez a kiküldött tagokat egybehívathassa s a választmány a jegyzőkönyvileg kijelölendő zárnagra jelentését beadhassa. e) A függőben levő tárgyakat, be nem adott jelentéseket stb. nyilvántartja, azok elintézését koronkint sürgeti; minek ha eredménye nem lenne, az akadémiának jelentést tesz. f) A levelezésre nézve: a mennyiben az, az akadémia nevében, külföldi intézetekkel és tudósokkal folytattatik, két nyelven szerkesztendő, t. i. az eredeti magyar szöveg mellett, mely mint olyan aláíratik, oldallag latinul, vagy azon tudományos testületek nyelvén, melyekhez a levél az akadémia nevében intéztetik. g) Az Évkönyveken

kívül, szerkeszti még az akadémia Értesítőjét, Almanachját s minden nyomtatványait, melyek nem az osztályok, vagy bizottságok gondjai alá tartoznak. h) Az akadémia levéltárát, mely azonban elébb rendezendő, kezeli, a benne levő s időnkint hozzájáruló irományokról folytonos leltárt visz, belőle a tagoknak csak térítvény mellett kölcsönözhet. i) Az alább megjelölt akadémiai kiadásokat utalványozza s erről könyvet viszen.

7. Az *osztálytitkárok*, az alapszabályok 50. §-a értelmében, az osztály előadói, jegyzői és szerkesztői lévén e szerint: a) Az osztályülés jegyzőkönyvét ülés után 24 óra alatt elkészítve hitelesítetik s beküldik a főtitkárhoz, hogy a szükséges példányokban leírassa. Egy példány az osztály használatára marad. b) A határozatot, mennyiben az nem az összes akadémiát illeti, legfőlebb 8-ad napra foganatosítják. c) Szerkesztik az illető „Értekezéseket” s az osztály netaláni egyéb kiadványait. d) A főtitkár által hozzájuk áttett mindennemű hivatalos iratokról és beadványokról, rendes iktató-könyvet visznek; valamint kiadó-könyvet is az általuk kiadott irományokról s az osztálybeli levelezésről. Az egyenesen az osztályhoz érkezett beadványokat mindenek előtt közlik a főtitkári hivatallal, beigatás végett. e) Mint az osztályelnök megbízottjai, ők gondoskodnak az osztályértekezlet havonkénti, vagy szükség esetén rendkívüli egybehívásáról; melynek f) jegyzőkönyvét szintén vezetik és határozatait végrehajtják. g) Folytonos figyelemmel lesznek arra, hogy osztályuk ülésein tudományos előadásban hiány ne legyen; e végre az osztályértekezletet mindannyiszor jó eleve figyelmeztetik; szükség esetén egyes tagokat is felszólítanak.

8. Tartoznak a tagok minden az akadémián kívüli tudományos dolgozásaik jegyzékét évenként a titoknokhoz beadni a végre, hogy magános munkálkodásaikról is állhasson külön pont az Almanachban.

9. Minden tag fel van szólítva, küldené be pecsét alatt évenként önbiographiai jegyzékeit, melyek feltöretlenül a levéltárban őriztetnek, míg azokra halál s készülendő életírás vagy emlékbeszéd esetében szükség leszen.

10. Halál által elvesztett tagjainak az akadémia következő végtiszteletet határozott:

a) Ha a halál esete Budapesten adja magát elő: a megholtak rokonai, osztálybeli társai-, barátai vagy szomszédaitól várja az akadémia, hogy a temetés napja- és órájáról késedelem nélkül értesítsék a titoknoki hivatalt, mely azt azonnal tudokra adhatja valamennyi Budapesten levő tagoknak, hogy az akadémia termeiben összegyűlvén s innen testületileg indulván a gyász házához, társok temetésén fekete ruhában, minél számban megjelenjenek. Temetés napján az akadémia házára gyászlobogó tüzetik.

b) Ha ülés napján esnék a temetés, az ülés másnapra tétetik át.

11. Az akadémia elhunyt tagjai emlékeztetét háromféle módon tiszteli:

a) Rövid *gyászbeszéddel*, melylyel a társ halálát valamely barátja, ki eziránt a főtitkárt mindjárt a hír vétele után tudósítja, s ilyennek nem léteben a főtitkár, a temetés, vagy ha az elhunyt vidéken lakott, a vett hír utáni legközelebbi összes ülésben jelenti be. Kiadandó az Értesítőben.

b) *Életrajzzal*, mely az elhunyt életéhez s írói pályájához tartozó adatokat adja. Kiadandó az Almanachban.

c) *Emlékbeszéddel*, mely az elhunyt életét, munkálkodásait és hatását szónoki előadásban terjeszti elő.

12. Ha valamely Budapesten lakó, vagy tartózkodó tag oly szegénységben halna el, melynél fogva tisztességes eltakarítása sem lenne eszközölhető: e felől értesítettván, az elnök gondoskodni fog.

13. Általában csak holt tagok képei nyerhetnek az akadémia illető teremében helyet; minden egyes esetben titkos szavazás útján döntenek el: felfüggesztessék-e valakinek képe vagy se.

Második fejezet

Ülések

I. Osztály és Összes ülések

14. Az akadémia hetenkint egyszer, u. m. hétfőn, délután 5 órakor tart ülést; szükség esetén, vagy valamelyik osztály kívánatára, többször és más napon is tarthat.

15. Az osztályok ez üléseken a megállapított sorszám szerint váltakoznak (I. II. III.) úgy, hogy a nyelv- és széptudományok után a bölcsészeti, társadalmi és történeti, — ezek után pedig a matematikai és természettudományok *osztályülése* következnek; mely sor azután újra kezdődik.

16. Mindenik osztálynak jogában áll a hét folytán (melynek hétfőjén ülése volt) még egy másik ülést is tartani, melynek napja üléstől ülésre határozatik meg, s a hétfői ülésben, az illető titkár által, kihirdetetik.

17. Minden hó utolsó hétfőjén, az osztályülés után, az akadémia *összesülést* is tart; ezen kívül a pályamunkák beküldési határnapja után következő legközelebbi osztályülés egyszermind összesülésnek jelölendő, de csupán a pályamunkák bemutatása végett.

18. Év vége felé a főtitkár a jövő évre szóló *üléssort* elkészítvén, helybehagyás végett az elnökség elé terjeszti s kinyomtatván szétküldi a tagoknak. Valamennyi helyben levő tag minden akadémiai év kezdetén körlevél által szólíttatik fel az ülések látogatására; külön meghívó csak az Üléssorttól történő eltérés esetben küldetik szét.

19. Valahányszor az elnök az előforduló tárgyak tekintetéből illőnek itéli, az ülést zártnak nyilatkoztatja, melyben tehát hallgatóság nem jelenhetik meg, vagy, ha a szokott akadémiai ülés zárttá alakul, abból távozik.

20. Az osztályok tárgyai (Alapsz. 29. §.) szorosan szakbeli előadások és közlések, mik az illető tudomány előmozdítását eszközölhetik. Ezek minél részletesebbek és ki-merítőbbek, annál inkább megfelelőeknek a kitűzött célznak. Különösen tehát:

a) Ily értekezések és emlékiratok az illető osztály köréből, s azok felett szóbeli eszmecsere.

b) Nagyobb kézirati munkákból egyes szakaszok közlése, az egésznek ismertetésével.

c) Mindennemű érdekes közlemények, melyek a tudományok s illetőleg a szépművészetek haladását tárgyazzák, tehát ide vágó figyelemre méltó esetek, vizsgálódások, tapasztalatok, mik akár az eddigi tanok megerősítésére vagy megvilágosítására, akár új nézetek megalapítására szolgálnak.

d) Bármely találmányok bemutatása és fölfedezések bejelentése, ha tudományos szempontból vétettek fel, s az illető szak gyarapítására vannak.

e) Nagy figyelmet érdemlő bel- és külföldi munkákról tudósítás.

f) Bel- és külföldi nagy hírvé, s a tudomány veszteségével elhunyt férfiak munkálkodásai és hatásuknak méltatása, ha nem voltak is az akadémia tagjai.

g) Mindennemű osztálybeli munkálatok tárgyalása és elintézése, ide tudva a pályamunkák elítélését s a nyomtatandó kéziratok megvizsgáztatását is.

h) Tagválasztási előkészületek.

i) Az osztály költségvetése iránti javaslattétel.

21. Az osztályülési tudományos előadásokra nézve a) az osztályok, értekezleteikben (Lásd: 27.), az Üléssor szerint reájok eső üléseknek előadási tárgyakkal ellátásá-

ról, illetőleg a tagok vállalkozása útján, jókor gondoskodjanak, s a megállapított előadásokról egyúttal a főtítkárt is értesítsék, hogy ez mindegyik ülés tárgyait nyolcz nappal előbb a terem fekete tábláján kihirdethesse.

b) A felolvasó köteles teljeseen előadni értekezését a részére engedett egy óra alatt, vagy egészen felolvasván azt, ha terjedelme engedi, vagy vázlatban terjesztvén elő, mutatványok közlése mellett. A vázlat, mely az egészről fogalmat nyújt, rövid kivonat, vagy szóbeli ismertetés lehet. Az értekezésnek több ülésben folytatólagos előadása csak az osztály kívánatára történhetik. Köteles továbbá a felolvasott értekezésnek a szerző által elkészített kivonatát még az ülés folytán az Értesítő számára beadni; melyért, valamint az önálló tudományos értekezés czimen ki nem adható kisebb előterjesztésekért, mint jelentések, bírálatok, könyvismertetések, rövid necrologok stb. tiszteletdíj nem jár.

c) Nem-akadémikusok, kik valamely értekezést az akadémia előtt fel kívánnak olvasni, azt csak az osztályértekezlet helybehagyásával, s valamely osztálybeli tag útján tehetik. Ez esetben az értekezést valamely osztálybeli tag olvassa fel.

Ha nem-tag személyesen akar előadást tartani, erre, a munka előleges beküldésével, minden egyes esetben az akadémia engedélyét kell kikérnie, mely az illető osztályértekezlet véleménye alapján adatik vagy tagadtatik meg.

d) Ha a tárgyak halmaza vagy elhalaszthatatlansága úgy kívánná, bármely ülés, az elnök által e végre rendelt napon, folytatható.

e) Székfoglaló értekezés elővizsgálat nélkül, minden más előadás elnökiileg kirendelt három bíráló szavazata alapján vétetik fel az „Értekezések” című akadémiai közlönyökbe (Lásd alább). Ha a székfoglaló az Évkönyvekbe adatik be, e gyűjtemény szempontja tekintetéből megy osztályi vizsgálat alá. Egyébiránt

f) Az előadott munkáról szabadon rendelkezhetik a szerző. Ha azonban székfoglaló vagy emlékbeszéd az előadó tag által másutt adatnék ki, fentartja magának az akadémia, azt saját közlönyében is adhatni, s ez esetben díj nélkül.

22. Minden tagnak van joga szándéklott előadását bizonyos ülésnapra az illető titkárral bejegyeztetni. Ha az ekkép jelentkezők száma kellenél nagyobb volna, az előadás idejére nézve intézkedjenek az illető titkárral, s ez, szükség esetén, az osztályértekezlettel.

23. Ha ki valamely fontosabb indítványt szándékozik tenni, azt jókor bejelenti az illető titkárnak, hogy az előrajzba bemehessen, egyszersmind köteles azt, az Értesítő számára, még az ülés folytán írásban is beadni.

24. Ha valamely indítvány elfogadtatván, bővebb kidolgozására küldöttség rendeltenék: az indítványozó ebben mindenkor benne legyen.

25. Minden tag saját osztálya ülésében bir döntő szavazattal; tanácskozó szavazattal azonban minden rendbeli tag bármely osztályban bir, valamint előadási joggal is.

26. Oly kérdésekre nézve, melyek természetöknél fogva több osztályt is érdekelnek, fennmarad az összes ülésre hivatkozás.

27. Minden osztály havonként egy, szükség esetén több, osztály-értekezletet tart.

Ez értekezletek czélja az osztály kebelében szerves munkásságot fejteni ki és ápolni, az osztályüléseket előkészíteni, az osztály benső, úgyszólván házi, nem különben szakügyeit fesztelen körökben megvitatni, valamint az ülés határozata folytán, tudományos tárgyak körül, bizottságilag eljárni. Jelesül

a) Gondoskodik az értekezlet a következő ülések előadandó tárgyairól. (21. a.)

b) Nem-tag által felolvasásra benyújtott értekezést egy tagjával megvizsgálta, s elfogadás esetén azt elő is adja. (21. c.)

c) Véleményez, hogy valamely nem-tag olvashat-e az ülésben személyesen.

d) A főtítkár által hozzája áttett vagy a szerző által egyenesen benyújtott kéziratokat egy tagjával megnézet; s véleményét ad, érdemes-e azokat az osztályülésben előterjeszteni.

e) Lehetőleg oda törekszik, hogy az osztály tudományszakainak világszerte való haladási főbb mozzanatairól az ülésben minden félév alatt egyszer, vagy többször is, érdekes szemle tartassék.

f) Általában ellenőrökdi, hogy az ülésekben a tudomány állásához és méltóságához illő előadások tartassanak.

g) Minden az osztályt illető tudományos és belügyek iránt mint véleményező, előkészítő, javaslattevő lép fel, s tanácskozása eredményét az ülés határozata alá terjeszti.

h) Az osztály által rá bízottakban küldöttségileg eljár; pályamunkáknál bírálókat jelöl, s a hol szükséges, azok véleményeit egyesíti.

i) Új tagokat ajánl az akadémiának.

k) Határozatairól jegyzőkönyvet visz, melynek azonban fontosabb pontjai az osztályülés jóváhagyása alá terjesztendők.

28. Az osztály választja saját elnökét. (Alapszab. 38. §.) és ajánl osztálytitkárt (51. §.) mindeniket oly osztályülésben, melyre a vidéki tagok is meghívtak.

29. Az összes ülések tárgyai (Alapszab. 31. §.): tagok feletti emlékbeszédek, az akadémia közös ügyeire, szervezeti intézkedéseire vonatkozó kérdések, más tudományos testületekkel folytatott viszonyai tárgyalása és küldemények bemutatása; az osztály költségvetések egyeztetése, s az akadémiai összes tudományos költségvetés előzetes megállapítása.

II. Nagygyűlések

30. A nagygyűlés évenként május hó folytán tartatik.

31. A nagygyűlés teendői levén (Alapszab. 32. §.) az osztályokba, illetőleg az igazgató tanácsba tagok, osztálytitkárok választása, az osztályok jelentése alapján jutalmak odaitétele s új jutalomkérdések kitűzése: mind ezen tárgyak az osztályok által jókor előkészítendők.

32. Ehhez képest tartoznak a vidéki rendes tagok is, a nagygyűlés előtt két nappal, Pesten megjelenni, hogy a velők kiegészített osztály tagjai összeülvén, a nagygyűlés elébe terjesztendő jelentéseiket minél gyorsabban elkészíthessék.

33. A tag-ajánlásra és választásra nézve következő szabályok az irányadók:

a) Bármely akadémiai tag ajánlhat, de csak saját tudományos szakával foglalkozó egyéneket megválasztásra.

b) Az ajánlandó egyén minősítvénye, az Alapszabályok 15–16. §§-ainak értelmében, a szigorú szakképzettség, a tényleges és folytonos szaktudományi búvárkodás kimutatása által, valamint az ajánlandó tag irodalmi munkálatainak felsorolása által, — az ajánló szakbeli tag részéről írásban indokoltassék. Az irodalmi munkák, a mennyiben netalán kevésbé volnának ismereteseek, az ajánlathoz mellékeltessek. — Pusztán gyakorlati, habár tudományos képzettségen alapuló minősítvény, a főntebbi kellékek nélkül, nem tekinthető elegendő képességnek az akadémiai czélok előmozdítására.

Tiszteleti tagságra nézve az Alapszabályok 14-dik §-a irányadó.

c) Az ajánló érintett írásbeli ajánlatát márt. 31-ig bezárólag, az akadémia főtítkárának adja át. E határidőn túl azon évre ajánlatok el nem fogadtatnak. A beérkezett ajánlatokat a főtítkár átteszi az illető egyes osztályokhoz. Az osztályok külön értekezletben előleges tájékozás végett, tudomásul veszik az ajánlottak minősítvényeit. Egy

héttel a nagygyűlés előtt az ajánlatok a főtitkár által, hasonló tudomás végett, a többi osztályokkal kölcsönösen közöltetnek.

d) A megérkezett vidéki tagokkal kiegészített osztályok az említett módon ajánlatok közöl egyszerű többséggel terjesztenek új tagokat megválasztás végett az összes akadémia elé, a nagygyűlés első napján. Ez alkalommal a nagygyűlés az előterjesztések felett tanácskozik, és az osztályonként megválasztandók számát meghatározza; mely számhoz magát a választó gyűlésben tartani fogja.

34. A nagygyűlés üléseiben közönség nem jelenhetik meg, kivéve a meghívott tudományos testületek küldötteit. (Alapsz. 32. §.)

III. Elegyes ülés

35. Az elegyes ülés tárgyai (Alapsz. 33. §.) az elnökök és főtitkár választása.

IV. Közülés

36. Az összes ülések kötelessége jókor gondoskodni arról, hogy a köz-ülési előadásra alkalmas munkákban foglalkozás ne legyen. E végre mind az Évkönyvekbe és az „Értekezések” című folyóiratba szánt dolgozatok vizsgálatánál ügylettel lesznek a vegyes közönség előtti felolvashatásra, mind megbízás útján is gondoskodnak, hogy érdekes előrajzot adjanak a nagygyűlés elébe, mely azt végkép megállapítja.

Harmadik fejezet

Állandó Bizottságok

37. Az állandó bizottságok, melyek az Alapszabályok 35. §-a szerint választatnak és szakbeli munkálkodást folytatnak, a következők:

- a) Nyelvtudományi
- b) Történelmi
- c) Archaeologiai
- d) Statistikai és nemzetgazdasági
- e) Matematikai és természettudományi bizottság.

38. Az állandó bizottságok havonként rendszerint egyszer gyűlnek össze; névszerint az archaeologiai bizottság minden hó első keddjén, a matematikai és természettudományi bizottság a hó első szerdáján, a statitkai minden hó első csütörtökén, a nyelvtudományi minden hó első péntekén, a történelmi minden hó első szombatján; rendkívül pedig, valahányszor a szükség kívánván, az illető bizottsági elnök a bizottságok tagjait összehívja.

1. Nyelvtudományi bizottság

39. A nyelvtudományi bizottság feladata arra van irányozva, hogy az osztály nyelvészeti ügyei, egységes, összevágó, következetes vezérlés és felügyelés, folytonos szemmel-

tartás és gyakoribb eszmecsere mellett, élénk, öszhangzó, nyomós előhaladást tegyenek. Ehhez képest a bizottság működési ágai a következők:

A) Nyelvtaniak. Ide tartoznak a helyesírás, a nyelvrendszer s a nyelvjárások ügyeinek folytonos figyelemmel tartása.

B) A szótárügy. Ide nem értve a nagy szótárt, mely befejezett ténykép áll a bizottság előtt, a tájszótár folytatása, a mesterműszótárról gondoskodás, a műnyelvi kérdések véleményezése, helynevek, szójárások, phraseologia stb. gyűjtése tartoznak e rovatba.

C) A nyelvtörténet ügye. A Magyar Nyelvemlékek szerkesztője a bizottságtól veszi utasításait a másolások, kiadások s egyes szerkesztési kérdések körül.

D) Az Alapszabályok 3. §-a szerint az irodalom emlékeinek fölkeresése, s a tudomány gyarapodására szolgálók megismertetése.

E) A hasonlító nyelvészet mind fontosabb, sőt immár mellőzhetlen kiegészítő része lévén az összes nyelvtudománynak, a bizottság ez irányban is tért nyit az eszmecsere-nek, vizsgálatai körébe bevonván nem csak az összes altaji nyelvészetet, hanem a sémi, árja s így a classicus nyelveket is.

40. A nyelvtani, szótári és irodalmi munkálatok körében előállítandó egyes munkákról alkalmilag tesz a bizottság előterjesztéseket az osztály útján az elnökséghez és igazgatósághoz. Állandó, rendes, folytonos kiadásai pedig a bizottságnak: 1) A régi nyelv- és irodalmi emlékek folyamatban levő kettős gyűjteménye (Nyelvemlékek és Corpus Grammaticorum). 2) A nyelvjárási, szótári és nyelvemléki anyagok iránti levelezés, másolatok, szerzések költségei. 3) Kisebb anyagok és dolgozatok közzététele a bizottság saját közlönyt nyert „Nyelvtudományi Közlemények” cím alatt, a melybe tételnek által az osztálybeli szorosan nyelvtudományi értekezések és közlések is. (Ehhez képest a nyelv- és széptudományi osztály „Értekezései” körének megszorításáról lásd a 62. d).

41. A Nyelvtudományi Közleményeket a bizottság előadója szerkeszti.

42. A bizottság rendes kiadásainak fedezésére az akadémiai pénztárban állandóan külön kezelt rovat szolgál, melynek forrásai: a) az igazgatóság által kirendelendő évi alap; b) „Közleményeinek” jövedelme.

2. Történelmi bizottság

43. Az állandó történelmi bizottság feladása a magyar történelem kútfői felkeresése, gyűjtése, kiadása. E végre a) levelezésbe bocsátkozik nyilvános és magán könyv- és levéltárak birtokosaival, őreivel, egyes gyűjtőkkel s történetkedvelőkkel, az itt – ott fenmaradt kútfőszerű emlékekről tudomás, regesták, hű másolatok, a hol lehet eredetiek szerzése végett; hol ilyek másképp a tudománynak meg nem menthetők, azok megvételét ajánlja az akadémiának. Különösen b) kötelességének tartja nem csak rögtön kiadandókat gyűjteni, s azok közzétételét azonnal eszközölni, hanem mindent felhalmozni, mi jövőre is a reá bízott célok létesítésére szolgálhat, hogy ekkép egy kritikai hűséggel és pontossággal később kiadandó Egyetemes Magyar Okmánytár előkészíthessék.

44. Ezek eszközölhetésére, a bizottságnak, az akadémiai pénztárban, egy állandóan külön kezelt rovat szolgál, melynek bevételi forrásai: a) az évenkénti országos segély; b) az igazgató tanács által e végre kirendelt évi alap; c) A Teleki-alapítvány; d) az általa kiadott könyvek jövedelme; e) egyes hazafiak e célra tett és teendő ajánlatai. A gyűjtött történelmi kincseket kiadja:

A) A Történelmi Tárból, melynek fő célja a m. tört. kútfők ismeretének előmozdítása s kisebb kútfők közzélése. Ilyek különösen: 1. Megyék, kerületek, városok, vidé-

kek s kisebb községek községi életére, jogviszonyaira és szerkezetére vonatkozó iratok, mint statutumok, jegyzőkönyvek, jövedelmi és költség-kimutatások; a tanulság és fontosságához képest egészen vagy kivonatban. 2. Családok, uradalmak, úgy egyházi megyék, káptalanok, szerzetek és egyházi községek történetére vonatkozó iratok, tehát ok- és alapítvány levelek, végintézetek, nemzékrendi jegyzetek, jószágbecsük és jövedelmi kimutatások, egyházlátogatási jelentések, anyakönyvek és necrologiumok kivonatai stb. 3. A földmivelés, műipar és kereskedelem történetére vonatkozó emlékek, mint urbáriumok, czéh-szabályok, árszabások, vásárváltságok stb. 4. A törvényhozás, közigazgatás, országos pénzügy és jogszolgáltatás történetét felvilágosító jelentések, utasítások, magán naplók, összeírások, nevezetesebb pörök és ítéletek, kivált a régebbi időkbeli. 5. A külviszonyokat felderítő állami szerződvények, békekötések s azokra vonatkozó acták, követségi utasítások, jelentések, a régebbi időkbeli. 6. Egyes nevezetesebb eseményekre, úgy historiai személyekre vonatkozó okmányok, levelezések. 7. Régi kéziratok- és könyvekben, régi missálék- és naptárakban stb. található historiai feljegyzések; továbbá kisebbféle naplók. 8. Tudományos intézetek történeti emlékei. 9. Felírások. 10. Levél-, könyv- és kéziratárak historiai kéziratai és okmányai ismertetése, kivonatai, regesták alakjában. 11. Utasító, ismertető sorozata Magyarországot s annak régi tartományait illető, külföldön megjelenő historiai kútfőknek; úgy szintén külföldi munkákban található magyar historiai kútfői közlések kivonatai. 12. Az akadémiahoz érkező okmányok tartalomjegyzékes folyó sorozata. — Mi e közlemények formáját illeti, az azokat bevezető, követő, berekesztő szöveg nem annyira okoskodó s történetnyomozó, mint lényegesen kútfő-ismertető, ezeket csoportozó és összefüggesztő legyen.

B) A Magyar Történelmi Emlékekben (*Monumenta Hungariae Historica*). Ezek főosztályai: a) Okmánytárak (*Diplomataria*), egyes nagyobb korszakok, vidékek, hatóságok, családok vagy tárgyak szerint, oklevelek- s másnemű hivatalos és történeti érdekű magán irományokból, melyek eddig vagy egészben vagy részeikben kiadatlanok; vagy kézen nem forgó, főleg külföldi munkákban jelenvén meg, íróink előtt nagyobb részt ismeretlenek; vagy ha nálunk megjelentek is, részint nem mentek még be okleveles gyűjteményeinkbe, részint igen hibásan adattak ki. b) Kútfőszerű Történetírók (*Scriptores*) deák, magyar, sőt más nyelveken is. c) Országgyűlési irományok: acták, naplók, kiadatlan törvényszövegek. — Külön osztályait e közzétételeknek képezik:

C) A Török – Magyar Kor Történelmi Emlékei, melyek gyűjtése- fordításai s a bizottság ügyelése alatt kiadásáról egy külön e végett megbízott tag gondoskodik.

D) A Magyar Leveles Tár, vagyis magyar nyelven írt régebbi levelek gyűjteménye, melyek mind az országos és egyházi, mind a műveltségi, beléleti és nyelvtörténetre kútfőül szolgálnak.

E) A történelmi bizottság feladatával szoros összeköttetésben levő külön munkák.

45. A tárgyak megvizsgálása-, megbírálása- és összeállításában a bizottság önállólag jár el; de munkálatairól évenként az összes ülés elébe részletes jelentést ad.

3. Archaeologiai bizottság

46. E bizottság figyelmének tárgyai a hazában létező és feltalálható, minden ó és középkori, régiségtani becslő műmaradványok, legyenek azok magyar vagy nem magyar eredetűek. Tehát minden régi épületek, vagy olyaknak maradványai; régi kőfaragványok, akár önálló, akár mint régi épületek részei fenmaradtak, ú. m. szentek állóképei s egyéb szoborfélek, kőkoporsók vagy sírfedelek, dombormunkával vagy régi felí-

rattal faragott czímerképek, keresztelő-medenczék, oltárok; fafaragványok; szobrászati öntvények, ide értve a régi harangokat is; az itt – amott nagyobb csoportozatokban előforduló mesterséges halmok (különösen kúnhalmok); régi festések, templomok és házak falain, vagy önállóak is; metszések nyomatai vagy táblái, rézben vagy fában; régi fegyverek, bútorok, eszközök, edények; régi érmek, pecsétnyomók és pecsétek, czímerek sat. műtörténeti tekintetben.

47. A bizottság igyekszik ilyennemű régiségek létezéséről tudomást szerezni, azoknak fellelhetése és fenttarthatása módjáról tanácskozik, s ez iránt az akadémia előtt indítványokat tesz, azoknak vagy rajzaiknak gyűjtéséről gondoskodik; mindezek nyomán az említett régiségek ismeretét, és azoknak a tudomány, névszerint az archaeologia, epigraphika, numismatika, sphragistika, heraldica, stb. érdekében felhasználását és lehető hasznosítását eszközli és elősegíti.

48. Az archaeologiai bizottság szakértő és szakkedvelő akadémiai tagokból áll; de az akadémián kívül levő oly férfiak segítségével és hozzájárulásával is élhet, kik vagy szaktudományuk-, vagy birtokuk-, lakhelyöknél fogva, s a régiségtudomány iránti szeretetből a bizottság működését elősegíteni képesek és hajlandók.

49. Kíváncsot levén a hazai s nemzeti régiségeknek rendszeres megismertetése s leírása, úgy szintén a mű- és történeti emlékek megőrzése és fentartása, a bizottság körét a következők teszik:

1) Egy hazai archaeologiai repertorium készítése, melyben a) mindazon nemzeti régiségeink kimerítő s lehetőleg rendszeres összeírása és sorozata adassék, melyek eddig egyes leírások által többé vagy kevésbé közismeretre jutottak, a tárgyaknak lehetőleg összes s minden egyes leírásaira sőt rajzaira is utaló pontos idézetekkel, s a mennyire lehet, a tárgyaknak, valamint a leírásoknak és rajzaiknak rövid jellemzésével sőt bírálatával. c) Folyó följegyzése minden újabb fölfedezéseknek és leleteknek, melyek akár egyenes bejelentés, akár egyéb magán tudósítás, vagy a napi sajtó útján a bizottság és tagjai tudomására jutottak.

2) A hol szükségesnek mutatkozik, egyes nevezetesebb régiségi tárgyaknak a hely színen történő megvizsgáltatása, tagjai, vagy más szakavatottak által, ásatások, az ország egyes, régiségekben s különösen építészeti műemlékekben dúsabb vidékeinek beutaztatása, s az érdekesebb és nevezetesebb tárgyaknak avatott egyének által fölvétele s le-rajzoltatása.

3) Megkeresése a kormánynak és hatóságoknak az iránt, hogy az alattok levő organumoknak a felmerülő régiségi találmányokról és fölfedezésekről minden egyes esetben teendő jelentést hagyják meg; valamint ezen jelentéseknek a bizottsággal leendő haladéktalan közlésére is fölkérése.

4) Minden adandó alkalommal viszonyba lépés mindazon világi és egyházi hatóságokkal, községekkel, egyházi védnökségekkel, vagy egyes birtokosokkal, a kiknek felügyelése alatt vagy birtokukban nevezetesebb mű- vagy csak történeti, különösen pedig építészeti emlékek vannak, hogy így a hazai régiségek s történeti emlékek kellő fentartására hasson, meggátolja azok lerombolását, s befolyjon a netalán előveendő újításokra és változtatásokra. Ezen irányban is kikéri a kormánynak és hatóságoknak fő felügyeletét, melyeknek közbevetése által igényt tart rá, hogy minden egyes felmerülő esetben az ily emlékek fentartását, azoknak változtatását vagy éppen megsemmisítését illetőleg eleve értesíttessék; tudta és közbenjárása nélkül semmi ily emlékeket érdeklő nevezetesebb határozatok, munkálatok, változtatások fogamatba ne vétessenek; sőt igyekezni fog kieszközölni, hogy a hol ezen emlékek hasonló eljárás által veszélyeztetve volnának, az ily munkálatok a bővebb tárgyalásig felüggesztessenek; az újítások- és változtatásoknál minden befolyást oda intézvén, hogy azok a műemléknek lehető leg-

nagyobb kíméletével s mindenkor csupán eredeti stíljének megfelelő idomban történjenek.

5) Feladata egy rövid, közérthetőségű Utasítás kidolgozása és minél több példányban közzétévése, mely a romladozásnak leginkább kitett mű- és történeti építészeti emlékeknek, mint régi romvároknak, egyházaknak stb. a lehető legegyszerűbb módon, s legcsekélyebb költséggel való fentartását, vagy csak azoknak a további fenyegető enyészettől megóvását, a mint mindenki által könnyen eszközölhető, előadja s tanítsa. Ügyelni fog egyszersmind arra, hogy lehetőleg népszerűen készült iratok által a mű- és építészeti stílusokat a nagy közönséggel megismertesse; s az által ne csak a műismereteket s műírányt terjeszsze, de különösen oda is hasson, miszerint a műépítészeti emlékek újításánál és javításánál azok eredeti idoma és ízlése tekintetbe vétessék, mind pedig a közönséget a régiségek és műemlékek iránt általa teendő jelentéseiben és leírásaiban azok műbecse megismerésére, s kellő megnevezésére és meghatározására utasítsa.

6) Oly kitűnő becsú vagy nemzeti érdekű emlékeknél, melyeknek fentartása veszélyeztetve van, mindent el fog követni a felügyeléssel megbízott hatóságoknál, s különösen azon községeknél és egyeseknél is, kiknek azok birtokukban vannak, hogy azokat az érintett műemlékek kellő fentartására bírja. Hol ez irányban siker nem kíséri lépteit, igyekezni fog az ily emlékeket az illetők birtokából számára kinyerni, azokat tehetsége szerint helyreállítani, javítani, vagy csak fentartani, s a mennyire ez tehetségében nem állana, a nemzet segélyéhez is folyamodni fog, s azokat köz nemzeti birtok és adakozás tárgyává igyekszik tenni.

7) Munkálkodásáról időnkint közleményeket ad ki, melyek a bizottság mai állásához és igényeihez képest háromfélék, t. i. a) Monumenta Hungariae Archaeologica, vagyis: Magyarországi Régészeti Emlékek, mint olyan diszmunka, melynek egyes füzetei vagy kötetei egy – egy nevezetesebb műemléknek vagy művészi cyclusnak érdekes rajzokkal vagy festett táblákkal illusztrált leírását foglalják magukban. b) Archaeologiai Közlemények: ezek kisebb terjedelmű leírásokat, jelentéseket stb. hoznak a befolyása alatt fölvetett, leírt, fentartott, az enyészettől megmentett vagy kijavított műemlékekről, vagy egyéb régiségekről. Rendesen vezetvén a tudomására jött hazai régiségeket, e közleményekben a bizottság az újabb leletek sorozatát közli, ezekben hozza az ismertető, tudományos értékű, értekezéseket és monographiákat, figyelemmel kíséri az általános régiségtani bűvárlatokat és fölfedezéseket is, valamint minden, körébe vágó, nevezetesebb szakmunkát megismertet. c) Archaeologiai Értesítő, melynek rendeltetése, hogy a régészet érdekében rövid, és halogatást nem szenvedő kisebb jelentéseket, leírásokat, útmutatásokat, figyelmeztetéseket hozzon. A rokon társulatoknál észrevehető mozgalmakat közli, a tudományos, közérdekű leveleket kiadja, Újabb leletek és Egyveleg címe alatt a honi és külföldi leletekre az olvasókat figyelmezteti, egyes szakkérdéseket tűz ki, másokra felel, és az ügybarátoknak vagy községeknek felvilágosításokat ad, s végre az archaeologiai irodalom újabb terményeit felsorolja.

8) A nemzeti régiségek bejelentése iránt már előbb az akadémia által 1848-ban, újabban pedig 1859-ben közzétett felhívásoknak igyekszik a lapokban és azokon kívül is minél nagyobb nyilvánosságot eszközölni. E végre különösen az archaeologia minden szakából különös kérdés-sorozatokat fog tagjai által kidolgoztatni s összeállíttatni, melyek minden egyes tárgynál a kevésbé avatott ügybarátokat is a figyelemre méltóbb mozzanatokra, részletekre s eltérésekre figyelmeztessék, s így mintegy bővebb utasításul szolgáljanak a régiségtan tárgyainak felismerésében.

50. E czélok létesíthetése a bizottság egyik tagja mint bizottsági titkár fog működni. Ez a) bizottsági ülésekben előadói tisztet visel, b) ezek határozatait jegyzésbe veszi

és végrehajtja; e szerint c) a bizottság rendeltetése (46. pont) érdekében szükséges felszólításokat, megkereséseket, figyelmeztetéseket, tudakolásokat, jelentéseket írja, szóval az összes levelezést a bizottság nevében viszi; d) utazásokat teszen; e) az Archaeologiai Közleményeket szerkeszti.

51. Mind ezek eszközölhetésére a bizottságnak, az akadémiai pénztárban állandóan külön kezelt rovat szolgál, melynek bevételi forrásai: a) az évenkénti országos segély; b) az igazgató tanács által e végre kirendelendő évi alap; c) a gr. Andrássy Manó bizottsági tag és társai által nyomtatásokra felajánlott kétezer forint; d) a bizottság által kiadott nyomtatványokból befolyó pénzek; e) a tudomány barátjai által, bizottsági felszólításra beküldendő tizforintos adalékok, melyekért azoknak a bizottság által kiadott nyomtatványok járnak ki. — Sürgetős esetekben, bizottsági határozat nyomán, a bizottsági elnök is tehet utalványozásokat.

4. Statistikai és nemzetgazdasági bizottság

52. A statistikai és nemzetgazdasági bizottság feladata mindennemű statistikai adatokat, melyek a magyar koronához tartozó országok köz viszonyaira vonatkoznak, gyűjteni, rendezni, megbírálni, s más államok adataival is egybevetve feldolgozni; s azok kibocsátása által Magyarország lehetőleg hű statistikai ismertetését eszközölni.

53. Felhasználja ugyan a bizottság, kellő bírálat mellett, a más utakon is közzé tett adatokat; fő teendőjéül tekinti azonban a magas kormány, az egyházi és világi hatóságok, testületek, egyesületek és intézetek, úgy magánosok, s ha szükség, a hely színére tett kiküldések útján jutni ez adatok birtokába. A mennyiben pedig hazai viszonyainak más országok statistikai adataival egybevetése is kívánatos, az akadémia közbejöttével a külföldön rokon irányu társulataival és intézeteivel, kiadásaira nézve, csereviszonyba lép.

54. A bizottság, munkálkodásai eredményeit „Statistikai és Nemzetgazdasági Közlemények” című, időhöz nem kötött füzetekbe bocsájtja közre, melyekben, önérthetőleg, nem akadémiai tagok részéről is fogadtatnak el mind adatközlések, mind kidolgozott értekezések is. Mind ezek körül, valamint munkálati módjára s belső szervezetére nézve, a bizottság önállólag jár el. Az akadémiai pénztárban állandóan külön kezelt rovatának forrásai: a) az igazgatóság által e célra kirendelendő évi alap; b) külön alapítványok és adakozások; c) Közleményei jövedelme.

5. Matematikai és Természettudományi bizottság

55. E bizottság feladata az összes magyar hazát természettudományi és műtani tekintetben átvizsgálatni és megismertetni. Ehhez képest működési ágai következők: Természettudományi nyelvtanok és közlések, vidékek leírásai állat-, növény- és ásványrajzi tekintetben; földtani, őslénytani közlések; meteorológiai adatok, a mennyire lehet, kiterjesztve a nedvességi, légnyomati, villanyossági stb. viszonyokra; magasságmérések hálózatának létesítése természettudományi és technikai szempontból; vegytani vizsgálatok, gazdasági, földtani és hydrographiai tekintetben; azon iparos eljárások megismertetése, melyek többé-kevésbé honunk sajátjai, megismertetése a honunkban létrejött nagyobb szerű építkezési, ú. m. vasúti, hid-, csatornaépítési, vízszabályozási, lecsapolási, vezetési stb. vállalatoknak.

56. E czélok létesítésére a bizottság összeköttetésbe teszi magát oly férfiakkal, melyek a tanárok, orvosok, gyógyszerészek, mérnökök, építészek, iparvállalatok vezetői, bányászok, s általában tudomány- és természet-kedvelők, — kiknek segédelmével amaz adatok, rajzok, leírások birtokába juthat. Továbbá kirándulásokat, utazásokat eszközöl; tárgyakat gyűjt, melyek a nemzeti Muzeumba adatnak be, hol használatul úgy is minden szakember rendelkezésére állanak; sőt a múltakra is kiterjesztve figyelmét, a Magyarországról szóló nyomtatott munkákat és értekezéseket, úgy ily kéziratokat is lajstromoz, gyűjt, s tartalmukat megismerteti.

A bizottság felügyl az általa létrehozott s jelenleg Budán a reáliskola épületében elhelyezett meteorologiai és földdelejjességi észleldére.

Alkalmat nyújt a tudósoknak a tudomány magasb köréhez tartozó feladatok kísérleti keresztülvitelére.

A tudományos szerekre egy, a rendes tagok közül évi díj mellett választott szertárnok által ügyeltet fel.

57. Kutatásai, levelezései, dolgozásai eredményeit a bizottság saját közlönyében tenendi közzé; mely végre s a fentebbi czélokra szolgál neki az akadémiai pénztárban állandóan külön kezelt rovat, melynek forrásai a) az igazgatóság által kirendelendő évi alap, b) Közleményei jövedelme.

Negyedik fejezet

Könyvkiadások

I. Évkönyvek

58. Az Évkönyvekbe csak oly értekezések vétetnek föl, melyek vagy új tárgyat adnak elő, vagy, bár ismeretes alapokon, új vizsgálatokba bocsátkoznak, új összevetéseket, összeállításokat, nézeteket, következtetéseket foglalnak magokban, s e mellett tárgy- és nyelvbeli előadásra a jelenkor haladási fokának teljesen megfelelnek. Ehhez képest az osztálybeli vizsgálók e tekintetre szoros figyelemmel lesznek, kiknek tudósításai nyomán az értekezések sorsát az illető osztály határozza el.

59. Az Évkönyvbe szánt, s előbb az illető osztályülésben, egész kiterjedések szerint, vagy ha az nem lehetne, kivonatosan felolvasott, s majd osztályilag megvizsgált és elfogadott értekezések legott elfogadtatásuk után, a mennyiben külön füzetet alkothatnak, egyenkéntes külön címlappal kinyomtatván, kiadatnak, félre tétetvén azokból bizonyos példányszám, hogy mikor az ily egyenként közzétett kiadványok 50 — 60 ívre gyűltek, az akadémiának illető évi közlési tárgyaival kiegészítve, gyűjtőcím és tartalomjegyzék hozzá adásával, mint évkönyvi kötet, újra és együtt kibocsáttathassanak.

II. Értekezések s Értesítő

60. Hogy a tagok, s mind azon hazafiak, kiket az akadémia munkálkodásai érdekelnek, ezekről folyvást és részletesen értesülhessenek: mindazon értekezések és tárgyalások, melyek közzétételre alkalmasak, az Értekezések és Értesítő című folyóiratokban, időrendben adatnak ki.

Ugyanis az akadémiának, eddigi háromosztályu Értesítője helyett, 1867. jan. 1-től fogva kétféleképp közölni van:

1) A Magyar Tudományos Akadémiai Értesítője.

2) Értekezések. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia.

61. A Magyar Tudományos Akadémia Értesítője egy oly, apró füzetekben folytonosan megjelenő folyóirat, melyben minden akadémiai ülés, időrendben, az osztályok elkülönzése, vagy szak szerinti csoportosítása nélkül, következik egymásra, s így e közlő egy folytonos egész alkot, melynek füzetkei a naptári évvel kezdődnek és záródnak, egy évfolyam tévé egy kötetet. A füzetek folyó számot kapnak.

Az Értesítő közép nyolczadívre, részben garmond, részben petit betűkkel 500 példányban nyomatik, s minden két heti ülés tárgya egy füzetet képez. Szerkesztője a főtitkár.

Tartalmát teszik:

a) Az osztályülésekben előadott minden értekezés kivonata. Egy — egy kivonat legfeljebb 8 nyomtatott lapra terjedhet. Továbbá az ülésen felolvasott könyvismertetések, bemutatások, kisebb előterjesztések, melyek önálló tudományos értekezésnek nem tekinthetők.

b) A közülésben felolvasott értekezések kivonata, ha szinte maga az értekezés az Évkönyvben jelenik is meg.

c) Kisebb emlékbeszédek, necrologok s effélék, melyek nem Évkönyvbe valók. Évkönyvbe szánt emlékbeszéd kivonata csak úgy, ha az emlékbeszédből alkalmas kivonatot lehet készíteni.

d) Az akadémia mindennemű (osztály-, összes-, és igazgatósági) üléseinek és nagy gyűléseinek tárgyalásai; csupán a közönség elé nem való dolgok elhagyásával. E szerint, az eddig külön kinyomatni szokott jegyzőkönyvek kiadása megszűnván, az egész jegyzőkönyvi tartalom az értesítőbe vétetik fel; jelesen:

e) A tisztán személyt érdeklő ügyek mellőztével, minden egyéb, a tagokat és közönséget érdeklő dolgok.

f) Általánosb érdekű indítványok, melyek vitatást idéznek elő, el nem fogadás esetében is.

g) A kiadás végett benyújtott művek és értekezések fölötti bírálatok, vagy egészben, vagy tartalmas kivonatban. El nem fogadott művek és értekezések bírálatai azonban csak úgy közöltnének, ha általánosb irodalmi becsért bírók, s a közönségre és írókra nézve tanulságosak; az ily el nem fogadott mű és értekezés szerzőjének neve elhallgandó lévén.

h) Pályaművek bírálati, akár osztályok, akár bizottságok vagy bizottsági előadók által nyújtatnak be, terjedelmesen közlendők.

i) Az akadémiának ajándékozott s külföldi intézetek által cserébe küldött könyvek jegyzéke.

k) Minden ülés előtt kitétetik az elnöklő neve, de a jelen voltak névsora elmarad. Az indíányt, jelentést tevők neve sem hallgattatik el; ha pedig valamely tag értekezést ajánl vagy olvas nem-tagokról, annak neve mindig kiteendő.

l) Minden kivonat, indítvány, jelentés s több efféle (lásd 22. b) még ülés folytán írásban beadandó, hogy az Értesítő szerkesztése késedelmet ne szenvedjen.

Az Értesítőhöz semmi rajz, ábralap s ilyetén melléklet nem járul.

62. Az Értekezések című könyv, mint neve mutatja, az akadémia ülésein felolvasott vagy felolvasottnak vett, s bírálok által elfogadott, illetőleg bírálatlan is kiadható (székfoglaló) értekezéseket hozza, a mennyiben ezek nem az Évkönyvekbe szánvák. A

szerzők rendelkezési joga azonban munkájokkal, az eddigi határok közt (lásd 21. f.) fennmarad. Részletesebben

a) Az „Értekezések” az előbbi Értesítő alakjában jelenik meg, azon különbséggel, hogy minden egyes értekezés külön füzetet képez, melynek címlapja a borítékon kettős címet visel; felül, kisebb alakban, egy vízszintes vonallal elválasztva a gyűjtőcím, — alább mint főcím az értekezés címe nagyobb alakban és a szerző neve stb. Minden értekezés önállóan tekintetvén, bent a fehér lapon saját címet visel, s a lapszámozás minden füzetrel újra kezdődik. Külön évi vagy félévi címlap sem adatik, nehogy ez a részt csonkának tüntesse fel, s a kelendőséget akadályozza azonban a megjelent füzetek száma és címe minden következő füzet borítékán újra nyomtatandó.

b) Az Értekezések a szükséges ábrákkal s egyéb mellékletekkel jelennek meg.

c) Az Értekezések, a hat fő tudomány szerint, hat osztályra különítvék; jelesül:

1) Értekezések a nyelv- és széptudományok

2) Értekezések a bölcsészeti

3) Értekezések a társadalmi

4) Értekezések a történeti

5) Értekezések a matematikai

6) Értekezések a természettudományok köréből. E felosztás szerint a füzetek külön folyószámot kapnak.

d) A nyelv- és széptudományi osztály szorosan nyelvtudományi értekezései a nyelvtudományi bizottság Közleményeibe tétetvén által (40. §.) az Értekezések körébe tartoznak ezentúl: 1.) a székfoglaló előadások; 2.) a széptudományi és irodalomtörténeti értekezések; 3.) a mit a tagok maguk ide óhajtanak adni; 4.) az osztályi tagok felett tartandó emlékbeszédek.

63. Minden az Értekezésekbe szánt dolgozat, akár olvastatott fel az ülésben, akár csak felolvasottnak vétetett, az illető osztálytitkárnak adatik által. Az osztálytitkár az osztályelnöknek jelentést tevén, ez két bíráló tagot nevez ki, fő tekintettel az illető osztályra s a külön esetben illetékességre. Harmadik bíráló csak azon esetben neveztetik ki, ha a két bíráló nézetei eltérők volnának. A többség véleménye alapján vétetik föl a munka az Értekezésekbe, vagy mellőztetik. Ha az értekezés, az 58. pontban előadott minőségekkel bírván, az Évkönyvekbe ajánlatná fölvétetni; az osztályhoz tétetik át további rendelkezés végett.

64. A székfoglaló előadások a fentebbi pontban érintett bíráló nélkül vétetnek föl az Értekezésekbe. E mellett mindazáltal fentartatik a szerkesztők ellenőrségi joga, mely felelőségökből foly, s mely szerint semmi olyas nem vétethetik föl az Értekezésekbe, a mi az akadémia szabályaiba ütköznék. Oly esetben pedig, midőn valamely székfoglaló értekezés ellen az osztály tagjai nyomos ellenvetéseket emelnek, s ezeket az osztály többsége is magáéivá teszi: a székfoglaló előadások után az érintett észrevételek is kinyomatnak.

65. Az értekezésekbe szánt dolgozatok öt ívnél nagyobb terjedelműek nem lehetnek. Szükség továbbá, hogy e dolgozatok kellőleg kidolgozott tudományos értekezések legyenek. Feldolgozatlan anyagghalmaz, csak megérintett s külön mellékletül felhor-dott oklevelek, valamint szintén sajtó alá adandó munkákból közlendő mutatóványok az Értekezésekben helyet nem foglalhatnak.

66. Az akadémia megvárja a szerzőktől, hogy előadott értekezéseiket, a mennyiben az Értekezésekbe felvétetni óhajtják, hibátlanul, tisztán és olvashatólag írva, s előadatusuk után azonnal beadják. Csak igen nyomos akadályok teszik megengedhetővé, hogy valamely értekezés időrenden kívül, utólag iktattásék be.

III. Régi Magyar Nyelvmlékek

67. A Régi Magyar Nyelvmlékek gyűjteményébe a legrégibb időktől a reformatióig készült irodalmi maradványok vétetnek be.

68. E gyűjtemény a nyelvtudományi bizottság felügyelete alatt szerkesztetik. (52. pont.)

IV. Tudományos kézikönyvek

69. A XXI. nagy gyűlés tudományos kézikönyvek készíttetését határozta el, melyek a különböző szakokat, jelen állásuk színvonalához mérten, szoros-tudományosan, s elég bőven tárgyalják. A kötetek ívszáma 30–40-re van megállapítva, a tiszteletdíj ív szerint 30 forint.

70. Ez ügyben egy, az összesülés által választott, külön bizottság jár el, mely időről időre azon tárgyakat tűzi ki, melyekről ily kézikönyvek megbízás útján készülnek. Az e végett felszólított tag egy bő előrajzot nyújt be a bizottságnak, mely kitüntesse a tárgy elrendelését, s azon alapnézetet, melyből a szerző kiindulni kíván.

71. Ha az előrajz nem volna kielégítő, vagy a bizottság nézeteivel megegyező, vagy az akadémiában vállalkozó férfiú nem találhatnék, akkor pályázat útján eszközölhető az illető munka elkészítése.

72. A bizottság az összes ülésnek terjeszti elő javaslatait mind a tárgy, mind a szerző választása, vagy a pályáztatás iránt, mely azok nyomán intézkedik.

73. Hogy a kiadandó kézikönyvek nyelv és műszók tekintetében is megfeleljenek az akadémia tekintélyének: az ily művek készítésével megbízott szerzők a műszókat, melyek az egész munkában előfordulnak, eleve közlik mind az illető tudomány e végett kiküldendő szakosztályi képviselőjével, mind a nyelvtudományi osztály ugyane célból kinevezendő tagjával, s ezek bírálatak eredményéről jelentést tesznek.

V. Nyomtatás végett beadott kéziratok megvizsgálása és kiadása

74. Az akadémia egyedül oly kéziratokat kíván saját költségén kiadni, melyek akár eredetiek, akár fordítások legyenek, jóval felülmulván a középszert, a literatura bármely ágának díszére, előmenetelére szolgálnak; s vagy hasznosan gyarapítják a már meglevőt, vagy valóságos hiányt pótolnak; végre előadás és nyelv tekintetében is körünk jobb íróival vetélkednek.

75. Különösen a bírálók figyelmébe ajánltatik:

I. Ha a munka tudományos, és a) eredeti: hogy az egyfelül tárgyát, a szükséges előkészületek célirányos használása mellett, helyes rendszerrel, mennyire lehet kimerítőleg adja elő; másfelül: bármely grammatikai rendszert követ is, azt híven kövesse; a netalán szükséges műszók pedig a származtatás és összetétel szabályai szerint legyenek alkotva.

b) Ha a munka fordítás: vagy azon megjegyzéssel adatik ki a) hogy az eredetinek, mind magában vett, mind a mi szükségünkhez képesti becseről hozassék ítélet: vagy b) csak a nyelv és fordítás minémüségéről; s itt nem szóhoz tapadó, hanem az értelmet híven és világosan visszaadó általtétel kívántatik.

II. Ha a munka szépliteraturai, és a) eredeti: úgy leszen elfogadandó, ha vagy magában igen jeles, vagy az illető irodalmi ágnek, jelen állapotjában, érezhető előmenetelére s hasznos gyarapítására szolgálhat.

b) Ha fordítás: ismét vagy a) az eredetinek becse felől is vagy b) csak a fordítás milyenségéről óhajtatik ítélet. — Fordítástól azt kívánja az akadémia, hogy az eredetinek, mind értelmét s kifejezése formáját, mind hangját s mennyire lehet egész külső minőségét tekintve, hű másolata legyen, hibátlan, keresetlen, tárgyhoz szabott szép nyelven.

76. Ezen tekinteteket állandóan szem előtt tartó, nem szerfelett bő, de okokkal támogatott s határozottan kifejezett vélemények váratnak az iránt:

a) Minden észrevétel nélkül kereken elfogadhatónak tartja-e a véleményadó a kéziratot? vagy

b) Elfogadandónak ugyan jelen állapotában is, de óhajt némely észrevételeket a kézirat szerzőjével közölni, annak tetszése szerint leendő haszonvétel végett? vagy

c) Csak bizonyos észrevételek tekintetbe vétele után, s így föltételesen tartja-e a kéziratot elfogadhatónak? vagy

d) Kereken visszaadandónak?

Végül a véleményeknek olvasható leiratását, s a kitűzött határidőig beküldését várja a főtitkári hivatal; fontos akadályok esetében pedig legalább ezek iránti tudósítást.

77. A föltétellel vagy anélkül elfogadott kéziratokról a vizsgálók észrevételei használat végett az illető szerzőkkel közöltetnek; a kereken visszamenőkről szólók nem.

78. A mely kézirat eredetiként adatik be, s vizsgálatásából kitetszenék, hogy fordítás vagy plagium: az akadémia által egyszerűen mellőztetik.

79. Az akadémia minden kiadványaiban az akadémia helyesírása használtatik. Nyelv-tudományi pályairatokban s kiadás végett beadott s elfogadott kéziratokban szabadságában áll a szerzőnek saját helyesírását követni.

80. A nyomtatás végett elfogadott kéziratok a munka fontossága, sürgetőleg szükséges volta, s az akadémiai pénzerő által feltételezett sorban mennek sajtó alá, melyet az elnökség határoz el.

81. Ha valamely szerző bizonyos munka kiadhatása végett, mely tárgyánál fogva csekély kelettel biztat, pénzbeli segedelemért folyamodnék: a munka szigorú vizsgálat alá vétetik, s ha jelesnek ítéltetik, s megjelenése az irodalom és tudomány előmozdítására szolgálónak, az igazgatóság segédpénzt rendelhet.

82. Nem akadémiai tagoktól csak úgy fogadtatik el vizsgálat végett bármily munka, ha valamely akadémiai tag által, illetőleg az osztályértekezlet útján, e végett különösen ajánltatik.

VI. Akadémiai Almanach

83. Az évenként kiadandó Almanach tárgyai: a) Astronomiai naptár, az ülések sorával és pályázatok határnapjaival; b) Alapszabályok; c) Ügyrend s ebben azon tudományos testületek sora, melyekkel az akadémia csereviszonyban áll. d) Személyes állapot; Tagok munkálatai; f) Elhunyt tagok névsora eleitől fogva; g) Azok folytatólagos életrajzai; h) Tagok földirati lajstroma; i) Az akadémiai nyomtatványok sora; k) Névmutató.

84. Hogy az elhunyt tagok életrajzai minél kimerítőbbek és alaposabbak legyenek: az akadémia megvárja, hogy tagjai az életrajzok készítésében a főtitkárt közremunkálásukkal elősegíti.

Ötödik fejezet

Jutalmak és pályázatok

85. Minden évben az illető osztály ajánl AKADÉMIAI NAGY JUTALOMRA (kétszáz arany) és másod vagyis MARCZIBÁNYI JUTALOMRA köréhez tartozó munkát oly módon, hogy mindig a legközelebb lefolyt hat évi időközben megjelent, illető szakbeli munkák vétessenek tekintetbe, oly módon mindazonáltal, hogy a mint a nyelv- és széptudományi osztályra kerül a sor, ez osztály két nagy köre, a nyelv- és széptudományi, külön – külön részesítetik az egész nagy jutalomban. A tudományok sorára nézve: 1869-ben (1863 – 68-ról) a természettudományok, 1870-ben (1864 – 69-ről) a matematika, 1871-ben (1865 – 70-ről) a bölcsészeti-, 1872-ben (1866 – 71-ről) a társadalmi tudományok, 1873-ban (1867 – 72-ről) külön a nyelv-, külön a széptudományok, 1874-ben (1868 – 73-ról) a történettudomány körében eső munkák legjobbjika nyeri a nagy jutalmat, azontúl e sor újra kezdődvéen.

86. Azon osztály, melyre a nagy jutalom kiadásának sora kerül; mindjárt a nagy gyűlés után kihirdeti, hogy milyen szaku, s mely időközben megjelent munkák pályáznak a következő nagy gyűlésen a nagy jutalomra és Marczibányi-díjra, felszólítván mindazokat, kiknek e körbe eső munkájuk nyomtatásban megjelent, hogy azt bizonyos kitűzött határidőig az akadémiai főtítkárhoz küldjék be, följegyezvén röviden, a mit munkájok kiváló vonásának tartanak. Megjegyeztetik azonban, hogy e figyelmeztetésnek koránt sincs az az értelme, mintha a be nem küldött munka, melyről a tagoknak tudomásuk van, ne pályázhatna, sőt ha az akadémia kiadásában jelent volna meg, vagy már beküldetett volna az akadémia könyvtárának, a felszólítás folytán hivatkozás történhetik arra, hogy ilyen meg ilyen munkával kíván levélíró pályázni.

87. Az ötven aranyból álló Marczibányi-jutalom mindenkor azon munkának adandó, mely az akadémiai nagy jutalmat nyert munkához vagy munkákhoz becsben legközelebb állónak fog az illető osztály által ítélteni; az eljárás e jutalom körül tökéletesen az lévén, mely szerint az akadémiai nagy jutalom kezeletik, kivévén, hogy végelhatározásakor az alapító családjának egy tagja jelen lehet.

88. *Nyerhet nagy jutalmat* bármely munka, mely a következő (89.) pontban ki nem vétetik; különösben megjegyeztetvén a) hogy, ha valamely több darabból álló munka kitetsző jelességű volna, darabonként is jutalmaztathatik; azonban többek közt és hasonló körülmények mellett mindenkor a teljes munka nyeri el a jutalmat.

b) Egyes íróknak összegyűjtve kiadott olyféle jeles munkáik is nyerhetnek koszorút, melyek részenként vagy darabonként már ezelőtt megjelentek, ide nem értvén mindazáltal a valóságos második kiadásokat.

c) Oly munkák, melyek valamely nagyobb gyűjtemény részét teszik, de külön is megjelentek, szinte vívhatnak a nagy jutalomért.

d) Fordítás csak remek nyerhet jutalmat, és nagy jutalomra érdemesítő eredeti szükeben.

e) Ha meghalt író munkája ítéltenék legjobbnak, minden különös esetben határozatuk meg: kiadassék-e az elhunyt örököseinek a jutalom vagy ne?

89. *Nem nyerhetnek nagy jutalmat:*

a) A több írók dolgozataiból álló gyűjtemények, s az efféle gyűjteményekben előforduló egyes dolgozatok.

b) A külön kijött munkák pusztá második kiadásai. Oly jeles nagyobb munkák azonban, melyek először gyűjteményben jelentek meg, de aztán külön is kiadattak, e külön kiadásban nem tekintetnek pusztá második kiadásnak.

c) Az akadémia bármely jutalmáért vívott, s mint olyan már jutalom vagy tiszteletdíjra méltatott munkák.

90. Minden munka azon évben megjelentnek tekintetik, mely év a címlapon áll. Azon esetre, ha valamely munkák kétféle évszám találtatnék, a későbbi tartatik elhatározónak; a mely munkán pedig évszám épen nem fordul elő, az maga zárja ki magát a jutalomért vívható munkák sorából.

91. SÁMUEL-DÍJ. A Sámuel-díj évenként 15 aranyban oly szorosán nyelvészeti értekezésnek adatik ki a nagy gyűlésen, mely a legközelebb lefolyt évi nyelvészeti értekezések közt a nyelvtudományi osztály által legjobbnak ítéltetik, akár külön, akár valamely gyűjteményben jelent legyen az meg. Kivétetnek pedig közülök a) a pusztá második kiadások; b) oly dolgozatok, melyekben a dolog ügye a személyével össze van szöve; c) akadémiai vagy más valamely jutalmat nyert pályamunkák.

92. Az akadémia jónak látta a tudományos jutalomkérdéseknek évenként két – két osztály részéről való rendes kitűztetését eltörölni; azonban fentartja magának, egyes esetekben, egy vagy más osztály ajánlatára, kérdéseket tűzni ki, s az igazgató tanácsot az akadémiai pénzalapból jutalom rendelésére felhívni.

93. Ilyeneken kívül a következő rendes és megalapított pályadíjak állanak fenn: a) MARCZIBÁNYI-JUTALOMKÉRDÉSEK. Minden második évben (1862, 64, 66, s így tovább), a Marczibányi-alapítványból negyven arany jutalom mellett, egy a magyar nyelvtudomány köréből választandó kérdés tűzetik ki. A viszonylag legjobb felelet, ha egyszersmind sajtóra is érdemesnek találtatik, mindig megnyeri a jutalmat; ellenben ha abból a tudományra semmi haszon nem háramolnék, jutalom és nyomtatás nélkül marad.

94. A Marczibányi-jutalomtételek meghatározásakor s a jutalmak végelítélésekor a Marczibányi-család valamely tagja mindenkor jelen lehet: e végre a család idősbike a nagygyűlés mikor létéről jókor tudósítandó, s a megjelenendő családtag azon ülésekre, melyekben az említett tárgyak fölveendők, külön is meghívandó.

95. b) A VITÉZ-JUTALOMKÉRDÉSEK. Minden második évben (1861, 63, 65, s így tovább) a Vitéz-alapítványból, negyven arany jutalom mellett, jutalomkérdés hirdettetik ki, mely vagy a történeti, vagy a természettudományi szakból veendő: amannak köre különösen a magyar irodalmi, egyházi és polgári történet, statistica, érem- és régiségtudomány; ezé különösen az ásvány-, növény-, állat-, gazdaság- és műtan levén. A jutalmazás egészen a Marczibányi-jutalomfeleleteknél tett határozat szerint történik. (l. 93. pont).

96. c) GOROVE-JUTALOMKÉRDÉS. Minden második évben (1861, 63, 65, s így tovább) a Gorove alapítványból, harminc arany jutalom mellett jutalomkérdés hirdettetik ki, mely váltva az erkölcsstudomány, széptan és magyar miveltségtörténetből veendő. E jutalom is a Marczibányi-jutalom szabályát követi.

97. Jutalmat ugyan csak a legjobbnak vallott felelet kaphat, azonban igen becses másod, sőt harmad rangbeli munka is kijöhet tiszteletdíj mellett.

98. Tudományos kérdések támasztásakor a feladás okainak előadása vagy elmellőzése ahhoz képest történik, a mint ezt minden külön esetben az akadémia jónak vagy épen szükségesnek látja.

99. A mely pályamunka fordításnak, plagiumnak fog találtatni, a társaság által egyszerűen elmellőztetik.

100. d) MAGYAR HÖLGYEK DÍJA. Negyvennyolcz hazafiúi lelkes nő, Balogh Pál rt. által 1860-tól fogva tíz évre évenként 144 darab aranyat kötelezett azon célra, hogy pályázás útján évenként négy tudományos kézikönyv készítettven, egy évtized alatt negyven, az illető szakok állásának s a művelt rendek szükségének megfelelő, közhasznú ismeretek tárgyazó, vonzó előadásu, tiszta és szabatos nyelvű, munka birtokába jöjön a magyar irodalom, s ez által is a köz értelmesség sikeres haladása előmozdítottassék. Az ügy kezelését, s a jutalomtétéleknek egyenként 300 forintig kiegészítését. (V. ö. 104. pont.) úgy a koszorúzandó munkák kiadását az akadémia elfogadván, meghatározza a kézikönyvek tárgyát, kiterjedését, s netán formai feltételeit.

101. Az alapítók akaratához képest okvetlenül szükséges, hogy a felvett tárgyak alaposan, a tudomány állásához, a kor érdekeihez, úgy a magyar közönség szükségai s készsületei fokához mérten dolgoztassanak ki; a mi nem zárja ki azt, hogy egyenesen külföldi, ángol, francia, német, a czélnak megfelelő ily munkák ne vétessenek fel alapul, de ily esetben a bírálathoz körül egybevetés végett az eredetiek is hozzácsatoltassanak a pályaműhöz; megjegyeztetvén egyszersmind, hogy hasonbecsű eredeti mű mégis elsőseget nyer az átdolgozott mű felett.

102. E jutalom pályázati hirdetése oly módon formulázandó, hogy teljesen megfeleljen az alapítvány eredeti szövegének, mely így hangzik: „Hogy a kitűzött magas cél annál sikeresebben eléressék, szükség hogy minden kitűzött tárgy alaposan s az illető tudomány jelen állásával egyezőleg, e mellett lehetőleg népszerű, csinos és correct nyelven dolgoztassék ki. Ezen két tulajdonságot multhatatlan föltételek gyanánt kívánják az alapító nők megállapíttatni, hogy így mind a józan és alapos tudomány, mind a józan ízlés, mind nyelvünknek vonzó alakbani kezelése és gazdagítása, és így a tudományos ismeretek megkedveltetése által az olvasó és tudni vágyó közönség száma naponként szaporíthatassék.”

Azon netaláni félreértés kikerülésére, mintha a pályamű 12 – 15 ívnél terjedelmesb semmi esetre sem lehetne, a pályahirdetésben mindenkor világosan kiteendő, hogy annak kiterjedése legalább 12 – 15 közép 8-rét ivnyi legyen.

103. A határnapig beérkező pályamunkák három – három osztálybeli tagnak adatnak ki vizsgálat végett, kik mindenkor a közelebbi nagygyűlésig terjesztik elő minde-nik pályázatról összesített véleményöket. A jutalom csak úgy adatik ki, ha a legjobbnak ítélrt könyv egyszersmind a fentebbi minőségekkel (101. p.) bírva az alapítók céljának megfelel.

104. A jutalmazott munka az akadémiaié, s ez eszközli kiadását. A pályanyert munkák kelendőségét előmozdítandó, az akadémia úgy intézkedett, hogy kiadója azok árát ívenként 10 krnál magasabbra ne szabja, más részt darabonként 300 frt. helyett csak 200 frt. tiszteletdíjt fizessen az akadémia-nak. Fentartja továbbá magának az Akadémia, hogy a kiadó által a pályaművekért fizetett pénzösszegeből, elnöki jóváhagyás mellett, a kitűzendő 300 frtot, a pályasiker előmozdítása tekintetéből, növelhesse.

105. e) GRÓF TELEKI JÓZSEF-FÉLE DRÁMAI JUTALOM. E száz aranyból álló jutalom évenként adatik ki, még pedig 1865-től kezdve egymást követő két – két évben (1865 – 1866) az érte pályázó legjobb szomorú, és szintén egymást követő két – két évben (1867 – 1868) a legjobb vígjátéknak; így tovább 1869 – 70 szomorú, 1871 – 72 víg, 1873 – 74 szomorú játékok pályáznak. Ezen sorában csak valódi tragoediák fogadtatnak el, a középfajok kizárásával; amazokéban tiszta vígjátékok, tehát a bohózatok mellőztével.

106. A Teleki-jutalomért versenyző pályamunkák beadása állandó határnapja december 31-dike; a jutalomosztásé az erre következő martius 19-ke, a dicsőült alapító névnapja.

107. A pályamunkák megvizsgálásában az alapító végintézetéhez képest egy vegyes bizottság jár el, mely egy akadémiai tiszteleti tag elnöklete alatt két akadémiai s két nemzeti-színházi tagból áll; mely intézkedésből azon vezérnézete tűnik ki a dicsőült alapítónak, hogy a művek a költői beccsel szinszerűséget is kössenek össze.

108. Az ezen jutalomért pályázó szomorújátékok kell, hogy versekben irassanak, és pedig lehető gonddal és szigorral; a vígjátékban is a verses forma, előnyül tekintetik a műnek hason vagy közel hason becsü társak felett.

109. A jutalom a viszonylag legjobb műnek mindig kijár, és pedig megosztatlanul.

110. Oly esetben, midőn a bírálók egy művet sem találnak jutalomra érdemesnek: a jutalom odaitéléséről szóló jelentés, mely a bizottság többségét képező tagjainak egyike által szerkesztetik, azon megjegyzéssel tétetik közzé, hogy ha az író, a rosszálló ítélet dacára is fel akarja venni a díjat, félév alatt jelentse ebbeli szándékát a főtitkári hivatalnál. Ha az író jelentkezik, a nevét rejtő jelíges levél felbontatván, a jutalomdíj részére azonnal utalványoztatik. Ha ellenben a mondott félévi határidő alatt a pályanyertes író nem jelentkeznék: a nevét rejtő jelíges levél elégettetik, s a pályadíj a következő évi jutalomdíjhoz csatoltatik.

111. A jutalmat nyert mű előadás végett a nemzeti színház sajátja, kiadásra az íróé.

112. f) GRÓF KARÁCSONYI-FÉLE DRÁMAI JUTALOM. E jutalomdíj ezentúl két évre tüzetik ki, mindenkor kétszáz aranyban, oly módon, hogy az első pályázási időszak 1863. december 31-én járt le, s azóta is a pályaművek beadásának állandó határnapja minden második, páratlan számú évi (1865, 1867, 1869, 1871, 1873 stb.) december 31-ke, a jutalomosztásé pedig a következő páros évek martius 31-ke.

113. A jutalomért felváltva egyik versenyzési időszakon komoly drámai művek versenyeznek, — hová nem csak szomorújátékok, hanem másnemű, történeti, regényes, polgári színművek, drámai erkölcsrajzok stb. is értetnek; — a következő pályázási időszakon viszont vígjátékok.

114. A nyelvtudományi osztálynak joga van mind a két jutalomnemre nézve, minden egyes esetben, annak drámai költészetünk és színpadunk állapotjához képest szükségnek vagy kívánatosnak mutakozó, közelebbi minősítését meghatározni.

115. A pályaművek megbírálásában az osztály által választandó öt akadémiai tag jár el; kik előlvasván azokat, közös értekezletben szótöbbséggel elvégzik, melyik mű nyerje el a jutalmat, melyik, vagy melyek dicséртessenek meg; s ezután választanak magok közül oly tudósítót, a ki a többség nézetét pártolja, s a ki saját felelőssége mellett értekezik az egész pályázatról, s adja elő a köz megállapodás szerint alaposan indokolva ennek eredményét.

116. A jutalom a viszonylag legjobb műnek csak úgy adatik ki, ha egyszersmind színi, drámai és formai tekintetben haladást tanusítónak s ekkép önbecsileg is kitüntetésre méltónak találtatik.

117. Ha ily önbecsileg is kitünő mű nem találtatik, s a jutalom sem adathatik ki: a benmaradt kétszáz arany a legközelebbi jutalomdíjhoz csatoltatik, mely azonban a 112. pont szerint újlag két évre tüzetik ki. Ily esetben 400 darab arany lesz a pályadíj. 1866-ban a vígjátéki jutalom ki nem adatván, e szerint az 1869/70-ki vígjátéki pályadíj 400 arany.

118. Ha az írójogi törvény azon kívánatos módosítást nyerendi, mely szerint a nyomtatott színművek szerzőinek biztosítva leszen műveik színházi tulajdona: a Karácsonyi-jutalmat nyerő író köteles leszen három hónap alatt a koszorúzott művet kinyomtatni; mint ha teljesíteni elmulasztana, az akadémia fogja azt, mint bármely más munkáját kiadni, még pedig külön díj nélkül, s írójogi birtokában tíz évig megmarad.

119. g) IFJ. GRÓF NÁDASDY FERENCZ ÁLTAL ALAPÍTOTT ÉPOSZI NÁDASDY TAMÁS-DÍJ. Minden páratlan számu évre (1861, 63, 65, 67, 69, 71, 73 stb.) száz aranyból álló jutalom hirdettetik a legjobb elbeszélő költeményre, mely a magyar történetből vagy mondából vett tárgyat úgy kezel, hogy abban történeti vagy mondai személyek cselekvénydús mesében jelenjenek meg, a mű forrástanulmányokra mutasson, s a korfestésre, érdekes feltalálásra, correct compositióra, költői tárgyalásra, választékos nyelvezetre, s a versbeli technika szigorú tiszta és szabályos megalkotására nézve, költészetünk diszére szolgáljon. Ha ily önálló becsű mű nem taláthatnák a pályázók között, a díj ki nem adatik, hanem újra kihirdettetik.

120. A pályaművek beküldésének állandó határnapja május utolsó vasárnapja. A pályázat eredménye pedig mindenkor az akadémia illető évi közülésében tétetik közre. Ha azonban valamely évben a nagygyűlés elmaradna, a jutalmazás összes ülésben is megtörténhetik.

121. A koszorúzott mű a szerző tulajdona marad, ki tartozik azt egy esztendő alatt közrebocsátani.

122. h) FÁY ANDRÁS NEVÉT VISELŐ ALAPÍTVÁNY. A hazai első pesti takarékpénztár, a magyarországi takarékpénztárak, különösen pedig a pesti első hazai takarékpénztár alkotója Fáy András nevének emlékére, s e téren érdemei kegyeletes elismeréséül, Fáy András nevét viselendő 20,000 forintos örökös alapítványt tett. Ezen tőkeösszeg az 1862. évi január 1-jétől kezdve, az évenkénti takarékpénztári tiszta haszonnak két száztőlja s ennek 5 % kamatai által fog kiegészítettetni; mely húsz ezer forintnyi alapítványi tőke s ennek valamint e kamatok időközi kamatai, a hazai első pesti takarékpénztár által, és minden más vagyontól elkülönítve kezelendő.

123. Ezen alaptőke kamatai, szépirodalmi és szépművészeti munkák egyedül kivételével,

a) magyar nyelven írt oly szaktudományos munkák megjutalmazására fordítandók, melyek az illető szaktudomány európai színvonalát emelik, vagy legalább annak színvonalát fölérvén, a hazai tudományosságnak hasznos szolgálatot tesznek.

b) oly hazai fölfedezések s találmányok megjutalmazására fordítandók, melyek a szaktudományok, vagy a technika valamely ágában tétetnek, s a külföld figyelmét is magokra vonni képesek.

124. E jutalmat abszolút becsű munkák, találmányok s fölfedezések nyerhetik meg; népszerű nyelv a munka előnyéül szolgál; — a jutalmazásra már kijelölt munka, a szerző által legalább 500 példányban kinyomatandó, s a munka megvétele a közönség részére lehetővé teendő: ellen esetben a jutalom ki nem adatik. Technikai fölfedezések s találmányok csak azon esetben nyerhetnek jutalmat, ha a fölfedező vagy feltaláló kizáró szabadalom által jutalmazva nincs. A jutalmazandó fölfedezés vagy találmány tehát közhasználat végett minden részleteiben közhirrre teendő. Fordított munkák e jutalom tárgyai nem lehetnek. A jutalmazott munka a szerző tulajdona marad, ki a munkának három nyomtatott példányát a takarékpénztári könyvtár számára díjtalanul átadni köteles. A jutalom összege csupán ezen átadás után lesz fölvehető.

125. A jutalmazás három egymásutáni évfolyam alatt nyomtatásban megjelenendő, s a jelen szabályzat minden föltételeinek megfelelő művekre vagy felmerülendő fölfedezésekre s találmányokra, vagy a hatodik szakasz esetében meghatározandó pályafeladat kitűzésére nézve foganatosítandó.

126. A jutalom 3,000 forintnál sem több sem kevesebb nem lehet, s fel nem osztható. Az alapítványi tőke kamatainak időközi kamatai, az alaptőkének 20,000 forintig leendő kiegészítéséig, ennek javára, azután pedig a pályázat s bírálat költségei fedezésére fordítandók.

127. Ha a jutalom bármely okból ki nem adatik, ez esetben a jutalom összege kamatoztatandó mindaddig, míg a jutalmazás esete a szabályok értelmében előállandó. Ha ugyanazon pályázatnak első s ennek kétszer ismételve meghosszabbítandó határidejére jutalomra képes mű nem találtatnék, ez esetben ugyanazon jutalom valamely más, az alapítólévél 4-ik pontjában foglalt kérdések egyikére tűzendő ki.

128. Ezen esetre azon kérdés elhatározását: vajjon a pályafeladat a szaktudományok melyik ágában tűzessék ki? a takarékpénztár esetről esetre kizárólag magának tartja fenn, s választmánya által gyakoroltatja.

129. Az előbbi pontbeli korlátozás mellett, a pályakérdések kitűzése, a pályázatok kiírása, a pályaművek átvétele, a megbírálás és a jutalom odaitélésének joga a Magyar Tudományos Akadémiára ruháztatik, mely a jutalom odaitélését, maga, vagy belátása szerint szakértők meghívása mellett alakítandó bizottmánya által titkos szavazattal, indokolt határozatban eszközözlendő, pályázókat a pályabíróságból kizárván.

130. Pályázat esetében, a munkák jeligével ellátva, idegen kézzel írva, lapjaik számozva, bekötve, a szerző nevét tartalmazó lepecsételt, és a jeligével ellátott levél kíséretében nyújtandók be.

131. Míg az első pontbeli (122.) takarékpénztári tiszta haszonnak két százalékából s ennek kamataiból a 20,000 forintnyi alaptőke kiegészítve nem leend: ezen alaptőkéből s kamataiból jutalom ki nem adatik. — Hogy azonban az alaptőke kiegészítéséig is a takarékpénztár itt kifejezett szándékának sikerét lássa: minden harmadik évben egy 1500 forintos jutalom irandó ki, s ezen 1500 forintnyi jutalmat a takarékpénztár időszakonként azon öszletből fogja utványozni, melyet évenként jótékony és közhasznú czélokra szán. Az első 1500 forintos jutalom 1866-ik évre kiírandó. S e jutalomdíj is a jelen szabályzat szerint kezelendő. Ezen 1500 forintos jutalom az alaptőkének 20,000 forintra leendő kiegészítésekor megszűnik.

132. Ha a M. Tudományos Akadémia ezen alapítványt kezelni bármely okból gátolva lenne, ez esetben a 129. pontbeli jogok a hazai első pesti takarékpénztárra visszazállandanak. A hazai első pesti takarékpénztár megszűnése, vagy feloszlása esetében a 128-ik s esetleg a 129-ik, továbbá a 133-ik pontbeli jogokról a takarékpénztári utolsó közgyűlés határozandó.

133. E szabályok módosításának jogát a takarékpénztár önmagának tartja fenn, a választmánya által gyakoroltatja.

134. i) FEKÉSHÁZY-ALAPÍTVÁNY. A m. kir. vallás- és közokt.-ügyi ministerium által az ennek kezelése alá bocsátott Fekésházy-alapítványból a M. Tudom. Akadémia javaslata alapján, minden ötödik évben ötszáz forintnyi jutalom fog kiadatni egy nem-magyarok számára, a hazában divatozó bármely nyelven (a magyaron kívül) írt, a magyar nyelv és irodalom megismertetésére rendelt, s nyomtatásban megjelent, tan-, kézi- vagy olvasókönyvnek, mire a hazai írók időről időre figyelmesekké tétnek. Az első ily jutalom 1867-ben adatik ki. Azon esetben, ha az akadémia véleménye szerint ily jutalomra érdemes könyv nem találtatnék, jogában állandó a kir. ministeriumnak ily könyvekre az akadémia útján pályázatot hirdetni.

135. k) SZTROKAY-JUTALOM. Molnár Jánosné, néhai Sztrokay Luiza asszony által, bold. édes atya Nemescsói Sztrokay Antal a M. Tudom. Akadémia törvénytudományi osztálya rendes tagjának nevére és emlékéül tett 1000 arany alapítvány kamatjaiból minden két évben 100 arany jutalom tűzetik ki egy a törvény- és államtudományok körébe tartozó pályamunka készítésére, következő módoszatokkal:

a) A jutalomkérdés vagy feladat kihirdetése jó előre s oly módon eszközözlendő, hogy országszerzte lehető szabad pályázás végett az összes magyar jogtudósoknak idejében tudomására juthasson.

b) Az e szerint kitűzött két év alatt készülendő, s mindenekben az akadémiai Ügyrend- s általános pályázati szabályokhoz alkalmazva beküldendő magyar munkálatok közül annak adatik ki a jutalom, mely nem csak viszonylag, de saját belbecsénél fogva is erre, az Akadémia törvénytudományi osztályának véleménye szerint, legméltóbbnak ítéltetik.

c) Az alapítvány letétele óta (1864. jan.) eltelt két évre pályakérdést tűzni már nem lehetvén; az e két évi jutalom oly törvény-, vagy állam-tudományi, nyomtatásban e két év alatt megjelent munkának lesz a legközelebbi nagygyűlés által kiadandó, melyet az Akadémia törvénytudományi osztálya arra méltónak, illetőleg versenytársai közt legméltóbbnak ítél.

d) Az 1866—67. évkörre a pályakérdés már kitűzetett. Beadási határnapja dec. 31. 1867.

e) Ha az Akadémia célirányosnak látná, pályakérdések feladása helyett a két — két év alatt nyomtatásban megjelent legjobb szakművek jutalmazása rendszerét választani: ezt az alapítvány értelmében mindenkor teheti.

f) Ha az e) alatti esetben jutalomra méltó munka nem található: a hirdetés újra ismételtetik, s a következő évben 150 arany illeti a három év folytán megjelent legjobb munkát.

g) Ha ugyanez esetben a Sztrokay-jutalom 2 vagy 3 éves köre belécsnék az Akadémia törvénytudományi nagy jutalmának 6 éves körébe: a jutalom a másod rendbeli legjobb munkának is kiadható.

h) Ha valamely nagyjutalmi évkörben megjelent törvénytudományi munkák között is hasonlíthatatlanul legjelesbnek ugyanazon munka található, mely már a Sztrokay-jutalmat elnyerte: s ezért annak az Akadémia nagy jutalma sem egészen, sem részben ki nem adatnék: akkor a Sztrokay-féle következő évkör jutalma, pótlólag ama jeles munka szerzőjét illeti.

i) Ha az Akadémia saját törvénytudományi nagy jutalmait bármi okból megszüntetné: akkor a Sztrokay Antal-jutalom mindig az utolsó e) alatti rendszert követi.

k) Az évenkénti 20 arany kamat-fölösleg a tőkéhez csatoltatik.

136. A DÓRA-ALAPÍTVÁNYI JUTALOM. Dóra Szilárd, bécsi nagykereskedő, hazánkfia, kétezer forintból álló, s az 1867-iki máj. 27-én tartott összesülésben elnökileg bejelentett alapítványt bocsátott az akadémia rendelkezésére „oly formán, hogy a nevezett összeg tőkésített kamatjából, három-évenként, *ötven* darab arany pályadíj tűzessék ki, egy a kereskedelem körébe vágó tudományos értekezésre, azon megjegyzéssel, hogy ha az akadémia a beérkezett műveket jutalomra méltóknak nem találná, belátása szerint, a kamatokat 100 darab aranyra, vagy azon felül is, tőkésíthesse, s illetőleg, a főttebbi célra, a kamatok felett szabadon rendelkezessék.”

Az alapítványtőke és időközi kamatja befizettetvén, az első ilyenmő pályakérdést az 1869. apr. 13-án tartott nagygyűlés 1869. december 31-re tűzte ki; e szerint a következő kérdések minden 3 év elteltével, tehát 1872—75—78 stb. dec. 31-re lesznek kitűzendők.

137. Általános pályázati szabályzat. Minden rendű pályairat a kitett határnapig az akadémia főtitkárához küldendő; azon túl semminemű ily munka el nem fogadtatván. A kitett határnapig kifejezés olyképen lévén értelmezendő, hogy a postán feladott pályaművekre nézve e határnap alatt nem a beérkezés, hanem a postára adás napja legyen értendő, minden oly pályamű, melynek postai jegye mutatja, hogy a beküldési határnapon már postára volt adva, pályázásra lesz bocsátva, ha később érkeznek is be az akadémiahoz.

138. A pályamű idegen kézzel, tisztán írva, lapszámozva és kötve legyen.

139. A szerző nevét, polgári állását és lakhelyét tartalmazó pecsétetes levelen ugyanazon jelige álljon, mely a pályamű homlokán. A pecsétetes levélben talán följegyzett kikötések, föltételek, vagy a versenyügy körül régtől fogva bevett szokásos eljárástól való eltérések kívánata tekintetbe nem vétetnek.

140. Álnév alatt pályázónak a jutalom ki nem adatik.

141. Ha a jeligés levél felbontása után kitetszenék, hogy a munka saját kézírása a szerzőnek, műve a jutalomtól elesik.

142. Bármely jutalomra egyszer beküldött pályamunkát szerzője vissza többé nem húzhat.

143. A jutalmat nem nyert pályairatok kéziratai az akadémia levéltárában maradnak.

144. Bármely az Ügyrendben tárgyalt jutalmakért akadémiai minden rendű tagok is versenyezhetnek.

145. Bármely, ha csak formai szabálynak is elhanyagolása, elejti a pályázót a jutalomtól.

146. A bírálókkal akár levél által, akár máskép közlekedni tilalmas levén a szerzőknek, ha a jeligés levélké felnyitása után mégis kitudódnék a levelezés, az ilyennek kézírata a jutalomtól elmozdítatik. Egyébiránt a netalán értesített bíráló kötelessége ez iránt jelentését lepecsételt levélben az összes ülésnek beadni, mely jutalom-kiosztáskor felnyitattik.

147. Mindennemű pályamunkák beküldési határnapja után a legközelebbi ülésben, mely ha osztályülés volna, ennél fogva mindannyiszor egyszersmind összes ülés lesz, a főtitkár a pályamunkákat bemutatja; s miután azok formáság tekintetében elfogadtattak, s jeligés leveleik közös boríték alá lepecsételtettek, azonnal átadatnak az illető osztályoknak, melyek legott összeülnek, kebelökből bírálókat választanak, s ezeket a legközelebbi akadémiai összes ülésnek jóváhagyás végett bejelentik.

148. A vizsgálók mind az általok jutalomra és mellékjutalomra, mind dicsértetésre ajánlott pályamunkákról külön részletes és okokkal támogatott véleményt terjesztenek az osztály elébe, s azok az illető szerzőkkel közölhetők is; ellenben a kereken elmellőzöttekről szóló részei tudósításaiknak nem adatnak ki.

149. A mely pályamunka fordításnak, vagy plagiumnak fog találtatni, egyszerűen el-mellőztetik.

150. Akár első, akár másodrangúnak ítélt pályamunka szerzőjének szabadságában áll munkáját, mielőtt kiadná, kijavítani vagy átdolgozni; de ezt vagy a címlapon, vagy az előszóban megemlíteni köteles, nehogy megtörténhessék, hogy másodrangú pályamunka ily kijavított alakban első rangúnak ítélt pályatársát becsben felülmúlván, az akadémia bírálatát al világban tüntesse fel.

151. A jutalmat nyert tudományos pályairatok, ha más rendelkezés nem történt, az akadémia által adatnak ki.

152. Minden egyes esetben, melyben az akadémia valamely pályázat eszközzése vagy kezelése végett megkerestetik, a szükség és körülmények szerint határozza el annak el-vagy el nem fogadását, valamint az ily rendkívüli pályázat külön feltételeit és szabályait is.

153. A pályaművekről az osztályok összesített véleményei tétetnek közzé, — a közlésben mindazáltal a véleményekből csak kivonatos jelentések olvastatnak fel.

[!] Ötödik fejezet

Elegy

154. Kézirat-tulajdoni jog. Az Évkönyvek és Értekezések számára készült s oda díj mellett bevett dolgozatok, kijövetelöktől számított egy évig, kirekesztőleg az akadémia tulajdonai.

155. Minden az akadémia által tiszteletdíj mellett külön kiadott munka tíz évig az akadémiáé, úgy hogy addig, a kijárt díj s minden egyéb kiadási költségek lehúzása után fenmaradó tiszta haszon egy harmada a szerzőké; azontúl a kézirat-tulajdoni jog ismét a szerzőkre menvén vissza.

156. Oly irományok, melyek az akadémia által, saját külön használatára s nem kiadásra készültek, annak tudta s megegyezése nélkül ki nem adhatók.

157. Oly közlések, melyeket tagok vagy nem-tagok, felszólításra vagy önként küldenek be, nem kiadás, hanem használás végett, folyvást a szerzők tulajdona maradnak.

158. A jutalmat nem nyert pályamunkák kéziratai az akadémia levéltárában maradnak ugyan, de a munka sajátsági joga, tehát a kiadhatás, folyvást a szerzőé.

159. Levél- és kézirattárba letett írárok használása. Magán használatra a 156, 157. pontokban érdeklített iratok a tagoknak kiadathatnak, térítvény mellett, a levéltárból; idegeneknek nem.

160. Akadémiai költségen megjelenő munka sem testületnek, sem magánosoknak nem ajánlthatatik.

161. A kör négyesgítését, a szög háromfelé metszését s örök mozgony feltalálását előadó értekezések vizsgálatlanul visszautasítatnak.

162. Levelezés. Az igazgatóság végzése szerint megváltva kapja minden tag a hozzá menő hivatalos levelet és csomókat, valamint a hozzá tagok által hivatalosan küldött csomók vitelbérét is az akadémia fedezi.

163. Könyvetelési kedvezés. Minden rendbeli tag s tisztviselője az akadémiának, ennek bármely nyomtatványát a bolti ár egy negyede elengedésével kapja.

164. Ingyen példány. Minden rendbeli, tehát a külföldi tag is (ez utóbbi a mennyiben megkérdezve határozottan óhajtaná) ingyen kapja a) az Értesítőt s az Értekezések valamennyi osztályát; b) a „Közülések tárgyait”; c) a Nagy Szótárt, (külföldiek közül csupán a nyelvtudományi osztály tagjai). A belső tagok kapják még az Évkönyvek szerinti őket illető darabjait, a mennyiben az Évkönyvek már darabonkint jelentek meg, s elegendő példányban megvannak.

165. Az állandó bizottságok tagjai az illető bizottságok kiadásaiból egy – egy ingyen példányt kapnak, így a pályairatok s egyéb kéziratok vizsgálói az általok vizsgált munkákból, ha kijönek, egyet; a szerzők minden az akadémia által külön kiadott munkákból hat példányt; végre a gyűjteményes munkák illető kötetéből egy példányt mindazon szerzők, kik abban dolgoztak.

166. A gyűjteményes munkába felvett darabokból a szerző saját költségén 25 példány külön lenyomatot rendelhet.

167. Könyvkiadási ügy. A kiadandó könyvek alakjának, betűinek, papírjának, példányai számának, nyomtatási költségeinek s a példányok árának meghatározása, az elnökség helybenhagyása mellett, a fő- illetőleg osztálytitkári hivatalt vagy a bizottságokat illeti. Azonban az előleges intézkedéseket mindenkor az illető szerkesztő végezi, s egyfelől a bizottságot, melynek meghagyásából jár el, másfelől – a mennyiben nem maga a főtítkár a szerkesztő – a főtítkári hivatalt is tudósítja.

168. Mihelyt valamely könyv — kötet vagy füzet — a nyomdában elkészült, erről az illető szerkesztő a főtítkári hivatalt értesíti.

169. A megjelent munkák a főtítkári hivatalban e végett készült könyvbe iktattatnak, bejegyeztetvén a címeken s a kötetek és füzetek számán kívül, a nyomott példányok mennyisége s kiállítási költségei is. E végett a nyomdatulajdonos, metsző stb. minden nyomtatványról, mihelyt megjelent, előleges számlát köteles beadni a főtítkári hivatalnak, honnan e számlák, az illető szerkesztő és a főtítkár láttamozása után, a pénztárhoz tételnek által.

170. A bevétel nyilvántartása végett köteles az akadémiai könyvtár oly könyvet vezetni, melyből bármikor látható legyen minden egyes mű kelendősége. Az év végén szintén oly részletes számadást kíván az akadémia könyvtárától, melyből minden egyes kiadás kelendősége kitűnjék.

171. Az illető szerkesztők kötelesek azon jelentésekben, melyben a főtítkári hivatalt az általok szerkesztett munkák elkészültéről a 169. pont szerint értesítik, a megjelent kötetben vagy füzetben foglalt dolgozásokról s azok terjedelméről is pontos kimutatást tenni. A főtítkár e kimutatás alapján utalványozza az írói díjakat, melyek azután, az íróknak megküldött főtítkári utalvány folytán, a pénztárnál fizettetnek ki.

172. Az akadémiai könyvtár utalvány nélkül senkinek sem adhat könyvet. A tisztelet- és ingyenpéldányokat a főtítkári hivatal, — a bizottságok külön rendelkezésére adott példányokat pedig az illető bizottságok előadói utalványozzák.

173. A nyomdai, metszői, könyvkötői stb. számlák csak az illető szerkesztő és főtítkár (169. pontban érintett) láttamozása után fizettetnek ki az akadémia pénztára által.

174. Az akadémia összes kiadásaiból két — két példány az akadémia könyvtárába tételik, — tíz — tíz példány pedig a raktárban fentartatik, a többi példányok a raktárból, szükséglet szerint, kereskedésbe adatván.

175. A könyvek kelendőségének előmozdítása végett:

a) Az akadémia gondoskodott, hogy kiadványai a lapokban havonként hirdettesse-nek. Mindazáltal az akadémiai könyvtár kötelezettsége, mely szerint az új könyveket a Buchhandlerblatt című lapban hirdetni tartozik saját költségén, érvényben marad.

b) Az akadémiai könyvtár köteles az akadémia könyveinek kezelésében, szétkül-dözésében, minél nagyobb pontossággal és buzgósággal járni el, s vidéki bizományo-sokról gondoskodni országszerte.

c) Az új könyvek ára lehető olcsóra tétessék. A régibb munkák pedig leszállított áron árulhatnának.

d) Az akadémiai könyvtár az akadémia kiadásairól koronként könyvészeti jegy-zékeket tesz közzé. E jegyzékekben a gyűjteményes kiadások (Évkönyvek, bizottsági Közlemények stb.) részletes tartalma is fölveendő.

e) A bizottságok füzetekinek borítékain is folyvást hirdetendők az illető szakbeli aka-démiai kiadások.

f) Oly tagok részére, kik az akadémia által kiadott munkák ismertetésére vállalkoz-nak, néhány példány minden munkából rendelkezésére áll a főtítkárnak. Egyébiránt akadémiai végzés által minden újonnan megjelent akad. kiadvány szerkesztője vagy szerzője fel van híva, azt az illető legközelebbi osztályülésben bemutatni, s rövid is-mertetését oly módon elkészíteni, hogy az az Értesítőben s a nagyobb lapokban közzé tétethessék.

g) A gyűjteményes címek, mint szintén akadályai a könyvek kelendőségének, ezen-túl az akadémia kiadásaiban lehetőleg kerülendők. A már folyamatban levő munkákra nézve pedig a kötetek borítékain a kötet tartalmát jelentő külön címek tételnek főcí-mekké, a közös címek felül kisebb címbetűkkel jelöltetvén.

176. Azon külső tudományos testületek, melyekkel az akadémia csereviszonyt folytat, a következők: s pedig

a) azok, melyek a népszerű, fordított vagy kézikönyveken kívül mindent kapnak:

Amsterdam: K. Akademie von Kunsten en Wetenschappen.

Bécs: Kais. Akademie der Wissenschaften.

Bécs: Bibliothek des geh. Haus-, Hof- und Staatsarchivs.

Berlin: K. Preussische Akademie der Wissenschaften.

Brüsszel: Académie R. des Sciences et belles lettres.

Göttingen: K. Societät der Wissenschaften.

Krakó: K. Gelehrte Gesellschaft.

London: Royal Society.

München: K. Bairische Akademie der Wissenschaften.

New-Orleans: Academy of Sciences.

Petersburg: Akad. Imp. des Sciences.

Washington: Smithsonian Institution.

b) azok, melyek Évkönyveket, Értesítőket, történelmi, archaeologiai, statisztikai, geographiai kiadásokat kapnak:

Bécs: K. k. Geographische Gesellschaft.

Belgrád: Société Savante Serbe.

Berlin: Gesellschaft für allgem. Erdkunde.

Boroszló: Verein für Gesch. und Alterthümer Schlesiens.

Brünn: Bibliothek des mähr. schles. Landes-Ausschusses.

Görlitz: Oberlausitzische Gesellschaft.

Kopenhága: Société des antiquaires du Nord.

Lisabon: Academia Reale.

London: R. Institution of Great Britain.

London: Ethnological Society.

London: Society of Antiquaries.

London: Royal Geographical Society.

Nürnberg: Germanisches Museum.

Páris: Académie des Inscriptions.

Páris: Académie des Sciences morales et politiques.

Páris: Société Geographique.

Petersburg: Soc. Geographique Imp. de Russie.

Prága: K. Böhm. Gesellschaft der Wissenschaften.

Prága: Gesellschaft des vaterland. Museums.

Új-York: Geogr. and Statistical Society.

Velence: Istituto R. Veneto delle Scienze ed Arti.

c) azok, melyek az Évkönyveket, az Értesítő nyelvtudományi füzeteit s a nyelvtudományi kiadásokat kapják:

Calcutta: Asiatic Society of Bengal.

Firenze: Academia della Crusca.

Helsingfors: Finnlandi Tud. Társaság.

Konstantinápoly: Société orientale.

Lipce: Deutsche Morgenl. Gesellschaft.

London: Royal Asiatic Society.

London: Philological Society.

Páris: Académie Française.

Páris: Société Asiatique.

- d) a statisztikai és magyar nyelvrokonyságra vonatkozó kiadásokat:
Helsingfors: Finn Irodalmi társaság.
- e) azok, melyek az Évkönyvek, és Értesítő math. és természettudományi füzeteit s a math. és természettudományi kiadásokat kapják:
Bazel: Naturforschende Gesellschaft.
Bécs: K. k. Zoologisch-botanische Gesellschaft.
Bécs: Geologische Reichsanstalt.
Berlin: Physikalische Gesellschaft.
Bern: Allg. Schweizerische Gesellschaft für die gesammten Naturwissenschaften.
Cherbourg: Soc. Imp. des Sciences naturelles.
Dijon: Acad. des Sciences et belles lettres.
Edinburg: Royal Society.
Frankfurt a M.: Physikalischer Verein.
Genf: Société de physique et d' Histoire naturelle.
London: Antropological Society.
London: Geological Society.
London: Museum of practical Geology.
London: Zoological Society.
London: R. Astronomical Society.
London: Practical Society.
Saint-Louis: Academy of Sciences.
Madrid: Acad. Reale.
Manchester: Literary and Philosophical Society.
Ohio: Ohio State Agricultural Society.
Páris: Académie des Sciences.
Philadelphia: American Philosophical Society.
Philadelphia: American Acad. of Natural Sciences.
Stockholm: Acad. R. des Sciences.
- f) A történelmi bizottság minden kiadását:
Nápoly: Grande Archivio Nazionale.
- g) azok, a melyek csupán az archaeologiai bizottság kiadásait kapják kezdettől fogva:
Altenburg: Historische u. antiquarische Gesellschaft.
Augsburg: Historischer Kreisverein im Regierungsbezirke von Schwaben und Neuburg.
Bécs: K. k. Centralcommission zur Erhaltung u. Erforschung der Baudenkmäler.
Bécs: Alterthumsverein zu Wien.
Bécs: K. k. Antikencabinet.
Berlin: Verein für die Kunst des Mittelalters.
Berlin: Numismatische Gesellschaft.
Bonn: Verein der Alterthumsfreunde im Rheinlande.
Brünn: Historisch-Statist. Section der k. k. Mährisch-Schlesischen Gesellsch. für Ackerbau, Natur- und Landeskunde.
Brüssel: Société numismatique Belge.
Darmstadt: Verein f. d. Hessische Gesch. u. Alterthumskunde.
Drezda: Königl. Sächsischer Verein für-Erforschung vaterländ. Alterthümer.
Hála: Sächsisch-Thüringischer Alterthumsverein.
Innsbruck: Ferdinandeum für Tyrol.
Kiel: Kön. Schleswig-Holstein-Lauenburgische Antiquarische Gesellschaft.

Laibach: Historischer Verein für Krain.
 Leiden: Musée néerlandais d' antiquités.
 Liége: Institut Archéologique Liégeois.
 Linz: Museum Francisco-Carolinum.
 Lüneburg: Alterthumsverein zu Lüneburg.
 Luxembourg: Société Archéologique du Grand-Duché de Luxembourg.
 Mainz: Verein für Erforschung Rheinischer Geschichte und Alterthümer.
 München: Historischer Verein für Oberbaiern.
 Namur: Société Archéologique de Namur.
 Nápoly: Reale Accademia de Archeologia.
 Wiesbaden: Verein für Nassausche Alterthumskunde.
 Paderborn: Verein f. Gesch. u. Alterthumskunde Westphalens.
 Regensburg: Historischer Verein für die Oberpfalz.
 Riga: Gesellschaft für Gesch. und Alterthumskunde der Russischen Ostsee-Provinzen.
 Róma: Istituto di Corrispondenza Archeologica.
 Salzburg: Vaterlandisches Museum Carolino-Augustum.
 Stuttgart: Württembergischer Alterthumsverein.
 Ulm: Verein für Kunst und Alterthümer.
 Zürich: Antiquarische Gesellschaft.
 h) az akadémia mindennemű archaeologiai kiadásait kapja:
 Páris: Société d' Archéologie et d' Histoire.
 i) a történelmi, philosophiai, és jogtudományi kiadásokat kapja:
 Laibach: Juristische Gesellschaft.
 j) a statisztikai kiadásokat kapják:
 Berlin: Porosz statisztikai hivatal.
 Berlin: Hübner Ottó intézete.
 Jena: Statist. Bureau der Vereinigten Thüringischen Staaten.
 k) a történelmi kiadásokat kapja:
 Gratz: Histor. Verein für Steiermark.
 l) Évkönyveket, Értesítőket, történelmi, archaeologiai, statisztikai, geographiai kiadásokat és természettudományi kiadásokat kap:
 Brüsszel: Établissement géographique etc. de. M. Van der Maelen.
 m) a philosophiai, törvény-, történettudományi osztályok, s a történelmi és archaeologiai bizottságok kiadásait kapja:
 Nápoly: Reale Accademia delle Scienze Morali e Politiche.
 n) a természettudományi és matematikai kiadásokat:
 Bécs: Kais. Mineralien-Kabinet.
 o) az archaeologiai bizottság kiadásait és a magyar Történelmi Okmánytárt:
 Meckl.-Schwerin: Verein für Mecklenburgische Geschichte und Alterthumskunde.
 p) a statisztikai, math. és természettudományi kiadásokat:
 Washington: Departement of Agriculture of the United States of America.
 177. A magyar korona területén levő tudományos testületek és intézetek, vagy a külföldön levő magyar könyvtárak, melyeknek az akadémia kiadásai megküldését elhatározta: és pedig
 a) mindennemű kiadásait:
 Az erdélyi országos Muzeum.
 A pozsonyi jogakadémia.
 A pozsonyi kir. főgymnasium.
 A pozsonyi prot. főiskola könyvtára.

A zágrábi jogakadémia.
 A kassai jogakadémia.
 A kassai kir. fő-reáltanoda.
 A nagyváradi jog-akadémia.
 Az árvai Csaplovics-könyvtár.
 A debreceni ref. collegium.
 A sárospataki ref. collegium.
 A losonczy köz könyvtár.
 A kecskeméti r. kath. lyceum.
 A kecskeméti ref. főiskola.
 A mármaros-szigeti r. főtanoda.
 A pápai ref. collegium.
 A késmárki főiskola könyvtára.
 A holdmezővásárhelyi ref. főgymnasium.
 Az eperjesi evang. collegium.
 A kolozsvári ref. collegium könyvtára.
 A kolozsvári r. kath. lyceum.
 A kolozsvári unit. collegium.
 A lőcsei kath. főgymnasium.
 A marosvásárhelyi ref. collegium.
 A marosvásárhelyi Teleki-féle könyvtár.
 A nagyenyedi ref. főiskola.
 A hálai magyar tanulók könyvtára.
 A szarvasi evang. főiskola.
 A nagykörösi ref. lyceum.
 A budai József-műegyetem.
 A budai k. főgymnasium.
 A bécsi akadémiái olvasókör.
 A jénai Bibliotheca Hungarorum.
 A pesti kir. főgymnasium.
 A pesti fő-reáltanoda.
 A pesti ágost. hitv. gymnasium.
 A pesti ref. theologiai intézet könyvtára.
 A Matica serbska.
 Az egri érseki lyceum.
 A nagy-szebeni kir. jogakadémia.
 A győri kir. jogakadémia.

b) Az Évkönyvek történelmi darabjait s a történelmi, archaeologiai és statisztikai kiadásokat kapják:

Szeben: Verein für Siebenb. Landeskunde.

Zágráb: Déli szláv történelmi- és régiségtani társulat.

c) az Évkönyvek math. és természettudományi darabjait, s a math. és természettudományi kiadásokat kapják:

Buda: a kir. fő reáltanoda.

Pest: Kir. magyar természettudományi társulat.

Szeben: Siebenbürg. Verein für Naturwissenschaft.

Pozsony: Verein für Naturwissenschaft.

d) az Évkönyvek történelmi darabjait, s a történelmi-, nyelv- és széptudományi kiadásokat kapja:

- A pesti nemzeti színház könyvtára.
 e) a math. és természettud. osztály kiadásait:
 A magyarhoni földtani társulat.
 f) A Magyar Nyelv Szótárát:
 A pesti nemzeti színészeti tanoda.
 g) Az Értekezéseket és közleményeket:
 A szászvárosi ref. gymnasium.
 A beszercebányai evang. gymnasium.
 h) az Értesítőt, és a Nyelvtudományi, Philosophiai, Történettudományi, Mathematikai, Természettudományi Értekezéseket:
 Az eperjesi kir. kath. főgymnasium.
 A székesfejevári alreáltanoda.
 A nagy-becskereki algymnasium.
 A miskolczi helv. hitv. gymnasium.
 A nagy-szebeni kir. államgymnasium.
 i) a történelmi kiadásokat:
 Zágráb: Déli szláv tud. Akadémia.
 k) a statisztikai kiadásokat:
 Pest: A földmivelés, ipar, és kereskedelmi ministerium statisztikai szakosztálya.
 l) A segesvári ág. gymnasium kapja a következő kiadványokat: Nyelvtud. Tört. és Természettud. Értekezések. Nyelvtud. Mathem. és Term. Közlemények. Évkönyvek nyelvtud. math. és term. füzetek. Régi nyelvemlékek, Corpus Grammat. Történettár (a XIII. kötettől kezdve). Archaeol. Értesítő. (A folyóiratok 1868. elejétől.)
 m) Az Értesítőt és Értekezések minden osztályát:
 A gráczi akad. olvasóegylete.
 A székely-udvarhelyi gymnasium és jogi tanoda, együtt.
178. A külföldi tudományos intézetek és társulatok, s a hazaiak közül azok, melyek csereviszonyban állanak kiadásaikra nézve a M. Tud. Akadémiával, az akadémia könyvtára által veszik az őket illető küldeményeket.
179. A főtitkári hivatal ügyel fel, hogy e küldeményezés évenként többször pontosan történjék.
180. A könyvküldeményekhez, azon tudományos testületek nyelvét tartva szem előtt, melyekhez a küldemények intéztetnek: magyar – francia, magyar – angol és magyar – német nyelven írt, nyomtatott kísérőlevél és vételi elismervény mellékeltek. A könyvküldemények csomagai folyó számmal láttatnak el, s a kísérőlevélbe az illető csomag száma s a könyvek címei (egyes esetekben latin vagy francia fordításban is) bejegyzetnek.
181. Minden könyvküldemény, a csomag számával, tartalmával, s a küldés keletével együtt, e végre nyitott küldeményi könyvbe iktattatik, — a mely könyvben az egyes intézetek, testületek, társulatok számára, a melyekkel az akadémia csereviszonyban áll, külön lapok nyitvák.
182. A csomagolási és szállítási költségeket az akadémia megtéríti a szállítást eszközöző könyvtárának.
183. A főtitkári hivatal a visszaérkezett vételi elismervényeket egybegyűjti, s időnként jelentést tesz a csereviszonyról és könyvküldeményekről.
184. A főtitkári hivatal időközben is jelentést tesz minden nevezetesebb küldeményről, kivált ha valamely intézet valamely hiánynak pótlását kívánja.

185. A főtitkár intézkedik, hogy a 164-dik pontban érintett ingyen példányok, óhaj-
tásukra, az akadémia külföldi tagjainak is megküldessenek évenként legalább kétszer.
S e küldemények költségeit az akadémia viseli.

186. A 177. a) pont alatt elsorolt intézetek, az erdélyi és zágrábi Muzeumot kivéve,
magok gondoskodnak az akadémia által részökre megajánlott példányok átvételéről.

*(Magyar Tudományos Akadémiai Almanach MDCCCLXX-re. Pest, 1870. Eggenber-
ger. 125–178. p.)*

14.

A M. T. AKADÉMIA ÜGYRENDJE (1912)

I.

Osztályok

1. §. Az Akadémia három tudományos osztályból áll, a melyeknek köre, két – két osztályba csoportosítva, következőleg állapítottatott meg:

I. Nyelv- és széptudományi osztály: A) Nyelvtudományi osztály. B) Széptudományi osztály.

II. Philosophiai, társadalmi és történelmi tudományok osztálya: A) Philosophiai és társadalmi tudományok osztálya. B) Történelmi tudományok osztálya.

III. Matematikai és természeti tudományok osztálya: A) Matematikai és physikai tudományok osztálya. B) Természettudományok osztálya.

II.

Tagok

2. §. Minden osztály az Alapszabályok 22. §-ában meghatározott számú tiszteleti, rendes és levelező tagokból áll; a rendes és levelező tagok felerészben az A), felerészben a B) osztályhoz tartozó tudományok művelői közül választatnak. A tiszteleti tagoknak az Akadémia mindennemű ülésében székök és szavazatuk van.

3. §. A *tiszteleti tagok* kötelességei az Alapszabályok 14. §-ából folynak. Elvárja tőlük az Akadémia, hogy ülésein mennél gyakrabban megjelenjenek és érdekeiket buzgóan előmozdítsák.

4. §. A *rendes és levelező tagok* kötelességei a következők:

a) Időnként szaktudományuk előbbvitelére szolgáló értekezéseket bemutatni és folytonosan részt venni az Akadémia munkásságában.

b) A szakjokban feltűnő nevezetesebb haladásokat, valamint a tudományosság előmenetelére szolgálható tényeket, adatokat és észleleteket az illető osztályban ismertetni.

c) A tudományok magyar nyelven gyarapítására az Akadémián kívül is törekedni.

d) A vélemény-adásra hozzájuk utasított mindennemű nyomtatott vagy kézirati munkákat, pályaműveket, tanulmányokat, fölfedezéseket, javaslatokat megvizsgálni és a megszabott időre írott jelentést tenni rólok.

e) Minden egyéb, az osztálytól nyert megbízásokban eljárni.

5. §. Az Akadémia tagjai tartoznak tudományos dolgozataik jegyzékét évenként az Almanach számára a főtítkári hivatalhoz beküldeni. Ugyane célból az ujonnan választott tagok a születésükre vonatkozó adatokat is közlik a főtítkárral.

6. §. A tagok fölkéretnek, hogy önéletrajzi följegyzéseiket pecsét alatt a főtitkári hivatalba küldjék be, hogy azokat haláluk után fel lehessen használni.

III.

Titkárok

7. §. A *főtitkár* teendői (az Alapszabályok 45. §-a szerint) a következők: a) A hatásköréhez tartozó ülések jegyzőkönyveit három nap alatt elkészíti, úgy az elnökkel, mint az elnök által kijelölt tagokkal hitelesítetteti és a szükséges számú példányokban letisztáztatja. b) Az illető határozatokat a jegyzőkönyv hitelesítésétől számítandó 8 nap alatt végrehajtja, akadály esetében az elnököt értesíti. A végrehajtás a főtitkári hivatal Iktató-könyvében feljegyzendő. c) A jegyzőkönyv azon szakaszát, melynél fogva valamely ügyben bizottság küldetik ki, kiírhatja s az illető bizottsági elnöknek 8 nap alatt, sürgetős esetben hamarabb is, saját aláírásával megküldi, hogy ez a kiküldött tagokat egybehivathassa és a bizottság a jegyzőkönyvileg kijelölendő zárnagra jelentését beadhassa. d) A függőben levő tárgyakat, be nem adott jelentéseket stb. nyilvántartja, elintézésüket koronként sürgeti, s ha eredménye nem lenne, az Akadémiának jelentést tesz. e) A levelezést vezeti. Ez a mennyiben az Akadémia nevében, külföldi intézetekkel és tudósokkal folytattatik, rendszerint két nyelven szerkesztendő, t. i. az eredeti magyar szöveg mellett, mely mint olyan aláíratik, oldallag latinul, vagy azon tudományos testület nyelvén, melyhez a levél az Akadémia nevében intéztetik. f) Szerkeszti az Akadémia Értesítőjét, Almanachját s minden nyomtatványát, melyek nem az osztályok vagy bizottságok gondjai alá tartoznak. g) Hivatalának levéltárára felügyel, s belőle a tagoknak csak térítvény mellett kölcsönöz. h) Az akadémiai kiadások költségeit a költségvetés alapján utalványozza, s erről könyvet vezet. Az utalványozás körül követendő eljárást az igazgató-tanács ügyrendje szabályozza. i) Az Akadémia vagyoni ügyei körül az igazgató-tanács ügyrendjében megállapított teendőket végzi. k) Gondoskodik arról, hogy a főtitkári hivatal tisztviselői kötelességeiket pontosan teljesítsék. l) Az Akadémia palotájában a főtitkári irodával kapcsolatos lakásban tartozik lakni. m) Az ünnep-, vasárnapok és a szünet kivételével köteles naponként délelőtt az irodában két hivatalos elfogadó órát tartani, valamint az összes- és osztályülések napján is délután 4–5-ig, s egyszersmind kívánatos, hogy az osztályülésekben rendszeren részt vegyen. n) Szünete 2 hónapra terjed, július- és augusztusra. Ez idő alatt az osztálytitkárok, az Akadémia elnökének engedelmével, kölcsönös megállapodás szerint helyettesítik.

8. §. Az *osztálytitkárok* az alapszabályok 50. §-a értelmében, az osztály előadói, jegyzői és szerkesztői. Nevezetesen: a) Az osztályülés jegyzőkönyvét, az ülés után 24 óra alatt elkészítvén, hitelesítetteti s beküldik a főtitkárhoz, hogy az Akadémiai Értesítőben kinyomassa. Egy példány az osztály használatára marad. b) Az osztály hatásköréhez tartozó határozatokat 8 nap alatt foganatosítják. c) Szerkesztik az osztály kiadványait s ügyelnek arra, hogy bennök az Akadémia helyesírása megtartassék. d) Nyilvántartják az osztály összes ügyeit és vezetik levelezését. e) Mint az osztályelnök megbízottjai, ők gondoskodnak a zárt osztályülések havonkénti, vagy szükség esetében rendkívüli egybehívásáról. Ez ülések jegyzőkönyvét szintén ők vezetik és határozatait végrehajtják. f) Gondoskodnak arról, hogy osztályuk nyilvános ülésein tudományos előadásban hiány ne legyen: e végre a zárt-osztályülést jóeleve figyelmeztetik; szükség esetén egyes tagokat föl is szólítanak. g) A nyilvános üléseken előforduló tárgyak sorrendjét elkészí-

tik, és kellő időben beküldik a főtitkári hivatalnak, a hírlapokban leendő közzététel végett. h) Gondoskodnak arról, hogy a pályamunkák bírálói jelentéseiket idején elkészítsék, hogy a pályázatok felett a kitűzött határnapon dönteni lehessen. i) Figyelemben tartják az osztály kiadásait és az osztály költségvetése terhére kifizetendő számlákat, illetőleg utalványokat ellenjegyzik.

IV.

Elhunyt tagok végtisztelete és emlékezete

9. §. Elhunyt tagjait az Akadémia a következő végtiszteletben részesíti: a) Az Akadémia palotájára gyászlobogót tűz ki és az elhunyt tag ravatalára koszorút tesz le. b) Ha a haláleset Budapesten fordul elő, az Akadémia tagjai részt vesznek a temetésen, és ha ez az akadémiai ülés idejére esnék, az ülés más napra halasztatik el. c) Ha az elhunyt tag oly szegénységben halt el, hogy tisztességes temetése nem eszközölhető, erről az Akadémia gondoskodik.

10. §. Az Akadémia elhunyt tagjai emlékeztét háromféle módon tiszteli meg: a) Rövid *gyászjelentéssel*, a melylyel az elhunyt tag halálát a főtitkár a legközelebbi összes ülésben az Akadémiának tudomására hozza. b) *Nekrologgal*, mely az elhunyt életét s fői pályáját jellemző adatokat tartalmazza és az Értesítőben közzéteendő. c) Arczképes *emlékbeszéddel*, mely az elhunyt életét, munkákodását és hatását behatóbban méltatja. Ez az Emlékbeszéd során adatik ki. d) Az Akadémia az iránta és a tudomány körül kiválóan érdemesült elhunyt tagoknak arczképét saját palotája termeiben elhelyezi. Ezt az illető osztály javaslatára a nagygyűlés határozza el titkos szavazás útján.

V.

Tagválasztás

11. §. A tagválasztás ajánlás alapján történik. Minden akadémiai tagnak joga van a saját alosztályába a saját tudománykörével foglalkozó szakférfiakat tagokul ajánlani; azonban egy – egy tag csak annyit ajánlhat, a hány hely az illető alosztályban üresedésben van.

Az írásbeli ajánlást február végéig a főtitkári hivatalhoz kell beküldeni. E határidőn túl azon évre ajánlások el nem fogadtatnak.

A beérkezett tagajánlásokat a főtitkár, osztályok és alosztályok szerint csoportosítva, kinyomtatja és az összes tagoknak megküldi.

A nagygyűlés első napján mindegyik osztály a saját tagjai által ajánlottakra titkosan szavaz és azokat, a kik legalább kétharmad szótöbbséget nyertek, mint az osztály ajánlottait az összes Akadémia elé terjeszti.

Az osztályoknak e jelentéseit a főtitkár a nagygyűlés második napján bemutatja.

A nagygyűlés harmadik napján az összes Akadémia tiszteleti és rendes tagjai titkos szavazással és kétharmad szótöbbséggel választják meg az osztályok ajánlottjai közül a tagokat. Az osztályok egymásutánja sorshúzás útján állapítatják meg, mire a szavazás osztályonként előbb a tiszteleti, azután a rendes, majd a levelező és végre a külső ta-

gokra történik az ajánlottaknak az osztályban nyert szavazataik sorrendjében golyózás által.

A megválasztott tagokat a főtitkár nyomban értesíti megválasztásukról.

VI.

Akadémiai ülések

12. §. Az Akadémia hetenként egyszer, ú. m. hétfőn délután tart ülést; szükség esetén vagy valamelyik osztály kívánatára többször és más napon is tarthat ülést.

13. §. Rendszerint minden hónap utolsó hétfőjén d. u. 6 órakor osztályülések tartatnak. Az október elején tartatni szokott összes ülés szintén 5 órakor kezdődik. Minden ülésre meghívók küldetnek az összes tagoknak, ill. az illető osztály tagjainak, az ülés főbb tárgyainak megjelölésével.

VII.

Összes ülés

14. §. A rendes összes ülés tárgyai:

- a) Emlékbeszédek elhunyt tagok felett.
- b) A tagok elhunytáról szóló gyászjelentések bemutatása és ezzel kapcsolatban az osztályokhoz intézendő felhívás, hogy az emlékbeszédekről gondoskodjanak.
- c) Az akadémiai igazgató-tanács, az osztályok s bizottságok, a hatóságok, társulatok, intézetek és magánosok részéről az Akadémia elé terjesztett ügyek bejelentése és elintézése.
- d) Az egész Akadémiát érdeklő indítványok megvitatása, illetőleg azok tárgyalására bizottságok kiküldése és a bizottsági jelentések megvitatása. Az indítványok írásban nyújtandók be. A tárgyalásukra kiküldött bizottságoknak az indítványozók mindenkor tagjai.
- e) Az állandó bizottságok tagjainak megválasztása az Alapszabályok 35. §-a és az Ügyrend 44. §-a értelmében.
- f) Engedély nem-tagok részére, hogy értekezéseiket az Akadémia osztályülésein személyesen felolvashassák. A ki már egyszer ily engedélyt kapott, az illető osztály határozata alapján újabb összes ülési engedély nélkül máskor is személyesen felolvashat.
- g) Az akadémiai költségvetésnek, valamint az osztályok és bizottságok kívánatainak fölterjesztése az igazgató-tanácsához.
- h) A novemberi ülésen a jövő évi ülések sorrendjének bemutatása.
- i) Az Ügyrend módosítása.
- k) Új alapítványok szabályzatának megállapítása.
- l) A nagygyűlés által az összes ülésre bízott pályázati ügyek elintézése.
- m) Könyvküldemények és egyéb ajándékok bejelentése.
- n) A főkönyvtárnoki tisztre ajánlás, a könyvtári bizottság indokolt javaslata alapján.
- o) A Karátsonyi-, Kóczán-, Ormódy-, Péczely-, Wodianer- és Vojnics-pályázatról szóló jelentés felolvasása és ennek alapján az illető díj odaítélése, valamint esetleg a Kőrösi Csoma Sándor emlékezetére tartandó fölolvadások.

p) Az Akadémiától tudományos gyűlésekre kiküldött tagok jelentései.

15. §. A rendes havi összes üléseken kívül rendkívüli összes ülések tartatnak: a) az október havi első osztályülés előtt, a szünet alatt beérkezett tárgyak bejelentése végett. Ugyanez ülésben bemutatja a főtítkár a beérkezett pályamunkákat; — b) márczius 19-én, mint gróf Teleki József nevenapján. Ezen ülés főtárgya a gróf Teleki-pályázatról szóló bírálati jelentés felolvasása és a jutalom odaitélése.

16. §. Valahányszor szükségesnek mutatkozik, az elnökség rendkívüli összes ülést hív össze, melyre szintén meghívó megy, az ülés tárgyainak megjelölésével.

17. §. Az összes ülések nyilvánosak, de valahányszor az elnök szükségesnek látja, az ülést zártnak nyilatkoztatja ki.

18. §. Szavazattal a tiszteleti és rendes tagok bírnak. Három tag kíváratára az elnök titkos szavazást rendel el. Abszolút többség dönt.

VIII.

Nyilvános osztályülések

19. §. A nyilvános osztályülések tárgyai vagy (az I. osztályban) szépirodalmi művek bemutatása vagy (minden osztályban) szorosán szakbeli előadások és közlések, melyek az illető tudomány előmozdítását célozzák, nevezetesen:

a) ily értekezések az illető osztály köréből, s fölöttük esetleg szóbeli eszmecsere;

b) nagyobb kézirati munkákból egyes szakaszok közlése, az egésznek ismertetésével;

c) mindennemű érdekes közlemények, melyek a tudományok s illetőleg a szépművészetek haladását tárgyazzák, tehát ide vágó figyelemre méltó esetek, vizsgálódások, tapasztalatok, melyek akár az eddigi tanok megerősítésére vagy megvilágítására, akár új nézetek megállapítására szolgának;

d) találmányok bemutatása és fölfedezések bejelentése;

e) nagy figyelmet érdemlő bel- és külföldi munkák ismertetése;

f) az Akadémián kívül álló bel- és külföldi nagyhírű és a tudomány vesztességére elhúnyt férfiak munkálkodásának és hatásának méltatása;

g) a zárt osztályülések közérdekű határozatainak bejelentése;

h) az osztályok körébe tartozó bizottságok működéséről és határozatairól szóló jelentések.

20. §. Minden tagnak joga van előadását az illető osztálytitkárral bizonyos ülésnapra bejegyeztetni. Ha az ekkép jelentkezők száma kelleténél nagyobb volna, az előadás idejére nézve a körülményekhez képest az osztálytitkár, esetleg a zárt osztályülés intézkedik.

21. §. Az osztályülési tudományos előadásokra nézve irányadó határozatok:

a) A felolvasó a részére engedett egy óra alatt vagy egészen fölolvassa értekezését, ha terjedelme engedi, vagy vázlatban terjeszti elő, esetleg mutatóványok közlése mellett. Ez a vázlat szóbeli ismertetés is lehet. Az értekezésnek több ülésben folytatódólagos előadása csak az osztály engedélyével történhetik. Köteles továbbá a felolvasó értekezése kivonatát, még az ülés alatt az Értesítő számára beadni.

b) Nem-akadémikusok, kik valamely értekezést az Akadémia előtt fel kívánnak olvastatni, azt csak a zárt osztályülés helybenhagyásával, s valamelyik osztálybeli tag útján tehetik. Ha pedig személyesen akarnak előadást tartani, erre első ízben az Akadé-

mia engedélyét kell kikérniök, melyet az illető osztály előterjesztése alapján, az összes ülés ad meg (14. §. f).

c) Minden értekezés kirendelt bíráló vagy bírálók írásbeli jelentése alapján vétetik fel az illető osztály „Értekezéseibe”, ill. a III. osztály „Értesítőjébe”.

d) Az előadott munkákkal szabadon rendelkezhetik a szerző. Ha azonban az előadó tag másutt adná ki, fentartja magának az Akadémia, hogy azt saját közlönyében is kiadhassa, s ez esetben díj nélkül.

22. §. Ha valaki fontosabb indítványt szándékozik tenni, jókor bejelenti az illető titkárnak, hogy a tárgysorozatba fölvéttessék; köteles azt egyszersmind az Értesítő számára, még az ülés alatt, írásban is beadni.

23. §. Minden tag csak a saját osztálya üléseiben bír szavazati joggal. Tanácskozó szavazattal azonban, valamint előadási joggal részt vehet bármely osztály ülésében.

24. §. Oly kérdésekre nézve, melyek természetöknél fogva több osztályt érdekelnek, fennmarad az összes ülésre hivatkozás.

IX.

Zárt osztályülések

25. §. Minden osztály havonként egy, szükség esetén több zárt osztályülést tart. E zárt osztályülések célja az osztály kebelében szerves munkásságot fejteni ki, az osztálynak benső és szakügyeit fesztelen körben megvitatni s a tudományos tárgyak körül bizottságilag eljárni, jelesül:

a) gondoskodik a zárt osztályülés a nyilvános ülésekben előadandó tárgyakról;

b) megvizsgáltatja egy tagjával a nem-tag által felolvasásra benyújtott értekezést s elfogadás esetén elő is adatja;

c) ajánlatot tesz az összes ülésnek, hogy valamely nem-tag személyesen olvashasson fel az osztályülésben;

d) a főtitkártól hozzá áttett vagy a szerzőtől egyenesen benyújtott kéziratokat egy tagjával megbíráltatja s véleményt ad, érdemes-e azokat nyílt osztályülésben előterjesztetni;

e) lehetőleg oda törekszik, hogy az osztály tudományszakainak világszerte való haladása főbb mozzanatairól időnként szemle tartassék;

f) formulázza az illető osztály körébe tartozó pályakérdéseket;

g) a pályamunkák megbírálására bizottságot küld ki;

h) gondoskodik az osztály elhunyt tagjai fölött tartandó emlékbeszédekről;

i) gondoskodik az Értekezések során kiadandó munkálatok megbírálásáról;

k) javaslatba hozza és az összesülés elé terjeszti a maga költségvetését, az igazgatótanácstól megszavazott összegeket pedig a kijelölt célokra fordítja;

l) az osztály körébe tartozó állandó bizottságok költségvetéseit az Akadémia elé terjeszti;

m) az osztályelnöki vagy osztálytitkári tisztt üresedése esetén, azt ideiglenesen a legközelebbi nagygyűlésig betölti;

n) az összes ülés felhívására a bizottságokba az osztály részéről tagokat választ és erről az összes ülésnek jelentést tesz.

26. §. A zárt osztályüléseket az osztályelnök megbízásából az osztálytitkár hívja egybe. Az illető osztály tagjainak meghívók küldetnek. Ha fontosabb tárgy van napirenden, az a meghívókon kitétetik.

27. §. A zárt osztályüléseken csak az illető osztály tagjai lehetnek jelen. A tiszteleti, rendes és levelező tagok egyenlő szavazattal bírnak. Abszolút többség dönt. Három tag kiváratára az elnök titkos szavazást rendel el.

28. §. Az osztály három évenként nagygyűlési zárt ülésben választja saját elnökét és az állandó bizottságok tagjait, üresedés esetén pedig kijelöli az osztálytitkárt.

X.

Nagygyűlés

29. §. A nagygyűlés rendszerint a tavaszi évszakban tartatik; napjait az elnökség javaslatára az összes ülés határozza meg.

30. §. Egy hónappal előbb a nagygyűlés üléseinek sorrendjét a főtitkár, körlevélben, az Akadémia összes beltágjainak tudomására hozza.

31. §. A nagygyűlés üléseiben közönség nem jelenhet meg.

32. §. A nagygyűlés első napján mindegyik osztály nagygyűlési zárt ülést tart. Ennek tárgyai:

a) A nagyjuttalom és Marczibányi-mellékjuttalom odaitélése tárgyában javaslattevél.

b) A pályamunkák bírálatának bemutatása.

c) Új pályakérdések formulázása.

d) Osztályelnök választása.

e) Osztálytitkár kijelölése.

f) Az állandó bizottságok tagjainak kijelölése.

g) Az osztályba ajánlott tagok fölött szavazás.

33. §. A nagygyűlés második napján az összes Akadémia tart ülést. Tárgyai:

a) A nagyjuttalom és Marczibányi-mellékjuttalomnak az illető osztály javaslata alapján odaitélése.

b) A pályázatok eldöntése.

c) A jutalmazott pályamunkák jelíges leveleinek felbontása, a többi jelíges levelek elégetése.

d) Az osztályoktól formulázott új pályakérdések bejelentése.

e) Az osztályok tagajánlásainak bemutatása.

f) Az elhunyt tagok arczképének a képes terembe való felvétele iránt, a 10. §. d) pontja értelmében, határozás.

g) Tagoknak, saját kérelmekre, egyik osztályból a másikba áthelyezése, azon osztály véleménye alapján, a melybe fölvetetni óhajtanak.

h) Az ünnepélyes közülés programjának bemutatása.

34. §. A nagygyűlés harmadik napján az összes Akadémia második ülését tartja, melynek tárgyát a nagygyűlés hatásköréhez tartozó választások és a netán függőben maradt ügyek teszik.

35. §. Üresedés esetében a nagygyűlés igazgató tagot is választ ez ülésben (Alapszab. 23. §.). Ha az igazgató-tanácsnak az Akadémia által választott valamely tagja olyan tisztséget vállal (elnök, másodelnök, főtitkár), melynél fogva e tanácsnak hivatalból tagja lesz, akkor az Akadémia legközelebbi nagygyűlésén az igazgató-tanácsban megüresedett helyet új választással tölti be. A hivatalától megváltó (elnök, másodelnök, főtitkár) azonban, ha már előbb az igazgató-tanácsnak tagja volt, abba újabb választás nélkül azonnal visszalép, mielőtt az Akadémia által választott tagok létszámában üresedés áll be.

XI.

Elegyes ülés

36. §. Mikor az elnök vagy másodelnök állása, akár a három évi ciklus leteltével, akár halálozás vagy lemondás következtében betöltendő, vagy főtitkár választandó, a nagygyűlés harmadik napján elegyes ülés tartatik. Szükség esetén, az elnökök és a főtitkár választása végett, nagygyűlés idején kívül is megtartható az elegyes ülés; ez esetben a meghívó levelek egy hónappal előbb, az ülés tárgyának megjelölésével küldendők szét.

37. §. Az alapszabályok 56. §-ában jelzett esetben, az Alapszabályok változtatása iránt, a nagygyűlés idején tartandó elegyes ülés határoz.

XII.

Közülés

38. §. Az ünnepélyes közülés tárgyai:

- a) Elnöki megnyitó beszéd;
- b) Főtitkári jelentés az Akadémia munkálkodásáról, valamint az elhunyt és megválasztott tagokról;
- c) Emlékbeszédek;
- d) Tudományos és szépirodalmi előadások.

39. §. A közülésen felolvasandó emlékbeszédeket és előadásokat az Akadémia és az osztályok elnökeiből s titkáraiból alakított bizottság állapítja meg.

40. §. A közülési előadások tiszteletdíja (bele nem értve az elnöki megnyitó beszédet és a főtitkári jelentést) összesen 600 korona.

XIII.

Széchenyi-ünnep

41. §. Az Akadémia halhatatlan alapítója emlékére időnként Széchenyi-ünnepet tart.

Ez ünnepnek, mely közülésen megy végbe, főtárgya egy – egy olyan előadás, mely az irodalom vagy tudomány valamely ágának fejlődését vagy egyes fontos és közérdeklő kérdéseit tárgyalja és egyszersmind számot ad arról, mit tett az Akadémia e fejlődés előmozdításával azon czélok megvalósítására, melyeket Széchenyi István tűzött eléje.

42. §. Halhatatlan nagy alapítója emlékére alapította az Akadémia 1896-ban a Széchenyi-múzeumot, mely gróf Széchenyi István munkáit, kéziratait és arczképeit, valamint e reá és nagy kortársaira vonatkozó egyéb ereklyéket tartalmazza és a közönség előtt meghatározott napokon és órákban díjtalanul nyitva van. E múzeum felügyelete az akadémia főkönyvtárnokára van bízva.

XIV.

Állandó bizottságok

43. §. Az állandó bizottságok a következők:

a) nyelvtudományi; b) irodalomtörténeti; c) classica-philologiai; d) történelmi; e) hadtörténeti; f) archaeologiai; g) nemzetgazdasági; h) matematikai és természettudományi; i) szótári; k) könyvkiadó; l) könyvtári bizottság.

44. §. E bizottságok közül: a nyelvtudományi, az irodalomtörténeti és classica-philologiai az I. osztály, a történelmi, hadtörténeti, archaeologiai és nemzetgazdasági a II. osztály, a matematikai és természettudományi a III. osztály kifolyásának tekintendők, s az illető osztályhoz a következő viszonyban állanak:

a) A bizottságok tagjait az illető osztály, nagygyűlési zárt ülésében, a megfelelő tudományszakkal foglalkozó akadémiai tagok sorából jelöli ki és a nagygyűlés második napján tartandó ülés elé terjeszti, a mely a bizottságok tagjait három évre megválasztja. Ha a három év tartama alatt új bizottsági tagok választása mutatkoznék szükségesnek, ez bármely összes ülésen, az illető osztály ajánlatára megtörténhetik; de az ekkép megválasztott tagok megbízatása az egész bizottsággal egy időben jár le.

b) A megalakult bizottságok, szintén három esztendőre, megválasztják elnöküket a tiszteleti vagy rendes tagok, és előadójukat a rendes vagy levelező tagok sorából. Az előadó a bizottság ülésein a jegyzőkönyvet vezeti, határozatait foganatosítja, jelentéseit szerkeszti, kiadványaira felügyel, a bizottság terhére kifizetendő számlákat és utalványokat ellenjegyzi.

c) A bizottságok oly szakférfiak sorából, kik nem tagjai az Akadémiának, segédtagokat hívhatnak meg, a kiket az osztály útján, megválasztás végett, az összes ülés elé terjesztenek. De ezeknek csak tanácskozó szavazatuk van és számuk a bizottsági tagok számának felét meg nem haladhatja.

d) A bizottságok az év végén jelentést mutatnak be működésükről az osztálynak, hozzászólolván a jövő évi munkásság tervrajzát és a költségvetést. E jelentések kinyomatnak az Értesítőben.

45. §. A szótári, a könyvkiadó és a könyvtári bizottság az összes Akadémia kifolyásának tekintendők.

a) A szótári bizottság tagjait a nagygyűlés választja. Főfeladata a Magyar Nyelv Nagy Szótárának előkészítése.

b) A könyvkiadó bizottság tagjai: az Akadémia elnökei, főtítkára, osztályelnökei és osztálytitkárai, továbbá minden osztály által a nagygyűlési zárt osztályülésen három évre választandó és a nagygyűlésen megerősítendő két – két akadémiai tag.

c) A könyvtári bizottság tagjai: az Akadémia elnökei és főtítkára, az osztályok elnökei és titkárai, s az Akadémia főkönyvtárnoka, továbbá a Nemzeti Múzeumi, az Egyetemi és Műegyetemi könyvtár igazgatója.

d) E bizottságok a szükséghez képest tesznek jelentést az Akadémiának.

XV.

Nyelvtudományi bizottság

46. §. A nyelvtudományi bizottság működése körét teszi: A) A szorosabb magyar nyelvtudomány, melynek feladata: a) A magyar nyelv tudományos ismeretét előbbre vinni és szigorú kritikával kidolgozott munkálatokban közrebocsátani. b) A gyűjtött és gyűjtendő nyelvanyagot rendszerbe foglalva előadni, tudományos szótárakról gondoskodni, különösen a tájszótár s mesterműszótár szerkesztését folytatni. c) A műnyelv alakulását szemmel tartani, s általában az irodalmi nyelvművelést olyképen ellenőrizni, hogy egyrészt hiányos nyelvismeretből folyó erőszakos szóképzéssé ne fajuljon; másrészt pedig az idegen nyelvek hatása a magyar nyelvnek grammatikai, különösen syntaktikai szerkezetét meg ne hamisítsa; végre az eddig elkövetett nyelvrontások lehető orvoslására törekedni. d) Az alapszabályok 3. §-a értelmében a magyar nyelv emlékeinek fölkeresése, megismertetése és kiadása.

B) A tágabb értelemben vett magyar nyelvtudomány, melynek feladatai: a) A magyarral hasonló ú. n. ural-altáji nyelveket behatóan tanulmányozni s ismereteket anyaggyűjtéssel, nyelvtanok és szótárak kiadásával előmozdítani. b) Ez ismereteket tudományosan feldolgozni, kiváló tekintettel arra, hogy a magyar nyelv tényeinek földerítésére vagyis tudományos megfejtésére szolgáljanak. c) Más, bár nem hasonló alkotású nyelveknek, a melyek a magyarral érintkeztek, reá gyakorolt hatását feltüntetni.

XVI.

Irodalomtörténeti bizottság

47. §. Az irodalomtörténeti bizottság föladatai: a) A magyar irodalomtörténeti kút-fők fölkeresése, gyűjtése, kiadása; különös figyelmet fordít az írók levelei, naplói, följegyzései kiadására, bármely nyelven irattak. b) Régibb írók kritikai kiadása, életrajzzal és jegyzetekkel. c) Könyvészeti és irodalomtörténeti munkák iratása, pályázat és megbízás útján, s kiadásuk eszközzése.

Az irodalomtörténeti bizottság választja az öt tagból álló Kazinczy-bizottságot, melynek föladata Kazinczy Ferenc összes munkáinak és teljes levelezésének a tudomány igényeinek megfelelő kiadása.

XVII.

Classica-philologiai bizottság

48. §. A classica-philologiai bizottság feladata: a) A görög és római classicusoknak magyarrá fordítása. Ezekből rendszeres gyűjteményt indít meg, melybe csak olyan fordításokat vesz föl, melyek mind a tudományos, mind az irodalmi követeléseknek megfelelnek. b) Görög és római irodalomtörténeti munkák iratása és kiadásuk eszközzése. c) Szövegkiadások, melyek önálló kritikai apparátuson alapulnak. d) A philológiának hazánkbeli történetére vonatkozó adatok gyűjtése és feldolgozása. e) A classicus iro-

dalmaknak a magyar irodalomra gyakorolt hatásának kiderítése. f) A magyarországi latin irodalom tanulmányozása és emlékeinek kiadása.

E bizottság elé tartozik egyáltalában a classica-philológiát illető minden ügy, mely az Akadémia körében előfordul. Ide tételnek át az Akadémiához beküldött mind azon munkák, melyek az ó-kor két classicus népének nyelvét és irodalmát illetik. A bizottság gondoskodik megbíráslásukról, s ha az Akadémiához méltóknak itéli, az I. osztálynak, illetőleg az egész Akadémiának kiadásra vagy támogatásra ajánlja.

XVIII.

Történelmi bizottság

49. §. A történelmi bizottság feladata a magyar történelem kútfőinek felkeresése, gyűjtése, kiadása és feldolgozása. E végre a) levelezésbe bocsátkozik nyilvános és magán könyv- és levéltárak birtokosaival s őreivel, egyes gyűjtőkkel és történetkedvelőkkel, az itt – ott fenmaradt kútfőszerű emlékekről való tudomás, regesták, hű másolatok szerzése végett. Különösen b) kötelességének tartja nemcsak a rögtön kiadandókat gyűjteni s közzétételüket azonnal eszközölni, hanem különben is mindent megszerezni, a mi a reá bizott célok elérésére szolgálhat. E célra szolgálnak:

A) A Történelmi Tár, melynek fő célja a magyar történeti kútfők ismeretének előmozdítása s kisebb kútfők közlése. Ilyenek különösen: 1. megyék, városok s kisebb községek községi életére, jogviszonyaira és szervezetére vonatkozó iratok, mint statutumok, jegyzőkönyvek, jövedelmi és költségkimutatások; 2. családok, uradalmak, egyházmegyék, káptalanok, szerzetek és egyházi községek történetére vonatkozó iratok, tehát az ok- és alapítványlevelek, végrendeletek, nemzedékrendi jegyzetek, jószágbecsük és jövedelmi kimutatások, egyházlátogatásról szóló jelentések, anyakönyvek és nekrológiumok kivonatai stb.; 3. a földművelés, műipar és kereskedelem történetére vonatkozó emlékek, mint urbáriumok, czéhszabályok, árszabások, vásári kiváltságok stb.; 4. a törvényhozás, közigazgatás, országos pénz ügy és jogszolgáltatás történetét felvilágosító jelentések, utasítások, magán-naplók, összeírások, nevezetesebb pörök és ítéletek; 5. a külviszonyokat felderítő állami szerződések, békekötések s rájuk vonatkozó követési utasítások, jelentések; 6. egyes nevezetesebb eseményekre és személyekre vonatkozó okiratsorozatok, levelezések; 7. régi kéziratokban és könyvekben található történeti följegyzések és naplók; 8. tudományos intézetek történeti emlékei; 9. felírások; 10. levél-, könyv- és kéziratárak történeti kéziratainak és okmányainak ismertetése, kivonatai, regesták alakjában; 11. ismertető sorozata a Magyarországot s régi tartományait illető, külföldön megjelenő történeti kútfőknek, úgyszintén külföldi munkákba található magyar történeti kútfő-közlések kivonatai; 12. az Akadémiához érkező okmányok tartalomjegyzékes folyó sorozata.

B) A Magyar Történelmi Emlékek, melyeknek főosztályai: a) Okmánytárak, egyes nagyobb korszakok, vidékek, hatóságok, családok vagy tárgyak szerint, oklevelekből s másnemű hivatalos és történeti érdekű magán-írományokból, melyek eddig vagy egészben, vagy részeikben kiadatlanok, vagy kézen nem forgó, főképp külföldi munkákban jelenvén meg, íróink előtt nagyobbbrészt ismeretlenek; vagy ha nálunk megjelentek is, részint nem jutottak még be okleveles gyűjteményeinkbe, részint igen hibásan adattak ki. — b) Kútfőszerű történetírók. — c) Országgyűlési írományok: acták, naplók, kiadatlan törvényszövegek. — d) Magyarország diplomáciai emlékei.

C) A történelmi bizottság feladatával szoros kapcsolatban lévő külön munkák.

XIX.

Hadtörténeti bizottság

49/a. §. A hadtörténeti bizottságnak, mely 1909-ben szerveztetett, feladata a magyar hadtörténelmi kútfők és egyéb emlékek felkutatása, kiadása és feldolgozása. Közlőnye a „Hadtörténeti Közlemények”, melyet a bizottság előadója szerkeszt; ezenkívül a bizottság feladatának megfelelő egyéb kiadványokat is közzétesz, ilyenek létesítésére az előmunkálatokat megteszi, igyekszik katonai szakférfiakat működési körébe vonni s az érdeklődést a magyar hadtörténet és emlékei iránt felkelteni és ébren tartani.

A történelmi bizottsággal való kapcsolat és tervszerű együttműködés létesítésére a két bizottság elnökei és előadói hivatalból tagjai mind a két bizottságnak.

XX.

Archaeologiai bizottság

50. §. Minthogy a műemlékek országos bizottsága a műemlékek fölkeresését, lajstromozását, lerajzolását, fentartását és helyreállítását feladatául tűzte ki, s e célja elérésére országos javadalmazást nyer, a magyar nemzeti múzeum pedig főképp az őskori lelethelyek kutatásáról s az ingó műemlékek fentartásáról és gyűjtéséről gondoskodik: az archaeologiai bizottság feladata tudományos kiadványokra szorítkozik. Jelesül a bizottság kiadja illusztrációkkal

a) az Archaeologiai Értesítőt, melynek célja a hazai és külföldi archaeologiai és műtörténelmi mozzanatokat a közönséggel megismertetni és kisebb archaeologiai s műtörténelmi cikkeket közölni;

b) az Archaeologiai Közleményeket, melyekben nagyobb archaeologiai és műtörténelmi értekezések közöltenek, különös tekintettel a Magyarországon talált vagy a hazai gyűjteményekben őrzött emlékekre;

c) a Magyarországi Régészeti Emlékeket (*Monumenta Hungariae Archaeologica*), melyekben egyes emlékek s vidékek tüzetes archaeologiai monographiái jelennek meg.

A bizottság, a mennyire a pénzviszonyok engedik, külön archaeologiai s műtörténelmi munkákat is ad ki.

XXI.

Nemzetgazdasági bizottság

51. §. A nemzetgazdasági bizottság feladata általában a nemzetgazdasági tudomány fejlődését és haladását figyelemmel kísérni és ismertetni; különösen pedig munkássága körébe fölvenni azon fontosabb kérdéseket, a melyek Magyarország nemzetgazdasági fejlődésére befolyást gyakorolnak; végre azon statisztikai adatokat, melyek a magyar koronához tartozó országok közigazdasági viszonyaira vonatkoznak, más államok adataival is egybevetve, feldolgozni, s közzétételök által Magyarország nemzetgazdasági fejlődésének lehetőleg hű ismertetését eszközölni.

A bizottság egy folyóiratban és önálló munkákban bocsátja közre munkálkodásának eredményét.

A bizottság feladataihoz tartozik a nemzetgazdasági szakba vágó pályakérdések formulázása is.

XXII.

Mathematikai és természettudományi bizottság

52. §. E bizottság feladata a hazánkban a matematikai és természettudományi buvarkodást előmozdítani, és különösen Magyarországot természettudományi tekintetben átvizsgáltatni és megismertetni. Ehhez képest kiterjeszti működését az osztály körébe tartozó minden tudomány szak előmozdítására, mégis különös tekintettel van hazánk természeti viszonyainak tanulmányozására, megismertetésére és leírására. Kutatásokat, buvárlatokat tétet; kirándulásokat, utazásokat eszközöl; tárgyakat gyűjtet, melyek a főváros valamelyik országos intézetének gyűjteményében helyeztetnek el: egyes tudósokkal tervezett munkálatokat foganatosított; ha szükségesnek látja, e végre pályázatot is hirdet; alkalmat szolgáltat a tudomány magasabb köréhez tartozó buvárlatok keresztülvitelére.

A kutatások és dolgozatok eredményét, a mennyiben nagyobb monographiákról van szó, saját Közleményeiben, egyébként pedig, a mennyiben a követelményeknek megfelelnék, az osztály „Értesítő”-jében teszi közzé, vagy végre e célból általa támogatott szaklapoknak engedi át.

XXIII.

Szótári bizottság

53. §. A Szótári bizottság feladata a magyar nyelv szókincsének gyűjtése, szótári feldolgozása és kiadása. Működése körébe tartozik első sorban a magyar nyelv Nagy Szótárának szerkesztése, folytonos javítása és új kiadása, esetleg egyéb szótári munkálatok is, melyek az irodalmi nyelv kiegészítésére vagy irányzására szolgálnak s így a Nagy Szótár céljával szerves kapcsolatban vannak. E végre: a) gyűjti a magyar nyelv szókincsét általában, nevezetesen a régiség, valamint az élő (irodalmi, társalgási és nép-) nyelv, nemkülönben a műnyelv és a mesterségek szavait és szólásait, és ezeket a Nagy Szótár, illetőleg megfelelő külön szótárak számára feldolgoztatja; b) megvitatja a Nagy Szótár új kiadásának s a feladata körébe eső egyéb szótáraknak tervezetét és szerkesztése módját; c) javaslatok tételére, valamint a munkálatok szerkesztésére és felügyeletére kebeléből albizottságot küld ki; d) ellenőrzi a munkálatok haladását; e) megállapítja a munkatársak tiszteletdíjának kulcsát s a Nagy Szótár, illetőleg külön szótárak szerkesztőjének vagy szerkesztőinek, munkájuk természetéhez képest javadalmazását; f) kidolgozza évi jelentését és költségvetését, melyet jóváhagyás végett az összes Akadémia elé terjeszt.

E bizottság legalább is húsz tagból áll; tizenkét tagot az I., négyet – négyet a II. és III. osztály választ. Ha új bizottsági tagok választása vagy segédtagok meghívása szükségesnek mutatkozik, ez – a bizottság közvetlen ajánlatára – bármely összes ülésen megtörténhetik.

A Szótári bizottság előadója mindig a Nagy Szótár szerkesztője, illetőleg szerkesztőinek egyike.

XXIV.

Könyvkiadó bizottság

54. §. Az Akadémiának két célzt tűztek ki Alapszabályai: a tudomány művelését és terjesztését. Ez utóbbi feladat megoldására van hivatva a könyvkiadó bizottság, mely e célból eredeti és fordított munkákat ad ki. Ezek megválasztásában irodalmunk legszembetűnőbb hiányainak betöltése és művelt közönség igényeinek kiegészítése a főszempontok.

E célból előfizetés útján könyvkiadóvállalatot indít meg, mely a történelem, az irodalom, a jog- és államtudományok körét karolja át.

XXV.

Könyvtári bizottság

55. §. A könyvtári bizottság feladata: a) a könyvtár kezelése, rendezése, kiegészítése és lajstromozása tárgyában rendelkezni, a fő felügyeletet gyakorolni, és esetleg javaslatait az Akadémia elé terjeszteni; — b) az újabb könyvek beszerzése iránt az Akadémia egyes osztályai és bizottságai, úgyszintén a főkönyvtárnok részéről előterjesztendő javaslatokat és kívánatokat tárgyalni; — c) a vidéki akadémiai tagok és a Budapesten lakó nem-tagok kölcsönkérése tárgyában határozni; — d) a könyv-adományozásokat és a csereviszonyokat illető kérvények és előterjesztések tárgyában javaslatokat tenni.

Működéséről évenként rendszeres jelentést tesz az Akadémiának.

XXVI.

Akadémiai Értesítő

56. §. A Magyar Tudományos Akadémia Értesítője havonként megjelenő folyóirat. Szerkesztője a főtítkár.

Az Értesítő az Akadémia nyilvános üléseiről a tárgyalásokat jegyzőkönyvi alakban, a felolvasott (kisebb terjedelmű) emlékbeszédeket, nekrologokat, jelentéseket, bírálatokat, valamint az értekezések kivonatait is (a mennyiben a kivonatozásra alkalmasak) külön cikkek során közli. Az Igazgató-Tanács, valamint az osztályok zárt üléseinek és az állandó bizottságoknak tárgyalásait ismerteti, a mennyiben azok tágabb köröket is érdekelhetnek.

Az Akadémia kiadásában és segítségével megjelent munkák- és folyóiratokról kivonatos ismertetőket közöl.

Az Akadémiai Értesítőt díjtalanul és bérmentve kapják: az Akadémia minden rendű beltagjai, alapítványtevői, a Könyvkiadó Vállalat pártoló tagjai, a hazai tudományos

társulatok és intézetek, olvasóköri és kaszinók, ha ez iránt a főtítkári hivatalt január 1. előtt megkeresik.

XXVII.

Akadémiai Értekezések

57. §. Az Értekezések című közlöny az Akadémia I. és II. osztályának ülésein felolvasott vagy bemutatott s a bírálók által elfogadott értekezéseket tartalmazza. (Az Akadémia és a szerzők rendelkezési jogát a 21. §. d) pontja szabályozza.)

58. §. Az Értekezésekben megjelent minden egyes értekezés külön füzetet képez, melynek címlapja a borítékon kettős címet visel: fölül a gyűjtő cím áll; alább mint főcím az értekezés címe nagyobb alakban és a szerző neve stb. Minden értekezés önállóan tekintetvén, benn a fehér lapon, saját címét viseli s kettős lapszámozással van ellátva. Mikor az egy csoporthoz tartozó értekezések 30—40 ívre gyűlnek, külön címlap és tartalomjegyzék járul a kötethez.

Az értekezések a szükséges ábrákkal s egyéb mellékletekkel jelennek meg.

Az értekezések három osztályra vannak elkülönítve, jelesen: 1. Értekezések a nyelv- és széptudományok, 2. Értekezések a philosophiai és társadalmi, 3. Értekezések a történelmi tudományok köréből.

Külön osztályt képeznek az Akadémia ülésein felolvasott Emlékbeszéddek.

E felosztás szerint a füzetek külön folyó számot kapnak.

59. §. Az Értekezésekbe szánt minden dolgozat sajtókészen és az Akadémia helyesírása szerint könnyen olvasható írásban az illető osztálytitkárnak adatik át. A kellő bírálatról az osztály gondoskodik.

60. §. E mellett fentartatik a szerkesztők ellenőrzési joga, mely szerint semmi olyan nem vétethetik föl az Értekezésekbe, a mi az Akadémia szabályaiban ütköznék. Ha a szerző az osztálytitkár vagy a bírálók kifogásaiba bele nem nyugszik, az ügy az osztály zárt ülése elé terjesztetik.

61. §. Egy—egy értekezés terjedelme öt ívet meg nem haladhat. A dolgozatok kellőleg kidolgozott tudományos értekezések legyenek. Feldolgozatlan anyagalmaz, csak megérintett s külön mellékletül felhordott oklevelek és sajtó alá adandó munkákból való mutatványok az Értekezésekben nem foglalhatnak helyet.

XXVIII.

Mathematikai és Természettudományi Értesítő

62. §. A „Mathematikai és Természettudományi Értesítő” a M. Tud. Akadémia III. osztályának folyóirata, melyben az ülésein részletesen bemutatott vagy csak röviden bejelentett tudományos munkákat teszi közzé.

Az Értesítőben csak az oly közlemények foglalhatnak helyet, melyek az illető szak-tudomány művelésében, az elért eredmények vagy a használt módszerek tekintetében, haladást jeleznek és irodalmi szempontól is kellő gonddal készültek. Terjedelem tekin-

tetében az Akadémia rövid és szabatos fogalmazást kíván, melyben a dolgozat tudományos tartalmának megértésére szükséges részletek kellően kidomborodnak.

Az egyes cikkek terjedelme három ívet meg nem haladhat; egyes, rendkívüli esetekben csak az osztály adhatja meg az engedélyt nagyobb terjedelmű dolgozat közzétételére, mely azonban az öt ívet ekkor sem haladhatja túl.

A cikkekhez szükségelt ábrák rendszerint egyszerűek és a szöveg közé illesztendő; csak, hol a tárgy ezt okvetlenül megkívánja, adhatók külön mellékletül táblák.

Az Értesítőt az osztálytitkár szerkeszti, ki a megejtett bírálat után a maga részéről is örködni tartozik a felett, hogy a közzétett dolgozatok a jelzett követelmények szempontjából kifogásolhatók ne legyenek. Azon esetben, midőn a benyújtó tag az osztálytitkárral megegyezésre jutni nem tud, joga van ez ügyben az osztály határozatát kikérni.

Minden közlemény, legott a bemutatás után hibátlanul, tisztán és olvashatólag írva átadandó az osztálytitkárnak. Csak az osztály határozatából engedhető meg fontos akadályok esetében, az utólagos átvétel.

Minden közlemény — a szerkesztői teendők gyors elintézése után — a nyomdába adandó és a külön borítékba fűzött különnyomatok a szerzők számára lehető rövid idő alatt elkészítendő. Az Értesítő maga évi öt füzetben jelenik meg: e füzetek megjelenési határideje február, április, június, október és december hónapoknak mindenkor utolsó napja.

XXIX.

Akadémiai Almanach

63. §. Az évenként januárban kiadandó Almanach tárgyai: a) Polgári és csillagászati naptár. — b) Az akadémiai tagok névsora és irodalmi munkálataik felsorolása. — c) Az elhunyt tagok névsora eleitől fogva. — d) A nagyobb alapítók névsora. — e) Az Akadémia Alapszabályai és Ügyrendje.

XXX.

Nyomtatás végett beadott kéziratok kiadása

64. §. Az Akadémia csak oly munkákat ad ki, melyek akár eredetiek, akár fordítások legyenek, tartalom és alak tekintetében magas színvonalúak, úgy hogy az irodalom bármely ágának is diszére s előmenetelére szolgálnak; végre előadás és nyelv tekintetében is kiválóak.

65. §. E tekinteteket állandóan szem előtt tartó, nem szerfölött bő, de okokkal támogatott s határozottan kifejezett véleményt vár bírálótól az iránt, ha vajjon: a) minden észrevétel nélkül egyszerűen elfogadhatónak tartja ugyan jelen állapotában is, de némely észrevételeket kíván a kézirat szerzőjével közöltetni, emennek tetszése szerint leendő figyelembevétel végett, vagy c) csak bizonyos észrevételek tekintetbevétel után, és így föltétlenül tartja-e a kéziratot elfogadhatónak, vagy

d) kereken visszautasítandónak.

A föltétellel vagy a nélkül elfogadott kéziratokról a bírálók észrevételei, használat végett, az illető szerzőkkel közöltetnek.

66. §. Ha valamely kézirat eredeti gyanánt adatik be, s a vizsgálatból kitetszik, hogy fordítás vagy plágium, azt az Akadémia egyszerűen mellőzi.

67. §. Ha valamely szerző olyan munka kiadhatása végett, mely tárgyánál fogva csekély kelettel biztat, pénzbeli segedelemért folyamodik: a munka szigorú vizsgálat alá vétetik, s ha megjelenése az irodalom és tudomány előmozdítására szolgálónak bizonyul be, a költségvetés megállapításakor vagy az osztály részéről segélyben részesíthető vagy az összes ülésnek segélyezésre ajánlható.

68. §. Nem-akadémiai tagoktól bármely munka kiadás vagy segélyezés végett a főtitkárhoz küldendő be, a ki azt az illetékes osztálytitkárhoz teszi át, zárt osztályülés elé terjesztés végett. Az osztály intézkedik a bírálatról, melynek alapján esetről – esetre határoz az íránt, vajjon a munka kiadható, ill. az összes ülésnek ajánlható-e.

69. §. Nyomtatásban már megjelent munkákat az Akadémia rendszerint nem segélyez.

70. §. Az Akadémiának minden kiadványában az Akadémia helyesírása használandó.

XXXI.

Kézirat-tulajdonjog

71. §. Az Értekezésekben és a III. Osztály Értesítőjében díj mellett kiadott dolgozatok, megjelenéseiktől számítandó egy esztendeig az Akadémia kizárólagos tulajdonai.

72. §. Minden egyéb, az Akadémiától díj mellett külön kiadott munka tíz évig az Akadémiáé.

73. §. Az Akadémia kiadásában megjelent értekezéseknek és munkáknak fordításában való közrebocsátásához az Akadémia engedélyét kell kikérni. Kivételt csak a közlési tárgyak képeznek. A könyvkiadó bizottságtól kiadott fordítások tulajdonjoga, a törvényben megállapított idő alatt, az Akadémiáé.

74. §. Oly irományok, melyeket az Akadémia saját használatára s nem kiadásra szerkesztett, beleegyezése nélkül ki nem adhatók.

75. §. A jutalmat nem nyert pályamunkák kéziratai öt évig a főtitkári hivatal levéltárában maradnak és csak engedély mellett másolhatók le; azután a könyvtárnak adatnak át. De a tulajdonjog a szerzőé marad.

76. §. Az Akadémia költségén kiadott munkák sem testületeknek, sem magánosoknak nem ajánlhatók.

XXXII.

Tiszteletdíjak

77. §. Az akadémiai emlékbeszédek tiszteletdíja, tekintet nélkül a terjedelemre: 100 korona, megjegyezvén, hogy az elhunyt tagok működésének monographikus méltatá-

sa értekezésnek tekintendő, s mint ilyen nem az összes-ülések, hanem az osztályülések napirendjére tartozik.

78. §. Az Akadémiai Értesítőben megjelenő ismertetések, birálatok, jelentések, nekrológok és az előadások kivonatai laponként négy koronával díjaztatnak.

79. §. Az Értekezések során megjelenő dolgozatok díjazásának kulcsát minden osztály, saját szükségleteihez mérten állapítja meg (ép így a III. osztály az Értesítőjében megjelenőket), de egy – egy értekezés tiszteletdíja 300 koronát meg nem haladhat.

80. §. Egyéb önálló munkák vagy rajzos mellékletek tiszteletdíját az illető osztályok és bizottságok esetről – esetre állapítják meg.

81. §. A szerzők az Akadémia részéről külön kiadott munkájokból 10 példányt, esetleg, ha óhajtják, 25 példányt, a gyűjteményes munkák azon füzeteiből, illetőleg köteteiből, melyekben dolgozataik megjelennek, a mennyiben kívánják, 5 példányt kapnak. A gyűjteményes munkákba fölvetett dolgozataikból, saját költségükön, 25 példány különnyomatot rendelhetnek.

XXXIII.

Akadémiák szövetsége

82. §. A M. Tud. Akadémia helyet foglal az Akadémiák Nemzetközi Szövetségében (Association Internationale des Académies), melynek tudományos vállalkozásait tehetségéhez képest támogatja.

1. A Szövetségnek három évenként tartott nagygyűlésére, valamint az ezeket megelőző választmányi ülésre az Akadémia két – két tagját küldi ki képviselőiül, hogy Akadémiánk a Szövetség mindkét (szellem- és természettudományi, lettres et sciences) osztályában egy – egy tagja által képviselve legyen.

2. A Szövetség időnkénti napirendjének elvi jelentőségű vagy anyagi hozzájárulást igénylő tárgyai részére az Akadémia elnöksége utasítást ad képviselőinek.

3. Az Akadémia képviselői kötelesek a Szövetség működéséről és a nagygyűlések munkálatairól kimerítő jelentést szerkeszteni, mely valamely összes ülésben történt bemutatása után teljes szövegében az Akadémiai Értesítőben közléteendő.

XXXIV.

Jutalmi és más alapítványok

1. Nagyjutalom, Kautz Gyula- és Marczibányi-mellékjutalom

83. §. Az Akadémia minden esztendőben 200 aranyat, mint Nagyjutalmat, és a Marczibányi-alapítványból (lásd 122. §.) 50 aranyat mint másodjutalmat tűz ki, a melyekre, felváltva, az Akadémia köréhez tartozó tudományok terén hét évi időközben megjelent munkák pályáznak. A tudományok sorrendje a következő:

1910-ben a természettudományokra (1903 – 1909-ről);

1911-ben a matematikai tudományokra (1904 – 1910-ről);

1912-ben a philosophiai tudományokra (1905 – 1911-ről);

1913-ban a társadalmi tudományokra (1906 – 1912-ről);

1914-ben a nyelvtudományokra (1907 – 1913-ról);

1915-ben a széptudományokra (1908 – 1914-ről);

1916-ban a történelmi tudományokra (1909 – 1915-ről); kerül a sor.

83. a) §. A társadalmi tudományok időközében a Nagyjutalom- és Marczibányi-mellékjutalomhoz járul a Kautz Gyula-mellékjutalom is. (l. 85. §.). Ez esetben a Marczibányi-jutalom a Nagyjutalomnak második mellékjutalma.

84. §. A sorrendben levő tudományok terén a lefolyt hét évi időközben megjelent munkák közül az nyeri el a jutalmat, mely az illető osztály ítélete alapján a legkitűnőbb és egyszersmind a tudomány terén jelentékeny haladást tett, vagy a melynek formai tekintetben nagy irodalmi értéke van. Ha ilyen munka nem található, a nagyjutalom ki nem adható.

85. §. A Marczibányi-mellékjutalom. Puchói és Csókai Marczibányi Imre 1815-ben kelt végrendeletében 500 váltó frt évi járadékot alapított oly célból, hogy az évenként a nyomtatásban megjelent legjobb magyar munka szerzőjének adassék. Ez alapítványhoz később a Marczibányi-család több tagja járulván, az ezek által adott összegek 1845-ben, midőn azokat az Akadémia saját kezelése alá vette, már 9195 váltó forintba mentek. E tőke kamataiból és a fentebb említett évi járadékból az Akadémia két jutalmat tűz ki, az egyiket 50 aranyból állót, mint Marczibányi-mellékjutalmat, mely évenként azon munkának ítéltek oda, mely a nagyjutalommal kitüntetett munkához értékre legközelebb áll (de l. a 83 a) szakaszt a Kautz Gyula-mellékjutalomról); – vagy a mikor a nagyjutalom ki nem adatik, a sorrendben levő tudományok terén megjelent munkák közül viszonylag legjobbnak íteltetett (a társadalmi tudományok időközében a viszonylag legjobb munka a Kautz Gyula-jutalmat nyeri és csak az értékre ez után következő kapja a Marczibányi-jutalmat). A másik Marczibányi-jutalomról, mely 40 aranyból áll, a 122. §. intézkedik.

86. §. Az Akadémia a nagygyűlésen kihirdeti, hogy milyen szakú s mely időközben megjelent munkák pályáznak a következő nagygyűlésen a nagyjutalomra és a Marczibányi-díjra; felszólítván mind azokat, kiknek az e körbe eső munkájuk nyomtatásban megjelent, hogy azt bizonyos kitűzött határidőig az akadémiai főtítkárhoz küldjék be, följegyezvén röviden, a mit munkájuk kiváló vonásának tartanak. E figyelmeztetés azonban korántsem zárja ki azt, hogy a be nem küldött munka, melyről a tagoknak tudomásuk van, szintén ne pályázhasson.

87. §. A Nagyjutalmat és Marczibányi-mellékjutalmat, az illető osztálynak a nagygyűlési zártülésen történt megállapodása alapján, a nagygyűlés ítéli oda.

88. §. E jutalmak meg nem oszthatók. Nagyjutalmat ugyanazon író csak egyszer nyerhet és nem nyerhet el az Akadémia bármely jutalmában már részesült munka, valamint fordítás sem.

89. §. A Nagyjutalom odaitélésekor figyelembe veendő még a következő megjegyzések:

a) Több kötetből álló munkának valamely része is elnyerheti a jutalmat, ha ez a rész önálló tartalmú befejezett mű. Ha azonban vele egyenlő értékű teljes munka is van a pályaművek között, a jutalom az utóbbinak ítéltek oda.

b) A jutalmat oly önálló tartalmú munkák is megkaphatják, melyek valamely nagyobb gyűjtemény részét teszik, de külön is megjelentek. Gyűjtemények alatt nem értetnek az Akadémia Értekezései és Matematikai – Természettudományi Értesítője.

c) A jutalmat elnyerhetik egyes íróknak összegyűjtve kiadott olyféle jeles munkái is, melyek részenként vagy darabonként már ezelőtt megjelentek.

d) Ha meghalt író munkája ítéltetik legjobbnak, a jutalom az elhunyt író örököseinek adatik ki.

90. §. Minden munka azon évben tekintetik megjelentnek, a mely a címlapon ki van téve. Azon esetre, ha valamely munkán kétféle évszám áll, a későbbi az elhatározó; a mely munkán pedig évszám épen nem fordul elő, az maga zárja ki magát a jutalomért pályázható munkák sorából.

2. Bézsán József alapítványa

91. §. Néhai Bézsán József végrendeletileg 40,000 forint alapítványt tett az Akadémia részére. Ez összeg 1874-ben be is fizettetett, azon kívárat kifejezésével, hogy az összeg kamataiból időnként egy, legalább ezer osztrák értékű forintból álló jutalom tűzessék ki a természetrajzi, physikai, vegytani, matematikai és ezekkel rokon tudományok köréből feladott kérdés legjobb megoldására: és egy másik, szintén annyi összegű jutalom a történelmi, archaeologiai, philosophiai és ezekkel rokon tudományokból vett kérdés legjobb megoldására, — a kérdések kijelölése és kitűzése, valamint a jutalmak odaitélése az Akadémiát illetvén.

E végrendelet értelmében az Akadémia:

a) Három évenként (1905, 1908, 1911) egy — egy 2400 koronából álló jutalmat tűz ki; még pedig 1905-ben az I. osztály, 1908-ban a III. osztály és 1911-ben a II. osztály a végrendeletben megnevezett tudományok köréből vett kérdés legjobb megfajtására.

b) A jutalom, mely meg nem osztható, csak általános (absolut) becsű munkának adatik ki. A mely jutalom a maga évében ki nem adatott, arra kérdés ki nem tűzhető többé.

c) A jutalmat nyert munka tulajdonjoga a szerzőé marad; azonban ha egy év alatt ki nem adja művét, az első kiadás joga az Akadémiát illeti.

3. Az Első Magyar Biztosító-Társaság alapítványa

92. §. E társaság 1860 május 26-ki közgyűlésén elhatározta, hogy évenként 300 frtot fog az Akadémia rendelkezésére bocsátani, 200 frtot pedig évenként tőkésíteni, míg az egész 10,000 frtra föl nem szaporodik. Úgy az évi 200 forint, mint később a 10,000 frtnyi tőke kamatai is, az Akadémia belátása szerint, statisztikai és nemzetgazdasági czélokra, különösen pályakérdések kitűzésére fordítandók. A társaság be nem várván, míg a 200 frt évi járulék tőkésítése által a 10,000 forintnyi alapítvány létre jó, 1879 márczius hó 15-én tartott közgyűlésében elhatározta, hogy a 6,100 frtra emelkedett tőkét 10,000 frtra kiegészíti és 5%-os magyar földhitelintézeti záloglevelekben az Akadémiának ki-fizeti.

Az alapítvány évi 1000 korona kamatának az alapítvány szellemében való felhasználásáról, a nemzetgazdasági bizottság javaslatára, az Akadémia minden esztendőben a nagygyűlésen határoz.

Mídon az Akadémia ez alpból a jutalmat kiadja, ez az Első Magy. Általános Biztosító-Társaság nevében adatik ki.

4. Bolyai-jutalom

93. §. Bolyai János születése századik évfordulójának ünnepléséhez a Magyar Tudományos Akadémia azon határozatával járult hozzá, hogy a halhatatlan tudósnak, valamint az ő mélyen gondolkozó atyjának és a tudományban mesterének emlékezetére, első ízben 1905-ben és azután minden ötödik évben a decemberi összes ülésen, a megelőző öt évben bárhol és bármely nyelven megjelent legkiválóbb matematikai vizsgálat szerzőjét, tekintetbe véve az illetőnek előbbi tudományos működését is, 10,000 korona „Bolyai-jutalom”-mal és éremmel tünteti ki. Az érem egyik oldalát a M. Tud. Akadémia és Budapest képe, másik oldalát magyar felirat díszíti.

1. Ha meghalt fró munkája íteltetik legjobbnak, az elhunyt örököseinek adatik ki a jutalom.

2. A jutalom odaitélése évében a M. Tud. Akadémia III. osztálya, legkésőbb márciusi üléséből, két belső és két külső tagból álló bizottságot választ, mely október első felében, Budapesten egybegyűlve, határoz. A bizottság saját kebeléből maga választja elnökét, ki a bizottságban szintén szavaz és szavazategyenlőség esetében szavazatával dönt. Ugyancsak a bizottság választja előadóját is, ki a bizottság határozatáról, a díjat odaitéelő összes ülés számára, részletesen indokolt jelentést készít.

3. A bizottsági tagoknak esetleg szóba jöhető dolgozatai mind a bizottságnak határozatából, mind a jelentésből ki vannak zárva.

4. A külső tagok, a kik a tanácskozássra hozzánk fáradnak és néhány napot nálunk töltenek, egyenként 1000 koronában részesülnek. Az előadói jelentés tiszteletdíja 300 korona.

5. A jelentés az Akadémiai Értesítőben jelenik meg; a Magy. Tud. Akadémia gondoskodik azonkívül a jelentésnek külföldön is közzétételéről s a szövetségben álló akadémiaiák (82. §.) számára való megküldéséről.

5. Bródy Zsigmond alapítványa

94. §. Bródy Zsigmond 1890 november 14-én kelt alapító levelében 20,000 frtnyi 5%-os magyar papírráradékot bocsátott az Akadémia rendelkezésére oly célból, hogy ez összeg kamatai három évenként egy meg nem osztható publicistikai díj tüzessenek ki.

Ehhez képest az Akadémia három évenként 6000 korona díjat tűz ki, a mely első ízben az 1894-iki ünnepélyes közülés alkalmával adatott ki. A jutalmazás feltételei a következőkben állapíttatnak meg:

1. A publicistikai díj, 1894-től kezdve, három évenként (1909, 1912, 1915, 1918. stb.) adatik ki.

2. A pályázati díj a társadalmi tudományok azon ágait illeti, melyek az „Államtudományok és történelmők”, „Nemzetek joga” és „Közjog” körébe tartoznak, a statisztika, ethnographia, törvények elmélete és története, magánjog, egyházi jog, jogtudomány történelme, összehasonlító jogtudomány kizárásával.

3. A díj első sorban:

a) Oly publicistikai mű (könyv, röpirat, tanulmány, cikksorozat) megjutalmazására fordítandó, mely az utolsó három év folyamán nyomtatásban megjelent. E célból az Akadémia a díj kiadását megelőző évi nagygyűlésen felszólítja mindazokat, a kiknek az utolsó három év folyamán e körbe eső munkájuk nyomtatásban megjelent, hogy azt az év végéig az Akadémia főtítkárához küldjék be. E figyelmeztetés azonban korántsem

zárja ki azt, hogy a be nem küldött munka, melyről a tagoknak tudomásuk van, szintén ne pályázhasson. A díj névtelenül megjelent munkának is odaitélhető s ez esetben a szerző, ha a díjat fel kívánja venni, szerzőségét igazolni tartozik.

b) Ilyen munka hiányában oly publicista általános hírlapírói működésének jutalmazására fordítandó a díj, kinek egész tevékenysége arra érdemesnek ítéltetik. De ugyanegy író általános hírlapírói működéséért 10 év alatt kétszer meg nem jutalmazható; egyes művek azonban megjutalmazhatók, tekintet nélkül arra, hogy szerzőjük a díjat előzetesen már megnyerte-e vagy sem.

A megjutalmazott mű a szerző tulajdona marad.

A publicistikai díj felől egy, az Akadémia II. és I. osztályaiból kiküldött bizottság előterjesztése alapján a nagygyűlés dönt. E bizottság elnöke a II. osztály elnöke, vagy akadályoztatása esetén valamely ilyenül megválasztott tiszteleti tagja; tagjai közül kettőt a II., kettőt az I. osztály választ.

c) Valahányszor az Akadémia az alapítvány három évi kamatait sem az ezen időn belül nyomtatásban megjelent valamely irodalmi munkának, sem publicistikai általános hírlapírói működés megjutalmazására fordíthatónak nem véli: a hatezer korona fele a Magyar Írók Segélyegyletéé, másik fele a Hírlapírók Nyugdíjintézetéé lesz, s ez intézetek ez összegeket ne mint alapítványt kezeljék, melynek csak kamatai kerülhetnek elosztás alá, hanem az egészet a szükséghez képest segélyezésekre szánják.

6. Bulyovszky Gyula alapítványa

95. §. Néhai Bulyovszky Gyula végrendeletileg 2000 forint alapítványt tett az Akadémia részére, azzal a rendelkezéssel, hogy annak kamataiból két évenként (a páratlan számú években) meg nem osztható 200 forint jutalom tűzessék ki ódai költeményre, melynek tárgya lehetőleg a magyar nemzet hazafias küzdelmeinek érzelem- és eszmeköréből vésztessék.

Ehhez képest az Akadémia két évenként, a nagygyűlésen tűzi ki a 400 korona pályadíjat. A jutalom csak önálló becsű műnek adatik ki. Ha ily mű a pályázók között nem volna, a jutalom a következő évre ismét kitűzetik, s ha akkor sem akadna jutalomra érdemes munka, a következő évben esedékessé váló 400 koronához csatoltatik, úgy hogy 800 korona pályadíj tűzetik ki.

Ha a pályázat akkor is sikertelen lenne, a négy évi kamat (800 kor.) az Akadémia rendelkezésére marad és a nyelv- és széptudományi osztály javaslata alapján, valamely, a lefolyt négy év alatt nyomtatásban megjelent, jutalmat nem nyert, a szépirodalmat emelő, eredeti magyar műnek utólagos jutalmazására fordítandó. E mű lehet óda vagy másnemű költemény, regény vagy beszély, esetleg tárczasorozat, vagy akár kötött vagy kötetlen beszédben írt jeles vígjáték.

Az Akadémia a jutalmat esetleg szorosabban meghatározott tárgyú ódai pályázatra is kitűzheti, ha annak tárgya a fentebb meghatározott körbe sorozható.

7. Bük László alapítványa

96. §. Felső-pulyai Bük László 1882. április 15-én kelt alapítói-levelével 320 hold kiterjedésű tóti erdőbirtokát a Magyar Tudom. Akadémiának birtokába bocsátotta oly feltétel alatt, hogy azt az Akadémia adja el, az árából befolyó pénzt tőkésítse s kamatait évenként a tőkéhez csatolja mindaddig, míg az összeg akkorává növekszik, hogy annak

három évi kamata elegendő legyen egy – egy nagyobb monographiának megjutalmazására. Akkor azután e sorrendben, minden három évben, készíttessék el egy – egy monographia

Még pedig:

1. A Hunyadiak kora folytatásául II. Ulászló és II. Lajos kora a mohácsi vészig.
2. Magyarország három részre osztásának története egy pontos földabroszszal, mely hazánk akkori képét ábrázolja.
3. A protestantizmus behozásának, megalakulásának, fejlődésének története Magyarországon, Erdélyben és a hódoltságban, a XVI. és XVII. században, a szatmári békéig, tekintettel az iskolázás történetére s egyszersmind annak kitüntetésével, hogy a szabad vallásgyakorlat hogyan fejlődött a három különböző területen.
4. Erdély históriája a nemzeti fejedelmek alatt tekintettel a művelődés történetére.
5. A török uralkodás története hazánkban.
6. Magyarország története a XVI. században, a mohácsi vésztől a bécsi békéig.
7. Magyarország története a XVII. században, a bécsi békétől a karloviczi békéig.
8. A Rákóczi-fölkelés története.
9. Magyarország és Erdély története II. József trónralépteig.

Az alapító óhajtja és megmászhatatlanul kívánja, hogy ama sorrendben, a mint alapító-levelében következnek, készíttessenek e monographiák, egyik a másik után, még pedig az Akadémia tetszése szerint akár nyílt pályázat, akár egyenes megbízás útján. A meg nem osztható jutalom mindig csak abszolút beccsel bíró munkának adható ki. Ha valamely kérdésre nyílt pályázat útján nem érkezik felelet s megbízás útján sem készül el, – a kérdés mindaddig tűzessék ki, míg annak eredménye lesz. Többire nézve az Akadémia pályázati föltételeit kívánja megtartani.

Ha mind a kilencz monographia elkészült, az egész alapítványi összeg teljesen és végleg az Akadémia szabad rendelkezésére bocsáttatik oly módon, hogy a kamatokat tetszése szerint fordíthatja tudományos munkák készíttetésére.

Az Igazgató Tanács 1885. márczius 29-én tartott ülésében a tóti birtoknak 7500 frton eladását és ezen összegből a birtok kezelésére fordított 500 frtnyi költségnek levonását határozván el, a fenmaradt 7000 frt alkotja a Bük László-féle alapítványt.

1. Ez alapítványból minden három esztendőben (1906, 1909, 1912, 1915.) 2000 korona fordíttatik az alapító-levelében megjelölt történeti monographiák jutalmazására.

2. Az Akadémia minden egyes esetben, a II. osztály javaslatára, határoz a fölött, vajjon a monographia megírására nyílt pályázat hirdettessék-e vagy pedig egyenes megbízás adassék.

3. Ha nyílt pályázat hirdettetik, a tervrajzok, megbirálás végett, a Történelmi Bizottsághoz tétetnek át.

4. Ha a nyílt pályázat eredménytelen marad, egyenes megbízás adatik.

5. A megbízást a II. osztály, a Történelmi Bizottság javaslatára, adja.

6. Mind a két esetben, a megbizandó szakférfiúval egyetértőleg, megállapíttatik a munka elkészülésének határideje. Ha a határidőig a munka el nem készül, az osztály határoz a fölött, vajjon újabb határidő tűzessék-e ki vagy új megbízás adassék.

7. Mind a két esetben a munka szabályszerű birálat adá bocsáttatik és a jutalom csak abszolút beccsel bíró munkának adatik ki.

8. A munka a szerző tulajdona marad és a mennyiben az Akadémia adja ki, a szerzőnek a rendes tiszteletdíjra is igénye van.

8. Dóra Szilárd alapítványa

97. §. Dóra Szilárd bécsi nagykereskedő hazánkfia kétezer forintból álló s az 1867. május 27-én tartott összehívásban elnökileg bejelentett alapítványt bocsátott az Akadémia rendelkezésére olyformán, hogy a nevezett összeg tőkésített kamatából, három évenként (1908., 1911., 1914.), ötven darab arany pályadíj tűzessék ki a kereskedelem körébe vágó tudományos értekezésre. A jutalom meg nem osztható.

A jutalom csak önálló, tudományos beccsrel bíró munkának ítéltetik oda. Ha ilyen nem érkezik be, az 50 arany jutalom a következő jutalomhoz csatoltatik. A mennyiben e megkettőztetett jutalomra sem pályáz önálló becsű munka, a jutalom az Akadémia alaptőkéjéhez csatoltatik.

A jutalmazott munkát szerzője tartozik kiadni; ha ezt egy év alatt nem teszi, a tulajdonjog az Akadémiára száll.

A pályakérdések minden három év elteltével a nagygyűlésen tűzethetnek ki.

9. Duka Tivadar alapítványa Kőrösi Csoma Sándor emlékére

98. §. Duka Tivadar, a Magyar Tudományos Akadémia 1. tagja, azon célból, hogy hazánk halhatatlan tudósának, Kőrösi Csoma Sándornak emléke az Akadémia körében ünnepélyes módon megörökíttessék, 1879-ben kétezer korona összeg alapítványt tett. Az alapítvány ez első tőkéjének, valamint esetleges gyarapodásának kamatjövedelmeit az Akadémia a következő módon fordítja az alapítótól kitűzött célra:

a) Az I. osztály gondoskodik arról, hogy minden harmadik év (1906, 1909, 1912.) április havában (mint Kőrösi Csoma Sándor születésének és elhalálozásának idejében) a körülmények szerint, vagy az I. osztály nyílt ülésén, vagy az Akadémia összes-ülésén, Kőrösi Csoma Sándor emlékének tiszteletére, egy erre hivatott szaktudós a keleti tanulmányok, első sorban az ázsiai cultura körébe tartozó tudományos értekezést tartson.

b) Duka Tivadar alapítványának három év alatt esedékes jövedelme az értekezés szerzőjének jutalmazására fordítandó.

c) Ha az alapítvány tőkéje a jövőben újabb adományokkal gyarapodnék, az értekezés tiszteletdíja a gyarapodott tőke után adatik ki. Az Akadémiának egyébiránt joga van arra, hogy ez esetben az alapítvány tőkéjének szaporodásához képest ez értekezések időközére nézve újabb intézkedést tegyen.

d) Az első értekezés Kőrösi Csoma Sándor emlékére 1900. év április havában tartott meg.

10. Edl- és Holczer-féle ösztöndíj-alapítvány

99. §. Néhai dr. Edl Kálmán saját és fivére, Holczer Miklós nevére 16,000 frtnyi alapítványt tett végrendeletileg az Akadémiánál, oly módon, hogy ez alapítvány kamataiból évenként két ösztöndíj (600 – 600 korona) adassék egy orvosi és egy polytechnikumi növendéknek; amaz „dr. Edl Kálmán”, emez „Holczer Miklós ösztöndíj” nevezet alatt; a kamatból fennmaradó részt pedig az Akadémia szabad rendelkezésére bízta, azon kéréssel mégis, hogy ha ez a rész netán magyar tudományos munkák díjazására használtatnék fel, a díjazásban a természettudományi munkáknak, főképp az orvosi szakműveknek, elsőségök legyen.

Ez alapítvány ügyrendje munkában van.

11. Az egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár alapítványa

100. §. Az Egyesült Budapesti Fővárosi Takarékpénztár 1896. évi október hó 18-án, ötvenéves fennállása évfordulójának emlékére, a Magyar Tudományos Akadémiánál 4 1/2%-os intézeti záloglevelekben 4000 frtos alapítványt tett. Az Akadémia ez alapítványt 1899. január 30-án tartott összes-ülésében elfogadván, a következő ügyrendi szabályzatot állapította meg:

Az alapítványi tőke kamataiból és a kamatok kamataiból mindannyiszor, valahányszor azok együttesen 1000 koronára rúgnak, vagyis minden harmadik évben (1907., 1910., 1913.), a Magyar Tudományos Akadémia a nemzetgazdasági bizottság javaslatára „Egyesült Budapesti Fővárosi Takarékpénztár pályadíja” cím alatt a közgazdasági vagy pénzügyi tudományok köréből magyar nyelven írt monographiára pályakérdést tűz ki, melynek legjobb megoldása legalább 1000 koronával díjazandó.

A díj csak önálló becsű műnek ítéltetik oda. Ha ilyen nem érkezik be, az 1000 kor. jutalom a legközelebb következő jutalomdíjhoz csatolandó és az Akadémia 2000 kor. jutalomra tűz ki pályakérdést. Ha a 2000 kor. pályadíjra sem érkeznek önálló becsű munka, a 2000 kor. jutalom is a következő 1000 kor. jutalomdíjhoz csatolandó s így tovább míg a pályázatnak eredménye lett.

A beérkezett pályaművek becsének megbírálása és esetleg díjazása kizárólagosan a Magyar Tudományos Akadémiát illeti.

A pályanyertes mű tulajdonjoga a szerzőé marad, ki azt egy év alatt kiadni tartozik, különben a kiadás joga a M. T. Akadémiára száll.

Ha a jutalmazott mű nyomtatásban is megjelenik, annak négy példányát a szerző, ill. a kiadó az alapító Egyesült Budapesti Fővárosi Takarékpénztárnak ingyen átengedni köteles.

12. Egyetemi hallgatók jutalma

101. §. Az Akadémia a kiadásában megjelent Monumenta Hungariae Historicának egy–egy osztályát, illetőleg az I. osztály valamely nyelvészeti kiadványát jutalmul tűzi ki a budapesti, kolozsvári és zágrábi tudomány-egyetemek egy–egy (történelemmel, illetőleg magyar nyelvészettel foglalkozó) hallgatója részére, a kit az illető kar szaktanárai e kitüntetésre mint legméltóbbat ajánlanak. A jutalom odaitétele minden évben a nagygyűlésen hirdtetetik ki.

13. Elischer Gyula alapítványa

102. §. Dr. Elischer Gyula néhai nagybátyjának Elischer Boldizsárnak több mint 40 éven át kiváló szakértelemmel és valódi odaadással összeállított Goethe-gyűjteményét 1895. június hó 10-én felajánlotta a M. T. Akadémiának, mely azt június 24-iki összes-ülésén elfogadta.

A gyűjteménynek, a mely szerény kezdetből, néhány Goethe-kiadásból, indult ki, következő a tartalma:

I. Mintegy 40 kézirat, autogramm és jegyzése, mindannyi Goethe saját kezeirásával.

II. Egy kézirat autogramm gyűjtemény, a weimari udvari és költői köréből, vonatkozóan Goethe-re (96 szám mintegy 123 darabbal), köztük: Schiller, Wieland, Herder, Amália nagyhercegnő, Károly Ágost nagyherceg, stb. leveleivel.

III. Goethe arcképek (180 db) és kortársainak arcképgyűjteménye mintegy 115 cartonon, egy portfeuilleben.

IV. Goethe-érmek gyűjteménye (20 db tokban).

V. Könyvtár: ebben Goethe műveinek valamennyi összkiadása (18-féle, mintegy 250 kötet); körülbelül 70 db editio princeps; mintegy 2000 szám alatt Goethe-re vonatkozó művek, iratok, commentárok, értekezések; mintegy 590 szám alatt Goethe-re vonatkozó folyóiratbeli és kivágott újságcikkek; mintegy 50 dísz- és illusztrált kiadás Goethe műveiből.

VI. Egyes réz- és aczélmetszetek, a Kaulbach-féle nagy folio alakú Goethe-galleria teljes példánya, Goethe-arcképek photographiai hasonmásokban (20 darab), részben arany rámaikkban.

VII. Zeneművek Goethe-szövegekkel, mintegy 782 szám, 376 kötet- és füzetben.

VIII. A carlsbadi ásványgyűjtemény.

IX. Néhány Goethe-szobor és medallion gipszöntésben.

X. Néhány Goethe-ereklye.

Kikötötte azonban az alapító, hogy:

a) A gyűjtemény egy külön álló, zárt helyiségben, a célnak megfelelőleg helyeztesék el s örök időkre e nevet viselje: „Goethe-szoba, Elischer Boldizsár és dr. Elischer Gyula alapítványa.” E helyiségben a tartózkodás kellemes, tanulmányozásra kényelmes, világításáról, fűtéséről s fröszközökről mindig gondoskodva legyen.

b) A gyűjtemény épségben maradása, gondozása és megőrzése szakértői felügyelet mellett teljesen biztosítottassék; e helyiségekből bárminemű kézirat, kép, rajz, unicum és ritkább darab semmi szín alatt nem vitessék vagy kölcsönöztessek ki; — a többiek indokolt kivételes esetekben az akadémiai könyvtár vagy főtitkári hivatal helyiségeiben, eredeti helyökre elhelyezett térítvény mellett, a főkönyvtárnok, ill. főtitkár felelőssége mellett használtathassanak.

c) A gyűjtemény használhatósága érdekében készíttessék: 1. egy szakszerű katalogus, 2. egy másik katalogus a közönség számára, 3. tartassék a gyűjtemény bizonyos napokon és órákban, kellő felügyelet mellett, nyitva a közönség számára, 4. bizonyos föltételek ellenőrzése mellett legyen hozzáférhető más időközökben is megtekintés vagy tanulmányozás czájából.

d) A felügyeletért a M. T. Akadémia felelősséget vállal s a felállítást, berendezést és hozzájárulhatást illetőleg az alapítónak jogot ad az ellenőrzés gyakorlására.

e) A gyűjtemény továbbra is gyarapíttatni fog kizárólag Goethe-re vonatkozó ereklék és munkák szerzése által. E célre dr. Elischer Gyula úr 2000 frtnyi, azaz kétezer forintnyi alapítványt tett, és ez összeg kamatainak mire fordítása, ellenőrzése mellett, illetőleg hozzájárulásával fog meghatározatni.

f) Az Akadémia elkészítteti egy jelesebb hazai művészünnkel Elischer Boldizsár olajfestésű arcképét s a Goethe-szobában emlékül kifüggeszteti.

A gyűjtemény 1895. július 15-én átvétetett s az Akadémia-palota egyik földszinti saroktermében felállíttatván, a főkönyvtárnok őrizete alá helyezettetett. A katalogus is megjelent 1896-ban s a gyűjtemény ez évi május 31-ike óta hétfőn, szerdán és pénteken délelőtt 10 órától 12-ig a nagyközönség számára nyitva áll.

14. Fabriczy Sámuel emlékére alkotott alapítvány

102/a) §. Fabriczy Kornél t. t., ”boldogult édes atyjának, Fabriczy Sámuelnek, a M. Tud. Akadémia volt levelző tagjának emléke iránti kegyeletből és a M. Tud. Akadémia

iránti tiszteletből kifolyólag”, Stuttgartban 1902. évi márczius 18-án „mint bold. atyja születésének 112-dik, halálának 44. évfordulónapján”, árfolyam szerint 204,827 kor. értéket képviselő értékpapirokat adott át a M. Tud. Akadémiának egy „néhai Fabriczy Sámuel emlékére alkotott alapítvány” céljaira, még pedig a következő feltételek alatt:

1. Az alapítvány tőkeértéke épségben megőrzendő, tehát a fel nem használt évi jövedelem mindenkor az alapítványi tőkéhez csatolandó.

2. Élete fogytáig Fabriczy Kornél a mintegy 7980 német birodalmi márkát tevő kamatokból évente 7500 márkát vett igénybe, mely összeget neki a pénztár két részletben, január 1. és július 1. megküldte.

3. Halála után (mikor az Akadémia a letett értékpapirokat esetleg másokkal fölcserélheti) a 7980 német bir. márkát tevő kamatokból özvegyének, szül. Ziegler Zsófia úrnőnek évenként január 1. és július 1. két részletben ezer – ezer, összesen kétezer márká, barátjának, Fletzer Ignác nyug. m. államvasuti felügyelőnek pedig egyidejűleg ötszáz – ötszáz, összesen egyezer márká, mind a kettőnek éltök fogytáig minden levonás nélkül megküldendő. Az életjáradékok kifizetésére szükséges összesen felüli évi jövedelem vagy az alapítvány céljainak megvalósítása vagy a tőke növelésére fordítandó.

4. Az alapítvány egész évi jövedelme „tisztán és kizárólag valamely tudományos célra” (nem pedig folyó kiadások részbeni fedezetére) fordítandó.

5. A tudományos célú évről – évre a M. Tud. Akadémia Elnökségének előterjesztése alapján az Akadémia Igazgató-Tanácsa az évi költségvetés tárgyalásakor állapítja meg. Ugyanekkor határoz esetleg az Igazgató-Tanács arról is, vajjon nem kívánja-e célszerűségi okokból az alapítvány jövedelmét akár egészben, akár részben az alapítványi tőke gyarapítására fordítani. Az alapítványi jövedelmeknek miként történt fölhasználásáról a M. Tud. Akadémia évi jelentéseiben beszámol.

6. Ezen alapítvány kiegészítéseül Fabriczy Kornél 1907. jun. 5. újból mintegy 70,000 kor. értékű értékpapirokat és egy 10,000 német bir. márkáról szóló kötelezvényt adott át az Akadémiának az eredeti alapítványnál megállapított tudományos célra. Ezen újabb alapítvány kamatait is a nemes alapító élvezi, de halálával teljesen az Akadémia korlátlan tulajdonába megy át ez a tőke is, de kamatait életfogytiglan özvegye élvezi, mint fent a 3. pontban. Az özvegy halála után az Akadémia ezen tőke feltétlen élvezetébe lép és kamatait szintén kizárólag tudományos célokra köteles fordítani.

15. A pesti hazai első takarékpénztár-egyesületnek Fáy András nevére tett alapítványa

103. §. A Pesti Hazai Első Takarékpénztár-egyesület, alkotója, Fáy András érdemei kegyeletes elismeréseül, nevére alapítványt tett, melynek állandó egyszersmindenkorra változhatatlanul o. é. húszezer forintban, évi kamata pedig minden levonás, de viszont a kamatok kamatozása nélkül o. é. ezer forintban állapított meg. Az alább következő határozmányok szerint ki nem adott díjak szintén kamatoztatás, de egyszersmind levonás nélkül is, jelen szabályzat értelmében leendő felhasználásukig, az alapító takarékpénztárnál maradnak és kezeltetnek. Ez alapítvány kezelését a pesti hazai első takarékpénztár magának tartotta fenn, a jutalmak kihirdetését és odaitélését a M. Tud. Akadémia gyakorolja.

1. A pesti hazai első takarékpénztár-egyesület ez alapítvány kamataiból minden három évben (1907., 1910., 1913., 1916. stb.) pályázat útján 6000 korona jutalmat tűz ki

magyar nyelven irt oly szaktudományos munkák jutalmazására, melyek az illető szaktudomány európai színvonalát emelik vagy legalább fölérik és a hazai tudományosság-nak hasznos szolgálatot tesznek.

2. Azon szaktudományt, melyből a pályakérdés kitüzendő, a pesti hazai első takarékpénztár-egyesület jelöli ki, azonban az ekkép kijelölt szaktudomány köréből a pályakérdést az Akadémia állapítja meg, formulázza és hirdeti ki.

3. A pályamunkák bírálatát az Akadémia, szabályai értelmében eszközli, s a jutalmat az 1. pontban körülírt kellékeknek megfelelő munkának az Akadémia nagygyűlése ítéli oda.

4. Szépirodalmi, szépművészeti föladatok e jutalom tárgyai nem lehetnek. Fordított munkák nem pályázhatnak.

5. Ha a pályázat útján kiirt jutalom, megfelelő pályamunka hiányában, kiadható nem volna, az akkép lesz felhasználandó, hogy abból két, és pedig egy 4000 koronás és egy 2000 koronás díj alkottatik, és újabb nyilvános pályázat mellőzésével, egyes szakférfiak megbizandók lesznek, hogy ezen díjakért külön – külön egy munkát készítsenek azon szaktudományi körből vagy kérdésről, mely nekik kitűzetik.

6. Azon szaktudományi köröket, melyekből a megbízás útján megoldandó kérdések veendők, a pesti hazai első takarékpénztár-egyesület jelöli ki, a kérdéseket pedig az Akadémia állapítja meg, formulázza s megoldásukra a megbízásokat egyes hazai szakférfiaknak szintén ő adja. Az ily megbízás útján készült munkák bírálata és jutalmazása az Akadémia által szintén a jelen szabályok 1. és 3. pontja értelmében történik.

7. Ha az ily megbízás útján készült munkák az 1. pontban körülírt kellékek hiányában jutalomra nem érdemesíttetnének, azon esetben, a 6. pontban körülírt eljárás ismételtetik, azaz a kitűzött jutalomdíjak más, szintén a pesti hazai első takarékpénztár-egyesület által kijelölendő szaktudomány körében, újabb megbízások útján megírandó szakmunkák díjazására lesznek fordítandók, és ez eljárás az 5. és 6. pont értelmében mindaddig ismételtetik, míg a jutalom, a jelen szabályok értelmében, kiadható lesz.

8. A 6000 korona pályadíj három évenként mindenkor kitűzetik, tekintet nélkül arra, hogy az azt megelőző díj vagy díjak már kiadattak-e vagy sem.

9. A 6000 korona pályadíjjal jutalmazott munka a szerző tulajdona marad, köteles azonban azt egy év alatt legalább 300 példányban kinyomatni, s három nyomtatott példányát a pesti hazai első takarékpénztár-egyesületnek díjtalanul átadni. A jutalom csak ezen feltételek teljesítése után fizettetik ki.

10. Ha a M. Tud. Akadémia az ezen szabályzat szerint reá ruházott jogok gyakorlában, bármely oknál fogva, akadályozva lenne, azok a pesti hazai első takarékpénztár-egyesületre viasszaszállanak.

11. Ezen szabályok csak a pesti hazai első takarékpénztár-egyesület beleegyezésével módosíthatók. A netalán szükséges módosítás a pesti hazai első takarékpénztár-egyesület vagy a M. Tud. Akadémia kezdeményezésére, a pesti hazai első takarékpénztár-egyesület és a M. Tud. Akadémia küldötteinek együttes tanácskozmányában vétetik tárgyalás alá; e tanácskozmány eredménye fölött azonban a határozás egyrésről a M. Tud. Akadémiának, másrésről a pesti hazai első takarékpénztár-egyesületnek tartatik fönn.

16. Farkas–Raskó-alapítvány

104. §. Farkas István, pécsi lakos, Farkas – Raskó-alapítvány czímen végrendeletileg 2000 frtot hagyományozott az Akadémiának oly czélból, hogy hirdessen évenként pá-

lyázatot egy hazafias költeményre s a pályaművek közül műbecscsel bíró, leghazafiasb-
nak pályadíjúl adja ki a kamatokat (200 korona) minden év április 6-án. Az Akadémia
e jutalomra nézve a következőket állapítja meg:

a) A Farkas — Raskó-jutalom minden évben kitűzetik hazafias költeményre, mely le-
het hymnus, óda, elégia, dal, ballada, költői beszélyke, sőt tanköltemény és szatira is.
Az I. osztálynak joga van minden egyes esetben az előszámlált műfajok közül csak egy-
re tűzni ki a jutalmat.

b) A pályaművek beküldésének határnapja minden év szept. 30-ika. A pályázat
eredménye a következő év márczius havában tartandó összes-ülésen tétetik közzé, mi-
kor a jutalom nyomban kiadatik.

c) A pályaművek megbírlásában az I. osztály által választandó három akadémiai
tag jár el, a kik magok közül megbíznak egyet, hogy indokolt jelentést tegyen az összes
ülésnek a pályázat eredményéről.

d) A jutalom csak önálló becsű műnek adatik ki; ki nem adás esetében pedig az Aka-
démia tőkéjéhez csatoltatik.

e) A jutalmazott mű a szerző tulajdona marad, de ha azt önállóan vagy valamely fo-
lyóiratban két hónap alatt ki nem adja, a tulajdonjog az Akadémiára száll.

17. Feridun bey alapítványa

105. §. El Sejjid Mehemed Feridun bey, volt budapesti török főkonzul, Budapes-
ten 1883 május 29-én kelt fővégrendeletében és két újabb keletű fiók-végrendeletében
vagyonából 500.000 frankot hagyományozott a M. T. Akadémiának oly kikötéssel, hogy
ez összeg évi kamatainak négyötödéből négy, egyenként 3200 koronás ösztöndíj lé-
tesíttessék oly mohamedán hitű török honos ifjak részére, kik Magyarországon tech-
nikai, mezőgazdasági, képzőművészeti és zenei tanulmányokat végeznek; a kamatok
egyötödésze, vagyis 3200 korona pedig évenként török — magyar irodalmi tanulmá-
nyok és művek dotatiójára fordíttassék azzal, hogy ez összeg felhasználásáról az Aka-
démia saját tetszése szerint intézkedhetik.

Az alapítványtevő 1903 október hó 4-én Badenweilerben elhalálozván, hagyatékára
törvényes örököseinek igénye a török törvények értelmében megállapítatott, s ezek,
valamint az Akadémia között 1904 május 13-án oly értelmű egyezség kötött, mely
szerint az örökösök átengedik az Akadémiának azon 214,439 kor. 85 f ill. összeget,
mely a Magyar Földhitelintézet számláján Feridun bey javára volt írva, a halála nap-
jától esedékes kamatokkal együtt és beleegyeznek abba, hogy ez összeg kamataiból
évenként 3200 korona török — magyar tanulmányok céljaira felhasználtassék, a töb-
bi pedig mindaddig tőkésíttessék, míg az Akadémia a tőke felszaporodásával abban a
helyzetben lesz, hogy az örökhagyó végrendeleti intézkedésének megfelelő módon ele-
get tehessen.

Az Akadémia az alapítványról 1906 január 21-ikén kiállított és a vallás- és közok-
tatásügyi miniszter által 1907 január 7-ikén jóváhagyott alapítólevél értelmében az őt
megillető alapítványrésznek kamataiból, 1903 október 4-ikétől számítva, évenként 3200
koronát, két egyenlő részre megosztva, bocsájt az I. és II. osztály rendelkezésére oly
célból, hogy ez osztályok a rájuk e czímen eső összegeket török — magyar nyelvészeti,
irodalmi, néprajzi és történelmi kutatások és azokról szóló munkák költségeire fordít-
sák. Az osztályok a Nyelvtudományi, ill. Történelmi Bizottság javaslatára ez összegek
felől, a mondott cél keretén belül, szabadon rendelkeznek s jogukban van az összege-
ket, esetleg több éven át is, tanulmányutak, kutatások, gyűjtések, másolások céljaira,

valamint ezekről szóló tudományos munkák kiadására fordítani; ez utóbbi esetben a munka címlapján kiteendő, hogy az a jelen alapítványból adatott ki. Az osztályok az alapítvány kamatainak felhasználásáról az Akadémiának évente jelentést tesznek.

18. Flór Gyula Emlék-alapítványa

106. §. Néhai Flór Ferencz és neje, szül. Fröscher Eleonora, 1863 évi február 16-án kelt végrendeletökben 20,000 forintot hagyományoztak az Akadémiának oly kikötéssel, hogy e hagyományösszeg elhunyt egyetlen gyermekök emlékére „Flór Gyula Emlék-alapítvány” cím alatt az Akadémia alaptőkéjéhez csatolandó és örök időkig egész épségében főtartandó legyen. A végrendelet értelmében az alapítvány után befolyó kamatok fele közös akadémiai czélokra, fele pedig néhai Flór Gyula kedvencz hajlamának emlékére, minden évben egyedül magyar történelmi érdekek elősegítésére fordítandó.

Az Akadémia a végrendelet intézkedésének megfelelőleg „Flór Gyula Emlék-alapítvány” czímen évenként 800 koronát bocsát a Történelmi Bizottság rendelkezésére, mely annak hovafordításáról intézkedik. Ez évi összeg (vagy a mennyiben a kitűzött feladatok nagysága tetemesebb költséget kívánna, két évi összeg) történelmi kutatásokra, másolásokra vagy történelmi művek kiadására fordítandó, s e körülmény az alapítvány segélyével készült munkák címlapján feltüntetendő.

A Történelmi Bizottság az alapítványi kamatok felhasználásáról az Akadémiának évenként jelentést tesz.

19. Forster Gyula alapítványa Forster János nevére

107. §. Forster Gyula miniszteri tanácsos, m. földhitelintézeti igazgató, a Magy. Tud. Akadémia kezébe 1894-től kamatozó 12,000 forint névértékű regáleválság-kötvényt tett le alapítványul azzal a rendeltetéssel, hogy ez alapítvány kamataiból minden harmadik évben 3000 korona pályadíj a hazai földművelés fejlődését előmozdító akár irodalmi művek, akár gyakorlati értékű találmányok vagy fölfedezések jutalmazására fordíassék.

1. Az alapítvány az alapító atyja, néhai Forster János primási és esztergomi főkapitáni jószágkormányzó nevét viseli.

2. A pályadíj csakis oly munka, találmány, vagy fölfedezés jutalmazására adatik ki, mely a hazai földművelés előmozdítására nézve annak valamely ágában, névszerint a mezői gazdálkodás, állattenyésztés, erdőszet, szőlőművelés és kertészet terén akár elméleti, akár gyakorlati irányban önálló becsccsel bír s határozott jelentőségű haladást foglal magában.

3. A pályadíj három évi időközökben és pedig felváltva akként adandó ki, hogy a) az első három évi, vagyis 1894 — 1896. évi cyklusra eső 3000 korona összeg, mint földművelési jutalom, 1897-ben a megelőző hat évi, vagyis a jelen esetben az 1891 — 1896. évi időközben megjelent oly irodalmi művek vagy találmányok és fölfedezések kitüntetésére fordíassék, melyek a matematikai és természettudományi osztály ítélete alapján az Akadémia nagygyűlése által is önálló becsűeknek s egyszersmind jelentékeny haladást ígérőknek találtattak, vagy oly magyar állampolgárnak ítéltessek oda, a ki a földművelés terén akár a tudomány előbbrevitele, akár a gyakorlati találmányok, szerkezetek vagy szervezetek és intézmények fejlesztése és fölvirágztatása szempontjára

ből az illető évkörben legnagyobb érdemeket szerzett; b) a következő második három évi, tehát 1897 — 1899. évi ciklusra eső 3000 korona összeg, mint pályadíj, oly irodalmi munkák díjazására adassék ki, melyeket akár zárt vagy nyílt pályázat, akár megbízás útján az Akadémia nagygyűlése a matematikai és természettudományi osztály javaslata alapján a hazai földművelés előmozdítása érdekében kitűzni vagy megíratni szükségesnek lát.

4. A következő három évi ciklusokban szintén felváltva és folytatólag egyik alkalommal a földművelési jutalom (1909-ben 1903 — 1908. évi ciklus, 1915-ben 1908 — 1913. évi ciklus stb.) a másik alkalommal a pályadíj (1912, 1918, 1924. stb.) adható ki.

A megjutalmazandó mű, találmány vagy fölfedezés a fentebb megjelölt általános meghatározás mellett vonatkozhatik a szántóföldek, erdők, rétek, szőlők, kertek művelésének módszereire és eszközeire, hasznos állatok vagy gazdasági növények meghonosítására és tenyésztésére, a gazdasági hasznos állatok és növények betegségeinek gyógyítására, a járványos bajok ellen való védekezésre, a gazdasági termékek hasznos feldolgozására, marhák takarmányozására, trágyatermelésre, talajjavításra, gazdasági építkezésre, a kártékony rovarok ismertetésére s az ellenük való oltalomra vagy kipusztításukra, elemi károk elhárítására, vagy a már megtörténteknek jóvátételére és általában a földművelés körébe tartozó bármilyen szakismeretek terjesztésére vagy hasznos műveletek megismertetésére.

5. Ha az említett három évi időközben felváltva kiszolgáltatandó és a 3. szakasz a) pontja alatt említett földművelési jutalom önálló becslésű munka, találmány vagy fölfedezés hiányában, a 3. szakasz b) pontja alatt érintett pályadíj pedig a pályázat sikertelensége vagy az adott megbízás nem teljesítése miatt kiszolgáltatandó nem lenne, a matematikai és természettudományi osztály javaslata alapján az Akadémia nagygyűlése határozza el, hogy a pályadíj ismét a már egy ízben kitűzött, vagy más kérdésre írással ki s a pályadíjnak egyszeres 3000 kor., vagy ennél nagyobb, de 10,000 koronát meg nem haladható összegben állapíttassék-e meg, vagy pedig 3000 koronás díjak kitűzésével több kérdésre nyitassék-e pályázat.

6. A kitűzendő pályakérdések indítványozása, valamint a beérkező pályamunkák, továbbá a tanulmányok és fölfedezések megbirálása öttagu bizottság által történik, melynek három tagját az Akadémia matematikai és természettudományi osztálya, egy tagját az Országos Magyar Gazdasági Egyesület és egy tagját az Országos Erdészeti Egyesület, a pályadíj kitűzését, illetőleg a jutalom vagy pályadíj adományozását megelőző év október havában választja. A pályakérdések kitűzésére, valamint a jutalmak és pályadíjak odaítélésére vonatkozó javaslatot a matematikai és természettudományi osztálynak a nagygyűlést megelőző rendes osztályülése terjeszti a nagygyűlés elé.

7. Az Akadémia nagygyűlése kihirdeti, hogy mely időközben megjelent munkák, találmányok vagy fölfedezések pályázhatnak a földművelési jutalomra és felszólítja azokat, kik az illető évkörből, a pályázatra alkalmas és akár nyomtatásban megjelent művet, akár találmányt vagy fölfedezést mutathatnak be, hogy munkájukat avagy találmányuk vagy fölfedezésük leírását, esetleg természetben szerkezetüket is, a kitűzött határidőre az Akadémia főtitkári hivatalához küldjék be. Önként érthetőleg e felszólítás egyáltalán nem zárja ki, hogy be nem küldött munka vagy be nem jelentett találmány vagy fölfedezés, melyről a tagoknak tudomásuk van, a pályázaton figyelembe ne véssék és ne jutalmaztassék.

8. Ha a pályázat vagy megbízás alapján jutalmazott pályamű szerzője azt egy esztendő alatt ki nem adja, a tulajdonjog az Akadémiára száll. A mű címlapján kiteendő, hogy azt az Akadémia a Forster-féle pályadíjjal jutalmazta.

9. Ha megfelelő munka, találmány vagy fölfedezés hiányában a másodízben vagy a 3000 koronát meghaladó összegben kitűzött pályadíj nem adathatnék ki, az ekként rendelkezésre maradó összeg felerészben az Akadémia alaptőkéjéhez csatoltatik (nehogy a kamatjövedelem csökkenése esetén a 3000 koronás jutalomnak vagy pályadíjnak netán szükségessé váló kiegészítése az Akadémia terhére essék), felerészben pedig az Akadémia intézkedése szerint a szóban levő pályadíjjal már kitüntetett vagy a földművelésre vonatkozó egyéb művek kiadására fordítatik.

10. Egyebekben az Akadémia általános pályázati szabályai szolgálnak zsinórmértékül.

20. Forster Gyula alapítványa Scitovszky János hercegprimás nevére

108. §. Forster Gyula magyar földhitelintézeti igazgató 1894 évi július 1-én kelt alapító-levelével néhai Scitovszky János Magyarország hercegprimása emlékére 15.000 forintnyi névértékű, 1894. január 1-től kamatozó regaleváltási kötvényből álló alapítványt tett oly célból, hogy ez összeg kamatai első sorban magyar egyháztörténelmi célok megvalósítására fordítandók.

Az alapítólevél rendelkezése értelmében az alapítványnak 1350 koronát tevő kamatai, tíz éves ciklusokban, felváltva magyar egyháztörténelmi tárgyú levéltári kutatások és ugyanazon körből vett irodalmi művek céljaira szolgálnak. E szerint:

a) Az Akadémia az 1895 – 1904. évi ciklusban az alapítvány kamatait a Fraknoi Vilmostól Rómában alapított magyar történelmi intézetbe küldendő történetbúvároknak ösztöndíjul szolgáltatja ki, esetről – esetre állapítván meg, vajjon hány éven át élvezi az illető az ösztöndíjat s egyszersmind utasításokat is adhat a római kutatások irányára nézve.

b) Az 1905 – 1914. évi ciklusban az alapítvány kamatai együttvéve osztatlanul egy magyar egyháztörténelmi monographia iratására és közzétételére fordítandók; szabadságában állván az Akadémiának ezt a célt akár megbízás, akár nyílt vagy zárt pályázat útján, akár már hozzá benyújtott kész munka jutalmazásával és kiadásával megvalósítani.

c) A mikor az Akadémia elérkezettnek látja annak idejét, hogy a magyar egyháztörténelem egész kiterjedésében egy műben feldolgoztassék vagy erre nézve elfogadható ajánlat érkezik: fel van hatalmazva az alapítvány kamatait több egymásután következő ciklusban erre a célra fordítani.

d) E mű megjelentje után az Akadémia az alapítvány kamatait illusztrált magyar történelem vagy történelmi munkák közzétételére fordítja.

e) Az alapítványnak a meghatározott célokra netán igénybe vett jövedelméből fennmaradt összegek az alapítvány javára kamatoznak s a kitűzve volt célokra fordítandók, kivéve, ha az Akadémia indokoltnak látná a tőkéhez csatolást elrendelni.

Az alapítvány kamatainak hova fordítását illetőleg a javaslattevő, a Történelmi Bizottság meghallgatásával, II. osztályt illeti; a határozathozatal a nagygyűlésen történik.

21. Franknoi Vilmos alapítványa

109. §. Fraknoi Vilmos ig. és r. tag 1894 okt. 4-én a következő levelet intézte az Akadémiához:

”Tekintetes Akadémia! Évek óta alkalmam van figyelemmel kísérni azt a hatásban és eredményekben gazdag munkásságot, a mit a Rómában létesített francia és német történeti és régiségtudományi intézetek kifejtének. Így tehát lelkemben föl kellett ébredni annak az óhajtnak, hogy egy ilyen intézet előnyeiben részesüljön hazánk is, mely inkább, mint sok más ország, arra van utalva, hogy régi történetének homályos lapjaira a pápai levéltárakból világosságot árasztson; egyúttal arra is, hogy a cultura és izlés forrásaiból, melyek az örök városban fakadnak, merítsen. Ez óhajtnak megvalósulását előmozdítandó, elhatároztam, hogy egy római magyar történeti intézet céljaira házat építek és ajánlok fel. A ház immár készen áll és befogadhatja a történelem és régiségtudomány magyar munkásait, kiket saját tudományos feladataik vezetnek Rómába, s a kik tudományos megbízásokkal küldetnek oda. Nagy súlyt helyezek arra, hogy ez az intézet a Magyar Tudományos Akadémiának is szolgálatába álljon. És ezért bátor vagyok az intézet szervezetének megállapításához a Tekintetes Akadémia közreműködését kérni. Egyszersmind szerencsém van az intézetben levő öt hely közül egyet, folyó évi november 1-től kezdve, a Tek. Akadémia rendelkezésére bocsátani, azzal a kérelemmel, hogy azt a helyet mindenkor a magyar történelem (Magyarország egyházi, politikai, művelődési és jogtörténetének) munkásaival, első sorban azokkal, kik a római könyv- és levéltárakban eszközlendő kutatásokkal lesznek megbízva, betölteni méltóztassék. Azon leszek, hogy az Akadémia küldötteit nemcsak tudományos munkásságukban, erőmhöz képest, támogassam, hanem kényelmökről és részben ellátásukról is gondoskodjam. Fogadja stb. Budapest 1894 október 4. Fraknoi Vilmos.”

Az Akadémia köszönetét fejezte ki tisztelt és szeretett tagjának azon áldozatkészséggért, melyet az intézet felállításával a magyar történeti és régiségtudomány érdekében tanúsított, valamint az Akadémia kiküldöttei részére felajánlott helyért is, s egyúttal megbízta a II. osztályt, hogy az intézet ügyrendjének megállapításában, kiküldendő tagjai által vegyen részt.

22. Galgóczy Károly alapítványa

109/a. §. Galgóczy Károly lev. tag 1908. évi december 8-ikán akadémiai tagságának ötvenéves évfordulója emlékére a Kisbirtokosok Országos Földhitelintézetének 163. számú 500 frtos, azaz 1000 koronás, teljesen befizetett alapítványi okiratát, az 1909-ik üzletévre szóló és az ezen üzletévről az 1910. év tavaszán elszámoló rendes közgyűlés után fizetendő kamatosztalék-szelvénytől kezdve folyó szelvényeivel együtt alapítványul felajánlotta a M. Tud. Akadémiának, s 1909. márczius 25-én kelt levelében beleegyezését nyilvánította abba, hogy ez alapítványi összeg tőkésítették mindaddig, míg megkésztereződik, vagyis olyan összegre emelkedik, hogy a jövedelem arra a célra és azzal a módozattal fordítható lesz, a mely célra és a mely módozattal az Akadémia III. osztálya azt fordítani leghelyesebbnek itéli.

A M. Tud. Akadémia az alapítványt köszönettel elfogadta és kamatainak felhasználása iránt annak idején intézkedni fog.

23. Gorove László és István alapítványa

110. §. Gattájai Gorove László 1839 február 18-án kelt alapító-levelével egyezer pengő forintot alapított a végből, hogy kamataiból az Akadémia pályakérdéseket tűzön ki, felvétlva az erkölcstudomány, széptan és a magyar műveltségtörténet köréből.

Ez alapítványt az alapító fia Gorove István akad. tiszt. tag 1872 július 7-én alkotott végrendeletében oly összegre emelte, a melynek kamataiból évenként száz arany jutalmat lehessen kitűzni. Ez intézkedéséhez képest a végrendelet végrehajtója 1881 november 28-án 10,278 frtot fizetett be az Akadémia pénztárába.

Az Akadémia e szerint minden esztendőben, Gorove-díj cím alatt, száz arany pályadíjat fog kitűzni. A pályakérdést az I. és II. osztály felváltva ily sorrendben tűzi ki: 1906., 1909., 1912., 1915., stb. az I. oszt. széptani; 1907., 1910., 1913., 1916., stb. a II. osztály magyar műveltségtörténeti; 1908., 1911., 1914., 1917., stb. ugyancsak a II. osztály erkölcstudományi kérdést.

A jutalom csak önálló, tudományos beccsel bíró munkának ítéltetik oda. A mennyiben ily munka nem érkezik be, a jutalom ki nem adatik és az Akadémia alapítókjéhez csatoltatik. A jutalmazott munkát a szerző köteles kiadni; ha ezt egy esztendő alatt nem teszi, a tulajdonjog az Akadémiára száll.

24. Ipolyi Arnold alapítványa

111. §. Ipolyi Arnold, Nagyvárad latin szertartású püspöke, a M. T. Akadémia ig. és r. tagja s osztályelnöke, végrendeletében azon óhajtását fejezte ki, hogy a) a hagyatéka második harmadrészből, mely az államot illeti, egyharmad az Akadémia és szintén egyharmad a M. Orsz. Képzőművészeti Társulat javára alapítványkép engedessék át, és b) hogy a hagyaték harmadik harmadából bizonyos hagyományok kielégítése után még fönmaradó összeg fele — felerészben a most említett alapítványok javára fordítás-sék.

A M. T. Akadémia és a M. Orsz. Képzőművészeti Társulat részéről kegyelmi úton előterjesztett közös kérelemre Ő cs. és apost. kir. Felsége 1891 szept. 23-án kelt legfelsőbb elhatározásával legkegyelmesebben megengedni méltóztatott, hogy a hagyaték második harmadából a kir. kincstárnak már tényleg átadott 34,482 frt 85 kr.-nak és a még átadandó összegnek egyharmadrésze a M. T. Akadémia számára kiutalványoztas-sék.

Az örökhagyó szándékának megfelelőleg, e két egyesített tőkeösszeg kamataiból évenként, vagy a mennyiben a tőke ezt egyelőre még lehetővé nem tenné, kétévenként legalább 2000 koronányi összeg a magyar nemzet egyházi, politikai, irodalmi, műveltségi vagy műtörténetéből vett tárgyú történelmi művek jutalmazására és esetleg kiadására fordíttatik.

Az Akadémia a jutalmat a felsorolt öt tudományszak sorrendjében, egyelőre két évenként 1900—2. műveltségtörténetre II. oszt. 1902—1904. műtörténetre I. oszt., 1904—1906. egyháztörténetre II. oszt., 1906—1908. politikai történetre II. oszt., 1908—1910. irodalomtörténetre I. oszt., fordítja, a sorrend ismétlődővén. A ciklus kezdetén mindig azon osztály kebeléből, melyhez az illető tudományok tartoznak, és szükség esetében a M. Történelmi Társulat bevonásával, legalább három tagú bizottságot küld ki, mely javaslatot tesz, vajjon időnként pályázat tűzessék-e ki a jutalom elnyerésére, vagy megbízás adassék-e egy, a főntebbi tudomány-körökbe vágó mű megírására, vagy pedig valamely hasonló tárgyú, erre benyújtott kész mű adassék-e ki, hogy nyomtatási és kiadási költség és vállalkozás hiányában annak megjelenése lehetővé tétessék. Szintén háromtagú bizottság tesz javaslatot a jutalom odaitélése felől.

A bizottság tagjai fáradozásukért, az alapítvány kamataiból, tiszteletdíjban részesülnek, melyből az elnököt legalább is 3, a tagokat pedig 2—2 arany illeti. E tiszteletdíj az alapítvány kamatainak szaporodtával ép úgy magasabbra emelhető, mint a jutalom-

díj is; mert ha valamely évben a jutalom a tőkéhez csatolandó, melynek növekedésével arányban, a mű érdeméhez képest, magasabb évi jutalom lesz kiadható.

A jutalomban csak absolut becsű mű részesülhet. A jutalom, mint „Ipolyi Arnold alapítványa” a nagygyűlésen ítéltetik oda és a kinyomatandó, jutalmazott vagy a jutalomból kiadandó mű címlapján az „Ipolyi Arnold alapítváni jutalommal az Akadémia által kitüntetett (vagy „jutalomból az Akadémia által kiadott”) mű” jelzés kitétetik.

A jutalmazott mű egy évig a szerző tulajdona; ha egy év alatt ki nem adná, a tulajdonjog az Akadémiára száll.

25. Kanizsay Károly alapítványa

112. §. Kanizsay Károly, t.-eörsi apátplébános, végrendeletében 1000 frtot hagyott a M. T. Akadémiának oly célból, hogy e tőkeösszegnek legalább 300 forintra menő kamatai a hazai történetből merített tárgyú korrajz jutalmazására, pályadíjúl szolgáljanak.

A pályakérdést az Akadémia nyolcz évenként, első ízben 1897-ben, (1905., 1913. stb.) két évi pályázati határidővel és 800 korona jutalommal, a II. osztály javaslatára, tűzi ki, úgy hogy a pályadíj első ízben az 1899-i nagygyűlésen lesz kiadható. Ugyanannak javaslatára nyílt pályázat is hirdethető, mely esetben a legjobbnak talált tervezet szerzője, tárgya kidolgozására megbízást nyer.

Ha a pályázat eredménytelen lenne, a díj a következő jutalomhoz csatolható.

A jutalom csak absolut becsű munkának adható ki. A kiadás joga egy évig a szerzőé; azontúl az Akadémiára száll.

26. Gróf Karátsanyi Guidó alapítványa

113. §. Gróf Karátsanyi Guidó 1858 március 30-án kelt alapító-levelével 10.000 forintot alapított oly végből, hogy annak kamatai a legjobb színdarab szerzőjét illessék. E jutalomdíj két évre tüzetik ki, mindenkor 200 aranyban, megoszthatatlanul, oly módon, hogy a pályaművek beadásának állandó határnapja minden második, páratlan számú év (1907., 1909., 1911., 1913., stb.) szeptember 30-ika, a jutalom kiadásáé pedig a következő páros évek márcziusi összes-ülése.

1. A jutalomért felváltva, egyik versenyzési időszakon komoly drámai művek (szomorújátékok, történeti, regényes, polgári színművek, drámai erkölcsrajzok stb.) pályáznak: — a következő pályázási időszakon viszont vígjátékok, ideértvén a vígjáték valamennyi fajtát.

2. A nyelv- és széptudományi osztálynak joga van e jutalom mindkét nemének, minden egyes esetben, közelebbi minősítését meghatározni, mely drámai irodalmunk és színpadunk állapotához képest szükségesnek vagy kívánatosnak mutatkozik.

3. A pályaművek megbirálásában az osztály által választandó öt akadémiai tag jár el. Ezek közös értekezleten szótöbbséggel határozzák el, melyik mű nyerje el a jutalmat, melyik dicsértesse meg. Ezután választanak magok közül tudósítót, a ki a saját felelőssége alatt értekezik az egész pályázatról, és ennek, a közmegállapodás szerint, alapos okok kisérétében adja elő eredményét.

4. A jutalom a viszonylag legjobb műnek csak úgy adatik ki, ha egyszersmind drámai, színi és nyelvi tekintetben is becsesnek s így kitüntetésre méltónak bizonyul.

5. Ha ilyen, magában is kitűnő mű nem akad, s így a jutalom sem adható ki: a fennmaradt kétszáz arany a legközelebbi jutalomdíjhoz csatolandó, mely újólág két – két évre tüzetik ki. Ily esetben 400 arany lesz a pályadíj.

Ha a jutalmat másodízben sem lehetne kiadni, a ki nem adott 400 arany az Akadémia rendelkezésére marad, s a nyelv- és széptudományi osztály javaslata alapján a drámai irodalom emelését eszközölő művek előállítására vagy utólagos megjutalmazására fordítandó, még pedig:

a) vagy a 400 arany jutalom esedékessé váltát megelőző öt év alatt fölmerült drámai, színi és nyelvi tekintetben becses és pályadíjat nem nyert színmű utólagos megjutalmazására, mire nézve az Akadémia I. osztályának e célra esetenként választandó öttagú bizottsága tesz véleményes javaslatot; b) vagy a dramaturgia körébe tartozó, elméleti vagy irodalomtörténeti feladatok megfejtésének pályázás vagy megbízás útján eszközlésére; ha pedig ilyenek a 400 arany jutalom esedékessé váltát megelőző öt évben már nyomtatásban megjelentek volna, ezek utólagos jutalmazására; c) vagy végre ó- vagy újabbbkori classikus drámai művek kitűnő fordításának eszközlésére, szintén megbízás vagy pályázat útján; ha pedig ilyenek a 400 arany jutalom esedékessé váltát megelőző öt évben már nyomtatásban megjelentek, ezeknek utólagos jutalmazására.

6. A jutalmazott színmű a szerző tulajdona marad, a ki vele szabadon rendelkezhetik. Ha azonban három hónap alatt ki nem nyomtatná művét: a kiadás joga az Akadémiára száll. A megbízás útján készített műfordítások és dramatugiai művek a szerző, illetőleg a fordító tulajdonát képezik, a ki tartozik egy esztendő alatt munkáját kinyomtatni; ha ezt nem teszi, az Akadémiának joga van azt tiszteletdíj nélkül kiadni.

27. Kaufmann Dávid alapítvány

113/a. §. Gomperz Róza úrhölgy 1905 december 24-ikén kelt iratával mint leányának, özv. Kaufmann Dávidné asszonynak örököse, néhai vejének Kaufmann Dávid rabbiképzőintézeti tanárnak 1800 kötetből és 25 nagyértékű kéziratból álló könyvtárát a M. Tud. Akadémiának ajándékozta.

Néhai dr. Kaufmann Dávid (meghalt 1899. évi július hó 6-ikán), ki a külföldről hazánkba származván, itt 21 éven át nagy sikerű tanári működést folytatott, egy, a keleti és héber tudományra és történetre vonatkozó könyvtárt gyűjtött össze, mely – mint a tudományos világban szeljtében el van ismerve – méltán sorakozik az e rendbeli legbecsesebb magángyűjtemények közé. A könyvtár nagyobb számmal arab – zsidó magánokmányokat is foglal magában a XIII – XIV. századból, melyek szakértők véleménye szerint, kik ez okmányokkal foglalkoztak, kulturtörténeti tekintetben nagy fontossággal bírnak. Ezt a gyűjteményt halála után neje, Gomperz Irma († 1905. június 19) örökölte.

Az adományozó úrhölgy az elhunytak intentióinak úgy vélt leghelyesebben megfelelni, hogy a gyűjteményt azon szekrényekkel együtt, melyekben eddig őriztetett, alapítványi ajándéku ajánlotta fel a M. Tud. Akadémiának, azon kéréssel, hogy azt könyvtárában, melyet kiegészíteni hivatva van, mint Kaufmann Dávid és Irma-alapítványt örök tulajdonként őriztesse és mindenkori szabályzatának keretében a hazai és külföldi tudományos világnak hozzáférhetővé tegye. Együttal azt az óhajtasát fejezte ki, hogy a gyűjtemény ugyanazon szekrényekben helyeztessék el, melyekben az elhunyt tudósnak életében helyet foglalt, és hogy az alapítvány eredetét jelző felírás e szekrények alkalmas helyén feltüntettessék.

Ez alapítványhoz Gomperz Róza úrhölgy a maga részéről 25 darab dúsan illuminált héber pergamentkéziratot kapcsolt, melyek a bennök foglalt olasz származású miniatúrák és színes képek révén szakértők ítélete szerint műtörténeti szempontból kiváló beccsel bírnak. Kikötötte, hogy e gyűjtemény, értékének megfelelő módon helyeztesék el s mint Gomperz Róza-alapítvány kezeltessék.

A M. Tud. Akadémia 1906 január 29-én tartott ülése örömmel és hálával fogadta el a nagylelkű adományt s a könyvtár kezelésére nézve kikötött föltételeket készséggel helybenhagyta.

28. Kautz Gyula alapítványa

113/b) Néhai Kautz Gyula t. és ig. tag, volt akadémiai másodelnök, 1906. január elejéről keltezett okmányban 4000 (négyezer) koronát hagyományozott a M. Tud. Akadémiának, mely összeg „kamatainak olyképen való felhasználását óhajtja, hogy minden harmadik évben valamely közgazdasági vagy államtudományi vagy történelem-philosophiai (időközben megjelent) kiválóbb dolgozat, értekezés, essay, nevemre való hivatkozással, vele a II. osztály ítélete alapján megjutalmaztassék. Ha a Nagyjutalom sora az itt említett tudománysszakok valamelyikére esnék, az én alapítványom három évi kamatai, mint kisebb mellékdíj valami kisebb, de értékes dolgozat szerzőjének lenne adható”. És alább: „Ezen intézkedésem helyett: az Akadémiának Igazgatósága a 4000 koronát jó belátása szerint más módon és célra is alkalmazhatja; de (ha lehet) olykép, hogy nevemről említés történjék”.

Az Igazgató-Tanács, a II. osztály javaslatára, e hagyományra vonatkozólag következőkép intézkedett:

1. A 4000 kor. tőkének hét évenként összegyűlt kamataiból jutalom létesíttetik, mely Kautz Gyula nevét viseli.

2. Ez a jutalom a Nagyjutalom mellékjutalmát képezi azokban az években, melyekben a Nagyjutalom a társadalmi tudományokra esik és oda ítéltetik annak a műnek, mely a Nagyjutalommal kitüntetett munkához értékre legközelebb áll.

3. Ha a Nagyjutalom ki nem adatik, a Kautz Gyula mellékjutalom a társadalmi tudományok terén megjelent munkák közül a viszonylag legjobbnak ítéltetik oda, föltéve, hogy az önmagában értékes dolgozatnak lett minősítve.

4. Minthogy a Nagyjutalom legközelebb 1913-ban esik a társadalmi tudományokra, a Kautz Gyula-jutalom 1913-ban kivételesen az alapítványi tőkének addig összegyűlt kamataiból alakíttatik.

5. Egyebekben l. fönt a Nagyjutalomról szóló 83. a és 85. szakaszokat.

29. Kautz Gyula nevére, Schreiber Ignác alapítványa

114. §. Schreiber Ignác, kir. tanácsos, az osztrák – magyar bank főtanácsosa, Bécsben 1909 május hó 3-án kiállított alapító levelével néhai Kautz Gyula volt másodelnök, igazgató és rendes tag nevére 10,000 korona alapítványt tett, oly rendeltetéssel, hogy „annak kamatai minden harmadik évben olyan magyar nyelven írt nemzetgazdasági munkának kiadására fordíttassanak, mely munka méltó néhai Kautz Gyula emlékéhez. Ezen munkának címlapján mindenkor kiteendő, hogy az néhai Kautz Gyula emlékeztére Schreiber Ignác által alkotott akadémiai alapítványból adatott ki.”

1. Az alapítvány neve: Schreiber Ignác alapítványa Kautz Gyula nevére.

2. Célja a nemzetgazdaságtan körébe vágó munkák jutalmazása.
  3. A pályadíj minden harmadik évben nyílt pályázat alapján kerül kiosztásra.
  4. A kérdést az Akadémia II. osztálya tűzi ki és a díj oda ítélése ezen osztálynak előterjesztésére a nagygyűlésen történik.
  5. A díj csak abszolút becsű munkának ítéltetik oda; a kiadás joga a szerzőé, de ha a szerző munkáját egy év alatt nem adja ki, az Akadémiára száll.
  6. A tőke kamataiból kiosztandó pályadíj nagyságát kerek összegben az Akadémia állapítja meg.
  7. A kiosztásra nem került díjak a tőke gyarapítására fordíttatnak.
  8. Egyebekben az Akadémia ide vágó szabályai mértékadók.
- Kautz Gyula íg. és r. tag, néhai másodelnök, maga is 4000 koronát hagyományozott az Akadémiának nemzetgazdasági, mezőgazdasági és gazdaság-történelmi művek kiadására. (l. 113 b. 5. a.)

30. A pesti magyar kereskedelmi bank alapítványa

115. §. A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank 1892 április 7-én kelt alapító-levelében, a közgazdasági és pénzügyi tudománysszakok magyar művelőinek támogatása céljából 5000 forintnyi 4 1/2%-os saját záloglevelet bocsátott az Akadémia rendelkezésére.

Az alapítvány kamataiból a Magyar Tudományos Akadémia öt – öt évenként a „Pesti Magyar Kereskedelmi Bank jutalma” címen 2000 koronával jutalmazza azt a közgazdasági művet, a mely az utóbbi öt év alatt magyar nyelven nyomtatásban megjelent, a közgazdasági életre vagy a pénzügyi gazdálkodásra gyakorlati fontossággal bíró kérdést kellő tudományos készültséggel tárgyal, vagy ily mű nem léteben a hazai közgazdasági és pénzügyi ismeretek előbbre vitelében számot tevő irodalmi terméknek ismeretik el.

A jutalom az öt éven belől megjelent viszonylag legjobbnak ítélt műnek minden esetben kiadandó. Az Akadémia a díj kiadását megelőző évi nagygyűlésen figyelmezteti a jutalom körébe eső munkák szerzőit, hogy műveket a kitűzött határidőig az Akadémia főtítkárához küldjék be. E figyelmeztetés azonban nem zárja ki, hogy be nem küldött munka, melyről a bírálóknak tudomásuk van, nem pályázhatassék.

A jutalom először az 1897. évi nagygyűlésen adatik ki, az 1892 – 96. évkörben megjelent munkák legjelesbjének. Most az ötéves ciklusok így következnek: 1907-ben (1902 – 1906-ról), 1912-ben (1907 – 1911-ről) stb.

Az alapítványt az alapító-társaság kezeli, mely a 2000 korona jutalmon felül maradókamatokat a tőkéhez csatolva, tőkésíti mindaddig, míg a 2000 koronás jutalom évenként kiadhatóvá válik. A Magyar Tudományos Akadémiának azonban jogában áll az öt éves cikluson belül már akkor újabb 2000 kor. pályadíjat tűzni ki, mihelyt a megtakarított kamatok az eredeti alapítványnak megfelelő összegre, vagyis 10,000 koronára szaporodnak fel.

31. A Kereskedelmi Csarnok Széchenyi-alapítványa

116. §. A Magyar Kereskedelmi Csarnok 1880 május 17-én tartott ülésében elhatározta, hogy gróf Széchenyi István emléksobrának leleplezése alkalmából, a nagy férfiú emléke iránti kegyeletének kifejezésére mind addig, míg a Csarnok fönnáll, három évenként (1901., 1904., 1907., 1910. stb.) ezer magyar frankot ajánl föl oly cél-

ból, hogy az Akadémia minden három évben „A Magyar Kereskedelmi Csarnoknak Széchenyi-adománya” cím alatt, a kereskedelmet közvetlenül érdeklő tudományos kérdésre pályázatot hirdessen. A pályakérdést a nemzetgazdasági bizottság javaslatára és a II. osztály fölterjesztésére az Akadémia tűzi ki.

A pályadíj csak abszolút tudományos becsű munkának ítéltetik oda. Ha ilyen nem érkezik be, a pályakérdés újból kitűzendő. Ha a másodikban kihirdetett jutalomra önálló becsű munka nem érkezik, a jutalom az Akadémia alaptőkéjéhez csatoltatik.

A jutalmazott munka a szerző tulajdona marad, a ki azonban köteles azt egy év lefolyása alatt közrebocsátani és egy példányt a Kereskedelmi Csarnoknak beküldeni. Ha a szerző egy év alatt ki nem adja, a munka az Akadémia tulajdonába megy át.

32. Kóczán Ferencz alapítványa

117. §. Túzberki Kóczán Ferencz 1887 június 6-án kelt alapító-levelében 24.000 koronát alapított oly czélból, hogy kamatjából 100 db arany adassék évenként a pályatársai között legjobb történeti színmű szerzőjének; és 4000 koronát, melynek évi 200 korona kamatából e pályázat bírálói díjaztassanak. Ehhez képest:

a) Az Akadémia évenként a pályázó színművek tárgykörét akképp jelöli ki, hogy e körök kisebb korszakokban, az ősmondákon kezdve az egész magyar történelmet felöleljék 1848-ig. Csak akkor áll szabadságában az Akadémiának, korszak kijelölése nélkül is, általában magyar történeti színművekre tűzni ki a jutalmat, ha a korszakok chronologiai rendben egyszer már kitűzettek.

b) A színművek lehetnek tragédiák, vígjátékok és középfajú drámák; a mondai alapon írt színművek ép úgy nincsenek kizárva a pályázatból, mint a csak történeti hátterűek. Súly fektetendő a színszerúségre; a verses forma előnyéül tekintetik a műnek hasonló vagy közel hasonló társak fölött.

c) A jutalom a viszonylag legjobb műnek is mindig kiadatik, még pedig megosztatlanul. Ha egyetlen pályamű sem érkezik, a ki nem adott jutalom a következő évihez csatoltatik.

d) Ha valamelyik évben a jutalom, sikerültebb pályaművek nem létében, oly színműnek adatnék ki, mely a bírálók véleménye szerint nem áll irodalmi színvonalon, ugyane tárgykör mindaddig újra kitűzendő, míg a jutalmat oly színmű nem nyeri, mely megüti az irodalom színvonalát.

e) Ha már négy – öt oly színmű jutalmaztatott, melyek legalább az irodalom színvonalán állnak: Magyar Történeti Színműtár a Kóczán-alapítványból cím alatt egy gyűjtemény indítandó meg (I., II., III. stb. kötet megjelölésével a címlapon), melyben az így jutalmat nyert színművek kiadandók. A szerzőnek jutalmat nyert színműve tulajdona marad, s így ki is adhatja bármikor, azonban e gyűjtemény számára díj nélkül tartozik átengedni. A gyűjtemény kiadhatása végett egy vagy két évre a pályázat felfüggesztetik, s a ki nem adott jutalomból s bírálói díjból fedeztetnek a kiadások költségei.

f) A Kóczán-jutalomért versenyző pályamunkák beadásának állandó határnapja május 31-ike, a jutalom kiadásáé pedig az erre következő december 3-ika, az alapító nevenapja.

g) A pályaművek megbirálásában az osztály által választandó három akadémiai tag jár el. Ezek közös értekezleten határozzák el, melyik mű nyerje el a jutalmat, melyik dicsértessék meg. Ezután választanak magok közül egy előadót, a ki saját felelőssége alatt értekezik az egész pályázatról, és ennek, közmegállapodás szerint, alaposan okadatolva, adja elő eredményét. Ha a jutalom oly műnek adatik ki, mely nem áll irodalmi

színvonalon, e körülmény a jelentésben megemlítendő, minthogy az ily színművek a kiadantó Színműtárba föl nem vétetnek.

33. Kovács Ferencz alapítványa

118. §. Kovács Ferencz, volt országgyűlési képviselő, az 1843/4. országgyűlés keleti naplóinak kiadója, e nagy művéből 400 teljes példányt az Akadémiának engedett át, azzal a rendeltetéssel, hogy a belőle befolyó jövedelmek mindaddig tőkésítessenek, míg az így származó alap 10.000 frtra nem emelkedik. Ez alap Kovács Ferencz pályadíj-alap nevét fogja viselni s kamatai 2, esetleg 4 évenként a három osztály közt felváltva, pályakérdésekre fognak majd kifizetni. Ez alap növeléséhez az alapítványtevő 2000 frttal is hozzájárult készpénzben, s ez összeget az Akadémia pénztárának be is küldötte.

E hazafias ajánlat mély köszönettel elfogadtatott; az Akadémia tulajdonába bocsátott példányok a Franklin-Társulattól átvétettek. A Kovács Ferencz-alapítvány ügyrendi szövegezése akkor fog elkészíttetni, mikor az alap már 10.000 frtra fog rugni.

34. Gróf Kuun Géza alapítványa

118/a. §. Gróf Kuun Géza ig. és t. tag 1906-ban nővére, néhai Fáji Fáy Béláné szül. gróf Kuun Irma nevére 8000 koronát hagyományozott a M. Tud. Akadémiának, a keleti nyelvek tudományának fejlesztésére.

Az igazgató-tanács 1906. decz. 16. az I. osztály javaslatára elhatározta, hogy az alapítvány csak akkor fog életbe lépni, ha a tőke 20.000 koronára emelkedett.

35. Kőrösy József-alapítványa

119. §. Néhai dr. Szántói Kőrösy József, a M. Tud. Akadémia volt rendes tagja, a székesfővárosi statisztikai hivatal és könyvtár volt igazgatója emlékének megörökítésére özvegye, illetőleg fiai, Kornél és Pál 1909. június 23-ikán férje, illetőleg atyjuk halála napjának harmadik évfordulóján, a megboldogultnak nevét viselendő alapítvány céljára felajánlottak a M. Tud. Akadémiának 8000 koronát s ez összeget az Akadémia pénztárába be is fizették. Az alapítvány rendeltetésére nézve a következő kikötéseket tették:

1. Az alapítvány neve: Kőrösy József-alapítvány.
2. Célja a statisztika és nemzetgazdaságtan körébe vágó munkák jutalmazása.
3. A pályadíj minden harmadik évben nyílt pályázat alapján kerül kiosztásra.
4. Az említett körből vett kérdést az Akadémia II. osztálya tűzi ki; a díj kiosztása ennek az osztálynak előterjesztésére a nagygyűlésen történik.
5. A díj csak abszolút becsű munkának ítéltetik oda; a kiadás joga a szerzőé; de ha a szerző munkáját egy év alatt nem adja ki, az az Akadémiára száll.
6. A tőke kamataiból kiosztandó pályadíj nagyságát kerek összegben az Akadémia állapítja meg.
7. A kiosztásra nem került díjak a tőke gyarapítására fordítatnak.
8. Egyebekben az Akadémia ide vágó szabályai mértékadók.

Az Akadémia 1909. október 4-ikén tartott összes ülése az alapítványt föltételeivel együtt örömmel és hálával elfogadta.

36. Lederer Béla alapítványa

119/a. §. Néhai dr. Lederer Béla 1900 február hó 6-án kelt végrendeletében 10.000 vagyis tízezer koronát hagyományozott a M. Tud. Akadémiának, hogy annak egy vagy több évi kamataiból az elnökség (elnök, alelnök és főtitkár) betegségbe esett vagy anyagi gondok alatt roskadozó érdemes tudósoknak segélyére siethessen. Ez alapból egyazon tudós két ízben ne legyen segélhető.

Az alapítvány 1904-ben befizettetett.

37. Lévy Henrik alapítványa

120. §. Kisteleki Lévy Henrik, az első magyar általános biztosító-társaság alapító tagja és vezérigazgatója, 1878 június 27-én kelt levelében 10,000 forint alapítványt tett oly célból, hogy az Akadémia annak évi ötös kamatát jutalomkérdések kitűzésére fordítsa. Ez alapítványból, mely az 1888-diki év folyamán 5%-os magyar papíráradék kölcsönkötvényekben fizettetett be minden évben 1000 korona jutalom tűzetik ki, felváltva nemzetgazdasági és mezőgazdasági kérdésekre; továbbá a hazai történetből és irodalomtörténetből vett essayszerű monographiákra.

A tudományok sorrendje a következő:

1906-ban az I. osztály, a magyar irodalomtörténetből vett monographiára;

1907-ben a II. osztály, nemzetgazdasági kérdésekre;

1908-ban a II. osztály, a hazai történetből vett monographiára;

1909-ben a III. osztály, mezőgazdasági kérdésekre;

1910-ben az I. osztály, a magyar irodalomtörténetből vett monographiára stb.

Az osztályok szabadságukban áll: akár zárt jeligés levél mellett pályázatot hirdetni, akár nyílt ajánlatok és tervrajzok beküldésére hívni föl a szakférfiakat.

A mennyiben a zárt pályázatoknál nem érkeznek pályamunka, vagy a beérkezettek közül egy sem volna önálló becsű, nyílt pályázatoknál pedig elfogadható ajánlat nem érkeznek: az illető osztály a ki nem adott jutalmat a következő jutalomhoz csatolhatja, vagy pedig a kitűzött jutalomkérdés megoldásáról, illetőleg a monographia kidolgozásáról megbízás útján gondoskodik.

Ha a megkettőztetett vagy másodízben kihirdetett jutalomra önálló becsű munka nem érkezik, a jutalom az Akadémia alaptőkéjéhez csatoltatik.

Ha a szerző jutalmazott munkáját egy év leforgása alatt ki nem adja, a tulajdonjog az Akadémiára száll.

38. Lukács Krisztina-alapítványa

121. §. Lukács Móricz, 1881 november 5-én elhunyt akadémiai tiszteleti tag, végrendeletében 20,000 forint névértékű záloglevelet, mint alapítványi tőkét, hagyományozott az Akadémiának oly célból, hogy „a tőke kamataiból évenként Lukács Krisztina-féle jutalom cím alatt díj tűzessék ki valamely tudományos kérdés vagy feladat, nemcsak relatív, de abszolút becsű megoldására”.

E szerint az Akadémia a Lukács Krisztina-féle alapítványból minden esztendőben kétezer korona jutalomdíjat tűz ki valamely tudományos kérdés megoldására, még pedig felváltva minden esztendőben más – más tudomány köréből. A tudományok sorrendje a következő:

- 1906. társadalmi tudomány;
- 1907. bölcslelettudomány;
- 1908. természettudomány;
- 1909. matematikai tudomány;
- 1910. széptudomány;
- 1911. nyelvtudomány;
- 1912. történeti tudomány;
- 1913. társadalmi tudomány stb.

Az illető osztály, a melyhez a sorrendben következő tudományok tartozik, nagygyűlési zárt ülésen formulázza a tudományos feladatot; megállapítja, vajjon annak megoldására zárt vagy nyílt pályázat hirdetendő-e, és kitűzi a határnapot. Határozatát a nagygyűlés elébe terjeszti.

A jutalmat csak önálló becsű munka nyerheti el. Ha a szerző a jutalmazott munkát egy esztendő alatt ki nem adja, a tulajdonjog az Akadémiára száll. A jutalmazott munka címlapján ki lesz tüntetve, hogy a Lukács Krisztina-féle jutalmat elnyerte.

Ha a pályázat eredménytelen marad, azaz önálló becsű munka nem érkezik, az Akadémia, az illető osztály javaslatára, határoz a fölött, vajjon a kétezer korona jutalmat már kérdésre tűzze-e ki, vagy pedig a legközelebbi alkalommal, mikor ugyanazon tudományzakra kerül a sor, 4000 korona jutalmat tűzzön ki.

A mennyiben a másodízben kihirdetett, vagy ily megkettőztetett jutalomra se érnék érdemes munka, a jutalom-összeg az Akadémia alaptőkéjéhez csatoltatik.

39. Marczibányi Imre alapítványa

122. §. A Marczibányi-alapítványból (lásd a 85. §.-t) minden második (páros számú) esztendőben (1906., 1908., 1910. stb.) az Akadémia, az I. osztály javaslatára, a magyar nyelvtudomány köréből veendő pályakérdésre 40 arany jutalmat tűz ki. A jutalom csak önálló, tudományos becsű munkának adatik ki. A mennyiben ily munka nem érkezik be, a jutalom ki nem adatik, és az Akadémia alaptőkéjéhez csatoltatik. Ha a szerző a jutalmazott munkát egy esztendő lefolyása alatt ki nem adja, a tulajdonjog az Akadémiára száll.

40. Gróf Nádasdy Tamás alapítványa

123. §. Ifj. gr. Nádasdy Ferencz 1857 január 11-én kelt alapító-levelében, korán elhunyt testvére, Tamás nevére 5000 forintot alapított oly célból, hogy annak kamatai a legjobb elbeszélő költemény szerzőjének megjutalmazására fordíttassanak. Ehhez képest minden páratlan számú évre (1907., 1909., 1911., 1913. stb.) száz aranyból állandó jutalom hirdettetik a legjobb elbeszélő költeményre. Tárgya lehet történeti, mondai vagy a jelen életből vett. A jutalom csak akkor adatik ki, ha a jutalmazandó művet a bíráló bizottság irodalmunkra nézve nyereségnek mondja ki. Ha ilyen önálló becsű mű nem akadna a pályázó művek közt, a díj ki nem adatik, hanem kettős összeggel újra kitűzetik.

A koszorúzott mű a szerző tulajdona marad; de ha egy esztendő alatt közre nem bocsátja, az Akadémiának joga van díj nélkül kiadni.

Ha a jutalmat másodízben sem lehetne kiadni, a ki nem adott 200 arany az Akadémia rendelkezésére marad s a nyelv- és széptudományi osztály javaslata alapján az epikai költészet emelését célzó műnek létrehozására vagy utólagos jutalmazására fordítandó; még pedig:

a) vagy a 200 arany esedékessé váltát megelőző négy év alatt fölmerült és pályadíjat nem nyert elbeszélő költemény utólagos megjutalmazására, mire nézve az Akadémia I. osztályának e célra esetenként választandó háromtagú bizottsága terjeszt elő véleményes jelentést;

b) vagy 6- és újabbbkori classikusok epikai költeményei jeles fordításainak eszközzésére, megbízás vagy pályázat útján; ha pedig ilyenek a jutalom esedékessé váltát megelőző négy évben már nyomtatásban megjelentek, ezeknek utólagos jutalmazására.

41. Oltványi Pál alapítványa

124. §. Oltványi Pál földéaki lelkész 1870-ben úrbéri papirokon 1200 forintot bocsátott a Magy. Tud. Akadémia rendelkezésére, olyformán, hogy ez összeg tőkésített kamataiból négy évenként (1906., 1910., 1914. stb.) pályadíj tűzessék ki a magyar kath. egyház történetéből vett tudományos feladatra.

A jutalom csak absolut tudományos becsű munkának adatik ki.

Ha a jutalom egy alkalommal ki nem adatik, a közelebb kitűzendő pályadíjhoz csatolandó.

A jutalmazott munka a pályanyertes tulajdona marad, a ki a műből, ha kinyomatja, 3 példányt, ha pedig 2 év alatt ki nem nyomtatja, egy másolatot köteles a csanádi püspökség levéltárába beküldeni.

42. Ordódy-alapítvány

125. §. Ordódy István Károly markófalvai (Trencsén vm.) földbirtokos († 1908. jún. 30.) 1907 októberében 3200 korona névértékű értékpapírt bocsátott az Akadémia rendelkezésére a következő feltételek alatt:

1. Az Ordódy István Károly-féle alapítvány kamatai mindaddig a tőkéhez csatolandók, míg e tőke az 5000 koronát el nem éri.

2. Az 5000 koronára felszaporodott alapítványi tőkének meg nem osztható kamatai évenként fölváltva a páros években az előző két évben megjelent legjobb történelmi, a páratlan években az előző két évben megjelent legjobb irodalomtörténeti értekezésnek (tanulmánynak) mindig kiadatnak.

3. Bírálókül az illetékes osztályok három – három tagot küldenek ki, kik együttes jelentéseket valamely összes ülésben bemutatják, mire azt az Akadémiai Értesítő egész terjedelmében, a hírlapok pedig kivonatban közlésteszik.

4. A jutalom kiadásáról, a megjutalmazott mű egy példányának csatolásával, az alapító, ill. törvényes utódai (Ordódy Aladár Markófalva) esetről – esetre értesítendőek.

5. E jutalmat akadémiai tag nem kaphatja.

43. Ormódy Amelie-alapítvány

126. §. Ormódi Ormódy Vilmos, elhunyt neje Ormódi Ormódy Amelie emlékeztetése 1903. nov. 13. kelt alapító-levelével 10.000 koronát fizetett be a M. T. Akadémia pénztárába, azon rendeltetéssel, hogy annak kamataiból a M. T. Akadémia minden harmadik esztendőben 1000 kor. jutalommal tüntessen ki egy – egy könyvalakban vagy könyvalakú folyóiratban megjelent eredeti magyar szépirodalmi művet, akár egyes költeményt, akár egész verskötetet vagy regényt, elbeszélést vagy szindarabot, melynek általános becsén kívül az a főérdeme, hogy az örök női eszményeket a költészet szép eszközeivel kiválóképpen szolgálja. A jutalom bezárólag az 1907-ik évtől kezdve minden harmadik esztendőben (tehát 1910., 1913. stb.) kerül kiadásra. Az 1000 koronán túl rendelkezésre álló kamatösszeg a bírálók tiszteletdíjára fordítandó, az ennek kiutalványozása után pedig esetleg még fönmaradó fölösleg a M. T. Akadémia tulajdona marad.

Bírálókul a M. T. Akadémia I. osztálya minden harmadik évben öttagú bizottságot küld ki, mely szótöbbséggel határoz és jelentést szerkeszt az összes ülés elé, mely a jutalom kiadásában dönt. A bizottság kisebbsége is terjeszthet véleményt az összes ülés elé.

A jutalommal csak magasabb színvonalú, irodalmilag becses mű tüntethető ki. Ha az alapítvány különleges főfeltételének megfelelő ily mű nem találatnék, a jutalom kiadása a következő három évi időköz leteltéig elhalasztandó, mikor is két, esetleg, ha több jutalmazási időközből maradt volna föl jutalom, több munka is jutalmazható. Az ilyformán fölszorodott jutalmak időközi kamatai a bírálók tiszteletdíjaira és a jutalmazás körül esetleg fölmerült költségekre fordítandók, ill. a M. T. Akadémia tulajdonánál tekintendők.

A jutalomra igényt tartó művek nyomtatott könyvalakban, annak világos megjelölésével, hogy az Ormódi Ormódy Amelie-jutalomra pályáznak, küldendők be a M. T. Akadémiához a köztudomásra adandó határnapig. A bíráló bizottság azonban nincsen kötve a beküldött művekhez, hanem ajánlhat a M. Tud. Akadémiának oly művet is, mely nem pályázott.

A művek megítélésében a bíráló bizottság az irodalmi színvonal és az alapítvány különleges céljának szem előtt tartása mellett szabadon jár el és az örök női eszményeknek formában feltűnőbb vagy irányzatosabb magasztalását a belső érték rovására előnyben részesíteni nem tartozik. Jutalmazásra ajánlhat tehát oly művet is, melyben a női erények magasztos voltát csak egy – egy, esetleg mellékes nőalak lelki és jellemrajza példázza.

A jutalom minden alkalommal azon összes-ülésem adandó ki, mely az alapító elhunyt hitvese születése napjához (április 2.) legközelebb esik, e kijelentéssel Ormódi Ormódy Amelie emlékeztetére.

44. Péczely József alapítványa

127. §. Péczely József akadémiai rendes tag, 1841 ápr. 13-ikán kelt alapító levelével 5000 pengő forintot ajánlott fel oly föltételek mellett, "hogy ezen summa az évenkénti kamatokból mindaddig növekedni engedtessek, míg évi kamataiból (a Társaság alapítókéje növelésére fordítandó hatodnak levonása után) száz aranyos jutalom formálathatik, mely évenként, egyik esztendőben a magyar (legszélesebb értelmében vett) történettudományból fölteendő kérdés legjobb megfejtőjének; másokban egy, tárgyát

ugyancsak a magyar történetből vett drámaírónak adassék; kéretvén az Akadémia, hogy mindkettőben a bíráskodást, az elsőben a kérdés-feladást is, vállalja magára, s minden a jutalmak körül általa gyakorolni szokott módon végezzen; kikötvén még különösen: a) hogy a történettudományi kérdés kidolgozására mindenkor két esztendő engedessék; b) hogy a drámai jutalomért nemcsak az azon esztendőben, melyen épen a jutalmazás sora van, hanem az előbbiben megjelent minden főtebb meghatározott tárgyú drámák is vívhatnak; c) számba csupán magyar nyelven írt munkák jöhetnek; d) mindegyik jutalom csak úgy adathatik ki, ha lesz mű, melyet arra az illető akadémiai bizottság érdemesnek ítél; ellenkező esetben a történettudományi jutalom fordíttassék mindenkor az Akadémia, — a drámai pedig a pesti nemzeti színház pénzalapjának szaporítására; e) ha pénzváltozás, vagy akármely véletlen eset által valamikor a tőkepénznek híja esnék, függesztessenek föl a jutalmazások mindannyiszor és mindaddig, míg a tőke magamagát kiegészíti; f) ha eljő az idő, melyben a magyar játékszín teljes kifejlésével, a nemzeti színiköltő elégséges ösztönt és jutalmat találand a nemzet, a mívelt nagy közönség részvételében: meghatározni ezen időpontot, s azontúl a drámai jutalmat más, a kor szükségeinek inkább megfelelő, szellemileg rokon célra fordítani, az Akadémiától függjön; g) ha az Akadémia megszűnne, valamint egyedüli, úgy teljes joga legyen az Akadémia akkori igazgatóságának ezen alapítványról szabad tetszése szerint, de csak valamely hazai tudományos intézet javára rendelkezni.”

Az igazgató-tanács 1880 október 23-án tartott ülésében elhatározta, hogy a fölszaporodott összeg kamataiból évenként ezer arany forint az alapító szándékával összhangzóan, jutalmazásokra fordíttassék. A jutalom szabályai a következők:

1. Az ezer arany forint jutalom, mely meg nem osztható, főlálva egyik esztendőben az első osztályt, másik esztendőben a második osztályt illeti.

2. Az Akadémia abból indulva ki, hogy ma már a nemzeti színiköltő elégséges ösztönt és jutalmat találhat a nemzet, a mívelt nagy közönség részvételében, különösen más költői ágak művelőinek sokkal kedvezőtlenebb helyzetét tekintve; továbbá, hogy az Akadémiánál kizáróan a magyar történelmi drámára új pályadíj tűzetett (Kóczán-alapítvány) s a Karátsonyi- és Teleki-pályázaton is versenyezhetnek a magyar történelemből írt színművek: elérkezettnek látja az időt, hogy a Péczely-alapítvány kamatainak történelmi drámák jutalmazására szánt fele része más, a kor szükségeinek inkább megfelelő, szellemileg rokon célra fordíttassék. Ennélfogva a jutalommal oly műág művelését és emelését kívánja előmozdítani, mely hatásra s így művészeti és technikai fontosságra nézve vetekszik a drámával, s a melynek gyámolítására és helyes irányzására nézve eddig Akadémiánknál jutalom nincsen. Ez: a regény, közelebbről a magyar történelmi regény, melynek művelése a történelmi tanulmányokat s a történelmi ismeretek terjesztését is elősegítvén, jutalmakkal való támogatása az alapító célzatainak megfelel.

3. A regény-pályázat föltételei a következők:

a) A Péczely-pályadíjra első sorban magyar történelmi tárgyú vagy háttérű regények pályázhatnak. Ha ezek közt jutalomra érdemes munka nem található, második sorban pályázhatnak a magyar társadalmi életből írt regények, még pedig akár komolyak, akár humorosak vagy szatirikusak.

b) Pályaműnek tekintetik minden, a kijelölendő évkörben nyomtatva, akár önállóan, akár folyóiratban vagy hirlapban megjelent eredeti magyar történelmi vagy a társadalmi életből írt regény.

c) Minden munka azon évben tekintetik megjelentnek, mely első kiadásának (külön nyomtatvány, folyóirat, vagy hirlap) címlapján van. Kelet nélkül megjelent művek ki

vannak zárva a pályázatból. A csak folyóiratokban és hírlapokban megjelent munkák azonban beküldendők.

d) Ha a jutalom elhunyt író munkájának ítéltenék oda, az csak özvegyének és gyermekeinek adatik ki; a mennyiben pedig az író özvegyet és gyermeket nem hagy hátra, az Akadémia esetről – esetre dönti el, vajjon a jutalmat más rokonoknak és örökösöknek kiadja-e.

e) A pályadíj csak úgy adatik ki, ha a bíráló bizottság a pályaművek között jutalomra méltót talál. Még pedig első sorban a magyar történelmi regények vétetnek tekintetbe, s csak ha ezek között a bíráló bizottság jutalomra érdemes munkát nem talál, következő a sor a magyar társadalmi életből írt regényekre. A pályadíj, ha egyáltalában nem lenne kiadható, az Akadémia pénzalapjához csatoltatik.

f) A pályaművek megbirálását az I. osztály által megválasztandó három akadémiai tag teljesíti, kiknek egyike mint előadó alaposan okadatolja a bizottság határozatát. A jutalom mindig a kijelölt két évet követő évben (1909., 1911., 1913. stb.) ősszel adatik ki, az akadémiai szünetet követő első rendes összes-ülésen.

E jutalmat ugyanazon író csak egyszer nyerheti.

4. A történettudományi pályázat föltételei:

a) A pályakérdés a legszélesebb értelmében vett magyar történettudomány köréből veendő, minél fogva a hazai történelem segédtudományai: az archaeologia, a diplomatika, heraldika stb. nincsen kizárva. E történelmi pályakérdések minden második esztendőben (1910., 1912., 1914. stb.) a nagygyűlésen hirdettetnek ki.

b) A pályamunkák elkészítésére két esztendő engedtetik.

c) A jutalom a nagygyűlésen ítéltetik oda, s csak absolut tudományos becsű munkának adatik ki.

d) A ki nem adott jutalom nem tűzhető ki újra; az összeg az Akadémia alaptőkéjéhez csatoltatik.

e) A jutalmazandó munka a szerző tulajdona marad, a ki köteles művét egy év alatt kiadni; ha ezt nem teszi, az Akadémia föl van jogosítva, a munkák külön tiszteletdíj nélkül kiadni.

45. Dr. Pollák Henrik-alapítvány

128. §. Pollák Jakab, elhunyt bátyja, dr. Pollák Henrik emlékére, 1894 márczius 17-én 6000 frt névértékű, 4 1/2%-os Magyar országos központi takarékpénztári záloglevél bocsátott a Magy. Tud. Akadémia rendelkezésére, oly czélból, hogy ezen tőke jövedelme első sorban az elhunyttól irodalmilag is művelt orvosi és statisztikai tudomány körébe vágó jutalomdíjakra fordíttassék, másodsorban pedig a nemzeti közművelődés, terjesztésére, a mit az elhunyt mindig szíven hordott.

Minden harmadik évben 1500 korona jutalomdíj tűzetik ki, fölváltva orvosi- vagy természettudományi, másrészt a tudományos statisztika (demographia, statisztikai módszertan) vagy a társadalmi tudományok körébe tartozó pályakérdésekre. Az első három, t. i. az 1897-ben, 1900-ban és 1903-ban esedékes jutalom demographiai, 1906-tól kezdve fölváltva, a főttebbiek értelmében, a III. és II. osztály körébe vágó pályakérdésekre tűzetik ki.

A pályakérdés kitűzését és a jutalom odaítélését vagy ki nem adását egy, az Akadémia III. és II. osztályaiból kiküldött bizottság előterjesztése alapján, a nagygyűlés határozza el. E bizottság elnöke a III. osztály elnöke vagy akadályoztatása esetén valamely, ilyenül megválasztott, tiszteleti vagy rendes tagja; tagjai közül egyet a III., egyet a II.

osztály választ. A bizottság előadója mindig azon osztály tagja, a melynek köréből a pályakérdés kitűzetett.

A meg nem osztható jutalom legalább két évvel az esedékessé válás előtt kihirdetendő és csakis abszolút becsű munkának ítélhető oda. A jutalom csakis azon esetben fizethető ki, ha szerző igazolja, hogy a jutalmazott munka könyv alakjában és legalább 200 példányban megjelent.

A jutalom ki nem adhatása esetében, kétharmada a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium kezelése alatt álló, a felvidék közművelődési céljaira szánt Kőrösi József-féle alaphoz csatoltatik, egyharmada pedig a Magy. Tud. Akadémia alaptőkéjének növelésére fordíttatik.

46. Dr. Muraközi Rózsay József alapítványa

129. §. Dr. Muraközi Rózsay József, a M. T. Akadémia levelező tagja és sz. Rókus-kórházi főorvos, végrendeletileg 5000 frtnyi összeget hagyott az Akadémiának, oly célból, hogy annak kamataiból kétévenként valamely orvosi vagy természettudományi munka jutalmaztassék. Az alapítvány az örökösökkel kötött és az igazgató-tanács által jóváhagyott egyezség alapján 15% levonással az Akadémia pénztárába befizettetett. Az igazgató-tanács határozata alapján a befizetett összeg addig kamatoztatik, míg az 5000 frtra meg nem nő. Így az első jutalmazásra a kamatok 1892-ben váltak esedékessé. Az Akadémia a jutalmazásra a következőket állapítja meg:

a) Ez alapítvány kamatai kétévenként felváltva egy orvosi és egy természettudományi munka jutalmazására fordíttatnak. Az első két éves ciklus kezdődik 1890-ben az évi nagygyűléssel, és lejár az 1892-iki nagygyűléssel, melyen a jutalmazás orvosi munka díjazásával kezdődik. A következő két éves ciklusok aztán így következnek: 1892 – 1894-ig természettudományi, 1894 – 1896-ig orvosi, 1896 – 98-ig természettudományi ciklus s így tovább.

b) E célból az Akadémia III. osztálya, a ciklust megkezdő nagygyűlést megelőzőleg, négy hónappal (tehát első ízben 1890 januárban) nyílt pályázatot hirdet oly ajánlatok megtételére, melyek az orvosi vagy természettudományok valamely fontosabb kérdésének megoldását célzó észleletek és kísérletek tervezeteit tartalmazza, egyszerűs-mind annak is kijelölésével, hogy a pályázó, kitűzött feladatát mily segédeszközökkel, mily nyilvános vagy magán laboratoriumban vagy intézetben szándékozik megfejteni. A benyújtott tervezetek megbirálása után a legjobb és legfontosabb kérdésre vonatkozó terv benyújtóját, ha annak kivitelére kellő kilátás mutatkozik, a végrehajtással megbizza, mire a megbízás a két ciklust megkezdő nagygyűlésen kihirdetetik.

c) A megbízott észleleteinek és kísérleteinek eredményét összeállítva és írásban kidolgozva, a két évi ciklust befejező nagygyűlés előtti február végéig, az Akadémia főtitkári hivatalához benyújtja. A benyújtott dolgozatot a III. osztály bírálója alá veszi s kedvező eredmény esetén jutalmazásra ajánlja. A jutalmazás a ciklust bezáró nagygyűlésen kihirdetetik.

d) Csak saját észleleteken és kísérleteken alapuló oly önálló becsű dolgozatok tarthatnak igényt a jutalomra, melyek a tudományt ténylegesen új ismeretekkel gazdagítják.

e) A jutalmazott munka a szerző tulajdona marad, tartozik azonban annak tartalmát a III. osztály Értesítőjében, kimerítő kivonatban, közzétenni.

f) Ha a nyílt pályázat sikertelen maradna, akár azért, mert pályázó nem jelentkeznék, akár azért, mert a benyújtott munka jutalomra nem tartatnék érdemesnek: az ese-

dékes két évi kamatok, a megelőző négy év folyamán megjelent vagy ismeretessé lett legjobb és legönállóbb becsú magyar orvosi, illetőleg természettudományi értekezés-, munka-, fölfedezés vagy találmányok jutalmazására ítéltetik oda. E négy év a kétéves ciklust bezáró nagygyűlést megelőző január 1-étől visszafelé számított negyedik év január 1-ével kezdődik.

47. Röck Szilárd alapítványa

130. §. Az Akadémia néhai Röck Szilárd alapítványának kamatait (1000 koronát) felváltva, páratlan évben az I., páros évben a II. osztálynak bocsátja rendelkezésére, oly utasítással, hogy az illető osztály esetről – esetre a magyar nyelvtudomány, illetve a történettudomány szükségleteit megfigyelve, az összeget a két tudomány szak körében, nyílt pályázat vagy megbízás útján létesítendő munkáknak díjazására, vagy végre valamely már tényleg benyújtott munkának kiadására fordítsa.

48. Sámuel Alajos alapítványa

131. §. Néhai Sámuel Alajos prépost 1856-ban kelt végrendeletében 1000 forintot hagyományozott oly célból, hogy annak kamatait évenként a legjobb nyelvtudományi értekezés szerzője kapja. A kamatokat az Akadémia 15 aranyra egészítvén ki, a nagygyűlésen évenként 15 darab arany oly szorosán nyelvészeti értekezésnek adatik ki, melyet a közelebb lefolyt évben akár külön, akár gyűjteményben megjelent nyelvészeti értekezések között a nyelvtudományi osztály legjobbnak ítél. Kivétetnek mindazáltal: a) váltazatlan második kiadások; b) olyan dolgozatok, melyekben a tárgy személyekkel van összenöve; c) akadémiai vagy más jutalmat nyert pályamunkák.

49. Tornyai Schossberger Zsigmond alapítványa

132. §. Tornyai Schossberger Zsigmond 1890 márczius 10-én kelt és az Akadémia elnökéhez intézett levelében 10,000 Ft alapítványt tett oly célból, hogy annak évi kamatai nevezetes nemzetgazdasági írók műveinek magyar nyelven kiadásra használtassanak föl.

A lefordítandó műveket a nemzetgazdasági bizottság állapítja meg. Ugyancsak ez a bizottság jelöli ki azon szakférfiakat is, a kiket az egyes művek lefordításával megbíz, és tűzi ki a fordítási feltételeket.

Az egyes művek kiadása abban az évben foganatosíttatik, a melyben az alapítványi tőke évi kamatai úgy a fordítói tiszteletdíj, valamint a kiadás esetleges költségeit is teljesen fedezik.

50. Semsey Andor alapítványa

133. §. Semsey Andor, a M. Tud. Akadémia tiszteleti tagja, 1889. október 7-én kelt iratában oly alapvető munkáknak pályázat útján való megírására, melyek az eddigi eredményeket a tudomány mai állásának megfelelő feldolgozásában adnák s a további kutatásnak irányait megjelölnék, 100,000 forintot ajánlott fel az Akadémiának, azzal a kikötéssel, hogy legkésőbb az 1890-iki nagygyűlésen titkos pályázatot hirdessen a következő munkák megírására, úgymint:

Magyar nyelvtanra,
Magyar irodalomtörténetre,
Magyarország archaeológiájára,
Magyarország történetére,
Magyarország földrajzára,
Magyarország közgazdaságára,
Magyarország geológiájára,
Magyarország mineralogiájára,
Magyarország flórájára,
Magyarország faunájára.

Az 1908. április 29-én tartott nagygyűlés a 20,000 koronás jutalmat a magyar ásványtant tárgyaló „Tellur” jeligéjű pályamunkának ítélte oda; szerzője Krenner József r. t. A magyar irodalomtörténetre beérkezett „Mult” jeligéjű pályamunkát pedig a nagygyűlés a 3000 koronás másodjutalomban részesítette; ennek szerzője: dr. Pintér Jenő állami főgymn. tanár.

Minthogy e pályázatok többé ki nem hirdettetnek, az alapítványi tőke kamatai az adományozónak 1902. ápr. 26-iki intézkedése értelmében ezentúl nagyobb és költségesebb feladatok megoldására a M. Tud. Akadémia rendelkezésére állnak. E feladatokat az Elnökök és titkárok értekezlete állapítja meg.

Az alapítvány történetét részletesen előadja az 1909. évi ügyrend.

51. Szilágyi István alapítványa

134. §. Nemes Szilágyi István gombkötőmester és pestvárosi képviselő 1862-ik évi május 3-án kelt végrendeletében, a Magyar Tudományos Akadémiának 2000 forintot hagyományozott oly föltétellel, hogy e tőke mindenkor tíz éven át kamatoztassék, és az egybegyűlt kamatok kamatai minden tizedik év lefolytával az Akadémia részéről jutalomképp adassanak ki azon írónak, ki e tíz év alatt legjobb történeti munkát írt Magyarországról. Ez alapítványi tőke a végrendelkező halála után, 1863 aug. 1-én az Akadémia pénztárába befizettetett. Az Akadémia e jutalomra nézve a következőket állapítja meg:

a) E meg nem osztható jutalomra igényt tarthatnak a jutalom kiadását megelőző tíz év alatt (1894 – 1903., 1904 – 1913. stb.) magyar nyelven nyomtatásban megjelent munkák, melyek Magyarország történetét tárgyalják, még pedig akár az ország teljes történetét, akár az egyes korszakok történetét tartalmazzák. Ha kétség merülne föl, vajjon valamely munka e jutalomra igényt tarthat-e, a kérdés a II. osztály zárt ülésén titkos szavazattal, abszolút többséggel döntetik el.

b) Minden munka azon évben tekintetik megjelentnek, a mely év a címlapon áll.

c) A második és utóbbi kiadások szintén elnyerhetik e jutalmat, a mennyiben a korábbi kiadás még nem nyerte el.

d) E jutalom kiadatik oly munkáknak is, melyek az Akadémiától bármely más jutalmat nyertek.

e) Ha e jutalom elhunyt író munkájának íteltetnék oda, az Akadémia esetről – esetre határozza meg, vajjon az örökösöknek kiadassék-e.

f) E jutalom az illető tíz év alatt megjelent munkák közül a viszonylag legjobbiknak mindenesetre kiadatik.

g) E jutalmat, a II. osztály javaslata alapján, a nagygyűlés ítéli oda.

52. Szőnyi Pál alapítványa

135. §. Néhai Szőnyi Pál lev. tag hagyatéki ügyeinek rendezése után, 1888 január havában befizettetett 11,500 forintnyi alapítványa, melynek rendeltetése, hogy a magyar ásványtani irodalom emelésére szolgáljon.

Az 1888 május 19-én tartott összes-ülés határozata értelmében az alapítvány kamatai mindaddig a tőkéhez fognak csatoltatni, a míg a 2400 korona évi kamatot hoz. Az alapítvány szabályai akkor fognak megállapíttatni.

53. Sztrokay Antal alapítványa

136. §. Molnár Jánosné Sztrokay Lujza asszony, atyja, nemescsoói Sztrokay Antal akadémiai rendes tag nevére, emlékének megörökítéseül, egyezer arany alapítványt tett. Ennek kamataiból az Akadémia, minden páros számú esztendőben, 100 arany díjat tűz ki a jog- és államtudomány körébe tartozó pályamunka készítésére; vagy pedig a két év alatt e szakban megjelent legkitűnőbb munka jutalmazására. Az Akadémia, a II. osztály javaslata alapján, határoz a fölött, vajjon a 100 arany pályakérdés kitűzésére vagy utólagos jutalmazására fordítandó-e.

a) Ha pályakérdést tűz ki az Akadémia, a jutalom csak önálló, tudományos becsű bíró munkának ítéltetik oda. Ha a jutalomra érdemes pályamunka nem érkezik, ugyanazon kérdés 100 arannyal másodízben hirdetendő ki, vagy pedig a 100 arany a következő jutalomhoz csatolandó. Ha a másodízben kihirdetett pályázatra önálló becsű munka nem érkezik, a jutalom az Akadémia alaptőkéjéhez csatoltatik. A jutalmazott munkát szerző tartozik kiadni; ha ezt egy év lefolyása alatt nem teszi, a tulajdonjog az Akadémiára száll.

b) Mikor az Akadémia a 100 arany díjat utólagos jutalmazásra fordítja, ez szintén csak önálló becsű munkának ítéltetik oda.

Ha ugyanazon nagygyűlésen a nagyjutalom a jog- és államtudományi szak legjelesebb munkájának ítéltenék, a melyet a Sztrokay-jutalom is megilletne: e jutalom azon munkának ítéltetik oda, a mely amahoz becsre legközelebb áll. Ha az Akadémia társadalomtudományi nagyjutalmát megszüntetné, a Sztrokay-díj mindig utólagos jutalmazásra fog fordíttatni.

54. Gróf Teleki József alapítványa

137. §. Gróf Teleki József, az Akadémiának évek hosszú során át volt első elnöke, 1854-ben kelt végrendeletében 12,000 forintot hagyományozott a végből, hogy ennek kamatjából száz arany adassék évenként a pályatársai között legjobb színdarab írójának. E száz aranyból álló jutalom évenként adatik ki, még pedig fölváltva a páros években szomorújátékokra, a páratlan években vígjátékokra tűzetik ki. Amazok sorában csak valódi tragédiák fogadtatnak el, a középfajok kizárásával; emezekében tiszta vígjátékok, tehát a boházatok mellőzésével.

A Teleki-jutalomért versenyző pályamunkák beadásának állandó határnapja szeptember 30-ika, a jutalomkiadásé az erre következő márczius 19-dike, a dicsőült alapító nevenapja.

2. A pályamunkák megvizsgálásában, az alapító végintézéséhez képest, vegyes bizottság jár el, mely egy akadémiai tiszteleti tag elnöklete alatt, két akadémiai és két

nemzeti színházi tagból áll. Ez intézkedésből azon vezérnézete tűnik ki a dicsőült alapítónak, hogy e művek költői becsülete színszerűséget párosítanak.

3. Az e jutalomért pályázó szomorújátékok mindenestre versekben legyenek írva, még pedig lehető gonddal és szigorral. A verses forma vígjátékban is előnyűül tekintetik a műnek hasonló vagy közel hasonló becsű társak fölött.

4. A jutalom a viszonylag legjobb műnek is mindig kijár, még pedig megosztatlanul.

5. A jutalom odaitéléséről szóló jelentést a bizottság többségét képező tagok egyike szerkeszti; s oly esetben, midőn a bírálók egy művet sem találnak jutalomra érdemesnek, ez a jelentés azon megjegyzéssel tétetik közzé, hogy ha az író, a rosszaló ítélet daczára is, fel akarja venni a díjat, fél év alatt jelentse ebbeli szándékát a főtitkári hivatalnál. Ha az író jelentkezik, a nevét rejtő jeligés levél a legközelebbi összes-ülésen felbontatván, részére a jutalomdíj azonnal utalványoztatik. Ha ellenben a mondott félévi határidő alatt a pályanyertes író nem jelentkeznék: a nevét rejtő jeligés levél a legközelebbi összes-ülésen elégettetvén, a pályadíj a következő évi jutalomdíjhoz csatoltatik.

6. A jutalmat nyert mű előadásra a nemzeti színház sajátja, kiadásra az íróé.

55. Tomori Theodorovits Anasztáz alapítványa

138. §. Tomori Theodorovits Anasztáz, 1894-ben elhunyt akadémiai tag, 10,000 frtot hagyományozott az Akadémiának oly célból, hogy ezen összeg kamataiból kétévenként matematikai mű díjaztassék, előre hirdetett pályázat mellett.

E szerint az Akadémia először 1897-ben, azután egyelőre minden negyedik évben (1909., 1913. stb.), végre 1921-től kezdve, mikor is a hagyományozott összeg felszaporodása ezt már megengedi, minden második évben kétezer korona jutalomdíjat tűz ki valamely matematikai műre.

A III. osztály nagygyűlési értekezletén szövegezi a föladatot s megállapítja, vajjon annak megoldására zárt vagy nyílt pályázat hirdetendő-e és kijelöli a határnapot. Javaslátát a nagygyűlés elé terjeszti.

A meg nem osztható jutalmat csak önálló becsű munka nyerheti el. A jutalmazott munka szerzője köteles azt egy esztendő alatt kiadni; ha ezt nem teszi, a tulajdonjog az Akadémiára száll. A jutalmazott munka címlapján kitüntetendő, hogy Tomori-jutalmat nyert.

Ha a pályázat eredménytelen marad, önálló becsű munka nem érkezvén be, az Akadémia a III. osztály javaslatára határoz a felett, vajjon a 2000 kor. jutalmat ugyanazon vagy más kérdésre újra kitűzze-e vagy pedig a legközelebbi alkalommal 4000 kor. jutalmat tűzzön ki.

A mennyiben a másodízben kihirdetett vagy megkettőztetett jutalomra sem érkeznek érdemes munka, a III. osztály javaslatot tesz az iránt, vajjon a jutalomösszeg más matematikai munkák kiadására fordíttassék-e, vagy pedig az Akadémia alaptőkéjéhez csatoltassék.

56. Ullmann Károly alapítványa

139. §. Ullmann Imre és testvérei, atyjoknak, Ullmann Károly budapesti nagykereskedőnek elhunyt alkalmából, 1880. május 4-dikén 3000 forint osztrák aranyjárdékot bocsátottak az Akadémia rendelkezésére, oly célból, hogy ez összegnek három évi időközben fölszaporodó kamatait, megboldogult atyjok nevét viselő jutalomdíj ala-

pítésára használja föl, és a kitűzendő kérdést a nemzetgazdasági tudományok köréből válaszsza. A kérdést, a nemzetgazdasági bizottság javaslatára és a II. osztály fölterjesztésére, az Akadémia tűzi ki. A pályadíj (800 korona) csak abszolút tudományos becsű munkának ítéltetik oda. Ha a másodízben kihirdetett jutalomra önálló becsű munka nem érkezik, a jutalom az Akadémia alaptőkéjéhez csatoltatik. A jutalmazott munkát szerzője kiadni tartozik, ha ezt egy év leforgása alatt nem teszi, a tulajdonjog az Akadémiára száll.

A jutalomdíj minden három év elteltével (1909., 1912., 1915. stb.) tüzetik ki.

57. Udvardy Cherna János alapítványa

140. §. Udvardy Cherna János akadémiai t. tag 1882. márczius 6-án akadémiai tag-ságának félszázados jubileuma alkalmából kétszáz forintot küldött be a M. Tud. Akadémiához oly kéréssel, hogy azon összeg tőkésíttessék és kezeltessek alapítványilag; 24 – 24 év során csatoltatnának az egyes évi kamatok mindig a tőkéhez s fordíttatnának ennek fokozatos gyarapítására és csak minden huszonötödik évben kerülne az ez évben esedékes kamatjövedelem kiadás és felhasználás alá, mire nézve azonban nem kíván semmi különös célú kitűzni, hanem teljesen szabad kezét kíván engedni az Akadémia nagygyűlésének. Egyúttal ohajtását fejezi ki, hogy az alap Jubiláris-alapnak neveztessek.

Az összes-ülés 1882. márczius 27-én megállapította, hogy ez alapítványnak huszon-nég éven át felszaporodott kamatai mindenkor a huszonötödik évben felhasználtassanak az Akadémia azon évi nagygyűlésén megállapítandó célra.

Az 1907. évi nagygyűlés elhatározta, hogy ez alapítványnak kamatai a mérnöki szak-irodalom körébe tartozó munka támogatására fordíttassanak. Tekintettel arra, hogy az esedékes összeg minden 25-ik évben áll rendelkezésre, legcélszerűbb, ha a mérnöki irodalom épen 25 éves történetének megiratására fordíttatik. A további intézkedés a III. osztály teendője.

58. Ifj. Bojári Vigyázó Sándor-alapítvány

141. §. Bojári Vigyázó Sándor cs. és kir. kamarás és neje szül. báró Podmaniczky Zsuzsánna 1895. május hó 4-ikén kelt nyilatkozatukban elhunyt fiuk, ifj. Bojári Vigyázó Sándor emlékére, a magyar történelem előmozdítása céljából 20,000 frtnyi összeget ajánlottak fel oly kikötéssel, hogy az alapítvány jövedelmeinek bizonyos része a magyar történelem (ideértve a magyar jog és magyar műveltség történetét is) köréből vett pályakérdések jutalmazására szolgáljon.

Az Akadémia az alapítvány évi kamatainak négyötöd részét (a száz koronánál kisebb összeg elhagyásával kikerekítve) évenként 1906, 1907 és 1908-ban a II. osztály, 1909-ben a III. osztály javaslatára (a körébe tartozó tudományok és találmányok történetéből) vett és mindenkor zárt pályázat útján kitűzött feladat vagy feladatok jutalmazására fordítja, az évi sorrend ugyan így ismétlődően továbbra is.

Az alapítvány évi jövedelmeinek egy-ötöd része (valamint a négy-ötöd részéből a kikerekítés után fenmaradt és száz koronánál kisebb összeg), végre a pályázat sikertelensége esetében a ki nem adott pályadíjak is az alapítvány tőkéjéhez csatoltatnak. Ez okból az alapítvány állása az Akadémia évi számadásaiban mindenkor külön nyilvántartandó és a gróf Vigyázó család legidősebb ága fejének bemutatandó.

A jutalom tárgyában, mely csak önálló becsű műnek ítéltető oda, a nagygyűlés dönt. A kitűzendő pályakérdés, valamint az eredmény íj. bojári Vigyázó Sándor nevének főlemlítésével hirlapilag is közzéteendő.

59. Vitéz József alapítványa

142. §. Vitéz József udvari ügyvivő 1816-ban végrendeletileg 1000 forintot hagyományozott oly célból, hogy kamatai tudományos pályakérdések kitűzésére fordíttassanak. Az alaptőkét az országos pénztár kezeli, mely évenként, kamat fejében, 84 koronát szolgáltat át az Akadémiának, a mely négy évenként (1908, 1912, 1916 stb.) negyven arany pályadíjat tűz ki. A pályakérdést felváltva a II. osztály (1908) a magyar történettudomány, és a III. osztály (1912) a természettudományok köréből veszi. A jutalom csak önálló, tudományos becsű munkának ítéltetik oda.

A mennyiben ily munka nem érkezik, a jutalom ki nem adatik és az Akadémia alaptőkéjéhez csatoltatik. A jutalmazott munkát a szerző kiadni tartozik; ha ezt egy év lefolyása alatt nem teszi, a tulajdonjog az Akadémiára száll.

60. Özv. Vojnits Tivadarné alapítványa

143. §. Özvegy Vojnits Tivadarné († 1904. ápril. 21.) hagyatékából 20.000 (húszezer) korona fizettetett be az Akadémia pénztárába az elhunyt úrnő végrendeletének következő intézkedése értelmében: „XIII. Az egyes osztályegyezségek IX. q). pontja szerint a Magyar Tud. Akadémia javára fizetendő 20.000 kor. aranyokban kamatozó évi jövedelmét tiszteletdíjúl kapja azon szerző, a ki a legsikerültebb magyar színművet, illetőleg drámát írja; az erre vonatkozó pályázat minden évben kiirandó és úgy ennek eszközzése, valamint a jutalom odaítélése a M. T. Akadémiát illetendi. Azon esetben pedig, ha a magyar színműirodalom valamelyik évben nem mutatna fel jutalomra méltó és érdemes színművet, akkor az azon évi kamatjövedelem tőkésítettik az alapítványi tőke gyarapítására.”

Az Akadémia ez ügyben a következő ügyrendi szabályzatot állapítja meg:

E rendelkezés értelmében pályázó daraboknak tekintetnek az illető évben Budapesten előadásra került magyar eredeti tragédiák, színművek, vígjátékok és népszínművek, az operák és operettek kizárásával.

E darabok megbírálására az I. osztály a pályázati évet megelőző deczemberi ülésében három tagú bíráló bizottságot választ, mely jelentését az illető évet követő február havi összes-ülésben mutatja be.

Csak irodalmi becsű és a színpadon sikert aratott darab kaphatja a jutalmat, mely meg nem osztható. Bármely más jutalmat nyert színmű nem jön tekintetbe.

Első ízben az 1907-dik évben előadott darabok pályáznak.

61. Wahrmann Mór alapítványa

144. §. Néhai Wahrmann Mór, a budapesti kereskedelmi és iparkamara elnöke, végrendeletileg 50,000 forintot hagyott közérdekű és kegyeletes czélokra, az összeg felosztását egy öttagú végrehajtó-bizottságra ruháván s a bizottság tagjaiul Beck Nándor,

Machlup Adolf, Trebitsch Ignác, Wahrmann József és Wahrmann Sándor urakat nevezvén ki.

E bizottság a fenti összegből 10,000 frtot mint alapítványi tőkét a M. Tud. Akadémiának szavazott meg, az alapítvány rendeltetését ekként szabván meg:

a) Az alapítvány Wahrmann Mór nevét viseli.

b) Az alapítvány kamataiból minden harmadik évben (1909, 1912, 1915, stb.) 2000 azaz kétezer korona jutalom készpénzben vagy pedig hasonértékű aranyérem (Wahrmann Mór-érem) a M. Tud. Akadémia nagygyűlésén azon magyar állampolgárnak ítéltetik oda, a ki az ipar és kereskedelem terén akár a tudomány előbbrevitele, akár a gyakorlati találmányok, szervezetek vagy szervezetek és intézmények fejlesztése és fölvi rágoztatása szempontjából az illető évkörben legnagyobb érdemeket szerzett.

c) 1903-ban, 1909-ben s minden következő hatodik esztendőben az ipar, ellenben 1906-ban, 1912-ben s minden következő hatodik esztendőben a kereskedelem terén a megelőző hat év alatt szerzett érdemek megjutalmazása kerül sorra.

d) A jutalom okvetlenül kiadandó s mind az érem, mind pedig a készpénzbeli kiszolgáltatásnál a kísérő oklevélben Wahrmann Mór neve és az alapítvány jellege kiemelő.

e) Az Akadémia a jutalom kiadását megelőző évi nagygyűlésen (tehát 1902., 1905., 1908. stb. években) kihirdeti, hogy milyen szakú és mely időkorre terjedő munkásság megjutalmazása kerül sorra, s felszólítja mindazokat, a kik e jutalomra érdemeket szereztek, hogy az irodalmi vagy egyébkénti munkásságukat vázoló előterjesztésüket az illető év december 31-ig a főtitkári hivatalnál nyujtsák be. E figyelmeztetés azonban korántsem zárja ki azt, hogy az illető szakban szerzett érdemek, melyekről a tagoknak tudomásuk van, ily előterjesztés nélkül is meg ne jutalmazhatnának.

f) A Wahrmann-jutalmat egy, az Akadémia III. és II. osztályaiból kiküldött bizottság előterjesztése alapján, a nagygyűlés ítéli oda. E bizottság elnöke a III. osztály és a II. osztály elnöke váltakozva; tagjai közül kettőt a III., kettőt a II. osztály választ, még pedig azon év január havában, a melyben a jutalom sorra kerül.

g) A jutalom odaitétele iránti véleményes jelentést a bizottság többségét képező tagok egyike szerkeszti és terjeszti elő a nagygyűlésen.

62. Id. báró Wodianer Albert alapítványa

145. §. Id. Kapriorai báró Wodianer Albert 1892. deczember 3-án tett végrendeletében 25,000 forintnyi tőkeösszeget kívánt a M. Tud. Akadémia kezelése alá bocsátani, azzal a rendeltetéssel, hogy ez összegnek évi kamata, két egyenlő részre osztva, jutalomul adassék évenként két oly néptanítónak, kik növendékeiket szeretettel nevelő s a leghelyesebbnek ismert tanmód szerint oktató néptanítók közül, legkiválóbb gyakorlati eredményt kitüntettekül, a népiskolai tankerületi hatóságok által — az illető néptanító vezette iskola vagy osztály jellegének, illetőleg felekezetiiségének tekintetbevétele nélkül — tett indokolt kijelölés és ajánlat alapján arra a M. Tud. Akadémia saját kebeléből választott bizottságától a legméltóbbnak ítéltetnek. A népiskolai tankerületi hatóságok ajánlatainak beszerzésére s a M. Tud. Akadémiához juttatására mindenkor az ország közoktatásügyi kir. kormánya kérendő fel. Hogy e jutalomból kitüntetésben évről — évre többen részesüljenek, s hogy a hozzájárulhatás nemes ösztöne éberen s alkalma nyitva tartassék: végrendelező megállapította, hogy a ki e jutalommal megtiszteltetett, tíz év lejárta előtt újabban ne ajánlathassék.

A nemeslelkű alapítványtevő 1898. június 17-én bekövetkezett halála után a 25,000 frtnyi tőkeösszeg a M. Tud. Akadémia pénztárába 1899. február 4-én befizettetett.

A jutalom odaitélésének módzatait a M. Tud. Akadémia 1900. márczius 26-án következőképen állapította meg:

a) Az id. báró Wodianer Alberttől a M. Tud. Akadémiára bizott 25.000 frt alapítvány évi kamata egyenlően megosztva (1000 – 1000 korona) évenként jutalmul kiadatik Magyarország bármely népiskolájában működő két néptanítónak, tekintet nélkül az iskolafentartó jellegére. A jutalom minden évben az Akadémia nagygyűlésén tűzetik ki.

b) Nyomban a nagygyűlés után fölkeri az Akadémia a m. kir. vallás- és közoktatási kormányt, hogy legkésőbb szeptember 1-éig hívja fel a kir. tanfelügyelőket, hogy ajánlataikat, illetőleg kijelölésüket legkésőbb november 30-ig a minisztériumhoz küldjék be, honnan azok legkésőbb december 15-ig az Akadémiához át fognak küldetni.

c) A M. Tud. Akadémia elnökeiből és titkáraiból alakított bizottság, melyben magát a Vallás- és Közoktatási m. kir. Minisztérium és a Magyarországi Tanítók Országos Bizottságának igazgató-tanácsa két – két küldöttje által képviselteti, s melynek előadóját, az elnökök és titkárok véleményének meghallgatása után az Akadémia elnöke jelöli ki, legkésőbb márczius első felében ülést tart. Ez ülésen az előadó, kihez a Vallás- és Közoktatási Minisztériumtól leküldött iratok még december második felében áttétettek, minőségi táblázat kíséretében jelentését bemutatja s a bizottság ugyanakkor megállapítja kijelölését s az Akadémia márcziusi összes-ülésén előterjeszti. A jutalmat az Akadémia ez összes-ülésén itéli oda.

d) A jutalmazottnak a jutalmat az Albert napját követő áprilisi összes-ülésen az Akadémia elnöke vagy helyettese adja át.

e) Minden kir. tanfelügyelő a tankerületébe tartozó tanítók közül – tekintet nélkül az iskola jellegére és felekezetiiségére – egy – egy tanítót ajánlhat a jutalomra.

f) A kir. tanfelügyelőknak ajánlataik, valamint a bizottság előadójának véleményes jelentése elkészítésekor figyelembe kell venniök a néptanítónak a gyermekek nevelése és tanítása körül kifejtett gyakorlati munkásságát, nevelői s oktatási buzgalmát, a gyermekekkel való gondos és szerető bánásmódját az iskolában és azon kívül, a tanítása helyes módszerét, valamint annak a gyermek egész lényét fejlesztő erkölcsi hatását és eredményét; továbbá a tanítónak az iskolán kívül a felnőtt nép erkölcsének, értelmiségének és anyagi helyzetének javítása körül kifejtett gyakorlati fáradozását, végre egyéb, a tanító értékét, közbecsülését a társadalom előtt emelő jeles tulajdonait és tevékenységét.

XXXV.

Általános pályázati szabályok

146. §. Minden rendű pályamű, a kitett határnapiig, az Akadémia főtítkári hivatalához küldendő; azontúl semminemű pályázó munka el nem fogadtatik. A „kitett határnapiig” kifejezést úgy kell értelmezni, hogy a postán feladott pályaművekre nézve e határnapon nem a beérkezés, hanem a postára adás értetik. Minden oly pályamű tehát, a melynek postai jegye mutatja, hogy a beküldési határnapon már postára volt adva, pályázatra bocsáttatik, ha később érkeznek is be az Akadémiához.

147. §. A pályamű, a mennyiben a tárgy természete ezt ki nem zárja, negyedréti alakban, idegen kézzel vagy géppel, tisztán írva, lapszámozva és bekötve legyen. A mennyi-

ben a munkához szükségelt rajzok, képek táblázatok stb. a negyedréti formát meg nem tűrnék, ezek külön mellékelendők.

148. §. A szerző nevét, polgári állását és lakhelyét tartalmazó pecsétetes levélen ugyanazon jelige álljon, mely a pályamű homlokán áll. A pecsétetes levélben netalán följegyzett kikötések, föltételek, vagy a versenyügyben szokásos eljárástól való eltérések iránti kívánatok tekintetbe nem vétetnek.

149. §. A pályamű külső borítékára, feltűnő helyen, úgyszintén a jeligés levélre is ráírandó, hogy mely pályázatra küldetik be.

150. §. Alnév alatt pályázónak a jutalom ki nem adatik.

151. §. Bármely, ha csak formai szabálynak is elhanyagolása, elejti a pályázót a jutalomtól.

152. §. Ha a jeligés levél felbontása után kitetszenék, hogy a munka saját kezeirása a szerzőnek, műve elesik a jutalomtól.

153. §. Az Akadémia minden rendű tagjai az Ügyrendben tárgyalt bármely jutalomért versenyezhetnek, kivéve az Ordódy-jutalmat. (125. §.)

154. §. A jutalmat nem nyert pályaművek kéziratai az Akadémia levéltárában maradnak s csak engedély mellett az Akadémia helyiségeiben másolhatók le.

155. §. A szerzőnek tilos akár levél útján, akár másképp közlekedni a bírálókkal. Ha a jeligés levélké felnyitása után napfényre kerülne a közlekedés, a kézirat elesik a jutalomtól. Az ilyen érintkezésről netalán értesített bíráló köteles az összes-ülésnek jelentést tenni róla, lepecsételt levélben, mely ott a jutalom kiosztásakor felbontatik.

156. §. Nyílt pályázatoknál jeligés levéllel pályázni nem lehet. Ily esetekben a jeligés levél eleve fölbonthatik.

157. §. A mindennemű pályamunkák beküldési határnapját követő legközelebbi összes-ülésben a főtítkár bemutatja a pályamunkákat. Mihelyt azok formáság tekintetében elfogadtattak, s jeligés leveleik közös borítékban lepecsételtettek, azonnal átadatnak az illető osztályoknak, a melyek legott összeülnek és kebelökből bírálókat választanak, kiket a legközelebbi akadémiai összes-ülésnek, jóváhagyás végett, bejelentenek.

158. §. Az Akadémia minden egyes esetben, melyben valamely pályázat eszközzése vagy kezelése iránt megkeresetik, a szükséges és körülmények szerint határozza el annak el- vagy el-nemfogadását, valamint az ily rendízüli pályázat föltételeit és szabályait.

159. §. A már egyszer bármely jutalomra beküldött pályamunkát szerzője többé vissza nem vonhatja.

160. §. A mely pályamunka fordításnak vagy plágiumnak bizonyúl be, egyszerűen mellőztetik.

161. §. A bírálók, a részökről akár jutalomra és mellékjutalomra, akár dicséretre ajánlott pályamunkákról külön vagy együttes részletes és okokkal támogatott véleményt terjesztenek az osztály elé. Az ilyen vélemény közölhető is az illető szerzőkkel.

162. §. A pályaművekről az osztályok véleményei az Akadémia értesítőben közzétételnek; a nagygyűlésen azonban a véleményekből csak kivonatos jelentések olvastatnak fel.

XXXVI.

A Kazinczy alap

163. §. Ez alapnak, mely teljesen ki van merítve, létrejöttét és történetét l. az 1908-ik évi és az előző ügyrendekben.

XXXVII.

Könyvkiadó hivatal

164. §. Az Akadémia összes kiadványainak elárúsítása az akadémiai könyvkiadó hivatal feladata.

165. §. Az Akadémia kiadványai díjtalanul és bérmentve megküldetnek:

a) Az akadémiai elnököknek, a főtítkárnak, az osztályelnököknek és titkároknak az Akadémia összes kiadványai.

b) A beltagoknak az Almanach, Értesítő, Emlékbeszédek és saját osztályuknak értekezései; továbbá a más osztályok értekezései és a saját osztályukhoz tartozó bizottságok, valamint a tárgyuknál fogva közelebbről érdekelt bizottságok kiadványai is, ha eziránt a főtítkári hivatalnál idejekorán jelentkeznek.

c) A kütagoknak, a mennyiben megkérdezve óhajtasukat nyilvánítják, ugyanazon kiadványok évenként egyszer.

d) A bizottsági tagok az illető bizottságok kiadványait kapják; a kik valamely munkát az Akadémia megbízásából bíráltak, azt megjelenésekor megkapják hivatalból; az osztály tagjai megkapják osztályuk kiadványait, ha a megjelenéstől számított három hónap alatt esetről—esetre a főtítkári hivatalnál jelentkeznek; minden akadémiai tag, a mennyiben a föntebbi kedvezményeket igénybe nem veheti, az Akadémia valamennyi kiadványait, a főtítkár utalványára, fele áron kapja.

e) A hazai és külföldi tudományos intézeteknek és társulatoknak, — részint ajándékul, részint csereviszony alapján — a könyvtári bizottság ajánlatára, az összes-ülés határozatával megállapított kiadványok évenként egyszer küldetnek meg. Szintűgy:

f) a hirlapoknak és szakközlönyöknek, a melyek sorozatát, minden év elején, a könyvtári bizottság állapítja meg, mindjárt az illető kiadványok megjelenésekor.

XXXVIII.

Könyvtári szabályok

I. A köz-olvasóterem szabályai

166. §. A M. Tud. Akadémia könyvtárának közolvasóterme nyitva áll nemcsak az akadémiai tagok, hanem mindenki előtt, a ki tudományos célból óhajt olvasni, azzal a megszorítással, hogy a főgymnasiumok és reáliskolák tanuló ifjúságából csak a VII.

és VIII. osztály tanulói nyernek bejárési jogot, ha igazgatóik bizonyító levelével vannak ellátva.

167. §. A közönség számára a köz-olvasóterem naponként délután 3 órától 7 óráig van nyitva.

168. §. Az akadémiai tagok, egyetemi tanárok és külföldi vendégek számára a köz-olvasóterem a délutáni órákon kívül nyitva áll naponként délelőtti 11 órától délután 1 óráig.

169. §. A könyvtár zárva van a közönség előtt:

a) vasárnapokon, újév napján, továbbá húsvét, pünkösd és karácsony két – két napján;

b) az akadémiai közülés napján;

c) július 1-től augusztus 31-ig.

170. §. A könyvtár köz-olvasótermét használó vendégek nyomtatott kérő lapokra írják a könyv címét, saját nevüket és lakásukat. Az ekkép betöltött lap a könyvtártsízt keze közt marad.

171. §. Rendszerint csak egy kötet adatik ki olvasás végett egyszerre. Midőn azonban valamely munkának sikeres használata vagy a tudományos cél több könyv használatát teszi szükségessé, ez is megengedett.

172. §. Az olvasó több különböző munkát is kaphat egymás után; de tervetlen pusztá kapkodást eláruló követelések visszautasítatnak.

173. §. Kivonatokat, másolatokat és jegyzéseket az olvasó csak írónnal és csak saját papirosán tehet. Erre nézve a legnagyobb vigyázat és tisztaság ajánlatik, nehogy a könyveken, rajzokon, abroszokon stb. folt vagy másféle sérelem ejtessék. Viaszszal vagy olajjal itatott vagy szalmapapirosra át rajzolni, javításokat és jegyzéseket könyvekbe írni, leveleket behajtani, végre könyveket alátétül használni tilos.

174. §. Ha az olvasó sérelmet ejt valamely munkán, a kár teljes megtérítésével tartozik; s míg ezt nem teljesíti, nem használhatja a könyvtárt.

175. §. Az olvasóteremben a legnagyobb csend legyen. Az egymás között, vagy akár a tisztekkel fenhangon való beszélgetés és a rendnek bármilyen megzavarása tilos.

II. A könyvek kikölcsönzését illető szabályok

176. §. A könyvtár tisztviselőse Budapesti lakó akadémiai tagoknak és egyetemi tanároknak, azon órákban, a melyekben a könyvtár rendesen nyitva áll, a két havi szünet alatt pedig minden hétfőn déli 11 – 12 óta között egy hónapra adhat ki könyveket használat végett, nyomtatott s a kölcsönvevőktől aláírandó térítvény mellett.

177. §. Az egy hónap elteltével, a kölcsönvevő maga tartozik visszaküldeni a kivett könyvet, szabadságában állván azt, ha időközben más kölcsönvevő nem jelentkezett, ismét egy hónapra magához venni.

178. §. Ha a kölcsönvevő a 177. §-ban megszabott köteletségének meg nem felel, a könyvtár tisztviselőse elküldi hozzá a könyvtár egyik szolgáját a kölcsönvett könyvekért. A kölcsönvevő minden térítvény után 40 fillért fizet a szolgának.

179. §. A kölcsönvevő elhúnyta esetére a könyvtár tisztviselőse tartozik a kölcsönvett könyvek visszaszerzéséről haladéktalanul gondoskodni s eljárásáról szükség esetén az Akadémia elnökségének jelentést tenni.

180. §. Vidéken lakó akadémiai tagoknál a könyvkérő levél ideiglenes térítvénynek tekintetik. A küldött könyvekhez csatolt formászerinti térítvényt a kölcsönvevők aláírásával ellátva, postafordultával tartoznak bérmentesen visszaküldeni, valamint egy

hónap leteltével a kölcsönvett könyveket is saját költségükön és megfelelő értékbiztosítással. A kik e köteleességüknek meg nem felelnek, azoknak a könyvtár nem kölcsönöz ki többé könyveket.

181. §. A kik nem tagjai az Akadémiának, azok vagy valamely akadémiai tag jótlálása mellett, vagy a kért mű értékéhez szabott pénzbeli biztosíték mellett kaphatnak ki könyveket.

182. §. Oly munkák, melyekre a könyvtárakban folytonos szükség van; továbbá ritka munkák, a melyeket elvesztés esetében nehéz pótolni; sok kötetű munkák egyes kötetei (kivéve az olyan munkákat, melyeket a könyvtár több példányban bír), csak az akadémia elnökségének beleegyezésével kölcsönözhetők ki. Rendkívül értékes kéziratok, codexek, csakis egyes kivételes esetekben kölcsönözhetők ki, mindenkor az Akadémia elnökségének egyenes rendeletére.

183. §. A kölcsönzésekről két kölcsönkönyv vitetik, a melyek egyikében a kölcsönadott könyvek címe, másikkban a kölcsönvevők neve iratik ki vezérszól, mind a kettőbe a kölcsönadás napja és a visszatérítés határideje bejegyeztetik. A térítvények gondosan őrzendők s csak a könyvek visszaadása után adatnak vissza.

184. §. A M. T. Akadémia könyvtárát a külföldre kölcsönként könyvek, kéziratok és levéltári darabok tekintetében kötelezik az Akadémiák Nemzetközi Szövetsége harmadik nagygyűlésének Bécsben 1907 májusában (a kölcsönösségi viszonyhoz hozzájárult Akadémiák által) megállapított szabályai, melyekhez az M. T. Akadémia nevében ennek képviselői (82. §.) hozzájárultak.

III. Irodalomtörténeti okiratokat illető szabályok

185. §. Az Akadémia okirattárában őrzött irodalomtörténeti vonatkozású újabbkori (1772-től) kéziratoknak, ú. m. magyar írók kiadott és kiadatlan munkáinak, naplóinak, jegyzeteinek, levelezéseinek kiadása az irodalomtörténeti bizottságnak van fentartva.

186. §. Ezeknek akár egész terjedelemben, akár kivonatban közzétételét, egyeseknek csak kivételes esetekben, maga a bizottság engedheti meg.

187. §. Az Akadémia mindazáltal e kéziratoknak tudományos értékesítésétől nem akarván a szakférfiakat elzárni, a fent említett kéziratoknak tanulmányozását történeti és irodalomtörténeti munkák íróinak megengedi; olyképpen, hogy azok úgy a fölhasználás célját és módját, mint a fölhasználandó kéziratokat írásban jelentik be az irodalomtörténeti bizottság elnökének, a ki az engedélyt szintén írásban adja ki. Ez írásbeli bejelentést akadémiai tagok közvetlenül, mások pedig egy akadémiai tag ajánlásával intézik a bizottság elnökéhez, a ki a tőle adott engedélyeket a bizottságnak utólag tudomására hozza.

188. §. A mennyiben az elnök saját felelősségére nem volna hajlandó az engedélyt megadni, a kérvényt a bizottság elé terjeszti.

189. §. Élő írók munkáit és levelezéseit csak az illetőknek írott engedélyével teheti közzé és bocsáthatja a tanulmányozók rendelkezésére.

190. §. A kéziratok felhasználása nem-akadémiai tagoknak csak a könyvtár helyiségében engedhető meg.

Az igazgató-tanács ügyrendje

XXXIX.

Általános szabályok

191. §. Az igazgató-tanács kezeli az Akadémia vagyonát és intézi pénzügeit. E szerint gondoskodik arról, hogy az Akadémia vagyona megőriztessék, gyümölcsözzön, a magán áldozatkészség és az állami támogatás igénybevételeivel gyarapodjék és az alapítók szándékai szerint használtassék. Megfelelő módon intézkedik, hogy a be nem fizetett alapítványok biztosíttassanak, kamataik rendesen fizetessenek. A mennyiben az alapítók vagy örökösök kötelezettségeiknek nem tesznek eleget, a törvényes eljárás megindítását elhatározza.

192. §. Elfogadja az új alapítványokat, adományokat és hagyományokat; az ezekhez netalán hozzászolt föltételeket megvizsgálja; a kiállítandó alapító oklevelek és kötelező iratok szövegét megállapítja, illetőleg azok megállapításához hozzájárul; készpénzben vagy egyéb értékben kiszolgáltatandó adományok és hagyományok átvételét eszközli. A jelzőlag biztosított alapítványok befizetése után a törlési engedélyt megadja. Az Akadémia pénzeinek elhelyezéséről intézkedik, a vásárlandó értékpapírokat kijelöli.

193. §. Az Akadémia értékpapirjait, pénztárát és számadásait saját kebeléből kiküldendő bizottság által megvizsgálja; e bizottság jelentését tárgyalja; a mennyiben a kezelés kifogástalannak bizonyult, a fölmentést megadja.

194. §. Megállapítja az Akadémia költségvetését és gondoskodik az előre nem látott szükségletek fődözéséről.

195. §. Az Akadémia ügyészének jelentéseit tárgyalja, az ügyészt utasításokkal ellátja, költség számláit megvizsgálja.

196. §. Az Akadémia palotájára és bérházára nézve a tulajdonos jogait gyakorolja és kötelességeit teljesíti. Gondoskodik arról, hogy az épületek minden veszélytől meg legyenek óva, kellő díszben fentartassanak és lehetőleg jövedelmezővé tétessenek.

197. §. Minden esztendőben az épületeket építész által megvizsgálja; a szükségesnek mutató nagyobb javítások- és átalakításokról költségvetést készített, s fogantatásukat elrendeli.

198. §. A palotában és bérházban kibérleendő helyiségek bérösszegét megállapítja. A befolyó jövedelemtől minden év végén jelentést készített.

199. §. Az Akadémia tisztviselőinek és szolgálóinak, a körülményekhez képest, ingyenlakásokat engedélyez.

200. §. Megszabja az Akadémia tisztviselőinek s szolgálóinak fizetését, lakbérét, egyéb illetményeit és jutalomdíjait. A munkaképtelenné vált vagy önhibájukon kívül elbocsátott tisztviselők és szolgálók nyugdíja, esetleg végkielégítése iránt intézkedik.

201. §. Választja titkos szavazattal, abszolút többséggel azon igazgató-tagokat, a kik nem az Akadémia köréből választandók; továbbá ugyanazon módon az ügyészt és gondnokot.

202. §. Az elegyes ülésen részt vesz az elnökök és a főtítkárs választásában.

203. §. Az Akadémia vagyoni állásáról jelentést készített, mely évenként a nagygyűlés idején kinyomatik.

204. §. A januáriusi összes-ülés után a költségvetést állapítja meg, és a számadások megvizsgálása iránt intézkedik; — húsvét táján a számadások megvizsgálásáról szóló és az ügyészi, valamint a nagygyűlés elé terjesztendő jelentést tárgyalja.

A mikor a szükség kívánja, az elnökség rendkívüli ülést hív össze, a melynek főbb tárgyai a meghívókon fölemlítendőek.

205. §. A jegyzőkönyvet a főtitkár vezeti és az ülést követő három nap alatt, az elnök és az elnöktől kijelölt két igazgató-tag hitelesíti.

206. §. A határozatokat az elnökség fogatosítja és erről a következő ülésben jelentést tesz.

XL.

Állandó bizottságok

207. §. Az igazgató-tanácsnak két állandó bizottsága van:

a) A pénzügyi bizottság az Akadémia vagyoni állására vonatkozó ügyeket, jelentéseket tárgyalja, a költségvetést előkészíti, az akadémiai számadásokat megvizsgálja; a könyvkiadó hivatal és a házgondnok könyveinek és számadásainak átvizsgálásáról gondoskodik.

b) Az építészeti bizottság az Akadémia palotája és bérháza körül teendő fontosabb intézkedéseket tárgyalja. Intézkedik a palotának és bérháznak évenként szakértők által megvizsgáltatásáról.

208. §. Az állandó bizottságok üléseikről jegyzőkönyvet vezetnek, és azt az igazgató-tanács elé terjesztik.

XLI.

Földhitelintézet

209. §. Az Akadémia alaptőkéjét, jövedelmeit és pénztárát a Magyar Földhitelintézet — 1869. június 19-én tett hazafias ajánlata értelmében — kezeli.

210. §. Az Akadémia összes értékpapirjai, alapítványi levelei, szerződései stb. ez intézet pénztári helyiségében, külön szekrényben őriztetnek. Rólok jegyzék vezetetik, melynek egy — egy példánya a főtitkári hivatalban és az akadémiai ügyésznél őriztetik. Az értékpapirokban történt változásokról minden évben kimutatás készíttetik.

211. §. Az Akadémia pénzügyi állapotának hű visszatükrözése céljából a Földhitelintézet, a kettős könyvvezetési rendszernek megfelelőleg, vezeti könyveit. A pénztári könyvet pótolja az intézet könyveiben az Akadémia részére nyitott folyó számla, mely az Akadémia nevében történt mindennemű bevételezést és kifizetést feltüntet.

212. §. A folyó számlán az Akadémia javára mutató egyenleg, úgyszintén az intézet által szükség esetén nyújtandó előleg után, a koronként fennálló intézeti kamatláb számíttatik.

213. §. A Földhitelintézet veszi át az országos dotatiót, a házbért, a künn levő alapítványok kamatait, beváltja az értékpapirok szelvényeit és evidentiában tartja az Akadémia mindenrendű követeléseit.

214. §. Minden év végén az igazgató-tanács elé terjeszti:

a) a vagyommérleget;

- b) a veszteség- és nyereségszámlát;
- c) az alapítványok állásáról, a befizetett és hátralékos kamatokról szóló kimutatást;
- d) az utolsó év lefolyása alatt az Akadémia javára tett alapítványok, adományok és hagyományok jegyzékét;
- e) a következő évben várható bevételek előirányzatát.

215. §. Az Akadémia értékpapirjainak és zárszámadásainak megvizsgálását, minden esztendő elején, az igazgató-tanáctól kiküldött bizottság eszközli, melynek jelentése alapján a fölmentés megadatik.

216. §. A tisztviselők és szolgák rendes fizetéseit és járandóságait, a főtitkári hivataltól minden év elején közlött kimutatás értelmében — fizetési könyvre — kiszolgáltatja.

217. §. Az Akadémia egyéb fizetéseit a főtitkárnak vagy akadályoztatása esetén az elnöktől rendelt helyettesének, kivételes esetekben az elnöknek utalványára eszközli.

XLII.

Főtitkári hivatal

218. §. A főtitkári hivatalban az irodaigazgató utalványozási könyvet vezet és minden évben a budget egyes rovatainak, szükség esetén a rovatok egyes czímeinek külön lapokat nyit. Minden lap élére beiktatja a budget megfelelő tételét; továbbá előjegyzí azon összegeket, melyek az illető rovat terhére fizetési könyvekre fizettetnek ki. Az utalványozott összegeket egyidejűleg az utalvány kiadásával bevezeti.

219. §. Az utalványokat a főtitkár, ennek hosszabb időre terjedő távolléte alatt az egyik osztálytitkár; a főtitkár javára kiállított utalványokat pedig az elnök írja alá, — a kiadások természete szerint: az osztálytitkárok, bizottsági előadók, szerkesztők, főkönyvtárnok, házgondnok, könyvkiadó hivatali tisztviselő ellenjegyzése mellett.

220. §. A főtitkár kötelessége a fölött őrködni, hogy a kiadások a költségvetésben megállapított összeget meg ne haladják; továbbá, hogy ezek az igazgató-tanáctól kijelölt czélokra fordíttassanak.

221. §. A főtitkár az utalványozást megtagadja, ha az előirányzott összeg ki van már merítve, és ha kétségei vannak az iránt, vajjon a kívánt összegek nem fordíttatnak-e idegen czélokra. Ez utóbbi esetben három nap alatt az elnöknek jelentést tesz.

222. §. Előlegeket a tisztviselőknek és szolgáknak az elnök, a főtitkár ajánlatára, engedélyez, ha fontos okok, hosszas betegségek, a családban előforduló haláleset stb. forognak fenn. Az előleg, mely az egy évi rendes fizetés harmadrészét meg nem haladhatja, tíz egyenlő havi részletben fizetendő vissza. Új előleg csak akkor kérhető, ha az előbbi teljesen törlesztve van.

223. §. Írói tiszteletdíjakra a főtitkár, az osztálytitkár, illetőleg a bizottsági előadó ajánlatára, utalványozott előleget, a benyújtott kézirat kétharmadának erejéig.

224. §. Az Akadémia kéziratai (kivéve a folyóiratokat) csak a főtitkári hivatal útján mennek a nyomdába. Az utolsó imprimaturt is a főtitkár végzi.

XLIII.

A költségvetés

225. §. Az osztályok és bizottságok a lefolyt év dotációjának felhasználásáról szóló jelentéseiket és jövő évi munkatervüket december 31-ig a főtitkári hivatalhoz benyújtják. Ugyanazon határnapig az építési bizottság és a főtitkár is elkészíti előterjesztését a jövő év többi szükségleteiről. E költségvetési előterjesztések kivonatosan kinyomtatnak.

226. §. A mint a Földhitelintézet benyújtotta a vagyonmérleget, a nyereség- és veszteség-számlát, az Akadémia elnöke összehívja a pénzügyi bizottságot, mely előirányzatot készít:

1. az Akadémia bevételeiről;
2. az Akadémia bevételeiből az alaptőkéhez csatolandó összegekről;
3. az Akadémia kiadásainak következő rovatairól:
  - a) személyes járandóságok,
  - b) az Akadémia épületeinek költségei,
  - c) ügyvédi, irodai, vegyes kiadások,
  - d) adó,
  - e) kamatok az Akadémia által kezelt alapok után.

227. §. A pénzügyi bizottság ülése után összehívatik az elnökök és titkárok értekezlete, mely a rendelkezésre maradó összeg határai közt előirányzatot készít az Akadémia kiadásainak tudományos vonatkozású részleteiről. U. m.:

- a) az Almanach és Értesítő szükségleteiről;
- b) az osztályok és bizottságok dotációjáról;
- c) az Akadémiát közösen illető tudományos vállalatok segélyezéséről;
- d) a jutalmakról;
- e) a könyv- és kéziratárról.

228. §. A pénzügyi bizottság előirányzatai, az osztályok és bizottságok munkatervével együtt, zárt összes-ülés elé terjesztetnek.

229. §. Az Akadémia határozatait az igazgató-tanács elé terjesztetnek, mely a budgetet megállapítja, mire az újra az Akadémia összes-ülése elé terjesztetik.

XLIV.

Az ügyész föladatai

230. §. A M. Tud. Akadémia ingó és ingatlan vagyonának, valamint az ezen a vagyont illető mindennemű jogoknak teljes épségben megőrzése, biztosítása, érvényesítése, nemkülönben az idő folytán gyakorlatból netán kimaradt jogok visszaszerzése, biztosítása és érvényesítése iránt teendő mindennemű intézkedések.

231. §. A M. Tud. Akadémiának bármely törvényhatósága bírói, közigazgatási, pénzügyi vagy egyéb hatósága előtt jogi képviselte. A M. Tud. Akadémiát érdeklő peres és perenkívüli ügyek közvetlen vezetése.

232. §. Jogvélemények adása mindazon ügyekben, melyek az Akadémia ingó és ingatlan vagyonát érintik.

233. §. Jogügyletek kötésénél s az ezek folytán kiállítandó okiratok tervezeténél és kiadványozásánál közreműködés.

234. §. Ezek képezik a M. T. Akadémia ügyészének rendszerinti általános feladatát. Különös feladatai:

a) Régibb, nem biztosított alapítványoknál, nemkülönben kint levő régibb, nem biztosított hagyományoknál, a lehetőségig oda hatni, hogy azok kellően biztosíttassanak, illetőleg beszügyáltattassanak a M. Tud. Akadémia javára — (tehát okirat-kötvény beszerzési, telekkönyvi bekebelezések stb. által).

b) A már biztosított régibb alapítványoknál vagy pedig az újabb, de még nem biztosított alapítványoknál, hagyományoknál is törekedjenek arra, hogy az évi alapítványi kamatok mindenkor pontosan fizetessenek, és illetőleg, hogy a hagyományok összege mielőbb az Akadémia szabad rendelkezése alá jusson, a mennyiben pedig ez rövid idő alatt remélhető nem lenne, intézkedni kell, hogy a hagyomány a fizetésre kötelezett örökös vagy örökösök ellen az Akadémia javára szabályszerűen biztosíttassék.

Az a) és b) pontokban foglalt feladatok, az esetek sokféleségénél fogva, különböző módon lévén betölthetők, a körülményeknek és célszerűségnek leginkább megfelelő intézkedések megtétele az ügyész belátására bízatik.

c) Mihelyt az ügyész azon meggyőződésre jut, hogy az Akadémia bármily követelése (legyen az alapítvány, hagyomány vagy adomány) a kellő biztosítást vagy fedezetet elnyerte, e körülmény az Akadémia igazgató-tanácsának bejelentendő, oly célból, hogy az igazgató-tanács — a mennyiben az ügyészi előterjesztést elfogadja — a kellő biztosítást elnyert követelést mint activumot, az Akadémia vagyon-álladékába fölvétethesse, míg viszont, ha az Akadémia bármily jellegű követelése, mely eddig a vagyonálladékban activum gyanánt szerepelt, a több irányban megkísérlett behajtási eljárások daczára teljesen behajthatatlannak bizonyul — indokolt ügyészi előterjesztés teendő az Akadémia igazgató-tanácsához oly célból, hogy a vagyonálladékból a behajthatatlannak bizonyult követelés összege töröltessék.

d) Minden fontosabb ügyben, jelesen alapítványok hátralékos kamatainak per útján való behajtása, alapítványi tőkék felmondása, úgy ezeknek, mint a hagyományoknak per útján való behajtása, az Akadémia javainak terhelhetése, elidegenítése (eladás vagy csere útján), birtokok haszonbérbe adása stb. eseteiben az igazgató-tanács utasítása előlegesen és idejekorán kikérendő.

Nem szükséges azonban az igazgató-tanács előleges utasításának kieszközlése akkor, mindön az előleges engedély kieszközlésével előállható késedelem az akadémiái javak s ezekkel járó jogok veszélyeztetésével járna, pl. birtokháborítások, bér- és haszonbér-hátralékok behajtása, alapítványok vagy hagyományok biztosítása stb., mely esetekben az ügyész az igazgató-tanács előleges jóváhagyásának kikérése nélkül, de későbbi bejelentés kötelezettsége mellett, mindazonáltal az elnökségnél, esetleg főtitkári hivatalnál rövid úton tett bejelentés és nyert jóváhagyás után, saját hatáskörében intézkedik. Különösen minden, a törvények által megengedett, előleges biztosítási, végrehajtási, zálogolási s az Akadémia javára szolgáló telekkönyvi bekebelezések stb. eseteiben. Az ügyész ezen intézkedéseket az Akadémia érdekében megtenni nemcsak jogosítva, de felelősség terhe alatt kötelezve is van.

Hagyatéki vagy egyéb fontos ügyekben a bíróságon kívül vagy bíróság előtt kötni szándékolt egységek, nemkülönben az Akadémia telekkönyvileg szerzett jogaira vonatkozó lemondási, törlési stb. nyilatkozatok tartalma idejekorán bejelentendő az igazgató-tanácsnak, úgyszintén a folyamatban levő perektől való elállás és a jogérvényes bírói ítélettel eldöntött ügyeknek perújítással újra megindítása is stb.

A peres és peren kívüli eljárásokban előforduló jogorvoslatok igénybe vétele az ügyész belátására bízatik.

e) Ügyeljen az ügyész arra, hogy az Akadémiát illető fizetések az Akadémia vagyonát kezelő Magyar Földhitelintézet pénztáránál az Akadémia folyó számlája javára akár közvetlenül, akár postai úton történjenek. A mennyiben ez pl. peres eljárásoknál, vagy a bírósággal tárgyalat hagyatéki ügyek eseteiben, elérhető nem lenne, az Akadémia részére tett fizetéseket az ügyész fölveheti ugyan, tartozik azonban az Akadémiát illető pénzt vagy pénzértéket, a mennyiben kezeihez fizettetnék, legkésőbb 3 nap alatt a Magyar Földhitelintézet pénztárába teljes összegében beszolgáltatni, még pedig minden egyes esetben kísérő irat mellett, mely a befizető nevét, lakhelyét, a fizetés jogcímét (visszatérő fizetéseknél az időt is, melyre a fizetés történik) röviden tartalmazza, hogy a fizetés az illető főkönyvi lapon szabályszerűen, külön elkönnyelhető legyen.

Az ügyész kész kiadásai, költségei külön megállapítás tárgyát képezvén, nincs jogosítva azokat a hozzá más címen befolyt összegből levonni.

f) Minthogy az Akadémia vagyoni összes ügyeire vonatkozó eredeti okmányok, okiratok, alapítólevelek, bérszerződések stb. a Magyar Földhitelintézetnél őriztetnek, a kellő nyilvántartás céljából kívánatos, hogy a még függőben levő, be nem fejezett ügyekre vonatkozó okmányok, okiratok, alapítólevelek, bérszerződések stb. legalább egyszerű másolatban az ügyészi irattárban is meglegyenek.

Tartozik az ügyész a közbejötté mellett az Akadémia ügyeiben készített s azokra vonatkozó eredeti okiratokat — a mennyiben azokat a jogügyi bizottság útján az igazgatótanács elé nem terjeszthetné — további megőrzés végett a Magyar Földhitelintézethez elismervény mellett haladék nélkül átszolgáltatni, s erről jelentését a legközelebbi alkalommal az igazgatótanácsnak megtenni.

A mennyiben bírói vagy egyéb eljárásoknál az ügyésznek oly okmány eredetijére lehet szüksége, mely a Magyar Földhitelintézetnél őriztetik, e körülmény az akadémiai főtitkárnak vagy helyettesének rövid úton szóval bejelentendő, s a vonatkozó eredeti okirat (okiratok) az ügyésznek a főtitkártól vagy helyettesétől láttamozott elismervénye mellett adható ki a Magyar Földhitelintézet által.

Az átvett okiratot tartozik a használat után, elismervények visszavétele mellett, haladék nélkül a Magyar Földhitelintézetbe beszolgáltatni.

g) A mennyiben a vidéken a bíróság (hatóság) előtti vagy bíróságon (hatóságon) kívüli tárgyalásoknál, eljárásoknál az Akadémia ügyésze a személyes megjelenésben akadályozva lenne vagy az ügy csekélyebb fontossága az ő személyes megjelenését nem kívánná (mire nézve az elnök, esetleg a főtitkár utasítása kikérendő) és a mennyiben az illető vidéki helyen vagy annak közelében teljesen megbízható helyettest nem ismerne — a helyettes ügyvéd megválasztásában az illető helyre nézve illetékes kir. törvényszék elnökének kérje ki tanácsát.

h) Ha az ügyész rendes lakhelyéről távozni kíván, tartozik távozását, ennek idejét és tartózkodási helyét a főtitkárnak bejelenteni s egyúttal kijelölni azt a személyt, a ki távolléte alatt a halasztást nem tűrő ügyekben őt helyettesíteni fogja.

i) Az ügyész rendes jelentéseit minden január hóban írásban tartozik az igazgatótanács elé terjeszteni. Ezen jelentésébe foglalja az Akadémiát érdeklő összes ügyek állását lehető röviden, de mégis részletezve. Ugyanekkor kér utasításokat a jövő eljárásokra.

Halasztást nem tűrő ügyekben az elnökségtől kér utasításokat s hozzá terjeszti be jelentését.

k) Az igazgatótanács ülésein jelen van. A költségekről és kész kiadásokról szóló jegyzékét szintén januárban az elnökséghez terjeszti be felülvizsgálat és megállapítás végett.

Ezen jegyzéke a lehetőséghez képest okiratokkal felszerelendő.

Egyebekben az igazgató-tanács ügyrendje, s az egyes esetekben nyerendő utasítások szolgálnak irányadónak.

235. §. Az ügyész a rendes tiszteletdíjon felül igényt tarthat a költségmentesítésre:

- a) a bélyegekért;
- b) a kocsikiadásokért;
- c) vidéken működés alkalmával útiköltségre és 20 korona napidíjra;
- d) végül irodai kiadásai fedezésére évi átalányösszeget élvez.

XLV.

Házgondnok

236. §. A gondnok közvetlenül az Akadémia elnökének van alárendelve, a kinek minden tervbe vett fontosabb intézkedést a főtitkár útján előzetes jóváhagyás végett bejelent.

237. §. A házgondnok fő kötelessége az Akadémia palotájában és bérházában a biztonság, rend és tisztaság felett őrködni. Ezért köteles magának teljes helyismeretet szerezni, hogy a mutatkozó vagy előforduló hiányokat észrevegye és helyreállításuk iránt javaslatot tegyen.

238. §. Különös gondot fordít a csatornákra, víz- és légszszvezetésekre, a vízfűtési szerkezetekre és kéményekre, valamint a felsóvilágítású tetőszerkezetekre.

239. §. Felelős az összes bútorok, házszerkek és eszközök megőrzéséért s jókarban tartásáért. Rólok leltárt készít, valamint számadásait és költségelőirányzatát az elnökség útján az építészeti bizottság elé terjeszti.

240. §. Köteles tűzbiztonsági szempontból a legkiválóbb őrködésre.

241. §. A szolgazemélyzetre felügyel, azt kötelességeinek pontos teljesítésére szorítja, körében a fegyelmet fentartja, a hanyag, engedetlen viseletű szolgát megintja. A mennyiben az intés eredménytelen, a főtitkár útján az elnökségnek jelentést tesz.

242. §. Az Akadémia bérbeadó helyiségeinek értékesítéséről gondoskodik és ellenőrzi, hogy a házbérek évnegyedenként pontosan fizetessenek.

243. §. Az Akadémia ülésein megjelenik, hogy a fűtésre, világításra és rendre felügyeljen, és gondoskodik arról, hogy az ülésekre az illető helyiségek kellően rendben legyenek.

244. §. A házi kiadásokról könyvet vezet. Negyedévenként számadást mutat be. A 100 koronánál magasabb számlákat utalványozás végett a főtitkári hivatalhoz teszi át. A 2 koronánál magasabb tételeket okiratilag igazolja.

245. §. Az Akadémia könyvraktárának felügyeletét is végzi és a mennyiben ezen kettős tiszte megengedi, az elnökök és a főtitkár által rábizandó irodai szolgálatot teljesít.

246. §. Az Akadémia bérházában vagy a palotában lakik.

247. §. Az Akadémián kívül más hivatalt nem vállalhat és évenként négyheti szabadságot élvez.

(*Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályai és Ügyrendje. Bp. 1912. MTA. 15–150. p.)*

15.

I. TÖRVÉNYCIKK

[1923]

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA ÁLLAMI TÁMOGATÁSÁRÓL

(1)

(Kihirdettetett az Országos Törvénytárnak 1923. évi január 3-án kiadott 1. számában.)

1. §. Az Akadémia rendes évi segélyezése.

A nemzet jövőjébe vetett tántoríthatatlan hitéről és életerejéről azzal is tanúságot tesz, hogy a magyar tudományos munka folytonosságát mostoha helyzetében is biztosítja. Ennek előmozdítására az állam a magyar tudományosság legfőbb szervének, a Magyar Tudományos Akadémiának (könyvkiadásra, folyóiratok fenntartására, tudományos pályadíjakra és tudományos megbízásokra stb.) évi 12 millió korona rendes segélyt biztosít az állammal szemben való elszámolás kötelezettsége nélkül. A segélyezés az 1923/1924. költségvetési évvel kezdődik.

2. §. Az Akadémia állandó alkalmazottainak a Gyűjteményegyetem személyzetének összlétszámába való felvétele.

A Magyar Tudományos Akadémia ténylegesen szolgáló állandó alkalmazottai a főtitkár, az osztálytitkárok és a főkönyvtárnok kivételével az Országos Magyar Gyűjteményegyetem személyzetének összlétszámába felvételnek. A vallás- és közoktatásügyi miniszter az Akadémia meghallgatásával, a Gyűjteményegyetem Tanácsának előterjesztésére a személyzetet figyelemmel elméleti minősítésére és az Akadémiánál az átvétel időpontjában elfoglalt állására, az 1922. évi XIX. t.-c. 4. §-ának 1–3. pontjaiban felsorolt csoportokba és a megfelelő fizetési osztályokba kinevezi és az összlétszám rangsorába megfelelően elhelyezi.

Az Akadémia és a Gyűjteményegyetem Tanácsa időről – időre egyességleg állapítja meg, hogy a jövőben a Gyűjteményegyetem összlétszámából hány és milyen minőségű alkalmazott osztassék be szolgálatáttele az Akadémiához. Ehhez az egyességhez a vallás- és közoktatásügyi miniszter jóváhagyása szükséges.

Az Akadémia elnökének hozzájárulása nélkül sem a Gyűjteményegyetemnek az Akadémiához beosztott alkalmazottait az Akadémiától más közgyűjteményhez áthelyezni, sem a Gyűjteményegyetem személyzetéből új erőt az Akadémiához beosztani nem lehet.

3. §. Az Akadémia részvétele a Gyűjteményegyetem Tanácsában.

A Gyűjteményegyetem Tanácsába pótlólag felvétetik

1. az Akadémia főtíkára, aki azokkal a jogokkal bír, mint a nemzeti nagy közgyűtemények első tisztviselői s így az igazgató-tanácsnak is hivatalból tagja. Az ügyvezető alelnökség tisztét azonban nem viseli;

2. az Akadémia által választott két tag.

Az 1922. évi XIX. t.-c. 3. §-ának 2—4. pontjaiban felsorolt azokban az esetekben, melyekben a Gyűjteményegyetemnek az Akadémiához beosztott alkalmazottairól van szó, a szaktanácsot (az 1922. évi XIX. t.-c. 2. §-ának utolsóelőtti bekezdése) úgy kell megalakítani, hogy a Gyűjteményegyetem Tanácsának elnökén kívül az Akadémia főtíkárából, az Akadémia által választott két tagból és a Magyar Királyi Országos Levéltár vagy a Magyar Nemzeti Múzeum első tisztviselőjéből álljon.

Abban az esetben, ha az 1922. évi XIX. t.-c. 2. §-ának utolsóelőtti bekezdése értelmében szervezendő szaktanácsok határozatai között ellentét mutatkozik, az ügyet a Gyűjteményegyetem igazgató-tanácsa dönti el.

4. §. Bírói jogvédelem.

Az Akadémia vagy a Gyűjteményegyetem panasza alapján a m. kir. közigazgatási bíróság hivatott mindazoknak a vitás jogi kérdéseknek eldöntésére, melyek a magyar állam, illetve a Gyűjteményegyetem és az Akadémia között e törvény alapján létrejött jogviszonyokból kifolyólag felmerülnek.

Eljárásnak van továbbá helye a m. kir. közigazgatási bíróság előtt a miniszternek vagy a miniszter bármely közegének az 1922. évi XIX. törvénycikkkel létesített Országos Magyar Gyűjteményegyetemre sérelmes rendelete, határozata és intézkedése ellen is azon az alapon, hogy azzal a miniszter vagy a miniszternek közlege a Gyűjteményegyetemnek, a Gyűjteményegyetem szerveinek vagy közlegeinek törvényes hatáskörét sérti, a Gyűjteményegyetemmel szemben valamely hatósági jogot törvényellenesen gyakorol, törvényt vagy más törvényes szabályt sért. Az e szakasz alapján emelhető panasz joga megilleti a Gyűjteményegyetem Tanácsának teljes ülését, ha pedig a határozatképes számmal nem gyűlt volna össze, az igazgató-tanácsot.

E szakasz mindkét bekezdésének esetében a m. kir. közigazgatási bíróság előtti eljárásban az 1907. évi LX. t.-c. rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni. A közigazgatási bíróság az e törvény által hatáskörébe utalt ügyekben, amennyiben a panasznak helyt ad, a megtámadott rendeletet, határozatot vagy intézkedést csak megsemmisítheti, de érdemlegesen nem intézkedhetik, kivéve azt az esetet, ha a miniszter az e törvény 1. §-ában megállapított államsegélyt törvényellenesen nem szolgáltatja ki, amikor is a közigazgatási bíróság a minisztert erre kötelezi. (2)

5. §. A Gyűjteményegyetem Tanácsa szervezeti és ügyviteli szabályrendeletének kiegészítése.

E törvény életbelépésétől számított egy hónapon belül a Gyűjteményegyetem Tanácsának szervezeti és ügyviteli szabályrendeletét megfelelően ki kell egészíteni.

6. §. Végrehajtási záradék.

E törvény végrehajtásával a vallás- és közoktatásügyi miniszter bízatik meg.

(Magyar Törvénytár. 1923. évi törvénycikkek. Bp. 1924. Franklin. 3—5. p.)

Jegyzet

1. A törvényjavaslatot a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1922. nov. 16-án nyújtotta be a 82. sz. a. – A nemzetgyűlés közoktatásügyi, igazságügyi és pénzügyi bizottságainak együttes jelentése: 1922. nov. 18. 96. sz. a. Nemzetgyűlési tárgyalás: 1922. nov. 28., 29., 30. a 61., 62., 63. ülésben, harmadszori olvasás: 1922. dec. 1. a 64. ülésben.

(M. i.) A Magyar Tudományos Akadémia – eltérően a többi európai hasonló intézettől – nem állami, nem fejedelmi, hanem nemzeti alapítás. Nemzeti áldozatkészség teremtette elő vagyonát is, melyet az Akadémia híven őrzött és részben szép palotájának építésére fordított, részben állampapírokban és záloglevelekben helyezett el. Pénzünk elértéktelenedése folytán az Akadémia ekként elhelyezett kereső vagyona és annak hozadéka annyira csökkent, hogy ez utóbbi még az igazgatási költségek fedezésére sem elégséges...

Magyarország kormányzójának kezdeményezésére javaslatba hozom, hogy az Akadémiát az 1923/24. költségvetési évtől kezdve az állam állandó támogatásban részesítse. E támogatás két irányú lenne. Egyfelől megszabott rendes évi államsegélyben részesülne az Akadémia, másfelől ténylegesen szolgáló állandó alkalmazottai a főtitkár, az osztálytitkárok és a főkönyvtárnok kivételével az 1922. évi XIX. t-cikkel alkotott Országos Magyar Gyűjteményegyetem személyzetének összlétszámába vetetnének fel...

A másik alapvető gondolat, amely a javaslatban kifejezésre jut, az 1907. évi LX. t.-cikkel a törvényhatóságok (vármegyék és törvényhatósági joggal felruházott városok) részére hatáskörük oltalmára biztosított közigazgatási bírói jogvédelemnek két magasrendű közművelődési önkormányzati testre, az Akadémiára és a Gyűjteményegyetemre való kiterjesztése. A javaslat amellett, hogy az 1907. évi LX. t.-c. rendelkezéseinek alkalmazásával megtalálja a módját annak, hogy a miniszternek vagy a miniszter közegének sérelmes rendelkezése ellen az önkormányzat lényeges alkotó elemet képező garanciális panaszjogot e két tudományos önkormányzati szervezetünk is ugyanoly mérvben és módon gyakorolhassa, mint a törvényhatóságok, egyben törvényes biztosítékot is nyújtana az Akadémiának arra nézve, hogy a javaslatban megállapított államsegély törvényellenes ki nem szolgáltatása esetén a minisztert az államsegély folyósítására bírói úton köteleztethesse.

2. (M. i.) Annak megállapítását, hogy az Akadémia mely szerve útján kívánja majd panaszjogát gyakorolni, a javaslat természetesen az Akadémia elhatározására bízta.

16.

A M. T. AKADÉMIA ALAPSZABÁLYAI

/1936/

I. Fejezet

Cél és eszközök

1. §. A M. T. Akadémia Budapesten, Ó cs. és apost. királyi Felsége különös oltalma alatt álló tudományos intézet, melynek célja a tudomány és irodalom magyar nyelven művelése és terjesztése.

2. §. E célra tudományos vizsgálatokat és kísérleteket tétet, tudományos fölfedezéseket elősegít, eredeti munkákat írat, régi és új remekírókat s egyéb jeles műveket fordítat.

3. §. A történet, nyelv, irodalom és művészet emlékeit fölkeresi s a tudomány gyarapodására szolgálókat ismerteti.

4. §. Tudományos szempontból, különösen a hazának minden tekintetben megismertetésére, utazásokat tétet vagy segél.

5. §. A tudományos, valamint a szépirodalmi munkásságot jutalomtételek által is éleszti és irányozza.

6. §. A tudományos ismereteket könyvtára, valamint eredeti és fordított munkák kiadása és felolvasások által terjeszti.

7. §. Jeles munkák kiadását eszközli vagy elősegíti.

8. §. Kitűnő tudósoknak, munkásságuk folytatására, amennyire teheti, segélypénzt rendel.

9. §. Saját munkálkodása eredményeit nyomtatásban közzéteszi.

10. §. A törvényhozás és kormány által hozzá utasított tudományos kérdésekben véleményét mond.

11. §. Mindez ügyeket az Akadémia, illetőleg az igazgató-tanács tagjai különmemű ülésekben végzik: még pedig a szellemi ügyeket elsősorban az osztályok intézik, az anyagi ügyeket az igazgató-tanács kezeli; mind az osztályok, mind az igazgató-tanács az Akadémia alapszabályai értelmében.

II. Fejezet

Az Akadémia szervezete

12. §. Az akadémia szervezetét alkotják: az elnök, a másodelnök, az alább meghatározott minőségű tagok, az igazgató-tanács, a főtitkár, az osztályok elnökei és titkárai, s a szükséges tiszti- és altiszti (szolga) személyzet.

III. Fejezet

Tagok

13. §. A tagok belsők és külsők; belsők, kik a magyar tudományosságot mozdították elő, akár hathatós pártfogás, akár irodalmi munkálkodás által; külsők, kik a tudományt nem magyar nyelven művelik. A belső tagok tiszteletiek, rendesek és levelezők.

14. §. A tiszteleti tagok vagy oly tudománypártoló hazafiak közül választandók, kiknek megnyerésétől az Akadémia díszé s java öregbedését várja, vagy oly jeles tudósok és írók közül, kik a tudomány vagy az Akadémia körül érdemeket szereztek. Az Akadémia mindennemű ülésében, a más osztályok zárt ülésői kivételével, székök és szavazatuk is van.

15. §. A rendes tagok az érdemesebb levelező tagok közül választandók. Az Akadémia mindazon üléseiben székök és szavazatuk van, melyekben a tiszteleti tagoknak. Kötelességek a tudomány művelése, az Akadémia által rájuk bízott teendők teljesítése, s folytonos részvétel az Akadémia munkásságában.

16. §. A levelező tagok jeles munkálkodásuk által kitűnt magyar tudósok és írók sorából választandók. Az Akadémia mindennemű ülésében, a más osztályok zárt ülésői kivételével, székök s osztályuk üléseiben szavazatuk is van. Kötelességek a tudomány művelése s az Akadémia által rájuk bízott teendők teljesítése.

17. §. A külső tagok azon, nem magyarul író tudósok sorából választandók, kik vagy a tudományosság körül érdemeikkel hírt szereztek, vagy Magyarországot, vagy az Akadémiát közelebbről érdeklő munkával az Akadémia különös kitüntetésére méltókká lettek. Az Akadémia mindennemű ülésében, a más osztálybeli zárt ülések kivételével, székök van.

18. §. Minden tag valamely osztályba van sorozva.

19. §. Minden belső és külső tagot az illető osztálynak titkos szavazat útján, a jelenlevő tagok kétharmad szótöbbséggel tett ajánlata alapján, a nagygyűlés, szintén titkos szavazással s kétharmad szótöbbséggel, választ.

20. §. Minden újonnan választott rendes és levelező tag, osztályába tartozó dolgozattal, egy év alatt, széket foglal, mire az elnöktől s főtítkártól aláírt oklevéllel tiszteltetik meg, mely őt akadémiai jogai gyakorlatába helyezi. A tiszteleti és külső tagoknak azonnal megválasztásuk után adatik ki az oklevél. Az oklevél minden tagot akadémiai címének nyilvános viselésére feljogosít.

IV. Fejezet

Osztályok

21. §. Az osztályok száma három, ú. m.:

I. a nyelv- és széptudományi osztály;

II. a bölcséleti, társadalmi és történeti tudományok osztálya;

III. a matematikai és természettudományok osztálya.

22. §. Az I. osztálynak 8 tiszteleti, 16 rendes s 40 levelező, a II. és III. osztálynak külön – külön 9 tiszteleti, 24 rendes és 60 levelező tagja lehet.

V. Fejezet

Igazgató-tanács

23. §. Az igazgató-tanácsot a két elnök, a főtitkár s 24 tag alkotja. E 24 tagot fele részben az igazgató-tanács az alapítók és oly férfiak sorából, kiknek megnyerése által az Akadémia dísze és java öregbedését várja, tekintet nélkül arra, hogy az Akadémia tagjai-e vagy sem; felerészben az Akadémia a belső tagok sorából egyszerű többséggel választja. (Ügyrend 35. §.)

24. §. Az igazgató-tanács azon tagjainak, akik az Akadémiának nem tagjai, az igazgatósági és elegyes ülésekben szavazatuk és székök, — az összes ülésekben, a nagygyűlésen s a közülésben székök van.

25. §. Az igazgató-tanács örökdik az Akadémia vagyona fölött s annak állásáról az Akadémiának évenként kimerítő jelentést tesz. Az Akadémia bevételeit és kiadásait kezelteheti valamely hazai pénzügyintézet által is; ez esetben azon intézetet ő választja meg, s az azzal való viszonyokat ő szabályozza.

Választ egyszersmind egyszerű szótöbbséggel ügyészt és gondnokot.

26. §. Intézkedései különösen kiterjednek:

1. Az alapítványi tőkékre s a kiadott kölcsönökre, melyekre nézve gondoskodik, hogy a törvények értelmében biztosíttassanak, s kamataik pontosan befolyjanak.

2. Az általa választott gondnokra és ügyészre, kik közvetlenül tőle függenek s az ő utasítása szerint járnak el.

27. §. Ezek szerint hatáskörébe esnek: a pénzügyi kimutatások és számadások megvizsgálása, a gondnok és ügyész utasítása, eljárásaik helybenhagyása, az évi költségvetés megállapítása, a gazdasági ügyek tárgyalása; általában az Akadémia pénzügyeinek intézése.

28. §. Tudományos társulatoknak segílyt, valamely osztály javaslatára és az összes ülés ajánlatára, csakis az igazgató-tanács szavazhat meg.

VI. Fejezet

Ülések

29. §. Az osztály-ülések tárgyai: mindennemű tudományos előadás és eszmecsere, jelentések és kisebb közlések tétele, tudományos indítványok és vállalatok tárgyalása, a jutalomügyi, tagválasztási előkészületek, az osztály költségvetése iránt javaslattétel.

30. §. Az összes ülések tárgyai: gyász- és emlékbeszédek, főkönyvtárnok (50. §) választása, az illető osztály véleménye alapján a nagygyűlésnek fönnt nem tartott jutalmak odaítélése s új jutalomkérdések kitűzése, munkák íratása s kiadása, az összes Akadémiát illető indítványok s az osztályi és igazgatósági ülésekből áttett ügyek tárgyalása s eldöntése.

31. §. A nagygyűlések tárgyai: az osztályokba, illetőleg az igazgató-tanácsba (23. §) tagok, osztály-titkárok választása, az osztályok jelentése alapján jutalmak odaítélése s új jutalomkérdések kitűzése.

32. §. Az elegyes ülések tárgyai: az elnökök és főtitkár választása, valamint az 56. §-ban jelzett esetben az alapszabályok változtatása tárgyában szavazás, az ugyanazon §-ban szabályozott módon.

33. §. Hogy a végzéseknél érvényök legyen: az osztályi és igazgatósági ülésekben legalább 9, az összes ülésekben legalább 12, a nagygyűlésen s az elegyes ülésben legalább 25, szavazattal bíró tag jelenléte szükséges. A szavazatok egyenlősége esetében nem hozatik határozat.

34. §. Az elsorolt ülések oly ügyeket, melyek folytonos munkásságot, vagy bővebb megvitatást vagy tervezést igényelnek, bizottságokhoz utasítanak. A bizottságok vagy állandók, vagy ideiglenesek.

Az állandó bizottságokra bizonyos folyó munkák és teendők, gyűjtések, nyomozások, könyvkiadások bízottak. Tagjaikat vagy közvetlenül, vagy az illető osztály ajánlatára az összes ülés választja, ha szükségesnek látszik, meghívott tagokul oly szakférfiak közül is, kik nem tagjai az Akadémiának.

Az ideiglenes bizottságokat az illető ülés bizonyos munkák, pályairatok, fontos indítványok, számadások stb. megvizsgálására, minden külön alkalommal külön küldi ki, amennyiben lehet, saját kebeléből. Teendők elvégzésével megbízatásuk megszűnik.

35. §. Az ünnepélyes közülés tárgyai: évi jelentés az Akadémia munkásságáról, emlékbeszédek, tudományos és költői művek felolvasása, jutalmak, jutalomkérdések s az új választások kihirdetése.

36. §. Az osztályok ülései, valamint az összes és közülések nyilvánosak; szükség esetében az osztályülések és az összes ülések zártakká alakulhatnak.

37. §. Az osztályülésekben az osztályelnök, az Akadémia minden egyéb ülésein az akadémiai elnök, vagy távollétében a másodelnök elnököl; ezek jelen nem létében az elnöklés joga az osztályülésben az osztálybeli legrégibb tiszteleti vagy rendes tagok, összes ülésben a legidősb osztály-elnököt, igazgatósági és elegyes ülésben pedig a legrégibb igazgató-tanácsi tagot illeti. Az osztályok háromévenként, tiszteleti vagy rendes a tagokból, és ugyanakkor a bizottságok is magok választják elnökeiket.

38. §. Mindenik osztály havonként 1–3 osztályülést, az összes Akadémia havonként egy összes ülést, évenként pedig egy nagygyűlést s ezzel összekötött ünnepélyes közülést, szükség esetén elegyes ülést tart; az elnök azonban bármelyik ülést soronkívül is összehívhatja. Az igazgató-tanács a szükséghez képest évenként legalább két ülést tart.

VII. Fejezet

Tisztviselők

39. §. Az elnök az összes Akadémia élén áll; képviseli hatóságok és magánosok irántában, ügyeit közvetlenül vezérli, szabályainak pontos megtartása s határozatainak végrehajtása fölött őrökdi.

40. §. Az elnököt az elegyes ülés, a tiszteleti, rendes és igazgatósági tagok titkos szavazatával, egyszerű szótöbbséggel, a belső tagok sorából, három évre választja. A három év leteltével újra megválasztható. A választás az államfő megerősítése alá bocsátandó.

41. §. Az elnököt gátoltatása esetében a másodelnök pótolja.

42. §. A másodelnök választása úgy történik, mint az elnöké, s szintén az államfő megerősítése alá bocsátandó. A másodelnök azonban a három év leteltével a legközelebbi háromévi ciklusra újra meg nem választható.

43. §. Egyik elnöknek Budapesten kell laknia.

44. §. A főtitkár az Akadémia határozatainak a szellemi téren végrehajtója, viszi a nagygyűlés, az összes, igazgatósági és elegyes ülések jegyzőkönyveit; a nagygyűlésen, az összes és elegyes ülésekben előadóképpen működik, folytatja az összes Akadémia levelezését, írja történetét, évi jelentését s mindennemű tudósításait, szerkeszti Értesítőjét, ügyel könyvkiadásaira és a könyvraktárra és őrzi levéltárát.

A főtitkár akadályoztatása esetében az elnökség az osztálytitkárok közül helyettest nevez.

45. §. A főtitkárt az elegyes ülés titkos szavazattal, egyszerű többséggel, a rendes tagok sorából élethossziglan választja.

46. §. A főtitkár mellé, ajánlata alapján, az elnök hivatal-vezetőt nevez ki, aki a főtitkár közvetlen rendelkezése alatt áll.

47. §. A gondnok az Akadémia határozatainak anyagi téren végrehajtója; ő őrökdi az épületek fölött. Működéséről az igazgató-tanács előtt évenként beszámol.

48. §. Mindenik osztálynak egy külön titkára van. Ezek az illető osztály előadói, szerkesztik kiadványait, jegyzőkönyveit és tudósításait, viszik az osztálybeli levelezést.

49. §. Az osztálytitkárokat az illető osztályok ajánlatai alapján a nagygyűlés titkos szavazással, egyszerű többséggel, a rendes tagok sorából élethossziglan választja. Akadályoztatásuk esetére az osztályelnök nevez ki helyettest.

50. §. A főkönyvtárnokot az összes ülés egyszerű szótöbbséggel élethossziglan választja és a gróf Teleki-nemzetség alapító ága nevezi ki a belső tagok sorából; az alkönyvtárnokokat és a könyvtár egyéb tisztviselőit, a könyvtári bizottság ajánlata alapján, az Akadémia elnöke nevezi ki. A könyvtári személyzet a főkönyvtárnok közvetlen rendelkezése alatt áll.

51. §. Az elnök nevezi ki az Akadémia egyéb tisztviselőit, valamint az altiszteket, (szolgákat). Ez utóbbiak közvetlenül a gondnoknak és közvetve a főtitkárnak vannak alárendelve.

VIII. Fejezet

Fizetések és díjak

52. §. Az igazgató-tanács állapítja meg a főtitkár, a főkönyvtárnok, a főtitkári hivatal vezetője, a gondnok fizetését; ugyanaz szabja meg az osztálytitkárok, a könyvtár-személyzet, az ügyész és a többi tisztviselők évdíját, valamint az altisztek (szolgák) járandóságát.

53. §. Mely tisztviselők és altisztek (szolgák) lakjanak az Akadémia épületében, az igazgató-tanács határozza meg. A főtitkár az Akadémia palotájában köteles lakni.

54. §. A rendes tagok, ha a pénztár ereje engedi, a régibbség szerint, az igazgató-tanács által meghatározandó számmal, évi fizetést fognak kapni.

55. §. A tagoknak az Akadémia megbízásából végzett munkálatai, valamint az Akadémia nyomtatványai közé fölvetett dolgozatai díjaztatnak.

IX. Fejezet

Alapszabályok módosítása

56. §. Az alapszabályok módosítása iránt indítványt mind az Akadémia összes ülésében, mind az igazgató-tanács ülésében lehet tenni.

Az indítványnak, az illető testületben szavazattal bíró, legalább is öt tag által aláírva kell beadatni.

Az indítvány tárgyalására vegyes bizottság küldetik ki az Akadémia elnökének elnöklete alatt, mely bizottságba az igazgató-tanács hat tagot, az összes ülés szintén hat tagot küld ki; ez utóbbiak sorába mindegyik osztály két – két tagot titkos szavazással választ.

A bizottság, a beadott indítványt tárgyalván, jelentését az összes ülés és igazgató-tanács elébe terjeszti. Ha az indítványt mindkét testület elfogadja vagy elveti: az ügy elintézettnek tekintetik.

Ha ellenben a két testület határozatai közt eltérés mutatkozik: az eldöntés a nagygyűlés idején tartandó elegyes ülésre bízatik, olyképen, hogy az igazgató-tanács összes jelenlevő tagjai és az Akadémia többi tiszteleti és rendes tagjai egyenlő számban gyakorolják a szavazatjogot; ha egyik testületből több tag van jelen, mint a másiktól, különök annyi tag kisorsolandó, hogy számuk a másik testület jelenlevő tagjaival egyenlő maradjon. Az elnök is szavaz. A végzés érvényességéhez legalább tizenkilenc szavazó jelenléte szükséges; általános többség dönt.

(V. ö. az Ügyrend 37. §-át.)

X. Fejezet

Szünet

57. §. Az Akadémia július, augusztus és szeptember havában szünetel.

(*Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályai és Ügyrendje. Bp. 1936. MTA. 3–13. p.*)

17.

A M. T. AKADÉMIA ÜGYRENDJE

/1936/

I.

Osztályok

1. §. Az Akadémia három tudomány-osztályból áll, amelyeknek köre, két – két osztályba csoportosítva, következőleg állapítottatott meg:

I. Nyelv- és széptudományi osztály: A) Nyelvtudományi alosztály. B) Széptudományi alosztály.

II. Filozófiai, társadalmi és történelmi tudományok osztálya: A) Filozófiai és társadalmi tudományok alosztálya. B) Történelmi tudományok alosztálya.

III. Matematikai és természeti tudományok osztálya: A) Matematikai és fizikai tudományok alosztálya. B) Természettudományok alosztálya.

II.

Tagok

2. §. Minden osztály az Alapszabályok 22. §-ában meghatározott számú tiszteleti, rendes és levelező tagból áll; a rendes és levelező tagok felerészben az A), felerészben a B) alosztályhoz tartozó tudományok művelői közül választatnak. A tiszteleti tagoknak az Akadémia mindennemű ülésében székök és szavazatuk van.

3. §. A tiszteleti tagok kötelességei az Alapszabályok 14. §-ából folynak. Elvárja tőlük az Akadémia, hogy ülésein mennél gyakrabban megjelenjenek és érdekeiket buzgón előmozdítsák.

4. §. A rendes és levelező tagok kötelességei:

a) Időnként szaktudományuk előbbvitelére szolgáló értekezéseket bemutatni és folytonosan résztvenni az Akadémia munkásságában.

b) A szakjukban feltűnő nevezetesebb haladásokat, valamint a tudományosság előmenetelére szolgálható tényeket, adatokat és észleleteket az illető osztályban ismertetni.

c) A tudományok magyar nyelven gyarapítására az Akadémián kívül is törekedni.

d) A véleményadásra hozzájuk utasított mindennemű nyomtatott vagy kézirati munkát, pályaművet, tanulmányt, fölfedezést, javaslatot megvizsgálni és megszabott időre írott jelentést tenni róluk.

e) Minden egyéb, az osztálytól nyert megbízásokban eljárni.

5. §. Az Akadémia tagjai tartoznak tudományos dolgozataik jegyzékét évenként az Almanach számára a főtítkári hivatalhoz beküldeni. Ugyane célból az újonnan választott tagok a születésükre vonatkozó adatokat is közlik a főtítkárral.

6. §. A tagok fölkéretnek, hogy önéletrajzi följegyzéseiket pecsét alatt a főtitkári hivatalba küldjék be, hogy azokat haláluk után fel lehessen használni.

III.

Titkárok

7. §. A *főtitkár* teendői (az Alapszabályok 44. §-a szerint) a következők: a) A hatásköréhez tartozó ülések jegyzőkönyveit három nap alatt elkészíti, úgy az elnökkel, mint az elnök által kijelölt tagokkal hitelesítetteti és a szükséges számú példányban leltisztáztatja. b) Az illető határozatokat a jegyzőkönyv hitelesítésétől számítandó 8 nap alatt végrehajtja, akadály esetében az elnököt értesíti. A végrehajtás a főtitkári hivatal Iktató-könyvében feljegyzendő. c) A jegyzőkönyv azon szakaszát, melynél fogva valamely ügyben bizottság küldetik ki, kiírhatja s az illető bizottsági elnöknek 8 nap alatt, sürgetős esetben hamarabb is, saját aláírásával megküldi, hogy ez a kiküldött tagokat egybehívathassa és a bizottság a jegyzőkönyvileg kijelölendő zárnagra jelentését beadhassa. d) A függőben levő tárgyakat, be nem adott jelentéseket stb. nyilvántartja, elintézésöket koronként sürgeti, s ha eredménye nem lenne, az Akadémiának jelentést tesz. e) A levelezést vezeti. Ez, amennyiben az Akadémia nevében, külföldi intézetekkel és tudósokkal folytattatik, rendszerint két nyelven szerkesztendő, t. i. az eredeti magyar szöveg mellett, mely mint olyan aláíratik, oldallag latinul, vagy azon a tudományos testület nyelvén, melyhez a levél az Akadémia nevében intéztetik. f) Szerkeszti az Akadémia Értesítőjét, Almanachját s minden nyomtatványát, melyek nem az osztályok vagy bizottságok gondjai alá tartoznak. g) Hivatalának levéltárára felügyel s belőle a tagoknak csak térítvény mellett kölcsönöz. h) Az akadémiai kiadások költségeit a költségvetés alapján utalványozza s erről könyvet vezet. Az utalványozás körül követendő eljárást az igazgató-tanács ügyrendje szabályozza. i) Az Akadémia vagyoni ügyei körül az igazgató-tanács ügyrendjében megállapított teendőket végzi. k) Gondoskodik arról, hogy a főtitkári hivatal tisztviselői kötelességeiket pontosan teljesítsék. l) Az Akadémia palotájában a főtitkári hivatallal kapcsolatos lakásban tartozik lakni. m) Az ünnep-, vasárnapok és a szünet kivételével köteles naponként délelőtt az irodában két hivatalos fogadó órát tartani, valamint az összes- és osztály-ülések napján is délután 4–5-ig, s egyszersmind kíváncsok, hogy az osztályülésekben rendesen résztvegyen. n) Szünete 2 hónapra terjed, július- és augusztusra. Ez idő alatt az osztálytitkárok, az Akadémia elnökének engedelmével, kölcsönös megállapodás szerint helyettesítik.

8. §. Az *osztálytitkárok* az alapszabályok 48. §-a értelmében az osztály előadói, jegyzői és szerkesztői. Nevezetesen: a) Az osztályülés jegyzőkönyvét, az ülés után 24 óra alatt elkészítvén, hitelesítettet s beküldik a főtitkárhoz, hogy az Akadémiai Értesítőben kinyomassa. Egy példány az osztály használatára marad. b) Az osztály hatásköréhez tartozó határozatokat 8 nap alatt foganatosítják. c) Szerkesztik az osztály kiadványait s ügyelnek arra, hogy bennök az Akadémia helyesírása megtartassék. d) Nyilvántartják az osztály összes ügyeit és vezetik levelezését. e) Mint az osztályelnök megbízottjai, ők gondoskodnak a zárt osztályülések havonkénti, vagy szükség esetében rendkívüli egybehívásáról. Ez ülések jegyzőkönyvét szintén ők vezetik és határozatait végrehajtják. f) Gondoskodnak arról, hogy osztályuk nyilvános ülésein tudományos előadásban hiány ne legyen; e végre a zárt osztályülést jóelve figyelmeztetik; szükség esetén egyes

tagokat föl is szólítanak. g) A nyilvános üléseken előforduló tárgyak sorrendjét elkészítik és kellő időben beküldik a főtitkári hivatalnak, a hírlapokban leendő közzététel végett. h) Gondoskodnak arról, hogy a pályamunkák bírálói jelentéseiket idején elkészítsék, hogy a pályázatok felett a kitűzött határnapon dönteni lehessen. i) Figyelemben tartják az osztály kiadásait és az osztály költségvetése terhére kifizetendő számlákat, illetőleg utalványokat ellenjegyzik.

IV.

Elhunyt tagok végtisztelete és emlékezete

9. §. Elhunyt tagjait az Akadémia a következő végtiszteletben részesíti: a) Az Akadémia palotájára gyászlobogót tűz ki és az elhunyt tag ravatalára koszorút tesz. b) Ha a haláleset Budapesten fordul elő, az Akadémia tagjai részt vesznek a temetésen, és ha ez az akadémiai ülés idejére esnék, az ülés más napra halasztatik el. c) Ha az elhunyt tag oly szegénységben halt el, hogy tisztességes temetése nem eszközölhető, erről az Akadémia gondoskodik.

10. §. Az Akadémia elhunyt tagjai emlékezetét háromféle módon tiszteli meg: a) Rövid *gyászjelentéssel*, amellyel az elhunyt tag halálát a főtitkár a legközelebbi összes ülésben az Akadémiának tudomására hozza. b) *Nekrológgal*, mely az elhunyt életét s írói pályáját jellemző adatokat tartalmazza és az Értesítőben közzéteendő. c) *Emlékbeszéddel*, mely 16 nyomtatott oldalra terjedhet. — Belső tagoknál haláluk után 3 évvel zárt osztályülés dönt, hogy osztályülésben rövidebb megemlékezés, vagy összes ülésben emlékbeszéd tartassék. Utóbbihoz az összes ülés hozzájárulása is szükséges. (Minden esetben titkos szavazással, egyszerű szótöbbséggel.) Az emlékbeszéd 2 éven belül megtartandó. Kültagjairól az Akadémia rövid nekrológban emlékezik meg; emlékbeszéddel csak akkor, ha az osztály- és összes ülés szerint az elhunytak az Akadémiával és a magyarsággal való kapcsolata indokolja. d) Az Akadémia kiválóan érdemesült elhunyt tagoknak képmását (arckép, szobor) palotája termeiben elhelyezi. Ezt az osztály- és összes ülés javaslatára, rendszerint az illető tag elhunytá után 3 évvel, a nagygyűlés határozza el titkos szavazás útján. (Lásd Ak. Ért. 1934. év. 302. l.)

V.

Tagválasztás

11. §. A tagválasztás ajánlás alapján történik. Minden akadémiai tagnak joga van a saját alosztályába s saját tudománykörével foglalkozó szakférfiakat tagokul ajánlani; azonban egy — egy tag csak annyit ajánlhat, ahány hely az illető alosztályban üresedésben van.

Az írásbeli ajánlást február végéig a főtitkári hivatalhoz kell beküldeni. E határidőn túl azon évre ajánlások el nem fogadtatnak.

A beérkezett tagajánlásokat a főtitkár, osztályok és alosztályok szerint csoportosítva, kinyomtatja és az összes tagoknak megküldi.

A nagygyűlés első napján mindegyik osztály a saját tagjai által ajánlottakra titkosan szavaz és azokat, akik legalább kétharmad szótöbbséggel nyertek, mint az osztály ajánlottait az összes Akadémia elé terjeszti.

Az osztályoknak e jelentéseit a főtitkár a nagygyűlés második napján bemutatja.

A nagygyűlés harmadik napján az összes Akadémia tiszteleti és rendes tagjai titkos szavazással és kétharmad szótöbbséggel választják meg az osztályok ajánlottjai közül a tagokat. Az osztályok egymásutánja sorshúzás útján állapítatják meg, mire a szavazás osztályonként előbb a tiszteleti, azután a rendes, majd a levelező és végre a külső tagokra történik az ajánlottaknak az osztályban nyert szavazataik sorrendjében, golyózás által.

A megválasztott tagokat a főtitkár nyomban értesíti megválasztásukról.

VI.

Akadémiai ülések

12. §. Az Akadémia hetenként egyszer, ú. m. hétfőn délután tart ülést; szükség esetén vagy valamelyik osztály kívánatára többször és más napon is tarthat ülést.

13. §. Rendszerint minden hónap utolsó hétfőjén d. u. 5 órakor osztályülések tartanak. Az október elején tartatni szokott összes ülés szintén 5 órakor kezdődik. Minden ülésre meghívók küldetnek az összes tagoknak, ill. az illető osztály tagjainak, az ülés főbb tárgyainak megjelölésével.

VII.

Összes ülés

14. §. A rendes összes ülés tárgyai:

a) Emlékbeszédek elhunyt tagok felett.

b) A tagok elhunytáról szóló gyászjelentések bemutatása és ezzel kapcsolatban az osztályokhoz intézendő felhívás, hogy emlékbeszédekről gondoskodjanak.

c) Az akadémiai igazgató-tanács, az osztályok s bizottságok, a hatóságok, társulatok, intézetek és magánosok részéről az Akadémia elé terjesztett ügyek bejelentése és elintézése.

d) Az egész Akadémiát érdeklő indítványok megvitatása, illetőleg azok tárgyalására bizottságok kiküldése és a bizottsági jelentések megvitatása. Az indítványok írásban nyújtandók be. A tárgyalásukra kiküldött bizottságoknak az indítványozók mindenkor tagjai.

e) Az állandó bizottságok tagjainak megválasztása az Alapszabályok 34. §-a és az Ügyrend 44. §-a értelmében.

f) Engedély nem-tagok részére, hogy értekezéseiket az Akadémia osztályülésein személyesen felolvashassák. Aki már egyszer ily engedélyt kapott, az illető osztály határozata alapján, újabb összes ülési engedély nélkül, máskor is személyesen felolvashat.

g) Az akadémiai költségvetésnek, valamint az osztályok és bizottságok kívánatainak fölterjesztése az igazgató-tanácshoz.

h) A novemberi ülésen a jövő évi ülések sorrendjének bemutatása.

- i) Az Ügyrend módosítása.
  - k) Új alapítványok szabályzatának megállapítása.
  - l) A nagygyűlés által az összes ülésre bízott pályázati ügyek elintézése.
  - m) Könyvküldemények és egyéb ajándékok bejelentése.
  - n) A főkönyvtárnoki tisztre ajánlás, a könyvtári bizottság indokolt javaslata alapján.
  - o) A Wodianer- és Vojnits-pályázatról szóló jelentés felolvasása és ennek alapján az illető díj odaítélése, valamint esetleg a Kőrösi Csoma Sándor emlékezetére tartandó fölolvadások.
  - p) Az Akadémiától tudományos gyűlésekre kiküldött tagok jelentései.
15. §. A rendes havi összes üléseken kívül rendkívüli összes ülés tartatik az október havi első osztályülés előtt, a szünet alatt beérkezett tárgyak bejelentése végett. Ugyanez ülésben bemutatja a főtitkár a beérkezett pályamunkákat.
16. §. Valahányszor szükségesnek mutatkozik, az elnökség rendkívüli összes ülést hív össze, melyre szintén meghívó megy, az ülés tárgyainak megjelölésével.
17. §. Az összes ülések nyilvánosak, de valahányszor az elnök szükségesnek látja, az ülést zártnak nyilatkoztatja ki.
18. §. Szavazattal a tiszteleti és rendes tagok bírnak. Három tag kívánatára az elnök titkos szavazást rendel el. Abszolút többség dönt.

VIII.

Nyilvános osztályülések

19. §. A nyilvános osztályülések tárgyai vagy (az I. osztályban) szépirodalmi művek bemutatása vagy (minden osztályban) szorosan szakkbéli előadások és közlések, melyek az illető tudomány előmozdítását célozzák, nevezetesen:

- a) ily értekezések az illető osztály köréből, s fölöttük esetleg szóbeli eszmecsere;
- b) nagyobb kézírati munkákból egyes szakaszok közlése, az egésznek ismertetésével;
- c) mindennemű érdekes közlemények, melyek a tudományok, illetőleg a szépművészetek haladását tárgyazzák, tehát idevágó figyelemreméltó esetek, vizsgálódások, tapasztalatok, melyek akár az eddigi tanok megerősítésére vagy megvilágítására, akár új nézetek megállapítására szolgálnak;
- d) találmányok bemutatása és fölfedezések bejelentése;
- e) nagy figyelmet érdemlő bel- és külföldi munkák ismertetése;
- f) az Akadémián kívül álló bel- és külföldi nagyhírű és a tudomány veszteségére elhúnyt férfiak munkálkodásának és hatásának méltatása;
- g) a zárt osztályülések közérdekű határozatainak bejelentése;
- h) az osztályok körébe tartozó bizottságok működéséről és határozatairól szóló jelentések.

20. §. Minden tagnak joga van előadását az illető osztálytitkárral bizonyos ülésnapra bejegyeztetni. Ha az ekkép jelentkezők száma kellenénél nagyobb volna, az előadás idejére nézve az osztálytitkár, esetleg a zárt osztályülés intézkedik.

21. §. Az osztályülési tudományos előadásokra nézve irányadó határozatok:

- a) A felolvasó a részére engedett egy óra alatt vagy egészen fölolvassa értekezését, ha terjedelme engedi, vagy vázlatban terjeszti elő, esetleg mutatóványok közlése mellett. Ez a vázlat szóbeli ismertetés is lehet. Az értekezésnek több ülésben folytatódólagos

előadása csak az osztály engedélyével történhetik. Köteles továbbá a felolvasó értekezése kivonatát még az ülés alatt az Értesítő számára beadni.

b) Nem-akadémikusok, kik valamely értekezést az Akadémia előtt fel kívánnak olvastatni, azt csak a zárt osztályülés helybenhagyásával s valamelyik osztálybeli tag útján tehetik. Ha pedig személyesen akarnak előadást tartani, erre elsőízben az Akadémia engedélyét kell kikérniök, melyet az illető osztály előterjesztésére az összes ülés ad meg. (14. §. f.).

c) Minden értekezés kirendelt bíráló vagy bírálók írásbeli jelentése alapján vétetik fel az illető osztály „Értekezéseibe”, ill. a III. osztály „Értesítőjébe”.

d) Az előadott munkákkal szabadon rendelkezhetik a szerző. Ha azonban az előadó tag másutt adná ki, fenntartja az Akadémia, hogy azt saját közlönyében is kiadhassa, s ez esetben díj nélkül.

22. §. Ha valaki fontosabb indítványt szándékozik tenni, jókor bejelenti az illető titkárnak, hogy a tárgysorozatba fölvétessék; köteles azt egyszersmind az Értesítő számára, még az ülés alatt, írásban beadni.

23. §. Minden tag csak a saját osztálya üléseiben bír szavazati joggal. Tanácskozásszavazattal azonban, valamint előadási joggal részt vehet bármely osztály ülésében.

24. §. Oly kérdésekre nézve, melyek természetöknél fogva több osztályt érdekelnek, fennmarad az összes ülésre hivatkozás.

IX.

Zárt osztályülések

25. §. Minden osztály havonként egy, szükség esetén több zárt osztályülést tart. E zárt osztályülések célja az osztály kebelében szerves munkásságot fejteni ki, az osztálynak benső és szakügyeit fesztelen körben megvitatni s a tudományos tárgyak körül bizottságilag eljárni, jelesül:

a) gondoskodik a zárt osztályülés a nyilvános ülésekben előadandó tárgyakról;

b) megvizsgálhatja egy tagjával a nem-tag által felolvasásra benyújtott értekezést s elfogadás esetén elő is adhatja;

c) ajánlatot tesz az összes ülésnek, hogy valamely nem-tag személyesen olvashasson fel az osztályülésben;

d) a főtitkártól hozzá áttett vagy a szerzőtől egyenesen benyújtott kéziratokat egy tagjával megbíráltatja s véleményt ad, érdemes-e azokat nyílt osztályülésben előterjeszteni;

e) lehetőleg oda törekszik, hogy az osztály tudomány-szakainak világszerte való haladása főbb mozzanatairól időnként szemle tartassék;

f) megszövegezi az illető osztály körébe tartozó pályakérdéseket;

g) a pályamunkák megbírálására bizottságot küld ki;

h) gondoskodik az osztály elhunyt tagjai fölött tartandó emlékbeszédekről;

i) gondoskodik az Értekezések során kiadandó munkálatok megbírálásáról;

k) javaslatba hozza és az összes ülés elé terjeszti a maga költségvetését, az igazgatótanácstól megszavazott összegeket pedig a kijelölt célokra fordítja;

l) az osztály körébe tartozó állandó bizottságok költségvetéseit az Akadémia elé terjeszti;

m) az osztályelnöki vagy osztálytitkári tiszt megüresedése esetén, azt ideiglenesen a legközelebbi naggyűlésig betölti;

n) az összes ülés felhívására a bizottságokba az osztály részéről tagokat választ és erről az összes ülésnek jelentést tesz.

26. §. A zárt osztályüléseket az osztályelnök megbízásából az osztálytitkár hívja egybe. Az illető osztály tagjaihoz meghívók küldetnek. Ha fontosabb tárgy van napirenden, az a meghívókon kitétetik.

27. §. A zárt osztályüléseken csak az illető osztály tagjai lehetnek jelen. A tiszteleti, rendes és levelező tagok egyenlő szavazattal bírnak. Abszolút többség dönt. Három tag kívánatára az elnök titkos szavazást rendel el.

28. §. Az osztály háromévenként nagygyűlési zárt ülésben választja saját elnökét és az állandó bizottságok tagjait, üresedés esetén pedig kijelöli az osztálytitkárt.

X.

Nagygyűlés

29. §. A nagygyűlés rendszerint a tavaszi évszakban tartatik; napjait az elnökség javaslatára az összes ülés határozza meg.

30. §. Egy hónappal előbb a nagygyűlés üléseinek sorrendjét a főtítkár, körlevélben, az Akadémia összes beltágjainak tudomására hozza.

31. §. A nagygyűlés üléseiben közönség nem jelenhet meg.

32. §. A nagygyűlés első napján mindegyik osztály nagygyűlési zárt ülést tart. Ennek tárgyai:

a) A nagyjuttalom és Marczibányi-mellékjuttalom odaítélése tárgyában javaslattevél.

b) A pályamunkák bírálatainak bemutatása.

c) Új pályakérdések kitűzése.

d) Osztályelnök választása.

e) Osztálytitkár kijelölése.

f) Az állandó bizottságok tagjainak kijelölése.

g) Az osztályba ajánlott tagok fölött szavazás.

33. §. A nagygyűlés második napján az összes Akadémia tart ülést. Tárgyai:

a) A nagyjuttalom és Marczibányi-mellékjuttalomnak az illető osztály javaslata alapján odaítélése.

b) A pályázatok eldöntése.

c) A jutalmazott pályamunkák jelíges leveleinek felbontása, a többi jelíges levelek elégetése.

d) Az osztályoktól megszüvegezett új pályakérdések bejelentése.

e) Az osztályok tagajánlásainak bemutatása.

f) Az elhunyt tagok arcképének az Akadémia palotájának termeibe való felvétele iránt, a 10. §. d.) pontja értelmében, határozás.

g) Tagoknak, saját kérelmükre, egyik osztályból a másikba áthelyezése, azon osztály véleménye alapján, amelybe fölvétetni óhajtanak.

h) Az ünnepélyes közülés programjának bemutatása.

34. §. A nagygyűlés harmadik napján az összes Akadémia második ülését tartja, melynek tárgyát a nagygyűlés hatásköréhez tartozó választások és néptán függőben maradt ügyek teszik.

35. §. Üresedés esetén a nagygyűlés igazgató tagot is választ ez ülésben (Alapszab. 23. §.). Ha az igazgató-tanácsnak az Akadémia által választott valamely tagja olyan tisztséget vállal (elnök, másodelnök, főtítkár), melynélfogva e tanácsnak hivatalból

tagja lesz, akkor az Akadémia legközelebbi nagygyűlésén az igazgató-tanácsban megüresedett helyet új választással tölti be. A hivatalától megváló (elnök, másodelnök, főtitkár) azonban, ha már előbb az igazgató-tanácsnak tagja volt, abba újabb választás nélkül azonnal visszalép, mielőtt az Akadémia által választott tagok létszámában üresedés áll be.

XI.

Eiegyes ülés

36. §. Mikor az elnök vagy másodelnök állása, akár a három évi ciklus leteltével, akár halálozás vagy lemondás következtében betöltendő, vagy főtitkár választandó, a nagygyűlés harmadik napján eiegyes ülés tartatik. Szükség esetén, az elnökök és a főtitkár választása végett, nagygyűlés idején kívül is megtartható az eiegyes ülés; ez esetben a meghívó levelek egy hónappal előbb, az ülés tárgyának megjelölésével küldendők szét.

37. §. Az alapszabályok 56. §-ában jelzett esetben, az Alapszabályok változtatása iránt, a nagygyűlés idején tartandó eiegyes ülés határoz.

XII.

Közülés

38. §. Az ünnepélyes közülés tárgyai:

- a) Elnöki megnyitó beszéd.
- b) Főtitkári jelentés az Akadémia munkálkodásáról, valamint elhunyt és megválasztott tagokról.
- c) Emlékbeszédek.
- d) Tudományos és szépirodalmi előadások.

39. §. A közülésen felolvasandó emlékbeszédeket és előadásokat az Akadémia és az osztályok elnökeiből s titkáraiból alakított bizottság állapítja meg.

40. §. A közülési előadások tiszteletdíja (bele nem értve az elnöki megnyitó beszédet és a főtitkári jelentést) összesen 400 pengő.

XIII.

Széchenyi-ünnep

41. §. Az Akadémia halhatatlan alapítója emlékére időnként Széchenyi-ünnepet tart, mely közülésen megy végbe; főtárgya olyan előadás, mely az irodalom vagy tudomány valamely ágának fejlődését vagy egyes fontos és közérdekű kérdéseit tárgyalja s egyszersmind számot ad arról, mit tett az Akadémia e fejlődés előmozdításával azon célok megvalósítására, melyeket Széchenyi István tűzött eléje.

42. §. Halhatatlan nagy alapítója emlékére alapította az Akadémia 1896-ban a Széchenyi-múzeumot, mely gróf Széchenyi István munkáit, kézirateit és arcképeit, valamint a reá és nagy kortársaira vonatkozó egyéb ereklyéket tartalmazza és a közönség

előtt meghatározott napokon és órákban díjtalanul nyitva van. E múzeum felügyelete az Akadémia főkönyvtárnokára van bízva.

XIV.

Állandó bizottságok

43. §. Az állandó bizottságok a következők:

a) nyelvtudományi; b) nyelv művelő; c) irodalomtörténeti; d) classica-philologiai; e) filozófiai; f) jogtudományi; g) történelmi; h) hadtörténeti; i) archeológiai; j) nemzetgazdasági; k) néptudományi; l) matematikai és természettudományi; m) szótári; n) könyvkiadó; o) könyvtári; p) képzőművészeti; r) keleti; s) pénzügyi és építési; t) Széchenyi-bizottság.

44. §. E bizottságok közül a nyelvtudományi, nyelv művelő, irodalomtörténeti és classica-philologiai az I. osztály, a filozófiai, jogtudományi, történettudományi, hadtörténeti, archeológiai, nemzetgazdasági és néptudományi a II. osztály, a matematikai és természettudományi a III. osztály szerveinek tekintendők, s az illető osztályhoz a következő viszonyban állanak:

a) A bizottságok tagjait az illető osztály, nagygyűlési zárt ülésben, a megfelelő tudományszakkal foglalkozó akadémiai tagok sorából jelöli ki és a nagygyűlés második napján tartandó ülés elé terjeszti, amely a bizottságok tagjait három évre megválasztja. Ha a három év tartama alatt új bizottsági tagok választása mutatkoznék szükségesnek, ez bármely összes ülésen, az illető osztály ajánlatára megtörténhetik; de ez ekkép megválasztott tagok megbízása az egész bizottságéval egy időben jár le.

b) A megalakult bizottságok, szintén három esztendőre, megválasztják elnöküket a tiszteleti vagy rendes tagok, és előadójukat a rendes vagy levelező tagok sorából. Az előadó a bizottság ülésein a jegyzőkönyvet vezeti, határozatait foganatosítja, jelentéseit szerkeszti, kiadványaira felügyel, a bizottság terhére kifizetendő számlákat és utalványokat ellenjegyzi.

c) A bizottságok oly szakférfiak sorából, kik nem tagjai az Akadémiának, meghívott tagokat jelölhetnek ki, akiket az osztály útján, megválasztás végett, az összes ülés elé terjesztenek. De ezeknek csak tanácskozási szavazatuk van és számuk a bizottsági tagok számának felét meg nem haladhatja.

d) A bizottságok az év végén jelentést mutatnak be működésükről az osztálynak, hozzácsatolván a jövő évi munkásság tervrajzát és a költségvetést. E jelentések kinyomtatnak az Értesítőben.

45. §. A szótári, a könyvkiadó és a könyvtári bizottság az összes Akadémia szerveinek tekintendők.

a) A szótári bizottság tagjait a nagygyűlés választja. Főfeladata a Magyar Nyelv Szótárának előkészítése.

b) A könyvkiadó bizottság tagjai: az Akadémia elnökei, főtítkára, osztályelnökei és osztálytitkárai, továbbá minden osztály által a nagygyűlési zárt osztályülésen három évre választandó és a nagygyűlésen megerősítendő két – két akadémiai tag.

c) A könyvtári bizottság tagjai: az Akadémia elnökei és főtítkára, az osztályok elnökei és titkárai s az Akadémia főkönyvtárnoka, továbbá a Nemzeti Múzeumi, az Egyetemi és Műgyetemi Könyvtár igazgatója.

d) E bizottságok a szükségeshez képest tesznek jelentést az Akadémiának.

XV.

Nyelvtudományi bizottság

46. §. Ezen bizottság működése körét teszi:

A) A szorosabb magyar nyelvtudomány, melynek feladata: a) A magyar nyelv tudományos ismeretét előbbre vinni és szigorú kritikával kidolgozott munkálatokban közrebocsátani. b) A gyűjtött és gyűjtendő nyelvanyagot rendszerbe foglalva előadni, tudományos szótárakról gondoskodni, különösen a tájszótár s mesterműszótár szerkesztését folytatni. c) A műnyelv alakulását szemmel tartani, s általában az irodalmi nyelv-művelést olyképpen ellenőrizni, hogy egyrészt hiányos nyelvismeretből folyó erőszakos szóképzéssé ne fajuljon; másrészt pedig az idegen nyelvek hatása a magyar nyelvnek grammatikai, különösen syntaktikai szerkezetét meg ne hamisítsa; végre az eddig elkövetett nyelvrontások lehető orvoslására törekedni. d) Az alapszabályok 3. §-a értelmében a magyar nyelv emlékeinek fölkeresése, megismertetése és kiadása.

B) A tágabb értelemben vett magyar nyelvtudomány, melynek feladata: a) A magyarral hasonló alkotású ú. n. ural-altáji nyelveket behatóan tanulmányozni s ismeretüket anyaggyűjtéssel, nyelvtanok és szótárak kiadásával előmozdítani. b) Ez ismereteket tudományosan feldolgozni, kiváló tekintettel arra, hogy a magyar nyelv tényeinek földerítésére vagyis tudományos megfejtésére szolgáljanak. c) Más, bár nem hasonló alkotású nyelveknek, amelyek a magyarral érintkeztek, reá gyakorolt hatását feltüntetni.

XVI.

Irodalomtörténeti bizottság

47. §. Az irodalomtörténeti bizottság föladatai: a) A magyar irodalomtörténeti kút-fők fölkeresése, gyűjtése, kiadása; különös figyelmet fordít az írók levelei, naplói, föl-jegyzései kiadására, bármely nyelven íratnak. b) Régibb írók kritikai kiadása, életrajzzal és jegyzetekkel. c) Könyvészeti és irodalomtörténeti munkák íratása, pályázat és megbízás útján, s kiadásuk eszközlése.

Az irodalomtörténeti bizottság választja a legalább öt tagból álló Kazinczy-bizottságot, melynek föladata Kazinczy Ferenc összes munkáinak és teljes levelezésének a tudomány igényeinek megfelelő kiadása.

XVII.

Classica-philologiai bizottság

48. §. A classica-philologiai bizottság feladata: a) A görög és római klasszikusoknak magyarra fordítása. Ezekből rendszeres gyűjteményt indít meg, amelybe csak olyan fordításokat vesz föl, melyek mind a tudományos, mind az irodalmi követeléseknek megfelelnek. b) Görög és római irodalomtörténeti munkák íratása és kiadásuk eszközlése. c) Szövegkiadások, melyek önálló kritikai apparátuson alapulnak. d) A filológiának hazánkbeli történetére vonatkozó adatok gyűjtése és feldolgozása. e) A klasszikus

irodalomnak a magyar irodalomra gyakorolt hatásának kiderítése. f) A magyarországi latin irodalom tanulmányozása és emlékeinek kiadása.

E bizottság elé tartozik egyáltalában a classica-philológiát illető minden ügy, mely az Akadémia körében előfordul. Ide tételnek át az Akadémiához beküldött mindazon munkák, melyek az ó-kor két klasszikus népének nyelvét és irodalmát illetik. A bizottság gondoskodik megbírálásukról, s ha az Akadémiához méltónak ítéli, az I. osztálynak, illetőleg az egész Akadémiának kiadásra vagy támogatásra ajánlja.

XVIII.

Filozófiai bizottság

49. A filozófiai bizottság feladata általában a filozófiai tudományok fejlődését figyelemmel kísérni és a hazai filozófiai kutatást előmozdítani, idevágó munkálatok kiadása, támogatása és bírálata útján. A bizottság kiterjeszti működését a filozófia körébe tartozó minden tudomány szak művelésének előmozdítására, mégis különös tekintettel van:

a) a logikai, ismeretelméleti, metafizikai, filozófia-történelmi, értékelméleti, etikai, esztétikai tudományok elvi jelentőségű kérdéseire. Munkássága körébe vonja továbbá az alkalmazott tudományágak közül a jog-, történet-, társadalom-, művelődés- és természetfilozófiát is, végül pedig a lélektan és pedagógia egyetemes jelentőségű kérdéseit.

b) A bizottság gondoskodik a magyar filozófia történetére vonatkozó kutatásokról és feldolgozásukról, előmozdítja a magyar filozófia bibliográfiájának összeállítását.

c) A legjelentősebb filozófiai klasszikusok gondos magyar fordításban való közrebesztését szorgalmazza s kiadásukat támogatásával lehetővé teszi.

d) A filozófia körébe vágó tudományos kézikönyvek megíratását és kiadását előmozdítja.

e) Törekszik végül szorosabbá tenni a kapcsolatot a magyar és külföldi filozófiai munkásság között.

XIX.

Történelmi bizottság

50. §. A történelmi bizottság feladata a magyar történelem kútfőinek fölkeresése, gyűjtése, kiadása és feldolgozása. E végre a) levelezésbe bocsátkozik nyilvános és magán könyv- és levéltárak birtokosaival s őreivel, egyes gyűjtőkkel és történetkedvekkel, az itt – ott fennmaradt kútfőszerű emlékekről való tudomás, regesták, hű másolatok szerzése végett. Különösen b) kötelességének tartja nemcsak a rögtön kiadandókat gyűjteni s közzétételüket azonnal eszközölni, hanem különben is mindent megszerezni, ami a reábizott célok elérésére szolgálhat. E célra szolgálnak:

A) A Történelmi Tár, melynek főcélja a magyar történelmi kútfők ismeretének előmozdítása s kisebb kútfők közlése. Ilyenek különösen: 1. megyék, városok s kisebb községek községi életére, jogviszonyaira és szervezetére vonatkozó iratok, mint statutumok, jegyzőkönyvek, jövedelmi és költségkimutatások; 2. családok, uradalmak, egyházmegyék, káptalanok, szerzetek és egyházi községek történetére vonatkozó iratok, tehát az oklevelek, alapítványlevelek, végrendeletek, nemzedékrendi jegyzetek, jóság-

becsűk és jövedelmi kimutatások, egyházlátogatásról szóló jelentések, anyakönyvek és nekrológiumok kivonatai stb.; 3. a földművelés, műipar és kereskedelem történetére vonatkozó emlékek, mint urbáriumok, céhszabályok, árszabások, vásári kiváltságok stb.; 4. a törvényhozás, közigazgatás, országos pénzügy és jogszolgáltatás történetét felvilágosító jelentések, utasítások, magán-naplók, összeírások: nevezetesebb pörök és ítéletek; 5. a külviszonyokat felderítő állami szerződések, békekötések s rájuk vonatkozó követségi utasítások, jelentések; 6. egyes nevezetesebb eseményekre és személyekre vonatkozó okiratsorozatok, levelezések; 7. régi kéziratokban és könyvekben található történeti följegyzések és naplók; 8. tudományos intézetek történeti emlékei; 9. felírások; 10. levél-, könyv- és kéziratárak történeti kézíratainak és okmányainak ismertetése, kivonatai, regesták alakjában; 11. ismertető sorozata a Magyarországot s régi tartományait illető, külföldön megjelenő történeti kútfőeknek, úgyszintén külföldi munkákban található magyar történeti kútfő-közlések kivonatai; 12. az Akadémiához érkező okmányok tartalomjegyzékes folyó sorozata.

B) A Magyar Történelmi Emlékek, melyeknek fősztályai: a) Okmánytárak, egyes nagyobb korszakok, vidékek, hatóságok, családok vagy tárgyak szerint, oklevelekből s másnemű hivatalos és történeti érdekű magánirományokból, melyek eddig vagy egészben, vagy részeikben kiadatlanok, vagy kézen nem forgó, főképp külföldi munkákban jelenvén meg, írónk előtt nagyjából ismeretlenek; vagy ha nálunk megjelentek is, részint nem jutottak még be okleveles gyűjteményeinkbe, részint igen hibásan adatnak ki. — b) Kútfőszerű történetírók. — c) Országgyűlési irományok: akták, naplók, kiadatlan törvénytörvények. — d) Magyarország diplomáciai emlékei.

C) A történelmi bizottság feladatával szoros kapcsolatban lévő külön munkák.

XX.

Hadtörténeti bizottság

51. §. A hadtörténeti bizottságnak, mely 1909-ben szervezetetett, feladata a magyar hadtörténeti kútfők és egyéb emlékek felkutatása, kiadása és feldolgozása. Közlönye a „Hadtörténelmi Közlemények”, melyet a bizottság előadója szerkeszt; ezenkívül a bizottság feladatának megfelelő egyéb kiadványokat is közzétesz, ilyenek létesítésére az előmunkálatokat megteszi, igyekszik katonai szakférfiakat működési körébe vonni s az érdeklődést a magyar hadtörténet és emlékei iránt felkelteni és ébren tartani.

A történelmi bizottsággal való kapcsolat és tervszerű együttműködés létesítésére a két bizottság elnökei és előadói hivatalból tagjai mind a két bizottságnak.

XXI.

Archeológiai bizottság

52. §. Minthogy a Műemlékek Országos Bizottsága a műemlékek fölkeresését, lajstromozását, lerajzolását, fenntartását és helyreállítását feladatául tűzte ki, s e célja elérésére országos javadalmazást nyer, a Magyar Nemzeti Múzeum pedig főképp az őskori leletek kutatásáról s az ingó műemlékek fenntartásáról és gyűjtéséről gondoskodik: az archeológiai bizottság feladata tudományos kiadványokra szorítkozik. Jelesül a bizottság kiadja illusztrációkkal

a) Az Archaeológiai Értesítőt, melynek célja a hazai és külföldi archeológiai és műtörténelmi mozzanatok a közönséggel megismertetni és kisebb archeológiai s műtörténelmi cikkeket közölni;

b) az Archaeológiai Közleményeket, melyekben nagyobb archeológiai és műtörténelmi értekezések közöltetnek, különös tekintettel a Magyarországon talált vagy a hazai gyűjteményekben őrzött emlékekre;

c) a Magyarországi Régészeti Emlékeket (*Monumenta Hungariae Archaeologica*), melyekben egyes emlékek s vidékek tüzetes archeológiai monográfiái jelennek meg.

A bizottság, amennyire a pénzviszonyok engedik, külön archeológiai s műtörténelmi munkákat is ad ki.

XXII.

Nemzetgazdasági bizottság

53. §. A nemzetgazdasági bizottság feladata általában a nemzetgazdasági tudomány fejlődését és haladását figyelemmel kísérni és ismertetni; különösen pedig munkássága körébe fölvenni azon fontosabb kérdéseket, amelyek Magyarország nemzetgazdasági fejlődésére befolyást gyakorolnak; végre azon statisztikai adatokat, melyek a magyar koronához tartozó országok közgazdasági viszonyaira vonatkoznak, más államok adataival is egybevetve, feldolgozni, s közzétételök által Magyarország nemzetgazdasági fejlődésének lehetőleg hű ismertetését eszközölni.

A bizottság egy folyóiratban és önálló munkákban bocsátja közre munkálkodásának eredményét.

A bizottság feladataihoz tartozik a nemzetgazdasági szakba vágó pályakérdések szövegezése is.

XXIII.

Néptudományi bizottság

54. §. E bizottság célja a magyar nép tudományos megismerését előre vinni, az eredményeket tudományos munkákban közrebocsátani. Távlatosabb célja a magyarral rokon, továbbá a szomszédos népeket tanulmányozni, a kölcsönhatások szempontjából. E célból a bizottság néprajzi anyagot gyűjt, azt feldolgoztatja és kiadja. Gyűjtéseket, szakmunkákat segít.

Hivatalos kiadványa a *Monumenta Hungariae Ethnologica*, melyben egyes tárgykörök vagy területek néprajzi anyagát bocsátja közre.

A néptudományi bizottsághoz tartozik minden néprajzot illető ügy, mely az Akadémia körében előfordul.

A magyar zenefolklór ügyeit e bizottságnak népzenei albizottsága intézi.

XXIV.

Matematikai és természettudományi bizottság

55. §. E bizottság feladata a hazánkban a matematikai és természettudományi búvárkodást előmozdítani és különösen Magyarországot természettudományi tekintetben átvizsgáltatni és megismertetni. Ehhez képest kiterjeszti működését az osztály körébe tartozó minden tudomány szak előmozdítására, mégis különös tekintettel van hazánk természeti viszonyainak tanulmányozására, megismertetésére és leírására. Kutatásokat, búvárlatokat tétet; kirándulásokat, utazásokat eszközöl; tárgyakat gyűjtet, melyek a főváros valamelyik országos intézetének gyűjteményében helyeztetnek el; egyes tudósokkal tervezett munkálatokat foganatosított; ha szükségesnek látja, e végre pályázatot is hirdet; alkalmat szolgáltat a tudomány magasabb köréhez tartozó búvárlatok keresztülvitelére.

A kutatások és dolgozatok eredményét, amennyiben nagyobb monográfiákról van szó, saját Közleményeiben, egyébként pedig, amennyiben a követelményeknek megfelelnek, az osztály „Értesítő”-jében teszi közzé, vagy végre e célból általa támogatott szaklapoknak engedi át.

XXV.

Szótári bizottság

56. §. A szótári bizottság feladata a magyar nyelv szókincsének gyűjtése, szótári feldolgozása és kiadása. Működése körébe tartozik elsősorban a magyar nyelv Nagy Szótárának szerkesztése, folytonos javítása és új kiadása, esetleg egyéb szótári munkálatok is, melyek az irodalmi nyelv kiegészítésére vagy irányzására szolgálnak s így a Nagy Szótár céljával szerves kapcsolatban vannak. E végre: a) gyűjti a magyar nyelv szókincsét általában, nevezetesen a régiség, valamint az élő (irodalmi, társalgási és nép-) nyelv, nemkülönben a műnyelv és mesterségek szavait és szólásait és ezeket a Nagy Szótár, illetőleg megfelelő külön szótárak számára feldolgoztatja; b) megvitatja a Nagy Szótár új kiadásának s a feladata körébe eső egyéb szótáraknak tervezetét és szerkesztése módját; c) javaslatok tételére, valamint a munkálatok szerkesztésére és felügyeletére kebeléből albizottságot küld ki; d) ellenőrzi a munkálatok haladását; e) megállapítja a munkatársak tiszteletdíjának kulcsát s a Nagy Szótár, illetőleg külön szótárak szerkesztőjének vagy szerkesztőinek, munkájuk természetéhez képest javadalmazását; f) kidolgozza évi jelentését és költségvetését, melyet jóváhagyás végett az összes Akadémia elé terjeszt.

E bizottság legalább is húsz tagból áll; tizenkét tagot az I., négyet — négyet a II. és III. osztály választ. Ha új bizottsági tagok választása vagy meghívott tagok meghívása szükségesnek mutatkozik, ez — a bizottság közvetlen ajánlatára — bármely összes ülésen megtörténhetik.

A szótári bizottság előadója mindig a Nagy Szótár szerkesztője, illetőleg szerkesztőinek egyike.

XXVI.

Könyvkiadó bizottság

57. §. Az Akadémiának két célt tűztek ki alapszabályai: a tudomány művelését és terjesztését. Ez utóbbi feladat megoldására van hivatva a könyvkiadó bizottság, mely e célból eredeti és fordított munkákat ad ki. Ezek megválasztásában irodalmunk legszembetűnőbb hiányainak betöltése és a művelt közönség igényeinek kielégítése a főszempontok.

E célból előfizetés útján könyvkiadóvállalatot indít meg, mely a történelem, az irodalom, a jog- és államtudományok körét karolja át.

XXVII.

Könyvtári bizottság

58. §. A könyvtári bizottság feladata: a) a könyvtár kezelése, rendezése, kiegészítése és lajstromozása tárgyában rendelkezni, a fő felügyeletet gyakorolni és esetleg javaslatait az Akadémia elé terjeszteni; — b) az újabb könyvek beszerzése iránt az Akadémia egyes osztályai és bizottságai, úgyszintén a főkönyvtárnok részéről előterjesztendő javaslatokat és kívánatokat tárgyalni; — c) a vidéki akadémiai tagok és a Budapesten lakó nem-tagok kölcsönkérése tárgyában határozni; — d) a könyv-adományozásokat és a csereviszonyokat illető kérvények és előterjesztések tárgyában javaslatokat tenni. — Működéséről évenként rendszeres jelentést tesz az Akadémiának.

XXVIII.

Akadémiai Értesítő

59. §. A Magyar Tudományos Akadémia Értesítője időnként megjelenő folyóirat. Szerkesztője a főtítkár.

Az Értesítő az Akadémia nyilvános üléseiről a tárgyalásokat jegyzőkönyvi alakban, a felolvasott (kisebb terjedelmű) emlékbeszédeket, nekrológokat, jelentéseket, bírálatokat, valamint az értekezések kivonatait is (amennyiben a kivonatozásra alkalmasak) külön cikkek során közli. Az igazgató-tanács, valamint az osztályok zárt üléseinek és az állandó bizottságoknak tárgyalásait ismerteti, amennyiben azok tágabb köröket is érdekelhetnek. Az Akadémia kiadásában és segítségével megjelent munkák- és folyóiratokról kivonatos ismertetéseket közöl.

Az Akadémiai Értesítőt díjtalanul és bérmentve kapják: az Akadémia mindenrendű beltagjai, alapítványtevői, a Könyvkiadó Vállalat pártoló tagjai, a hazai tudományos társulatok és intézetek, olvasóköri és kaszinók, ha ez iránt a főtítkári hivatalt január 1. előtt megkeresik.

XXIX.

Akadémiai Értekezések

60. §. Az Értekezések című közlöny az Akadémia I. és II. osztályának ülésein felolvasott vagy bemutatott s a bírálók által elfogadott értekezéseket tartalmazza. (Az Akadémia és a szerzők rendelkezési jogát a 21. §. d.) pontja szabályozza.)

61. §. Az Értekezésekben megjelent minden egyes értekezés külön füzetet teszen, melynek címlapja a borítékon kettős címet visel: fölül a gyűjtő cím áll, alább mint főcím az értekezés címe nagyobb alakban és a szerző neve stb. Minden értekezés önállónak tekintetvén, benn, a fehér lapon, saját címét viseli s kettős lapszámozással van ellátva. Mikor az egy csoporthoz tartozó értekezések 30–30 ívre gyűlnek, külön címlap és tartalomjegyzék járul a kötethez.

Az értekezések a szükséges ábrákkal s egyéb mellékletekkel jelennek meg.

Az értekezések három osztályra vannak elkülönítve, jelesen: 1. Értekezések a nyelv- és széptudományok, 2. Értekezések a filozófiai és társadalmi, 3. Értekezések a történelmi tudományok köréből. Külön osztályt képeznek az Akadémia ülésein felolvasott Emlékbeszéddek. E felosztás szerint az egyes füzetek külön folyó számot kapnak.

62. §. Az értekezésekbe szánt minden dolgozat sajtókészen és az Akadémia helyesírása szerint könnyen olvasható írásban az illető osztálytitkárnak adatik át. A kellő bírálatról az osztály gondoskodik.

63. §. E mellett fenntartatik a szerkesztők ellenőrzési joga, mely szerint semmi olyas nem vétetik föl az Értekezésekbe, ami az Akadémia szabályaiba ütköznék. Ha a szerző az osztálytitkárok vagy a bírálók kifogásaiba bele nem nyugszik, az ügy az osztály zárt ülése elé terjesztetik.

64. §. Egy—egy értekezés terjedelme öt ívet meg nem haladhat. A dolgozatok kellőleg kidolgozott tudományos értekezések legyenek. Feldolgozatlan anyaghalmoz, csak megérintett s külön mellékletül felhordott oklevelek és sajtó alá adandó munkákból való mutatóványok az Értekezésekben nem foglalhatnak helyet.

XXX.

Matematikai és Természettudományi Értesítő

65. §. A „Matematikai és Természettudományi Értesítő” a M. Tud. Akadémia III. osztályának folyóirata, melyben az ülésein részletesen bemutatott vagy csak röviden bejelentett tudományos munkálatokat teszi közzé.

Az Értesítőben csak az oly közlemények foglalhatnak helyet, melyek az illető szaktudomány művelésében, az elért eredmények vagy a használt módszerek tekintetében haladást jeleznek és irodalmi szempontból is kellő gonddal készültek. Terjedelem tekintetében az Akadémia rövid és szabatos fogalmazást kíván, melyben a dolgozat tudományos tartalmának megértésére szükséges részletek kellően kidomborodnak.

Az egyes cikkek terjedelme három ívet meg nem haladhat; egyes, rendkívüli esetekben csak az osztály adhatja meg az engedélyt nagyobb terjedelmű dolgozat közzétételére, mely azonban az öt ívet ekkor sem haladhatja túl.

A cikkekhez szükségelt ábrák rendszerint egyszerűek és a szöveg közé illesztendők; csak, hol a tárgy ezt okvetlenül megkívánja, adhatók külön mellékletül táblák.

Az Értesítőt az osztálytitkár szerkeszti, ki a megejtett bírálólat után a maga részéről is őrködni tartozik a felett, hogy a közzétett dolgozatok a jelzett követelmények szempontjából kifogásolhatók ne legyenek. Azon esetben, midőn a benyújtó tag az osztálytitkárral megegyezésre jutni nem tud, joga van ez ügyben az osztály határozatát kikérni.

Minden közlemény, legott a bemutatás után hibátlanul, tisztán és olvashatólag írva átadandó az osztálytitkárnak. Csak az osztály határozatából engedhető meg, fontos akadályok esetében, az utólagos átvétel.

Minden közlemény — a szerkesztői teendők gyors elintézése után — a nyomdába adandó és külön borítékba fűzött különnyomatok a szerzők számára lehető rövid idő alatt elkészítendőek. Az Értesítő maga évi öt füzetben jelenik meg: e füzetek megjelenési határideje február, április, június, október és december hónapoknak mindenkor utolsó napja.

XXXI.

Akadémiai Almanach

66. §. Az évenként januárban kiadandó Almanach tárgyai: a) Az akadémiai tagok névsora és irodalmi munkálataik felsorolása. — b) Az elhunyt tagok névsora eleitől fogva.

XXXII.

Nyomtatás végett beadott kéziratok kiadása

67. §. Az Akadémia csak oly munkákat ad ki, melyek akár eredetiek, akár fordítások legyenek, tartalom és alak tekintetében magas színvonalúak, úgy hogy az irodalom illető ágának díszére s előmenetelére is szolgálnak; végre előadás és nyelv tekintetében is kiválóak.

68. §. E tekinteteket állandóan szem előtt tartó, nem szerfölött bő, de okokkal támogatott s határozottan kifejezett véleményt vár bírálótól aziránt, ha vajjon: a) minden észrevétel nélkül egyszerűen elfogadhatónak tartja-e véleményadó a kéziratot, vagy b) elfogadhatónak tartja ugyan jelen állapotában is, de némely észrevételeket kíván a kézirat szerzőjével közöltetni, emennek tetszése szerint leendő figyelembevétel végett, vagy c) csak bizonyos észrevételek tekintetbevételé után, és így föltétlenül tartja-e a kéziratot elfogadhatónak, vagy d) kereken visszautasítandónak.

A föltétellel vagy a nélkül elfogadott kéziratokról a bírálók észrevételei, használat végett, az illető szerzőkkel közöltetnek.

69. §. Ha valamely kézirat eredeti gyanánt adatik be, s a vizsgálatból kitetszik, hogy fordítás vagy plágium, azt az Akadémia egyszerűen mellőzi.

70. §. Ha valamely szerző olyan munka kiadhatása végett, mely tárgyánál fogva csekély kelettel biztat, pénzbeli segedelemért folyamodik: a munka szigorú vizsgálat alá

vétetik, s ha megjelenése az irodalom és tudomány előmozdítására szolgálónak bizonyul be, a költségvetés megállapításakor vagy az osztály részéről segélyben részesíthető vagy az összes ülésnek segélyezésre ajánlható.

71. §. Nem-akadémiai tagoktól bármely munka kiadás vagy segélyezés végett a főtítkárhoz küldendő be, aki azt az illetékes osztálytitkárhoz teszi át, zárt osztályülés elé terjesztés végett. Az osztály intézkedik a bírálatról, melynek alapján esetről esetre határoz az íránt, vajjon a munka kiadható, ill. az összes ülésnek ajánlható-e.

72. §. Nyomtatásban már megjelent munkákat az Akadémia rendszerint nem segélyez.

73. §. Az Akadémiának minden kiadványában az Akadémia helyesírása használandó.

XXXIII.

Kézirat-tulajdonjog

74. §. Az Értekezésekben és a III. osztály Értesítőjében díj mellett kiadott dolgozatok, megjelenéseiktől számítandó egy esztendeig az Akadémia kizárólagos tulajdonai.

75. §. Minden egyéb, az Akadémiától díj mellett külön kiadott munka tíz évig az Akadémiáé.

76. §. Az Akadémia kiadásában megjelent értekezéseknek és munkáknak fordításban való közrebocsátásához az Akadémia engedélyét kell kikérni. Kivételt csak a közlési tárgyak képeznek. A könyvkiadó bizottságtól kiadott fordítások tulajdonjoga, a törvényben megállapított idő alatt, az Akadémiáé.

77. §. Oly irományok, melyeket az Akadémia saját használatára s nem kiadásra szerkesztett, beleegyezése nélkül ki nem adhatók.

78. §. A jutalmat nem nyert pályamunkák kéziratai öt évig a főtítkári hivatal levéltárában maradnak és csak engedély mellett másolhatók le; azután a könyvtárnak adatként át. De a tulajdonjog a szerzőé marad.

79. §. Az Akadémia költségén kiadott munkák sem testületeknek, sem magánosoknak nem ajánlhatók (dedikálhatók).

XXXIV.

Tiszteletdíjak

80. §. Az akadémiai emlékbeszédek tiszteletdíja, tekintet nélkül a terjedelemre: 100 pengő, megjegyezvén, hogy az elhunyt tagok működésének monografikus méltatása értekezésnek tekintendő, s mint ilyen nem az összes ülések, hanem az osztályülések napi-rendjére tartozik.

81. §. Az Akadémiai Értesítőben megjelenő ismertetések, bírálatok, jelentések, nekrológok és az előadások kivonatai laponként négy pengővel díjaztatnak.

82. §. Az Értekezések során megjelenő dolgozatok díjazásának kulcsát minden osztály, saját szükségleteihez mérten, állapítja meg (ép így a III. osztály az Értesítőjében megjelenőket), de egy – egy értekezés tiszteletdíja 300 pengőt meg nem haladhat.

83. §. Egyéb önálló munkák vagy rajzos mellékletek tiszteletdíját az illető osztályok és bizottságok esetről – esetre állapítják meg.

84. §. A szerzők az Akadémia részéről külön kiadott munkájukból 10 példányt, esetleg, ha óhajtják, 25 példányt kapnak. A gyűjteményes munkákba (folyóiratokba) föl-vett dolgozataikból, saját költségükön, 25 példány különnyomatot rendelhetnek.

XXXV.

Könyvkiadó hivatal

85. §. Az Akadémia összes kiadványainak árusítása az akadémiai könyvkiadó hivatal feladata.

86. §. Az Akadémia kiadványai díjtalanul és bérmentve megküldetnek:

a) Az akadémiai elnököknek, a főtítkárnak, az osztályelnököknek és titkároknak az Akadémia összes kiadványai.

b) A beltagoknak az Almanach, Értesítő, Emlékbeszédek és saját osztályuknak értekezései; továbbá a más osztályok értekezései és a saját osztályukhoz tartozó bizottságok, valamint a tárgyuknál fogva közelebbről érdekelt bizottságok kiadványai is, ha eziránt a főtítkári hivatalnál idejében jelentkeznek.

c) A kültagoknak, amennyiben megkérdézve óhajtásukat nyilvánítják, ugyanazon kiadványok évenként egyszer.

d) A bizottsági tagok az illető bizottságok kiadványait kapják; akik valamely munkát az Akadémia megbízásából bíráltak, azt megjelenésekor megkapják hivatalból; az osztály tagjai megkapják osztályuk kiadványait, ha a megjelenéstől számított három hónap alatt esetről – esetre a főtítkári hivatalnál jelentkeznek; minden akadémiai tag, amennyiben a főntebbi kedvezményeket igénybe nem veheti, az Akadémia kiadványait, a főtítkár utalványára, fele áron kapja.

e) A hazai és külföldi tudományos intézeteknek és társulatoknak, – részint ajándékkal, részint csereviszony alapján – a könyvtári bizottság ajánlatára, az összes ülés határozatával megállapított kiadványok évenként egyszer küldetnek meg. Szintúgy:

f) a hírlapoknak és szakközlönyöknek, amelyek sorozatát, minden év elején, a könyvtári bizottság állapítja meg, mindjárt az illető kiadványok megjelenésekor.

XXXVI.

Könyvtári szabályok

I. Az olvasóterem szabályai

87. §. A M. T. Akadémia könyvtárának olvasóterme nyitva áll nemcsak az akadémiai tagok, hanem mindenki előtt, aki tudományos célból óhajt olvasni, azzal a megszorítással, hogy a gimnáziumok és reáliskolák tanulóiifjúságából csak a VIII. osztály tanulói nyerhetnek bejárási jogot, ha igazgatójuk igazoló levelével vannak ellátva.

88. §. A közönség számára az olvasóterem hétköznaponként délután 3 órától 7 óráig van nyitva.

89. §. Akadémiai tagok, egyetemi tanárok és külföldi vendégek számára az olvasóterem a délutáni órákon kívül nyitva áll naponként délelőtti 9 órától délután 1 óráig.

90. §. A könyvtár zárva van a közönség előtt:

a) egész nap: vörösbetűs napokon, márc. 15-én, nagypénteken, aug. 15–31., okt. 6-án, karácsony estéjén;

b) csak 9–12-ig nyitva: nagycsütörtökön és nagyszombaton, júl. 1. – aug. 14., halottak napján, az államfő nevenapján, Szilveszter napján.

91. §. A könyvtár olvasótermét használó vendégek nyomtatott kérőlapokra írják a könyv címét, saját nevüket és lakásukat. Az ekkép betöltött lap az ügyeletes könyvtár-tiszt keze közt marad.

92. §. Rendszerint csak egy kötet adatik ki olvasás végett egyszerre. Midőn azonban valamely munkának sikeres használata vagy a tudományos cél több könyv használatát teszi szükségessé, ez is megengedtetik.

93. §. Az olvasó több munkát is kaphat egymás után; de tervtelen, pusztá kapkodást eláruló követelések visszautasíttatnak.

94. §. Kivonatokat, másolatokat és jegyzéseket az olvasó csak ceruzával vagy töltőtollal és csak saját papirosán tehet. Erre nézve a legnagyobb vigyázat és tisztaság ajánlatatik, hogy a könyveken, rajzokon, asztalokon, stb. pecsét vagy másféle sérelem ne ejtessék. Viasszal vagy olajjal itatott vagy szalmapapíron átrajzolni, javításokat és jegyzéseket könyvekbe írni, leveleket behajtani, végre könyveket alátétül használni tilos.

95. §. Ha az olvasó sérelmet ejt valamely munkán, a kár teljes megtérítésével tartozik; míg ezt nem teljesíti, nem használhatja a könyvtárt.

96. §. Az olvasóteremben a legnagyobb csend legyen. Az egymás között vagy akár a tisztviselőkkel fennhangon való beszélgetés és a rendnek bármilyen megzavarása tilos.

II. A könyvek kikölcsönzését illető szabályok

97. §. A könyvtár tisztviselőse Budapestén lakó akadémiai tagoknak és egyetemi tanároknak, azon órákban, amelyekben a könyvtár rendesen nyitva áll, egy hónapra adhat ki könyveket használat végett, nyomtatott s a kölcsönvevőktől aláírandó térítvényre.

98. §. Az egy hónap elteltével a kölcsönvevő maga tartozik visszaszolgáltatni a kivett könyvet, szabadságában állván azt, ha időközben más kölcsönvevő nem jelentkezett, ismét egy hónapra kölcsönvenni.

99. §. Ha a kölcsönvevő a 98. §-ban megszabott kötelességének meg nem felel, a könyvtár tisztviselőse hivatalos iratban szólítja fel az illetőt a kölcsönvett könyv visszaadására.

100. §. A kölcsönvevő elhúnytá esetében a könyvtár tisztviselőse tartozik a kölcsönvett könyvek visszaszerzéséről haladéktalanul gondoskodni s eljárásáról szükség esetén az Akadémia elnökségének jelentést tenni.

101. §. Vidéken lakó akadémiai tagoknál a könyvkérő levél ideiglenes térítvénynek tekintetik. A küldött könyvekhez csatolt formaszerinti térítvényt a kölcsönvevők aláírásukkal ellátva postafordultával tartoznak bérmentesen visszaküldeni, valamint egy hónap leteltével a kölcsönvett könyveket is saját költségükön és megfelelő értékbiztosítással. Akik e kötelességüknek meg nem felelnek, azoknak a könyvtár nem kölcsönöz ki többé könyveket.

102. §. Akik nem tagjai az Akadémiának, azok valamely akadémiai tag kezességére kaphatnak ki könyveket.

103. §. Olyan munkák, melyekre a könyvtárban folytonosan szükség van, továbbá ritka munkák, amelyeket elveszés esetében nehéz pótolni; sok-kötetes munkák egyes kötetei (kivéve az olyan munkákat, melyeket a könyvtár több példányban bír) csak az Akadémia elnökségének beleegyezésével kölcsönözhetők ki. Rendkívül értékes kéziratok, kódexek csakis egyes kivételes esetekben kölcsönözhetők ki, mindenkor az Akadémia elnökségének egyenes rendeletére.

104. §. A térítvények gondosan őrzendők s csak a könyvek sértetlen visszaadása után adatnak vissza.

III. Irodalomtörténeti kéziratokat illető szabályok

105. §. Az Akadémia kéziratárában őrzött irodalomtörténeti vonatkozású újabbkori (1772-től) kéziratoknak, ú. m. magyar írók kiadott és kiadatlan munkáinak, naplói-nak, jegyzeteinek, levelezéseinek kiadása az Irodalomtörténeti Bizottságnak van fenn-tartva.

106. §. Ezeknek akár egész terjedelmükben, akár kivonatban való közzétételét egye-seknek — csak kivételes esetekben — maga a Bizottság engedheti meg.

107. §. Az Akadémia mindazáltal e kéziratoknak tudományos értékesítésétől nem akarván a szakférfiakat elzárni, a főntemlített kéziratoknak tanulmányozását törté-neti és irodalomtörténeti munkák íróinak megengedi; olyképpen, hogy azok mind a fölhasználás célját és módját, mind a fölhasználandó kéziratokat írásban jelentik be az Irodalomtörténeti Bizottság elnökének vagy akadályoztatása esetében előadójának, aki az engedélyt szintén írásban adja meg. Ez írásbeli bejelentést akadémiai tagok köz-vetlenül, mások pedig egy akadémiai tag ajánlásával intézik a Bizottság elnökéhez, il-letőleg előadójához, aki a tőle adott engedélyeket a Bizottságnak utólag tudomására hozza.

108. §. Ha az elnök, illetőleg az előadó saját felelősségére nem volna hajlandó az engedélyt megadni, a kérvényt a Bizottság elé terjeszti.

109. §. Élő írók munkáit és levelezéseit a Bizottság csak az illetőknek frott engedé-lyével teheti közzé és bocsáthatja a tanulmányozók rendelkezésére.

110. §. A kéziratok felhasználása nem-akadémiai tagoknak csak a könyvtár helyisé-geiben engedhető meg.

Az igazgató-tanács ügyrendje

XXXVII.

A) Általános szabályok

111. §. Az igazgató-tanács kezeli az Akadémia vagyonát és intézi pénzügyeit. E sze-rint gondoskodik arról, hogy az Akadémia vagyona megőriztessék, gyümölcsözzék, a magán áldozatkészség és az állami támogatás igénybevételeivel gyarapodjék és az ala-pítók szándékai szerint használtassék. Megfelelő módon intézkedik, hogy a be nem fizetett alapítványok biztosíttassanak, kamataik rendesen fizetessenek. Amennyiben

az alapítók vagy örököseik kötelezettségeiknek nem tesznek eleget, a törvényes eljárás megindítását elhatározza.

112. §. Elfogadja az új alapítványokat, adományokat és hagyományokat; az ezekhez netalán hozzácsatolt feltételeket megvizsgálja; a kiállítandó alapító oklevelek és kötelező iratok szövegét megállapítja, illetőleg azok megállapításához hozzájárul; készpénzben vagy egyéb értékekben kiszolgáltatandó adományok és hagyományok átvételét eszközli. A jelzálogilag biztosított alapítványok befizetése után a törlési engedélyt megadja. Az Akadémia pénzeinek elhelyezéséről intézkedik, a vásárlandó értékpapírokat kijelöli.

113. §. Az Akadémia értékpapírjait, pénztárát és számadásait saját kebeléből kiküldendő bizottság által megvizsgálja; e bizottság jelentését tárgyalja; amennyiben a kezeles kifogástalannak bizonyult, a fölmentést megadja.

114. §. Megállapítja az Akadémia költségvetését és gondoskodik az előre nem látott szükségletek fődözéséről.

115. §. Az Akadémia ügyésének jelentéseit tárgyalja, az ügyészt utasításokkal ellátja, költség számláit megvizsgáltatja.

116. §. Az Akadémia palotájára és bérházára nézve a tulajdonos jogait gyakorolja és kötelességeit teljesíti. Gondoskodik arról, hogy az épületek minden veszélytől meg legyenek óva, kellő díszben fenntartassanak és lehetőleg jövedelmezővé tétessenek.

117. §. Minden esztendőben az épületeket építész által megvizsgáltatja; a szükségesnek mutakozó nagyobb javítások- és átalakításokról költségvetést készített, s foganatosításukat elrendeli.

118. §. A palotában és bérházban kibérlendő helyiségek bérösszegét megállapítja. A befolyó jövedelemlről minden év végén jelentést készített.

119. §. Az Akadémia tisztviselőinek és szolgálinak (altisztjeinek) a körülményekhez képest, ingyen-lakásokat engedélyez.

120. §. Megszabja az Akadémia azon tisztviselőinek és szolgálinak (altisztjeinek) fizetését, lakbérét, egyéb illetményeit és jutalomdíjait, akik fizetésüket, vagy egyéb illetményeiket az Akadémiától kapják. A munkaképtelenné vált vagy önhibájukon kívül elbocsátott tisztviselők és szolgálak (altisztek) nyugdíja, esetleg végkielégítése iránt intézkedik.

121. §. Választja titkos szavazattal, abszolút többséggel azon igazgató-tagokat, akik nem az Akadémia köréből választandók; továbbá ugyanazon módon az ügyészt és gondnokot.

122. §. Az elegyes ülésen részt vesz az elnökök és a főtitkár választásában.

123. §. Az Akadémia vagyoni állásáról jelentést készített, mely évenként a nagygyűlés idején kinyomatik.

124. §. A januáriusi összes ülés után a költségvetést állapítja meg és a számadások megvizsgálása iránt intézkedik; — húsvét táján a számadások megvizsgálásáról szóló és az ügyészi, valamint a nagygyűlés elé terjesztendő jelentést tárgyalja.

Amikor a szükség kívánja, az elnökség rendkívüli ülést hív össze, amelynek főbb tárgyai a meghívókön fölemlítendőek.

125. §. A jegyzőkönyvet a főtitkár vezeti és az ülést követő három nap alatt, az elnök és az elnöktől kijelölt két igazgató-tag hitelesítik.

126. §. A határozatokat az elnökség foganatosítja és erről a következő ülésben jelentést tesz.

XXXVIII.

B) Állandó bizottságok

127. §. Az igazgató-tanácsnak két állandó bizottsága van:

a) A pénzügyi bizottság az Akadémia vagyoni állására vonatkozó ügyeket, jelentéseket tárgyalja, a költségvetést előkészíti, az akadémiai számadásokat megvizsgálja; a könyvkiadó hivatal és a gondnok könyveinek és számadásainak átvizsgálásáról gondoskodik.

b) Az építészeti bizottság az Akadémia palotája és bérháza körül teendő fontosabb intézkedéseket tárgyalja. Intézkedik a palotának és bérháznak évenként szakértők által megvizsgáltatásáról.

128. §. Az állandó bizottságok üléseiről jegyzőkönyvet vezetnek és azt az igazgató-tanács elé terjesztik.

XXXIX.

Magyar Földhitelintézet

129. §. Az Akadémia alaptőkéjét, jövedelmeit és pénztárát a Magyar Földhitelintézet — 1869. június 19-én tett hazafias ajánlata értelmében — kezeli.

130. §. Az Akadémia összes értékpapírai, alapítványi levelei, szerződései stb. ez intézet pénztári helyiségében, külön szekrényben őriztetnek. Róluk jegyzék vezetettik, melynek egy — egy példánya a főtitkári hivatalban és az akadémiai ügyésznél őriztetik. Az értékpapírokban történt változásokról minden évben kimutatás készítettik.

131. §. Az Akadémia pénzügyi állapotának hű visszatükrözése céljából a Földhitelintézet, a kettős könyvvezetési rendszernek megfelelőleg, vezeti könyveit. A pénztári könyvet pótolja az intézet könyveiben az Akadémia részére nyitott folyószámla, mely az Akadémia nevében történt mindennemű bevételezést és kifizetést feltüntet.

132. §. A folyószámlán az Akadémia javára mutatkozó egyenleg, úgyszintén az intézet által szükség esetén nyújtandó előleg után, a koronként fennálló intézeti kamatláb számíttatik.

133. §. A Földhitelintézet veszi át az országos javadalmazást, a házbért, a künnlevő alapítványok kamatait, beváltja az értékpapírok szelvényeit és nyilvántartja az Akadémia mindenrendű követeléseit.

134. §. Minden év végén az igazgató-tanács elé terjeszti:

a) a vagyonmérleget;

b) a veszteség- és nyereségszámlát;

c) az alapítványok állásáról, a befizetett és hátralékos kamatokról szóló kimutatást;

d) az utolsó év lefolyása alatt az Akadémia javára tett alapítványok, adományok és hagyományok jegyzékét;

e) a következő évben várható bevételek előirányzatát.

135. §. Az Akadémia értékpapírjainak és zárszámadásainak megvizsgálását, minden esztendő elején, az igazgató-tanácsból kiküldött bizottság eszközli, melynek jelentése alapján a fölmentés megadatik.

136. §. A tiszviselők és szolgák (altisztek) rendes fizetéseit és járandóságait, a főtitkári hivataltól minden év elején közlött kimutatás értelmében kiszolgáltatja.

137. §. Az Akadémia egyéb fizetéseit a főtitkárnak, vagy akadályoztatása esetén az elnöktől rendelt helyettesének, kivételes esetekben az elnöknek utalványára eszközli.

XL.

Főtitkári hivatal

138. §. A főtitkári hivatalban a főtitkári hivatal vezetője utalványozási könyvet vezet és minden évben a költségvetés egyes rovatainak, szükség esetén a rovatok egyes címeinek külön lapokat nyit. Minden lap élére beiktatja a költségvetés megfelelő tételét; továbbá előjegyzí azon összegeket, melyek az illető rovat terhére fizetési könyvekre fizettetnek ki. Az utalványozott összegeket egyidejűleg az utalvány kiadásával bevezeti.

139. §. Az utalványokat a főtitkár, ennek hosszabb időre terjedő távolléte alatt az egyik osztálytitkár; a főtitkár javára kiállított utalványokat pedig az elnök írja alá, — a kiadások természete szerint: az osztálytitkárok, bizottsági előadók, szerkesztők, főkönyvtárnok, gondnok, könyvkiadó hivatali tisztviselő ellenjegyzése mellett.

140. §. A főtitkár kötelessége a fölött őrködni, hogy a kiadások a költségvetésben megállapított összeget meg ne haladják; továbbá, hogy ezek az igazgató-tanáctól kijelölt célokra fordíttassanak.

141. §. A főtitkár az utalványozást megtagadja, ha az előírányzott összeg ki van már mérítve és ha kétségei vannak az iránt, vajjon a kívánt összegek nem fordíttatnak-e idegen célokra. Ez utóbbi esetben három nap alatt az elnöknek jelentést tesz.

142. §. Előlegeket a tisztviselőknek és szolgálknak (altiszteknek) az elnök, a főtitkár ajánlatára, engedélyez, ha fontos okok, hosszas betegségek, a családban előforduló haláleset stb. forognak fenn. Az előleg, mely az egy évi rendes fizetés harmadrészét meg nem haladhatja, tíz egyenlő havi részletben fizetendő vissza. Új előleg csak akkor kérhető, ha az előbbi teljesen törlesztve van.

143. §. Írói tiszteletdíjakra a főtitkár, az osztálytitkár, illetőleg a bizottsági előadó ajánlatára, utalványozhat előleget, a benyújtott kézirat kétharmadának erejéig.

144. §. Az Akadémia kéziratai (kivéve a folyóiratokat) csak a főtitkári hivatal útján mennek a nyomdába. Az utolsó nyomási engedélyt (imprimatur) is a főtitkár adja meg.

XLI.

A költségvetés

145. §. Az osztályok és bizottságok a lefolyt év járandóságának felhasználásáról szóló jelentéseiket és jövő évi munkatervüket december 31-ig a főtitkári hivatalhoz benyújtják. Ugyanazon határrnapig az építési bizottság és a főtitkár is elkészíti előterjesztését a jövő év többi szükségleteiről. E költségvetési előterjesztések kivonatosa kinyomatnak.

146. §. Amint a Földhitelintézet benyújtotta a vagyonmérleget, a nyereség- és veszteség-számlát, az Akadémia elnöke összehívja a pénzügyi bizottságot, mely előírányzatot készít:

1. az Akadémia bevételeiről;
2. az Akadémia bevételeiből az alaptőkéhez csatolandó összegről;

3. az Akadémia kiadásainak következő rovatairól:

- a) személyes járandóságok,
- b) az Akadémia épületeinek költségei,
- c) ügyvédi, irodai, vegyes kiadások,
- d) adó,
- e) kamatok az Akadémia által kezelt alapok után.

147. §. A pénzügyi bizottság ülése után összehívatik az elnökök és titkárok értekezlete, mely a rendelkezésre maradó összeg határai közt előirányzatot készít az Akadémia kiadásainak tudományos vonatkozású részleteiről. Ú. m.:

- a) az Almanach és Értesítő szükségleteiről;
- b) az osztályok és bizottságok járandóságáról;
- c) az Akadémiát közösen illető tudományos vállalatok segélyezéséről;
- d) a jutalmakról;
- e) a könyv- és kéziratárról.

148. §. A pénzügyi bizottság előirányzatai, az osztályok és bizottságok munkaterveivel együtt, zárt összes ülés elé terjesztetnek.

149. §. Az Akadémia határozatait az igazgató-tanács elé terjesztetnek, mely a költségvetést megállapítja, mire az újra az Akadémia összes ülése elé terjesztetik.

XLII.

Az ügyész föladatai

150. §. A M. T. Akadémia ingó és ingatlan vagyonának, valamint az ezen vagyont illető mindennemű jogoknak teljes épségében megőrzése, biztosítása, érvényesítése, nemkülönben az idő folytán gyakorlatból netán kimaradt jogok visszaszerzése, biztosítása és érvényesítése iránt teendő mindennemű intézkedések.

151. §. A M. T. Akadémiának bármely törvényhatóság bírói, közigazgatási, pénzügyi vagy egyéb hatósága előtt jogi képviselte. Az Akadémiát érdeklő peres és perenkívüli ügyek közvetlen vezetése.

152. §. Jogvélemények adása mindazon ügyekben, melyek az Akadémia ingó és ingatlan vagyonát érdeklik.

153. §. Jogügyletek kötésénél s az ezek folytán kiállítandó okiratok tervezeténél és kiadványozásánál közreműködés.

154. §. Ezek a M. T. Akadémia ügyészének rendszerinti általános feladatai. Különös feladatai:

a) Régibb, nem biztosított alapítványoknál, nemkülönben kintlevő régibb, nem biztosított hagyományoknál, a lehetőségig oda hatni, hogy azok kellően biztosíttassanak, illetőleg beszolgáltatassanak a M. T. Akadémia javára — (tehát okirat-kötvény beszerzés, telekkönyvi bekebelezések stb. által).

b) A már biztosított régibb alapítványoknál vagy pedig az újabb, de még nem biztosított alapítványoknál, hagyományoknál is törekedjék arra, hogy az évi alapítványi kamatok mindenkor pontosan fizetessenek, illetőleg, hogy a hagyományok összege mielőbb az Akadémia szabad rendelkezése alá jusson, amennyiben pedig ez rövid idő alatt remélhető nem lenne, intézkedni kell, hogy a hagyomány a fizetésre kötelezett örökös vagy örökösök ellen az Akadémia javára szabályszerűen biztosíttassék.

Az a) és b) pontokban foglalt föladatak, az esetek sokféleségénél fogva, különböző módon lévén betölthetők, a körülményeknek és célszerűségnek leginkább megfelelő intézkedések megtétele az ügyész belátására bízatik.

c) Mihelyt az ügyész azon meggyőződésre jut, hogy az Akadémia bármily követelése (legyen az alapítvány, hagyomány vagy adomány) a kellő biztosítást vagy fedezetet elnyerte, e körülmény az Akadémia igazgató-tanácsának bejelentendő, oly célból, hogy az igazgató-tanács — amennyiben az ügyészi előterjesztést elfogadja — a kellő biztosítást elnyert követelést mint activumot, az Akadémia vagyon-álladékába fölvétethesse, míg viszont, az az Akadémia bármily jellegű követelése, mely eddig a vagyonálladékban activum gyanánt szerepelt, a több irányban megkísérlett behajtási eljárások dacára teljesen behajthatatlannak bizonyul, indokolt ügyészi előterjesztés teendő az Akadémia igazgató-tanácsához oly célból, hogy a vagyonálladékból a behajthatatlannak bizonyult követelés összege töröltesse.

d) Minden fontosabb ügyben, jelesen alapítványok hátralékos kamatainak per útján való behajtása, alapítványi tőkék felmondása, úgy ezeknek, mint a hagyományoknak per útján való behajtása, az Akadémia javainak terhelhetése, elidegenítése (eladás vagy csere útján), birtokok haszonbérbe adása stb. eseteiben az igazgató-tanács utasítása előlegesen és idejekorán kikérendő.

Nem szükséges azonban az igazgató-tanács előleges utasításának kieszközölése akkor, midőn az előleges engedély kieszközölésével előállítható késedelem az akadémiái javak s az ezekkel járó veszélyeztetésével járnak, pl. birtokháborítások, bér- és haszonbér-hátralékok behajtása, alapítványok vagy hagyományok biztosítása stb., mely esetekben az ügyész az igazgató-tanács előleges jóváhagyásának kikérése nélkül, de későbbi bejelentés kötelezettsége mellett, mindazonáltal az elnökségnél, esetleg főtítkári hivatalnál rövid úton tett bejelentés és nyert jóváhagyás után, saját hatáskörében intézkedik. Különösen minden, a törvények által megengedett, előleges biztosítási, végrehajtási, zálogolási s az Akadémia javára szolgáló telekkönyvi bekebelezések stb. eseteiben. Az ügyész ezen intézkedéseket az Akadémia érdekében megtenni nemcsak jogosítva, hanem felelősség terhe alatt kötelezve is van.

Hagyatéki vagy egyéb fontosabb ügyekben a bíróságon kívül vagy bíróság előtt kötni szándékolt egységek, nemkülönben az Akadémia telekkönyvileg szerzett jogaira vonatkozó lemondásai, törlési stb. nyilatkozatok tartalma idejekorán bejelentendő az igazgató-tanácsnak, úgyszintén a folyamatban levő perekből való elállás és jogérvényes bírói ítélettel eldöntött ügyeknek perújítással újra megindítása stb.

A peres és peren kívüli eljárásokban előforduló jogorvoslatok igénybevétele az ügyész belátására bízatik.

e) Ügyeljen az ügyész arra, hogy az Akadémiát illető fizetések az Akadémia vagyonát kezelő Magyar Földhitelintézet pénztáránál az Akadémia folyó számlája javára akár közvetlenül, akár postai úton történjenek. Amennyiben ez pl. peres eljárásoknál, vagy a bíróság tárgyalta hagyatéki ügyek eseteiben elérhető nem lenne, az Akadémia részére tett fizetéseket az ügyész fölveheti ugyan, tartozik azonban az Akadémiát illető pénzt vagy pénzértéket, amennyiben kezeihez fizettették, legkésőbb 3 nap alatt a Magyar Földhitelintézet pénztárába teljes összegében beszolgáltatni, mégpedig minden egyes esetben kísérő irat mellett, mely a befizető nevét, lakhelyét, a fizetés jogcímét (visszatérő fizetéseknél az időt is, melyre a fizetés történik) röviden tartalmazza, hogy a fizetés az illető főkönyvi lapon szabályszerűen, külön elkönyvelhető legyen.

Az ügyész készkiadásai, költségei külön megállapítás tárgyát tevén, nincs jogosítva azokat a hozzá más címen befolyt összegből levonni.

f) Minthogy az Akadémia vagyoni összes ügyeire vonatkozó eredeti okmányok, okiratok, alapítólevelek, bér szerződések stb. a Magyar Földhitelintézetnél őriztetnek, a kellő nyilvántartás céljából kívánatos, hogy a még függőben levő, be nem fejezett ügyekre vonatkozó okmányok, okiratok, alapítólevelek, bér szerződések stb. legalább egyszerű másolatban az ügyészi irattárban is meglegyenek.

Tartozik az ügyész a közbejötté mellett az Akadémia ügyeiben készített s azokra vonatkozó eredeti okiratokat — amennyiben azokat a jogügyi bizottság útján az igazgatótanács elé nem terjeszthetné — további megőrzés végett a Magyar Földhitelintézethez elismervény mellett haladékkal nélkül átseglyáltatni, s erről jelentését a legközelebbi alkalommal az igazgatótanácsnak megtenni.

Amennyiben bírói vagy egyéb eljárásoknál az ügyésznek oly okmány eredetijére lehet szüksége, mely a Magyar Földhitelintézetnél őriztetik, e körülmény az akadémiai főtitkárnak vagy helyettesének rövid úton szóval bejelentendő, s a vonatkozó eredeti okirat (okiratok) az ügyésznek a főtitkártól vagy helyettesétől láttamozott elismervénye mellett adható ki a Magyar Földhitelintézet által.

Az átvett okiratot tartozik a használat után, elismervényének visszavétele mellett, haladékkal nélkül beseglyáltatni a Magyar Földhitelintézethez.

g) Amennyiben a vidéken a bíróság (hatóság) előtti vagy bíróságon (hatóságon) kívüli tárgyalásoknál, eljárásoknál az Akadémia ügyésze a személyes megjelenésben akadályozva lenne, vagy az ügy csekélyebb fontossága az ő személyes megjelenését nem kívánná (mire nézve az elnök, esetleg a főtitkár utasítása kikérendő) és amennyiben az illető vidéki helyen vagy annak közelében teljesen megbízható helyettes nem ismerve — a helyettes ügyvéd megválasztásában az illető helyre nézve illetékes kir. törvényszék elnökének kéri ki tanácsát.

h) Ha az ügyész rendes lakhelyéről távozní kíván, tartozik távozását, ennek idejét és tartózkodási helyét a főtitkárnak bejelenteni s egyúttal kijelölni azt a személyt, aki távolléte alatt a halasztást nem tűró ügyekben őt helyettesíteni fogja.

i) Az ügyész rendes jelentéseit minden január hóban írásban tartozik az igazgatótanács elé terjeszteni. Ezen jelentésébe foglalja az Akadémiát érdeklő összes ügyek állását lehető röviden, de mégis részletezve. Ugyanekkor kéri utasításokat a jövő eljárásokra.

Halasztást nem tűró ügyekben az elnökségtől kéri utasításokat s hozzá terjeszti be jelentését.

k) Az igazgatótanács ülésein jelen van. A költségekről és kész kiadásokról szóló jegyzékét szintén januárban az elnökséghez terjeszti be felülvizsgálat és megállapítás végett.

Ezen jegyzéke a lehetőségekhez képest okiratokkal fölszerelendő.

Egyebekben az igazgatótanács ügyrendje s az egyes esetekben nyert utasítások szeglyálnak irányadóul.

155. §. Az ügyész a rendes tiszteletdíjon felül igényt tarthat költségmegtérítésre:

- a) a bélyegekért;
- b) a kocsi kiadásokért;
- c) vidéken működés alkalmával útiköltségért és kész kiadásért;
- d) végül irodai kiadásai fedezésére évi átalányösszeget élvez.

XLIII.

Gondnok

156. §. A gondnok közvetlenül az Akadémia elnökének van alárendelve, akinek minden tervbe vett fontosabb intézkedést a főtitkár útján előzetes jóváhagyás végett bejelent.

157. §. A gondnok fő kötelessége az Akadémia palotájának és bérházában a biztonság, rend és tisztaság felett őrködni. Ezért köteles magának teljes helyismeretet szerezni, hogy a mutatkozó vagy előforduló hiányokat észrevegye és helyreállításuk iránt javaslatot tegyen.

158. §. Felelős az összes bútorok, háziszerek és eszközök megőrzéséért s jókarban tartásáért. Róluk leltárt készít, valamint számadásait és költségelőirányzatát az elnökség útján az építészeti bizottság elé terjeszti.

159. §. Az altiszti és szolgaszemélyzetre felügyel, azt kötelességeinek pontos teljesítésére szorítja, körében a fegyelmet fenntartja, a hanyag, engedetlen viseletű altisztet vagy szolgát megintja. Amennyiben az intéz eredménytelen, a főtitkár útján az elnökségnek jelentést tesz.

160. §. Az Akadémia bérbeadandó helyiségeinek értékesítéséről gondoskodik és ellenőrzi, hogy a házbérek évnegyedenként pontosan fizetessenek.

161. §. Az Akadémia ülésein megjelenik, hogy a fűtésre, világításra és rendre felügyeljen, és gondoskodik arról, hogy az ülésekre az illető helyiségek kellően rendben legyenek.

162. §. A házi kiadásokról könyvet vezet. Negyedévenként számadást mutat be.

163. §. Az Akadémia bérházában vagy palotájában lakik.

XLIV.

Alapítványok, jutalmak

1. Nagyjutalom és Marczibányi-mellékjutalom

164. §. Az Akadémia minden esztendőben 2000 pengőt, mint nagyjutalmat és a Marczibányi-alapítványból 800 pengőt mint másodjutalmat tűz ki, amelyekre, felválta, az Akadémia köréhez tartozó tudományok terén hét évi időközben megjelent munkák pályáznak. A tudományok sorrendje a következő:

1936-ban matematikai és technikai munkák (1927 – 1935. évkörből);

1937-ben a fizikai és kémiai tudományok köre (1928 – 1936. évkörből);

1938-ban a filozófiai munkák (1929 – 1937);

1939-ben társadalmi tudományok (1930 – 1938);

1940-ben nyelvtudomány (1931 – 1939);

1941-ben széptudomány (esztétika, irodalom- és művészettörténet) (1932 – 1940);

1942-ben szépirodalom (1933 – 1941);

1943-ban történelem (összes segédtudományaival) (1934 – 1942);

1944-ben biológiai tudományok (1935 – 1943);

1945-ben matematikai és technikai tudományok (1936 – 1944);

A sorrendben levő tudománysszak terén a lefolyt hét év időközben megjelent munkák közül az nyeri el a jutalmat, mely az illető osztály ítélete alapján a legkitűnőbb és egyszersmind a tudomány terén jelentékeny haladást tett, vagy amelynek formai tekintetben nagy irodalmi értéke van. Ha ilyen munka nem található, a nagyjutalom ki nem adható.

A Marczibányi-mellékjutalom. Puchói és Csókai Marczibányi Imre 1815-ben kelt végrendeletében 500 váltó forint. évi járadékot alapított oly célból, hogy az évenként a nyomtatásban megjelent legjobb magyar munka szerzőjének adassék. Ez alapítványhoz később a Marczibányi-család több tagja járulván, az ezek által adott összegek 1845-ben, midőn azokat az Akadémia saját kezelése alá vette, már 9195 váltó forintba mentek. E tőke a világháború következtében megsemmisült. A Marczibányi-család emlékére az Akadémia a saját bevételeiből jutalmat tűz ki, mint Marczibányi-mellékjutalmat, mely a nagyjutalommal kitüntetett munkához értékre legközelebb áll; – vagy amikor a nagyjutalom ki nem adatik, a sorrendben levő tudománysszak terén megjelent munkák közül viszonylag legjobbnak ítéltetik.

Az Akadémia a nagygyűlésen kihirdeti, hogy milyen szakú s mely időközben megjelent munkák pályáznak a következő nagygyűlésen a nagyjutalomra és a Marczibányi-díjra; felszólítván mindazokat, kiknek az e körbe eső munkájuk nyomtatásban megjelent, hogy azt bizonyos kitűzött határidőig az akadémiai főtitkárhoz küldjék be, följegyezvén röviden, amit munkájuk kiváló vonásának tartanak. E figyelmeztetés azonban korántsem zárja ki azt, hogy a be nem küldött munka, melyről a tagoknak tudomásuk van, szintén ne pályázhasson.

A nagyjutalmat és Marczibányi-mellékjutalmat, az illető osztálynak a nagygyűlési zártülésen történt megállapodása alapján, a nagygyűlés ítéli oda.

E jutalmak meg nem oszthatók. Nagyjutalmat ugyanazon író csak egyszer nyerhet; és nem nyerhet el az Akadémia bármely jutalmában már részesült munka, valamint fordítás sem.

A nagyjutalom odaítélésekor figyelembe veendőek még a következő megjegyzések:

a) Több kötetből álló munkának valamely része is elnyerheti a jutalmat, ha ez a rész önálló tartalmú befejezett mű. Ha azonban vele egyenlő értékű teljes munka is van a pályaművek között, a jutalom az utóbbinak ítéltetik oda.

b) A jutalmat oly önálló tartalmú munkák is megkaphatják, melyek valamely nagyobb gyűjtemény részét teszik, de külön is megjelentek. Gyűjtemények alatt nem értetnek az Akadémia Értekezései és Matematikai és Természettudományi Értesítője.

c) A jutalmat elnyerhetik egyes íróknak összegyűjtve kiadott olyféle jeles munkái is, melyek részenként vagy darabonként már ezelőtt megjelentek.

d) Ha meghalt író munkája ítéltetik legjobbnak, a jutalom az elhunyt író örököseinek adatik ki.

Minden munka azon évben tekintetik megjelentnek, amely a címlapon ki van téve. Azon esetre, ha valamely munkán kétféle évszám áll, a későbbi az elhatározó; amely munkán pedig évszám éppen nem fordul elő, az maga zárja ki magát a jutalomért pályázható munkák sorából.

2. Chorin Ferenc-alapítvány

165. §. A Salgótarjáni Köszénbánya Részvénytársulat 1925. május 2-án tartott rendes évi közgyűlése a társulat elhunyt elnökének dr. Chorin Ferencnek nevére a M. T. Akadémiánál K 500.000,000, azaz ötszázmillió koronából álló alapítványt tett. Az

igazgató-tanács határozata értelmében ez alapítvány tőkéjéből K 498.715.000, azaz négyszázkilencvennyolcmillió hétszáztizenezer koronán 329 drb., azaz háromszázhuszonkilenc darab Magyar Nemzeti Bank részvény vásároltatott. A fennmaradt K 1.285.000, azaz egymilliókétszáznyolcvanezer korona a M. Földhitelintézetnél az 1509. számú takarékbetétkönyvben helyzetetett el (1315/1925. ikt. sz.).

Ezen alapítvány felhasználására nézve a M. Tud. Akadémia a következőket rendelte:

I. A tőke mint dr. Chorin Ferenc-alapítvány kezelendő az Akadémia vagyonában.

II. A tőke jövedelme a következőleg használható fel:

Elsősorban a magyar közgazdasággal kapcsolatos tudományágak körében írt műnek, amennyiben pedig jutalomra érdemes ilyen közgazdasági mű az illető évben nincs, olyan államtudományi munka jutalmazására, amely tudományos, vagy irodalmi jelentőségénél fogva jutalomra méltó.

Mindig az előző év folyamán megjelent, vagy kéziratban bemutatott munka jön tekintetbe.

A díjat bárkinek csak egyszer lehet odaítélni.

Ha a megjutalmazott a díj odaítélése időpontjában már nincs életben, a jutalom özvegyét, ha özvegye nem volna, törvényes leszármazóit illeti. Törvényes leszármazók hiányában az Akadémia az összeget a következő években használhatja fel.

III. A kamatok odaítélése tárgyában az Akadémia 1926-tól kezdve évenként január havában héttagú vegyesbizottságot küld ki javaslatlételre. A vegyes bizottságba az igazgató-tanács két tagot, a II. és III. osztályok pedig szintén két – két tagot választanak. A bizottság elnöke a nemzetgazdasági bizottság mindenkori elnöke.

A bizottság jelentését a bizottság által megbízott egyik tag szerkeszti. A nagygyűlés kétharmad szótöbbséggel dönt. Ha a kétharmad szótöbbséget senki sem nyeri el, a nagygyűlést követő összes ülés egyszerű szavazattöbbséggel határoz.

Ha a többséget ekkor sem kapja meg senki, a kamatjövedelem a következő években (alábbi VI. pont) használható fel.

IV. A nagygyűlés, illetőleg az azt követő összes ülés a javaslatot a bizottsághoz is visszaküldheti újabb tárgyalás végett, vagy más bizottság kiküldését rendelheti el.

V. Ha ez az Akadémia pénzügyi helyzetéhez képest indokoltnak mutatkozik, az igazgató-tanács a költségvetés megállapításával kapcsolatosan akképpen is határozhat, hogy az alapítványi tőke kamatait két, vagy legfeljebb három éven át összegyűjti és valamely jutalmazott munka nyomdai kiállítására egy összegben fogja felhasználni.

VI. Amennyiben valamely évben vagy egymás után ismételt jutalomra érdemes mű hiányában a díj nem volna kiadható, az ily módon megmaradt kamatjövedelem olyan esztendőben, amikor a bizottság több művet talál jutalmazásra érdemesnek, felhasználható lesz. Egy esztendei kamatnál nagyobb összeggel azonban egy mű szerzője sem jutalmazható; a fennmaradó összeget az illető munka kinyomatására lehet felhasználni.

3. Duka Tivadar alapítványa Kőrösi Csoma Sándor emlékére

166. §. Duka Tivadar, a Magyar Tudományos Akadémia I. tagja, azon célból, hogy hazánk halhatatlan tudósának, Kőrösi Csoma Sándornak emléke az Akadémia körében ünnepélyes módon megörökíttessék, 1897-ben kétezer korona összeg alapítványt tett. Ez összeg a világháború folytán megsemmisült, azonban:

az I. osztály gondoskodik arról, hogy minden harmadik év (1936., 1939., 1942. stb.) április havában (mint Kőrösi Csoma Sándor születésének és elhalálozásának idejében) a körülmények szerint, vagy az I. osztály nyílt ülésén, vagy az Akadémia összes ülésén, Kőrösi Csoma Sándor emlékének tiszteletére, egy erre hivatott szaktudós a keleti tudományok, elsősorban az ázsiai kultúra körébe tartozó tudományos értekezést tartson.

4. Egyetemi hallgatók jutalma

167. §. Az Akadémia kiadványai közül évenként 10–10 művet jutalmul tűz ki a budapesti, debreceni, szegedi és pécsi tudományegyetemek egy–egy (történelemmel, illetőleg magyar nyelvészettel foglalkozó) hallgatója részére, akit az illető kar szaktanárai e kitüntetésre mint legméltóbbnak ajánlanak. A jutalom odaítélése minden évben a nagygyűlésen hirdetik ki.

5. Elischer Gyula alapítványa

168. §. Dr. Elischer Gyula néhai nagybátyjának Elischer Boldizsárnak több min 40 éven át kiváló szakértelemmel és valódi odaadással összeállított Goethe-gyűjteményét 1895. június hó 10-én felajánlotta a M. T. Akadémiának, mely azt június 24-i összes ülésén elfogadta.

A gyűjteménynek, amely szerény kezdetből, néhány Goethe-kiadásból, indult ki, következő a tartalma:

I. Mintegy 40 kézirat, autogramm és jegyzetke, mindannyi Goethe saját kezeírásával.

II. Egy kézirat autogramm-gyűjtemény, a weimari udvari és költői körből, vonatkozóan Goethére (96 szám mintegy 123 darabbal), köztük: Schiller, Wieland, Herder, Amália nagyhercegnő, Károly Ágost nagyherceg stb. leveleivel.

III. Goethe-arcképek (180 drb.) és kortársainak arcképgyűjteménye mintegy 115 katonon, egy portefeuilleben.

IV. Goethe-érmek gyűjteménye (20 drb. tokban).

V. Könyvtár: ebben Goethe műveinek valamennyi összkiadása (18-féle, mintegy 250 kötet); körülbelül 70 drb. editio princeps; mintegy 2000 szám alatt Goethére vonatkozó művek, iratok, kommentárok, értekezések; mintegy 590 szám alatt Goethére vonatkozó folyóiratbeli és kivágott újságcikkek; mintegy 50 dísz- és illusztrált kiadás Goethe műveiből.

VI. Egyes réz- és acélmetszetek, a Kaulbach-féle nagy folio-alaku Goethe-galeria teljes példánya, Goethe-arcképek fotografikai hasonmásokban (20 darab) részben arany rámaikkban.

VII. Zeneművek Goethe-szövegekkel, mintegy 782 szám, 376 kötet- és füzetben.

VIII. A karlsbadi ásványgyűjtemény.

IX. Néhány Goethe-szobor és medaillon gipszöntésben.

X. Néhány Goethe-ereklye.

a) A gyűjtemény egy különálló, zárt helyiségben, a célnak megfelelőleg helyeztessék el s örök időkre e nevet viselje: „Goethe-szoba, Elischer Boldizsár és dr. Elischer Gyula alapítványa”. E helyiségben a tartózkodás kellemes, tanulmányozásra kényelmes, világításról, fűtésről s fröcszközőkről mindig gondoskodva legyen.

b) A gyűjtemény épségben maradása, gondozása és megőrzése szakértői felügyelet mellett teljesen biztosított; e helyiségekből bármilyen kézirat, kép, rajz, unikum és ritkább darab semmi szín alatt ne vitessék vagy kölcsönöztessek ki; — a többiek indokolt kivételes esetekben az akadémiai könyvtár vagy főtárhelyi hivatal helyiségeiben, eredeti helyükre elhelyezett térítvény mellett, a főkönyvtárnok, ill. főtárhelyi felelőssége mellett használtathassanak.

c) A gyűjtemény használhatósága érdekében készíttessék: 1. egy szakszerű katalógus, 2. egy másik katalógus a közönség számára, 3. tartassék a gyűjtemény bizonyos napokon és órákban, kellő felügyelet mellett, nyitva a közönség számára, 4. bizonyos feltételek ellenőrzése mellett legyen hozzáférhető más időközökben is megtekintés vagy tanulmányozás céljából.

d) A felügyeletért a M. T. Akadémia felelősséget vállal a felállítást, berendezést és hozzáférést illetően az alapítónak jogot ad az ellenőrzés gyakorlására.

e) A gyűjtemény továbbra is gyarapíthatni fog kizárólag Goethe-re vonatkozó ereklék és munkák szerzése által. E célra dr. Elischer Gyula úr 2000 forint, azaz kétezer forintnyi alapítványt tett és ez összeg kamatainak mire fordítása, ellenőrzése mellett, illetően hozzáféréssel fog meghatározatni.

f) Az Akadémia elkészítteti egy jelesebb hazai művésznél Elischer Boldizsár olajfestésű arcképét a Goethe-szobában emlékül kifüggeszteti.

A gyűjtemény 1895. július 15-én átvétetett a M. T. Akadémia-palota egyik földszinti szobájában felállítván, a főkönyvtárnok őrizete alá helyezett. A katalógus is megjelent 1896-ban a gyűjtemény ez évi május 31-e hétfőn, szerdán és pénteken délelőtt 10 órától 12-ig a nagyközönség számára nyitva áll.

6. Fabriczy Sámuel emlékére tett alapítvány

169. §. Fabriczy Kornél t. t. „boldogult édes atyjának, Fabriczy Sámuelnek, a M. T. Akadémia volt levelező tagjának emléke iránti kegyeletről és a M. T. Akadémia iránti tiszteletből kifolyólag”, Stuttgartban 1902. évi március 18-án „mint bold. atya születésének 112-ik, halálának 44. évfordulója-napján”, árfolyam szerint 204,827 kor. értéket képviselő értékpapírokat adott át a M. T. Akadémiának egy „Néhai Fabriczy Sámuel emlékére alkotott alapítvány” céljaira, még pedig a következő feltételek alatt:

1. Az alapítvány tőkeértéke épségben megőrzendő, tehát a fel nem használt évi jövedelem mindenkor az alapítványi tőkéhez csatolandó.

2. Élete folyáig Fabriczy Kornél a mintegy 7980 német birodalmi márkát tevő kamatokból évente 7500 márkát vett igénybe; ez összeget neki a pénztár két részletben, január 1. és július 1-én megküldte.

3. Halála után (mikor az Akadémia a letett értékpapírokat esetleg másokkal fölcserélheti) a 7980 német bir. márkát tevő kamatokból özvegyének, szül. Ziegler Zsófia úrnőnek évenként január 1. és július 1. két részletben ezer — ezer, összesen kétezer márká, barátjának, Fletzer Ignác nyug. m. államvasuti felügyelőnek pedig egyidejűleg ötszáz — ötszáz, összesen egyezer márká, mind a kettőnek élők fogyáig minden levonás nélkül megküldendő. Az életjáradékok kifizetésére szükséges összegben felüli évi jövedelem vagy az alapítvány céljainak megvalósítására vagy a tőke növelésére fordítandó.

4. Az alapítvány egész évi jövedelme „tisztán és kizárólag valamely tudományos célra” (nem pedig folyó kiadások részbeni fedezésére) fordítandó.

5. A tudományos célt évről évre a M. Tud. Akadémia elnökségének előterjesztése alapján az Akadémia igazgató-tanácsa az évi költségvetés tárgyalásakor állapítja meg. Ugyanekkor határoz esetleg az igazgató-tanács arról is, vajjon nem kívánja-e célszerűségi okokból az alapítvány jövedelmét akár egészben, akár részben az alapítványi tőke gyarapítására fordítani. Az alapítványi jövedelmeknek miként történt fölhasználásáról a M. T. Akadémia évi jelentéseiben beszámol.

6. Ezen alapítvány kiegészítéseül Fabriczy Kornél 1907. jún. 5-én újból mintegy 70.000 kor. értékű értékpapirokat és egy 10,000 német bir. márkáról szóló kötelezvényt adott át az Akadémiának az eredeti alapítványnál megállapított tudományos célra. Ezen újabb alapítvány kamatait is a nemes alapító élvezi; halálával teljesen az Akadémia korlátlan tulajdonába megy át ez a tőke is, kamatait azonban életfogytiglan özvegye élvezi, mint fönt a 3. pontban. Az özvegy halála után az Akadémia ezen tőke feltétlen élvezetébe lép és kamatai szintén kizárólag tudományos célokra köteles fordítani.

7. Fraknói Vilmos alapítványa

170. §. Fraknói Vilmos ig. és t. tag 1912. január 20-án a következő levelet intézte az Akadémiához:

”Tekintetes Akadémia!

Azon óhajástól vezérelve, hogy mivel Rómában az összes művelt nemzetek történeti intézeteket létesítettek, soraikból a magyar ne hiányozzék, ilyen intézet céljaira 1894-ben házat építtettem. Ez alkalommal kérelmet intéztem a tisztelt Akadémiához, hogy az intézetben egy helyet évről évre a magyar történelem egy munkásával betölteni méltóztassék. Ajánlatomat a tisztelt Akadémia elfogadván, ügyrendjébe iktatta és az intézetet évek során át megtisztelte azzal, hogy történetbúvárokat küldött oda, akik könyv- és levéltárakban végzett kutatásokkal eredményes munkásságot fejtettek ki.

Mivel egészségi állapotom és előrehaladott korom nem engedik, hogy Rómában tartózkodjam és az intézetet vezessem, ismételten megújított kísérleteim pedig, amelyek az intézet biztos és állandó megalapítását célozták, sikertelenek maradtak: ama fájdalom kényszerűség előtt állok, hogy az intézet fönntartásáról le kell mondanom.

Midőn ezt a tisztelt Akadémiának bejelentem, egyszersmind ezennel ötvenezer korona névértékű négyszázalékos földhitelintézeti záloglevelet (1912. júl. 1-től kamatozó szelvényekkel) bocsátok rendelkezésére, azzal a kéréssel, hogy ezt az értéket, mint a római könyv- és levéltárakban végzendő kutatások elősegítésére és eredményeik közétételére hivatott alapítványomat kezelésbe venni és kiküldendő bizottság útján velem egyetértően az alapítvány szabályzatát elkészíteni méltóztassék.

Mély tisztelettel, Budapest, 1912. január 30.

Fraknói Vilmos.”

Az Akadémia meleg köszönetét fejezte ki tisztelt és szeretett tagjának azon áldozatkészségért, melyet az intézet felállításával a magyar történeti és régiségtudomány érdekében tanúsított, valamint az Akadémia kiküldöttei részére felajánlott helyért is. Az intézet ügyrendjének megállapítására az összes üléstől kiküldött bizottság 1912. február 5-én tartott ülésében a következő szabályzatot hozta javaslatba, melyet február 9-én a Történelmi Bizottság és február 13-án a II. osztály is elfogadott:

”Fraknói ig. és tiszt. tag 1912 január 20-án 50,000 (ötvenezer) korona névértékű 4%-os földhitelintézeti záloglevelet tett le alapítványul, azon rendelkezéssel, hogy kamatai

a) a római levél- és könyvtárakban végzendő kutatások és tanulmányok elősegítésére,

b) a római levél- és könyvtárakban felkutatott Magyarországot érdeklő történeti emlékek vagy ezeket földolgozó történeti munkák közzétételére fordíttassanak.

Ezen két föladatkör határai között a Történelmi Bizottság van hivatva, a II. osztály útján, az Akadémia összes ülése elé évről évre javaslatot terjeszteni az iránt, hogy az alapítvány kamatai milyen célra használtassanak föl. Az Akadémia föl van jogosítva, akár kutatási megbízások, akár kiadványok céljára, több esztendő kamatait összesíteni vagy előre lekötöni.

Míg az alapító él, a Történelmi Bizottság az előterjesztendő javaslatokhoz az ő hozzájárulását kéri ki.

A Történelmi Bizottság első ízben az 1913. évi júniusi összes ülés elé terjeszt javaslatot.

Az alapítvány állását az Akadémia külön nyilvántartja évi számadásaiban.”

Az összes ülés 1912. február 26-án e szabályzatot elfogadta s annak az Ügyrendbe való fölvételét elrendelte.

Egyúttal ugyanez a bizottság a következő beadvánnyal fordul az Akadémiához:

”Tekintetes Akadémia!

A Fraknói Vilmos t. t. által római történelmi kutatások céljaira tett 50,000 koronás alapítvány szabályzatának megállapítására kiküldött bizottság e szabállyal kapcsolatban azt az indítványt terjeszti a tek. Akadémia elé, méltóztassék az Akadémia elnökségét fölhatalmazni, hogy a kormánynál egy Rómában létesítendő történelmi és régészeti állami tudományos intézet érdekében a szükséges lépéseket tegyék meg.

Ily intézet létesítése elsőrangú tudományos érdek, ami az európai államok legtöbbjét már régen arra bírta, hogy történelmi, műtörténeti és régészeti kutatások céljaira Rómában tudományos intézeteket alapítsanak, melyek a tudományos nagybecsű kutatások eredményeinek közzétételével gazdagították.

E tudományos intézetek közt méltó helyet foglalna el hazánk is, mely Magyarországnak Olaszországgal és különösen a szentszékekkel való sokszázados kapcsolata által nagyérdekű kutatási és tudományos eredményekre nyújt biztos kilátást. Az intézet létesítése nem kívánna nagyobb anyagi áldozatot, mert nevezett t. tagtársunk a hozzá e tárgyban intézett kérdésre késznek nyilatkozott arra, hogy abban az esetben, ha a kormány a római magyar állami tudományos intézet létesítését és fenntartását elhatározná, újabb áldozatkészséggel fogja előmozdítani e szándék megvalósítását”. — Az összes ülés a bizottság e javaslatát is egyhangúlag örömmel elfogadta s Fraknói Vilmos t. tagnak újabb ajánlatáért meleg köszönetet mondott.¹

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1912. november 28-án kelt átiratával értesítette az Akadémiát, hogy 1913. évi költségvetésébe a Rómában felállítandó Magyar Történelmi Intézet céljaira 50,000 koronát vett föl, mire az összes ülés, a Történelmi Bizottságnak és a II. osztálynak javaslatára, 1913. évi január 27-én a következőkben állapította meg a magyar állam által Rómában létesített és fenntartott Magyar Történelmi Intézet szervezeti szabályzatát, melyet a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1913. aug. 6-án 130,992. sz. a. csekély módosításokkal jóváhagyott:

I. Az intézet címe. Római Magyar Történelmi Intézet (Istituto Ungherese di studi storici).

II. Feladata. Az intézet befogadja, irányítja és támogatja a történelem, archeológia, művészettörténet, classica-philologia és irodalomtörténet magyar munkáit, akik Ró-

¹ Ez alapítvány összege a világháború következtében megsemmisült.

ma és esetleg Itália más részeinek könyv- és levéltáraiban, művészeti és tudományos gyűjteményeiben, úgyszintén a régiségekre és műemlékekre vonatkozólag kutatásokat vagy tanulmányokat végeznek. Az intézet e munkásság eredményeinek közzétételéről a körülményekhez képest gondoskodik.

III. Az intézet igazgatása. Az intézet a Rómában székelő csász. és kir. nagykövetségek pártfogása és a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter rendelkezése alatt áll.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter megbízásából a vezetést a M. T. Akadémia gyakorolja állandó bizottság által, mely az akadémiai elnök elnöklété alatt a másodelnökből, a főtitkárból, a történelmi bizottság által választott három, az archeológiai és classica-philologiai bizottságok által választott két – két tagból áll; ez a bizottság ügyrendjét maga állapítja meg és a maga köréből három évre előadót választ. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter magát a bizottságban képviselteti. E bizottság az intézet működéséről évenként jelentést tesz az Akadémiának, ez pedig a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszternek.

Az intézetet közvetlenül a) az igazgató vagy elnök és b) a titkár vezetik, akiket az akadémiai bizottság meghallgatásával a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter alkalmaz, akiknek hivataloskodásuk és római tartózkodásuk tartamát, tiszteletdíját, úgyszintén ügykörét esetről – esetre, az akadémiai bizottság javaslatára, a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter állapítja meg. A két vezető egyike az intézet házában lakik.

IV. Az intézet tagjai. Az intézet tagjai csak olyanok lehetnek, akik a II. fejezetben jelzett feladatok megoldására képesek.

Az intézet tagjai ösztöndíjat élveznek a) az intézet állami járandóságából, b) a miniszter rendelkezésére álló költségvetési ösztöndíjtelekekből, c) magánalapítványokból, minők a Fraknói Vilmos által a M. T. Akadémiánál és a Szt. István-Társulatnál, br. Forster Gyula által a M. T. Akadémiánál már tett alapítványok, d) adományokból. Az akadémiai bizottság feladata, ezen alapítványok és adományok felhasználása tárgyában a szükséges intézkedéseket megtenni.

Az állami ösztöndíjakat az akadémiai bizottság javaslatára a miniszter, a magán ösztöndíjakat az akadémiai bizottság meghallgatásával az alapítványok (adományok) kezelői adományozzák.

Az ösztöndíjasok feladatát, kötelezettségeit, római tartózkodásuk tartamát, az ösztöndíj összegét és az adományozás módozatát, az akadémiai bizottság, illetőleg az alapítvány (adomány) kezelője esetről – esetre állapítja meg.

V. Az intézet épülete és könyvtára. Az intézet épületének gondnoka a római cs. és kir. nagykövetségek egyikének alkalmazottja.

Az intézet könyvtárát a titkár kezeli. A kezelés és gyarapítás iránt az akadémiai bizottság szabályzatot készít.

VI. Az intézet pénzügyei. Az intézet évi költségvetését, az akadémiai bizottság javaslatára, a miniszter állapítja meg.

Az intézet megállapított évi járandóságát a miniszter a M. T. Akadémia pénztárába utalja. Az utalványozások az akadémiai bizottság előadójának ellenjegyzésére az akadémiai főtitkár által történnek. Rómában eszközlendő fizetések teljesítésére a megállapított általánösszegek ugyanily módon az intézet igazgatójának (kurátorának) kezéhez utaltatnak, aki azok keretén belül a kiadásokat számadás kötelezettsége mellett fedezi.

Minden év elején a M. T. Akadémia okmányolt számadást mutat be a miniszternek.

8. Kazinczy-alap

171. §. Ez alapnak, mely teljesen ki van merítve, létrejöttét és történetét l. az 1908. és előző évi ügyrendekben.

9. Kazinczy Gábor és neje, Várady-Szabó Anna alapítványa

172. §. Kazinczy Gábor ny. kúriai bíró az Akadémia alapításának századik évfordulója alkalmából, áthatva a M. T. Akadémia jelentőségétől, amelyet halhatatlan emlékeztető nagyatyja, Kazinczy Ferenc is átérzett, a maga és neje nevében negyvenmillió koronát utalt át a M. T. Akadémia pénztárába alapítvány gyanánt.

A M. T. Akadémia ezt az alapítványt elfogadván, felhasználásának módozatait következőleg állapította meg:

I. A tőke legkedvezőbb kamatozás mellett, mint „Kazinczy Gábor és neje Várady-Szabó Anna örökalapítványa” kezelendő; állaga nem használható fel.

II. A tőke kamatait időről időre olyan érdemes tudós, illetőleg író vagy művész munkásságának megjutalmazására kell fordítani, aki hosszabb időn át kiváló munkásságot fejtett ki olyan tudományszakma terén, vagy olyan irodalmi, illetőleg művészeti téren, amelynek jövedelme nincs arányban a végzett szellemi munkának belső értékével.

III. A díj odaítélése tárgyában javaslatételre első ízben 1927-ben, azután évenként január havában az Akadémia vegyes bizottságot küld ki.

Ebbe a bizottságba az igazgató-tanács két tagot, az osztályok pedig egy – egy tagot választanak.

A bizottság jelentését a többséget alkotó tagoknak egyike szerkeszti és terjeszti elő, rendszerint a nagygyűlés második napján.

Szavazati joguk van a tiszteleti és rendes tagoknak.

A nagygyűlés kétharmad szótöbbséggel dönt. Ha a kétharmad többséget senki sem nyeri el, a nagygyűlést követő összes ülés egyszerű szavazattöbbséggel határoz. Ha a többséget ekkor sem kapná meg senki, a jövedelem az alapítványi tőkéhez csatolandó.

A nagygyűlés, illetőleg az ezt követő összes ülés eltérhet a bizottság javaslatától és a díjat olyannak is odaítélheti, akit a bizottság javaslatba nem hozott, de akit az ülésnek szavazatra jogosított egyik tagja élőszóval ajánlott.

IV. A Kazinczy Gábor és neje-jutalom első ízben az 1926. évi LXXXVI. nagygyűlésen hirdettetik.

V. Felhatalmaztatik az elnökség, hogy ha nélkülözést szenvedő, erre a jutalomra érdemes tudós, író vagy művész a kitűzött határidő előtt jelentkeznek e jutalom elnyerése végett, indokolt sürgősség esetén bármelyik összes ülésnek előterjesztést tehessen aziránt, hogy a jutalom a következő nagygyűlés előtt is kiadható legyen.

VI. A jutalom odaítélése tekintetében az Akadémia nincs szorosan kötve az osztályok váltakozó sorrendjéhez, hanem az lesz a döntő kérdés, hogy a jelentkezettek közül ki a legméltóbb és a jutalomra ki szorul rá leginkább.

10. Kónyi Manó-alapítvány

173. §. Kónyi Hugó úr boldogult édesatyja emlékére 1925. november 10-én a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank által K 125.000,000, azaz százhuszonötmillió koronáról

kiállított betétkönyvet helyezett el a Magyar Földhitelintézetnél a M. T. Akadémia letétjébe és az elnök úrhoz intézett levelében jelölte meg az alapítvány rendeltetését.

A M. T. Akadémia az alapítványt elfogadta és felhasználásának módozatait az alapító úrral folytatott tárgyalás alapján, vele egyetértve, a következőkben határozta meg:

I. Az alapítvány neve Kónyi Manó-alapítvány; tőkéje nem használható fel, csupán kamatai.

II. Az alapítványi tőke kamataiból 1800 (egyezer nyolcszáz) pengőt az Akadémia három évenként „Kónyi Manó-jutalomdíj” cím alatt a napi pártpolitika teljes kizárásával, valamely publicisztikai, legújabbkori történelmi, esetleg közjogi munka jutalmazására fog felhasználni.

III. Jutalmazható olyan publicisztikai munka (könyv, röpirat, tanulmány), amely az utolsó három év folyamán akár önállóan, akár folyóiratban vagy napilapban nyomtatásban megjelent. A jutalmazásnál a lehetőséghez képest elsősorban fog tekintetbe vétetni annak a műve, aki legeredményesebben működik közre Nagymagyarország területének békés úton való visszaállításaiban.

A jutalomdíj kiadhatása végett az Akadémia megelőző évi nagygyűlésén felszólítja mindazokat, akiknek az utolsó három év folyamán e körbe eső munkájuk nyomtatásban megjelent, hogy a munkát az év végéig az Akadémia főtítkárához küldjék be. Ez a figyelmeztetés azonban nem zárja ki azt, hogy oly be nem küldött munka, amelyről a bíráló bizottság tagjainak tudomásuk van, szintén ne pályázhassék. A díj odaítélhető névtelenül megjelent munkának is; ez esetben a szerző, ha a díjat fel kívánja venni, szerzőségét igazolni tartozik.

IV. Amennyiben az illető évkörben nem jelent meg olyan munka, amelynek megjutalmazását az Akadémia indokoltnak tartaná, a kamatok a tőkéhez csatolandók.

V. A Kónyi Manó-jutalom kiadása tárgyában három évenként a nagygyűlés határoz, az Akadémia II. és I. osztályaiból kiküldött bizottság előterjesztése alapján. E bizottság elnöke a II. osztály elnöke, ha pedig ő akadályozva volna, a II. osztálynak elnökül megválasztott tiszteleti tagja. A bizottság tagjai közül kettőt a II., kettőt az I. osztály választ.

11. Báró Kornfeld Zsigmond-alapítvány

174. §. Báró Kornfeld Móric édesatyja elhalálozásának 15. évfordulója alkalmából báró Kornfeld Zsigmond-alapítvány címen 200.000,000 (kettőszázmillió) koronát fizetett be a M. T. Akadémia pénztárába alapítvány gyanánt. A M. T. Akadémia ez alapítványt elfogadván, felhasználásának módozatait a következőkben állapította meg:

I. A tőke megfelelő kamatoztatás mellett mint báró Kornfeld Zsigmond-örök-alapítvány kezelendő és annak állaga nem használható fel, csupán jövedelme.

II. A tőke jövedelme a következőképpen használható fel:

1. az előző három évben megjelent oly műnek jutalmazására, amely tudományos jelentőségénél fogva a jutalomra méltónak mutatkozik.

Az Akadémia e mű kiválasztásában nincs szorosan az osztályok sorrendjéhez kötve.

A díj nem osztható meg.

A díjat bárkinek csak egyszer lehet odaítélni.

A díj nőnek is kiadható.

Ha a jutalmazott a díj odaítélésének időpontjában már nincs életben, a jutalom özvegyét, ha özvegye nincs, törvényes leszármazóit illeti. Törvényes leszármazók hiányában az Akadémia az összeget a tőkéhez csatolja.

2. Amennyiben az Akadémia az 1. pontot valamely évben nem alkalmazza, a jövedelmet az Akadémia által elfogadott valamely tudományos munka nyomdai kiállításának költségeire is felhasználhatja.

3. Az Akadémia az alapítvány jövedelmével valamely új jutalomtétel céljára is rendelkezhetik.

Az alapítvány neve a jutalmazott mű kiadványán feltüntetendő.

III. A kamatok felhasználása, illetőleg a jutalom odaítélése tárgyában javaslatételre az Akadémia évenként január havában vegyes bizottságot küld ki. Ebbe az igazgatótanács két tagot, az osztályok pedig egy–egy tagot választanak.

A bizottság jelentését a többséget alkotó tagok egyike szerkeszti és terjeszti elő a nagygyűlés második napján.

Szavazati joguk van az igazgató, tiszteleti és rendes tagoknak.

A nagygyűlés titkos szavazással, kétharmad szótöbbséggel dönt. Ha a kétharmad többséget senki sem nyeri el, a nagygyűlést követő összes ülés egyszerű szavazattöbbséggel határoz. Ha a többséget ekkor sem kapná meg senki, a jövedelem az alapítványi tőkéhez csatolandó.

A nagygyűlés, illetőleg az ezt követő összes ülés eltérhet a bizottság javaslatától és a díjat olyannak is odaítélheti, akit a bizottság javaslatban nem hozott, de akit az ülésnek szavazatra jogosított egyik tagja élőszóval ajánlott.

IV. Ha ez a pénzügyi helyzethez és a nyomdai árakhoz képest indokoltnak mutatkozik, az igazgatótanács akképpen határozhat, hogy az alapítványi tőke kamatait két vagy legfeljebb három éven át összegyűjti és a II. rész 1–3. pontjai értelmében egy összegben fogja felhasználni.

12. A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank Gróf Széchenyi István alapítványa

175. §. A M. T. Akadémia alapításának századik évfordulója alkalmából a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank „Gróf Széchenyi István” nevére 100.000,000 K, azaz egymásmillió koronás alapítványt ajánlott fel a M. T. Akadémiának és ezt az összeget 1925. december 15-én 29,448. sz. alatt kelt iratával az Akadémiának a M. Földhitelintézetnél vezetett számlája javára átutalta. Az alapítvány tőkéje a M. Földhitelintézetnél az 1591. számú takarékbetétkönyvben helyeztetett el állandó lekötéssel. Az alapítvány felhasználásának módozatait az alapítványt tevő Pesti Magyar Kereskedelmi Bankkal folytatott tárgyalás és az osztályok meghallgatása után az Akadémia következőleg állapította meg:

I. Az alapítvány neve: „A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank Gróf Széchenyi István-alapítványa.”

II. Az alapítvány tőkéje K 100.000,000, azaz egymásmillió korona.

III. Az alapítvány célja, hogy annak kamataiból két évenként közgazdasági munkák szerzői díjaztassanak, esetleg közgazdasági munkák kiadásánál felmerülő nyomdai költségek fedeztessenek.

IV. A II. és III. pontok rendelkezéséhez képest a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank átadja a M. T. Akadémiának, mint az alapítvány kezelőjének, az alapítvány tőkéjét kitevő K. 100.000,000, azaz egymásmillió koronát, amely tőke semminemű esetben sem használható fel, de azt az Akadémia belátása szerint gyümölcsözőleg helyezi el.

Az alapítvány vagyona a M. T. Akadémia tulajdonát képező vagy általa kezelt egyéb vagyonoktól elkülönítetten kezelendő, egyébként az Akadémia az Alapítvány kezelésében teljesen önállóan jár el.

V. A tőke jövedelme a következő módon használható fel:

1. Az előző két évben megjelent, a közgazdasági tudományok körébe tartozó olyan műnek jutalmazására, amely tudományos jelentőségénél fogva a jutalomra méltónak mutatkozik.

A díj nem osztható meg.

A díjat bárkinek csak egyszer lehet odaítélni.

Ha a jutalmazott a díj odaítélésének időpontjában már nincs életben, a jutalom özvegyét, özvegy nem léteben törvényes leszármazóit illeti. Törvényes leszármazók hiányában a M. T. Akadémia az összeget a 2. pont szerint használhatja fel.

2. Amennyiben az 1. pont valamely évben nem alkalmazható, a M. T. Akadémia a kamatokat valamely közgazdasági munka kiállítási költségeinek fedezésére használhatja fel.

3. A M. T. Akadémia a kamatokkal új jutalomtétel vagy több jutalomtétel kiírása céljából is rendelkezhetik.

A kamatok felhasználása, illetőleg a jutalom odaítélése tárgyában a M. T. Akadémia 1927-től kezdve a Nemzetgazdasági Bizottság javaslatára a nagygyűlésen határoz.

A M. Tud. Akadémia a díj kiadását megelőző évi nagygyűlésen figyelmezteti a jutalom körébe eső munkák szerzőit, hogy művüket a kitűzött határidőig a M. T. Akadémia főtítkári hivatalához küldjék be. E figyelmeztetés azonban nem zárja ki, hogy be nem küldött munka, amelyről a bírálóknak tudomásuk van, jutalomban részesülhessen.

VI. Ha ez a pénzügyi helyzethez és a nyomdai árakhoz képest indokoltnak mutatkozik, a M. T. Akadémia akként határozhat, hogy a tőke kamatait több éven át, de legfeljebb négy éven keresztül összegyűjti és a fennebbiek (V. pont 1 – 3. alpontok) értelmében egy összegben használja fel.

13. Sámuel-Kölber alapítvány

176. §. Néhai Sámuel Alajos prépost 1856-ban kelt végrendeletében 1000 forintot hagyományozott oly célból, hogy annak kamatait évenként a legjobb nyelvtudományi értekezés szerzője kapja. 1924 óta az alapítvány kiegészítőjéről „Sámuel-Kölber-jutalomnak” nevezetik. E tőke a világháború folyamán megsemmisült. Az Akadémia azonban e célra a sajátjából a nagygyűlésen évenként 200 pengő jutalmat ad ki, oly szorosan nyelvészeti értekezésnek, melyet a közelebb lefolyt évben akár külön, akár gyűjteményben megjelent nyelvészeti értekezések között a nyelvtudományi osztály legjobbnak ítél. Kivétetnek mindazáltal: a) változatlan második kiadások; b) olyan dolgozatok, melyekben a tárgy személyekkel van összenőve; c) akadémiai vagy más jutalmat nyert pályamunkák.

14. Serbán János-alapítvány

177. §. A Magyar Sertéshizlaló és Húsipari R. T. néhai Serbán János nyug. miniszteri tanácsos emlékére az általa szervezett és irányított közgazdasági vállalatok, névszerint a Magyar Élelmiszer Szállító és Árukereskedelmi R. T., a budapesti Központi Tejcsarnok R. T., a Viktuália Kereskedelmi R. T., a Magyar Föld R. T., a Budapesti Általános Tejcsarnok R. T., a Vetőmagnemesítő és Értékesítő R. T. és a Sertésnagyvágó R. T.

nevében is a Pesti Magyar Kereskedelmi Banknál (20) húsz drb. egyenként (100) száz aranykorona névértékű Magyar Nemzeti Bank részvényt jegyzett, azokat teljes összegben előre kifizette s a M. T. Akadémia vagyonát kezelő Magyar Földhitelintézetnél letétbe helyezte.

Ezen alapítvány felhasználására nézve a következők rendeltetnek:

I. A tőke, mint „Több részvénytársaság hozzájárulásával létesített Serbán János-alapítvány” kezelendő az Akadémia vagyonában.

II. A tőke jövedelme mindenkor a mezőgazdaság, közgazdaság, vagy az ezekkel kapcsolatos tudományágak körében a következőképpen használható fel:

1. Olyan megjelent műnek jutalmazására, amely tudományos vagy irodalmi jelentőségénél fogva jutalomra méltó.

A díj nem osztható meg.

A díjat bárkinek csak egyszer lehet odaítélni.

A díj nőnek is kiadható.

Ha a jutalmazott a díj odaítélése időpontjában már nem volna életben, a jutalom özvegyét, ha özvegye nincs, törvényes leszármazóit illeti. A törvényes leszármazók hiányában az Akadémia az összeget a következő pontokban jelzett célok valamelyikére használhatja fel.

2. Fordítható a kamat olyan érdemes tudós munkásságának megjutalmazására is, aki szakmájában hosszabb időn át sikerrel dolgozott.

3. Amennyiben az 1. és 2. pontok valamely évben nem alkalmazhatók, a kamatokat az Akadémia által kitűzött s az év során jutalmazásra kerülő nemzetgazdasági pályatételek pályadíjainak emelésére vagy az Akadémia nemzetgazdasági bizottsága kiadásában megjelenő munkák nyomdai kiállításának költségeire lehet felhasználni.

4. Az Akadémia a kamatokat egy vagy több jutalomtétel kiírására is fordíthatja.

III. A kamatok felhasználása, illetőleg a jutalom odaítélése tárgyában javaslattevésre az Akadémia évenként január havában vegyes bizottságot küld ki. A vegyes bizottságba az igazgató-tanács két tagot, a II. és III. osztályok pedig szintén két – két tagot választanak. A bizottság elnöke a nemzetgazdasági bizottság mindenkori elnöke.

A bizottság jelentését a nemzetgazdasági bizottság által megbízott egyik tag szerkeszti. Szavazati joguk van az igazgató, tiszteleti és rendes tagoknak. A nagygyűlés titkos szavazással, kétharmad szótöbbséggel dönt. Ha a kétharmad többséget senki sem nyeri el, a nagygyűlést követő összes ülés egyszerű szavazattöbbséggel határoz. Ha a többséget akkor sem kapná meg senki, a kamatjövedelem a II. szakasz 2. és 3. pontjaiban nyilvánított célokra fordítandó, esetleg a tőkéhez csatolandó. A nagygyűlés, illetőleg az azt követő összes ülés eltérhet a bizottság javaslatától és a díjat olyannak is odaítélheti, akit a bizottság nem hozott javaslatba, de akit az ülésnek szavazatra jogosított egyik tagja élszóval ajánl.

IV. A költségvetés megállapításával kapcsolatban, ha ez a pénzügyi és gazdasági helyzethez képest indokoltnak mutatkozik, az igazgató-tanács akképpen is határozhat, hogy az alapítványi tőke kamatait két vagy több éven át összegyűjti és a II. rész 1., 2., és 3. vagy 4. pontja értelmében egy összegben fogja felhasználni.

15. Ungváry László alapítványa

178. §. Az Ungváry László-féle faiskola, szőlő- és borgazdasági részvénytársaság ceglédi bejegyzett cég meghatalmazott ügyvédje, dr. Lengyel Zoltán budapesti ügyvéd, 1921. március közepén kelt levelében (400. sz.) bejelentette, hogy megbízói (abban az

időben egy millió korona névértékű) értékpapírt bocsátanak az Akadémia rendelkezésére, abból a célból, hogy az értékpapírok jövedelméből évenként 10% a tőkéhez csatoltassék, a jövedelemnek fennmaradó része pedig összegyűjtve, tízévenként kiadassék annak a magyarnak, aki a magyarság ügyének egész területén (a pártpolitika kizárásával) „a magyarság ügyének a legnagyobb szolgálatot tette”.

Az Akadémia az alapítványt elfogadván, ehhez képest az említett alapítvány kamataiból tízévenként díjat tűz ki, mely első ízben az 1930. évi nagygyűlésen adatik ki.

Az alapítvány kezelésére és a jutalmazás feltételeire, valamint egyéb részletekre nézve az igazgató-tanács és az összes ülés 1921. június 20-án a következőket állapították meg:

1. Az Akadémia az alapítványt akként kezeli, hogy az alapítvány céljára letett értékpapírokat az Akadémia rendelkezésére álló többi értékkel együtt, de „Unghváry László-örök alapítvány” címén külön ellenőrizteti. A papírok jövedelméből évenként legalább 10%-ot a tőkéhez csatol, a jövedelemnek fennmaradó részét pedig tíz éven át tőkésíti, illetve ezen összegyűlt jövedelmet elsőrendű magyar bankpapírokba vagy elsőrendű magyar ipari papírokba fekteti és költségvetésében mind a tőke, mind a jövedelem összegét évenként külön – külön feltünteti.

2. Az alapítvány tőkeösszege az évi szaporodással együtt minden időkre megőrzendő. Az alapítvány céljának, jellegének és kezelésének megváltoztatása nélkül jogában áll az Akadémiának, hogy bárkinek további anyagi hozzájárulását elfogadja és azt az alapítványhoz csatolja.

Az alapítvány jövedelmei tízévenként kiadatnak az alábbi rendelkezések szerint.

3. A díj odaítélése tárgyában javaslatételre az Akadémia első ízben 1929. december havában, azután minden tizedik év december havában vegyes bizottságot küld ki.

A bizottságba titkos szavazással az igazgató-tanács három tagot, mindegyik osztály két – két tagot választ. Az Akadémia elnöke, másodelnöke és a főtitkár hivatalból tagjai a bizottságnak, melynek ülésein az Akadémia elnöke, távollétében a másodelnök elnököl.

4. A bizottság jelentését a többséget alkotó tagok egyike szerkeszti és terjeszti elő a nagygyűlés ülésén. (5. pont.)

5. A díjat a nagygyűlés második napján az összes ülést megelőzőleg tartandó elegyes ülés ítéli oda. Ezen ülésen az igazgató, tiszteleti és rendes tagoknak van szavazati jogok.

A díj odaítélése tárgyában titkos szavazással kétharmad szótöbbség dönt.

Amennyiben a kétharmad többséget senki sem nyeri el, az eljárás a következő évi nagygyűlésen megismétlendő. Ha ekkor sem kapná meg senki a kétharmad többséget, akkor a kamatok a tőkéhez csatolandók.

6. Az elegyes ülés eltérhet a bizottság javaslatától és a díjat olyannak is odaítélheti, akit a bizottság javaslatba nem hozott, hanem az elegyes ülésnek egyik szavazatra jogosított tagja élszóval ajánlott.

A díj ajánlatba hozott két egyén közt megosztható.

7. A díj annak a magyar honosnak ítéltető oda, aki a magyarság ügyének a nemzet jövője szempontjából a legnagyobb szolgálatot tette.

8. Az idő szerinti napi politika körébe eső működés jutalmazása ki van zárva.

A díjat bárkinek csak egyszer lehet odaítélni.

A díj nőnek is odaítélhető.

Egyéb tekintetben az Akadémia a díj odaítélésében nincs korlátozva.

9. A díj első ízben bárkinek odaítélhető, aki 1914. augusztus hó 1-én még életben volt; később minden olyan magyarnak, aki az előző díj odaítélését túlélte.

10. Ha a jutalmazott a díj odaítélésének időpontjában már nincs életben, akkor a díj özvegyét, ha özvegye nincs, törvényes leszármazóit illeti.

Törvényes leszármazók hiányában az Akadémia a díjból a jutalmazott nevére tettség szerinti hazafias célra külön alapítványt létesít.

11. A díj odaítélését követő ünnepi közülésen az elnök vagy a közülésnek egyik előadója a jutalmazott érdemeit méltatja. Erre az ülésre az alapítványt tevő Unghváry-család képviselőjében Unghváry László özvegye és az Unghváry nevet viselő nagykorú fiutódai, valamint feleségeik és dr. Lengyel Zoltán meghívandók.

Ha az Akadémia szükségesnek látná a fentebbi feltételek megváltoztatását, e tárgyban az alapítónak még életben lévő leszármazói meghallgatandók.

16. Özv. Vojnits Tivadarné alapítványa

179. §. Özvegy Vojnits Tivadarné († 1904. ápril. 21.) hagyatékából 20,000 (húszezer) korona fizettetett be az Akadémia pénztárába az elhunyt úrnő végrendeletének következő intézkedése értelmében: „XIII. Az elegyes osztályegység IX. q). pontja szerint a Magyar T. Akadémia javára fizetendő 20,000 kor. aranyokban kamatozó évi jövedelmét tiszteletdíjul kapja az a szerző, aki a legsikerültebb magyar színművet, illetőleg drámát írja, az erre vonatkozó pályázat minden évben kiírandó és úgy ennek eszközlése, valamint a jutalom odaítélése a M. T. Akadémiát illetendi. Azon esetben pedig, ha a magyar színiirodalom valamelyik évben nem mutatna fel jutalomra méltó és érdemes színművet, akkor az azon évi kamatjövedelem tőkésítettik az alapítványi tőke gyarapítására.”

A világháború következtében ez alapítvány tőkéje megsemmisült; az Akadémia ezen jutalmat éremmel pótolja.

Az Akadémia ez ügyben a következő ügyrendi szabályzatot állapította meg:

Pályázó daraboknak tekintetnek a színházi évben (minden szept. 1-től a következő év augusztus 31-ig terjedő időközben) Budapestén előadásra került magyar eredeti tragédiák, színművek, vígjátékok és népszínművek. (Operák és operettek nem jönnek szóba.)

A pályázó darabok megbírálására az I. osztály minden év január havi ülésében háromtagú bíráló-bizottságot választ, mely jelentését az október vagy november havi összes ülésben mutatja be. Az érmet csak irodalmi becsű és színpadon sikert aratott darab nyerheti meg. Más jutalmat nyert színdarab nem jön tekintetbe.

17. Wellisch Alfréd alapítványa

180. §. Wellisch Alfréd budapesti lakos K. 20,000,000, azaz húszmillió koronát fizetett be a Magyar Tudományos Akadémia folyószámlájára, azzal a rendeltetéssel, hogy ez összeg kamataiból időközönként építészeti vagy képzőművészeti kérdéssről írt értékezés jutalmaztassék. Ez az összeg állandó lekötés mellett 1925. október 28-án a Magyar Földhitelintézetnél az 1540. számú takarékbetétkönyvben helyeztetett el (1675/1925. számú iratok).

Az alapítvány felhasználásának módozatait az Akadémia a következőkben állapítja meg:

I. A tőke mint „Wellisch Alfréd-alapítvány” kezelendő a Magyar Tudományos Akadémia vagyonában. Kamatai a tőkéhez csatolandók mindaddig, amíg az összeg akko-

rára növekszik, hogy 5 évi kamata elegendő legyen egy – egy értekezés jutalmazására. Korábban a Wellisch Alfréd-jutalom hirdetése iránt az Akadémia csak akkor fog intézkedni, ha az alapítványtevő az évi kamatjövedelmet kiegészíti olyképpen, hogy az összeg tiszteletdíj gyanánt számbavehető legyen.

II. Az illető időpontban az alapítványi tőke jövedelme következőképpen használható fel:

1. Ötévenként váltakozó sorrendben olyan építészeti vagy olyan képzőművészeti értekezés jutalmazására, amely tudományos jelentőségénél fogva jutalomra méltónak mutatkozik. Az Akadémia nagygyűlésén hirdeti ki, hogy az illető évkörben milyen értekezés lesz jutalmazható.

2. A pályázatban résztvesznek az Akadémiához beküldött értekezéseken felül mindazok az értekezések is, amelyekről a bírálóknak tudomásuk van.

3. A jutalom odaítélése az e tárgyban kiküldött bizottság javaslata alapján a nagygyűlésen egyszerű szótöbbséggel történik.

4. Ha a jutalmazott a díj odaítélésének időpontjában már nem volna életben, a jutalom özvegyét, ha özvegye nincs, törvényes leszármazóit illeti. Törvényes leszármazók hiányában az összeg az alaptőkéhez csatoltatik.

18. Weiss Fülöp-alapítvány

181. §. A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank és a hozzá közelálló következő vállalatok, nevezetesen:

Bácsmegyei Cukorgyár R. T.

Budapesti-Salgótarjáni Gépgyár és Vasöntő R. T.

Egyesült Izzólámpa és Villamossági R. T.

Első Budapesti Gőzmalom R. T.

Első Magyar Gazdasági Gépgyár R. T.

Felsőmagyarországi Bánya- és Kohómű R. T.

Királymalom, Hedrich és Strauss R. T.

Kissebesi és Korláti Kőbányák képviselője R. T.

Magyar Aszfalt R. T.

Rimamurányi-Salgótarjáni Vasmű R. T.

Salgótarjáni Kőszénbánya R. T.

Szobi Kőbánya R. T.

Szolnoki Cukorgyár R. T.

Téglagyár R. T.

Vadásztöltény-, Gyutacs- és Fémárugyár R. T.

a Bank érdekkörébe tartozó textilgyárak és

a Bank érdekkörébe tartozó vidéki pénzüzetek,

a Bank elnöke, Weiss Fülöp úr, a Magyar Felsőház tagja stb. 70-ik életévének betöltése alkalmából 1929. december 30-án

10,000, azaz tízezer dollár n. é. alapítványt ajánlottak fel a Magyar Tudományos Akadémiának.

Az alapítvány kezelésének módjait az Akadémia az alapítványt tevő bankkal folytatott tárgyalás és az osztályok meghallgatása után a következőleg állapította meg:

I. Az alapítvány neve: „Weiss Fülöp-alapítvány”

II. Az alapítvány tőkéje: 10,000 dollár n. é. Pesti Magyar Kereskedelmi Bank 7%-os záloglevél, 1930. február 1-től folyó kamatszelvevényekkel.

III. Az alapítvány tőkéjét a M. T. Akadémia a tulajdonát képező vagy általa kezelt egyéb vagyonoktól elkülönítetten kezeli.

IV. A tőke kamatai évenként felváltva a következő sorrendben használhatók fel:

1. az első évben a magyar szépirodalom valamely termékének;
2. a második évben a közgazdasági tudományok köréből való műnek;
3. a harmadik évben bármely tudomány köréből megjelent munkának;
4. a negyedik évben valamely képzőművészeti;
5. az ötödik évben pedig valamely zeneművészeti alkotásnak jutalmazására és azután a következő években ugyanebben a sorrendben hasonló jutalmazásokra.

V. A jutalmazás a következő módokon történhetik:

a) Az Akadémia nagygyűlésen elhatározhatja, hogy a IV. 1–5. pontjai sorrendjében évenként váltakozva, az alapítvány kamatait a megelőző öt év alatt megjelent kiváló munka írójának vagy az illető évkörben az utolsó öt év alatt közzétett kiváló képzőművészeti vagy zenei alkotás szerzőjének adja ki.

b) A nagygyűlés elhatározhatja, hogy a IV. 1–5. pontjaiban meghatározott sorrendben évenként váltakozva a szépirodalom, a tudomány, a képzőművészet vagy zeneművészet köréből egy – egy jutalomtételt hirdet valamely abszolút becsű munka, illetőleg abszolút értékű művészi alkotás jutalmazására.

Ez esetben az Akadémia a jutalomtételt és a pályázat feltételeit a pályázati határidő felemlítésével a napilapokban közzéteszi.

c) A nagygyűlés a jutalmat a szépirodalom vagy az illető évkörben jutalmazandó tudományág vagy művészet egyik kiváló munkásának egész élete munkásságának jutalmazására is odaítélheti.

VI. A jutalom megosztható.

VII. Jutalomtétel kiírása esetében (V. b) pont), ha a beérkezett pályamunkák egyike sem abszolút becsű, a fel nem használt kamatok a két következő évben fele – felerészben oly szakbeli munka, illetőleg olyan művészeti alkotás jutalmazására ítéltetők oda, amint jutalmazható lett volna, ha abszolút értékű pályamunka érkezett volna be.

VIII. A jutalom nőnek is odaítélhető.

IX. A jutalmat bárkinek is csak egyszer lehet odaítélni.

X. Ha a jutalmazott a díj odaítélésének időpontjában már nincs életben, a díjat egyenlő részben az elhunyt özvegye és gyermekei, vagy ha a feleség is elhunyt, a gyermekek, illetve törvényes lemenők kapják.

Törvényes lemenők hiányában az Akadémia a jutalom összegét a következő évkörben ugyanazon természetű szépirodalmi, tudományos vagy művészeti munkának ítélteti oda.

XI. 1. A díj odaítélése tárgyában javaslatételre az Akadémia első ízben 1931. január havában, azután évenként január hónapban többtagú bizottságot küld ki.

2. A díjat a nagygyűlés második napján ítélik oda.

3. A nagygyűlés eltérhet a bizottság javaslatától és a díjat olyannak is odaítélheti, akit valamely tiszteleti vagy rendes tag a nagygyűlési összes ülésén élőszóval ajánlott.

4. A díj odaítélése tárgyában az Akadémia egyszerű szótöbbséggel dönt.

XII. A díj odaítélését az ünnepi közülsen és a napilapokban közzé kell tenni.

XIII. Az Akadémia módot fog adni a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank kiküldöttjének arra, hogy az alapítvány ügyeinek intézésében tanácskozási joggal résztvehessen és a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank elnökségét meghívja arra az ünnepi közülsenre, amelyen a díj odaítélése közzé fog tétetni.

Az ügyrendet elfogadta a M. T. Akadémia összes ülése 1930. január 29-én.

19. Id. báró Wodianer Albert alapítványa

182. §. Id. Kapriorai báró Wodianer Albert 1892. december 3-án tett végrendeletében 25,000 forintnyi tőkeösszeget kívánt a M. Tud. Akadémia kezelése alá bocsátani, azzal a rendeltetéssel, hogy ez összegnek évi kamata, két egyenlő részre osztva, jutalmul adassék évenként két oly néptanítónak, kik növendékeiket szeretettel nevelő s a leghelyesebbnek ismert tanmód szerint oktató néptanítók közül, legkiválóbb gyakorlati eredményt kitüntettekül, a népiskolai tankerületi hatóságok által — az illető néptanító-vezette iskola vagy osztály jellegének, illetőleg felekezetiiségének tekintetbevétele nélkül — tett indokolt kijelölés és ajánlat alapján arra a M. T. Akadémia saját kebeléből választott bizottságától a legméltóbbnak ítéltetnek. A népiskolai tankerületi hatóságok ajánlatainak beszerzésére s a M. Tud. Akadémiához juttatására mindenkor az ország közoktatásügyi kir. kormánya kérendő fel. Hogy e jutalomból kitüntetésben évről — évre többen részesüljenek, s hogy a hozzájárulhatás nemes ösztöne éberen s alkalma nyitva tartassék; végrendelező megállapította, hogy aki e jutalommal megtiszteltetett, tíz év lejárta előtt újabban ne kaphassa.

A nemeslelkű alapítványtevő 1898. június 17-én bekövetkezett halála után a 25,000 frtnyi tőkeösszeg a M. T. Akadémia pénztárába 1899. február 4-én befizettetett.

A jutalom odaítélésének módozatait a M. T. Akadémia 1900. március 26-án következőképpen állapította meg:

a) Az id. báró Wodianer Alberttől a M. T. Akadémiára bízott 25,000 frt alapítvány évi kamata egyenlően megosztva (1000 — 1000 korona) évenként jutalmul kiadatik Magyarország bármely népiskolájában működő két néptanítónak, tekintet nélkül az iskolafenntartó jellegére. A jutalom minden évben az Akadémia nagygyűlésén tűzetik ki.

b) Nyomban a nagygyűlés után fölkeri az Akadémia a m. kir. vallás- és közoktatási kormányt, hogy legkésőbb szeptember 1-ig hívja fel a kir. tanfelügyelőket, hogy ajánlataikat, illetőleg kijelölésüket legkésőbb november 30-ig a minisztériumhoz küldjék be, honnan azok legkésőbb december 15-ig az Akadémiához át fognak küldetni.

c) A M. Tud. Akadémia elnökeiből és titkáraiból alakított bizottság, melyben magát a Vallás- és Közoktatási m. kir. Minisztérium és a Magyarországi Tanítók Országos Bizottságának igazgató-tanácsa két — két küldöttje által képviselteti, s melynek előadóját, az elnökök és titkárok véleményének meghallgatása után az Akadémia elnöke jelöli ki, legkésőbb március első felében ülést tart. Ez ülésen az előadó, kihez a Vallás- és Közoktatási Minisztériumtól leküldött iratok még december második felében áttettek, minősítési táblázat kíséretében jelentését bemutatja s a bizottság ugyanakkor megállapítja kijelölését s az Akadémia márciusi összes ülésén előterjeszti, a jutalmat az Akadémia ez összes ülésén ítéli oda.

d) A jutalmazottaknak a jutalmat az Albert napját követő áprilisi összes ülésen az Akadémia elnöke vagy helyettese adja át.

e) Minden kir. tanfelügyelő a tankerületébe tartozó tanítók közül — tekintet nélkül az iskola jellegére és felekezetiiségére — egy — egy tanítót ajánlhat a jutalomra.

f) A kir. tanfelügyelőknak ajánlataik, valamint a bizottság előadójának véleményes jelentése elkészítésekor figyelembe kell venniök a néptanítóknak a gyermekek nevelése és tanítása körül kifejtett gyakorlati munkásságát, nevelői s oktatási buzgalmát, a gyermekekkel való gondos és szerető bánásmódját az iskolában és azon kívül, a tanítása helyes módszerét, valamint annak a gyermek egész lényét fejlesztő erkölcsi hatását és eredményét; továbbá a tanítónak az iskolán kívül a felnőtt nép erkölcsének, értelmiségének és anyagi helyzetének javítása körül kifejtett gyakorlati fáradozását, végre

egyéb, a tanító értékét, közbecsülését a társadalom előtt emelő jeles tulajdonait s tevékenységét.

A M. T. Akadémia ezen jutalmazást az alaptőkének a világháborúban történt gemmisülése után is fenn kívánván tartani, az alapítványtevő emlékére saját bevételeiből tíz ki évenként 500 – 500 pengős jutalmat Magyarország bármely népiskolájában működő érdemes két néptanító részére.

20. Együttesen kezelt hagyományok- és adományokból létesített jutalom

183. §. Elértéktelenedett hagyományok és adományok megmaradt töredékeit 20,000 pengő tőkeösszegben összevonva, annak kamataival évenként váltakozva azon osztály rendelkezik, amelynek körében azon évben kevésszámú és kisösszegű pályadíj van kitűzve. A pályahirdetés mindig az illető osztály egyik elhunyt tagjának nevét viseli azok közül, kiknek adományai ezen jutalom alaptőkéjében foglaltatnak. A kamatok – esetleg több éven át tartalékolva – könyvkiadásra is fordíthatók; az így kiadott művön szintén fel kell tüntetni azon adományozó nevét, kiről a pályahirdetés esetén a jutalom elnevezve lett volna.

Először kitűzetik az 1937. évben.

21. A Magyar Általános Kőszénbánya Részvénytársulat Berzeviczy Albert alapítványa

184. §. A Magyar Általános Kőszénbánya Részvénytársulat igazgatósága 1936. évi április hó 4-én tartott ülésében elhatározta, hogy tizenhét éven keresztül volt nagyérdemű elnöke, Berzeviczei és Kakaslovní dr. Berzeviczy Albert belső titkos tanácsos úr nevére és emlékére alapítványt tesz a Magyar Tudományos Akadémiánál, hogy ez az alapítvány a következő nemzedékeknek is megőrizze hazánk e nagy fiának emlékét és tanújelül szolgáljon annak a kegyeletes hálának, amellyel az alapító részvénytársulat megdicsőült volt elnöke iránt viseltetik.

Az igazgatóság e határozatát a Magyar Általános Kőszénbánya Részvénytársulat részvényeseinek 1936. évi április hó 25-én tartott rendes évi közgyűlésén a részvényesek tudomására hozta.

Alapító részvénytársulat az alapítvány alaptőkéjét egyszázezer pengőben állapította meg.

A Magyar Tudományos Akadémia az alapítványt elfogadván, célját és felhasználásának módzatait az alapítóval egyetértőleg a következőkben állapította meg:

I.

Az alapítvány címe: A Magyar Általános Kőszénbánya Részvénytársulat Berzeviczy Albert alapítványa.

Az alapítvány alaptőkéje: egyszázezer pengő, amely alapítványi alaptőkét alapító a Magyar Tudományos Akadémia kezelésébe készpénzben átadta azzal, hogy az alapítványi vagyon kezeléséről a jelen alapító levél mellékletét képező külön szabályzat lesz kidolgozandó.

Az alapítványi tőke adományokkal, vagy az alapítvány hozadékának fel nem használt részével gyarapítható.

Az alapítványi tőke mint A Magyar Általános Kőszénbánya Részvénytársulat Berzeviczy Albert alapítványa örökalapítványként kezelendő; állaga nem használható fel, csupán hozadéka.

II.

Az alapítványi tőke hozadéka évenként felváltva az Akadémia három osztályát illeti, az odaítélést megelőző három évben nyomtatásban megjelent legértékesebb mű szerzőjének, és pedig,

a) az I. osztályban művészettörténeti és széptudományi művek (ideértve az irodalomtörténet körét is),

b) a II. osztályban a történettudomány és a közgazdaság körébe eső művek,

c) a III. osztályban a műszaki tudományok körébe tartozó művek (vagy kivételesen az ezen tudományok terén végzett kutatás vagy nagyjelentőségű találmány) utólagosan odaítélendő jutalmazása végett.

A díj csak önálló becsű műnek adható ki, és meg nem osztható, kivéve azt az esetet, amidőn a jutalmazásban részesített mű (kutatás, találmány) két vagy több társszerző közös szellemi tulajdona.

A díjat, amely nőnek is kiadható, bárkinek csak egyszer lehet odaítélni.

Ha a jutalmazott a díj odaítélésének időpontjában már nem volna életben, a jutalom özvegyét, özvegy nemlétében törvényes leszármazóit illeti. Törvényes leszármazók hiányában az Akadémia a jutalomdíj összegét a tőkéhez csatolja.

III.

Ha valamely évben az illető tárgykörben jutalomra érdemes munka nem találtatnék, az alapítvány hozadékát e tárgykörben valamely tudományos munka nyomdai kiállításának költségeire is fel szabad használni.

Ily esetben a nyomtatványon feltüntetendő, hogy a mű a Magyar Általános Kőszénbánya Részvénytársulat Berzeviczy Albert Alapítványának a Magyar Tudományos Akadémia részéről odaítélt kamataiból adatott ki. Az így előállított mű négy példányát a szerző vagy a kiadó az alapító részvénytársulatnak ingyen átengedni köteles.

IV.

A jutalom először az 1937. évben kerül kiadásra.

A jutalmat az illető osztály részéről kiküldendő bizottság javalatára az Akadémia nagygyűlése ítéli oda. E bizottság egy tiszteleti vagy rendes tag elnökele alatt három választott tagból és az alapító részvénytársulat mindenkori vezérigazgatójából áll. Az Akadémia alapszabályai szerint az Akadémia ügyeiben csak akadémiai tag lévén szavazásra jogosult, az alapító részvénytársulat vezérigazgatója a bizottságban csak tanácskozási joggal bír, kivéve, ha egyúttal a Magyar Tudományos Akadémiának is tagja. Az alapító részvénytársulat mindenkori vezérigazgatója jogosult magát a bizottságban egy erre általa felkért akadémiai taggal képviseltetni, amikor is az alapító részvénytár-

sulat vezérigazgatójának képviselőjében eljáró akadémiai tag a bizottságban szavazati joggal vesz részt. A bizottság jelentését a többséget alkotó tagok egyike szerkeszti és terjeszti elő a Magyar Tudományos Akadémia nagygyűlésének második napján.

A nagygyűlés a jutalom odaítéléséről titkos szavazással, kétharmad szótöbbséggel dönt. Ha a kétharmad többséget senki sem nyeri el, a nagygyűlést követő összes ülés egyszerű szavazattöbbséggel határoz. Ha a többséget ekkor sem kapná meg senki, a jutalomdíj összege az alapítványi tőkéhez csatolandó.

A nagygyűlés, illetőleg az azt követő összes ülés eltérhet a bizottság javaslatától és a díjat olyannak is odaítélheti, akit a bizottság nem hozott javaslatba, hanem akit az ülésnek szavazatra jogosított egyik tagja élőszóval ajánlott.

V.

Azon tudományos (művészi) értékű művek elbírálásánál előnyben részesítendő az a mű, amely tárgyánál, tartalmánál, szempontjainál vagy esetleg keletkezése körülményeinél fogva a magyar nemzeti szempontokat fokozottabb mérvben szolgálja.

VI.

Az alapítvány hozadékának legfeljebb tíz százaléka a bírálók tiszteletdíjára fordítható.

VII.

A jutalomban részesített mű (találmány) szerzői joga (tulajdonjoga) a szerzőé marad.

VIII.

A jutalomdíj Berzeviczy Albert születésének évfordulóján, június hó 7-én adandó ki.

IX.

A díj odaítélését a Magyar Tudományos Akadémia ünnepi közülésén és az ezen ülésről a napilapoknak adott közleményben közzé kell tenni.

Arra az ünnepi közülésre, amelyen a díj odaítélése közzététetik, a Magyar Tudományos Akadémia a Magyar Általános Köszenbánya Részvénytársulat igazgatóságát meg fogja hívni.

X.

A jelen alapítólevél két eredeti példányban állíttatott ki. E példányok egyike a Magyar Tudományos Akadémiát, másik a Magyar Általános Kőszénbánya Részvénytársulatot illeti.

Kelt Budapesten, 1936. évi május hó 25. napján.

Az alapítvány vagyonkezelési szabályzata.

1. A Magyar Tudományos Akadémia az alapító oklevél értelmében átvett 100,000 pengő alaptőkéit és annak minden gyarapodását belátása szerint helyezheti el értékpapírokbán, készpénzkövetelésekben, ingatlanokban vagy ingatlanaiba való beruházások alakjában. Az alaptőke elhelyezéséről azonban a Magyar Általános Kőszénbánya Részvénytársulatot minden esetben értesíteni kell.

2. A Magyar Tudományos Akadémia az alapítvány állagáról és hozadékaról külön számlát vezet, melynek évenként lezárt kivonatát az évi nagygyűlés után a Magyar Általános Kőszénbánya Részvénytársulatnak megküldi.

3. Az alaptőkéből szerzett értékpapírokat elkülönítve kell kezelni és tiszta osztalék- vagy szelvényjövedelmüket kell hozadékul az alapítvány javára írni.

Az alaptőkének bankbetétül vagy gyümölcsöző követelésként elhelyezett része a Magyar Tudományos Akadémia egyéb tőkéitől elkülönítendő; ilyenkor a befolyó tiszta kamatjövedelem illeti hozadékul az alapítványt.

Az alaptőkének ingatlanban elhelyezett vagy ingatlanba beruházott rész után a Magyar Tudományos Akadémia az alapítványnak évi 4% hozadékot biztosít.

4. A Magyar Tudományos Akadémia az alapítvány kezeléséért külön díjat nem számít fel.

Kelt Budapesten, 1936. évi június hó 26-án.

Jegyzet. A Gróf Vigyázó Ferenc úr által végrendeletileg létesített nagy alapítvány ügyrendjének szövege csak ez alapítvány tárgyát tevő vagyon további rendezését követően lesz az Akadémia alapszabályai és ügyrendje során közzétehető.

(*Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályai és Ügyrendje. Bp. 1936. MTA. 15—112.p.*)

A M. T. AKADÉMIA ALAPSZABÁLYAI

/1946/

I. Fejezet

Cél és eszközök

1. §. A Magyar Tudományos Akadémia célja a magyar tudomány és a magyar irodalom művelése és terjesztése.
2. §. E célra tudományos vizsgálatokat és kísérleteket tétet, tudományos fölfedezéseket elősegít, eredeti munkákat írat, régi és új remekírókat s egyéb jeles műveket fordíttat.
3. §. A történet, nyelv, irodalom és művészet emlékeit fölkeresi s a tudomány gyarapodására szolgálókat ismerteti.
4. §. Tudományos szempontból, különösen a hazának minden tekintetben megismertetésére, utazásokat tétet vagy segél.
5. §. A tudományos, valamint a szépirodalmi munkásságot jutalomtételek által is éleszti és irányozza.
6. §. A tudományos ismereteket könyvtára, valamint eredeti és fordított munkák kiadása és felolvasások által terjeszti.
7. §. Jeles munkák kiadását eszközli vagy elősegíti.
8. §. Kitűnő tudósoknak, munkásságuk folytatására, amennyire teheti, segélypénzt rendel.
9. §. Saját munkálkodása eredményeit nyomtatásban közzéteszi.
10. §. A törvényhozás és a kormány által hozzá utasított tudományos kérdésekben véleményt mond. E célból a szakemberek munkásságát nyilvántartja és a szükséghez képest megfelelő szakembereket véleményadással bíz meg. Országos jelentőségű tudományos vonatkozású kérdésekben közérdekből véleményt nyilvánít.
11. §. Előadásainak és közléseinek nyelve a magyar, e mellett azonban törekszik arra, hogy a magyar tudomány eredményeit idegen nyelveken is rendszeresen közzétegye vagy ismertesse. Kültagok vagy külföldi vendégek idegen nyelven is tarthatnak előadást.

II. Fejezet

Az Akadémia szervezete

12. §. Az Akadémia szervezetét alkotják:

- a) az elnök, másodelnök és főtítkár,
- b) az osztályok, osztályelnökök és osztálytitkárok,
- c) az Igazgató Tanács és az osztálytanácsok,

d) a különböző bizottságok.

Az Akadémia ügyeinek vitélében közreműködnek:

a) a főkönyvtárnok és a könyvtár tisztviselői,

b) a főtitkári hivatal vezetője és tisztviselői,

c) a szükséges tiszti és altiszti személyzet.

Az Akadémia tagjai különféle ülésekben (összes ülés, osztályülések stb.) vesznek részt az Akadémia ügyeinek intézésében.

III. Fejezet

Tagok

13. §. A tagok belsők és külsők; a belsők magyar tudósok és írók, a külsők külföldi tudósok és írók. A külföldön élő magyar tudósok és írók akár belső, akár külső tagokul választhatók.

14. §. A belső tagok rendesek és levelezők. Új tiszteleti tagok ezentúl nem választhatók. A már megválasztott tiszteleti tagok azonban címüket és jogaikat megtartják.

15. §. A rendes tagok az érdemesebb levelező tagok közül választandók. Az Akadémia minden ülésében, a más osztályok zárt üléseinek kivételével, székük és szavazatuk van. Kötelességük a tudomány művelése, az Akadémia által rájuk bízott teendők teljesítése s folytonos részvétel az Akadémia munkásságában.

16. §. A levelező tagok jeles munkáik által kitűnt magyar tudósok és írók sorából választandók. Az Akadémia mindennemű ülésében, a más osztályok zárt ülései kivételével, székük s osztályuk üléseiben szavazatuk is van. Kötelességük a tudomány művelése s az Akadémia által rájuk bízott teendők teljesítése.

17. §. A külső tagok azok közül a külföldi tudósok és írók közül választandók, akik a tudományosság körül érdemeikkel hírt szereztek, vagy Magyarországot vagy az Akadémiát közelebbről érdeklő munkával az Akadémia különös kitüntetésére méltókká lettek. Az Akadémia mindennemű ülésében, a más osztálybeli zárt ülések kivételével, székük van.

18. §. Minden tag valamely osztályba van sorozva.

19. §. Minden belső és külső tagot az illető osztálynak, titkos szavazat útján a jelenlevő tagok kétharmad szótöbbséggel tett ajánlata alapján, a nagygyűlés szintén titkos szavazással, egyszerű szótöbbséggel, választ.

20. §. Minden újonnan választott rendes és levelező tag, osztályába tartozó dolgozattal, három év alatt, széket foglal, mire az elnöktől és a főtitkártól aláírt oklevéllel tiszteltetik meg, mely őt akadémiai jogai gyakorlatába helyezi. Ha a megválasztott tag a három évben meghatározott záros határidő alatt nem foglal széket, helye betöltendő. A külső tagoknak azonnal megválasztásuk után adatik ki az oklevél. Az oklevél minden tagot akadémiai címének nyilvános viselésére feljogosít.

21. §. Az illető osztálynak titkos szavazás útján, a jelenlevő tagok kétharmad szótöbbséggel tett javaslata alapján, az összes ülés titkos szavazással s egyszerű szótöbbséggel kizárhatja az Akadémia tagjai sorából azt a tagot, akinek erkölcsi vagy állampolgári feddhetetlensége súlyos csorbát szenvedett.

Az akadémiai tagság megszűnik a tagságról való lemondással is.

IV. Fejezet

Osztályok

22. §. Az osztályok száma négy. Úgy mint:

I. a nyelv- és széptudományi osztály,

II. a bölcséleti, társadalmi és történeti tudományok osztálya,

III. a matematikai, fizikai, kémiai és műszaki tudományok osztálya,

IV. a biológiai és orvosi tudományok osztálya.

Az I. osztálynak 20 rendes és 20 levelező, a II. osztálynak 20 rendes és 20 levelező, a III. és IV. osztálynak 20 – 20 rendes és 20 – 20 levelező tagja lehet.

Amíg ez a létszám el nem éretik, addig az évente megüresedő levelező tagsági helyeknek csak a fele – a tört szám figyelmen kívül hagyásával – tölthető be.

V. Fejezet

Igazgató Tanács

23. §. Az Igazgató Tanácsot az elnök, a másodelnök, a főtitkár, a négy osztályelnök és négy osztálytitkár, valamint a négy osztály által 3 évre választott 4 – 4 belső tag s az osztályonként ugyancsak 3 évre választott 1 – 1 gazdasági szakértő, összesen 31 tag alkotja. Gazdasági szakértőként olyan személyt is meg lehet választani, aki az Akadémiának nem tagja.

24. §. Az Igazgató Tanács azon tagjainak, akik az Akadémiának nem tagjai, az igazgatósági ülésekben szavazatuk és székük, az összes üléseken, a nagygyűlésen és a közülésben székük van.

25. §. Az Igazgató Tanács feladata az egész Akadémiát közösen érdeklő anyagi ügyek intézése s az egész Akadémiát illető jövedelmeknek az egyes osztályok közt való szétosztása.

Az Igazgató Tanács négy osztálytanácsra tagozódik; ezek 10 tagúak; tagjaik az elnök, a másodelnök, a főtitkár, az osztályelnök, az osztálytitkár és az illető osztályból választott 4 belső tag, végül az illető osztályból választott gazdasági szakértő.

Szükség esetén két osztály osztálytanácsa 17 tagú közös tanácsná alakulhat.

Az osztálytanács ülésein az osztályelnök elnököl.

Az osztálytanács feladata az illető osztály anyagi ügyeinek autonóm intézése, az illető osztály számára tett juttatások feletti rendelkezés, az Akadémia közös jövedelméből az osztályra eső rész felhasználása. Az osztálytanácstól készített költségvetést az osztályülés hagyja jóvá.

Az egész Akadémia költségvetésének, melyet a 31 tagú Igazgató Tanács készít el, jóváhagyása az összes ülésre tartozik.

26. §. Intézkedései különösen kiterjednek:

1. Az alapítványi tőkékre s a kiadott kölcsönökre, melyekre nézve gondoskodik, hogy a törvények értelmében biztosítottassanak s kamataik pontosan befolyjanak.

2. Az általa a szükséghez képest választott gondnokra és ügyészre, kik közvetlenül tőle függenek s utasítása szerint járnak el.

27. §. Ezek szerint hatáskörébe esnek: a pénzügyi kimutatások és számadások megvizsgálása, a gondnok és ügyész utasítása, eljárásaik helybenhagyása, az évi költségvetés megállapítása, a gazdasági ügyek tárgyalása: általában az Akadémia pénzügyeinek intézése.

28. §. Tudományos társulatok segélyt, valamely osztály javaslatára és az összes ülés ajánlatára, csakis az Igazgató Tanács szavazhat meg.

VI. Fejezet

Ülések

29. §. Az osztályülések tárgyai: mindennemű tudományos előadás és eszmecsere, jelentések és kisebb közlések tétele, tudományos indítványok és vállalkozások tárgyalása, a jutalomügyi, tagválasztási előkészületek, az osztály költségvetésének jóváhagyása. Az osztályülés választja meg az osztályelnököt (48. §.) és az osztálytitkárt (49. §.).

30. §. Az összes ülések tárgyai: a gyász- és emlékbeszédek, az illető osztály véleménye alapján a nagygyűlésnek fenn nem tartott jutalmak odaítélése s új jutalomkérdések kifizetése, munkák íratása s kiadása, az összes Akadémiát illető indítványok s az osztályi és igazgatósági ülésekből áttett ügyek tárgyalása és eldöntése.

31. §. Az összes ülés választja meg az elnököt, a másodelnököt (40., 41. §.), a főttitkárt (45. §.) és a főkönyvtárnokot (50. §.).

32. §. A nagygyűlések tárgyai: az osztályokba, illetőleg az Igazgató Tanácsba (23. §.) tagok választása (19. §.), az osztályok jelentése alapján jutalmak odaítélése s új jutalomtételek kifizetése.

33. §. Hogy a végzéseknél érvényük legyen, az osztálytanácsok ülésein legalább 5, az osztályi és igazgatósági ülésekben legalább 9, az összes ülésekben legalább 25 szavazattal bíró tag jelenléte szükséges. A szavazatok egyenlősége esetében nem hozatik határozat.

34. §. Az elsorolt ülések oly ügyeket, melyek folytonos munkásságot, vagy bővebb megvitatást vagy tervezést igényelnek, bizottságokhoz utasítanak. A bizottságok vagy állandók, vagy ideiglenesek.

Az állandó bizottságokra bizonyos folyó munkák és teendők, gyűjtések, nyomozások, könyvkiadások bízottak. Tagjaikat vagy közvetlenül, vagy az illető osztály ajánlatára az összes ülés választja, ha szükségesnek látszik, meghívott tagokul oly szakférfiak közül is, kik nem tagjai az Akadémiának.

Az ideiglenes bizottságokat az illető ülés bizonyos munkák, pályairatok, fontos indítványok, számadások stb. megvizsgálására, minden külön alkalommal külön küldi ki, amennyiben lehet, saját kebeléből. Teendők elvégzésével megbízatásuk megszűnik.

35. §. Az ünnepélyes közlés tárgyai: évi jelentés az Akadémia munkásságáról, emlékbeszédek, tudományos és költői művek felolvasása, jutalmak, jutalomkérdések s az új választások kihirdetése.

36. §. Az osztályok ülései, valamint az összes és közlések nyilvánosak; szükség esetében az osztályülések és az összes ülések zártakká alakulhatnak.

37. §. Az osztályülésekben az osztályelnök, az Akadémia minden egyéb ülésén az akadémiai elnök, vagy távollétében a másodelnök elnököl; ezek jelen nem létében az elnöklés joga az osztályülésben az osztálybeli legrégibb rendes tagot, az összes ülésben a legidősebb osztályelnököt, igazgatósági ülésben pedig a legrégibb igazgatótanácsai tagot illeti. A bizottságok elnökeiket maguk választják.

38. §. Mindenik osztály havonként 1 – 3 osztályülést, az összes Akadémia havonként egy összes ülést, évenként pedig egy nagygyűlést s ezzel összekötött ünnepélyes közülést tart; az elnök azonban bármelyik ülést soronkívül is összehívhatja. Az Igazgató Tanács a szükséghez képest évenként legalább két ülést tart.

VII. Fejezet

Tisztviselők

39. §. Az elnök az összes Akadémia élén áll; képviseli hatóságok és magánosok irányában, ügyeit közvetlenül vezérli, szabályainak pontos megtartása s határozatainak végrehajtása fölött őrökdi.

40. §. Az elnököt az összes ülés rendszerint a nagygyűlés második napján három évre választja a rendes tagok szavazatával, titkos szavazással, kétharmad többséggel, felváltva az egyik időkörben az I. vagy II. osztály, a következő időkörben a III. vagy IV. osztály rendes tagjai közül. A másodelnök választása ugyanakkor és ugyanúgy történik. Ha az elnök az I. vagy II. osztály tagja, akkor a másodelnök a III. vagy IV. osztályból választandó és megfordítva.

Az elnöki és másodelnöki tisztségre mindegyik osztály két – két személyt jelöl, titkos szavazással, kétharmad többséggel, a soron levő osztályok rendes tagjai közül. Az összes ülés az osztályok jelöltjei felett szavaz. A legközelebbi három évi ciklusra sem az elnök, sem a másodelnök újra meg nem választható, ezen időkör leteltével azonban mind a ketten újra választhatók.

41. §. Ha az elnöki vagy másodelnöki tisztség az időkör lejártá előtt üresedik meg, az összes ülés a 40. §.-ban meghatározott módon az időkör hátralevő részére a megüresedett tisztséget a nagygyűlés idején kívül is betöltheti.

42. §. Az elnököt gátoltatása esetében a másodelnök helyettesíti. Ha mind az elnök, mind a másodelnök akadályozva van, az összes ülés az akadályoztatás tartamára bármelyik osztály rendes tagjai sorából választ helyettest.

43. §. Egyik elnöknek Budapesten kell laknia.

44. §. A főtitkár az Akadémia határozatainak a szellemi téren végrehajtója, viszi a nagygyűlés, az összes ülés és igazgatósági ülések jegyzőkönyveit, a nagygyűlésen és az összes ülésekben előadóképen működik, folytatja az egész Akadémia levelezését, írja történetét, évi jelentést s mindennemű tudósítását, szerkeszti Értesítőjét, ügyel könyvkiadásaira és a könyvtárra és őrzi levéltárát.

A főtitkár akadályoztatása esetében az elnök az osztálytitkárok közül helyettest nevez.

45. §. A főtitkárt az összes ülés 5 évre választja, osztályhoz tartozásra való tekintet nélkül, egyébként azonban az elnök és másodelnök választására nézve megállapított szabályok szerint. Az 5 év leteltével újra választható.

46. §. A főtitkár mellé, ajánlata alapján, az elnök hivatal-vezetőt nevez ki, aki a főtitkár közvetlen rendelkezése alatt áll.

47. §. A gondnok az akadémia határozatainak anyagi téren végrehajtója; ő őrökdi az épületek fölött. Működéséről az Igazgató Tanács előtt évenként beszámol.

48. §. Mindegyik osztálynak elnöke van, aki az osztály ügyeit közvetlenül vezeti és határozatainak végrehajtása felett őrökdi.

Az osztályelnököt, rendszerint a nagygyűlés idején, az osztály titkos szavazással, egyszerű szótöbbséggel 3 évre választja a rendes tagok sorából. Az osztályelnök az időköz lejártakor újból megválasztható.

49. §. Mindegyik osztálynak titkára van, aki az illető osztály előadója, szerkeszti kiadványait, jegyzőkönyveit és tudósításait, viszi az osztály levelezését.

Az osztálytitkárt, rendszerint a nagygyűlés idején, az osztály titkos szavazással, egyszerű szótöbbséggel 5 évre választja a rendes vagy levelező tagok sorából. Az osztálytitkár az időköz lejártakor újból megválasztható.

Akadályoztatása esetére az osztályelnök jelöl ki helyettest.

50. §. A főkönyvtárnokot az összes ülés egyszerű szótöbbséggel 5 évre választja, nem szükségképen az Akadémia tagjai közül, és a gróf Teleki-nemzetség alapító ága nevezi ki. Megbízása leteltével újból választható.

A könyvtár egyéb tisztviselőit, a könyvtári bizottság ajánlata alapján, az Akadémia elnöke nevezi ki.

A könyvtári személyzet a főkönyvtárnok közvetlen rendelkezése alatt áll.

51. §. Az elnök nevezi ki az Akadémia egyéb tisztviselőit, valamint az altiszteket. Ez utóbbiak közvetlenül a gondnoknak és közvetve a főtítkárnak vannak alárendelve.

VIII. Fejezet

Fizetések és díjak

52. §. Az Igazgató Tanács állapítja meg a főtítkár, a főkönyvtárnok, a főtítkári hivatal vezetője, a gondnok fizetését, ugyanaz szabja meg az osztálytitkárok, a könyvtár-személyzet, az ügyész és a többi tisztviselők évdíját, valamint az altisztek járandóságát.

53. §. Mely tisztviselők és altisztek lakjanak az Akadémia épületében, az igazgatótanács határozza meg. A főtítkár az Akadémia palotájában köteles lakni.

54. §. A rendes tagok, ha a pénztár ereje engedi, a régibbség szerint, az igazgatótanács által meghatározandó számmal, évi fizetést fognak kapni.

55. §. A tagoknak az Akadémia megbízásából végzett munkálatai, valamint az Akadémia nyomtatványai közé fölvetett dolgozatai díjaztatnak.

IX. Fejezet

Alapszabályok módosítása

56. §. Az alapszabályok módosítása iránt indítványt mind az Akadémia összes ülésében, mind az Igazgató Tanács ülésében lehet tenni.

Az indítványnak, az illető testületben szavazattal bíró, legalább is öt tag által aláírva kell beadatni.

Az indítvány tárgyalására vegyes bizottság küldetik ki az Akadémia elnökének elnöklete alatt, mely bizottságba az Igazgató Tanács 6 tagot, az összes ülés szintén 6 tagot küld ki, továbbá mindegyik osztály titkos szavazással 2 – 2 tagot.

A bizottság a beadott indítvány tárgyalása után jelentését az összes ülés elé terjeszti. Ha az összes ülés kétharmad szótöbbséggel az indítványt elfogadja vagy elveti, az ügy elintézettnek tekintik.

Ha az indítvány nem kapja meg a kétharmad többséget, négy hét múlva összehívandó újabb összes ülés elé terjesztendő.

Ha itt sem kapja meg az említett többséget, a napirendről levétetik.

X. Fejezet

Szünet

57. §. Az Akadémia július, augusztus és szeptember havában szünetel.

XI. Fejezet

Átmeneti intézkedések

58. §. 1. A 23. §. szerint megalakult Igazgató Tanács hatásköre a következő három évi átmeneti idő alatt a 25., 26., 27. és 28. §-okban megállapított feladatokon kívül még a következőkre terjed ki:

a) Tüzetesen meghatározza az Akadémia korszerű feladatait.

b) A korszerű feladatok betöltéséhez esetleg szükséges szervezeti és egyéb változtatások tervét előkészíti és kidolgozza. Az alapszabálymódosításoknál az 56. §. 3. bekezdésében megjelölt vegyes bizottság hatáskörében jár el és javaslatait közvetlenül az összes ülés elé terjeszti.

c) Résztvesz a tagválasztások előkészítésében azzal, hogy felhívja az osztály figyelmét egyes személyek jelölésének fontosságára. Állást foglal a tagajánlások ügyében, az ajánlottak megválasztása mellett vagy ellen. Ezt az állásfoglalást a tagválasztások alkalmával az illető osztály ülésén az osztálytitkár, az összes ülésen a főtitkár a szavazás megkezdése előtt ismertetni köteles.

d) Az osztálytanács az illető osztállyal, az Igazgató Tanács az összes üléssel egyetértésben irányítja mind szellemi, mind anyagi téren az Akadémia életét.

2. Működéséről az Igazgató Tanács az összes ülésnek, az osztálytanács az illető osztálynak évente legalább egyszer beszámolni tartozik.

59. §. 1. Az 1946. évi nagygyűlésen még a régi alapszabályok szerinti taglétszámot lehet betölteni, a 19. §-ban megállapított eljárás szerint.

2. A III. osztályba ezenfelül további 18 új levelező tagot lehet választani.

3. A tagválasztások után a III. osztály osztályülésen határoz a tagoknak az új III. és IV. osztály közti megosztásáról.

4. Minden osztály a korszerű tudományos szükségletek szerint újjá alakítja alosztályait és határoz tagjainak az alosztályba való besorozása felett.

60. §. Az 1946. évi nagygyűlés a jelen alapszabályok szerint választja meg Igazgató Tanácsát, az Akadémia elnökét, másodelnökét, főtitkárát, osztályelnökeit és osztálytitkárait.

A III. osztályból alakult új III. és IV. osztály az 59. §. 3. bekezdése értelmében törént különválása után választ osztályelnököt és osztálytitkárt.

(A Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályai. Bp. 1946. MTA. 16 p.)

1949. ÉVI XXVII. TÖRVÉNY A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA RÓL

Országunk, népünk felemelkedése érdekében fel kell használnunk a haladás leghasznosabb eszközeit, ezért olyan központot kell létrehozunk, amely az elméleti és alkalmazott tudományok fejlesztésével, művelésük tervszerű megszervezésével képes az ország összes tudományos erőit a szocialista társadalom építésének szolgálatába állítani. E célból a Magyar Népköztársaság országgyűlése a Magyar Tudományos Akadémiának meg kíván adni minden lehetőséget arra, hogy az ország legfelsőbb tudományos intézményévé fejlődhessen. Feladatává teszi az emberiség tudományos eredményeinek tanulmányozását és továbbfejlesztését, különösen a termelőerők fejlődését közvetlenül előmozdító természettudományos és műszaki tudományos kutatások terén, de a feladata a műveltség egyéb területeit felölelő elméleti jellegű haladó tudományok intenzív műveléséről való gondoskodás is. A Magyar Tudományos Akadémiának tehát a tudomány minden erejét sorompóba kell állítania hazánk felvirágoztatására és ezzel egy szersmind a haladó emberiség fejlődésének előmozdítására.

Evégből a Magyar Népköztársaság országgyűlése az alábbi rendelkezéseket iktatja törvénybe:

1. §. A Magyar Tudományos Akadémia (továbbiakban: Akadémia) a Magyar Népköztársaság legfelsőbb tudományos intézménye; tervszerűen irányítja legfelsőbb fokon az elméleti és az alkalmazott tudományok művelését; a haladó tudomány szellemének megfelelően elmélyíti az elmélet és a gyakorlat kapcsolatait.

2. §. (1) Az Akadémia feladata különösen:

a) A Magyar Népköztársaság népgazdasági tervének megfelelően az országos érdekű tudományos célok kijelölése és megvalósításuk tervének, az országos tudományos tervnek kidolgozása, valamint az ehhez szükséges előfeltételek biztosítása;

b) a tudományos munkát végző személyekre, valamint a tudományos munka tárgyi szükségleteire vonatkozó adatok nyilvántartása;

c) tudományos kutatásra alkalmas személyeknek és eszközöknek a tudomány szolgálatába állítása;

d) mind a fennhatósága alá rendelt, mind az egyéb tudományos kutatóintézetek munkájának tudományos szempontból való irányítása;

e) az egyéni tudományos kutatások támogatása;

f) véleménynyilvánítás a hatóságok számára tudományos vonatkozású kérdésekben;

g) véleménynyilvánítás az egyetemi és főiskolai tanári állások, valamint az állami tudományos intézetek vezető állásainak betöltése kérdésében;

h) a tudományos utánpótlás biztosítása az egyetemi és főiskolai tanulmányokat követő továbbképzés megszervezésével;

i) tudományos könyvek és folyóiratok kiadása, valamint az állami támogatásban részesülő kiadóvállalatok működésének a tudományos élet igényeivel való összeegyeztetése;

j) a tudományos és műszaki egyesületek tevékenységének irányítása a tekintetben, hogy azok működése az ország tudományos és gazdasági fejlődését a legjobban szolgálja.

(2) Az Akadémiát érintő ügyekben az illetékes miniszterek az Akadémia meghallgatása után döntenek.

3. §. Az Akadémia rendes és levelező tagjai ebben a minőségükben külön akadémiai illetményben részesülnek, az erre vonatkozó részletes rendelkezéseket a minisztertanács állapítja meg.

4. §. (1) Az Akadémia belső szervezetét a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa által jóváhagyott alapszabályok határozzák meg, az Akadémia ügyrendjét — a főtitkár javaslata alapján — az Elnökség állapítja meg.

(2) Az Akadémia működésének törvényességét és alapszabályszerűségét a minisztertanács ellenőrzi. A minisztériumokkal és más állami szervekkel az Akadémia közvetlenül érintkezik.

(3) Az Akadémia működésével kapcsolatos személyi és dologi kiadások fedezetéről az állami költségvetésben külön cím alatt kell gondoskodni.

(4) Az Akadémia alkalmazottai közszolgálati alkalmazottak, akiket a VI. fizetési osztályig bezárólag az Akadémia elnöke nevez ki, illetőleg szerződött.

5. §. (1) A Magyar Tudományos Tanács e jelen törvény hatálybalépésével megszűnik: egyidejűleg hatályát veszti az 1948. XXXVIII. törvénycikk. Ahol valamely egyéb jogszabály a Magyar Tudományos Tanácsról rendelkezik, ott, helyett a Magyar Tudományos Akadémiát kell érteni.

(2) A jelen törvény végrehajtásáról a minisztertanács elnöke gondoskodik.

Kelt Budapesten, ezerkilencszáznegyvenkilencedik évi december hó tizenötödik napján.

(Akadémiai Értesítő, 1950. 17–18. p.)

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA ALAPSZABÁLYAI

/1949/

I. Fejezet

1. §. A Magyar Tudományos Akadémia (a továbbiakban: Akadémia) a Magyar Népköztársaság legfelsőbb tudományos intézménye, amely a legkiválóbb tudósokat foglalja magában. Célja, hogy az elméleti és alkalmazott tudományok fejlesztésével, művelésük megszervezésével és általában a tudomány minden eszközével hozzájáruljon a szocialista társadalmat építő népek fejlődéséhez, különösen a Magyar Népköztársaság művelődési és népgazdasági feladatainak megvalósításához.

2. §. Az 1. §-ban kitűzött célok megvalósítása érdekében az Akadémia tanulmányozza az ország termelő erőit, az emberiség tudományos eredményeit, tudományos tervet készít, amelyben kijelöli az országos érdekű feladatokat. E feladatokat az Akadémia részben saját szervezete, részben a kormány által az Akadémia irányítása alá rendelt tudományos intézetek útján hajtja végre.

3. §. A terv sikerének előmozdítása érdekében az Akadémia összegyűjti és nyilván tartja a tudományos munkát végző személyekre, a tudományos munkához szükséges és arra alkalmas eszközökre, valamint a folyamatban levő tudományos kutatásokra vonatkozó adatokat; gondoskodik a tudományos munkák elvégzéséhez szükséges munkacélok és egyéb eszközök tervszerű biztosításáról.

4. §. Az Akadémia támogatja az egyéni tudományos kutatást és kormányfőhatóságok vagy más állami szervek megkeresésére véleményt nyilvánít minden tudományos kutatómunka támogatásáról, vagy a népgazdaság részére fontos egyéb tudományos kérdésben.

A tudományos kutatások eredményeit előadásokon ismerteti, tudományos értékű eredeti műveket irat, folyóiratokat ad ki, külföldi értékes tudományos munkákat lefordíttat és ezek kiadásáról gondoskodik; munkájának eredményéről évente nyomtatásban beszámol.

5. §. Az Akadémia a tudományos ismeretek terjesztésével tervszerűen közreműködik a dolgozó nép műveltségi színvonalának emelésében. A tudományos ismereteket könyvtára, előadások és kiadványok útján terjeszti.

6. §. Az Akadémia előadásainak és közléseinek nyelve magyar, emellett azonban arra törekszik, hogy a magyar tudomány eredményeit idegen nyelveken is rendszeresen közzétegye vagy ismertesse. Külső tagok vagy külföldi vendégek idegen nyelven is tarthatnak előadást.

II. Fejezet

Az Akadémia szervezete

7. §. Az Akadémia szervezetét alkotják:

- a) az elnökség,
- b) az elnök, a két alelnök és a főtitkár,
- c) az osztályok, osztályvezetőségek, osztályelnökök és osztálytitkárok,
- d) a bizottságok.

Az Akadémia ügyeinek vitelében közreműködnek:

- a) a titkári hivatal vezetője,
- b) a könyvtár vezetője,
- c) a szükséges értelmiségi és fizikai munkaerők.

A tagok az Akadémia ügyeinek intézésében különböző üléseken (nagygyűlés, közgyűlés, összes ülés, osztályülések, bizottságok ülései) vesznek részt.

III. Fejezet

A tagok

8. §. A tagok: tiszteleti, belső és külső tagok. A belső tagok: magyar tudósok, a külsők: külföldi tudósok. A magyar nép érdekében külföldön tevékenykedő magyar tudósok akár belső, akár külső tagokul választhatók.

A belső tagok: rendes, levelező és tanácskozó tagok.

9. §. Minden tag valamely osztályba tartozik.

10. §. A tiszteleti tagok oly személyek közül választandók, akik a tudomány pártolása vagy művelése terén különös érdemeket szereztek. Az Akadémia minden ülésében — más osztályok zárt üléseit kivéve — részvételi és szavazati joguk van.

11. §. A rendes tagokat általában az érdemesebb levelező tagok közül kell választani; kivételesen különös tudományos érdemük elismeréséül oly személyt is lehet rendes tagul választani, aki nem levelező tag. A rendes tagoknak az Akadémia minden ülésén — más osztályok zárt üléseit kivéve — részvételi és szavazati joguk van. Kötelességük a tudomány művelése, az Akadémia által rájuk bízott teendők elvégzése és állandó részvétel az Akadémia munkájában.

12. §. A levelező tagok a kiváló munkásságot kifejtő tudósok közül választandók. Az Akadémia minden ülésén — más osztályok zárt ülései kivételével — részvételi joguk, saját osztályuk ülésein ezenfelül szavazati joguk is van. Kötelességük a tudomány művelése és az Akadémia által rájuk bízott teendők elvégzése.

13. §. Az Akadémiának azok a korábban megválasztott tagjai, akik az újjáalakulás során újból nem választattak meg, tanácskozó tagokká válnak — hacsak az átmeneti rendelkezésekből más nem következik.

A tanácskozó tagok tagsági címüket „tanácskozó” megjelöléssel használhatják, az Akadémia osztályainak ülésein — zárt üléseket kivéve — résztvehetnek és tudományos kérdésekben felszólalhatnak. Szavazati joguk, valamint szervezeti és vagyoni kérdésekben felszólalási joguk nincs.

Tanácskozó tag — az Akadémia rendes és levelező tagjai létszámának keretén belül — bármikor megválasztható rendes vagy levelező tagnak.

14. §. A külső tagok azok közül a külföldi tudósok közül választhatók, akik a tudomány körül szerzett érdemeikkel, valamint Magyarországot, vagy az Akadémiát közelebbről érintő munkával az Akadémia különös kitüntetésére méltókká lettek. Az Akadémia minden ülésén — más osztályok zárt ülései kivételével — résztvehetnek.

15. §. Minden tiszteleti, belső és külső tag megválasztására a közgyűlésnek javaslatot tehet:

a) az elnökség,

b) az illetékes osztály.

Az Akadémia osztályainak társadalmi szervek is tehetnek javaslatot tagjelölésre.

A tagokat a közgyűlés egyszerű szótöbbséggel választja s a választást az Elnökség hagyja jóvá.

16. §. Minden újonnan választott rendes és levelező tag a választástól számított egy év alatt köteles osztályának tárgykörébe vágó dolgozattal székfoglalót tartani. A székfoglaló után kapja meg oklevelét az Elnökségtől, mely őt akadémiai jogainak gyakorlataiba helyezi és akadémiai címének nyilvános viselésére feljogosítja. Ha a rendes vagy levelező tag a megválasztásától számított egy év alatt székfoglaló tartására nem jelentkezik, megválasztását hatálytalannak kell tekinteni.

A tiszteleti és a külső tagoknak az oklevél megválasztásuk után azonnal kiadandó.

17. §. Az Elnökség saját kezdeményezéséből, vagy az illetékes osztálynak a jelenlévő tagok szótöbbségével hozott javaslata alapján kizárhatja az Akadémia tagjai sorából azt a tagot, aki a népi demokrácia érdekeit veszélyezteti vagy egyébként oly magatartást tanúsít, mely a magyar tudomány legfelsőbb intézményének tagságára méltatlanná teszi.

Az Elnökség határozata ellen a kizárt tag birtokon kívül a közgyűléshez fellebezhet.

18. §. Az akadémiai tagság megszűnik a tagságról való lemondással is.

IV. Fejezet

Az osztályok

19. §. Az Akadémia hat osztályban folytatja működését. Ezek:

I. nyelv- és irodalomtudományok,

II. társadalmi-történeti tudományok,

III. matematikai és természettudományok,

IV. biológia és agrártudományok,

V. orvosi tudományok,

VI. műszaki tudományok osztályai.

20. §. Az osztályok rendes és levelező tagjainak száma a következő:

I.	osztály:	rendes	11,	levelező	tag	11.
II.	„:	„	12,	„	„	11.
III.	„:	„	14,	„	„	13.
IV.	„:	„	6,	„	„	8.
V.	„:	„	10,	„	„	13.
VI.	„:	„	6,	„	„	13.

Az Elnökség indítványára a közgyűlés egyes osztályok tagsági helyeinek számát a szükséghez képest felemelheti. Az összes tagsági helyek betöltése nem kötelező.

Az Elnökség engedélyével a tagok, illetőleg tagsági helyek az Akadémia egyik osztályából másik osztályában helyezhetők át.

V. Fejezet

Az elnökség

21. §. Az Elnökség az elnökből, két alelnökből, a főtitkárból, az osztályelnökökből és öt elnökségi tagból áll.

Az Elnökség tagjaiul csak tiszteleti és rendes tagok választhatók.

22. §. Az Elnökség irányítja az Akadémia működését. Az osztályok tudományos terveit felülvizsgálja, jóváhagyja és egységes tudományos tervbe foglalja össze.

Az Elnökség kívánhatja az osztályok terveinek meghatározott irányban való kiegészítését is.

Az Elnökség ellenőrzi az osztályok tudományos terveinek végrehajtását.

23. §. Az Elnökség hatáskörébe tartozik az Akadémia egészét érintő vagyoni kérdések intézése, az Akadémia jövedelmeinek az egyes osztályok közötti szétosztása.

24. §. A kormányfőhatóságoktól vagy más állami szervektől érkező megkeresés alapján az Elnökség ad megbízást az osztályoknak véleménynyilvánításra vagy javaslattevésre.

25. §. Az Elnökség ellenőrzi az osztályok működését. Az osztályok és az osztályvezetőségek határozatait az Elnökség hagyja jóvá.

26. §. Az Elnökség havonta legalább egy ülést tart. Az ülést az elnök hívja egybe.

A határozathozatal egyszerű szótöbbséggel történik, szavazategyenlőség esetén az elnök dönt.

VI. Fejezet

Az osztályvezetőségek

27. §. Az osztályok élén az osztályvezetőség áll. Tagjai: az osztályelnök, az osztálytitkár és 3 – 8 vezetőségi tag. Az osztályvezetőség létszáma nem haladhatja meg az osztály taglétszámának 1/3 részét.

28. §. Az osztályvezetőség tagjait az osztályülés 3 év tartamára választja. Az osztályvezetőségbe levelező tagok is választhatók.

29. §. Az osztályvezetőség irányítja az osztály működését. Elkészíti az osztály tudományos tervét és az osztályülés elé terjeszti. Az osztályülés a tudományos terv végrehajtásáról gondoskodik, irányítja a titkárság megfelelő szakosztályait. Elkészíti az osztály költségvetés-tervezetét és az osztályülés elé terjeszti, a költségvetés végrehajtásáról gondoskodik. Végzi mindazokat a feladatokat és véleményt nyilvánít mindazokban az esetekben, amelyeket az Elnökség az osztály hatáskörébe utal; az Elnökség kívánságára, vagy elvi jelentőségű kérdésekben az ügyet az osztályülés elé köteles terjeszteni. Működéséről negyedévenként jelentést tesz az Elnökségnek.

Jutalmazások, pályadíjak ügyei minden esetben az osztályülés elé terjesztendők.

30. §. Az osztályvezetőség havonta legalább egy ülést tart. Az ülést az osztályelnök hívja egybe. A határozatokat az osztályvezetőség egyszerű szótöbbséggel hozza; szavazategyenlőség esetén az osztályelnök dönt. Az osztályvezetőség működéséről az osztályülésen negyed évenként beszámolni köteles.

VII. Fejezet

Nagygyűlés, közgyűlés, összes ülés, osztályülés

31. §. Az Akadémia minden évben nagygyűlést tart. A nagygyűlés az egyes osztályok üléseiből és ezt követően az Akadémia rendes közgyűléséből áll. A nagygyűlés keretében az osztályvezetőség az osztálynak, az Elnökség a közgyűlésnek összefoglalóan és részletesen beszámol az egész évi tevékenységéről. Általában a nagygyűlés keretében történik az Elnökség és az osztályvezetőség tagjainak megválasztása, új tagok választása, a tudományos terv megvitatása.

32. §. A közgyűlés az Akadémia legfőbb szerve. A közgyűlésen az Akadémia tiszteleti, rendes és levelező tagjai vesznek részt, a levelező tagoknak azonban szavazati joguk nincs.

Évente legalább egy közgyűlést kell tartani, a nagygyűlés keretében, az Elnökség azonban a közgyűlést bármikor összehívhatja.

33. §. A közgyűlés hatáskörébe tartozik:

a) az elnök, a két alelnök, a főtitkár és az elnökség öt tagjának választása. Ezek jelölésének megejtésére a közgyűlés a szavazattal bíró tagok sorából 5 tagú jelölőbizottságot küld ki az ülés elején,

b) új tagok választása,

c) az alapszabályok módosítása (47. §.),

d) a tudományos terv és a költségvetés megállapítása,

e) pályadíjak kitűzése és odaítélése,

f) az Akadémia ügyrendjének megállapítása,

g) rendszeres pályázatok ügyrendjének megállapítása,

h) minden tudományos kérdés, valamint azok az ügyek, amelyeket a közgyűlés hatáskörébe von, vagy amelyeket az Elnökség a közgyűlés elé terjeszt.

34. §. A közgyűlés határozatképes, ha azon a szavazattal bíró tagok fele jelen van. Határozatképtelenség esetében 15 napon belül újabb közgyűlés hívandó egybe, amely – tekintet nélkül a megjelentek számára – határozatképes. A határozathozatal egyszerű szótöbbséggel történik. Szavazategyenlőség esetén az elnök dönt.

35. §. Az összes-ülés résztvevői ugyanazok, mint a közgyűlés résztvevői. Az összes-ülés tárgya: országos érdekű tudományos kérdések tekintetében elvi állásfoglalás és az Akadémia tagjainak országos érdekű tudományos előadásai.

36. §. Az osztályülésen az illető osztály tagjai vesznek részt.

37. §. Az osztályülés hatáskörébe tartozik:

a) az osztályvezetőség megválasztása 3 év tartamára;

b) az osztály tudományos tervének és költségvetésének megállapítása, a végrehajtás ellenőrzése;

c) az osztályvezetőség beszámolójának megvitatása, az osztályt érintő minden fontosabb kérdésben való állásfoglalás;

d) javaslatétel pályadíjak, jutalmak kitűzése és odaítélése tekintetében, amennyiben az ügyrend másképpen nem rendelkezik;

e) az osztály tárgykörébe tartozó tudományos előadások és viták.

Az osztályülésen az osztály tagjai az Akadémiához nem tartozó, érdemes tudósok tudományos munkáit is bemutatathatják.

38. §. Az Akadémia összes-ülései és osztályülései nyilvánosak, a szükséghez képest zárt ülések is tarthatók.

VIII. Fejezet

Bizottságok

39. §. Az Akadémia Elnöksége, osztályvezetőségei és minden ülése valamely konkrét tudományos kérdés megvizsgálása vagy más meghatározott feladatok ellátása végett bizottságokat küldhetnek ki. Rendszeres feladatok ellátására állandó bizottságokat lehet felállítani. A bizottságok számát, tárgykörét és szervezetét az ügyrend állapítja meg. A bizottságokba meghívott szakértők is bevonhatók.

IX. Fejezet

Elnök, alelnök, főtitkár, személyzet

40. §. Az elnök képviseli az Akadémiát. A főtitkárral együtt viszi az Akadémia ügyeit. Az elnököt a közgyűlés három évre választja.

41. §. Az elnököt akadályoztatása esetén az alelnökök egyike helyettesíti. Az alelnökök megválasztására az elnök tekintetében irányadó szabályokat kell alkalmazni.

42. §. A főtitkár vezeti az Akadémia ügyeit; a közgyűlés, az összes-ülés és az Elnökség üléseinek jegyzőkönyvei vezetésére jegyzőt jelöl ki, mindezekben az üléseken ő tartja a beszámolókat az Akadémia működéséről. Gondoskodik az Elnökség és a közgyűlés határozatainak végrehajtásáról, felügyel az Akadémia működésére és az Elnökségnek jelentést tesz.

A főtitkár akadályoztatása esetére az Elnökség helyettest nevezhet ki.

43. §. A főtitkárt a közgyűlés 3 évre választja.

44. §. Az osztályelnököt és osztálytitkárt az osztályülés három évre választja. Megválasztásukra és feladataikra az Akadémia elnökére és főtitkárára vonatkozó szabályok megfelelően irányadók.

45. §. Az Akadémia ügyvitelének ellátására titkárságot tart fenn. A könyvtár és a titkárság személyzetét a főtitkár javaslatára az elnök nevezi ki.

X. Fejezet

A megbízatások visszavonása

46. §. Bármely tagsághoz kötött akadémiai tisztség viselőjének — ideértve az elnökségi és osztályvezetőségi tagokat is — megbízását bármikor vissza lehet vonni. A visszavonás ugyanannak a szervnek a hatáskörébe tartozik, mint a tisztség betöltése. A visszavonás kezdeményezésének módját és az ily esetben követendő eljárást az Akadémia ügyrendje szabályozza.

XI. Fejezet

Alapszabálymódosítás

47. §. Az alapszabály módosítása iránt javaslatot tehet az Elnökségnek az Akadémia tíz olyan tagja, aki a közgyűlésen szavazati joggal bír. Az Elnökség a javaslatot, véleményezésével ellátva, 60 napon belül a közgyűlés elé terjeszti.

Az alapszabálymódosítás felől a közgyűlés csak akkor határozhat, ha a szavazati joggal bíró tagok fele jelen van. A módosítást elfogadó határozathoz a jelenlévők kétharmad szótöbbsége szükséges.

Ha a közgyűlés nem volt határozatképes, vagy a módosító javaslat nem kapta meg a szükséges szótöbbséget, az egyszerű szótöbbséget azonban megkapta, a javaslat 4 héten belül újabb közgyűlés elő terjesztendő.

Átmeneti rendelkezések

48. §. A jelen szabály elfogadásával egyidejűleg az Akadémia összes-ülése, az Igazgató-Tanács javaslatára:

- a) megállapítja az egyes osztályokban betöltendő tagsági helyek számát,
- b) megválasztja egyszeri lista-szavazással az Akadémia tagjait, az a) pont szerint megállapított létszámnak megfelelően,
- c) háromtagú Ideiglenes Intéző Bizottságot választ, amely az új tisztikar megválasztásáig viszi az Akadémia ügyeit.
- d) az előbbi bekezdés b) pontja alapján a 16. § értelmében székfoglaló-tartási kötelezettséggel egybekötött tagsági helyre megválasztottak közül újabb székfoglalót nem kell tartani azoknak, akik az Akadémiának korábban is ugyanolyan jellegű tagjai voltak és e jellegükben székfoglalót már tartottak.

49. §. Az Akadémia eddigi szervezete működését mindaddig folytatja, míg a Népköztársaság Elnöki Tanácsa a jelen alapszabályokat jóvá nem hagyja. A jóváhagyásról nyert hivatalos értesítés vétele után az Ideiglenes Intéző Bizottság ajánlott levélben értesíti a jóváhagyásról az Akadémia eddigi és újonnan megválasztott tagjait.

Az értesítéssel az eddigi tagok korábbi jellege megszűnik és annak helyébe a 48. §-ban szabályozott választás eredményének megfelelő jellege lép.

Az Ideiglenes Intéző Bizottság sorozza be a tanácskozó tagokat a megfelelő osztályba és az előbbi bekezdésben említett értesítésben ezt a besorolást is közli.

Ha annak folytán, hogy az Akadémia eddigi I. osztálya széptudományi alosztályának tulajdonképeni feladatköre nem illeszkedik be az Akadémia új tudományos feladatai sorába, valamely tiszteleti tagnak, vagy a széptudományi alosztály valamely rendes, vagy levelező tagjának osztálybasorozása — tekintettel nem tudományos jellegű, illetőleg tisztán művészi működésére — nem lehetséges, az Ideiglenes Intéző Bizottság az osztálybasorozás mellőzésével a tagság megszűnésének megállapítása iránt tesz a közgyűlésnek javaslatot.

Az Akadémiának azok a tagjai, akik huzamos idő óta külföldön tartózkodnak, ideiglenesen megtartják eddigi akadémiai tagsági minőségüket mindaddig, amíg az Elnökség a velük való érintkezés felvétele után, az összes körülmények gondos mérlegelése alapján, végleges helyüket az Akadémiában meg nem állapítja.

50. §. A jóváhagyásról kapott értesítéstől számított 30 napon belül az Ideiglenes Intéző Bizottság az Akadémia újonnan választott tagjait közgyűlésre hívja össze. A közgyűlés az Ideiglenes Intéző Bizottság javaslatai felől határoz. Ugyancsak az Ideiglenes Intéző Bizottság javaslata alapján megválasztja az elnököt, a két alelnököt, a főtitkárt és az öt elnökségi tagot. A választás megtörténtével az Ideiglenes Intéző Bizottság hatásköre megszűnik.

Az elnök, a két alelnök, a főtitkár és a megválasztott öt elnökségi tag a közgyűléstől számított 3 napon belül összehívja az osztályüléseket, ahol az elnök, az alelnökök, a főtitkár és az öt elnökségi tag javaslata alapján megválasztják az osztályelnököket, osztálytitkárokat és az osztályvezetőseket.

51. §. Az osztály-választások megtörténte után 8 napon belül az elnökség az új alapszabályok szerint megkezdí működését és 3 hónapon belül az évégből összehívott közgyűlés elé terjeszti jelentését az Akadémia átszervezéséről.

(A Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályai. Bp. 1949. MTA. 16 p.)

21.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA ALAPSZABÁLYAI AZ 1956. ÉVI RENDKÍVÜLI KÖZGYŰLÉS UTÁN

I. Fejezet

A Magyar Tudományos Akadémia célja és feladata

1. §

(1) A Magyar Tudományos Akadémia a Magyar Népköztársaság legfelsőbb tudományos testülete.

(2) Az Akadémia célja, hogy a dialektikus materializmus tudományos világnézete alapján, a tudományok valamennyi ágának művelésével és fejlesztésével, a tudományos munkálatok megszervezésével és támogatásával, továbbá az eredmények gyakorlati hasznosításának elősegítésével hozzájáruljon a Magyar Népköztársaság társadalmi, népgazdasági és művelődési feladatainak megvalósításához, a szocialista társadalmat építő többi népek fejlődéséhez, valamint a tudománynak az egész emberiség érdekét szolgáló előrehaladáshoz.

2. §

(1) Az Akadémia feladata az egész magyar tudományos kutatás elvi irányítása, a kutatómunka fő irányainak összehangolása, továbbá a tudományos munka és a gyakorlati élet alkotó együttműködésének előmozdítása. Feladata megvalósítása érdekében az Akadémia tanulmányozza az ország termelőerőit, az emberiség tudományos eredményeit, tudományos tervet készít, és ebben kijelöli az országos érdekű feladatokat. E feladatokat az Akadémia részben saját szervezete, részben az egyetemi tanszékek és egyéb intézmények útján oldja meg.

(2) Az Akadémia feladatköréből adódóan különösen gondoskodik:

a) a hazai tudományos kutatás fő irányelveinek megállapításáról és ezek érvényesítéséről;

b) a több évre szóló országos (távlati) tudományos kutatási terv és az évi országos tudományos tervek kidolgozásáról;

c) az Akadémia évi tudományos kutatási tervének elkészítéséről és a jóváhagyott terv végrehajtásáról;

d) a tudományos munkát végző személyek fejlődésének elősegítéséről, tudományos munkájuk támogatásáról, a tudományos utánpótlás feltételeinek biztosításáról;

e) a tudományos munkát végző személyek, a tudományos munkához szükséges eszközök, az országos jelentőségű tudományos eredmények és a folyamatban levő tudományos kutatásra vonatkozó adatok nyilvántartásáról;

f) a magyar tudomány nemzetközi kapcsolatainak ápolásáról.

(3) Az Akadémia e feladatait valamennyi szervének együttműködése és az egyes kutatók javaslatainak figyelembevétele alapján a többi illetékes állami szervekkel egyetértésben látja el.

3. §

(1) Saját tudományos tervének megvalósítása érdekében az Akadémia tudományos kutatást folytat a szervezetéhez tartozó kutatóintézetekben (csoportokban, laboratóriumokban stb.)

(2) Akadémiai tudományos kutatást lehet végezni az egyetemi tanszékeken s az egyes minisztériumok felügyelete alá rendelt intézmények keretében is.

4. §

Az Akadémia saját kezdeményezéséből, továbbá a Minisztertanács, a minisztériumok és más állami szervek megkeresésére véleményt nyilvánít a népgazdasági terv elkészítésével kapcsolatos és más fontos tudományos kérdésekben.

5. §

Az Akadémia

a) támogatja az intézeti, kollektív és egyéni tudományos kutatást, megbízást ad tudományos művek elkészítésére;

b) a tudományos kutatások eredményeinek ismertetésére és a tudományos kérdések megvitatására felolvasó üléseket, kongresszusokat, tudományos ülésszakokat, előadásokat rendez, tudományos könyveket és folyóiratokat ad ki;

c) biztosítja, hogy a magyar tudomány képviselői kapcsolatot tartsanak külföldi tudósokkal, részt vegyenek külföldi tudományos kongresszusokon, ülésszakokon, előadásokon; tanulmányutakat tegyenek és megismerjék a haladó tudósok eredményeit, alkalmat ad arra, hogy külföldi tudósok az Akadémia munkájában megfelelően részt vehessenek;

d) az Akadémia a tudományos ismeretek terjesztésével tervszerűen közreműködik dolgozó népünk műveltségi színvonalának emelésében; evégből felügyeletet gyakorol a hatáskörébe utalt tudományos és műszaki egyesületek, társaságok felett, együttműködik az erre hivatott egyéb egyesületekkel és más társadalmi szervezetekkel.

6. §

Az Akadémia előadásainak és közléseinek nyelve a magyar, gondot fordít azonban arra is, hogy a magyar tudomány eredményeit idegen nyelven is rendszeresen közzétegye vagy ismertesse. Külső tagok vagy külföldi vendégek idegen nyelven is tarthatnak előadást.

II. Fejezet

Az Akadémia szervezete

7. §

(1) Az Akadémia szervezete:

- a) a közgyűlés;
- b) az elnökség;
- c) az elnök, három alelnök, a főtitkár és az akadémiai titkárok;
- d) az osztályok;
- e) az osztályvezetőségek;
- f) az osztálytitkárok;
- g) az Akadémia felügyelete alá tartozó kutatóintézetek, kutatócsoportok, laboratóriumok, az Akadémia könyvtára, dokumentációs központok;
- h) a bizottságok.

(2) Az elnökség munkáját az elnökségi titkárság; az osztályok munkáját pedig a szaktitkárságok segítik elő.

(3) Az Akadémia működésével kapcsolatos igazgatási és ügyviteli teendőket az Akadémia központi igazgatási szervei látják el.

(4) Az Akadémia szervezetéhez és felügyelete alá tartoznak továbbá:

- a) az Akadémiai Kiadó,
- b) az Akadémia egyéb vállalatai.

8. §

Az Akadémia felügyeletet gyakorol:

- a) a Tudományos Minősítő Bizottság felett, továbbá
- b) a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége, valamint az Akadémiához tartozó többi egyesületek és társaságok felett.

III. Fejezet

A tagok választása, jogaik és kötelességeik

9. §

(1) Az Akadémia tagjai: tiszteleti, külső, rendes és levelező tagok. Mindegyik tag valamelyik osztályhoz tartozik.

(2) Az Akadémia rendes és levelező tagjainak számát az elnökség évenként állapítja meg.

(3) A tagok megválasztására az illetékes osztályok javaslatai alapján, az elnökség tesz előterjesztést a közgyűlésnek. Az osztály a javaslatot két vagy több tagjának ajánlása alapján teszi meg. Az elnökség előterjesztését az Akadémia tagjainak a közgyűlés előtt meg kell küldeni.

(4) Az Akadémia tagjainak választására állami és társadalmi szervek is tehetnek javaslatot az elnökségnek; e javaslatokat az elnökség véleményezés végett megküldi az Akadémia illetékes osztályának.

10. §

(1) Tiszteleti tag azok köréből választható, akik a tudomány területén különösen kiemelkedő érdemeket szereztek. Tiszteleti taggá külföldi állampolgár is megválasztható.

(2) Külső taggá — a magyar tudomány számára jelentős munkásságuk alapján — külföldi állampolgárságú tudósok választhatók.

(3) Rendes taggá a kiemelkedő tudományos eredményeket elért levelező tag választható. Kivételesen rendes taggá lehet választani olyan kiemelkedő tudományos eredményt elért tudóst is, aki nem levelező tag.

(4) Levelező taggá kiváló tudományos eredményeik alapján a tudományok doktori választhatók.

(5) A tagok tagsági jogaitak megválasztásukkal szerzik meg. Az Akadémia elnöksége a megválasztott tag részére oklevelet ad.

11. §

(1) Akiket rendes vagy levelező taggá választottak, megválasztásuktól számított egy éven belül kötelesek székfoglaló értekezést előterjeszteni; indokolt esetben az értekezés előterjesztésére az elnökség későbbi határidőt állapít meg.

(2) A rendes és a levelező tag a székfoglaló értekezést nyilvános osztályülésen adja elő; ezen az ülésen történik oklevelének átadása is.

12. §

(1) Az Akadémia rendes és levelező tagjainak kötelességük, hogy műveljék és fejlesszék tudományágukat, vegyenek részt az Akadémia tudományos szervező munkájában és segítsék elő a tudományos eredmények felhasználását.

(2) Az Akadémia tagjai részt vesznek az Akadémia közgyűlésén, az osztályüléseken, a felolvasó üléseken, az ankétokon stb.

13. §

(1) A tiszteleti, a rendes és a levelező tagoknak osztályuk ülésén szavazati joguk van. A közgyűlésen csak a tiszteleti és a rendes tagokat illeti meg szavazati jog.

(2) Az Akadémia rendes és levelező tagjai ebben a minőségükben külön akadémiai illetményben részesülnek.

(3) A tagok tagságuk minőségéhez képest: „a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti, külső, rendes, levelező tagja” megjelölést használhatják. A rendes tagot az „akadémikus” megjelölés is megilleti.

14. §

(1) Az akadémiai tagság a tag halálával vagy a tagságról történő lemondással szűnik meg.

(2) Az elnökség az illetékes osztályülés előterjesztésére kizárhatja az Akadémia tagjai közül azt, aki olyan magatartást tanúsít, amely őt a tagságra méltatlanná teszi. Az osztályülés előterjesztéséről a jelenlevő tagok szótöbbségével, titkos szavazással döntenek. Az elnökség a határozathozatal előtt e lehetőséghez képest alkalmat ad a tagnak írásbeli vagy szóbeli nyilatkozat tételére.

(3) A kizárt tag az elnökség határozata ellen a közgyűléshez fellebbezhet, a fellebbezés elintézéséig azonban tagsági jogait nem gyakorolhatja.

IV. Fejezet

A közgyűlés

15. §

(1) A közgyűlés az Akadémia legfőbb szerve.

(2) A közgyűlésen az Akadémia tiszteleti és rendes tagjai szavazati joggal, levelező és külső tagjai pedig tanácskozási és indítványozási joggal vesznek részt. Az elnökség, valamint az osztályvezetőségek tagjainak akkor is van szavazati joguk, ha levelező tagok. A rendes és a levelező tagok részvétele a közgyűlésen a tagságból folyó kötelezettség.

(3) A közgyűlést az Akadémia évi nagygyűlése keretében kell tartani. Az elnökség egyébként közgyűlést bármikor összehívhat; az Akadémia tagjai egyharmadának írásbeli javaslatára a közgyűlést köteles összehívni.

(4) A közgyűlést az Akadémia elnöke vezeti.

(5) Az Akadémia elnökének akadályoztatása esetén a közgyűlést az elnökség által kijelölt alelnök, ha pedig az alelnökök is akadályoztatva vannak, az az elnökségi tag vezeti, akit az elnökség ezzel megbízza.

16. §

A közgyűlés hatáskörébe tartozik:

a) az Akadémia egész működésére vonatkozó fő irányelvek meghatározása, a tudománypolitikai célok kitűzése;

b) az Akadémia munkájára, a tudományos terv és az ennek végrehajtását elősegítő gazdasági tervek teljesítésére vonatkozó, a főtitkár útján előterjesztett elnökségi beszámoló megvitatása és jóváhagyása;

c) az országos tudományos terv fő irányelveinek meghatározása;

d) az Akadémia alapszabályainak megállapítása, illetőleg módosítása;

e) az elnök, a három alelnök, a főtitkár, az akadémiai titkárok és az elnökség tagjainak megválasztása;

f) új tagok választása;

g) az elnökség kizáró határozata elleni fellebbezések elbírálása;

h) határozathozatal mindazokban az ügyekben, amelyeket az elnökség a közgyűlés elé terjeszt.

17. §

(1) A közgyűlés az elnököt és az alelnököket az Akadémia belföldi tiszteleti és rendes tagjai sorából választja. Elnökségi tagokká tiszteleti, rendes és levelező tagok választhatók.

(2) A főtitkárt és az akadémiai titkárokat az Akadémia rendes vagy levelező tagjai közül kell választani.

(3) Az előző bekezdésekben felsoroltak megválasztása három évre szól. Jelölésükre a közgyűlés a szavazásra jogosult tagok sorából öttagú jelölőbizottságot küld ki.

(4) Az elnököt tisztségében a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa, az alelnököket és a főtitkárt a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa erősíti meg.

18. §

(1) A közgyűlés akkor határozatképes, ha a szavazásra jogosult tagoknak legalább a fele jelen van. Határozatképtelenség esetén tizenöt napon belül újabb közgyűlést kell összehívni; ez a megjelent tagok számára való tekintet nélkül határozatképes.

(2) A közgyűlés általában nyílt szavazással, egyszerű szótöbbséggel hozza határozatait. Szavazategyenlőség esetén az elnök dönt.

(3) A közgyűlés titkos szavazással választja a tagokat és a 17. §-ban felsoroltakat, továbbá titkosan szavaz a tagok kizárása tárgyában.

(4) A tagok választásához és kizárásához is a szavazásra jogosult jelenlevők szótöbbsége szükséges.

V. Fejezet

Az elnökség

19. §

(1) Az Akadémia állandó és folyamatos működését az elnökség irányítja.

(2) Az elnökség tagjai: az elnök, a három alelnök, a főtitkár, az akadémiai titkárok, az osztálytitkárok és a választott elnökségi tagok.

20. §

(1) Az elnökség hatáskörébe tartozik:

a) a közgyűlés határozatainak végrehajtása, illetőleg a végrehajtásról való gondoskodás;

b) a közgyűlés előkészítése, az akadémia működéséről szóló közgyűlési beszámoló elkészítése;

c) az osztályok tudományos terveinek jóváhagyása és az Akadémia egységes tudományos tervének elkészítése;

d) az osztályok működésének irányítása és ellenőrzése;

e) az Akadémia pénzügyi, beruházási, létszám- és egyéb keretének az osztályok közötti felosztása;

f) az Akadémia szervezeti és működési szabályzatának megállapítása.

(2) A két közgyűlés közötti időszakban a közgyűlés hatáskörét — a 16. §d)—g) pontjaiban foglaltak kivételével — az elnökség gyakorolja.

21. §

(1) Az elnökség — július és augusztus hónapok kivételével — havonta legalább egy ülést tart. Az ülést az elnök hívja össze.

(2) Az elnökség egyszerű szótöbbséggel hozza határozatait; szavazategyenlőség esetén az elnök dönt.

VI. Fejezet

Az elnök, az alelnökök, a főtitkár, és az akadémiai titkárok

22. §

(1) Az Akadémia munkáját az elnök irányítja.

(2) Az elnök hatáskörébe tartozik:

a) az Akadémia képvisellete;

b) az Akadémia által az állami szervekhez benyújtandó jelentések, javaslatok elkészítése és előterjesztése, az állami szervektől érkező megkeresések és megbízások elintézése;

c) az Akadémia tudományos intézetei, intézményei, vállalatai és hivatali szervei felett a felügyelet ellátása, továbbá e szerveket illetően a kinevezési (alkalmazási, megbízási) és felmentési jog gyakorlása;

d) az elnökségi bizottságok elnökeinek, titkárainak és tagjainak, továbbá az osztályhoz tartozó bizottságok elnökeinek, valamint az intézetek Tudományos Tanácsai vezetőinek és tagjainak megbízása;

e) javaslatlététel kitüntetésekre, továbbá kitüntető jelvények és jutalmak adományozása;

f) az osztályok javaslatai alapján külföldi kiküldetések engedélyezése és külföldi tudósok meghívása;

g) az Akadémia ügyrendjének megállapítása, valamint az osztályvezetőségek javaslata alapján az Akadémia tudományos intézetei szervezeti és működési szabályzatának jóváhagyása.

(3) Az elnök — kivéve a közgyűlés és az elnökség hatáskörébe utalt ügyeket — az Akadémia igazgatási körébe tartozó bármely ügyet a saját hatáskörébe vonhat, illetőleg az intézkedést és a döntést magának tarthatja fenn.

23. §

(1) Az elnököt akadályoztatása esetén az általa kijelölt alelnök helyettesíti.

(2) Az elnök a hatáskörébe tartozó egyes ügyek vagy ügykörök ellátásával az alelnököket vagy a főtitkárt bízhatja meg.

(3) Két elnökségi ülés közötti időszakban az elnök a főtitkárral együtt – a fontosabb ügyekben az alelnökök és az akadémiai titkárok bevonásával – gyakorolja az elnökség hatáskörét.

24. §

(1) A főtitkár az Akadémia elnökének irányítása mellett az Akadémia felső operatív vezetője; érvényesíti a közgyűlés és az elnökség határozatait az osztályok tudományos munkájában; vezeti az Akadémia központi igazgatási szerveit.

(2) A főtitkár;

a) gondoskodik az Akadémia tudományos tervének elkészítéséről, és megteszi az annak végrehajtásához szükséges intézkedéseket;

b) biztosítja a közgyűlés és az elnökség határozatainak végrehajtását, illetőleg kiadja a végrehajtáshoz szükséges utasításokat és intézkedéseket;

c) az elnök által ráruházott hatáskörben gyakorolja az irányítást és a felügyeletet, a kinevezési és felmentési jogkört az Akadémia intézeteit, intézményeit, vállalatait és hivatal szerveit illetően;

d) összehangolja az osztályok és a központi igazgatási szervek munkáját;

e) az Akadémia központi folyóirata szerkesztőbizottságának elnöke.

25. §

(1) Az akadémiai titkárok számát és feladatkörét a közgyűlés határozza meg.

(2) Az akadémiai titkárok a közgyűlés által meghatározott ügykörben a főtitkár helyettesei.

(3) A közgyűlés által kijelölt akadémiai titkár a főtitkár állandó helyettese.

26. §

(1) Az elnökség munkájával kapcsolatos ügyviteli teendőket az elnökségi titkárság látja el. Az elnökségi titkárság közvetlenül a főtitkár irányítása alá tartozik; vezetőjét az Akadémia elnöke nevezi ki. Az elnökségi titkárság vezetőjévé csak olyan személyt lehet kinevezni, aki tudományos fokozattal rendelkezik.

(2) Az elnökségi titkárság előkészíti a közgyűlés, a nagygyűlés és az elnökségi ülések napirendjét, továbbá az elnökség elé kerülő ügyeket; a tudományos tervezést illetően módszertani irányelveket dolgoz ki; összehangolja az osztályok tervezési munkáját és jóváhagyásra készíti a terveket; ellenőrzi az elnökségi határozatok végrehajtását és intézi mindazokat az ügyeket, amelyekkel az elnökség megbízza. Az elnökségi titkárság intézkedik az Akadémia belső működésére vonatkozó általános ügyviteli és adminisztratív ügyekben.

(3) Az elnökségi titkárság vezetője tanácskozási joggal részt vesz a közgyűlésen és az elnökségi üléseken.

VII. Fejezet

Az osztályok, az osztályülés, az osztályvezetőségek

27. §

Az Akadémia tudományos feladatait az osztályok, továbbá az osztályok irányítása alá tartozó intézetek és bizottságok útján látja el.

28. §

(1) Az Akadémia osztályai:

- I. Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya,
- II. Társadalmi-Történeti Tudományok Osztálya,
- III. Matematikai és Fizikai Tudományok Osztálya,
- IV. Agrártudományok Osztálya,
- V. Biológiai és Orvosi Tudományok Osztálya,
- VI. Műszaki Tudományok Osztálya,
- VII. Kémiai Tudományok Osztálya.

(2) Az osztályvezetőségek javaslatára az Akadémia elnöksége az osztályokon belül egyes tudományszakokra önálló csoportokat szervezhet, megállapítja azok feladatát, valamint működési körét és megbízza a csoportok vezetőit. A csoportok tudományterületükön – az Akadémia elnöke által meghatározott vonatkozásban – tudományos osztály jellegével működnek.

29. §

(1) Az osztályok tagjai negyedévenként legalább egyszer osztályülést tartanak. Az osztályülést az osztálytitkár hívja össze és vezeti; akadályoztatása esetén az általa kijelölt osztályvezetőségi tag helyettesíti.

(2) Az osztályüléseken az osztályhoz tartozó tiszteleti és rendes, valamint levelező tagoknak részvételi és szavazati joguk van. A rendes és a levelező tagok részvétele az osztályülésen a tagságból folyó kötelezettség.

(3) Az osztályülés:

- a) az osztály tagjai közül három évre osztályvezetőséget és osztálytitkárt választ;
- b) az osztályvezetőség előterjesztése alapján megtárgyalja az osztály távlati tudományos tervét, évi tudományos tervét és azok megvalósítását elősegítő gazdasági terveket;
- c) megtárgyalja az osztályvezetőség működéséről készült beszámolót;
- d) határoz az osztályvezetőség által eléje terjesztett kérdésekben;
- e) dönt új tagok jelölése tárgyában;
- f) tudományos előadó üléseket rendez.

(4) Az osztályülések – a tudományos előadó ülések kivételével – általában zártak. Az ülésekre a bizottságok tagjait vagy más szakértőket is meg lehet hívni.

(5) A tudományos előadó üléseken – az osztályvezetőség határozata alapján – azok is előadhatják tudományos munkájukat, akik az Akadémiának nem tagjai.

30. §

(1) Az osztály, valamint az osztályhoz tartozó bizottságok és intézetek működésének folyamatos irányítását és ellenőrzését az osztályvezetőség végzi.

(2) Az osztályvezetőség tagjai: az osztálytitkár és azok, akiket az osztály az osztályvezetőség tagjaivá választ. Az osztályvezetőség ülésein a vezetőség tagjaival azonos jogokkal vesznek részt az osztálynak azon tagjai, akik az Akadémia elnökségének tagjai.

(3) Az osztályvezetőség választott tagjainak száma háromnál kevesebb és nyolcnál több nem lehet.

(4) Az osztályvezetőség havonta legalább egyszer tart ülést. Határozatait egyszerű szótöbbséggel hozza, szavazategyenlőség esetén az osztálytitkár dönt.

31. §

(1) Az osztályvezetőség hatásköre:

a) az osztály tudományterületére vonatkozó fő irányelvek megállapítása, az osztály munkájának irányítása;

b) az osztály távlati tudományos tervére vonatkozó javaslatok elkészítése és az előfeltételek biztosítása a jóváhagyott tervek végrehajtásához;

c) az osztály évi tudományos tervére és az azok megvalósítását elősegítő gazdasági tervekre vonatkozó javaslatok elkészítése az elnökség által az osztály részére megállapított keretek között; a jóváhagyott terv végrehajtásának ellenőrzése;

d) az osztály által képviselt tudományág körében tudományos munkásságot végző személyek fejlődésének figyelemmel kísérése; a tudósképzést érintő kérdésekben javaslattevés a Tudományos Minősítő Bizottságnak, véleménynyilvánítás az egyetemek, főiskolák és egyéb tudományos intézmények személyi kérdéseiben;

e) az osztály által képviselt tudományág körében működő akadémiai kutatóintézetek és egyesületek, valamint bizottságok munkájának irányítása és ellenőrzése;

f) az osztály által képviselt tudományágban elért eredmények ismertetésének és felhasználásának elősegítése; az osztály könyvkiadási tervének elkészítése.

(2) Az osztályvezetőség látja el mindazokat a feladatokat és véleményt nyilvánít mindazon kérdésben, amelyeket az elnökség a hatáskörébe utal.

(3) Az osztályvezetőség rendszeresen beszámol működéséről az osztályülésnek és évenként jelentést tesz az elnökségnek.

32. §

(1) Az osztálytitkár:

a) irányítja az osztály által képviselt tudományágakkal összefüggő ügyeket, megbízza az osztályhoz tartozó bizottságok tagjait;

b) gondoskodik az osztály munkájának folyamatosságáról, előkészíti az osztályvezetőség üléseit, állandó figyelemmel kíséri s ellenőrzi az osztályhoz tartozó intézetek és bizottságok tevékenységét, és segíti ezeket munkájuk feltételeinek biztosításában, irányítja és ellenőrzi a szaktitkárságot;

c) rendszeresen tájékoztatja az osztályvezetőséget az elnökség határozatairól.

(2) Az osztályra vonatkozó határozatokat az osztálytitkár hajtja végre, az osztályvezetőségi ülésen a határozatok végrehajtásáról rendszeresen beszámol.

(3) Az osztálytitkár az osztály operatív vezetője. Képviseli az osztályt és két osztályvezetőségi ülés közötti időszakban gyakorolja az osztályvezetőség hatáskörét.

33. §

(1) Az osztály tudományszervező munkáját és ügyvitelét az osztálytitkár irányításával a szaktitkárság végzi. A szaktitkárság adminisztratív vezetője a szaktitkár.

(2) A szaktitkárság feladata az osztályülések, az osztályvezetőségi ülések, az osztályhoz tartozó bizottsági ülések, tudományos ülészek előkészítése; a jóváhagyott határozatok végrehajtásának biztosítása, segítségnyújtás az osztály tudománypolitikai munkájában.

(3) A szaktitkárt az osztályvezetőség javaslata alapján az Akadémia elnöke nevezi ki.

VIII. Fejezet

Az Akadémia intézetei és intézményei

34. §

(1) Az Akadémia tudományos kutatási tervét a felügyelete alá tartozó tudományos kutatóintézetek (csoportok, laboratóriumok) közreműködésével oldja meg; egyes feladatok megoldásában az egyetemi tanszékek és az érdekelt minisztériumok felügyelete alá tartozó intézmények is közreműködnek.

(2) Az Akadémia tudományos kutatóintézetei a rájuk vonatkozó állami határozatok és az Akadémia elnöke által jóváhagyott működési szabályzat alapján fejtik ki tevékenységüket.

(3) Az Akadémia elnöke a felügyelete alá tartozó kutatóintézeteket az osztályvezetőség útján irányítja és ellenőrzi.

(4) A tudományos munka eredményességének előmozdítása érdekében dokumentációs központok szervezhetők.

35. §

(1) A kutatóintézet az igazgató vezetése alatt áll, az igazgató felelős az intézet működéséért. Az igazgató az Akadémia illetékes osztályvezetőségének közvetlen felügyelete, irányítása és ellenőrzése alá tartozik.

(2) Az igazgatót irányító munkájában az intézet Tudományos Tanácsa támogatja. A Tudományos Tanács tagjainak számát és összetételét az intézet szabályzata állapítja meg.

(3) A Tudományos Tanács az igazgató tanácsadó testülete. Vezetőjét és tagjait az illetékes osztályvezetőség javaslata alapján az Akadémia elnöke bízza meg.

36. §

(1) Az Akadémia a tudományos ismeretek terjesztése és a tudományos munka előmozdítása érdekében könyvtárat tart fenn.

(2) Az Akadémia könyvtárának szervezetét és igazgatását, a könyvtár használatának módjait és fejlesztésének eszközeit az Akadémia elnöke által jóváhagyott könyvtári ügyrend állapítja meg.

(3) Az Akadémia könyvtára az Akadémia elnökének felügyelete alatt áll.

IX. Fejezet

A bizottságok

37. §

(1) Az elnökség és az osztályvezetőségek egyes tudományos kérdések megvizsgálására, továbbá egyes feladatok rendszeres vagy esetenkénti ellátására bizottságokat szervezhetnek, illetőleg küldhetnek ki. Az elnökségi bizottságok közvetlenül az elnökség, az osztályokhoz tartozó bizottságok az osztályvezetőség közvetlen irányítása alá tartoznak. A bizottságok az elnökség, illetőleg az osztályvezetőség tanácsadó és javaslattevő szervei.

(2) Meghatározott tudománysszakok körébe tartozó feladatok rendszeres ellátására állandó jellegű bizottságokat, illetőleg komplex bizottságokat kell szervezni. Az osztályvezetőség a bizottsági feladatok ellátásával az akadémiai kutatóintézetek Tudományos Tanácsait is megbízhatja.

(3) Az elnökségi bizottságok elnökét, titkárát és tagjait – egy évi időtartamra – az Akadémia elnöke bízza meg. Az osztályokhoz tartozó bizottságok, illetőleg komplex bizottságok elnökeit – az osztályvezetőség előterjesztésére – egy évi időtartamra az Akadémia elnöke, titkárait és tagjait pedig az osztálytitkár bízza meg.

(4) A bizottság, illetőleg a komplex bizottság munkájáért a bizottság elnöke felelős. A bizottság elnökét az Akadémia rendes, vagy levelező tagjai közül kell kijelölni.

38. §

A bizottság és a komplex bizottság ellátja mindazokat a feladatokat, amelyeket az osztályvezetőség a hatáskörébe utal. Megvitatja a tudományterület elvi és szakmai kérdéseit, vitaüléseket, tanácskozásokat, felolvasó üléseket, kongresszusokat, tudományos ülésszakokat készít elő, beszámoltatja az aspiránsokat és ösztöndíjasokat, javaslatokat készít az illető tudományterület érdemi és szervezeti kérdéseire.

39. §

(1) Az osztályvezetőségek egyes konkrét feladatok elvégzésére a bizottság mellé albizottságokat (munkabizottságokat) szervezhetnek.

(2) Az albizottság elnökét és tagjait – az illetékes bizottság elnökének előterjesztésére – legfeljebb egy évi időtartamra az osztálytitkár bízza meg.

40. §

A bizottságok, illetőleg az albizottságok munkájába a tagokon kívül más szakértők is bevonhatók.

X. Fejezet

Tudományos ülések

41. §

(1) Az Akadémia minden évben nagygyűlést rendez, amelynek keretében kiemelkedő fontosságú tudományos kérdéseket vitat meg és megtartja évi rendes közgyűlését.

(2) A nagygyűlés keretében osztályüléseket kell tartani, ezeken az osztályok nyilvánosan megvitatják az osztályvezetőség beszámolóját.

42. §

(1) Az Akadémia, illetőleg osztályai a tudományos célok megvalósítása érdekében kongresszusokat, tudományos ülásszakokat és egyéb tudományos előadásokat rendeznek és ezekre az Akadémia külföldi tudósokat is meghívhat.

(2) A kongresszusok és a tudományos előadások célja, hogy előmozdítsák a tudomány fejlődését, a tudományos és a gyakorlati szakemberek széleskörű bevonásával megvitassanak tudományos kérdéseket, továbbá ismertessék a magyar tudomány eredményeit.

XI. Fejezet

Egyesületek és társaságok

43. §

(1) Az Akadémia a tudományos és kulturális tevékenység fejlesztése, továbbá az eredményeknek társadalmi úton való tudatosítása érdekében tudományos célú egyesületeket és társaságokat támogat.

(2) A hasonló célkitűzésű egyesületek, mint tagegyesületek, a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségébe tartoznak; ezenkívül működnek önálló egyesületek és társaságok is. Célkitűzéseiket és működésüket a közgyűlésük által elfogadott és jóváhagyott alapszabályok állapítják meg.

(3) A Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége, valamint a többi egyesületek és társaságok az Akadémia elnökének felügyelete alá tartoznak, irányításukról és alapszabályukról megfelelő működésükről a kijelölt akadémiai titkár és az érdekelt osztálytitkárok gondoskodnak.

XII. Fejezet

Az Akadémia szerepe a tudományos utánpótlás képzésében

44. §

- (1) Az Akadémia irányítja és ellenőrzi a szervezett tudományos utánpótlás képzését.
- (2) Az Akadémia az ezzel összefüggő feladatokat az elnökség irányításával és az Akadémia többi szerveinek közreműködésével a Tudományos Minősítő Bizottság útján látja el.
- (3) A Tudományos Minősítő Bizottság szervezetét és működését külön jogszabályok állapítják meg.
- (4) A tudományos minősítésekkel kapcsolatos intézkedések egységes előkészítését és végrehajtását a Tudományos Minősítő Bizottság Titkársága az Akadémia osztályainak közreműködésével látja el.

45. §

Az Akadémia a tudományok művelőit ösztöndíjak és kutató prémiumok, továbbá tudományos díjak kitűzésével is támogatja.

XIII. Fejezet

Az Akadémia hivatali szervei

46. §

- (1) Az Akadémia hivatali szervei közvetlenül a főtitkár irányítása és felügyelete alatt működnek. A főtitkár — az ügyrend alapján — közvetlenül ad utasítást az egyes hivatali szerveknek; a főtitkár irányításával az akadémiai titkárok is intézkedhetnek.
- (2) Az Akadémia hivatali szerveinek vezetőit a főtitkár javaslatára az elnök nevezi ki.
- (3) A hivatali szervek feladata, hogy az elnökség által jóváhagyott tervek alapján gondoskodjanak az Akadémia osztályainak, intézeteinek és intézményeinek zavartalan működéséhez szükséges feltételek biztosításáról, az Akadémia felügyelete alá tartozó vállalatok irányításáról. A hivatali szervek látják el az Akadémia működésével kapcsolatos igazgatási teendőket.
- (4) A hivatali szervek részletes feladatait, valamint az osztályokkal és az Akadémia felügyelete alá tartozó intézetekkel és intézményekkel való kapcsolatát az elnökség által jóváhagyott szervezeti és működési szabályzat állapítja meg.

XIV. Fejezet

Könyv- és folyóiratkiadás, az Akadémia egyéb vállalatai

47. §

(1) Az Akadémia a tudományos kutatások eredményeinek nyilvánosságra hozatala érdekében tervszerűen tudományos könyveket és folyóiratokat ad ki. Az osztályok könyv- és folyóiratkiadási tervét az elnökségi Könyv- és Folyóiratkiadó Bizottság javaslata alapján az elnökség hagyja jóvá. Az Akadémia könyv- és folyóiratkiadási tervének teljesítését az Akadémiai Kiadó útján biztosítja.

(2) Az Akadémia az egyes tudományos kutatási feladatok gyakorlati megvalósítása, valamint a tudományos kutatáshoz szükséges eszközök előállítása érdekében vállalatokat tart fenn.

XV. Fejezet

Vegyes intézkedések

48. §

Az Akadémia azon tagjai, akik a jelen alapszabályok elfogadásakor osztályelnöki tisztséget viselnek, az Akadémia elnökségének újjáválasztásáig tiszteleti tagokként vesznek részt az elnökség munkájában.

49. §

Az Akadémiának azok a korábbi tagjai, akik az 1949. évben elfogadott alapszabályok alapján az Akadémia tanácskozó tagjaivá váltak, e címüket továbbra is használhatják.

50. §

(1) Az Akadémia alapszabályait a közgyűlés módosíthatja.

(2) Az alapszabályok módosítására az elnökségnek javaslatot tehet az Akadémia tíz olyan tagja, akiknek a közgyűlésen szavazati joga van. Az elnökség a javaslatot véleményével együtt a közgyűlés elé terjeszti.

(3) Az alapszabályok módosításáról a közgyűlés csak akkor határozhat, ha a szavazati joggal rendelkező tagok fele jelen van. A módosítást elfogadó határozathoz a jelenlevők kétharmadnyi szótöbbsége szükséges.

51. §

A közgyűlés által elfogadott és a Népköztársaság Elnöki Tanácsa által jóváhagyott alapszabályok képezik az Akadémia szervezeti és működési szabályzatának és ügyrendjének alapját; ezt az elnökség, illetőleg az Akadémia elnöke hagyja jóvá.

(A Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályai az 1956. évi rendkívüli közgyűlés után. Bp. 1956. MTA. 16 p.)

A NÉPKÖZTÁRSASÁG ELNÖKI TANÁCSÁNAK 1960. ÉVI 24. SZÁMÚ TÖRVÉNYEREJŰ RENDELETE A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIÁRÓL

A Magyar Tudományos Akadémia annak a hathatós támogatásnak az eredményeképpen, amelyben a népi demokratikus állam egy évtizeden át részesítette, jelentős eredményeket ért el a tudományok fejlesztése, művelésük szervezése terén és számottevő előrehaladást tett az ország tudományos erejének a szocialista társadalom építésére való összefogásában.

A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1949. évi XXVII. törvény megalkotása óta eltelt évtized gyakorlati tapasztalatai megmutatták a további előrehaladás útját, kialakíthatóvá tették azt a feladatkört, amelynek sikeres betöltésére a Magyar Tudományos Akadémia hivatott, továbbá tisztázták azokat a szervezeti követelményeket, amelyek alkalmasak arra, hogy célját és feladatát betölthesse.

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa avégből, hogy a Magyar Tudományos Akadémia — az utolsó tíz év tapasztalatainak tanulságait is értékesítve — a reája rótt feladatok betöltésével minél hatékonyabban hozzájárulhasson a Magyar Népköztársaság fejlődése által támasztott tudományos feladatok megoldásához, az alábbi törvényerejű rendeletet alkotta:

1. §. (1) A Magyar Tudományos Akadémia (továbbiakban: Akadémia) a Magyar Népköztársaság legfelsőbb tudományos testülete, vezető szerepet tölt be a tudományos élet országos irányításában.

(2) Az Akadémia a dialektikus materializmus tudományos világnézete alapján, a tudományok valamennyi ágának művelésével és fejlesztésével, a tudományos munkálatok megszervezésével és támogatásával, továbbá az eredmények gyakorlati hasznosításának elősegítésével hozzájárul a Magyar Népköztársaság politikai, gazdasági és művelődési feladatainak megvalósításához, a tudománynak a szocialista társadalmat építő többi népek, valamint az egész emberiség érdekét szolgáló előrehaladásához.

2. §. (1) Az Akadémia feladata a tudományok művelése, ennek érdekében a kutatások szervezése, irányítása és összehangolása az elméleti és kísérleti alap kutatások, valamint az alkalmazott tudományok körében folytatott elvi jellegű kutatások terén. Az Akadémia e feladatát a (2) — (4) bekezdésekben foglaltaknak megfelelően látja el.

(2) Az Akadémia a tudományok műveléséről elsősorban kutatóintézményei keretében gondoskodik. Emellett támogatja az egyes minisztériumok és országos hatáskörű szervek felügyelete alá tartozó egyetemi tanszékeken és intézmények keretében folyó kutatásokat is.

(3) Az elméleti és kísérleti alap kutatások, valamint az alkalmazott tudományok elvi jellegű kutatásai tekintetében az Akadémia a minisztériumok és az országos hatáskörű szervek felügyelete alatt folyó kutatásokra is elvi-módszertani befolyást gyakorol; joga van ezekről a kutatásokról tájékoztatást kérni.

(4) Az Akadémia az ország legfelsőbb tudományos testületeként részt vesz a tudományos kutatások országos irányításában és egybehangolásában, segítséget nyújt a

tudományos élet egyéb állami, valamint társadalmi irányító szerveinek anélkül, hogy azok felügyeleti, irányító jogát és köteleességét érintené.

(5) Az Akadémia a társadalmi fejlődést azzal is elősegíti, hogy a Magyar Forradalmi Munkás – Paraszt Kormány, a miniszterek, az országos hatáskörű szervek vezetői és a társadalmi szervek felkérésére, illetőleg saját kezdeményezéséből véleményt nyilvánít és javaslatot tesz a tudományos kutatással kapcsolatos országos érdekű kérdésekben.

(6) Az Akadémia gondoskodik

a) a tudományos munkát végző személyek fejlődésének elősegítéséről, a tudományos munkájuk támogatásáról és a tudományos utánpótlásról;

b) a tudományos kutatások feltételeinek szélesítéséről, tudományos könyv- és folyóirat kiadásáról, valamint

c) a magyar tudomány nemzetközi kapcsolatainak ápolásáról és fejlesztéséről.

3. §. (1) Az Akadémia felett a főfelügyeletet a Magyar Forradalmi Munkás – Paraszt Kormány gyakorolja.

(2) A Kormány főfelügyeleti jogkörében:

a) kijelöli azokat a feladatokat, amelyek az Akadémiára a tudományos élet irányításában hárulnak;

b) jóváhagyja az Akadémia szervezetét is magában foglaló és az Akadémia közgyűlése által elfogadott alapszabályokat;

c) ellenőrzi az Akadémiának a tudományos élet irányításában kifejtett tevékenységét.

(3) A tudományos kutatás elvi-módszertani kérdéseiben, továbbá az Akadémiát érintő ügyekben az illetékes miniszterek az Akadémia elnökének meghallgatása után döntenek.

4. §. (1) Az állami költségvetésben külön fejezet alatt kell gondoskodni az Akadémia működésével kapcsolatos kiadások fedezetéről.

(2) Az Akadémia rendes és levelező tagjai e minőségükben akadémiai illetményben részesülnek; a tagok illetményére, valamint az egyéb ellátásra vonatkozó rendelkezéseket a Magyar Forradalmi Munkás – Paraszt Kormány állapítja meg.

5. §. Ez a törvényerejű rendelet kihirdetése napján lép hatályba; hatálybalépésével az 1949. évi XXVII. törvény hatályát veszti.

Dobi István sk.
a Népköztársaság Elnöki Tanácsának
elnöke.

Kristóf István sk.
a Népköztársaság Elnöki Tanácsának
titkára.

(A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1960. évi 24. számú törvényerejű rendelet és a Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályai az 1960. évi közgyűlés után. Bp. 1960. MTA. 1 – 3. p.)

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA ALAPSZABÁLYAI AZ 1960. ÉVI KÖZGYŰLÉS UTÁN

I. Fejezet

A Magyar Tudományos Akadémia célja és feladata

1. §

(1) A Magyar Tudományos Akadémia (a továbbiakban: Akadémia) a Magyar Népköztársaság legfelsőbb tudományos testülete, vezető szerepet tölt be a tudományos élet országos irányításában.

(2) Az Akadémia célja, hogy a dialektikus materializmus tudományos világnézete alapján, a tudományok valamennyi ágának művelésével és fejlesztésével, a tudományos munkálatok megszervezésével és támogatásával, továbbá az eredmények gyakorlati hasznosításának elősegítésével hozzájáruljon a Magyar Népköztársaság politikai, gazdasági és művelődési feladatainak megvalósításához, a tudománynak a szocialista társadalmat építő többi népek, valamint az egész emberiség érdekét szolgáló előrehaladásához.

2. §

(1) Az Akadémia feladata a tudományok művelése, ennek érdekében a kutatások szervezése, irányítása és összehangolása az elméleti és kísérleti alapkutatások, valamint az alkalmazott tudományok körében folytatott elvi jellegű kutatások terén. Az Akadémia e feladatát a (2) – (4) bekezdésben foglaltaknak megfelelően látja el.

(2) Az Akadémia a tudományok műveléséről elsősorban kutatóintézményei keretében gondoskodik. Emellett támogatja az egyes minisztériumok és országos hatáskörű szervek felügyelete alá tartozó egyetemi tanszékeken és intézmények keretében folyó kutatásokat is.

(3) Az elméleti és kísérleti alapkutatások, valamint az alkalmazott tudományok elvi jellegű kutatásai tekintetében az Akadémia a minisztériumok és az országos hatáskörű szervek felügyelete alatt folyó kutatásokra is elvi-módszertani befolyást gyakorol; joga van ezekről a kutatásokról tájékoztatást kérni.

(4) Az Akadémia az ország legfelsőbb tudományos testületeként részt vesz a tudományos kutatások országos irányításában és egybehangolásában, segítséget nyújt a tudományos élet egyéb állami, valamint társadalmi irányító szerveinek anélkül, hogy azok felügyeleti, irányító jogát és köteleességét érintené.

(5) Az Akadémia a társadalmi fejlődést azzal is elősegíti, hogy a Magyar Forradalmi Munkás – Paraszt Kormány, a miniszterek, az országos hatáskörű szervek vezetői és a

társadalmi szervek felkérésére, illetőleg saját kezdeményezéséből véleményt nyilvánít és javaslatot tesz a tudományos kutatással kapcsolatos országos érdekű kérdésekben.

(6) Az Akadémia gondoskodik

a) a tudományos munkát végző személyek fejlődésének elősegítéséről, tudományos munkájuk támogatásáról és a tudományos utánpótlásról;

b) a tudományos kutatások feltételeinek szélesítéséről, tudományos könyv- és folyóiratkiadásról, valamint

c) a magyar tudomány nemzetközi kapcsolatainak ápolásáról és fejlesztéséről.

3. §

(1) Az Akadémia felett a felügyeletet a Magyar Forradalmi Munkás – Paraszt Kormány gyakorolja.

(2) A Magyar Népköztársaság az Akadémia működéséhez szükséges anyagi eszközöket az állami költségvetés külön fejezetében biztosítja.

4. §

(1) Az Akadémia saját tudományos tervének megvalósítása érdekében kutatóintézeteket (kutatócsoportot, kutatólaboratóriumot stb.) létesít; az azokban folytatott tudományos kutatást irányítja.

(2) Akadémiai tudományos kutatást lehet végezni az egyetemi tanszékeken s az egyes minisztériumok és országos hatáskörű szervek felügyelete alá rendelt intézmények keretében is.

5. §

Az Akadémia

a) támogatja az intézeti, kollektív és egyéni tudományos kutatást, megbízást ad tudományos művek elkészítésére;

b) a tudományos kutatások eredményeinek ismertetésére és a tudományos kérdések megvitatására felolvasó üléseket, kongresszusokat, tudományos ülésszakokat, előadásokat rendez, tudományos könyveket és folyóiratokat ad ki;

c) biztosítja, hogy a magyar tudomány képviselői kapcsolatot tartsanak külföldi tudósokkal, részt vegyenek külföldi tudományos kongresszusokon, ülésszakokon, előadásokon; tanulmányutakat tegyenek és megismerjék a haladó tudósok eredményeit, alkalmat ad arra, hogy külföldi tudósok az Akadémia munkájában megfelelően részt vehessenek;

d) a tudományos ismeretek terjesztésével tervszerűen közreműködik dolgozó népünk műveltségi színvonalának emelésében; evégből felügyeletet gyakorol a hatáskörébe utalt tudományos és műszaki egyesületek, társaságok felett, együttműködik az erre hivatott egyéb egyesületekkel és más társadalmi szervezetekkel.

6. §

Az Akadémia előadásainak és közléseinek nyelve a magyar, gondot fordít azonban arra is, hogy a magyar tudomány eredményeit idegen nyelven is rendszeresen közzétegye vagy ismertesse. Külső tagok, vagy külföldi vendégek idegen nyelven is tarthatnak előadást.

II. Fejezet

Az Akadémia szervezete

7. §

- (1) Az Akadémia szervezete:
- a) a közgyűlés;
  - b) az elnökség;
  - c) az elnökségi tanács;
  - d) az elnök, az alelnökök, a főtítkár és a főtítkárhelyettesek;
  - e) az osztályok;
  - f) az osztályvezetőségek;
  - g) az osztálytitkárok és az osztálytitkárhelyettesek;
  - h) a bizottságok;
  - i) az Akadémia felügyelete alá tartozó kutatóintézetek, kutatócsoportok, laboratóriumok, az Akadémia könyvtára és a vállalatok.
- (2) Az Akadémia működésével kapcsolatos szervezési igazgatási és ügyviteli teendőket az Akadémia hivatali szervei látják el.
- (3) Az Akadémia felügyelete alá tartozik a Tudományos Minősítő Bizottság.

III. Fejezet

A tagok választása, jogaik és kötelességeik

8. §

- (1) Az Akadémia tagjai: tiszteleti, külső, rendes és levelező tagok. Mindegyik tag valamelyik osztályhoz tartozik.
- (2) Az Akadémia rendes és levelező tagjainak számát az elnökség évenként állapítja meg.
- (3) A tagok megválasztására az illetékes osztályok javaslatai alapján, az elnökség tesz előterjesztést a közgyűlésnek. Az osztály a javaslatot két vagy több tagjának ajánlása alapján teszi meg. Az elnökség előterjesztését az Akadémia tagjainak a közgyűlés előtt meg kell küldeni.
- (4) Az Akadémia tagjainak választására állami és társadalmi szervek is tehetnek javaslatot az elnökségnek; e javaslatoikat az elnökség véleményezés végett megküldi az Akadémia illetékes osztályának.

9. §

- (1) Tiszteleti tag azok köréből választható, akik a tudomány területén különösen kiemelkedő érdemeket szereztek. Tiszteleti taggá külföldi állampolgár is megválasztható.
- (2) Külső taggá — a magyar tudomány számára jelentős munkásságuk alapján — külföldi állampolgárságú tudósok választhatók.

(3) Rendes taggá a kiemelkedő tudományos eredményeket elért levelező tag választható. Kivételesen rendes taggá lehet választani olyan kiemelkedő tudományos eredményt elért tudóst is, aki nem levelező tag.

(4) Levelező taggá kiváló tudományos eredményeik alapján a tudományok doktori választható.

(5) A tagok tagsági jogukat megválasztásukkal szerzik meg. Az Akadémia elnöksége a megválasztott tag részére oklevelet ad.

10. §

(1) Akiket rendes vagy levelező taggá választottak, megválasztásuktól számított egy éven belül kötelesek székfoglaló értekezést előterjeszteni; indokolt esetben az értekezés előterjesztésére az elnökség későbbi határidőt állapíthat meg.

(2) A rendes és a levelező tag a székfoglaló értekezést nyilvános osztályülésen adja elő; ezen az ülésen történik oklevelének átadása is.

11. §

(1) Az Akadémia elősegíti tagjai tudományos munkáját és tagjai közreműködésével valósítja meg tudományos terveit és tudományszervezési feladatait.

(2) Az Akadémia rendes és levelező tagjainak kötelességük, hogy műveljék és fejlesszék tudományágukat, vegyenek részt az Akadémia tudományos szervező munkájában és segítsék elő a tudományos eredmények felhasználását.

(3) Az Akadémia tagjai részt vesznek az Akadémia közgyűlésén, az osztályüléseken, a felolvasó üléseken, az ankétokon stb.

12. §

(1) A tiszteleti, a rendes és a levelező tagoknak osztályuk ülésein szavazati joguk van.

(2) Az Akadémia rendes és levelező tagjai ebben a minőségükben külön akadémiai illetményben részesülnek.

(3) A tagok tagságuk minőségéhez képest: „a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti, külső, rendes, levelező tagja” megjelölést használhatják. A rendes tagot az „akadémikus” megjelölés is megilleti.

13. §

(1) Az ellen a tag ellen, aki az akadémiai tagsággal járó kötelezettségeket súlyosan, vagy ismételten megszegi, fegyelmi eljárást kell lefolytatni.

(2) A fegyelmi határozat lehet: írásbeli feddés, az akadémiai tisztség viselésétől és egyes tagsággal járó jogok gyakorlásától meghatározott időre való eltiltás, továbbá az akadémiai tagság és az ezzel járó jogok meghatározott időre való felfüggesztése.

(3) A fegyelmi határozatot az elnökségi tanács hozza, a határozat ellen fellebbezéssel lehet élni az elnökséghez.

14. §

(1) Az akadémiai tagság a tag halálával vagy a tagságról történő lemondással szűnik meg.

(2) Az elnökség az illetékes osztályülés előterjesztésére kizárhatja az Akadémia tagjai közül azt, aki olyan magatartást tanúsít, amely őt a tagságra méltatlanná teszi. Az osztályülés előterjesztéséről a jelenlevő tagok szótöbbségével, titkos szavazással döntenek. Az elnökség a határozathozatal előtt a lehetőséghez képest alkalmat ad a tagnak írásbeli vagy szóbeli nyilatkozat tételére.

(3) A kizárt tag az elnökség határozata ellen a közgyűléshez fellebbezhet, a fellebbezés elintézéséig azonban tagsági jogait nem gyakorolhatja.

IV. Fejezet

A közgyűlés

15. §

(1) A közgyűlés az Akadémia legfőbb szerve.

(2) A közgyűlésen az Akadémia tiszteleti és rendes tagjai szavazati joggal, levelező és külső tagjai pedig tanácskozási és indítványozási joggal vesznek részt. Az elnökség, valamint az osztályvezetőségek tagjainak akkor is van szavazati joguk, ha levelező tagok. A rendes és a levelező tagok részvétele a közgyűlésen a tagságból folyó kötelezettség.

(3) Rendes közgyűlést évente egyszer kell tartani. Az elnökség egyébként közgyűlést bármikor összehívhat: az Akadémia tagjai egyharmadának írásbeli javaslatára a közgyűlést köteles összehívni. Abban az évben, amikor az Akadémia nagygyűlést rendez a közgyűlést ennek keretében kell megtartani.

(4) A közgyűlést az Akadémia elnöke vezeti.

(5) Az Akadémia elnökének akadályoztatása esetén a közgyűlést az elnökség által kijelölt alelnök, ha pedig az alelnökök is akadályoztatva vannak, az az elnökségi tag vezeti, akit az elnökség ezzel megbíz.

16. §

A közgyűlés hatáskörébe tartozik:

a) az Akadémia egész működésére vonatkozó irányelvek meghatározása, a tudománypolitikai célok kitűzése;

b) az Akadémia munkájára, a tudományos terv és az ennek végrehajtását elősegítő tervek teljesítésére vonatkozó elnökségi beszámoló megvitatása és jóváhagyása;

c) az Akadémia alapszabályainak megállapítása, illetőleg módosítása;

d) új osztály létesítése, vagy valamely tudományágnak más osztály keretében történő átszervezése;

e) az elnök, az alelnökök, a főtítkárs, a főtítkárhelyettesek és az elnökség tagjainak megválasztása;

f) új tagok választása;

g) az elnökség kizáró határozata elleni fellebbezések elbírálása;

h) határozathozatal mindazokban az ügyekben, amelyeket az elnökség a közgyűlés elé terjeszt.

17. §

(1) A közgyűlés az elnököt és az alelnököket az Akadémia belföldi tiszteleti és rendes tagjai sorából választja. Elnökségi tagokká tiszteleti, rendes és levelező tagok választhatók.

(2) A főtitkárt és a főtitkárhelyetteseket az Akadémia rendes vagy levelező tagjai közül kell választani.

(3) Az előző bekezdésekben felsoroltak megválasztása három évre szól. Jelölésükre a közgyűlés a szavazásra jogosult tagok sorából öttagú jelölőbizottságot küld ki.

(4) Az elnököt tisztségében a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa, az alelnököket és a főtitkárt a Magyar Forradalmi Munkás – Paraszt Kormány erősíti meg.

18. §

(1) A közgyűlés akkor határozatképes, ha a szavazásra jogosult tagoknak legalább a fele jelen van. Határozatképtelenség esetén tizenöt napon belül újabb közgyűlést kell összehívni; ez a megjelent tagok számára való tekintet nélkül határozatképes.

(2) A közgyűlés általában nyílt szavazással, egyszerű szótöbbséggel hozza határozatait. Szavazategyenlőség esetén az elnök dönt.

(3) A közgyűlés titkos szavazással választja a tagokat és a 17. §-ban felsoroltakat, továbbá titkosan szavaz a tagok kizárása tárgyában.

(4) A tagok választásához és kizárásához is a szavazásra jogosult jelenlevők szótöbbsége szükséges.

V. Fejezet

Az elnökség

19. §

(1) Az Akadémia állandó és folyamatos működését az elnökség irányítja.

(2) Az elnökség tagjai: az elnök, az alelnökök, a főtitkár, a főtitkárhelyettesek, az osztálytitkárok és a választott elnökségi tagok.

20. §

(1) Az elnökség hatáskörébe tartozik:

a) a közgyűlés határozatainak végrehajtása, illetőleg a végrehajtásról való gondoskodás;

b) a közgyűlés előkészítése, az Akadémia működéséről szóló közgyűlési beszámoló elkészítése;

c) az osztályok működésének felügyelete, különös tekintettel az osztályok terveinek és a tervek teljesítésének felülvizsgálatára;

- d) az osztályvezetőségek és az osztálytitkárok (az osztálytitkárhelyettesek) választásának jóváhagyása;
  - e) az Akadémia pénzügyi, beruházási, létszám- és egyéb keretének az osztályok közötti felosztása;
  - f) az Akadémia szervezeti és működési szabályzatának megállapítása;
  - g) a főtitkárhelyettesek feladatának és hatáskörének a meghatározása;
  - h) az elnökségi tanács fegyelmi határozata ellen benyújtott fellebbezés elbírálása.
- (2) A két közgyűlés közötti időszakban a közgyűlés hatáskörét — a 16. §. c) — g) pontokban foglaltak kivételével — az elnökség gyakorolja.

21. §

- (1) Az elnökség — július és augusztus kivételével — havonta legalább egy ülést tart. Az ülést az elnök hívja össze.
- (2) Az elnökség egyszerű szótöbbséggel hozza határozatait; szavazategyenlőség esetén az elnök dönt.

22. §

- (1) Az elnök, az alelnökök, a főtitkár, és a főtitkárhelyettesek alkotják az Akadémia elnökségi tanácsát.
- (2) Az elnökségi tanács
- a) két elnökségi ülés közötti időszakban — a 20. §. (1) bek. h) pontjában foglaltak kivételével — gyakorolja az elnökség hatáskörét;
  - b) előkészíti és megtárgyalja az elnökség elé kerülő fontosabb előterjesztéseket és javaslatokat;
  - c) az elnök, vagy a főtitkár kérésére véleményt nyilvánít a hatáskörükbe tartozó kérdésekben;
  - d) tagjai útján felügyeletet gyakorol az osztályok munkája felett, segíti az osztályvezetőségeket az osztályok irányításában;
  - e) határoz a tagok fegyelmi ügyében (13. §. (3) bek.).
- (3) Az elnökségi tanács legalább havonta egyszer tart ülést. Az ülést az elnök hívja össze.
- (4) Az elnökségi tanács határozatait egyszerű szótöbbséggel hozza. Szavazategyenlőség esetén az elnök dönt.
- (5) Az elnökségi tanács munkájáról beszámol az elnökség következő ülésén.

VI. Fejezet

Az elnök, az alelnökök, a főtitkár és a főtitkárhelyettesek

23. §

- (1) Az Akadémia munkáját az elnök irányítja.
- (2) Az elnök hatáskörébe tartozik:
- a) az Akadémia képviselete;

b) az Akadémia által az állami szervekhez benyújtandó jelentések, javaslatok elkészítése és előterjesztése, az állami szervektől érkező megkeresések és megbízások elintézése;

c) az elnökség képviseletében az Akadémia tudományos intézetei, intézményei, vállalatai és hivatali szervei felett a felügyelet ellátása, továbbá e szervek vezetőit illetően a kinevezési (alkalmazási, megbízási) és felmentési jog gyakorlása;

d) az elnökségi bizottságok elnökeinek, titkárainak és tagjainak, továbbá az osztályhoz tartozó bizottságok elnökeinek, valamint az intézetek Tudományos Tanácsai elnökeinek és tagjainak megbízása;

e) javaslatétel kitüntetésekre, továbbá kitüntető jelvények és jutalmak adományozása;

f) az osztályvezetőségek javaslata alapján az Akadémia tudományos intézetei szervezeti és működési szabályzatának jóváhagyása.

(3) Az elnök — kivéve a közgyűlés és az elnökség hatáskörébe utalt ügyeket — az Akadémia igazgatási körébe tartozó bármely ügyet a saját hatáskörébe vonhat, illetőleg az intézkedést és a döntést magának tarthatja fenn.

24. §

(1) Az elnököt akadályoztatása esetén az általa kijelölt alelnök helyettesíti.

(2) Az alelnökök számát a közgyűlés határozza meg.

(3) Az elnök a hatáskörébe tartozó egyes ügyek, vagy ügykörök ellátásával az alelnököket, vagy a főtítkárt bízhatja meg.

25. §

(1) A főtítkár az Akadémia elnökének irányítása mellett érvényesíti a közgyűlés, az elnökség és az elnökségi tanács határozatait az osztályok tudományos munkájában; a hivatali szervek munkáját irányítja.

(2) A főtítkár:

a) gondoskodik az Akadémia tudományos tervének elkészítéséről és megteszi az annak végrehajtásához szükséges intézkedéseket;

b) biztosítja a közgyűlés, az elnökség, és az elnökségi tanács határozatainak végrehajtását, illetőleg kiadja a végrehajtáshoz szükséges utasításokat és intézkedéseket;

c) az elnök által ráruházott hatáskörben irányítást és felügyeletet gyakorol az Akadémia intézményeit és hivatali szerveit illetően, továbbá kinevezi és felmenti e szervek egyes vezető állású dolgozóit;

d) összehangolja az osztályok munkáját.

(3) A főtítkárt akadályoztatása esetén a közgyűlés által kijelölt állandó főtítkár-helyettes helyettesíti.

26. §

(1) A főtítkár feladatai ellátásában a főtítkár-helyettesek segítik és meghatározott hatáskörben helyettesítik.

(2) A főtítkár-helyettesek számát a közgyűlés, feladataikat és hatáskörüket — időlegesen, vagy állandó jelleggel — az elnökség határozza meg.

VII. Fejezet

Az osztályok, az osztályülés, az osztályvezetőségek

27. §

Az Akadémia tudományos feladatait az osztályok, továbbá az osztályok irányítása alá tartozó intézetek és bizottságok útján látja el.

28. §

(1) Az Akadémia osztályai:

- I. Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya,
- II. Társadalmi-Történeti Tudományok Osztálya,
- III. Matematikai és Fizikai Tudományok Osztálya,
- IV. Agrártudományok Osztálya,
- V. Biológiai és Orvosi Tudományok Osztálya,
- VI. Műszaki Tudományok Osztálya,
- VII. Kémiai Tudományok Osztálya.

(2) Az osztályvezetőségek javaslatára az Akadémia elnöksége az osztályokon belül egyes tudománysszakokra csoportokat szervezhet, megállapítja azok feladatát, valamint működésük körét és megbízza a csoportok vezetőit.

(3) A közgyűlés kivételesen — a feladat és működési kör meghatározásával — önálló csoportot létesíthet. Az ilyen csoport tudomány területén tudományos osztály jelleggel működik, feladatait az elnökség határozza meg.

29. §

(1) Az osztályok tagjai negyedévenként legalább egyszer osztályülést tartanak. Az osztályülést az osztálytitkár készíti elő, hívja össze és vezeti; akadályoztatása esetén az általa kijelölt — szavazati joggal rendelkező — osztályvezetőségi tag helyettesíti.

(2) Az osztályüléseken az osztályhoz tartozó tiszteleti és rendes, valamint levelező tagoknak részvételi és szavazati joguk van. A rendes és a levelező tagok részvétele az osztályülésen a tagságból folyó kötelezettség.

(3) Az osztályülés:

a) az osztály tagjai közül — illetőleg a 30. §. (2) bekezdésének megfelelően — három évre osztályvezetőséget választ;

b) az osztályvezetőség tagjaivá választott osztálytagok közül három évre osztálytitkárt választ;

c) szükséghez képest az osztálytitkár mellé — lehetőleg az osztályvezetőség tanácskozási joggal választott tagjai közül — osztálytitkárhelyettest is választhat;

d) megtárgyalja az osztályvezetőség működéséről készült beszámolót;

e) határoz az osztályvezetőség által eléje terjesztett kérdésekben;

f) dönt az új tagok jelölése tárgyában;

g) tudományos előadó üléseket rendez.

(4) Az osztályvezetőség és az osztálytitkár (az osztálytitkárhelyettes) megválasztását az elnökség hagyja jóvá.

(5) Az osztályülések — a tudományos előadó ülések kivételével — általában zártak. Az ülésekre a bizottságok tagjait, az intézetek dolgozóit, vagy szakértőket is meg lehet hívni.

(6) A tudományos előadó üléseken — az osztályvezetőség határozata alapján — azok is előadhatják tudományos munkájukat, akik az Akadémiának nem tagjai.

30. §

(1) Az osztály, valamint az osztályhoz tartozó bizottságok és intézetek működésének folyamatos irányítását és ellenőrzését az osztályvezetőség végzi.

(2) Az osztályvezetőség tagjai: az osztálytitkár (osztálytitkárhelyettes) és a választott osztályvezetőségi tagok. Osztályvezetőségi tagokká választhatók az osztály tagjai és — tanácskozási joggal — az osztály tudományterületéhez tartozó intézetek (intézmények) tudományos fokozattal rendelkező vezetői, vagy tudományos munkatársai is. Az osztályvezetőség ülésein az Akadémia elnökségének az osztályhoz tartozó tagjai ugyanolyan jogokkal vesznek részt, mint az osztály tagjai közül választott osztályvezetőségi tagok.

(3) Az osztály tagjai közül választott osztályvezetőségi tagok száma háromnál kevesebb és nyolcnál több nem lehet. A tanácskozási joggal rendelkezők száma az osztály tagjaiból választott osztályvezetőségi tagok számának felét nem haladhatja meg.

(4) Az osztályvezetőség havonta legalább egyszer tart ülést. Az ülést az osztálytitkár hívja össze és vezeti, akadályoztatása esetén az általa kijelölt — szavazati joggal rendelkező — osztályvezetőségi tag helyettesíti.

31. §

(1) Az osztályvezetőség hatásköre:

a) az osztály tudományterületére vonatkozó irányelvek megállapítása, az osztály munkájának irányítása és ellenőrzése;

b) az osztály távlati és éves tudományos tervének és az azok megvalósítását elősegítő gazdasági és egyéb terveknek megtárgyalása és jóváhagyása;

c) az elnökség által az osztály részére megállapított kereteknek a tudományágak és az intézetek közötti felosztása;

d) az osztály által képviselt tudományág körében tudományos munkásságot végző személyek fejlődésének figyelemmel kísérése: a tudósképzést érintő kérdésekben javaslattétel a Tudományos Minősítő Bizottságnak, véleménynyilvánítás az egyetemek, főiskolák és egyéb tudományos intézmények személyi kérdéseiben;

e) az osztály által képviselt tudományág körében működő akadémiai kutatóintézetek és egyesületek, valamint bizottságok munkájának irányítása és ellenőrzése;

f) az osztály által képviselt tudományágban elért eredmények ismertetésének és felhasználásának elősegítése; az osztály könyv- és folyóiratkiadási tervének elkészítése.

(2) Az osztályvezetőség látja el mindazokat a feladatokat és véleményt nyilvánít mindazon kérdésben, amelyeket az elnökség a hatáskörébe utal.

(3) Az osztályvezetőség rendszeresen beszámol működéséről az osztályülésnek és évenként jelentést tesz az elnökségnek.

32. §

(1) Az osztálytitkár:

a) irányítja az osztály által képviselt tudományágakkal összefüggő ügyeket, megbízza az osztályhoz tartozó bizottságok tagjait;

b) gondoskodik az osztály munkájának folyamatosságáról, előkészíti az osztályvezetőség üléseit, állandó figyelemmel kíséri és ellenőrzi az osztályhoz tartozó intézetek és bizottságok tevékenységét és segíti ezeket munkájuk feltételeinek biztosításában, irányítja és ellenőrzi a szaktitkárságot;

c) rendszeresen tájékoztatja az osztályvezetőséget az elnökség és az elnökségi tanács határozatairól.

(2) Az osztályra vonatkozó határozatokat az osztálytitkár hajtja végre, az osztályvezetőségi ülésen a határozatok végrehajtásáról rendszeresen beszámol.

(3) Az osztálytitkár az osztály operatív vezetője. Képviseli az osztályt és két osztályvezetőségi ülés közötti időszakban gyakorolja az osztályvezetőség hatáskörét.

(4) Az osztálytitkárhelyettes támogatja az osztálytitkárt az osztály tudományszervező tevékenységének és ügyvitelének irányításában.

Az osztályülés és az osztályvezetőség határozataikat egyszerű szótöbbséggel hozzák; szavazategyenlőség esetén az osztálytitkár dönt.

VIII. Fejezet

Az Akadémia intézetei és intézményei

34. §

(1) Az Akadémia tudományos kutatási tervét a felügyelete alá tartozó tudományos kutatóintézetek (csoportok, laboratóriumok) közreműködésével oldja meg; egyes feladatok megoldásában az egyetemi tanszékek és az érdekelt minisztériumok felügyelete alá tartozó intézmények is közreműködnek.

(2) Az Akadémia tudományos kutatóintézetei a rájuk vonatkozó állami határozatok és az Akadémia elnöke által jóváhagyott szervezeti és működési szabályzatuk alapján fejtik ki tevékenységüket.

(3) Az Akadémia elnöke a felügyelete alá tartozó kutatóintézeteket az osztályvezetőség útján irányítja és ellenőrzi.

35. §

(1) A kutatóintézet az igazgató vezetése alatt áll, az igazgató felelős az intézet működéséért. Az igazgató az Akadémia illetékes osztályvezetőségének közvetlen felügyelete, irányítása és ellenőrzése alá tartozik.

(2) Az igazgatót irányító munkájában az intézet Tudományos Tanácsa támogatja. A Tudományos Tanács tagjainak számát és összetételét az intézet szabályzata állapítja meg.

(3) A Tudományos Tanács az igazgató tanácsadó testülete. Elnökét és tagjait az illetékes osztályvezetőség javaslata alapján az Akadémia elnöke bízza meg.

(4) Az elnökség döntése alapján az intézet Tudományos Tanácsa feladatát az osztályokhoz tartozó bizottságok átmenetileg vagy tartósan elláthatják.

36. §

(1) Az Akadémia a tudományos ismeretek terjesztése és a tudományos munka előmozdítása érdekében könyvtárat tart fenn.

(2) Az Akadémia könyvtárának szervezetét és igazgatását, a könyvtár használatának módozatait és fejlesztésének eszközeit az Akadémia elnöke által jóváhagyott könyvtári ügyrend állapítja meg.

(3) Az Akadémia könyvtára az Akadémia elnökének felügyelete alatt áll.

IX. Fejezet

A bizottságok

37. §

(1) Az elnökség és az osztályvezetőségek egyes tudományos kérdések megvizsgálására, továbbá egyes feladatok rendszeres vagy esetenkénti ellátására bizottságokat szervezhetnek, illetőleg küldhetnek ki. Az elnökségi bizottságok az elnökség, az osztályokhoz tartozó bizottságok az osztályvezetőség közvetlen irányítása alá tartoznak. A bizottságok az elnökség, illetőleg az osztályvezetőség tanácsadó és javaslattevő szervei.

(2) Meghatározott tudományszakok körébe tartozó feladatok rendszeres ellátására állandó jellegű bizottságokat, illetőleg komplex bizottságokat kell szervezni. Az osztályvezetőség a bizottsági feladatok ellátásával az akadémiai kutatóintézetek Tudományos Tanácsait is megbízhatja.

(3) Az elnökségi bizottságok elnökét, titkárát és tagjait, továbbá az osztályvezetőség előterjesztésére az osztályokhoz tartozó bizottságok, illetőleg komplex bizottságok elnökeit általában három évre az Akadémia elnöke, titkárait és tagjait pedig az osztálytitkár bizza meg, illetőleg kéri fel.

(4) A bizottság, illetőleg a komplex bizottság munkájáért a bizottság elnöke felelős. A bizottság elnökét lehetőleg az Akadémia rendes, vagy levelező tagjai közül kell kijelölni.

38. §

A bizottság és a komplex bizottság ellátja mindazokat a feladatokat, amelyeket az osztályvezetőség a hatáskörébe utal. Megvitatja a tudományterület elvi és szakmai kérdéseit, vitaüléseket, tanácskozásokat, felolvasóüléseket, kongresszusokat, tudományos ülésszakokat készít elő, beszámoltatja az aspiránsokat és ösztöndíjasokat, javaslatokat készít az illető tudományterület érdemi és szervezeti kérdéseire.

39. §

(1) Az osztályvezetőségek egyes konkrét feladatok elvégzésére a bizottság mellé albizottságokat (munkabizottságokat) szervezhetnek.

(2) Az albizottság elnökét és tagjait — az illetékes bizottság elnökének előterjesztésére — az osztálytitkár bízza meg. A megbízás legfeljebb ugyanannyi időtartamra szólhat, mint a bizottságok megbízása.

40. §

A bizottságok, illetőleg az albizottságok munkájába a tagokon kívül más szakértők is bevonhatók.

X. Fejezet

Tudományos ülések

41. §

(1) Az Akadémia, illetőleg osztályai a tudományos célok megvalósítása érdekében kongresszusokat, tudományos ülésszakokat és egyéb tudományos előadásokat rendeznek és ezekre az Akadémia külföldi tudósokat is meghívhat.

(2) A kongresszusok és a tudományos előadások célja, hogy előmozdítsák a tudomány fejlődését, a tudományos és a gyakorlati szakemberek széleskörű bevonásával megvitassanak tudományos kérdéseket, továbbá ismertessék a magyar tudomány eredményeit.

(3) Az Akadémia a szükséghez képest, de legalább három évenként kiemelkedő fontosságú tudományos és tudományszervezési kérdések megvitatására nagygyűlést rendez. A nagygyűlés keretében együttes üléseket és osztályüléseket kell tartani.

XI. Fejezet

Egyesületek és társaságok

42. §

(1) Az Akadémia a tudományos és kulturális tevékenység fejlesztése, továbbá az eredmények társadalmi úton való tudatosítása érdekében tudományos célú egyesületeket és társaságokat támogat.

(2) Az Akadémia felügyeletet gyakorol olyan egyesületek és társaságok felett, amelyek célja a tudományok művelése, a tudományos eredmények terjesztése, valamint a gyakorlati szakembereknek a tudományos munkába való bevonása. Az Akadémia segítséget nyújt ezeknek az egyesületeknek és társaságoknak működésük feltételeinek biztosításához. A felügyeleti jogkört az Akadémia elnöke gyakorolja: irányításukról és ellenőrzésükről közvetlenül az illetékes osztályvezetőségek gondoskodnak.

(3) Az Akadémia támogatja továbbá azoknak az egyesületeknek munkáját is, amelyek nem tartoznak ugyan az Akadémia felügyelete alá, de célkitűzéseik megfelelnek a (2) bekezdésben foglaltaknak.

XII. Fejezet

Az Akadémia szerepe a tudományos utánpótlás képzésében

43. §

(1) Az Akadémia irányítja és ellenőrzi a szervezett tudományos utánpótlás képzését.

(2) Az Akadémia az ezzel összefüggő feladatokat az elnökség irányításával és az Akadémia többi szerveinek közreműködésével a Tudományos Minősítő Bizottság útján látja el.

(3) A Tudományos Minősítő Bizottság szervezetét és működését külön jogszabályok állapítják meg.

44. §

Az Akadémia a tudományok művelőit ösztöndíjak és kutató prémiumok, továbbá tudományos díjak kitűzésével is támogatja.

XIII. Fejezet

Az Akadémia hivatali szervei

45. §

(1) Az Akadémia munkáját a hivatali szervek előkészítők, szervező és végrehajtó tevékenységgel segítik elő.

(2) A hivatali szervek egyrészt központi feladatokat látnak el, másrészt az osztályok keretében működnek. A központi hivatali szervek gondoskodnak az Akadémia működéséhez szükséges feltételek biztosításáról és az Akadémia központi felügyelete alá tartozó intézmények igazgatásáról; az osztályok hivatali szervei közreműködnek az osztályok tudományszervező munkájában és ügyvitelük ellátásában, valamint gondoskodnak az osztályok felügyelete alá tartozó intézmények igazgatási feladatainak elvégzéséről.

(3) Központi feladatot lát el: az Elnökségi Titkárság, a Terv- és Pénzügyi Titkárság, a Személyzeti Osztály és a Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya. Az osztályok hivatali szervei: a szaktitkárságok. A tudományos minősítésekkel kapcsolatos intézkedések előkészítését és végrehajtását a Tudományos Minősítő Bizottság Titkársága látja el.

(4) Az Elnökségi Titkárság vezetője a főtitkár átruházott hatáskörében ellátja a hivatali szervek adminisztratív munkájának irányítását, összehangolja a központi és az osztályok hivatali szerveinek munkáját, továbbá intézkedik az Akadémia belső működésére vonatkozó általános ügyviteli és adminisztratív kérdésekben. Tanácskozási joggal részt vesz a közgyűlésen, az elnökség és az elnökségi tanács ülésein.

(5) A hivatali szervek részletes feladatát és hatáskörét egymással, továbbá az osztályokkal és az Akadémia felügyelete alá tartozó intézetekkel és intézményekkel való kapcsolatát az Akadémia szervezeti és működési szabályzata állapítja meg.

XIV. Fejezet

Könyv- és folyóiratkiadás, az Akadémia vállalatai

46. §

(1) Az Akadémia a tudományos kutatások eredményeinek nyilvánosságra hozatala érdekében tervszerűen tudományos könyveket és folyóiratokat ad ki. Az osztályok könyv- és folyóiratkiadási tervét az elnökségi Könyv- és Folyóiratkiadó Bizottság javaslata alapján az elnökség hagyja jóvá. Az Akadémia könyv- és folyóiratkiadási tervének teljesítését az Akadémiai Kiadó útján biztosítja.

(2) Az Akadémia az egyes tudományos kutatási feladatok gyakorlati megvalósítása, valamint a tudományos kutatáshoz szükséges eszközök előállítása érdekében vállalatokat tart fenn.

XV. Fejezet

Vegyes intézkedések

47. §

Az Akadémiának azok a korábbi tagjai, akik az 1949. évben elfogadott alapszabályok alapján az Akadémia tanácskozó tagjaivá váltak, e címüket továbbra is használhatják.

48. §

(1) Az Akadémia alapszabályait a közgyűlés módosíthatja.

(2) Az alapszabályok módosítására az elnökségnek javaslatot tehet az Akadémia tíz olyan tagja, akiknek a közgyűlésen szavazati joguk van. Az elnökség a javaslatot véleményével együtt a közgyűlés elé terjeszti.

(3) Az alapszabályok módosításáról a közgyűlés csak akkor határozhat, ha a szavazati joggal rendelkező tagok fele jelen van. A módosítást elfogadó határozathoz a jelenlevők kétharmadnyi szótöbbsége szükséges.

49. §

A közgyűlés által elfogadott és a Magyar Forradalmi Munkás – Paraszt Kormány által jóváhagyott alapszabályok képezik az Akadémia szervezeti és működési szabályzatának alapját; ezt az elnökség hagyja jóvá.

(A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1960. évi 24. számú törvényerejű rendelet és a Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályai az 1960. évi közgyűlés után. Bp. 1960. MTA. 4 – 20. p.)

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA SZERVEZETI ÉS MŰKÖDÉSI SZABÁLYZATA

/1962/

I. Fejezet

A Magyar Tudományos Akadémia feladatai

1. §

(1) A Magyar Tudományos Akadémia (a továbbiakban: Akadémia) az 1960. évi 24. számú törvényerejű rendelet alapján a Magyar Népköztársaság legfelsőbb tudományos testülete, vezető szerepet tölt be a tudományos élet országos irányításában.¹

(2) Az Akadémia célja az, hogy — a dialektikus materializmus tudományos világnézete alapján — a tudományok valamennyi ágának művelésével és fejlesztésével, a tudományos munkálatok megszervezésével és támogatásával, továbbá a tudományos eredmények gyakorlati hasznosításának elősegítésével hozzájáruljon a Magyar Népköztársaság politikai, gazdasági és művelődési feladatainak megvalósításához, valamint a tudománynak a szocialista társadalmat építő népek és az egész emberiség érdekében szolgáló előrehaladásához.²

(3) Az Akadémia feladata a tudományok művelése, ennek érdekében a kutatások szervezése, irányítása és összehangolása, mind az elméleti és kísérleti alapkutatások, mind az alkalmazott tudományok körében folytatott elvi jellegű kutatások területén.³

(4) Az előző bekezdésekben meghatározott cél elérése és az ebből folyó feladatok ellátása érdekében az Akadémia mind saját keretében, mind az egyéb szerveknél folyó alapkutatásokra irányító befolyást gyakorol, ide értve a társadalomtudományokat, a természettudományokat (matematikát, fizikát, kémiát, biológiát), továbbá az alkalmazott tudományok (orvostudományok, agrártudományok, műszaki tudományok) területén folyó elvi jellegű kutatásokat.

(5) Az Akadémiának mint legfelsőbb tudományos testületnek a tevékenysége elsősorban a saját tudományos kutatóintézeteiben, kutatócsoportjaiban és a kutatólaboratóriumokban (a továbbiakban: kutatóintézmények) végzett kutatómunkában, továbbá az egyetemi tanszékek akadémiai támogatásában, egyéb intézményekben és tanszékeken a tudományos kutatómunka irányításában és egybehangolásában nyilvánul meg.⁴ Az Akadémia emellett részt vesz a tudományos kutatások országos irányításában és koordinálásában, továbbá — felkérésre vagy saját kezdeményezéséből — megalapozott tudományos véleménynyilvánítással, javaslatok kialakításával és egyéb tevőleges közreműködéssel segítséget nyújt a Magyar Forradalmi Munkás—Paraszt Kormány-nak, a Tudományos és Felsőoktatási Tanácsnak (a továbbiakban: TFT), a minisztériu-

moknak és az országos hatáskörű szervezeteknek, valamint a tudományos élet egyéb állami és társadalmi irányító szerveinek.⁵ Az Akadémia az említetteken túlmenően tudományos feladatokat vállal és teljesít. Az elméleti és kísérleti alap kutatások, valamint az alkalmazott tudományok elvi jellegű kutatásai tekintetében az Akadémia a minisztériumok és az országos hatáskörű szervek felügyelete alatt folyó kutatásokra is elvi módszertani befolyást gyakorol.⁶

(6) Az Akadémia irányító, egybehangoló és tervező tevékenységének ellátása érdekében együttműködik a minisztériumokkal, az egyéb országos hatáskörű szervezetekkel, illetőleg a hozzájuk tartozó tudományos és felsőoktatási intézményekkel anélkül, hogy ezek felügyeleti irányító jogát és kötelezettségét érintené.

(7) Az Akadémia szorosan együttműködik a TFT-vel. Különösen segíti a TFT-t a tudományos tervek kidolgozásában, továbbá a munkálatok egybehangolására és a távlati tudományos kutatási terv elkészítésére irányuló tevékenységében. Véleményt nyilvánít a TFT-nek a kutatási hálózat fejlesztési arányainak kidolgozását, az anyagi támogatások mértékének kialakítását, valamint a káderutánpótlás legfőbb kérdéseit illetően.

2. §

(1) Az Akadémia tevékenységének állami felügyeletét a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány látja el. A kormány felügyeleti jogkörében:

a) kijelöli azokat a feladatokat, amelyek az Akadémiára a tudományos élet irányításában hárulnak;

b) jóváhagyja az Akadémia szervezetét is tartalmazó, az Akadémia közgyűlése által elfogadott alapszabályokat;

c) ellenőrzi az Akadémiának a tudományos élet irányításában kifejtett tevékenységét.⁷

(2) A Magyar Népköztársaság az Akadémia működésével kapcsolatos személyi és dologi kiadások fedezetéről az állami költségvetésben külön fejezet alatt gondoskodik.⁸ Az Akadémia pénzügyi gazdálkodásában érvényesíti az erre vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket.

3. §

(1) Az Akadémia saját tudományos tervének megvalósítása érdekében kutatóintézményeket létesít; a bennük folyó tudományos kutatást irányítja.⁹

(2) A kutatóintézmények létesítésére nézve a jogszabályokban és a minisztertanács ügyrendjében foglalt rendelkezések az irányadók.

4. §

(1) Az Akadémia kutatási tervei alapján tudományos kutatást folytat a szervezetéhez tartozó kutatóintézményekben. Ezenkívül saját eszközeivel és saját szervezeti irányításával tudományos kutatást végezhet az egyetemi tanszékeken, továbbá az egyes minisztériumok felügyelete alá rendelt intézmények keretében is.¹⁰

(2) Az Akadémia a tudományos kutatások eredményeinek nyilvánosságra hozatala érdekében tudományos könyveket és folyóiratokat ad ki.¹¹ Az Akadémia könyv- és folyóiratkiadásának közvetlen irányító szerve a Könyv- és Folyóiratkiadó Bizottság (a továbbiakban: KFB).

(3) Az Akadémia tudományos céljai megvalósítása érdekében kongresszusokat, tudományos ülésszakokat, és egyéb tudományos előadásokat rendez, továbbá közremű-

ködik a magyar tudomány nemzetközi kapcsolatainak ápolásában és a nemzetközi tudományos szervezetekben való képviseletben.¹²

(4) Az Akadémia külföldi tudományos akadémiákkal és intézményekkel — elsősorban a Szovjetunió és a népi demokratikus országok akadémiaival és intézményeivel — kapcsolatot létesít és tart fenn, figyelemmel kíséri a tudományok fejlődését külföldön, és elősegíti a külföldi eredmények hazai felhasználását.

(5) A tudományos ismeretek terjesztése, valamint a kutatások és az általános művelődés előmozdítása érdekében az Akadémia könyvtárat tart fenn.¹³

(6) Az Akadémia a vállalati gazdálkodási rendben működő egységei útján a kutatómunkához szükséges tudományos szolgáltatásokat is biztosít.

5. §

(1) Az Akadémia — mint a Magyar Népköztársaság legfelsőbb tudományos testülete — a tudományok művelése és fejlesztése érdekében, különösen az elméleti és kísérleti alapkutatások tervezésével és művelésével, az egyetemi tanszékek akadémiai támogatásával, a kutatómunka egybehangolásával és irányításával az egész magyar tudományos életre kiterjedő elvi irányító, összehangoló és szervező tevékenységet fejt ki. Az Akadémia e feladatát egyrészt saját szerveivel, másrészt más tudományos intézményekkel és irányító szervekkel együttműködve látja el.

(2) Az Akadémia — saját tudományos tevékenységén túlmenően — az alábbi tudománypolitikai, illetőleg tudományszervezési feladatok megoldásában működik közre:

a) a hazai tudományos kutatás, illetőleg az egyes tudományágak fejlesztésére irányuló legfontosabb elméleti és gyakorlati jelentőségű alapkutatások fő irányelveinek megállapításában és ezek érvényesítésében;

b) a több évre szóló országos (távlati) tudományos kutatási terv és az országos tudományos tervek kidolgozásában;

c) a távlati népgazdasági tervezés megalapozását szolgáló — műszaki gazdasági tanulmányokra épített — tudományosan megalapozott fejlesztési irányelvek kialakításában;

d) a tudományos munkát végző személyek fejlődésének elősegítésében, tudományos munkájuk támogatásában;¹⁴

e) a szervezett tudósképzésben, a tudományos utánpótlás feltételeinek biztosításában;¹⁵

f) egyéb szervek által szervezett kongresszusok, felolvasóülések, tudományos ülésszakok és előadások tartásának előkészítésében;

g) az egyéni és a kollektív tudományos munka támogatásában, tudományos művek elkészítésére vonatkozó megbízások adásában, pályázatok kiírásában;¹⁶

h) a tudományos munkát végző személyek, a tudományos munkához szükséges eszközök, az országos jelentőségű eredmények és a folyamatban lévő tudományos kutatásokra vonatkozó adatok nyilvántartásában.

(3) Az Akadémia saját kezdeményezéséből, továbbá a kormány, a TFT, a minisztériumok és egyéb vezető állami és társadalmi szervek megkeresésére véleményt nyilvánít:

a) a népgazdasági tervek elkészítésével kapcsolatos kérdésekben;

b) a kutatási hálózat fejlesztési arányainak kidolgozásában, az anyagi támogatás mértékének kialakításában;

c) művelődéspolitikai kérdésekben, az egyetemi és főiskolai képzéssel kapcsolatos oktatási problémákban, valamint az egyetemi és főiskolai tanári, docensi állások betöltésére vonatkozó ügyekben;

d) egyéb főhatóságok felügyelete alá tartozó tudományos intézmények szervezése és megszüntetése ügyében; köteles véleményt nyilvánítani ezen intézmények vezető állásainak betöltése kérdésében;

e) mindazokban a fontos ügyekben, amelyek elvi tudományirányításra, valamint tudáspolitikai és tudányszervezési feladatokra vonatkoznak.

6. §

(1) Az Akadémia a tudományos és kulturális tevékenység fejlesztése, továbbá a kutatási eredményeknek társadalmi úton való terjesztése, valamint a tudományos munkát végzők szélesebb körének összefogása érdekében tudományos egyesületek és társaságok létesítését kezdeményezi vagy elősegíti; ilyeneket szervez és támogat, továbbá együttműködik az erre hivatott egyéb egyesületekkel és más társadalmi szervezetekkel.¹⁷

(2) Az Akadémia tudományos és anyagi támogatásban részesíti a szervezetéhez tartozó tudományos célú társaságokat, tevékenységük felett felügyeletet is gyakorol.¹⁸ Támogatja továbbá azoknak az egyesületeknek és társaságoknak a munkáját is, amelyek nem tartoznak ugyan az Akadémia felügyelete alá, de célkitűzéseik megfelelnek az előző bekezdésekben foglaltaknak.

II. Fejezet

A Magyar Tudományos Akadémia szervezete és működésének fő irányai

7. §

(1) Az Akadémia olyan tudományos testület, amely tudányszervezési és azzal összefüggésben államigazgatási funkciókat teljesít.

(2) Testületi tevékenységi körébe tartozik az érdemi tudományos irányításon túlmenően a tagok választása, jogaik és kötelességeik megállapítása, ezek érvényre juttatása, a tagok tudományos tevékenységének támogatása és ellenőrzése, továbbá az akadémiai szervek választása és működtetése.

(3) Az államigazgatási (főhatósági) hatáskört illetően az Akadémia az országos hatáskörű állami szervekkel esik egy tekintet alá és a hatályos államigazgatási szabályoknak megfelelően működik. Érvényt szerez az Akadémiát érintő jogszabályoknak, illetőleg a felsőbb rendelkezéseknek, továbbá ellátja a felügyelete alá tartozó intézmények igazgatását; hatáskörében rendelkezéseket hoz és utasításokat ad ki.

(4) Az Akadémia szervezete a következő:¹⁹

a) akadémiai szervek:

a központi akadémiai szervek és a tudományos osztályok akadémiai szervei;

b) hivatali szervek:

a központi hivatali szervek és a tudományos osztályok szakigazgatási szervei;

c) akadémiai intézmények.

(1) Az Akadémia mint tudományos testület egyesíti tagjai sorában a magyar tudomány kiemelkedő képviselőit és azokat a külföldi tudósokat, akik a tudomány területén különösen kiemelkedő érdemeket szereztek, illetőleg munkájukkal elősegítik a magyar tudomány fejlődését.

(2) Az Akadémia tagjai:
tiszteleti,
külső,
rendes és
levelező tagok.

A tagok számának meghatározása és választása az alapszabály 8., 9. és 10. §-ában foglalt szabályozás szerint történik.

(3) Az Akadémia elősegíti tagjai tudományos munkáját, és tagjai közreműködésével valósítja meg tudományos terveit, tudományszervezési feladatait.²⁰

(4) Az Akadémia tagjai számára lehetővé teszi – egyénileg vagy intézeti keretben – a tudományos kutatást, megkívánja tagjaitól, hogy tudományos munkát végezzenek, és részt vegyenek az Akadémia testületi és tudományszervező munkájában.

(5) A tagok jogai és kötelezettségei:

a) A tagoknak joguk van részt venni a tudományáguk szerinti tudományos osztály munkájában, az osztály testületi szerveinek javaslatokat előterjeszteni és megvitatásokat kérni.

b) A tagoknak joguk van megválasztott tisztségviselőként működni, tisztségüknek megfelelően részt venni az Akadémia központi szerveinek és tudományos osztályoknak ülésein, joguk van a javaslatok felett tanácskozni és szavazni.²¹

c) A tagok tagságuk minőségéhez képest használhatják: „a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti, külső, rendes és levelező tagja” megjelölést; a rendes tagot az „akadémikus” megjelölés is megilleti.²²

d) A rendes és a levelező tagoknak legfőbb kötelességük: műveljék és fejlesszék tudományágukat, mégpedig elsősorban saját, új eredményeket hozó tudományos kutatásokkal, vegyenek részt az Akadémia tudományszervező munkájában, a tudományos kérdések kollektív megoldásának szervezésében, az erre irányuló munkák tudományos vezetésében, valamint segítsék elő a tudományos eredmények gyakorlati felhasználását.²³

e) A rendes és a levelező tagok kötelesek részt venni az Akadémia közgyűlésén, az osztályüléseken, az osztályaik által rendezett előadóüléseken, ankétokon stb.²⁴

f) A rendes és levelező tagok kötelesek közreműködni a tudományos eredményeknek a népgazdaságban való hasznosítására irányuló rendelkezések megoldásában, továbbá a tudományos káderek színvonalának emelésére irányuló munkában, valamint az Akadémia különböző megbízásainak teljesítésében.

Azok, akiket rendes vagy levelező taggá választottak, a megválasztásuktól számított egy éven belül kötelesek székfoglaló értekezést előterjeszteni. Indokolt esetben az előterjesztésre az elnökség későbbi határidőt állapíthat meg.²⁵

(6) A rendes és a levelező tagok ebben a minőségükben, minden munkaviszonyuktól függetlenül külön akadémiai illetményben részesülnek.²⁶ Az Akadémia tiszteleti tagjait megilletik a rendes tagok jogai, azonban külön akadémiai illetményben nem részesülnek. Ez alól kivételek azok a tiszteleti tagok, akiket az Akadémia rendes vagy levelező tagjai közül választ.

9. §

(1) Az ellen a tag ellen, aki az akadémiai tagsággal járó kötelezettségeket súlyosan vagy ismételten megszegi, fegyelmi eljárást kell lefolytatni.²⁷ A fegyelmi eljárást az elnökségi tanács vagy saját elhatározásából, vagy az illetékes osztályvezetőség előterjesztése alapján rendeli el; az eljárás lefolytatására a vizsgálóbizottságot az Akadémia tag-

jai közül — legalább három taggal — az elnök jelöli ki. Az eljárás során a tagot meg kell hallgatni, és módot kell adni arra, hogy védekezését előterjessze.²⁸

(2) A fegyelmi határozatot az elnökségi tanács hozza, mely lehet:

a) írásbeli feddés;

b) az akadémiai tisztség viselésétől és egyes tagsággal járó jogok gyakorlásától meghatározott időre való eltiltás;

c) az akadémiai tagságának és az ezzel járó jogoknak meghatározott időre való felfüggesztése.²⁹

A b) és c) pontban meghatározott eltiltás, illetőleg felfüggesztés ideje legfeljebb két év lehet.

(3) A fegyelmi eljárást a megindítás elrendelésétől számított négy héten belül le kell folytatni és határozatot kell hozni. Ha az eljárás adataiból az állapítható meg, hogy a tag a tagságával járó kötelezettségeket nem szegte meg, a fegyelmi eljárást meg kell szüntetni. A fegyelmi határozatot, illetőleg a fegyelmi eljárás megszüntetésére vonatkozó értesítést — indokolással együtt — a taggal írásban kell közölni.

(4) A fegyelmi határozat ellen — a kézbesítéstől számított nyolc napon belül — az elnökséghez lehet fellebbezni; a fellebbezésnek a fegyelmi határozat végrehajtására halasztó hatálya van.³⁰

10. §

(1) Az elnökség az illetékes osztályülés előterjesztésére kizárhatja az Akadémia tagjai közül azt, aki olyan magatartást tanúsít, amely őt a tagságra méltatlanná teszi. Az osztályülés előterjesztéséről a jelenlevő elnökségi tagok szótöbbséggel, titkos szavazással döntenek. Az elnökség a határozathozatal előtt a lehetőséghez képest alkalmat ad az érdekelt tagnak írásbeli vagy szóbeli nyilatkozat tételére.

(2) A kizárt tag az elnökség határozata ellen a közgyűléshez fellebbezhet, a fellebbezés elintézéséig azonban tagsági jogait nem gyakorolhatja.

11. §

Az akadémiai tagság megszűnik a tagnak a tagságról való lemondásával, a tagok közül való kizárással, illetőleg a tag halálával.

12. §

(1) Az akadémiai szervek vagy az Akadémia egészére kiterjedő hatáskörű központi szervek, vagy az egyes tudományágak szerint szervezett tudományos osztályok szervei. A szerv élén vezető áll.

(2) a) A központi akadémiai szervek:

a közgyűlés,

az elnökség, az elnökségi tanács,

az elnökségi bizottságok.

b) A központi akadémiai szervek vezetői:

az elnök,

az alelnökök,

a főtitkár,

a főtitkárhelyettesek,

az elnökségi bizottságok elnökei.

(3) a) A tudományos osztályok akadémiai szervei:

az osztályülés,

az osztályvezetőség,

a tudományos bizottságok.

b) A tudományos osztályok akadémiai szerveinek vezetői:

az osztálytitkár,

az osztálytitkárhelyettes,

a tudományos bizottságok elnökei.³¹

(4) Az Akadémia tudományos osztályai:

I. Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya,

II. Társadalmi-Történeti Tudományok Osztálya,

III. Matematikai és Fizikai Tudományok Osztálya,

IV. Agrártudományok Osztálya,

V. Orvosi Tudományok Osztálya,

VI. Műszaki Tudományok Osztálya,

VII. Kémiai Tudományok Osztálya,

VIII. Biológiai Tudományok Osztálya.³²

Az osztályvezetőségek javaslatára az Akadémia elnöksége a tudományos osztályokon belül egyes tudománysszakokra csoportokat szervezhet, megállapíthatja feladatukat, valamint működésük körét, és megbízza a csoportok vezetőit.³³ A közgyűlés kivételesen – a feladat és működési kör meghatározásával – önálló csoportot is létesíthet. Az ilyen csoport tudományterületén tudományos osztály jelleggel működik, feladatait az elnökség határozza meg.³⁴

(5) Új tudományos osztály létesítéséhez vagy valamely tudománynak más tudományos osztály keretébe történő átszervezéséhez a közgyűlés határozata szükséges.³⁵

(6) Az akadémiai szervek választás, megbízás vagy felkérés alapján működnek. Tagjaik, illetőleg a tisztséget betöltők az elnökségtől megállapított külön tiszteletdíj ellenében vagy anélkül, az általuk élvezett akadémiai illetmény alapján, munkaviszonyon kívül végzik feladataikat.

(7) Az Akadémia szervei – az Akadémia jellegének és feladatának megfelelően – testületi szervek; tevékenységüket a testületekre vonatkozó elveknek és követelményeknek megfelelően végzik. Az akadémiai szervek vezetői és tisztségviselői a rájuk ruházott hatáskörben és feladataik teljesítésében egyszemélyi felelősséggel járnak el. Az akadémiai vezetés minden elvi jelentőségű vagy általános kihatású kérdésében – személyi, gazdasági és szervezeti kérdésekben is – a vezető testületnek, az elnökségnek vagy az elnökségi tanácsnak kell állást foglalnia, illetőleg határoznia abban az esetben is, ha a döntés egyéni intézkedés formájában (elnöki utasítás vagy főtitkári rendelkezés) kerül kiadásra.

a) Az Akadémia központi szervei (elnökség, elnökségi tanács, elnökségi bizottságok) és a tudományos osztályok akadémiai szervei (osztályülés, osztályvezetőség, tudományos bizottságok) az Akadémiáról szóló törvényerejű rendelet, továbbá az Akadémia alapszabályai és a jelen szervezeti és működési szabályzat alapján kifejtett működésükért felelősek a felsőbb testületi szerveknek.

b) Az akadémiai szervek vezetői, illetőleg tisztségviselői a megfelelő akadémiai testületi szerveknek, valamint a felsőbb akadémiai szervek vezetőinek egyénileg felelősek az alapszabályok és a jelen szervezeti és működési szabályzat által hatáskörükbe utalt ügyek viteléért, valamint az illetékes akadémiai testületi szervek határozatainak megvalósításáért.

c) Az akadémiai szervek vezetői és tisztségviselői (elnök, alelnök, főtitkár, főtitkár-helyettesek, elnökségi bizottságok elnökei, osztálytitkárok és osztálytitkár-helyettesek) egyénileg felelősek a hatáskörükbe tartozó költségvetési, gazdálkodási, munkajogi és egyéb igazgatási intézkedéseikért.

13. §

(1) Az Akadémia testületi és tudományszervezési feladatait, illetőleg funkcióit — az akadémiai szervek ilyen irányú tevékenysége mellett — a hivatali szervek közreműködésével, illetőleg azok útján látja el.³⁶ Az Akadémia hivatali szervei részint központi hivatali, másrészt a tudományos osztályokon működő szakigazgatási szervek.³⁷

A központi hivatali szervek:

az Elnökségi Titkárság,

a Személyzeti Osztály,

a Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya,

a Terv- és Pénzügyi Titkárság.

A tudományos osztályok szakigazgatási (hivatali) szervei: a szaktitkárságok.³⁸

(2) A hivatali szervek vezetői és dolgozói az államigazgatásban érvényes jogszabályoknak megfelelően, munkaviszony alapján, a közszolgálati alkalmazottakra vonatkozó előírások szerint vesznek részt az Akadémia munkájában. Ennek megfelelően általában az államigazgatási szervek körében érvényes alá- és fölérendeltségi viszonyban állnak. Az állami szervekre vonatkozó szabályok szerint meghatározott egyéni felclősséggel járnak el, azzal a különbséggel, hogy előkészítő, végrehajtó és ügyintéző tevékenységüket egyrészt a felettes akadémiai tisztség betöltője irányítja, másrészt munkájukban kötelesek az akadémiai vezető testületek határozatait figyelembe venni. Munkaviszonyuk tekintetében az általános jogszabályi rendelkezések az irányadók.

(3) Az Akadémia hivatali szerveinek irányítása általában az államigazgatási szabályoknak megfelelően az alábbi sajátosságok szerint történik.

a) Az Akadémiának — mint országos hatáskörű szervnek — miniszteri hatáskörbe tartozó legfelsőbb irányítását és képviselét az elnök látja el.³⁹ Az elnök az Akadémiának mint államigazgatási szervnek egyszemélyi felelős vezetője.

b) A központi hivatali szervek a főtitkár közvetlen irányításával és felügyeletével működnek.⁴⁰ A főtitkár-helyettesek az elnökségtől meghatározott feladatkörben — mint a főtitkár helyettesei — a főtitkár irányító és felügyeleti hatáskörében járnak el. Az Elnökségi Titkárság vezetője a főtitkár átruházott hatáskörében ellátja a hivatali szervek adminisztratív munkájának irányítását, összehangolja a központi hivatali és az osztályok szakigazgatási szerveinek munkáját, továbbá intézkedik az Akadémia belső működésére vonatkozó általános ügyviteli és adminisztratív kérdésekben, ilyen ügyekben más főhatóságoknál képviseli az Akadémiát.⁴¹

c) Az osztálytitkárok az akadémiai tisztségükből folyó tudományos irányító és szervező hatáskörük mellett a tudományos osztályok szaktitkárságának vezetői.⁴² E hatáskörükben a minisztériumi igazgatóságok vezetőire vonatkozó szabályok szerint felelősek az irányításuk alá tartozó szaktitkárság, valamint a tudományos osztály felügyelete alá tartozó akadémiai intézmények működéséért. Közvetlen felettesük igazgatási vonatkozásban a főtitkár. Az osztálytitkárt akadályoztatása esetén az osztálytitkár által erre felkért teljes jogú osztályvezetőségi tag helyettesíti. Az osztálytitkár-helyettes az osztálytitkár által adott eseti, vagy általános jellegű megbízások körében jár el.

(4) Az Akadémia hivatali szervei különböző hatáskörben működnek:

- a) az Akadémia testületi tevékenysége körében az akadémiai szervek számára általában előkészítő munkát végeznek és közreműködnek a határozatok végrehajtásában;⁴³
- b) az akadémiai intézmények működtetése és igazgatása tekintetében javaslatot tesznek az akadémiai szerveknek határozatok hozatalára és utasítások kiadására; e szervek döntése, továbbá az átruházott főfelügyeleti hatáskör alapján az általános államigazgatási szabályok szerint felelősen intézkednek.

14. §

(1) Az akadémiai feladatok megoldását közvetlenül – akadémiai szervezetben és akadémiai eszközökkel – az Akadémia felügyelete alá tartozó intézmények szolgálják.⁴⁴

Ezek:

- a) tudományos kutatóintézmények (kutatóintézetek, kutatócsoportok, kutatólaboratóriumok);⁴⁵
- b) egyéb költségvetésben működő intézmények, továbbá a vállalatok;⁴⁶
- c) minisztériumok vagy országos hatáskörű szervek irányítása alá tartozó, de az Akadémiától támogatásban részesített szervek;
- d) tudományos egyesületek és társaságok.⁴⁷

(2) Az akadémiai intézmények főfelügyeletét az elnökség, illetőleg annak képviseletében az elnök látja el.⁴⁸ Az elnök a főfelügyeleti jogkört a főtitkár, illetőleg a szervezeti és működési szabályzat szerint az akadémiai szervek vezetői útján gyakorolja.

(3) Az akadémiai intézmények közvetlen irányítása, illetőleg felügyelete a tudományos osztályok akadémiai és szakigazgatási (hivatali) szerveinek hatáskörébe tartozik, kivételesen az elnökség ettől eltérően is intézkedhet.

(4) A vállalatok közvetlen irányítása és felügyelete az illetékes elnökségi bizottságok (KFB, KUTESZ), illetőleg az érdekelt osztályvezetőség feladatkörébe tartozik.

III. Fejezet

Az akadémiai szervek és vezetőik

Az Akadémia központi szervei

15. §

(1) A közgyűlés az Akadémia legfőbb szerve.⁴⁹

(2) A közgyűlésen az Akadémia tiszteleti és rendes tagjai szavazati joggal, levelező és külső tagjai pedig tanácskozási és indítványozási joggal vesznek részt. Az elnökség, valamint az osztályvezetőségek tagjainak akkor is van szavazati joguk, ha levelező tagok. A rendes és a levelező tagok résztvétele a közgyűlésen a tagságból folyó kötelezettség.⁵⁰

(3) Rendes közgyűlést évente egyszer kell tartani. Abban az évben, amikor az Akadémia naggyűlést rendez, a közgyűlést ennek keretében kell megtartani. Az elnökség egyébként közgyűlést bármikor összehívhat. Az Akadémia tagjai egyharmadának írásbeli javaslatára az elnökség a közgyűlést köteles összehívni.⁵¹ Az elnökség közgyűlési

beszámolóját nyilvános ülésen kell előadni, a beszámolót a közgyűlés zárt ülésén vitatja meg és itt hoz határozatokat.

(4) A közgyűlést az Akadémia elnöksége hívja össze, javaslatot tesz a napirendre, gondoskodik az előterjesztések és a határozati javaslatok elkészítéséről. A közgyűlés összehívásáról az elnökség – a napirend közlésével – tájékoztatja a tudományos osztályokat. A meghívót – tárgysorozattal, szükség szerint az előterjesztésekkel és a határozati javaslatokkal együtt – az Akadémia elnöke előzetesen megküldi a tagoknak.

(5) A közgyűlést az Akadémia elnöke vezeti.⁵² Az elnök akadályoztatása esetén a közgyűlést az elnökségtől kijelölt alelnök, ha pedig az alelnökök is akadályoztatva vannak, az az elnökségi tag vezeti, akit az elnökség ezzel megbízza.⁵³ Az elnökség a közgyűlésnek vagy egy részének vezetésével alelnököt megbízhat.

(6) A közgyűlésen a tagok javaslatot tehetnek a napirend kibővítésére vagy megváltoztatására. A napirend elfogadása vagy megváltoztatása kérdésében a tagok szótöbbséggel határoznak.

(7) A közgyűlés hatáskörébe tartozik:

a) az Akadémia egész működésére vonatkozó fő irányelvek meghatározása, a tudománypolitikai célok kitűzése;⁵⁴

b) az Akadémia munkájára, a tudományos tervnek és ennek végrehajtását elősegítő gazdasági terveknek teljesítésére vonatkozó, a főtitkártól előterjesztett elnökségi beszámoló megvitatása és jóváhagyása;⁵⁵

c) az országos távlati tudományos terv fő irányelveinek megvitatása és véleményezése;

d) az Akadémia alapszabályának megállapítása, illetőleg módosítása;⁵⁶

e) az elnöknek, az alelnököknek, a főtitkárnak, a főtitkárhelyetteseknek és az elnökség tagjainak megválasztása, illetőleg felmentése;⁵⁷

f) új tagok választása;⁵⁸

g) az elnökség kizáró határozatai elleni fellebbezések elbírálása;⁵⁹

h) határozathozatal mindazokban az ügyekben, amelyeket az elnökség a közgyűlés elé terjeszt.⁶⁰

(8) A közgyűlés az alelnököt és az alelnököket az Akadémia belföldi tiszteleti és rendes, a főtitkárt és a főtitkárhelyetteseket az Akadémia rendes vagy levelező tagjai sorából választja. Elnökségi tagokká tiszteleti, rendes és levelező tagok választhatók.⁶¹

(9) Az előző bekezdésben felsorolt tisztségviselők megválasztása három évre szól, jelölésükre a közgyűlés a szavazásra jogosult tagok sorából öttagú jelölő bizottságot küld ki.⁶²

(10) A közgyűlés akkor határozatképes, ha a szavazásra jogosult tagok számának felét meghaladó többsége jelen van. Határozatképtelenség esetén tizenöt napon belül az eredeti napirenddel újabb közgyűlést kell összehívni; ez a megjelent tagok számára való tekintet nélkül határozatképes.⁶³ Az alapszabály módosításáról a közgyűlés akkor határozhat, ha a szavazati joggal rendelkező tagok számának felét meghaladó többsége jelen van; a módosítást elfogadó határozathoz kétharmadnyi szótöbbség szükséges.⁶⁴

(11) A közgyűlés általában nyílt szavazással, egyszerű szótöbbséggel hozza határozatait. Szavazategyenlőség esetében az elnök dönt. A közgyűlés titkos szavazással választja a tagokat, valamint a (7) bekezdés e) pontjában felsorolt tisztségviselőket, továbbá titkosan szavaz tagok kizárásnak kérdésében. A tagok választásához és kizárásához is a szavazásra jogosultak szótöbbsége szükséges.⁶⁵ A közgyűlésről jegyzőkönyvet kell készíteni, amelyet a közgyűlés által kijelölt két tag hitelesít.

(12) Az elnököt tisztségében a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa, az alelnököket és a főtitkárt a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány erősíti meg.⁶⁶

16. §

(1) Az Akadémia állandó és folyamatos működését, továbbá az akadémiai szervek munkáját az elnökség irányítja.⁶⁷

(2) Az elnökség tagjai: az elnök, az alelnökök, a főtitkár, a főtitkárhelyettesek, az osztálytitkárok és a választott elnökségi tagok.⁶⁸ Az elnökség a munkáját valamennyi tagjának együttes felelőssége mellett végzi.

(3) Az elnökség hatáskörébe tartozik:

a) a közgyűlés előkészítése, az Akadémia működéséről szóló közgyűlési beszámoló jóváhagyása;⁶⁹

b) a közgyűlés határozatainak végrehajtása, illetőleg a végrehajtásról való gondoskodás;⁷⁰

c) két közgyűlés közötti időben az Akadémia munkájának elvi irányítása;

d) a tudományos osztályok tudományos terveinek kialakításához a fő irányelvek meghatározása, a tervekről szóló beszámolók megvitatása;

e) a tudományos osztályok működésének felügyelete, különös tekintettel terveiknek és a tervek teljesítésének felülvizsgálatára;⁷¹

f) az osztályvezetőségek és az osztálytitkárok (osztálytitkárhelyettesek) választásának jóváhagyása;⁷²

g) a tudományos terveknek és általában az Akadémia feladatainak megvalósításához szükséges személyi és anyagi szükségletek mértékének kialakítása és a jóváhagyott kereteknek az egyes tudományterületek és akadémiai szervek közötti felosztása;⁷³

h) a pályadíj és ösztöndíj, valamint az Akadémia jutalmazási rendszerének kialakítása; akadémiai aranyérem, illetőleg akadémiai jutalom odaítélése;

i) a főtitkárhelyettesek feladatának és hatáskörének meghatározása;⁷⁴

j) az elnökségi tanács fegyelmi határozatai elleni fellebbezések elbírálása;⁷⁵

k) az Akadémia szervezeti és működési szabályzatának jóváhagyása.⁷⁶

(4) Az elnökség gondoskodik az Akadémia központi folyóiratának, a „Magyar Tudomány”-nak szerkesztéséről és kiadásáról.

(5) Az elnökség az előző bekezdésekben foglalt hatásköre alapján saját kezdeményezéséből vagy megkeresésre véleményt nyilvánít a kormánynak, a TFT-nek, a minisztériumoknak és egyéb országos hatáskörű állami vagy társadalmi szervezeteknek fontos tudományos, tudománypolitikai, tudományos szervezési és népgazdasági kérdésekben.⁷⁷ Az elnökség e hatáskörét esetenként – meghatározott körben – az osztályvezetőségek útján is gyakorolhatja.

(6) A két közgyűlés közötti időszakban a közgyűlés hatáskörét az alapszabály 16. §-ának c) – g) pontjaiban foglaltak kivételével az elnökség gyakorolja.⁷⁸

(7) Az elnökség jóváhagyott munkaterv alapján működik. Ismétlődő munkaprogramja során megvitatja és elbírálja

a) a főtitkárnak a két elnökségi ülés közötti időszakra vonatkozó beszámolóját;

b) az Akadémia éves tudományos tervének fő irányvonalát;

c) a kádermunkára és a személyi ügyekre vonatkozó előterjesztéseket;

d) az elnökségi tanács, a tudományos osztályok, az elnökségi bizottságok és az intézmények munkájára vonatkozó beszámolókat;

e) az intézmények, a tudományos egyesületek és társaságok létesítésére, átszervezésére vagy megszüntetésére vonatkozó előterjesztéseket, tudományos irányításuk és ellenőrzésük módszerét;

f) a kutatóintézmények munkatervének olyan lényeges témáit, amelyek a tudomány egésze szempontjából jelentősek;

g) a vállalatok irányításának, feladatkörének, szervezetének, továbbá távlati és éves terveinek meghatározására vonatkozó előterjesztéseket; a vállalatok gazdálkodásáról szóló beszámolókat;

h) az Akadémia éves gazdasági tervét;

i) a nemzetközi kapcsolatokat érintő kérdéseket, a nemzetközi tudományos kapcsolatok fejlesztését, az egyéb akadémiákkal kötött egyezményeket, továbbá a nemzetközi tárgyalásokon részt vevő személyekre irányuló javaslatokat;

j) a KFB által előterjesztett és az Akadémia könyv- és folyóiratkiadásra vonatkozó elvi és gyakorlati javaslatokat, a könyv- és folyóiratkiadási tervet;

k) a kongresszusok, a konferenciák tervét és tematikáját;

l) a nagygyűlés tematikáját és programját, az új akadémiai tagok (tisztelési, külső, rendes és levelező tagok) jelölését, az alapszabálytervezeteket és a módosításra irányuló javaslatokat;

m) a TMB beszámolóját, a tudományos minősítési és az aspiranturaügyeket;

n) az elnökségi bizottságok feladatuk szerinti működését, irányító és ellenőrző tevékenységüket, a bizottsági tagsági helyek betöltésére vonatkozó javaslatokat, illetőleg a bizottsági tagok újraválasztását (visszahívását);

o) a Kossuth-díjak odaítélésére és kitüntetések adományozására vonatkozó javaslatokat;

p) az akadémiai aranyéremre és elnökségi jutalomra irányuló személyi előterjesztéseket.

(8) Az elnökség — július és augusztus kivételével — havonta legalább egy ülést tart. Az elnökség üléséről az elnökség tagjait a meghívóval (napirenddel), az ahhoz csatolt előterjesztésekkel és határozati javaslatokkal együtt kellő időben értesíteni kell. Az ülést az elnök hívja össze.⁷⁹ Az elnökség akkor határozatképes, ha az ülésen tagjai számának felét meghaladó többsége jelen van.

(9) Az elnökség általában nyíltan szavaz, de úgy is határozhat, hogy titkos szavazásra kéri fel tagjait. A határozathozatalhoz egyszerű szótöbbség szükséges; szavazategyenlőség esetén az elnök dönt.⁸⁰

(10) Az elnökség — kivéve a közgyűlés hatáskörébe tartozó ügyeket — bármely ügyet hatáskörébe vonhat, megtárgyalhat és határozatokat hozhat. Az elnökség különösen fontos kérdések megvitatására, illetőleg az Akadémia álláspontjának kialakítására a tagokat együttes ülésre hívhatja össze.

(11) Az elnökség üléséről jegyzőkönyvet kell felvenni, abban fel kell tüntetni a tárgyalt napirend főbb megállapításait, a jegyzőkönyvhöz csatolni kell a hozott határozatokat. A jegyzőkönyvet két felkért elnökségi tag hitelesíti. Az elnök a határozatokat megküldi az elnökség tagjainak és a tudományos osztályoknak.

17. §

(1) Az elnök, az alelnökök, a főtítkárs és a főtítkárhelyettesek alkotják az Akadémia elnökségi tanácsát.⁸¹

(2) Az elnökségi tanács

a) gyakorolja két elnökségi ülés közötti időszakban — az alapszabály 20. § (1) bek. h) pontjában foglaltak kivételével — az elnökség hatáskörét;⁸²

b) előkészíti és megtárgyalja az elnökség elé kerülő fontosabb előterjesztéseket és javaslatokat;⁸³

c) az elnök vagy a főtitkár kérésére véleményt nyilvánít a hatáskörükbe tartozó ügyekben.⁸⁴

(3) Az elnökségi tanács tagjai útján figyelemmel kíséri a tudományos osztályok munkáját és segíti az osztályvezetőségeket a tudományos osztályok irányításában. Az elnökségi tanács tagjainak e feladatköre nem adminisztratív felügyelet, hanem közvetlen személyes tájékozódás, és szükség szerint segítségnyújtás általában a tudományos osztályok ügyeiben, az osztályhoz tartozó intézmények problémáiban, továbbá a tudományos utánpótlás személyi kérdéseiben. Minden olyan ügyben, amelynek eldöntése vagy jóváhagyása az elnökség hatáskörébe tartozik, az elnökségi tanács megbízott tagja előzetesen részt vesz az előkészítésben, és az elnökség határozatainak, illetőleg állásfoglalásainak helyes kialakítását a tudományos osztály helyzetének, problémáinak részletes ismeretével segíti elő.

(4) Az elnökségi tanács ülést általában két elnökségi ülés között, de legalább havonta egyszer tartja.⁸⁵ Az ülést az elnök hívja össze.⁸⁶ Az elnökségi tanács akkor határozatképes, ha az ülésen tagjai számának felét meghaladó többsége jelen van. Az elnök a tanács tagjait a napirenddel és a hozzá csatolt előterjesztésekkel, határozati javaslatokkal értesíti az ülés összehívásáról.

(5) Az elnökségi tanács határozatait az elnökség nevében általában nyílt szavazással, egyszerű szótöbbséggel hozza; szavazategyenlőség esetén az elnök dönt.⁸⁷ Az elnök a tanács határozata alapján titkos szavazást is elrendelhet. Az elnökségi tanács az elnökség következő ülésén beszámol végzett munkájáról.⁸⁸

(6) Az elnökségi tanács határozatairól az elnök tájékoztatja az elnökség tagjait és a tudományos osztályokat.

18. §

(1) Az elnökségi tanács határozatai is elnökségi határozatok. Az elnökség határozatainak végrehajtásáról az elnök a főtitkár útján gondoskodik. A határozatok szövegét a jegyzőkönyv alapján a főtitkár előterjesztésére az elnök állapítja meg; a határozatok az elnök és a főtitkár aláírásával válnak végrehajthatókká. A határozatokat a főtitkár az elnökségi titkárság vezetőjével nyilvántartatja, szükség szerint gondoskodik nyilvános közzétételükről, illetőleg a hozott határozatok alapján elnöki utasítások készítéséről.

(2) A többségi határozattal (szavazással) egyet nem értő tag az ülésen kérheti, hogy álláspontját, indokaival együtt vegyék be a jegyzőkönyvbe. Az ellenvélemény bejelentése nem érinti a határozat végrehajtását.

19. §

(1) Az elnökség egyes tudományos kérdések vizsgálatára, további akadémiai feladatok rendszeres vagy esetenkénti ellátására bizottságokat szervezhet és küldhet ki. Rendszeres feladatot állandó, egyes konkrét megbízást eseti elnökségi bizottság lát el.

(2) Az elnökségi bizottságok közvetlenül az elnökség irányítása és ellenőrzése alá tartoznak.⁸⁹

(3) Az elnökségi bizottságok működése kiterjedhet:

a) elvi tudományos tevékenységre, véleménynyilvánításra és javaslatlételre;

b) igazgatási feladatok ellátására.

Az elnökség határozata alapján – az elnökségi bizottságok átmenetileg – osztályvezetőségi feladatokat is elláthatnak. Az elnökségi bizottságok közül a KFB hatáskörébe az Akadémiai Kiadó és az Akadémiai Nyomda tartozik, a KUTESZ Elnökségi Bizottság hatásköre a Kutatási Eszközöket Kivitelező Vállalat közvetlen szakirányítására terjed ki.

(4) Az elnökségi bizottságok elnökből, titkárból és tagokból állanak, akiket általában három évi időtartamra az Akadémia elnöke bíz meg.⁹⁰ A bizottság elnöke az Akadémia rendes vagy levelező tagja. A bizottság munkájáért a bizottság elnöke felelős.⁹¹ A bizottság munkájába szakértők is bevonhatók.

(5) Azok az elnökségi bizottságok, amelyeknek hatásköre irányító és ellenőrző tevékenységre is kiterjed, munkájukról beszámolnak az elnökségnek. Működésüket az Akadémia elnöke által jóváhagyott ügyrend alapján végzik.

(6) Elnökségi bizottság akkor határozatképes, ha az ülésen tagjai számának felét meghaladó többsége jelen van. Az elnökségi bizottságok határozataikat, illetőleg állásfoglalásaikat általában nyílt szavazással egyszerű szótöbbséggel hozzák, illetőleg aláírják ki. Szavazategyenlőség esetén az elnök dönt. Az elnök a bizottság határozata alapján titkos szavazást is elrendelhet. Az elnökségi bizottságok állásfoglalásaikat, illetőleg javaslataikat jóváhagyás céljából az elnökség elé terjesztik.

A központi akadémiai szervek vezetői

20. §

(1) A központi akadémiai szervek vezetői: az elnök, az alelnökök, a főtítkár, a főtítkárhelyettesek és az elnökségi bizottságok elnökei.

(2) A központi akadémiai szervek vezetői egyszemélyi felelősséggel végzik a testületi munkából rájuk háruló feladatokat és a határozatok végrehajtásának érdekében gazdálkodási, munkajogi és adminisztratív munkájukat. E kettősségnek megfelelően egyrészt gondoskodnak a testületi szervek működéséről, a hozott határozatok végrehajtásáról, egyénileg képviselik az illetékességüknek megfelelő akadémiai szervet, másrészt a szerv képviseletében pénzügyi gazdálkodást folytatnak, munkajogi és egyéb vonatkozású intézkedéseket fogantatosítanak, a kutatóintézmények felett főfelügyeleti, illetőleg felügyeleti jogkört gyakorolnak. E kettős feladat szakigazgatási, továbbá adminisztratív végrehajtását általában a hivatali szervek útján biztosítják.

(3) A központi akadémiai szervek vezetői azon túlmenően, hogy érvényt szereznek a testületi szervektől hozott határozatoknak, kötelesek kezdeményezni, és javaslatok készítésével elősegíteni olyan határozatok hozatalát, amelyek révén az Akadémia mint legfelsőbb tudományos testület mind tökéletesebben valósítja meg irányító, tudománypolitikai, tudományfejlesztési és tudományszervezési célkitűzéseit.

21. §

(1) Az Akadémia munkáját az elnök irányítja.⁹²

(2) Az elnök hatáskörébe tartozik

a) az Akadémia képviselete;

b) a közgyűlésnek, az elnökségi és az elnökségi tanácsi ülésnek a vezetése;

c) az Akadémiától az állami vagy egyéb szervekhez benyújtandó jelentések, javaslatok előterjesztése, a különböző szervektől érkező megkeresések és megbízások intézése;

d) az elnökség képviselőiben az Akadémia kutatóintézményei, az Akadémia hivatali szervei, a tudományos egyesületek és társaságok, valamint vállalatok felett a főfelügyelet ellátása;

e) a tudományos kutatóintézetek (kutatócsoportok, kutatólaboratóriumok, az Akadémiai Könyvtár) igazgatóinak, igazgatóhelyetteseinek, valamint ezen szervek gazdasági vezetőinek, valamint az akadémiai Elnökségi Titkárság, a Terv- és Pénzügyi Titkárság, a Személyzeti és Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya vezetőinek, a szaktitkároknak, a TMB Titkársága vezetőjének, a főrevizoroknak és a revizoroknak kinevezése (alkalmazása, megbízása, felmentése), ezek felett a fegyelmi jogkör gyakorlása;

f) az elnökségi bizottságok elnökeinek, titkárainak és tagjainak, továbbá az osztályhoz tartozó tudományos bizottságok elnökeinek, valamint az intézetek tudományos tanácsa elnökeinek és tagjainak megbízása;

g) a tudományos kutatóintézményeknek és az Akadémia hivatali szerveinek vezetői és dolgozói részére két hónapnál hosszabb időtartamú rendkívüli szabadság engedélyezése;

h) javaslatétel kitüntetésekre, továbbá kitüntető jelvények és jutalmak adományozása;

i) a tagok fegyelmi ügyében vizsgálóbizottság kijelölése;

j) az Akadémia egyes szervezeti egységei ügyrendjének megállapítása, valamint az osztályvezetőségek javaslatai alapján az Akadémia kutatóintézményei szervezeti szabályzatának és az Akadémia felügyelete alá tartozó egyesületek és társaságok alapszabályainak, illetőleg azok módosításának elbírálása és jóváhagyása.⁹³

(3) Az elnök – kivéve a közgyűlés és az elnökség hatáskörébe tartozó ügyeket – az Akadémia igazgatási körébe tartozó bármely ügyet saját hatáskörébe vonhat, ezekben az intézkedést és a döntést magának tarthatja fenn.⁹⁴

(4) Az elnök általában a főtitkár útján intézkedik. Az Akadémia egészére vonatkozó kötelezettségvállalási és utalványozási jogkört az elnök személyesen vagy a főtitkár útján gyakorolja. A hatáskörébe tartozó, illetőleg a hatáskörébe vont feladatok vagy ügyek elintézésére egyes szervek vezetőinek közvetlen megbízást is adhat. Ezekben az ügyekben intézkedésre a feladat ellátásával megbízott személy jogosult, a végrehajtás ellenőrzését azonban az elnök maga vagy megbízásából a főtitkár gyakorolja.

(5) Az elnök szociális és jóléti vonatkozású intézkedéseiben a Szociális és Jóléti Bizottság javaslataira támaszkodik.

22. §

(1) Az elnököt akadályoztatása esetén állandó helyettesítési jelleggel az elnökségtől kijelölt alelnök helyettesíti.⁹⁵ Az elnök helyettesítésével – meghatározott feladatok ellátására – bármelyik alelnököt megbízhatja. Az alelnökök ezekben az esetekben az elnök hatáskörébe járnak el, és döntési joggal is rendelkeznek.

(2) Az alelnökök képviselik az Akadémiát az elnök által külön meghatározott esetekben (pl. főhatóságoknál rendezett tárcaszintű értekezleteken, tudományos, szakmai vagy egyéb jellegű rendezvényeken stb.).

(3) Az alelnökök feladata az, hogy közreműködésükkel segítséget nyújtsanak az osztályvezetőségeknek a tudományos osztályok irányításában, továbbá az osztályok hely-

zetének, problémáinak részletes ismerete alapján elősegítsék az elnökség határozatainak, állásfoglalásainak kialakítását.

(4) Azt az alelnököt, aki munkája ellátásában akadályoztatva van, az elnök által kijelölt másik alelnök helyettesíti.⁹⁶

23. §

(1) A főtítkár az Akadémia elnökségének irányításával érvényesíti a közgyűlés, az elnökség és az elnökségi tanács határozatait a tudományos osztályok munkájában, továbbá irányítja a központi hivatali szervek munkáját.⁹⁷

(2) A főtítkár

a) képviseli az elnöktől reá ruházott hatáskörben az Akadémiát;
b) gondoskodik az Akadémia tudományos tervének elkészítéséről, intézkedik annak végrehajtásáról, felelős az Akadémia gazdálkodásáért;

c) előkészíti az elnökségi és az elnökségi tanácsi ülések napirendjét;

d) biztosítja a közgyűlés, az elnökségi és az elnökségi tanács határozatainak végrehajtását, kiadja a végrehajtáshoz szükséges utasításokat és intézkedéseket, a határozatok végrehajtásáról beszámol az illetékes akadémiai szerveknek;

e) az elnöktől reá ruházott hatáskörben felügyeletet gyakorol az akadémiai intézmények felett, és irányítja őket;

f) kinevezi a tudományos kutatóintézmények tudományos osztályvezetőit, az Akadémia hivatali szervei I. vezetői és II. ügyintézők állománycsoportjába tartozó dolgozókat (kivéve azokat, akiknek kinevezését az Akadémia elnöke magának tartotta fenn), és fegyelmi jogkört gyakorol felettük;

g) a tudományos kutatóintézmények vezetői és dolgozói részére egy hónapnál hosszabb, de két hónapot meg nem haladó időre rendkívüli és hat hónapon túli időre fizetés nélküli szabadságot; az Akadémia hivatali szerveinek vezetői és dolgozói részére három naptól két hónapig terjedő időre rendkívüli és három hónapon túli időre fizetés nélküli szabadságot engedélyez;

h) a hivatali dolgozók részére tanulmányút céljára szabadságot és annak idejére illetményt állapít meg;

i) összehangolja az Akadémia testületi és hivatali szerveinek munkáját, a munka elvégzéséhez irányelveket ad;

j) dönt az osztálytitkár és az illetékes főtítkárhelyettes, vagy akadémiai és hivatali szerv vezetője, illetőleg képviselője között felmerülő vitás kérdésekben;

k) az elnöktől meghatározott hatáskörben az Akadémia egészére kötelezettségvállalási és utalványozási jogkört gyakorol.⁹⁸

(3) A főtítkár államigazgatási tevékenysége körében közvetlenül felügyeletet gyakorol

a) a főtítkárhelyettesek,

b) az osztálytitkárok és

c) a központi hivatali szervek vezetői felett.

(4) A főtítkár felügyel az Akadémia egész szervezetének működésére. Személyi felelősségének érintetlenül hagyásával a hivatali szervek vezetőivel együtt gonoszkodik az Akadémia egészét vagy több tudományterületet érintő rendelkezések és belső utasítások kiadásáról, az akadémiai és állami szervektől hozott határozatok végrehajtásáról. Az államigazgatási tevékenységi körbe tartozó intézkedéseit közvetlenül vagy a hivatali szervek vezetői útján hajtja végre, ellenőrzi a végrehajtás eredményét.

(5) A főtitkár közvetlen utasítást adhat a felügyelete alá tartozó hivatali vezetők beosztottainak is, ez esetben az a személy, aki az utasítást kapta, haladéktalanul köteles arról felettes vezetőjét tájékoztatni.

(6) A főtitkár az osztálytitkárok bevonásával szükség szerint osztálytitkári értekezleten vitatja meg a tudományos osztályokat érintő jelentősebb elvi, tudományos, tudományszervezési és tudománypolitikai, valamint ezek kihatásaként jelentkező gazdasági kérdéseket.

(7) A főtitkár állandó helyettese a közgyűléstől kijelölt főtitkárhelyettes, aki mint helyettes a főtitkár jogkörében jár el.⁹⁹

24. §

(1) A főtitkárt feladatai ellátásában – egyes kiemelkedően fontos akadémiai tevékenységi területek szerint – a főtitkárhelyettesek segítik, és meghatározott hatáskörben helyettesítik.¹⁰⁰

(2) A főtitkárhelyettesek számát a közgyűlés, feladataikat és hatáskörüket az elnökség határozza meg.¹⁰¹

(3) A főtitkárhelyettesek a főtitkár feladatkörének azokat a részeit látják el, amelyekben az irányító, egybehangoló és előkészítő tevékenység különös fontosságú, és amelyeket az elnökség a főtitkár javaslatára rájuk ruház.

(4) Az elnökség a főtitkárhelyetteseket – ügykörük ellátásán túlmenően – egyéb feladatok elvégzésével is megbízza.

25. §

(1) Az elnökségi bizottság munkáját az Akadémia elnökétől megbízott bizottsági elnök vezeti. A bizottság munkájáért a bizottság elnöke felelős.¹⁰² A bizottság üléseit az elnök a titkárral együtt készíti elő. Az elnök vagy személyesen, vagy a titkár útján gondoskodik a bizottság határozatainak végrehajtásáról, illetőleg a felmerült javaslatoknak vagy állásfoglalásoknak az érdekelt szervekhez való továbbításáról.

(2) Amennyiben az elnökségi bizottság hatásköre intézmények (vállalatok) közvetlen szakirányítására és ellenőrzésére is kiterjed, a felügyeleti és irányító tevékenység gyakorlására és az ezzel kapcsolatos intézkedések kiadására – a bizottság képviselőiben – a bizottság elnöke jogosult.

(3) A bizottság elnökét akadályoztatás esetén a bizottság titkára, vagy az elnöktől felkért valamelyik bizottsági tag helyettesíti.

A tudományos osztályok akadémiai szervei

26. §

(1) Az osztályok az egyes tudományágak akadémiai tagjainak testülete. A tagok közreműködhetnek más tudományos osztály munkájában is, szavazni azonban csak saját osztályukban jogosultak.

(2) Az Akadémia legfontosabb feladatait a tudományos osztályok közreműködésével, illetőleg azok útján látja el. A tudományos osztályok gondoskodnak arról, hogy tagjaik és az osztályhoz tartozó intézmények megfelelő tudományos munkát végezzenek, és az általuk művelt tudományág színvonala emelkedjék.

27. §

(1) A tudományos osztály legfőbb szerve az osztályülés, melyet az osztály tagjai negyedévente legalább egyszer tartanak.¹⁰³

(2) Az osztályülést az osztálytitkár hívja össze és vezeti; akadályoztatása esetén az általa kijelölt — szavazati joggal rendelkező — osztályvezetőségi tag helyettesíti.¹⁰⁴

(3) Az osztályüléseken a tudományos osztályhoz tartozó tiszteleti, rendes és levelező tagoknak részvételi és szavazati joguk van. A rendes és a levelező tagok részvétele az osztályülésen a tagságból folyó kötelezettség.¹⁰⁵ Az osztályülésekre meghívhatók az osztály tanácskozó tagjai is.

(4) Az osztályülés

a) az osztály tagjai közül osztályvezetőséget és osztálytitkárt választ;

b) szükséghez képest az osztálytitkár mellé — lehetőleg az osztályvezetőség tanácskozási joggal választott tagjai közül — osztálytitkárhelyettest is választhat;

c) az osztályvezetőség előterjesztése alapján megállapítja az osztály tudományterületére vonatkozó fő irányelveket, megtárgyalja a tudományos osztály távlati és éves tudományos tervét, valamint a megvalósításukat elősegítő gazdasági és egyéb terveket;

d) megvitatja az osztályvezetőség működéséről készült beszámolót;

e) megtárgyalja a tudományos osztály könyv- és folyóiratkiadási tervzetét;

f) határoz az osztályvezetőségtől eléje terjesztett vagy egyébként felmerült kérdésekben;

g) javaslatot tesz új tagok választására, illetőleg tagok kizárására;

h) tudományos előadó üléseket rendez, a megválasztott tag ennek keretében tartja meg székfoglaló értekezését. Az akadémiai tagságról szóló oklevél átadása ez után történik.¹⁰⁶

(5) Az osztályülés javaslatot tesz az elnökségnek az osztály tudományterületét érintő kérdésekben, továbbá Kossuth-díjak és kitüntetések odaítélésével, illetőleg adományozásával kapcsolatos előterjesztésekre.

(6) Az osztályülések — a tudományos előadó ülések kivételével — általában zártak; az ülésekre a napirend megküldésével a tudományos bizottságok tagjait, a kutatóintézetek dolgozóit vagy más szakértőket tanácskozási joggal meg lehet hívni. A közgyűlés alkalmával legalább kibővített, a nagygyűlés során pedig nyilvános osztályüléseket kell tartani.¹⁰⁷

Ezeket kerülnék megvitatásra — az elnökség beszámolójához kapcsolódva és az osztályvezetőségek beszámolóit alapján — az osztály tudományterületét érintő tudománypolitikai, tudományszervezési és tudományfejlesztési kérdések.

(7) Az osztályülés akkor határozatképes, ha az ülésen az osztály tagjai számának felét meghaladó többsége jelen van. Az osztályülés határozatait általában nyílt szavazással, egyszerű szótöbbséggel hozza, szavazategyenlőség esetén az osztálytitkár dönt. Az osztályülés határozata alapján az osztálytitkár titkos szavazást is elrendelhet. Az osztályülésről jegyzőkönyvet kell készíteni; a jegyzőkönyvet két felkért tag hitelesíti.

28. §

(1) Az osztály, valamint a hozzá tartozó tudományos bizottságok, kutatóintézetek és vállalatok működésének folyamatos irányítását és ellenőrzését az osztályvezetőség végzi.¹⁰⁸

(2) Az osztályvezetőség irányító és ellenőrző tevékenysége az (1) bekezdés alapján kiterjed az osztály tudományterületéhez tartozó kutatóintézetekre, az egyetemi (főis-

kolai) intézmények céltámogatásában részesített tudományos munkájára, a tudományos célú egyesületekre és társaságokra és a vállalatokra.

(3) Az osztályvezetőség tagjai: Az osztálytitkár (osztálytitkár helyettes) és a választott osztályvezetőségi tagok.¹⁰⁹

(4) Az osztályvezetőség tagjává választhatók a tudományos osztály tagjai, továbbá – tanácskozási joggal – az osztály tudományterületéhez tartozó kutatóintézmények tudományos fokozattal rendelkező vezetői vagy tudományos munkatársai is.

Az osztályvezetőség ülésein az Akadémia elnökségének a tudományos osztályhoz tartozó tagjai ugyanolyan jogokkal vesznek részt, mint az osztály tagjai közül választott osztályvezetőségi tagok, ezért elnökségi tagnak megválasztott tagot nem kell külön osztályvezetőségi taggá választani.

(5) Az osztályvezetőség tagjai kötelesek figyelemmel kísérni az egyes tudományágak helyzetét, és kötelesek segítséget nyújtani az osztályvezetőségnek a tudományos osztályhoz tartozó kutatóintézmények és tudományos bizottságok munkájának irányításában, továbbá az osztály helyzetének, problémáinak ismerete alapján az osztályvezetőség határozatainak és állásfoglalásainak kialakításában. Az osztályvezetőség tagjait egyes feladatok elvégzésével külön is megbízhatja.

(6) Az osztály tagjai közül választott osztályvezetőségi tagok száma háromnál kevesebb és nyolcnál több nem lehet. A tanácskozási joggal rendelkező osztályvezetőségi tagok száma az osztály tagjaiból választott tagok számának felét nem haladhatja meg.¹¹⁰ Az elnökség előzetes hozzájárulásával az egyes tudományos osztályok az alapszabályban meghatározottnál több tanácskozási jogú tagot is választhatnak.

(7) Az osztályvezetőség hatásköre:

a) az osztály tudományterületére vonatkozó fő irányelvek kialakítása, az osztály és a hozzá tartozó tudományos kutatóintézetek (kutatócsoportok, kutatólaboratóriumok, vállalatok, egyesületek és társaságok), továbbá a tudományos bizottságok munkájának irányítása és ellenőrzése;

b) az elnökség határozatainak végrehajtása, illetőleg a végrehajtásról való gondoskodás; az osztályhoz tartozó tudományos bizottságok személyi összetételének meghatározása;

c) az osztály távlati tudományos tervére vonatkozó javaslatok elkészítése és az előfeltételek biztosítása a jóváhagyott tervek végrehajtásához;

d) az osztály tudományterületéhez tartozó tudományos kutatóintézmények, továbbá más intézmények akadémiai céltámogatásban részesülő témáinak jóváhagyása, nyilvántartása, a jóváhagyott terv végrehajtásának ellenőrzése;

e) az osztályhoz tartozó vállalatok szakirányítása, éves és távlati tervekben meghatározott irányelvek, illetőleg feladatok részletes előírása, gazdálkodásuk ellenőrzése;

f) az elnökségtől az osztály részére megállapított pénzügyi, beruházási, létszám- és egyéb kereteknek az osztályhoz tartozó tudományos kutatóintézetek és feladatok közötti felosztása;

g) az osztályhoz tartozó tudományágak körében a tudományos munkásságot végző személyek fejlődésének elősegítése és figyelemmel kísérése;

h) az egyes tudományágakban elért eredmények ismertetésének és felhasználásának elősegítése;

i) az osztályvezetőségi beszámoló előkészítése;

j) az osztályvezetőségi ülések félévi programjának kialakítása;

k) az osztály könyv- és folyóiratkiadási tervének kialakítása, a könyv- és folyóiratkiadási tevékenység figyelemmel kísérése, felügyelete és ellenőrzése;

l) a kongresszusok, konferenciák tudományos tematikájának jóváhagyása;

- m) a hatáskörébe utalt nemzetközi vonatkozású ügyek intézése;
  - n) az elnökség jóváhagyásával akadémiai pályatételek kiírása, a pályamunkák elbírálása és a pályadíjak odaítélése;
  - o) a TMB-szakkbizottság beszámoltatása.¹¹¹
- Az osztályvezetőség véleményt nyilvánít, illetőleg javaslatot tesz:
- a) az elnökség felhatalmazása alapján meghatározott körben külső szervek részére;
  - b) az osztályhoz tartozó tudományos intézmények létesítésére, átszervezésére vagy megszüntetésére, továbbá intézményeken belül osztályok szervezésére vagy átszervezésére; vállalatok profiljának, a vállalati terveknek és szervezeti kereteknek kialakítására;
  - c) az Akadémia nemzetközi kapcsolatainak fejlesztésére; az Akadémia egyezményes keretén belül azokra a személyekre, akiknek kijelölése a Nemzetközi Kapcsolatok Bizottsága hatáskörébe tartozik, továbbá azokra, akik külföldi utazásukhoz az Akadémia támogatását kéri; határozatot hoz egyéb külföldi kiküldetéseknél;
  - d) hazai és nemzetközi tudományos konferenciák rendezésére;
  - e) akadémiai jutalomban részesíthető személyekre;
  - f) az osztályhoz tartozó tag ellen fegyelmi eljárás megindítására;
  - g) egyetemek, főiskolák és egyéb tudományos intézmények jogszabályilag meghatározott munkaköreinek betöltésére irányuló személyi javaslatok kialakítására.
- 8) Az osztályvezetőség a tudományos osztály munkájának, továbbá tudományos és tudományszervezési tevékenységének ismertetésére és előmozdítására „Osztályközlemények”-et jelentet meg. Az osztályközlemények kiadásáért az osztálytitkár felelős.
- 9) Az osztályvezetőség ellátja mindazokat a feladatokat és véleményt nyilvánít mindazokban a kérdésekben, amelyeket az elnökség, az elnökségi tanács vagy az osztályülés hatáskörébe utal.¹¹²
- 10) Az osztályvezetőség havonta legalább egyszer tart ülést. Az ülést — a meghívó és a napirend megküldésével — az osztálytitkár hívja össze és vezeti, akadályoztatása esetén az általa kijelölt, szavazati joggal rendelkező osztályvezetőségi tag helyettesíti.¹¹³
- 11) Az ülés akkor határozatképes, ha azon az osztályvezetőségi tagok számának felét meghaladó többsége jelen van. Az osztályvezetőség határozatait általában nyílt szavazással, egyszerű szótöbbséggel hozza. Szavazategyenlőség esetén az osztálytitkár dönt.¹¹⁴ Az osztályvezetőség határozata alapján az osztálytitkár titkos szavazást is elrendelhet. Az ülésről jegyzőkönyvet kell felvenni, amelyet két felkért tag hitelesít.
- 12) Az osztályvezetőség működéséről rendszeresen beszámol az osztályülésnek, és évente jelentést tesz az elnökségnek.¹¹⁵

29. §

1) Az osztályvezetőségek egyes feladatok rendszeres ellátására vagy bizonyos tudományos kérdések megvizsgálására tudományos bizottságokat (a továbbiakban: bizottság) szervezhetnek és küldhetnek ki.

2) Az osztályhoz tartozó bizottságok az osztályvezetőség közvetlen irányítása és felügyelete alá tartoznak, az osztályvezetőségtől reájuk ruházott hatáskörben tanácsadó és javaslattevő szervek, illetőleg — az osztályvezetőség felhatalmazása alapján — megbízásokat is teljesíthetnek.¹¹⁶

3) A bizottság elnökből, titkárból és tagokból áll. A bizottság elnökét — az osztályvezetőség előterjesztésére — lehetőleg az Akadémia rendes és levelező tagjai közül az Akadémia elnöke, titkárája és tagjait pedig az osztályvezetőség határozata alapján az osztálytitkár bizza meg, illetőleg kéri fel általában háromévi időtartamra.¹¹⁷ Gondos-

kodni kell arról, hogy az Akadémián kívüli területen dolgozó szakemberek a bizottságban megfelelően képviselve legyenek.

4) A bizottságok az osztályvezetőség megbízásából a maguk szakterületén tudományáguk sajátos feladatain kívül elvégzik az Akadémiára háruló feladatok egy részét is. A feladatokat általában az osztályvezetőség jelöli ki, a bizottságok pedig munkatervükbe iktatják. Szükség esetén az osztályvezetőség munkatervén kívüli feladatok ellátásával is megbízhatja a bizottságokat. A szakterület tudományos kérdéseiben a bizottság a kapott elvek alapján önmaga határozza meg a teendőket. Olyan feladatokat (rendezvények, kiküldetések stb.), amelyek a tudományos osztályra, illetőleg az Akadémiára pénzügyi kötelezettséggel, új külföldi kapcsolat felvételével vagy lényeges személyi jellegű változással járnak, a bizottság csak az osztályvezetőség előzetes engedélyével vehet fel munkatervébe. A bizottság munkatervét az osztályvezetőség hagyja jóvá.

5) A bizottság hatáskörébe tartozó ügyek folyamatos intézésére bizottsági elnökséget (intézőbizottság, vezetőség) lehet szervezni, amely az elnökkel és a titkárral együtt legfeljebb öt tagból állhat.

6) A bizottságok feladata általában kétirányú: egyrészt az Akadémia szervezeti keretén belül tudományszervezés (tudományos igazgatás), másrészt az egész tudományág körére kiterjedően országos elvi irányítás.

7) A bizottságok általában az alábbi akadémiai tudományos szervezési feladatokat látják el:

a) akadémiai intézetek és céltámogatásban részesített kutatások rendszeres évi kutatási terveinek és kutatási jelentéseinek véleményezése;

b) a tanszéki akadémiai állások és a céltámogatások odaítélése és véleményezése, illetőleg erre irányuló javaslattétel;

c) az akadémiai könyvek és folyóiratok kiadására, továbbá szerzők, lektorok személyére vonatkozó javaslattétel;

d) a tudományzak akadémiai képviseletében (bel- és külföldi) konferenciákra, más bizottságokba, tudományos ülésekre tagok kiküldése, illetőleg a kiküldésre javaslat tétel;

e) a szakterület fontos elvi és szakmai problémáinak megoldására vita- és előadó (felolvasó) ülések rendezése;

f) tudományos tanácskozások (konferenciák, szimpozionok) rendezésére javaslattétel és a szervezésben való közreműködés;

g) egyetemi tanárok és docensek kinevezéséhez vélemény készítése;

h) a tudományág területéről magasabb kitüntetésekre (Kossuth-díj stb.), továbbá tanszéki akadémiai kutatók jutalmazására javaslattétel;

i) a tudományterülethez tartozó tudományos egyesületek és társaságok működésének figyelemmel kísérése.

A bizottságok országos elvi tudományirányító hatáskörükben az alábbi feladatokat látják el:

a) az országos távlati kutatási terv kialakításában való közreműködés;

b) a tudományzak elvi-módszerbeli kérdéseinek és egyes tudományos eredményeinek megvitatása;

c) a tudományágban működő akadémiai intézmények és az Akadémián kívüli intézmények kutatómunkájának összehangolása, köztük az együttműködés és munkamegosztás előmozdítása;

d) a tudományág felsőoktatásának és tudományos képzésének figyelemmel kísérése;

e) a tudomány szak folyóiratainak, könyvkiadásának és dokumentációinak figyelemmel kísérése, az ezekkel kapcsolatos szervezeti stb. kérdések megvitatása;

f) a szakterület nemzetközi kapcsolatainak ápolása;

g) a szakterülethez, de nem az Akadémiához tartozó tudományos egyesületekkel és társaságokkal való együttműködés, tevékenységük figyelemmel kísérése;

h) az érdekelt tudományágak körében a tudományos munkásságot végző személyek fejlődésének elősegítése és figyelemmel kísérése;

i) az osztályvezetőségtől meghatározott körben vagy esetekben külső szervek részére szakvélemény adása.

(8) A bizottságok az akadémiai tudományszervezési és az országos elvi, tudományirányítási tevékenységen kívül ellátják mindazokat a feladatokat, amelyekre az illetékes osztályvezetőség megbízást ad, illetőleg, amelyekre külső szervek felkérnek. Az előző bekezdésben felsorolt tudományszervezési és országos irányítói hatáskört azok a bizottságok látják el, amelyeknek tevékenysége — az illetékes osztályvezetőség határozata alapján — azokra kiterjed.

(9) A bizottság üléseit az elnök szükség szerint, de évenként legalább kétszer hívja össze. A bizottság napirendjét a titkár előterjesztésére az elnök állapítja meg. A bizottság ügyviteli teendőit a titkár a szaktitkárság közreműködésével látja el.

(10) Az osztályvezetőség egyes konkrét feladatok végzésére a bizottságok mellé albizottságokat szervezhet. Az albizottságok elnökeit és tagjait — az illetékes bizottság elnökének előterjesztésére — az érdekelt osztálytitkár bízza meg. A megbízás legfeljebb ugyanannyi időtartamra szólhat, mint a bizottságok megbízása.¹¹⁸

(11) A bizottságok, illetőleg albizottságok munkájában a tagokon kívül szakértők is közreműködhetnek.¹¹⁹

(12) Az osztályvezetőségek egyes esetekben tudományos vagy tudományszervező feladat megoldására, illetőleg javaslat kialakítására különösen a tudományos osztályok felügyelete alatt működő tudományos intézmények munkájának megvizsgálására eseti bizottságot küldhetnek ki.

A tudományos osztályok akadémiai szerveinek vezetői

30. §

(1) Az osztálytitkár a tudományos osztály munkáját — az Akadémia elnökének és főtitkárának felügyeletével — a központi akadémiai szervek, továbbá az osztályülés, az osztályvezetőség testületi tevékenységének körében hozott határozatainak alapján államigazgatási tevékenységi körben, egyszemélyi felelősséggel irányítja és ellenőrzi.

(2) Az osztálytitkár két osztályvezetőségi ülés közötti időszakban gyakorolja az osztályvezetőség hatáskörét, a tudományos osztály operatív vezetője.¹²⁰

(3) Az osztálytitkár testületi tevékenységi körben

a) gondoskodik a tudományos osztály munkájának folyamatosságáról, az osztályülés, az osztályvezetőség működéséről, az üléseket előkészíti és vezeti;¹²¹

b) az osztályvezetőség elé terjeszti az osztály távlati és éves tudományos tervjavaslatát, az osztály könyv- és folyóiratkiadási, kongresszusi, kiküldetési és káderfejlesztési tervét;

c) gondoskodik az elnökség, az elnökségi tanács, az osztályülés és az osztályvezetőség határozatainak végrehajtásáról; a határozatokról és a végrehajtás eredményéről rendszeresen tájékoztatja az osztályvezetőséget;¹²²

d) közvetlen felügyeletet gyakorol az osztályhoz tartozó tudományos kutatóintézmények és vállalatok munkája felett;

e) javaslatot tesz az osztályvezetőségnek az osztályhoz tartozó tudományos bizottságok tagjainak kijelölésére; irányítja és ellenőrzi a bizottságok tevékenységét.¹²³

(4) Az osztálytitkár az elnökség, az osztályülés és az osztályvezetőség határozatait egyszemélyi felelőséggel, egyéni hatáskörben hajtja végre. Az osztályvezetőségtől jóváhagyott különböző tervekben (pénzügyi, beruházási, létszámterv stb.) évközben szükségyszerűen módosításokat eszközölhet.

(5) A testületi szervek határozataiból eredő tevékenységen kívül államigazgatási hatáskörben az osztálytitkár

a) ellátja az intézményekben és a tanszékeken folyó, az Akadémiától támogatott kutatások, valamint a vállalatok közvetlen felügyeletét;

b) felelős az osztály felügyelete alá tartozó tudományos kutatóintézetek, céltámogatásban részesített intézmények és vállalatok osztályvezetőségileg jóváhagyott gazdasági terveinek szakmai megalapozottságáért és a szakmai tervek gazdaságosságáért;

c) kinevezi a tudományos kutatóintézmények tudományos főmunkatársait és az adminisztratív osztályvezetőket, a céltámogatásban részesülő intézmények állandó főfoglalkozású alkalmazottait; ezek felett fegyelmi jogkört gyakorol;

d) a tudományos kutatóintézmények vezetői és dolgozói részére három naptól egy hónap időtartamra szóló rendkívüli és három hónapnál hosszabb, de hat hónapot meg nem haladó időre fizetés nélküli szabadságot engedélyez;

e) kötelezettségvállalási és utalványozási jogkört gyakorol; javaslatot tesz elnöki jutalmazásra; a tanszéki dolgozók jutalmazásakor az intézeti igazgató jogkörében jár el;

f) ellenőrzi az osztályhoz tartozó tudományos egyesületek és társaságok alapszabályszerű működését;

g) engedélyezi a külföldi publikációt.

(6) Az osztálytitkár államigazgatási tevékenységét az osztály szakigazgatási szerve, a szaktitkárság útján látja el.

31. §

(1) Az osztálytitkár-helyettes az osztálytitkárt mindazon feladatok ellátásában helyettesíti, amelyek az osztályvezetőség számára előkészítő jellegűek. Végzi továbbá azokat a feladatokat, amelyek ellátásával az osztályvezetőség megbízza.

(2) Az osztálytitkár-helyettes tanácskozási joggal részt vesz az osztályvezetőség ülésén és az osztályülésen.

32. §

(1) A tudományos bizottság elnöke az osztályvezetőség iránymutatása alapján vezeti a bizottság munkáját, felelős a bizottság működéséért. Az elnök hatáskörébe tartozik – a titkár előterjesztése alapján – a bizottság napirendjének megállapítása és a bizottsági ülések összehívása.

(2) Az osztályvezetőség felhatalmazás alapján – meghatározott ügyekben – a bizottságot külső szerveknél az elnök képviseli.

(3) A bizottság javaslatait, illetőleg állásfoglalásait az elnök írja alá.

(4) A bizottság elnökét az osztálytitkártól kijelölt bizottsági tag helyettesíti.

IV. Fejezet

Hivatali szervek

Általános feladatkör

33. §

(1) Az Akadémia testületi szerveinek működését a hivatali (központi és szakigazgatási) szervek előkészítő, szervező és végrehajtó tevékenységükkel segítik elő.¹²⁴

(2) A központi hivatali szervek gondoskodnak az Akadémia működéséhez szükséges feltételek biztosításáról és az Akadémia felügyelete alá tartozó intézmények igazgatásáról, továbbá az Akadémia egész működésével kapcsolatos központi igazgatási, valamint az Akadémiára mint országos hatáskörű szervre háruló államigazgatási és adminisztratív feledatok ellátásáról.¹²⁵

(3) A központi hivatali szervek munkáját közvetlenül a főtitkár irányítja.

(4) A tudományos osztályok hivatali szerveinek munkáját a tudományos kutatás és tudományszervezés szempontjából az osztálytitkár, az államigazgatásra vonatkozó általános érvényű rendelkezések érvényesítése érdekében pedig a főtitkár irányítja a szakmailag illetékes központi hivatali szervek vezetői útján.

(5) A kettős irányítás keretén belül a tudományos osztályok hatáskörének érintetlenül hagyása mellett a központi hivatali szervek és a szaktitkárság kapcsolatának szervezeti formáját és az egyes szakigazgatási feladatokat ellátók beosztását az Akadémia feladatainak alakulása, illetőleg az államigazgatásra vonatkozó általános rendelkezések figyelembevételével a racionális és hatékony ügyintézés követelményeinek megfelelően az elnökség állapítja meg.

(6) A hivatali szervek az elnökség által külön jóváhagyott ügyrend alapján fejtik ki tevékenységüket.

A központi hivatali szervek és vezetőik

34. §

(1) Az Elnökségi titkárság általános feladata az elnökség és az elnökségi tanács tudománypolitikai és tudományszervező munkájának elősegítése, közreműködés az ellenőrzésben, továbbá segítségnyújtás az akadémiai szervek vezetőinek az Akadémia egészét vagy a tudományos osztályokat érintő intézkedéseik kiadásában és ez irányú munkájuk ellátásában. Hatáskörébe tartozik az államigazgatási feladatok elvégzése, a központi és a szakigazgatási hivatali szervek munkájának egybehangolása, az állami és az akadémiai szervektől kiadott rendelkezések és határozatok végrehajtásának megszervezése.

(2) Az Elnökségi Titkárság előkészítő és adminisztratív feledata az akadémiai szervek tevékenységi körében:

a) az elnökség és az elnökségi tanács ügyvitelének ellátása, e szervek munkatervének, napirendjének és ennek alapján a határozati tervezeteknek előkészítése, a hozott határozatok nyilvántartása, illetékes helyre továbbítása, a végrehajtáshoz szükséges utasítások kiadásának előkészítése;

b) az elnökség határozata alapján a közgyűlésnek, valamint az országos jelentőségű, illetőleg az Akadémia egészét érintő rendezvényeknek előkészítése;

c) az elnökségi bizottságok működéséhez szükséges ügyvitel biztosítása;

d) az Akadémia egész tevékenységét érintő különféle szabályzatok elkészítése;

e) az osztályvezetőségi és osztályülési jegyzőkönyvek alapján az Akadémia egészét érintő, vagy elnökségi, elnökségi tanácsi hatáskörbe tartozó javaslatok (határozatok) feldolgozása, és jóváhagyásra való előkészítése;

f) a tudományos tervek készítésének irányelveire és módszereire javaslat kidolgozása; az osztályok által készített tervek összesítése és az illetékes akadémiai szervek előtti tárgyalásra való előkészítése;

g) kongresszusi tervek összegyűjtése és összegzése;

h) sajtó- és propagandaszolgálat ellátása.

(3) Az Elnökségi Titkárság feladata igazgatási tevékenységi körben:

a) az Akadémia képviselőinek előkészítése felsőbb szerveknél: minisztériumoknál, társhatóságoknál és társadalmi szerveknél;

b) jogszabálytervezetek készítése, a jogszabályok és az állami határozatok végrehajtására intézkedések kezdeményezése;

c) az Akadémia felügyelete alá tartozó intézetek szervezeti szabályzatainak, továbbá a tudományos egyesületek és társaságok alapszabályainak érdemi vizsgálata, jóváhagyásra előkészítése és központi nyilvántartásba vétele;

d) a tudományos kutatóintézmények találmányi és szabadalmi ügyeinek intézése;

e) az akadémiai szervek vezetőinek hatáskörébe tartozó személyi javaslatokra és feylelmi határozatokra vonatkozó intézkedéstervezetnek készítése;

f) a hivatali szervek belső működését érintő adminisztrációs feladatok ellátásának irányítása, a központi hivatali szervek, a szaktitkárságok, a TMB, valamint a KFB Titkársága közötti együttműködés biztosítása, a hivatali munka koordinálása és észszerűsítése;¹²⁶

g) a központi hivatali szervek és a szaktitkárságok vezetőinek rendszeres tájékoztatása az akadémiai és az állami szervek határozatairól, illetőleg állásfoglalásairól, a velük kapcsolatos javaslatok kialakítása;

h) a szociális bizottság irányelvei alapján az üdültetés, a szociális és jóléti szolgáltatások feltételeinek biztosítása;

i) az Akadémia működéséhez szükséges dologi és technikai szükségletekről való gondoskodás;

j) az Akadémia gépkocsiszolgálatának irányítása.

(4) Az Elnökségi Titkárság az „Akadémiai Közlöny” szerkesztésével gondoskodik arról, hogy az Akadémia tagjai, az intézmények és a hivatali szervek vezetői és dolgozói megismerjék az Akadémiát érintő jogszabályokat, továbbá az elnökség és az elnökségi tanács határozatainak alapulól, kihirdetésre kerülő elnöki utasításokat.

(5) Az Elnökségi Titkárság szervezeti keretében működik:

a) a gazdasági hivatal,

b) a jóléti csoport és

c) a titkos ügykezelőség.

Szervezetileg az Elnöki Titkársághoz tartozik:

a) a TMB-titkárság,

b) a KFB-titkárság és

c) azoknak az elnökségi bizottságoknak a titkárságai, amelyek nincsenek más szerv felügyelete alá rendelve.

35. §

(1) Az Elnökségi Titkárságot a titkárság vezetője irányítja, akit az Akadémia elnöke nevez ki. Az Elnökségi Titkárság vezetője tanácskozási joggal részt vesz a közgyűlésen, továbbá az elnökségi tanács ülésein.¹²⁷

(2) Az Elnökségi Titkárság vezetője – a titkárság vezetésén kívül – a főtitkár átruházott hatáskörében ellátja a hivatali szervek adminisztratív munkájának irányítását, összehangolja a központi és a tudományos osztályok hivatali szerveinek munkáját, továbbá intézkedik az Akadémia belső működésére vonatkozó általános ügyviteli és adminisztratív kérdésekben. A főtitkár megbízásából képviseli az Akadémiát mint főhatóságot. A főtitkár által megszabott keretek között kötelezettségvállalási és utalványozási jogkört gyakorol. Kinevezi a hivatali szervek III. ügyvitelt ellátó és IV. kisegítő állománycsoportjába tartozó dolgozókat, joga van ezek felett fegyelmi és minősítési jogkört gyakorolni. Felelős az Akadémia központi testületi és hivatali szervei költségvetésének gazdálkodásáért.

(3) Az Elnökségi Titkárság vezetője köteles biztosítani a hivatali szerveknek a szervezeti és működési szabályzatban foglalt előírások szerinti működését.

(4) Az Elnökségi Titkárság vezetője jogosult a központi hivatali és szakigazgatási szervek vezetőit a hivatali feladatok ismertetése, továbbá egyes kérdésekben állásfoglalások kialakítása, valamint a hivatali munka egyeztetése céljából szükség szerint, de havonta legalább egyszer értekezletre összehívni.

(5) Az Elnökségi Titkárság vezetője közvetlen felügyeleti jogkört gyakorol az Elnökségi Titkárság szervezeti keretében működő hivatali szervek munkája felett, megállapítja a titkárság dolgozóinak munkakörét, továbbá munkájukat közvetlenül irányítja és ellenőrzi. A hivatali dolgozók részére három napig terjedhető rendkívüli és három hónapot meg nem haladó időtartamra fizetés nélküli szabadságot engedélyezhet.

(6) A hivatali dolgozók jutalmazására, kitüntetésére – az egyes szervek vezetőinek javaslatára – előterjesztést tesz a főtitkárnak.

(7) Az Elnökségi Titkárság vezetőjét akadályoztatása esetén a titkársághoz tartozó szervek vezetésében az általa kijelölt, általános hatáskörben pedig a főtitkártól megbízott személy helyettesíti.

36. §

(1) A személyzeti munka irányítója – az akadémiai szervek határozata alapján – az Akadémia egészére vonatkozóan az Akadémia elnöke. Az elnök e jogkört a főtitkár, illetve az illetékes főtitkárhelyettes útján vagy velük együtt gyakorolja. A tudományos osztályok tudományterületén, valamint a szaktitkárságok tevékenységi körében a személyzeti munka felelős irányítója az osztálytitkár. A központi hivatali szervek vonatkozásában a személyzeti munka felelős irányítója az Elnökségi Titkárság vezetője, ezt a feladatát a szaktitkárságokkal kapcsolatban az illetékes osztálytitkárral egyetértésben látja el.

(2) A Személyzeti Osztály feladata annak előmozdítása, hogy az Akadémia a tudományos kutatás személyzeti feltételeit a legnagyobb mértékben biztosítsa; a személyzeti tevékenység operatív szerve.

(3) A Személyzeti Osztály szoros kapcsolatot tart az akadémiai és a hivatali szervek, valamint az akadémiai intézmények vezetőivel és személyzeti előadóival, az érdekelt minisztériumokkal és egyéb országos hatáskörű szervekkel.

(4) A Személyzeti Osztály általában az alábbi feladatokat látja el:

a) vezeti az Akadémia rendes és levelező tagjainak, a tudományok doktorainak, továbbá tudományos munkatársig bezárólag az Akadémia felügyelete alá tartozó intézmények tagjainak, valamint az Akadémia hivatali szervei összes dolgozóinak központi nyilvántartását; végzi a munkaviszonyokra vonatkozó adminisztrációt;

b) véleményezi az elnöknek, a főtitkárnak, az osztálytitkároknak és az Elnökségi Titkárság vezetőjének hatáskörébe tartozó kinevezési, elbocsátási, előléptetési, és kiüntetési (jutalmazási) javaslatokat;

c) jóváhagyásra előkészíti az Akadémia egészét érintő távlati káderfejlesztési tervet, gondoskodik a személyzeti vonatkozású határozatok végrehajtásáról, jelentést tesz az ilyen intézkedések végrehajtása során szerzett tapasztalatokról, és feldolgozza a személyzeti munkával összefüggő statisztikát;

d) kezeli az elnöknek, a főtitkárnak és az osztálytitkároknak, valamint a hivatali szervek vezetőinek hatáskörébe tartozó minősítéseket;

e) véleményt nyilvánít a külföldi kiküldetések vagy kiutazások engedélyezésével kapcsolatban;

f) ellenőrzi az állami oktatásban résztvevők, továbbá a vizsga letételére kötelezettek tanulmányi előmenetelét és eredményeit;

g) véleményt nyilvánít a dolgozók szociális és jóléti ügyeiben;

h) fegyelmi vétség esetén javaslatot tesz az eljárás megindítására.

(5) A Személyzeti Osztály élén az osztályvezető áll. Az osztályvezetőt az Akadémia elnöke nevezi ki. Az osztályvezető felelős az osztály hatáskörébe tartozó feladatok ellátásáért, megállapítja az osztályon dolgozók munkakörét.

(6) Az osztályvezetőt akadályoztatása esetén a főtitkártól kijelölt személy helyettesíti.

37. §

(1) Az Akadémia hivatali szervein belül a Nemzetközi Kapcsolatok Osztályának feladata elősegíteni, hogy a magyar tudomány képviselői kapcsolatot tartsanak külföldi tudósokkal, részt vegyenek külföldi tudományos kongresszusokon, ülésszakokon, előadásokon; tanulmányutakat tegyenek és megismerjék a külföldi tudományos eredményeket, továbbá, hogy külföldi tudósok az Akadémia munkájában megfelelően részt vehessenek.

(2) A Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya intézi a tudósok és tudományos dolgozók kiküldetéseit és az Akadémiától támogatott kiutazásait, megszervezi a külföldi tudósok magyarországi látogatását, a külföldiek részvételével rendezett hazai tudományos konferenciákat; nyilvántartja az Akadémiának nemzetközi tudományos szervezetekben viselt tagságát, és elősegíti közreműködését e szervezetek tevékenységében, előkészítő szerepe van és közreműködik nemzetközi tudományos egyezmények, munkatervek megkötésében és végrehajtásában; mindezen tevékenységének megfelelő igazgatási és gazdálkodó tevékenységet folytat.

(3) A Nemzetközi Kapcsolatok Osztályának munkáját az Elnökség által ezzel a feladattal megbízott elnökségi tag irányítja. A Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya élén osztályvezető áll, akit az Akadémia elnöke nevez ki. Az osztályvezető felelős az osztály hatáskörébe tartozó feladatok ellátásáért; megállapítja munkatársai munkakörét és meghatározott hatáskörben kötelezettségvállalási és utalványozási jogkörrel rendelkezik.

(4) Az osztályvezetőt távolléte vagy akadályoztatása esetén a kinevezett osztályvezető-helyettes teljes jogkörrel helyettesíti.

(5) A Nemzetközi Kapcsolatok Osztályának szervezetét, feladatát és működésének szabályait elnökségi határozattal jóváhagyott ügyrend szabályozza.

38. §

(1) A Terv- és Pénzügyi Titkárság a minisztériumi főkönyvelőség feladatkörét tölti be. Ennek keretében ellátja mindazokat a feladatokat, amelyek a költségvetési gazdálkodás, a beruházási tevékenység és egyéb gazdálkodás körébe tartoznak, feladata továbbá az akadémiai intézmények gazdálkodásának ellenőrzése.

(2) A Terv- és Pénzügyi Titkárság az előző bekezdésben foglaltakon túlmenően az Akadémia gazdálkodását elemző, értékelő, összehasonlító munkájával, valamint a tudománypolitikai célkitűzések és a gazdasági lehetőségek összefüggéseinek vizsgálatával segíti az elnökséget abban, hogy a népgazdaságtól az Akadémia rendelkezésére bocsátott anyagi eszközök felhasználására irányuló elhatározások minél gazdaságosabban és eredményesebben járuljanak hozzá az Akadémia feladatainak megvalósításához.

(3) A titkárság általában az alábbi előkészítő feladatot látja el az akadémiai szervek testületi tevékenysége körében:

a) jóváhagyásra előkészíti az Akadémia célkitűzéseinek megvalósításához szükséges anyagi és személyi feltételek biztosítását szolgáló gazdasági terveket;

b) jóváhagyásra előkészíti az Akadémia pénzügyi, beruházási, létszám- és egyéb kezeinek osztályok közötti felosztási tervét;

c) előkészíti az Akadémia egészét érintő gazdasági jellegű tárgyalásokat.

A titkárság a vállalatok különböző testületi irányító szerveinek közös hivatali szerve.

(4) A Terv- és Pénzügyi Titkárság feladata igazgatási tevékenységi körben:

a) az érvényes rendelkezések alapján irányítja az Akadémia szerveinek a költségvetési, létszám- és beruházási tervek előkészítésére irányuló munkáit;

b) a főtitkár felügyeletével irányítja és ellenőrzi a költségvetési alapokmány szerinti gazdálkodást;

c) biztosítja a pénz- és hitelgazdálkodás szabályszerűségét, az állami vagyon megőését, a takarékosági előírások megtartását;

d) gondoskodik a költségvetési szervek és vállalatok működéséhez szükséges hitelkeretokről;

e) megszervezi a költségvetési és mérlegbeszámolók készítésével kapcsolatos munkát;

f) mint vállalati irányító szervek hivatali szerve ellátja a felügyeleti és irányító szervek hatáskörébe tartozó ügyek előkészítését, kidolgozza az ezekkel kapcsolatos javaslatokat, megszervezi a végrehajtást és operatív ellenőrzést gyakorol; önálló hatáskörébe tartozik intézkedések kiadása és a vállalatok beszámoltatása mindazokban az ügyekben, amelyeket a felügyeleti és irányító szervek hatáskörébe utalnak;

g) ellátja az összesítő, elemző és nyilvántartó, valamint a bér- és munkaügyi, továbbá a tűzrendészeti feladatokat;

h) biztosítja az Akadémia felügyelete alá tartozó intézményeknél a számviteli előírásokat, vállalati viszonylatban a vállalati gazdálkodás rendjének megtartását;

i) megszervezi az Akadémia felügyelete alá tartozó intézményeknél a statisztikai adatszolgáltatást, gondoskodik az adatok feldolgozásáról;

j) gondoskodik a jóváhagyott terv alapján a kutatáshoz szükséges építkezési, gépi és műszerberendezési beruházási hitelekéről;

k) a dokumentációs revízió- és célvizsgálatok útján ellátja az Akadémia gazdálkodásának felügyeleti ellenőrzését.

(5) A Terv- és Pénzügyi Titkárság feladata kiterjed a vállalati irányító szervektől hozott határozatok és döntések végrehajtásának megszervezésére, ellenőrzésére, továbbá az illetékes főhatóságok megfelelő szerveivel való kapcsolat tartására. Közreműködik a vállalatok szakirányítására és a vállalati gazdálkodás rendjének megtartására irányuló intézkedések összeegyeztetésében.

(6) Szervezetileg a Terv- és Pénzügyi Titkárság keretében működik:

- a) a terv- és beruházási osztály,
- b) a költségvetési osztály,
- c) a vállalati osztály,
- d) a revizori osztály.

(7) A Terv- és Pénzügyi Titkárság osztályai a tárca-főkönyvelőség feladatköre mellett ellátják a tudományos osztályok, illetőleg akadémiai intézetek és céltámogatásban részesített szervek gazdálkodásának irányításával kapcsolatos általános pénzügyi feladatokat a szaktitkársághoz beosztott pénzügyi előadók bevonásával. A Terv- és Pénzügyi Titkárság a szaktitkárságon dolgozó pénzügyi előadók munkáját szakmailag irányítja és ellenőrzi.

(8) A Terv- és Pénzügyi Titkárság javaslatára a főtitkár a szükséghez képest önálló csoportok vagy osztályszervezetbe nem tartozó előadói munkakörök létesítését rendeli el. A titkárság részletes feladatát és az egyes osztályok működésének szabályait külön ügyszabályzat állapítja meg.

39. §

(1) A Terv- és Pénzügyi Titkárság munkáját a titkárság vezetője irányítja. A titkárság vezetőjét az Akadémia elnöke nevezi ki.

(2) A Terv- és Pénzügyi Titkárság vezetője egyszemélyi felelősséggel ellátja a tárca-főkönyvelői feladatokat, gyakorolja az ezzel kapcsolatos jogkört, az Akadémia gazdálkodásában érvényesíti a gazdálkodásra vonatkozó általános rendelkezéseket. A főtitkár által megadott keretben kötelezettséget vállalhat, továbbá ellátja a főtitkár hatáskörébe tartozó és a főtitkár által meghatározott gazdasági feladatokat. Felelős a vállalatok felügyeleti és irányító szervei gazdasági intézkedéseinek végrehajtásáért. Irányítja a titkárság munkáját, meghatározza a titkárság szervezetéhez tartozó osztályok feladatát, működési körét és azok tevékenységét.

(3) Véleményt nyilvánít és javaslatot tesz a közvetlen irányítása alatt dolgozóknak, továbbá a szaktitkárságok gazdasági előadóinak, valamint az Akadémiához tartozó intézmények gazdasági vezetőinek személyi (kinevezési, felmentési stb.) ügyeiben.

(4) A titkárság vezetőjét akadályoztatása esetén a főtitkártól megbízott személy helyettesíti.

A szakigazgatási szervek és vezetőik

40. §

(1) A tudományos osztály hivatali szerve a szaktitkárság.¹²⁸ A szaktitkárság közreműködik a tudományos osztály tudományszervező munkájában és ügyvitelének ellátásában.

ban, továbbá gondoskodik az osztály alá tartozó intézmények igazgatási feladatainak ellátásáról.

(2) A szaktitkárság feladata általában az osztályülés és az osztályvezetőség tudománypolitikai, tudományszervező munkájának elősegítése; az osztály egészét, vagy az osztályhoz tartozó tudományágak valamelyikét érintő osztálytitkári intézkedések kiadásának előkészítése, államigazgatási feladatok ellátása; az állami és az akadémiai szervek által kiadott rendelkezések és határozatok végrehajtása.

(3) A szaktitkárság — az osztálytitkártól megállapított hatáskörben — a tudományos osztály testületi tevékenységi körében

a) részt vesz az osztályhoz tartozó tudományos kutatóintézmények, vállalatok, tudományos bizottságok munkájának irányításában és ellenőrzésében; osztályvezetőségi tárgyalásra előkészíti az intézmények, vállalatok és bizottságok vezetőitől előterjesztett beszámoló jelentéseket;

b) a tudományos bizottságok bevonásával — osztályvezetőségi jóváhagyásra — előkészíti az osztályhoz tartozó kutatóintézetek és az akadémiai céltámogatásban részesülő más intézmények kutatási témáit, véleményezi a vállalatok éves és távlati terveit, valamint javaslatot tesz meghatározott irányelveknek, illetőleg feladatoknak részletes előírására;

c) előkészíti a tudományos osztály távlati tudományos és káderfejlesztési tervét;

d) részt vesz az osztályülések, az osztályvezetőségi ülések, bizottsági ülések előkészítésében; közreműködik a kongresszusok és egyéb rendezvények szervezésében;

e) javaslatot tesz az osztályvezetőségi ülések félévi programjára;

f) jóváhagyásra előkészíti az osztály könyv- és folyóiratkiadási tervét.

(4) A szaktitkárság szakigazgatási hatáskörben

a) részt vesz a tudományos tervek és a vállalatok tervei végrehajtásának ellenőrzésében, nyilvántartja az osztályhoz tartozó intézmények tudományos, továbbá a vállalatok távlati és éves terveit;

b) közreműködik az osztály kiküldetési tervének elkészítésében, a jóváhagyott terv végrehajtásában; megszervezi a külföldi tudósok tudományos programját;

c) a TMB-bizottság irányításával intézi a TMB részéről az osztálynak átadott, a tudományos minősítésekkel és az aspiránsok ügyeivel kapcsolatos feladatokat;

d) intézi a könyv- és folyóiratkiadási ügyeket;

e) gondoskodik az osztály költségvetési, létszám és beruházási gazdálkodásával kapcsolatos teendők ellátásáról, közvetlen felügyeletet gyakorol az osztályhoz tartozó intézmények költségvetési alapokmány szerinti gazdálkodása felett, ellátja az akadémiai céltámogatással kapcsolatos, a célhitel-ügyrendben meghatározott feladatokat; felülvizsgálja és ellenőrzi az intézetek és céltámogatásban részesített szervek beszámoló jelentéseit; végzi a szakterülethez tartozó tudományos intézmények operatív ellenőrzését;

f) segíti az osztálytitkárt a személyzeti munka irányításában, javaslatot készít kinevezési, felmentési, minősítési, jutalmazási és fegyelmi ügyekben;

g) segíti az osztálytitkárt az osztályhoz tartozó tudományos célú egyesületek és társaságok alapszabályainak elbírálásában; ellenőrzi ezeknek a szervezeteknek pénzügyi gazdálkodását;

h) nyilvántartja az osztály tudományterületéhez tartozó, tudományos minősítéssel rendelkező személyeket, akadémiai tudományos kutatókat, azok szakmai publikációinak jegyzékét, valamint az osztály tudományterületéhez tartozó aspiránsokat;

i) közreműködik a sajtó- és propagandamunkában.

(1) A szaktitkárság adminisztratív vezetője — az osztálytitkár javaslata alapján — az Akadémia elnökétől kinevezett szaktitkár. A szaktitkár közvetlenül az osztálytitkár felügyelete, irányítása és ellenőrzése alatt áll.

(2) A szaktitkár az osztálytitkár felhatalmazása alapján egyes ügyek elintézését illetően döntési, továbbá kötelezettségvállalási és utalványozási joggal rendelkezik, államigazgatási hatáskörben pedig — az osztálytitkár irányításával — a főhatóságok megfelelő vezető munkaköreire érvényes szabályok szerinti önálló felelősséggel működik.

(3) A szaktitkár az osztályüléseken, továbbá az osztályvezetőségi üléseken tanácskozási joggal részt vesz. Képviseli a szaktitkárságot.

(4) A szaktitkárságokon dolgozó szakelődök és egyéb munkatársak feladatkörét — az osztálytitkárral egyetértésben — a szaktitkár állapítja meg, ezen túlmenően összefogja, irányítja és ellenőrzi az osztályhoz tartozó külső szakelődök munkáját.

(5) A szaktitkár a szaktitkárság munkájában érvényesíti a hivatali szervek működésére vonatkozó általános rendelkezéseket.

(6) A főtitkár az osztálytitkár előterjesztése alapján jelöli ki azt a személyt, aki a szaktitkárt akadályoztatása esetén helyettesíti.

V. Fejezet

Az Akadémia felügyelete alá tartozó intézmények

Tudományos kutatóintézetek

(1) Az Akadémia tudományos tervének megvalósítása érdekében kutatóintézeteket (kutatócsoportokat, kutatólaboratóriumokat) létesít, a bennük folytatott tudományos kutatást irányítja.¹²⁹ Az Akadémia tudományos intézményei önálló szervezeti egységek; mindegyik intézet valamelyik tudományos osztályhoz tartozik.

(2) Az Akadémia tudományos feladatait elsősorban a felügyelete alá tartozó intézetekben folyó tudományos kutatómunka útján oldja meg. Az intézetek tudományos munkájukat az osztályvezetőség irányelvei alapján évente összeállított és jóváhagyott kutatási terv szerint végzik. A jóváhagyott tudományos kutatási terv az intézet éves munkatervének alapja.

(3) Az intézetek könyveket és folyóiratokat adhatnak ki.

(4) Az Akadémia az intézeti kutatási tervek megvalósítása érdekében évente költségvetésben biztosítja az intézet személyi és dologi kiadásait, továbbá a szükséges beruházási igények előirányzatát.

(5) Az intézet az illetékes osztályvezetőség közvetlen irányítása és ellenőrzése alatt működik.¹³⁰ A felügyeleti jogkör közvetlen gyakorlására az osztálytitkár jogosult.¹³¹ Amennyiben jogszabály vagy szervezeti szabályzat egyes feladatokat más akadémiai szerv hatáskörébe nem utal, az intézettel kapcsolatos kérdésekben az érdekelt osztályvezetőség dönt. Az Akadémia elnöksége — kivételesen — az intézet közvetlen irányításával és ellenőrzésével, valamint a felügyeleti jogkör gyakorlásával elnökségi bizottságot is megbízhat.

(6) Az intézet az Akadémia központi szerveivel általában a tudományos osztály útján, az illetékes osztály szakitkarságával pedig közvetlenül tart kapcsolatot. Az Akadémia elnöke és főtitkára a központi hivatali szervek vezetőit feljogosíthatja az ügyvitellel kapcsolatos közvetlen intézkedések megtételére is. E szervek az ilyen intézkedéseket az elnök vagy a főtitkár nevében — az illetékes osztálytitkár egyidejű tájékoztatása mellett — közvetlenül közölhetik az intézet igazgatójával.

(7) Az intézet részletes szervezetét és működésének szabályait az Akadémia elnökétől jóváhagyott intézeti szervezeti szabályzat tartalmazza.¹³² Az intézet a reája vonatkozó állami határozatok és a jóváhagyott szervezeti szabályzat alapján működik.

(8) Az intézet az igazgató vezetése alatt áll, aki egyszemélyi felelősséggel vezeti az intézetet.¹³³ Az intézet igazgatóját nyilvános pályázat után — az illetékes osztályvezetőség előterjesztése alapján — az Akadémia elnöke nevezi ki. Az elnökség kivételesen engedélyezheti az igazgatói munkakörre olyan személy meghívását is, aki pályázatot nem nyújtott be.

(9) Az igazgató a hatáskörébe tartozó feladatokat személyesen látja el, vagy annak meghatározott részét helyettesével végezteti. Gazdasági vonatkozású kérdésekben az igazgató helyettese az intézet gazdasági vezetője (a főkönyvelő, a gazdasági osztályvezető stb.)

(10) Az igazgatót akadályoztatása esetén kinevezett helyettese, ilyen nem léteben az osztályvezetőségtől megbízott személy helyettesíti.

43. §

(1) Az igazgatót irányító munkájában az intézet tudományos tanácsa támogatja.¹³⁴ A tanács az igazgató tanácsadó testülete.¹³⁵ Az elnökség döntése alapján átmenetileg vagy tartósan az Akadémia tudományos osztályai mellett működő állandó jellegű tudományos bizottságok is elláthatják az intézet tudományos tanácsának feladatát.¹³⁶

(2) A tanács feladata az intézet egész munkájának figyelemmel kísérése, a kutatómunka támogatása, véleménynyilvánítás az egyes intézeti munkákkal, de különösen az intézet tervében szereplő kutatási témákkal kapcsolatban. A tanács megvitatja az intézet évi jelentését, amelyet az igazgató a tanács véleményével együtt terjeszt fel az illetékes osztályvezetőséghez. A tudományos tanács jár el minden olyan esetben, amelyet a jogszabály (pl. pályázat útján betöltendő állásoknál az 1951. 26. tvr.) vagy az Akadémia szervei hatáskörébe utalnak.

(3) A tanács elnökét és tagjait — az igazgató javaslatára — az illetékes osztályvezetőség előterjesztése alapján az Akadémia elnöke bízza meg és menti fel.¹³⁷

A tanács tagjai általában az intézet által művelt tudományokban (tudománysszakokban) működő akadémikusok vagy levelező tagok, az intézet igazgatója és helyettesei, továbbá az intézet által művelt tudománysszakok legjobb művelői.

A tudományos tanács tagjainak számát és összetételét az intézet szervezeti szabályzata állapítja meg.¹³⁸

A tudományos tanács elnöke általában az intézet igazgatója.

(4) A tanács rendes üléseit általában negyedévenként, de legalább félévenként tartja; ezenkívül a szükséghez képest rendkívüli üléseket is tarthat.

A tanácsot az igazgató hívja össze. Ülésein az intézeti tudományos osztályok vezetői részt vehetnek; a tanács esetenként üléseire más intézeti dolgozót is meghívhat.

(5) A tudományos tanács ügyrendjét maga állapítja meg.

Akadémiai céltámogatások

44. §

(1) Akadémiai céltámogatások általában az Akadémiának a saját kutatóintézményeiben folyó tudományos kutató tevékenységgel együtt és azzal szoros kapcsolatban olyan kutatási feladatok megoldását szolgálják, amelyeket a szocialista építés gyakorlati szükségletei, a kulturális forradalom célkitűzései, továbbá valamely tudományág fejlesztésével kapcsolatos tudományos problémák megoldása igényel.

(2) Akadémiai céltámogatásban részesíthető az olyan kutatómunka, amely nem akadémiai kutatóintézményekben, hanem egyetemi és főiskolai tanszékeken, intézetekben és laboratóriumokban vagy kórházakban, klinikákon, múzeumi tárban, könyvtárban stb. folyik. A meghatározott kutatási célt az Akadémia költségvetési összeggel, illetőleg álláshelyek rendelkezésre bocsátásával támogatja.

(3) Céltámogatásban részesíthetők az előző bekezdésben foglaltakon kívül személyileg az Akadémia tagjaitól, valamint más személyektől folytatott kutatások is. Az akadémiai céltámogatások kezelését és felhasználását akadémiai tudományos kutatóintézetre, illetőleg intézeti igazgatóra is lehet bízni.

(4) A céltámogatások rendeltetése háromirányú:

a) a céltámogatásokat főként az Akadémia kutatási terveiben meghatározott kutatási feladatok megoldására kell összpontosítani. A kutatómunka feltételeinek ilyen célra való felhasználása különösen ott szükséges, ahol a kutatóintézetek hálózata nem vagy nem kielégítő módon épült ki;

b) a céltámogatásnak rendeltetése lehet olyan kutatások támogatása, amelyek helyzetteltáró, adatgyűjtő, kiegészítő vagy kiegészítő feladatok ellátását, esetenként kutatási eredmények alkalmazását, illetőleg még megalapozatlan, nem tervezhető előkészítő kutatásokat szolgálnak;

c) a céltámogatás felhasználható akadémikusok, esetleg tanszékvezetők munkafeltételeinek elősegítésére vagy bővítésére. Ilyen támogatás esetében az akadémikus, illetőleg a tanszékvezető személye a biztosíték a támogatás helyes és rendeltetésszerű felhasználásának.

(5) Az akadémiai céltámogatások általában egy költségvetési évre kerülnek odaitételre. A támogatásként adott álláshelyeket azonban olyan kutatási célokra kell felhasználni, amelyek több évre kiterjedő kutatómunkát igényelnek.

(6) A céltámogatással folytatott kutatások szervezeti kerete kétféle lehet: intézetszerű szervezeti egységbe beilleszthető kutatás és intézetszerű szervezeti egységbe nem illeszthető kutatás.

a) Az intézetszerű szervezeti keretbe beilleszthető kutatás az akadémiai céltámogatás fő formája. Ez azt jelenti, hogy a céltámogatást lehetőleg szervezett kutatóegységbe kell összpontosítani, és azokat az akadémiai intézetekhez hasonló tudományos munkahelyként kezelni. Az egyetemi és főiskolai tanszékeken adott céltámogatást általában ilyen intézetszerű egységek formájában kell megszervezni.

b) Nem szervezhetők intézetszerű keretbe az olyan céltámogatással folytatott kutatások, amelyek különbözősége miatt nem helyezhetők szervezett irányítás alá. Az ilyen céltámogatásokat is lehetőség szerint összpontosítani kell, mégpedig a kutatások természetéhez, illetőleg a személyi lehetőségekhez képest, vagy akadémiai tudományos kutatóintézet, vagy akadémiai tudományos bizottság, vagy akadémiai tag személye köré.

(7) Az előző pontokban foglaltaknak megfelelően a céltámogatás formái a következők:

- a) tanszéki kutatócsoport támogatása;
- b) akadémiai munkaközösség támogatása;
- c) intézeti céltámogatás;
- d) bizottsági céltámogatás;
- e) személyi céltámogatás.

(8) A céltámogatás gazdasági ügyviteléről annál az intézetnél kell gondoskodni, ahol a céltámogatásban részesített kutatás folyik. Az így kezelt anyagi eszközök felhasználásáért a kutatás akadémiai irányítója, a pénzügyi szabályok megtartásáért pedig a munkahelyet adó intézmény gazdasági vezetője a felelős.

Az Akadémiai Könyvtár

45. §

(1) Az Akadémia a tudományos ismeretek terjesztésére és a tudományos kutatómunka előmozdítása és végzése érdekében könyvtárat tart fenn.¹³⁹ Az Akadémiai Könyvtár közvetlen irányítását és felügyeletét az erre a célra szervezett elnökségi bizottság látja el.

(2) Az Akadémiai Könyvtár az akadémiai intézetek vonatkozásában betölti a hálózati könyvtári központ szerepét és feladatát.

(3) A könyvtár vezetését, szervezetét, részletes feladatát és igazgatását, továbbá a könyvtár használatának módozatait és fejlesztésének eszközeit jóváhagyott könyvtári ügyrend állapítja meg.¹⁴⁰

Jóléti intézmények

46. §

(1) Az Akadémia tagjai, valamint a tudományos fokozattal rendelkezők, továbbá az Akadémia hivatali szerveinek és intézeteinek dolgozói részére jóléti intézményeket (üdülőt, klubot stb.) tart fenn.

(2) Az Akadémia jóléti intézményeit a jóléti csoport üzemelteti. A jóléti csoport ez irányú tevékenysége – a szociális bizottság irányításával – az Akadémia főtitkárának felügyelete alá tartozik.

(3) A jóléti intézmények működését és belső rendjét külön ügyrend szabályozza.

Tudományos egyesületek és társaságok

47. §

(1) Az Akadémia a tudományos és kulturális tevékenység fejlesztése, továbbá a tudományos eredmények társadalmi úton való tudatosítása érdekében tudományos célú egyesületeket és társaságokat támogat.¹⁴¹

(2) Az Akadémia felügyeletet gyakorol olyan egyesületek és társaságok felett, amelyek célja a tudományok művelése, a tudományos eredmények terjesztése, valamint a gyakorlati szakembereknek a tudományos munkába való bevonása. Az Akadémia segítséget nyújt ezeknek az egyesületeknek és társaságoknak működésük feltételeinek biztosításához. A felügyeleti jogkört az egyesületek és társaságok felett az Akadémia elnöke gyakorolja, irányításukról és ellenőrzésükről közvetlenül az illetékes osztályvezetőség gondoskodik.

(3) Az Akadémia támogatja továbbá azoknak az egyesületeknek a munkáját, amelyek nem tartoznak ugyan az Akadémia felügyelete alá, de célkitűzéseik megfelelnek a (2) bekezdésben foglaltaknak.¹⁴²

(4) Önálló egyesületet vagy társaságot — az egyesületekről szóló 1955. évi 18. számú törvényerejű rendeletben foglalt feltételeken túlmenően — az elnökségtől jóváhagyott osztályvezetőségi határozat alapján lehet létesíteni. Az egyesületi vagy társulati közgyűlésen elfogadott alapszabályt, illetőleg a módosított alapszabályt — az osztályvezetőség állásfoglalásának figyelembevételével — az Akadémia elnöke hagyja jóvá.

(5) Az osztályvezetőség az osztálytitkár útján biztosítja, hogy a tudományterületükhöz tartozó tudományos egyesületek és társaságok az Akadémia elfogadott tudománypolitikai elvei szerint működjenek, és ezt munkájukban érvényre juttassák. Az egyesületek és társaságok, továbbá a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége tagegyesületeinek tudományos felügyelete az illetékes osztálytitkár hatáskörébe tartozik.

(6) Az önálló egyesületek és társaságok működését az Akadémia anyagilag támogatja. A Műszaki és Természettudományi Egyesületek anyagi támogatása és gazdasági ellenőrzése az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság feladata.

(7) Az önálló egyesületekről és társaságokról, továbbá a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségéről és tagegyesületeiről az Elnökségi Titkárság központi nyilvántartást vezet. A nyilvántartás az egyesület vagy társaság elnevezésén kívül tartalmazza az alapítási évet, a közgyűlések időpontját, az alapszabály jóváhagyásának vagy módosításának idejét és számát, továbbá a tisztségviselők névjegyzékét.

Vállalatok

48. §

(1) Az Akadémia a tudományos könyvek és folyóiratok kiadásának tervszerű teljesítése, továbbá a tudományos kutatáshoz szükséges eszközök előállítása, valamint a mezőgazdasági tudományos kutatási feladatok gyakorlati megvalósítása érdekében vállalatokat tart fenn.¹⁴³

(2) Az Akadémia felügyelete alá tartozó vállalatok:

- a) az Akadémiai Kiadó,
- b) az Akadémiai Nyomda,
- c) a Kutatási Eszközöket Kivitelező Vállalat,
- d) a Mezőgazdasági Kutatóintézet Gazdasága.

VI. Fejezet

Az Akadémia szerepe a tudományos utánpótlás képzésében

49. §

(1) Az Akadémia irányítja és ellenőrzi a szervezett tudományos utánpótlásképzést. Az Akadémia az ezzel összefüggő feladatokat az akadémiai szervek irányításával a hivatali szervek közreműködésével a Tudományos Minősítő Bizottság (a továbbiakban: TMB) útján látja el.¹⁴⁴

(2) A TMB az 1950. évi 44. számú törvényerejű rendelet és az ezt kiegészítő jogszabályok alapján az Akadémia elnökségének felügyelete alatt működik.

(3) A TMB elnökét, titkárát és tagjait az Akadémia elnökségének előterjesztésére a kormány nevezi ki és menti fel.

(4) A TMB feladata általában a tervszerű tudományos káderutánpótlásnak aspiránsképzés útján történő biztosítása, a tudományos fokozatok elnyerésére vonatkozó feltételek megállapítása, illetőleg a tudományos fokozatok odaitétele.

(5) A tudományos minősítéssel kapcsolatos intézkedések egységes előkészítését és végrehajtását a TMB az Akadémiai tudományos osztályainak javaslata alapján, a szakbizottságok közreműködésével látja el.

(6) A TMB hivatali szerve a titkárság. A titkárság közreműködik és segítséget nyújt a TMB-nek a tudományos képzéssel és minősítéssel, valamint az aspiránsképzéssel kapcsolatos szervezési és adminisztratív feladatok ellátásában.

(7) A TMB Titkárságát a titkárság vezetője — a TMB titkárának irányításával — vezeti. A TMB Titkársága vezetőjét az Akadémia elnöke nevezi ki, a titkár tanácskozási joggal részt vesz a TMB ülésein.

(8) A TMB Titkárságának feladata: az ülések előkészítése, a hozott határozatok végrehajtása, a szaktitkárságok és a TMB Titkársága feladatainak összehangolása, az aspiránsok felvételével és a tudományos minősítéssel kapcsolatos intézkedések elősegítése, kapcsolattartás az aspiránsokkal; továbbá a tudományos fokozatok utáni illetmények, tisztelet- és ösztöndíjak, valamint egyéb kifizetések folyósítása.

(9) A TMB Titkársága szervezetileg az Elnökségi Titkársághoz tartozik, gazdasági és adminisztratív munkájában érvényesíti az egyéb hivatali szervek részére kiadott utasításokat.

(10) A TMB-nek és a TMB Titkárságának szervezetét, feladatát és működését külön ügyrend állapítja meg.

50. §

Ezt a Szervezeti és Működési Szabályzatot az Akadémia elnöksége 114/1962. számú határozatával jóváhagyta.

(A Magyar Tudományos Akadémia Szervezeti és Működési Szabályzata. Bp. 1962. Akad. K. 50 p.)

Jegyzet

1. 1960 évi 24. tvr. 1. § (1) bek.
2. Alapszabály 1. § (2) bek.
3. 1960. évi 24. tvr. 2. § (1) bek.
4. 1960. évi 24. tvr. 2. § (2) bek.
5. 1960. évi 24. tvr. 2. § (2), (5) bek.
6. 1960. évi 24. tvr. 2. § (3) bek.
7. 1960. évi 24. tvr. 3. § (1), (2) bek.
8. 1960. évi 24. tvr. 4. § (1) bek.
9. Alapszabály 4. § (1) bek.
10. Alapszabály 4. § (2) bek.
11. Alapszabály 2. § (6) bek. b)
12. Alapszabály 5. § b)–c)
13. Alapszabály 36. § (1)–(2)
14. Alapszabály 2. § (6) bek. a)
15. Alapszabály 43. § (1) bek.
16. Alapszabály 5. § a)–b)
17. Alapszabály 5. § d) és 42. § (1) bek.
18. Alapszabály 42. § (2) bek.
19. Alapszabály 7. § (1) bek.
20. Alapszabály 11. § (1) bek.
21. Alapszabály 12. § (1) bek. és 15. § (2) bek.
22. Alapszabály 12. § (3) bek.
23. Alapszabály 11. § (2) bek.
24. Alapszabály 11. § (3) bek.
25. Alapszabály 10. § (1) bek.
26. Alapszabály 12. § (2) bek.
27. Alapszabály 13. § (1) bek.
28. Alapszabály 13. § (1) bek.
29. Alapszabály 13. § (2) bek.
30. Alapszabály 13. § (3) bek.
31. Alapszabály 7. § (1) bek.
32. Alapszabály 28. § (1) bek.
33. Alapszabály 28. § (2) bek.
34. Alapszabály 28. § (3) bek.
35. Alapszabály 16. § d)
36. Alapszabály 45. § (1) bek.
37. Alapszabály 45. § (2) bek.
38. Alapszabály 45. § (3) bek.
39. Alapszabály 23. § (2) bek.
40. Alapszabály 25. § (1) bek.
41. Alapszabály 45. § (4) bek.
42. Alapszabály 32. § (1) bek. b)
43. Alapszabály 45. § (1) bek.
44. Alapszabály 34. § (1) bek.
45. Alapszabály 34. § (1) bek.
46. Alapszabály 46. § (2) bek.
47. Alapszabály 42. § (1) bek.
48. Alapszabály 23. § (2) bek. c)
49. Alapszabály 15. § (1) bek.
50. Alapszabály 15. § (2) bek.
51. Alapszabály 15. § (3) bek.
52. Alapszabály 15. § (4) bek.

- 53. Alapszabály 15. § (5) bek.
- 54. Alapszabály 16. § a)
- 55. Alapszabály 16. § b)
- 56. Alapszabály 16. § c)
- 57. Alapszabály 16. § e)
- 58. Alapszabály 16. § f)
- 59. Alapszabály 16. § g)
- 60. Alapszabály 16. § h)
- 61. Alapszabály 17. § (1)–(2) bek.
- 62. Alapszabály 17. § (3) bek.
- 63. Alapszabály 18. § (1) bek.
- 64. Alapszabály 48. § (3) bek.
- 65. Alapszabály 18. § (2), (4) bek.
- 66. Alapszabály 17. § (4) bek.
- 67. Alapszabály 19. § (1) bek.
- 68. Alapszabály 19. § (2) bek.
- 69. Alapszabály 20. § (1) bek. b)
- 70. Alapszabály 20. § (1) bek. a)
- 71. Alapszabály 20. § (1) bek. c)
- 72. Alapszabály 20. § (1) bek. d)
- 73. Alapszabály 20. § (1) bek. e)
- 74. Alapszabály 20. § (1) bek. g)
- 75. Alapszabály 20. § (1) bek. h)
- 76. Alapszabály 20. § (1) bek. f)
- 77. Alapszabály 2. § (5) bek.
- 78. Alapszabály 20. § (2) bek.
- 79. Alapszabály 21. § (1) bek.
- 80. Alapszabály 21. § (2) bek.
- 81. Alapszabály 22. § (1) bek.
- 82. Alapszabály 22. § (2) bek. a)
- 83. Alapszabály 22. § (2) bek. b)
- 84. Alapszabály 22. § (2) bek. c)
- 85. Alapszabály 22. § (3) bek.
- 86. Alapszabály 22. § (3) bek.
- 87. Alapszabály 22. § (4) bek.
- 88. Alapszabály 22. § (5) bek.
- 89. Alapszabály 37. § (1) bek.
- 90. Alapszabály 37. § (3) bek.
- 91. Alapszabály 37. § (4) bek.
- 92. Alapszabály 23. § (1) bek.
- 93. Alapszabály 23. § (2) bek.
- 94. Alapszabály 23. § (3) bek.
- 95. Alapszabály 24. § (1) bek.
- 96. Alapszabály 24. § (3) bek.
- 97. Alapszabály 25. § (1) bek.
- 98. Alapszabály 25. § (2) bek.
- 99. Alapszabály 25. § (3) bek.
- 100. Alapszabály 26. § (1) bek.
- 101. Alapszabály 26. § (2) bek.
- 102. Alapszabály 37. § (3) bek.
- 103. Alapszabály 29. § (1) bek.
- 104. Alapszabály 29. § (1) bek.
- 105. Alapszabály 29. § (2) bek.
- 106. Alapszabály 29. § (3) bek.

107. Alapszabály 29. § (5) bek.
108. Alapszabály 30. § (1) bek.
109. Alapszabály 30. § (2) bek.
110. Alapszabály 30. § (3) bek.
111. Alapszabály 31. § (1) bek. c)
112. Alapszabály 31. § (2) bek.
113. Alapszabály 30. § (4) bek.
114. Alapszabály 33. § (3) bek.
116. Alapszabály 37. § (1) bek.
117. Alapszabály 37. § (3) bek.
118. Alapszabály 39. § (1)–(2) bek.
119. Alapszabály 40. § (3) bek.
121. Alapszabály 32. § (1) bek. b)
122. Alapszabály 32. § (2) bek.
123. Alapszabály 32. § (1) bek. b)
124. Alapszabály 45. § (1) bek.
125. Alapszabály 45. § (2)–(3) bek.
126. Alapszabály 45. § (4) bek.
127. Alapszabály 45. § (4) bek.
128. Alapszabály 45. § (3) bek.
129. Alapszabály 4. § (1) bek.
130. Alapszabály 31. § (1) bek. e)
131. Alapszabály 32. § (1) bek. b)
132. Alapszabály 34. § (2) bek.
133. Alapszabály 35. § (1) bek.
134. Alapszabály 35. § (2) bek.
135. Alapszabály 35. § (3) bek.
136. Alapszabály 35. § (4) bek.
137. Alapszabály 23. § (2) bek.
138. Alapszabály 35. § (2) bek.
139. Alapszabály 36. § (1) bek.
140. Alapszabály 36. § (2) bek.
141. Alapszabály 42. § (1) bek.
142. Alapszabály 42. § (2)–(3) bek.
143. Alapszabály 46. § (2) bek.
144. Alapszabály 43. § (1)–(2) bek.

A NÉPKÖZTÁSASÁG ELNÖKI TANÁCSÁNAK 1969. ÉVI 41. SZÁMÚ TÖRVÉNYEREJŰ RENDELETE A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIÁRÓL

1. § (1) A Magyar Tudományos Akadémia (a továbbiakban: Akadémia) a Magyar Népköztársaság legfelsőbb tudományos testülete.

(2) Az Akadémia részt vesz a tudományos kutatások országos irányításában és kutatóintézményeiben, valamint tagjainak munkásságával gondoskodik a tudomány műveléséről, illetőleg irányítja az intézményeiben folyó kutatásokat. Ennek megfelelően az Akadémia egyrészt tudományos testületként működik, másrészt pedig intézményeinek irányítását tudományos szakigazgatási szervként látja el.

(3) Az Akadémia az országban folyó tudományos kutatás elvi és módszertani befolyásolásával, fejlesztésének elősegítésével, a társadalomtudományok marxista alapon történő művelésével, továbbá az eredmények gyakorlati hasznosításának előmozdításával hozzájárul a Magyar Népköztársaság fejlődéséhez és a tudománynak a szocialista társadalmat építő népek, valamint az egész emberiség érdekét szolgáló előrehaladásához.

2. § (1) Az Akadémiának mint legfelsőbb tudományos testületnek tevékenysége kiterjed a hazai tudományos kutatás egész területére, különös figyelemmel az alapkutatásra.

(2) Az Akadémia tudományos testületi tevékenységi körében a kutatás egész területére kiterjedő elvi és módszertani befolyást gyakorol, elősegíti a kutatások összehangolását, különösen a természettudományok és a társadalomtudományok területén; figyelemmel kíséri és értékeli a tudományok fejlődését, prognózisokat és tudományfejlesztési koncepciókat dolgoz ki és ezek alapján javaslatokat tesz a tudomány hazai fejlesztésére; intézményei számára ajánlásokat dolgoz ki a kutatások főbb irányaira.

3. § (1) Az Akadémia testületei részt vesznek a tervszerű tudományos utánpótlás, a tudományos minősítés, a tudományos könyv- és folyóiratkiadás, valamint a nemzetközi tudományos kapcsolatok irányításában és fejlesztésében.

(2) Az Akadémia a Magyar Forradalmi Munkás – Paraszt Kormány, továbbá más állami, valamint társadalmi irányító szervek felkérésére, illetőleg saját elhatározásából véleményt nyilvánít és javaslatokat dolgoz ki a tudománnyal kapcsolatos, valamint egyéb országos érdekű, általános jelentőségű kérdésekben.

(3) A tudományos kérdések megvitatására és a tudományos kutatási eredmények ismertetésére kongresszusokat, tudományos ülésszakokat és egyéb rendezvényeket szervez.

(4) Az Akadémia a tudományos és kulturális tevékenység fejlesztése, továbbá az eredmények társadalmi úton való tudatosítása érdekében tudományos célú egyesületeket és társaságokat támogat.

4. § (1) Az Akadémiának mint tudományos testületnek vezetője az elnök. Az elnököt az Akadémia rendes tagjai közül határozott időre a közgyűlés választja, tisztségé-

ben a Népköztársaság Elnöki Tanácsa erősíti meg. Az elnök tevékenységéért a közgyűlésnek felelős.

(2) Az Akadémia testületi szervei a közgyűlés és az alapszabályokban meghatározott egyéb választott szervek.

(3) Az Akadémia tiszteleti, rendes és levelező tagjait a közgyűlés választja. A közgyűlés az elnököt és az alelnököket az Akadémia rendes tagjai közül választja; a rendes és levelező tagok egyébként bármely tisztségre megválaszthatók.

5. § Az Akadémia az ország társadalmi igényeinek kielégítése, valamint a tudomány fejlődésének törvényeiből eredő célok megvalósítását szolgáló kutatások érdekében tudományos kutatóintézeteket, valamint feladatának teljesítését elősegítő egyéb intézményeket tart fenn, illetőleg hoz létre. E célok érdekében az Akadémia kutatásokat szervez és támogat felsőoktatási intézményekben a felügyeleti hatósággal egyetértésben, illetőleg más országos hatáskörű szervek intézményeiben.

6. § (1) Az Akadémia szakigazgatási jogkörében a szervezetéhez tartozó intézmények irányítását — a testületi szervek véleménye és ajánlása figyelembevételével — a főtitkár útján látja el. A főtitkár e törvényerejű rendeletben meghatározott jogkörében, illetőleg a Kormány felhatalmazása alapján országos hatáskörű szerv vezetőjének jogállásában utasítást ad ki.

(2) A főtitkár gondoskodik az Akadémia intézményeiben folyó kutatások személyi és anyagi feltételeiről és ellátja a kutatások összehangolásában az Akadémiára háruló igazgatási teendőket. A főtitkár vezetése alatt álló hivatali szervezet közreműködik az akadémiai intézmények irányításában.

(3) Az Akadémia főtitkárát a közgyűlés ajánlására, az Akadémia tagjai közül, határozott időre, a Kormány nevezi ki. Tevékenységéért a Kormánynak felelős, munkájáról a közgyűlésnek és az elnökségnek rendszeresen köteles beszámolni.

(4) Ha a főtitkár az alapszabályoknak meg nem felelő tevékenységet fejt ki, az elnökség előterjesztésére a közgyűlés javasolhatja a Kormánynak a főtitkár felmentését.

(5) A főtitkár munkájában a főtitkárhelyettesek segítik. A főtitkárhelyettesek a közgyűlés ajánlására, általában az Akadémia tagjai közül, a Kormány nevezi ki határozott időre.

7. § (1) Az Akadémia működése felett a főfelügyeletet a Magyar Forradalmi Munkás – Paraszt Kormány gyakorolja.

(2) A Kormány főfelügyeleti jogkörében kijelöli azokat a feladatokat, amelyek az Akadémiára a tudományos élet irányításában, illetőleg meghatározott kutatásokban hárulnak, jóváhagyja az Akadémia közgyűlése által elfogadott alapszabályokat; ellenőrzi az Akadémia tevékenységét.

8. § (1) Az Akadémiának feladatai ellátásához a minisztériumok és más országos hatáskörű szervek kérésre tájékoztatást adnak.

(2) Az Akadémiát érintő ügyekben, az illetékes miniszterek az Akadémia elnökének, illetőleg főtitkárának meghallgatása után döntenek.

(3) Az Akadémia elnöke, illetve főtitkára az egyes népgazdasági ágazatokat jelentősen érintő ügyekben az ágazati miniszterrel összhangban jár el.

9. § (1) Az Akadémia működésével kapcsolatos kiadások fedezetéről az állami költségvetésben külön fejezetben kell gondoskodni.

(2) Az Akadémia rendes és levelező tagjai e minőségükben akadémiai illetményben részesülnek.

10. § (1) Az Akadémia kettős feladatkörét tagjai közreműködésével, tudományos testületei, továbbá intézményei és hivatali szervezete útján látja el.

(2) Az Akadémia szervezetét és működésének elveit az alapszabályok határozzák meg.

11. § E törvényerejű rendelet hatálybalépéséről a Minisztertanács gondoskodik; hatálybalépésével az 1960. évi 24. számú törvényerejű rendelet hatályát veszti.

Losonczi Pál s. k.,
a Népköztársaság Elnöki Tanácsának
elnöke

Cseterki Lajos s. k.,
a Népköztársaság Elnöki Tanácsának
titkára

(A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1969. évi 41. számú törvényerejű rendelet és a Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályai az 1970. évi közgyűlés után. Bp. 1970. MTA. 1 – 3. p.)

26.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA ALAPSZABÁLYAI AZ 1970. ÉVI KÖZGYŰLÉS UTÁN

I. RÉSZ

I. Fejezet

A Magyar Tudományos Akadémia, szervezetének elvei és felügyelete

1. §

A Magyar Tudományos Akadémia (a továbbiakban: Akadémia) a Magyar Népköztársaság legfelsőbb tudományos testülete, és a hozzátartozó kutatóintézetek, valamint egyéb intézmények országos hatáskörű szakigazgatási szerve.

2. §

(1) Az Akadémia felett a főfelügyeletet az 1969. évi 41. számú tvr.-ben foglaltak szerint a Magyar Forradalmi Munkás – Paraszt Kormány gyakorolja.

(2) A kormány az 1969. évi 41. számú tvr.-ben foglaltak szerint főfelügyeleti jogkörében kijelöli azokat a feladatokat, amelyek az Akadémiára a tudományos élet irányításában, illetőleg egyes kutatásokban hárulnak; jóváhagyja az Akadémia közgyűlése által elfogadott alapszabályokat; ellenőrzi az Akadémia tevékenységét.

(3) A Magyar Népköztársaság az Akadémia működéséhez szükséges anyagi eszközöket az állami költségvetés külön fejezetében biztosítja.

3. §

Az Akadémia feladatai

(1) Az Akadémia részt vesz a tudományos kutatások országos irányításában. Feladata, hogy a tudományos kutatás fejlesztésének és eredményei gyakorlati hasznosításának előmozdításával, a kutatási munkának a társadalmi célokkal való összehangolásával, a társadalomtudományok marxista – leninista alapon művelésével, az ezekkel kapcsolatban felmerülő elvi és módszertani kérdésekben irányt mutató állásfoglalásával hozzájáruljon hazánkban a szocializmus anyagi és kulturális feltételeinek erősítéséhez, a tudományos munka és a gyakorlati élet alkotó együttműködésének előmozdításához, a tudományoknak az emberiség általános javát szolgáló előrehaladásához.

(2) Az Akadémia feladata továbbá a tudományok fejlődésének törvényeiből eredő célok megvalósítását szolgáló kutatásokról és a tudományos utánpótlásról való gondoskodás. Ennek érdekében tudományos kutatóintézeteket, valamint feladatának teljesítését elősegítő egyéb intézményeket tart fenn, illetőleg hoz létre, továbbá kutatókat szervez és támogat felsőoktatási intézményekben, valamint más országos hatáskörű szervek intézményeiben.

(3) Az Akadémia e kettős feladatkörét tagjai közreműködésével, tudományos testületei, továbbá intézményei és hivatali szervezete útján látja el.

(4) Az Akadémia felügyelete alá tartozik a Tudományos Minősítő Bizottság.

II. RÉSZ

I. Fejezet

Az Akadémia tudományos testületi tevékenysége

4. §

(1) Az Akadémiának mint legfelsőbb tudományos testületnek tevékenysége az 1969. évi 41. számú tvr. rendelkezéseinek megfelelően kiterjed a hazai tudományos kutatás egész területére, különös figyelemmel az alapkutatásra.

(2) Az Akadémia tudományos testületi tevékenységi körében a kutatás egész területére kiterjedő elvi és módszertani befolyást gyakorol; elősegíti a kutatások összehangolását különösen a természettudományok és a társadalomtudományok területén; figyelemmel kíséri és értékeli a tudományok fejlődését, prognózisokat és tudományfejlesztési koncepciókat dolgoz ki a kutatások főbb irányai tekintetében.

(3) Az Akadémia testületei részt vesznek a tervszerű tudományos utánpótlás, a tudományos minősítés, a tudományos könyv- és folyóiratkiadás, valamint a nemzetközi tudományos kapcsolatok irányításában és fejlesztésében.

(4) Az Akadémia testületei a Magyar Forradalmi Munkás – Paraszt Kormány és egyéb állami, valamint társadalmi irányító szervek felkérésére, illetőleg saját elhatározásukból – a társadalmi célok figyelembevételével – véleményt nyilvánítanak és javaslatokat dolgoznak ki a tudománnyal kapcsolatos, valamint egyéb országos érdekű, általános jelentőségű kérdésekben.

(5) Az Akadémia a tudományos kérdések megvitatására és a tudományos kutatási eredmények ismertetésére kongresszusokat, tudományos ülésszakokat és egyéb rendezvényeket szervez.

(6) Az Akadémia a tudományos és kulturális tevékenység fejlesztése, továbbá az eredmények társadalmi úton való tudatosítása érdekében tudományos célú egyesületeket, illetve társaságokat támogat.

II. Fejezet

Az Akadémia tudományos testületeinek szervezete és vezetői.

5. §

(1) Az Akadémia testületei:

- a) a közgyűlés;
- b) az elnökség;
- c) a tudományos osztályok
- d) a bizottságok.

(2) A tudományos testületek vezetői:

- a) az elnök és az alelnökök;
- b) az osztályelnökök és az osztályelnök-helyettesek;
- c) a bizottságok elnökei.

(3) A tudományos testületek — a közgyűlés, az elnökség, a tudományos osztályok és bizottságok — működésével kapcsolatos szervezési és ügyviteli teendőket a Tudományos-Testületi Titkárság látja el.

III. Fejezet

A tagok választása, jogaik és kötelességeik

6. §

(1) Az Akadémia tagjai: tiszteleti, rendes és levelező tagok. Mindegyik tag valamelyik osztályhoz tartozik.

(2) A tagok megválasztására az illetékes tudományos osztályok javaslatai alapján az elnökség tesz előterjesztést a közgyűlésnek. Az osztály a javaslatot két vagy több tagjának ajánlása alapján teszi meg. Az elnökség előterjesztését az Akadémia tagjainak a közgyűlés előtt meg kell küldeni.

(3) Az Akadémia tagjainak választására állami és társadalmi szervek is tehetnek javaslatot az elnökségnek; a javaslatokat az elnökség véleményezés végett megküldi az Akadémia illetékes osztályának.

7. §

(1) Tiszteleti tagok azok köréből választhatók, akik a tudomány területén különösen kiemelkedő érdemeket szereztek. Tiszteleti taggá — a magyar tudomány számára jelentős munkásságuk alapján — külföldi állampolgárságú tudósok választhatók meg.

(2) Rendes tagokká a kiemelkedő tudományos eredményeket elért levelező tagok választhatók meg.

(3) Levelező tagokká kiváló tudományos eredményeik, valamint tudományos közéleti tevékenységük alapján tudományok doktorai választhatók meg.

(4) A tagok tagsági jogait megválasztásukkal szerzik meg. Az Akadémia elnöksége a megválasztott tag részére oklevelet ad.

8. §

(1) Akiket rendes vagy levelező taggá választottak, megválasztásuktól számított egy éven belül kötelesek székfoglaló előadást tartani; indokolt esetben a székfoglaló előadásra az elnökség későbbi határidőt állapíthat meg.

(2) A rendes és a levelező tag székfoglaló előadását nyilvános osztályülésen tartja meg; ezen az ülésen veszi át oklevelét is.

9. §

(1) Az Akadémia elősegíti tagjai tudományos munkáját.

(2) A rendes és a levelező tagok joga és kötelessége, hogy részt vegyenek az Akadémia tudományos testületi munkájában, közreműködjenek a tudomány művelésében, fejlesszék tudományágukat, részt vegyenek az Akadémia tudományos, valamint tudománypolitikai munkájában, és elősegítsék a tudományos eredmények felhasználását.

(3) Az Akadémia tagjai részt vesznek az Akadémia közgyűlésén, az osztályüléseken, az együttes üléseken, a felolvasó üléseken, az ankétokon, stb.

10. §

(1) A rendes és a levelező tagoknak az Akadémia közgyűlésén és minden egyéb ülésen szavazati joguk van.

(2) Az Akadémia rendes és levelező tagjai ebben a minőségükben külön akadémiai illetményben részesülnek.

11. §

(1) Az ellen a tag ellen, aki az akadémiai tagsággal járó kötelezettségeit megszegi, az elnök fegyelmi eljárást rendelhet el. Bármely fegyelmi intézkedést tartalmazó határozat meghozatala előtt a tagnak alkalmat kell adni írásbeli vagy szóbeli nyilatkozat tételére.

(2) A fegyelmi határozat lehet: írásbeli feddés, az akadémiai tisztség viselésétől és a tagsággal járó egyes jogok gyakorlásától meghatározott időre — legfeljebb három évre — való eltiltás, továbbá az akadémiai tagság és az ezzel járó jogok, valamint az akadémiai illetmény folyósításának meghatározott időre való felfüggesztése.

(3) Az elnök a fegyelmi eljárás lefolytatása alapján, ha ennek során kizárásra okot adó tények nyernek igazolást, — az osztályülés véleményének meghallgatása után — javaslatot tehet az elnökség részére a kizárásra.

(4) A fegyelmi határozatot az elnökség hozza.

(5) Az elnökség az illetékes osztályülés előterjesztésére kizárhatja az Akadémia tagjai közül azt, aki olyan magatartást tanúsít, amely őt a tagságra méltatlanná teszi. Az osztályülés előterjesztéséről a jelenlevő elnökségi tagok szótöbbséggel, titkos szavazással döntenek.

(6) Az elnökségnek a fegyelmi vagy a kizárást megállapító határozata ellen a tag fellebbezéssel élhet a közgyűléshez; a fellebbezés elintézéséig azonban a tag — kivéve az

írásbeli feddést megállapító fegyelmi határozatot — tagsági jogait nem gyakorolhatja, és akadémiai illetménye folyósítása szünetel.

12. §

Az akadémiai tagság megszűnik a tag halála, vagy a tagságról történő lemondásával.

IV. Fejezet

A közgyűlés

13. §

(1) A közgyűlés az Akadémia legfőbb testülete. A rendes és a levelező tagok részvétele a közgyűlésen a tagságból folyó kötelezettség.

(2) Rendes közgyűlést évente egyszer kell tartani. Az elnökség egyébként közgyűlést bármikor összehívhat; az Akadémia rendes és levelező tagjai egyharmadának írásbeli javaslatára az elnökség köteles rendkívüli közgyűlést összehívni.

(3) A közgyűlést az Akadémia elnöke vezeti.

(4) Az Akadémia elnökének akadályoztatása esetén a közgyűlést az elnökség által kijelölt alelnök, ha pedig az alelnökök is akadályoztatva vannak, az az elnökségi tag vezeti, akit az elnökség ezzel megbíz.

14. §

A közgyűlés hatáskörébe tartozik:

a) az Akadémia egész tevékenységére vonatkozó tudománypolitikai irányelvek meghatározása összhangban a kormány tudománypolitikájával;

b) Az Akadémiának a tudományos élet irányításában betöltött szerepére, munkájára, továbbá testületi tevékenységére vonatkozó elnökségi beszámoló megvitatása és jóváhagyása;

c) az akadémiai intézmények működéséről szóló főtitkári beszámoló megvitatása;

d) az Akadémia alapszabályainak megállapítása, illetőleg módosítása;

e) új tudományos osztály létesítése vagy valamely tudományágnak más osztály keretébe történő átszervezése;

f) háromévenként az elnök, az alelnökök és a meghatározott feladatkör nélküli elnökségi tagok megválasztása;

g) javaslat a főtitkár kinevezésére, illetőleg felmentésére a kormány részére, továbbá a főtitkárhelyettesek számának megállapítása és kinevezésükre javaslattevél a kormányhoz;

h) új tiszteleti, rendes és levelező tagok választása;

i) az elnökség által hozott fegyelmi vagy kizáró határozat elleni fellebbezések elbírálása;

j) határozathozatal mindazokban az ügyekben, amelyeket az elnökség a közgyűlés elé terjeszt.

15. §

(1) A közgyűlés az elnököt és az alelnököket az Akadémia rendes tagjai sorából választja; alapszabályszerű külön feladatkör nélküli elnökségi tagokká rendes és levelező tagok egyaránt választhatók. A választás három évre szól.

(2) Az elnököt tisztségében a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa erősíti meg.

(3) A közgyűlés a főtitkárt az Akadémia tagjai sorából, a főtitkárhelyetteseket pedig általában az Akadémia tagjai közül ajánlja kinevezésre.

16. §

(1) A közgyűlés akkor határozatképes, ha a tagoknak több mint a fele jelen van. Határozatképtelenség esetén — tizenöt napon belül — újabb közgyűlést kell összehívni; ez a megjelent tagok számára való tekintet nélkül határozatképes.

(2) A közgyűlés általában nyílt szavazással a jelenlevő szavazásra jogosultak egyszerű szótöbbségével hozza határozatait. Szavazategyenlőség a javaslat elvetését jelenti.

(3) A közgyűlés titkos szavazással választja a tagokat és a 15. §-ban felsoroltakat, továbbá titkosan szavaz a tagok kizárása tárgyában.

(4) A tagok választásához és kizárásához is a szavazásra jogosult jelenlevők szótöbbsége szükséges.

V. Fejezet

Az elnökség

17. §

(1) Az Akadémiának mint tudományos testületnek állandó és folyamatos működését az elnökség irányítja.

(2) Az elnökség tagjai: az elnök, az alelnökök, az alapszabályszerű külön feladatkör nélküli választott elnökségi tagok, a tudományos osztályok választott elnökei, a főtitkár, a főtitkárhelyettesek és a Tudományos Minősítő Bizottság elnöke.

18. §

(1) Az elnökség hatáskörébe tartozik különösen:

- a) a közgyűlés előkészítése és a közgyűlési beszámoló elkészítése;
- b) a közgyűlés határozatainak végrehajtása, illetőleg a végrehajtásról való gondoskodás;
- c) állásfoglalás átfogó tudmánypolitikai és tudományfejlesztési kérdésekben;
- d) országos jelentőségű tudományos koncepciók és fejlesztési prognózisok megvitatása, javaslatok kialakítása;
- e) az országos tudományos kutatási tervek, ezen belül az akadémiai intézetek kutatási programja tekintetében állásfoglalás;
- f) fontos tudományos és tudmánypolitikai kérdésekben javaslatok kialakítása a kormány és más Akadémián kívüli szervek számára;
- g) a tudományos minősítés figyelemmel kísérése;

- h) a Tudományos Minősítő Bizottság döntései elleni fellebevezések elbírálása;
  - i) állásfoglalás tudományos intézmények létesítése, vagy megszüntetése kérdésében;
  - j) a nemzetközi tudományos kapcsolatok fejlesztésében való közreműködés, az akadémiaiak közötti nemzetközi kapcsolatok ápolása és az akadémiai intézmények nemzetközi kapcsolataira vonatkozó elvek kialakítása;
  - k) a tudományos könyv- és folyóiratkiadás figyelemmel kísérése, az Akadémiai Kiadó tevékenysége elveinek meghatározása;
  - l) a tudományos osztályok és az elnökségi bizottságok működésének irányítása és felügyelete;
  - m) az alelnökök hatáskörének a 21. § (3) bekezdésében foglaltak alapján való meghatározása;
  - n) az akadémiai aranyérem és az akadémiai díjak odaítélése;
  - o) javaslat Kossuth-díj és Állami Díj adományozására;
  - p) a főtitkárnak a saját hatáskörében tett döntéseiről és intézkedéseiről adott beszámoló, illetőleg az általa előterjesztett javaslatok tekintetében állásfoglalás;
  - r) az akadémiai testületek szervezeti és működési szabályzatának megállapítása.
- (2) A két közgyűlés közötti időszakban a közgyűlés hatáskörét — a 14. § d)–f) és h), i) pontjaiban foglaltak kivételével — az elnökség gyakorolja.
- (3) Az elnökség a tagjait egyes feladatok rendszeres vagy esetenkénti elvégzésével külön is megbízhatja.

19. §

- (1) Az elnökség — július és augusztus kivételével — általában havonta tart ülést. Az ülést az elnök hívja össze.
- (2) Az elnökség akkor határozatképes, ha az ülésein tagjainak több mint a fele jelen van.
- (3) Az elnökség egyszerű szótöbbséggel hozza határozatait. Szavazategyenlőség a javaslat elvetését jelenti.
- (4) Az elnökség személyi kérdések kivételével általában nyíltan szavaz, de bármely ügyben úgy is határozhat, hogy titkosan szavaz.

VI. Fejezet

Az elnök, az alelnökök

20. §

- (1) Az Akadémiának mint tudományos testületnek vezetője az elnök.
- (2) Az elnök hatáskörébe tartozik:
- a) a tudományos testületi tevékenység összefogása és irányítása;
  - b) az Akadémiának mint tudományos testületnek a képvisellete;
  - c) külföldi tudományos akadémiaikkal kapcsolattartás;
  - d) tudományos kérdésekben a testületek által kialakított javaslatok, jelentések előterjesztése, ilyen jellegű és az Akadémiához érkező megkeresések és megbízások intézése;
  - e) tudományfejlesztési irányelvek kidolgozására megbízások adása;

- f) javaslatlétel kitüntetésekre és jutalmak adományozása;
- g) a tagok fegyelmi ügyében vizsgálóbizottság kijelölése;
- h) a Tudományos-Testületi Titkárság irányítása.
- (3) Az elnök tevékenységéért a közgyűlésnek felelős.
- (4) Az elnök a tudományos testületi és igazgatási tevékenység összhangja érdekében együttműködik a főtitkárral.

21. §

- (1) Az alelnökök számát a közgyűlés állapítja meg.
- (2) Az alelnökök az elnököt segítik munkájában. Az elnököt akadályoztatása esetén az általa kijelölt alelnök helyettesíti, és gyakorolja az elnök hatáskörét.
- (3) Az alelnökök feladata, hogy segítséget nyújtsanak az elnökség által kijelölt tudományos osztályok munkájához, továbbá hogy az osztályok helyzetének, problémáinak ismerete alapján elősegítsék az osztályülések és az elnökség állásfoglalásainak kialakítását.
- (4) Az alelnökök munkájuk során rendszeres kapcsolatot tartanak a tudományterületükhöz tartozó osztályok elnökeivel és az illetékes főtitkárhelyetessel.
- (5) Az alelnökök tevékenységükért az elnökségnek felelősek.

VII. Fejezet

Az osztályok, az osztályülések

22. §

Az Akadémia tudományos testületi tevékenységének szakmai tudományos részét az osztályok, továbbá a tudományos bizottságok útján látja el.

23. §

Az Akadémia osztályai:

- I. Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya,
- II. Filozófiai és Történettudományok Osztálya,
- III. Matematikai és Fizikai Tudományok Osztálya,
- IV. Agrártudományok Osztálya,
- V. Orvosi Tudományok Osztálya,
- VI. Műszaki Tudományok Osztálya,
- VII. Kémiai Tudományok Osztálya,
- VIII. Biológiai Tudományok Osztálya,
- IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya,
- X. Föld- és Bányászati Tudományok Osztálya.

(1) Az osztályülés az osztályhoz tartozó akadémiai tagok tudományos testülete. Az osztályok tagjai általában havonta, de legalább negyedévenként egyszer osztályülést tartanak.

(2) Az osztályüléseken az osztályhoz tartozó rendes és levelező tagok részvétele a tagságból folyó kötelezettség.

(3) Az osztályülés tanácskozási joggal tagjává választhatja az osztály tudományterületéhez tartozó tudományos bizottságok elnökeit, a kutatóintézetek és egyetemi kutatóhelyek vezetőit, továbbá a minisztériumok vagy országos hatáskörű szervek képviselőit és más szakembereket. A tanácskozási joggal rendelkezők száma azonban az osztályülés szavazati joggal rendelkező tagjai számának egyharmadát nem haladhatja meg. Az osztályelnök esetenként ezen túlmenően is meghívhat szakembereket az osztályülésre.

(4) Az osztályülés tagjai kötelesek figyelemmel kísérni tudományáguk fejlődését, és segítséget nyújtani az osztályülésnek a bizottságok munkájának irányításában, továbbá az osztály helyzetének, problémáinak ismerete alapján az osztályülés állásfoglalásainak kialakításában. Az osztályülés a tagjait egyes feladatok elvégzésével külön is megbízhatja.

(5) Az osztályülés hatáskörébe tartozik:

- a) az osztály testületi tevékenységének irányítása;
- b) az osztály tudományterületének megfelelő tudományos és tudáspolitikai kérdésekben állásfoglalás, a tudományterületek helyzetének értékelése, és fejlesztési irányelveik kialakításában való részvétel;
- c) az osztály szervezetéhez tartozó tudományos bizottságok létrehozása, számukra irányelvek adása, feladatok meghatározása és a bizottságok beszámoltatása;
- d) a tudományos bizottságok javaslatai alapján az osztály tudományterületén működő intézmények tudományos terveinek és a beszámolóknak megtárgyalása, és állásfoglalás kialakítása;
- e) a kutatások összehangolása;
- f) az osztály által képviselt tudományágakban elért eredmények elterjedésének és felhasználásának elősegítése; a tudományterület könyv- és folyóiratkiadásának figyelemmel kísérése, az osztály könyv-és folyóiratkiadási tervének kialakítása az Akadémiai Kiadóval együttműködésben;
- g) az osztály működéséről és a tudományterületét érintő tudományos élet irányításában betöltött szerepéről készült beszámoló megtárgyalása és jóváhagyása;
- h) az osztály által képviselt tudományágak körében a tudományos munkásságot végző személyek fejlődésének figyelemmel kísérése; a tudósképzést érintő elvi és konkrét kérdésekben az elnökség megkeresésére javaslattevél a Tudományos Minősítő Bizottságnak; véleménynyilvánítás az egyetemek, főiskolák és egyéb tudományos intézmények vezetőinek kinevezését illetően;
- i) új tiszteleti, rendes és levelező tagok jelölése;
- j) javaslattevél az elnökség részére kitüntetésekre, jutalmakra, díjakra;
- k) tudományos előadások rendezése.

(6) Az osztályülés állásfoglalásaival, véleményével és javaslataival elősegíti a tudományterületéhez tartozó kutatóintézmények irányítását. A tudományterületén működő egyesületek és társaságok munkájához tudományos támogatást nyújt. Javaslatot alakít ki az elnökség részére tudományos intézmények létesítésére, átszervezésére vagy megszüntetésére.

(7) Az osztályülés a szervezetéhez tartozó tudományterületek körén belül részt vesz a nemzetközi együttműködés tudáspolitikai kérdéseinek kialakításában, javaslatot dolgoz ki az elnökség számára az osztály nemzetközi tudományos kapcsolatainak fejlesztésére.

(8) Az osztályülés az előző bekezdésekben felsorolt tevékenységével segíti az igazgatási szerveket munkájuk ellátásában. Ellátja mindazokat a feladatokat és véleményt nyilvánít mindazokban a kérdésekben, amelyeket az elnökség a hatáskörébe utal. Működéséről évenként jelentést tesz az elnökségnek.

25. §

(1) Az osztályülés az osztályhoz tartozó tagok közül három évre osztályelnököt és osztályelnök-helyettest, valamint a 24. § (3) bekezdésének megfelelően tanácskozási jogú tagokat választ.

(2) Az osztályülés élén az osztályelnök áll.

(3) Az osztályelnök

- a) összefogja az osztály tudományos testületi tevékenységét;
- b) tudományos és tudáspolitikai kérdésekben képviseli az osztályt;
- c) két osztályülés közötti időszakban — a 24. § (5) bekezdése i) pontjában foglaltak kivételével — ellátja az osztályülés feladatait;
- d) kijelöli az osztály munkájában közreműködő díjazott szakértőket;
- e) a tudományos testületi és igazgatási tevékenység összhangja érdekében rendszeres kapcsolatot tart a felsőbb testületi szervek vezetőivel, továbbá a főtitkárral és az illetékes főtitkárhelyettestel.

(4) Az osztályra vonatkozó határozatok végrehajtásáról az osztályelnök gondoskodik. Tevékenységéről beszámol az osztályülésnek. Munkájáért az osztályülésnek és a felsőbb tudományos testületi szervnek felelős.

(5) Az osztályelnököt munkájában az osztályelnök-helyettes segíti, és akadályoztatása esetén helyettesíti.

26. §

(1) Az osztályülést az osztályelnök készíti elő, hívja össze és vezeti. Az osztályülés akkor határozatképes, ha a szavazati joggal rendelkező tagoknak több mint a fele jelen van.

(2) Az osztályülések — a tudományos előadó ülések kivételével — általában zártak. Az ülésekre vagy a napirend egyes tárgyainak megtárgyalására más szakértőket is meg lehet hívni.

(3) Az osztályülés egyszerű szótöbbséggel hozza határozatát. Szavazategyenlőség a javaslat elvetését jelenti. Az osztályülés — személyi kérdések kivételével — általában nyíltan szavaz, de bármely ügyben úgy is határozhat, hogy titkosan szavaz.

27. §

A tudományos osztályok több osztály tudományterületét érintő kérdések megvitatására és közös állásfoglalás kialakítására együttes osztályüléseket tartanak.

VIII. Fejezet

A bizottságok

28. §

(1) Az akadémiai tudományos testületi működés a bizottságok tevékenységére támaszkodik.

(2) Az elnökség, illetőleg a tudományos osztályok egyes tudományágazatok gondozására állandó jelleggel, továbbá egyes tudományos kérdések megvizsgálására vagy meghatározott feladatok elvégzésére alkalmi bizottságokat szervezhetnek. Az elnökségi bizottságok az elnökség, az osztályhoz tartozó bizottságok az osztályülés közvetlen irányítása és felügyelete alá tartoznak.

(3) A tudományos osztályok komplex feladatok rendszeres vagy esetenkénti ellátására osztályközi komplex bizottságot szervezhetnek. Ha a komplex feladat ellátása szükségessé teszi, a komplex bizottságot az elnökség hozza létre.

(4) Bármely több osztály tudományterületét érintő osztályközi komplex bizottságot egy osztályhoz kell telepíteni, de a komplex bizottság irányítását és felügyeletét az érdekelt osztályok együttesen látják el.

(5) A tudományos bizottságok elnökét, titkárát és tagjait a létesítésüket elhatározó tudományos testület (elnökség, osztályülés), a több tudományszak körében szervezett osztályközi komplex bizottság elnökét, titkárát és tagjait az érdekelt tudományos osztályok osztályülései egyetértésben, illetőleg az elnökségi komplex bizottság elnökét, titkárát és tagjait az elnökség választja. Valamennyi választás 3 évi időtartamra szól.

(6) A bizottság munkájáért a bizottság elnöke felelős. A bizottság elnökét lehetőleg az Akadémia rendes vagy levelező tagjai közül kell kiválasztani.

29. §

(1) A bizottság ellátja mindazokat a feladatokat, amelyeket az elnökség, illetőleg az osztályülés a hatáskörébe utal. Megvitatja a tudományterület elvi és szakmai kérdéseit, vitaüléseket, tanácskozásokat, felolvasó üléseket, kongresszusokat és tudományos ülésszakokat készít elő.

(2) A bizottság tudományos kérdésekben állást foglal, tudománypolitikai, tudományos-szervezési és egyéb kérdésekben javaslatot tesz.

30. §

(1) Az elnökség és a tudományos osztályok egyes konkrét feladatok elvégzésére a bizottságok keretében albizottságokat (munkabizottságokat) szervezhetnek.

(2) Az albizottság (munkabizottság) elnökét, titkárát és tagjait — a bizottság javaslatára — az osztályelnök bízza meg. A megbízás legfeljebb ugyanannyi időtartamra szólhat, mint a bizottságok megbízása.

31. §

A bizottságok, illetőleg az albizottságok (munkabizottságok) munkájában a tagokon kívül más szakértők is bevonhatók.

IX. Fejezet

A tudományos testületek működésének biztosítása

32. §

(1) A közgyűlés, az elnökség, a tudományos osztályok és a tudományos bizottságok működéséhez szükséges operatív szervező és ügyviteli munkát, továbbá a testületi szervek vezető által meghatározott feladatokat állandó főfoglalkozású munkatársakból és konkrét feladatok elvégzésére szerződötetett szakértőkből álló Tudományos-Testületi Titkárság végzi. A Tudományos-Testületi Titkárság az Akadémia elnökének irányítása alá tartozik, munkáját a központi hivatali szervekkel kölcsönhatásban, de szervezetiileg tőlük elkülönítve végzi.

(2) A Tudományos-Testületi Titkárság előkészítő és szervező tevékenységgel részt vesz az osztályok testületi tevékenységében. Segíti az osztályelnököket az osztályok és a bizottságok feladatainak szakszerű ellátásában, és működésükkel összefüggésben gondoskodik az adminisztratív feladatok ellátásáról.

(3) A Tudományos-Testületi Titkárság feladatkörébe tartozik különösen:

a) a tudományos testületi szervek üléseinek előkészítése, a határozatok megvalósításához szükséges intézkedések megtétele;

b) közreműködés tudományfejlesztési irányelvek készítésében és egyes tudományágak helyzetének felmérésében;

c) részvétel a tudományos kutatások tervezése és beszámoltatása elvi és módszertani kérdéseinek kidolgozásában;

d) közreműködés a kutatóintézmények, az osztályok és a bizottságok tudományos munkája értékelésének és elemzésének előkészítésében;

e) részvétel az akadémiai könyv- és folyóiratkiadás elvi döntéseinek kialakításában és a tudományos testületek könyv- és folyóiratkiadási tervének előkészítésében;

f) közreműködés a testületi szervek vezetőinek az akadémiát mint tudományos testületet, a tudományos osztályokat és a bizottságokat érintő intézkedéseiben, és ez irányú munkájuk ellátásában.

(4) A titkárság szervezeti és működési szabályzatát az elnök állapítja meg.

(5) A titkárság élén a titkárság vezetője áll. Tanácskozási joggal részt vehet a testületi szervek ülésein.

(6) A Tudományos-Testületi Titkárság vezetőjét az elnök, a titkárság dolgozóit a Tudományos-Testületi Titkárság vezetője nevezi ki. A tudományos testületek vezetője által kijelölt szakértőket a Tudományos-Testületi Titkárság vezetője bízta meg.

(7) A Tudományos-Testületi Titkárság rendszeres munkakapcsolatot tart az Akadémia Központi Hivatalával.

X. Fejezet

Tudományos ülések

33. §

Az Akadémia a tudományos célok megvalósítása érdekében kongresszusokat, tudományos ülősszakokat, egyőttőss üléseket és egyéb tudományos előadásokat rendez. Ezekre az Akadémia külföldi tudósokat is meghívhat. A tudományos előadó üléseken — az osztályülés határozata alapján — azok is előadhatják tudományos munkájukat, akik az Akadémiának nem tagjai.

XI. Fejezet

Könyv- és folyóiratkiadás

34. §

(1) Az Akadémia a tudományos kutatások eredményeinek nyilvánosságra hozatala érdekében tervszerően tudományos könyveket és folyóiratokat ad ki.

(2) Az Akadémia könyv- és folyóiratkiadások elveit az elnökség állapítja meg. A tudományos osztályok figyelemmel kísérik a tudományterület könyv- és folyóiratkiadását, és saját keretőükben kialakítják könyv- és folyóiratkiadási terveiket. Az Akadémia könyv- és folyóiratkiadásáról az Akadémiai Kiadó útján a főtítkár gondoskodik.

(3) Az Akadémia a magyar tudomány eredményeit idegen nyelven is közzéteheti.

XII. Fejezet

Egyesőletek és társaságok

35. §

(1) Az Akadémia a tudományos és kulturális tevékenység fejlesztése, továbbá az eredmények társadalmi úton való ismertetése és felhasználása érdekében tudományos célú egyesőleteket és társaságokat támogat, és segítséget nyújt működésőük feltételeinek biztosításához.

(2) Az Akadémia támogatja továbbá azoknak az egyesőleteknek munkáját is, amelyek nem tartoznak ugyan az Akadémia felőgyelete alá, de célkitőzéseik megfelelnek az (1) bekezdőssben foglaltaknak.

XIII. Fejezet

Az Akadémia szerepe a tudományos minősítésben

36. §

(1) A Tudományos Minősítő Bizottság az Akadémia elnökségének felügyelete és ellenőrzése alatt végzi munkáját.

(2) A Tudományos Minősítő Bizottság feladatát, szervezetét és működését külön jogszabályok és ügyrend állapítják meg.

III. RÉSZ

I. Fejezet

Az Akadémia szakigazgatási tevékenysége

37. §

Az Akadémia szervezeti keretében levő intézmények (intézetek, kutatócsoportok, tudományos egyesületek, hivatali szervek, vállalatok stb.) munkájának, valamint az akadémiai támogatással folyó kutatásoknak irányításával, felügyeletével és ellenőrzésével, személyzeti, továbbképzési kérdéseivel és anyagi támogatásával kapcsolatos szakigazgatási hatáskört az Akadémia főtitkára gyakorolja, az Akadémia Központi Hivatala (a továbbiakban: Hivatal) közreműködésével.

38. §

(1) A főtitkárt a közgyűlés ajánlására a kormány nevezi ki az Akadémia tagjai közül öt évi időtartamra.

(2) A főtitkár tevékenységéért a kormánynak tartozik felelősséggel, és az Akadémia közgyűlésének, illetőleg elnökségének rendszeresen köteles beszámolni.

(3) Ha a főtitkár az alapszabályoknak meg nem felelő tevékenységet fejt ki, az elnökség előterjesztésére a közgyűlés javasolhatja a kormánynak a főtitkár felmentését.

(4) A főtitkár feladatait a közgyűlés ajánlására — általában az Akadémia tagjai közül — a kormány által öt évre kinevezett főtitkárhelyettesek közreműködésével látja el.

39. §

(1) A Hivatal szervezete:

a) *Tudományági Főosztályok:*

A) Természettudományi I. főosztály

B) Természettudományi II. (biológiai) főosztály

C) Társadalomtudományi főosztály

b) *Funkcionális Főosztályok:*

- D) Központi igazgatási titkárság
- E) Személyzeti főosztály
- F) Terv- és pénzügyi főosztály
- G) Nemzetközi kapcsolatok főosztálya

(2) A Hivatal szervezetének további tagolódását a szükségleteknek megfelelően a főtitkár állapítja meg, és a Hivatal szervezeti és működési szabályzatában rögzíti.

(3) Az akadémiai és az Akadémia által támogatott kutatóhelyek — a szakigazgatás vonatkozásában — a szakmájuk szerint illetékes tudományági főosztályhoz tartoznak.

II. Fejezet

Az akadémiai intézmények szakigazgatási irányítása

40. §

(1) Az 1969. évi 41. számú tvr-ben foglaltak szerint az Akadémia szakigazgatási jogkörében a szervezetéhez tartozó intézmények irányítását — a testületi szervek véleménye és ajánlásai figyelembevételével — a főtitkár útján látja el, aki a Hivatal egyszemélyi felelős vezetője. A főtitkár a tvr-ben meghatározott jogkörében, illetőleg a Kormány felhatalmazása alapján országos hatáskörű szerv vezetőjének a jogállásában jár el, az ennek megfelelő jogokkal és kötelezettségekkel.

(2) A főtitkár kötelességei különösen:

a) az Akadémia szervezetébe tartozó intézmények és az általa támogatott kutatások tudományos szakigazgatásának irányítása, ennek keretében az intézmények feladatkörének meghatározása;

b) az Akadémia pénzügyi, beruházási, béralap és egyéb igényeinek megtervezése, ezeknek a kereteknek a felosztása;

c) a kormány által az Akadémiára bízott kutatási, illetőleg kutatásokat összehangoló feladatok ellátásának a megszervezése, ágazati felelősséggel a természettudományok és a társadalomtudományok területén;

d) az akadémiai intézmények tekintetében a jogszabályokban, illetőleg állami határozatokban foglalt rendelkezések végrehajtása, a végrehajtáshoz szükséges utasítások kiadása;

e) a felügyelete alá tartozó intézmények személyzeti munkájának irányítása és a jogszabályok által hatáskörébe utalt kinevezési jogkör gyakorlása;

f) az akadémiai testületeknek országos érvényű, illetőleg az akadémiai tudományos kutatásokra vonatkozóan kialakított fejlesztési irányelveinek és ajánlásainak az akadémiai kutatóintézetekben való érvényre juttatása;

g) az elnökség véleményének a kikérése, az akadémiai intézményekre vonatkozóan olyan hatáskörébe tartozó döntések esetében, amelyek országos vagy nemzetközi fontosságúak, illetőleg általános jelentőségűek vagy hosszabb távra kihatóak;

h) tevékenységéről a közgyűlésnek, illetőleg az elnökségnek rendszeresen — a testületi ajánlástól, illetőleg véleményétől eltérő intézkedése esetén — megfelelő indoklással beszámolás;

i) az akadémiai kutatóhelyeken elért tudományos kutatások eredményeinek gyakorlati hasznosítását előmozdító intézkedések, illetőleg rendelkezések kiadása;

j) az Akadémiához tartozó tudományos egyesületek (társaságok) igazgatási felügyelete;

k) az Akadémiai Könyvtár irányítása és felügyelete;

l) a kormány, valamint az Országos Anyag- és Árhivatal elnöke által átruházott hatáskörben árhatósági jogkör gyakorlása;

m) az irányítás alá tartozó szervezetek működésével, illetőleg a hatáskörébe tartozó feladatokkal kapcsolatos közérdekű bejelentések és panaszok intézése.

(3) A főtitkár jogosult:

a) a felügyelete alá tartozó intézményekre kötelező általános és esetenkénti utasítások kiadására;

b) konkrét kutatási feladatok esetenkénti kitűzésére;

c) az Akadémia szervezetéhez tartozó intézmények működéséről és kutatási eredményeiről szóló jelentések elbírálására, általában a szakigazgatási ellenőrzés gyakorlására;

d) az akadémiai intézmények számára a nemzetközi tudományos kapcsolatok megfelelő alakulását és fejlődését előmozdító intézkedések, illetőleg rendelkezések kiadására;

f) az akadémiai intézmények szervezeti és működési elveinek a megállapítására;

g) vállalatok, üdülők-, jóléti és egyéb intézmények alapítására, irányítására, felügyeletére és megszüntetésére;

h) az Akadémia intézményeinek képviseletére.

41. §

(1) Az egyes tudományági főosztályok az illetékes főtitkárhelyettes irányítása alatt állnak.

(2) A főtitkárhelyettesek ellátják azokat a feladatokat is, amelyekkel őket — állandó vagy alkalmi jelleggel — a főtitkár megbízza.

(3) A főtitkárhelyettesek közvetlen kapcsolatot tartanak fenn a munkaterületük szerint illetékes alelnökkel és osztályelnökökkel. Működésük során rendszeresen kikérik az illetékes testületi szervek vezetőinek tanácsait.

42. §

(1) A főtitkár szakigazgatási tanácsadó szerve a főtitkári kollégium, amelynek állandó tagjait a főtitkár kéri fel.

(2) A főtitkári kollégium tanácskozására a főtitkár esetenként — a tárgyalta ügyek természete szerint — más szakembereket is meghívhat.

III. Fejezet

A tudományos testületek és szakigazgatási szervek kapcsolatai

43. §

(1) A főtitkár tevékenysége során figyelembe veszi az Akadémia közgyűlésének és elnökségének az országos feladatokra, valamint az Akadémiára vonatkozó tudományos-politikai irányelveit.

(2) A főtitkár az elnökséggel egyeztetve jár el a kutatóintézetek alapítása és megszüntetése ügyében.

(3) A főtitkár köteles az elnökség véleményét kikérni mindazokban a tudománypolitikai kérdésekben, amelyekben a döntés nemzetközi vagy országos vonatkozásban fontos, általános jelentőségű és hosszú távra kiható tudományos elhatározást igényel, így különösen az ötéves beruházási és pénzügyi terv fő irányaira vonatkozólag. Az elnökség véleményétől eltérő intézkedések esetén a főtitkár erről, megfelelő indoklással, az elnökségnek beszámolni tartozik.

(4) A főtitkár a hatáskörébe tartozó bármely — általa fontosnak ítélt — kérdés eldöntése előtt kikérheti a testületi szerveknek, illetőleg azok vezetőinek véleményét.

IV. Fejezet

Vegyes intézkedések

44. §

(1) Az alapszabályok módosítására az Akadémiának legalább tíz tagja, az elnök, illetőleg a főtitkár tehet javaslatot.

(2) Az alapszabályok módosításáról a közgyűlés csak akkor határozhat, ha a tagok többsége jelen van. A módosítást elfogadó határozathoz a jelenlevők kétharmadnyi szótöbbsége szükséges.

45. §

A közgyűlés által elfogadott és a Magyar Forradalmi Munkás — Paraszt Kormány által jóváhagyott alapszabályok az alapjai az Akadémia testületi és igazgatási szervei szervezeti és működési szabályzatának.

Budapest, 1970. február 5.

(A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1969. évi 41. sz. törvényerejű rendelet és a Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályai az 1970. évi közgyűlés után. Bp. 1970. MTA. 5 — 22. p.)

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖZPONTI HIVATALÁNAK SZERVEZETI ÉS MŰKÖDÉSI SZABÁLYZATA

[1972 január]

ELSŐ RÉSZ

1. Az MTA Központi Hivatalának feladatköre és felelőssége

1.1 Az MTA Központi Hivatala és vezetése

1.1.1 Az MTA Központi Hivatala (a továbbiakban: Hivatal) országos hatáskörű állami szerv. Tevékenységi körébe tartozik a szervezetében működő kutatóhelyek, vállalatok, szolgálatok (a továbbiakban: intézmények), valamint az akadémiai támogatással folyó kutatások szakigazgatásának irányítása, az ágazati és mindazon feladatok ellátása, amelyek a Hivatalra hárulnak.

1.1.2 A Hivatal egyszemélyi felelős vezetője az MTA főtitkára, aki az 1969. évi 41. sz. tvr.-ben meghatározott jogkörben jár el, és gyakorolja az államot megillető tulajdonosi és munkáltatói jogkört.

1.1.3 A főtitkár feladatait a Kormány által kinevezett főtitkárhelyettesek közreműködésével látja el.

1.2 A Hivatal feladatköre

1.2.1 Közreműködik a főtitkár általános tudománypolitikai és kutatásszervezési döntéseinek kialakításában, a főhatósági irányítást kifejező tervek, utasítások stb. kidolgozásában.

1.2.2 Gondoskodik a Hivatalra, valamint az intézményekre vonatkozó jogszabályok és utasítások végrehajtásáról, illetőleg azok végrehajtásának megszervezéséről.

1.2.3 Meghatározza a Hivatal szervezetéhez tartozó intézmények feladatkörét, az általa támogatott kutatásokat, s ezek tekintetében szakigazgatási hatáskört gyakorol. Közreműködik az intézmények igazgatási, pénzügyi, személyzeti, nemzetközi kapcsolati feltételeinek megtervezésében és biztosításában.

1.2.4 Részt vesz a Kormány által az Akadémiára bízott kutatási, illetőleg a kutatásokat összehangoló feladatok ellátásának megszervezésében, különös tekintettel a főtitkár tudományági országos koordináló felelősségének megfelelően.

2. A Hivatal szervezete és az egyes szervek feladatai

2.1 A Hivatal szervezete

2.1.1 A Hivatal fő szervezeti egységei: a tudományági és funkcionális főosztályok.
A tudományági főosztályok:

- A) Természettudományi I. Főosztály
- B) Természettudományi II. (biológiai) Főosztály
- C) Társadalomtudományi Főosztály
- A funkcionális főosztályok:
- D) Központi Igazgatási Titkárság
- E) Személyzeti Főosztály
- F) Terv- és Pénzügyi Főosztály
- G) Nemzetközi Kapcsolatok Főosztálya

2.1.2 Az egyes tudományági főosztályok a tudományágilag illetékes főtitkárhelyettesek irányítása, a funkcionális főosztályok a főtitkár, illetve — átruházott hatáskör alapján — a főtitkárhelyettesek felügyelete alatt állnak.

2.1.3 A tudományági és funkcionális főosztályok a hivatali szervezetben egymás mellé rendelt szervezeti egységek. Munkájukban — a testületi szervekkel is együttműködve — együttes és egységes hivatali érdekeket képviselnek, illetőleg juttatnak érvényre.

2.1.4 A Hivatal szervezetének további tagolódását a főtitkár állapítja meg.

2.2 Az egyes főosztályok feladatai és szervezete

2.2.1 Tudományági főosztályok feladatai és szervezete

2.2.1.1 A tudományági főosztályok a kutatóintézetek, kutatócsoportok, kutatólaboratóriumok (a továbbiakban: kutatóhelyek) közvetlen irányító szervei. A kutatóhelyek a szakmájuk szerint illetékes tudományági főosztályhoz tartoznak. A tudományági főosztályok fő feladata a főtitkár által meghatározott tudománypolitikai irányelvek és célok megvalósításának biztosítása tudományterületek és kutatóhelyek vonatkozásában.

2.2.1.2 Feladatuk különösen:

— Javaslatok kidolgozása a művelendő tudományterületek kiválasztására, azok tervszerű, arányos fejlesztésének biztosítására, kutatási feladatok kitűzésére.

— A jóváhagyott irányelvek és célok alapján

a) javaslatok kidolgozása kutatóhelyek létesítésére, telepítésére, azok szervezetére, működtetésére és fenntartására, meglevők szükség szerinti átszervezésére vagy megszüntetésére;

b) javaslatok kidolgozása a kutatóhelyek profiljának és feladatának meghatározására;

c) a szükségnek megfelelően nem akadémiai kutatóhelyek bevonása a kutatómunkába, javaslatok megtétele tanszéki kutatócsoportok létrehozására;

d) a Hivatal kutatási irányelveinek kidolgozása, különös tekintettel a közép- és hosszútávú tervezésre.

— A főtitkár, illetőleg a főtitkárhelyettesek által kijelölt kutatási feladatok megoldásának megszervezése;

— Konkrét kutatási feladatok kitűzése.

— Az intézmények és támogatott kutatóhelyek középtávú kutatási tevékenységéről szóló jelentések elbírálásában közreműködés.

— A kijelölt tudományterületek műveléséhez szükséges ráfordítások (költségvetési kiadások és beruházások) kimunkálása.

— A személyzeti, bér- és munkaügyi politika meghatározásában a vezetők és a kutatók kiválasztási és szakmai továbbképzési elveinek kidolgozásában való részvétel.

— Részvétel a nemzetközi tudományos együttműködés mértékének, arányainak és formáinak meghatározásában, a tudományos együttműködésben részt vevő intézmények és kutatóhelyek kijelölése.

— A tudományági koordinálás elveinek kidolgozása és részvétel meghatározott ágazati, igazgatási feladatok ellátásában.

– Kapcsolatok kiépítése és ápolása tudományterületük vonatkozásában az Akadémia testületi szerveivel, különös tekintettel a szakterületek tudományos fejlődésére, illetőleg a fejlesztéssel kapcsolatos ajánlásokra, valamint a kutatási tervek és beszámolók véleményezésére.

– Részvétel a Hivatal kutatás-információs rendszerének kialakításában, szervezésében.

– Mindazoknak a feladatoknak az elvégzése, amelyekre az irányítást ellátó főtitkár-helyettes megbízást ad.

2.2.1.3 A tudományági főosztályok munkájának közvetlen irányítását főosztályvezetők – akadályoztatásuk esetén helyetteseik látják el. Ügykörükön belül kiadmányozási és diszpozíciós jogot gyakorolnak és képviselik a Hivatalt, illetőleg a főosztályok egyes munkatársainak erre megbízást adhatnak. Feladatkörükkel kapcsolatos kérdésekben kapcsolatot tartanak illetékes állami, párt- és társadalmi szervekkel, az Akadémia testületi és hivatali szerveivel, továbbá az intézményekkel és a kutatóhelyekkel.

2.2.1.4 A tudományági főosztályok külügyi felelősei, személyzeti felelősei és pénzügyi előadói a tudományági főosztály vezetőjének közvetlen és az illetékes funkcionális főosztályvezető elvi iránymutatása mellett végzik munkájukat.

2.2.2. A Központi Igazgatási Titkárság (a továbbiakban: KIT) a Hivatal egészének tevékenységével kapcsolatos tudományos szervezési és azzal összefüggő államigazgatási funkciókat lát el. Gondoskodik az egyes hivatali szervek közötti racionális és hatékony ügyintézés elősegítő egyeztető tevékenységéről, továbbá a Hivatal működéséhez szükséges anyagi – tárgyi feltételek biztosításáról.

2.2.2.2 Feladata különösen:

– A Főtitkári Kollégium üléseinek előkészítése.

– Meghatározott körben a Hivatal működésével kapcsolatos tudományos szervezési tevékenység ellátása, ennek során beszámolók, előterjesztések készítése, illetőleg közreműködés azok kialakításában.

– A kutatási tervekkel és a kiemelt kutatási feladatokkal kapcsolatos általános rendelkezések elkészítése, a különböző hivatali szervek tervező munkájának összehangolása, valamint a más főhatóságok részére küldendő központi megkeresések és egyéb dokumentumok előkészítése s az ezzel összefüggő feladatoknak központi egyeztetése és ellátása a tudományági főosztályok erre a célra kijelölt összekötőinek közreműködésével.

– A tudományági koordinálással kapcsolatos központi igazgatási feladatok ellátása.

– Az országos kutatás-információs rendszerrel kapcsolatos tárcaszintű feladatok ellátása, illetőleg koordinálása.

– A Hivatal tevékenységével kapcsolatos központi igazgatási és szükség szerint a tudományági főosztályok közreműködésével, meghatározott körben az intézményi hálózatra is kiterjedő jogi feladatok ellátása; jogszabályelőkészítés; a külső szervektől érkezett jogszabálytervezetek véleményezésére való előkészítése; az intézmények vezetői és hivatali munkatársak részére tevékenységük ellátásával összefüggő jogi tanácsadás.

– Az akadémiai tudományos egyesületek igazgatási felügyeletével és központi nyilvántartásával kapcsolatos feladatok végzése.

– A kijelölt főtitkár-helyettes irányításával a Hivatal sajtó- és propagandatevékenységének ellátása.

– A testületi és hivatali szervek költségvetésének előkészítése és ezen szervek működésével kapcsolatos gazdasági és pénzügyi teendők ellátása.

– Az Akadémia tagjainak, a tudományos minősítéssel rendelkezőknek, az akadémiai hivatali és az intézményi dolgozóknak, valamint hozzátartozóiknak üdültetési, szociális és jóléti igényével kapcsolatos ügyek intézése.

– Egyes szervezeti egységei útján szolgáltatások teljesítése a testületi és hivatali szervek számára.

2.2.2.3 A KIT szervezeti egységei:

– Igazgatási – Jogi Osztály

– Gazdasági Osztály

– Jóléti és szociális csoport

2.2.2.4 A KIT munkáját a főosztály vezetője – akadályoztatása esetén helyettese – irányítja. A főosztályvezető az általános szakigazgatási, valamint a tervezési és szervezési feladatok ellátását, az Igazgatási Osztály közvetlenül – az üdültetési, szociális és jóléti tevékenységet, valamint a szolgáltatásokat nyújtó szervek, valamint szervezeti egységek munkáját pedig a főosztályvezetőhelyettes útján irányítja. Meghatározza és ellenőrzi a főosztály szervezetéhez tartozó egységek feladatát, működési körét és tevékenységét.

2.2.2.5 A KIT az Akadémia főtitkárának felügyelete alá tartozik. Vezetője közvetlen kapcsolatot tart az illetékes párt- és társadalmi szervekkel, a Hivatal főosztályvezetőivel, a Tudományos Testületi Titkárság vezetőjével, továbbá a Tudományos Szervezési Csoport igazgatójával. Ügkörén belül kiadmányozási jogot gyakorol, és képviseli a Hivatalt, illetőleg a főosztály egyes munkatársainak erre megbízást adhat.

2.2.2.6 A testületi szervek számára történő szolgáltatások (üdültetési, egyéb jóléti, kegyeleti, gépkocsiszolgálat stb.) tekintetében a KIT vezetőjének helyettese az MTA elnökének közvetlen irányítása alá tartozik.

2.2.3 A Személyzeti Főosztály feladatai és szervezete

2.2.3.1 A Személyzeti Főosztály (a továbbiakban:SzF) az Akadémia központi személyzeti szerve. A főtitkár mint a személyzeti munka legfelsőbb irányítója az SzF útján látja el a Hivatalhoz tartozó intézmények és támogatott kutatóhelyek személyzeti irányítását. Közreműködésével gyakorolja a szakigazgatással összefüggő tárcaszintű személyzeti feladatokat.

2.2.3.2 Feladata különösen:

– Előkészíti az Akadémia és a Hivatal egészét érintő személyzeti vonatkozású rendelkezéseket, határozatokat, szervezi azok végrehajtását.

– Véleményezi és döntésre előkészíti az elnök, a főtitkár, főtitkárhelyettesek, a Tudományos Minősítő Bizottság titkára, a Tudományos Testületi Titkárság vezetője – véleményezi továbbá a főosztályvezetők hatáskörébe tartozó kinevezési, áthelyezési, előléptetési (átsorolási), kitüntetési, elbocsátási és jutalmazási javaslatokat, illetőleg határozatokat.

– Elvi, módszertani és adminisztratív szempontból előkészíti az Akadémia alkalmazásában álló dolgozók személyi minősítését, és gondoskodik annak lebonyolításáról, részt vesz a minősítésekkel kapcsolatos döntések végrehajtásának ellenőrzésében, továbbá kezeli és feldolgozza a személyi minősítéseket.

– Vezeti az Akadémia rendes és levelező tagjainak, a tudomány doktorainak, továbbá az akadémiai intézmények és kutatóhelyek, valamint a Hivatal, a Tudományos Testületi Titkárság és a Tudományos Minősítő Bizottság Titkársága dolgozóinak személyi nyilvántartását.

– Kezdeményezi a kutatók továbbképzését, a tanfolyamokra történő beiskolázást, ellenőrzi a Hivatal, a Tudományos Testületi Titkárság és a Tudományos Minősítő Bizottság Titkársága állami oktatásban részt vevő dolgozóinak előmenetelét és eredmé-

nyeit. Véleményt nyilvánít meghatározott külföldi kiküldetések, kiutazások engedélyezése kérdésében, javaslatot tesz — a hatáskörébe utalt esetekben — a külföldi utakkal kapcsolatos szabadságidő megállapítására, illetőleg a hazai illetmények folyósításának engedélyezésére.

- Javaslatot dolgoz ki a főtítkárnak az akadémiai tudományos ösztöndíjas gyakor-noki és a pedagógus ösztöndíjas keret főosztályok közötti elosztására.

- Véleményezi az akadémiai dolgozókra vonatkozó címzetes egyetemi tanári és docensi javaslatokat.

- Bűncselekmény vagy fegyelmi vétség felfedezése esetén kezdeményezi a szükséges eljárásokat.

- A Hivatal Jóléti Csoportjának kérésére véleményt nyilvánít a dolgozók szociális ügyeiben.

- Az illetékes főosztály meghallgatása után véleményt nyilvánít a Tudományos Minősítő Bizottságnak, az Akadémia állományába tartozó dolgozók aspiráns felvételi és tudományos minősítéssel kapcsolatos kérelmeiről.

- Beszerzi a fontos és bizalmas munkakörbe történő kinevezéshez szükséges adatokat, elkészíti a felterjesztést és véleményével együtt jóváhagyásra továbbítja az illetékes szervekhez.

- Vezeti a Hivatal, a Tudományos Testületi Titkárság, a Tudományos Minősítő Bizottság Titkársága, valamint a tanszéki kutatóhelyeken dolgozó katonakötelesek nyilvántartását, intézi az Akadémia állományába tartozók katonai szolgálathasználati ügyeit.

- Közreműködik az Akadémia rendes, levelező és tiszteleti tagjai választásának előkészítésében, az elnökségi, valamint a tudományos osztályok szakbizottságai személyi összetételének kialakításában, vezetőinek kijelölésében, továbbá a háromévenként esedékes akadémiai tisztújítás előkészítő munkájában.

- Állami és Kossuth-díjra, továbbá az akadémiai díjakra döntéselőkészítő feladatokat lát el.

2.2.3.3 Az SzF munkáját a főosztály vezetője — akadályoztatása esetén helyettese

- közvetlenül irányítja. Személyzeti kérdésekben kapcsolatot tart illetékes párt- és társadalmi szervekkel, a Hivatal, az Akadémia testületi szervei, a Tudományos Minősítő Bizottság, továbbá az intézmények és a kutatóhelyek vezetőivel és személyzeti felelőseivel.

2.2.3.4 Az SzF az Akadémia illetékes főtítkárhelyettesének felügyelete alá tartozik. A testületi szervek számára végzendő személyzeti munka ellátásának felügyeletét az MTA elnöke és az illetékes alelnök együttesen gyakorolják. Az SzF vezetője ügykörén belül kiadmányozási jogot gyakorol, és képviseli a Hivatalt, illetőleg a főosztály egyes munkatársainak erre megbízást adhat.

2.2.3.5 A tudományági főosztályok személyzeti felelősei a tudományági főosztályok vezetői közvetlen és az SzF elvi iránymutatása mellett végzik munkájukat.

2.2.4 A Terv- és Pénzügyi Főosztály feladatai és szervezete

2.2.4.1 A Terv- és Pénzügyi Főosztály (a továbbiakban: TPF) az Akadémia egésze — mint az állami költségvetés önálló fejezete (tárca) — költségvetési és beruházási előirányzataival összefüggő tervezési, finanszírozási, gazdálkodási, számviteli, bér és munkaügyi, ellenőrzési és egyéb hatáskörébe utalt központi feladatokat, továbbá a vállalatok felügyeletével, a szolgálatok irányításával kapcsolatos teendőket lát el.

2.2.4.2 Feladata különösen:

– Az akadémiai szintű távlati, középtávú és éves beruházási tervek összeállítása, a jóváhagyott tervek végrehajtásával kapcsolatos tárcafeladatok ellátása és a beruházások finanszírozása.

– Az Akadémia távlati, középtávú és éves költségvetési tervjavaslatainak, majd a megállapított költségvetés keretein belül a tárca részletes költségvetési tervének elkészítése és a gazdálkodáshoz szükséges intézkedések megtétele, a nyilvántartások vezetése.

– Az akadémiai intézmények és a támogatott gazdálkodó szervek szabályszerű gazdálkodásának irányítása a tudományági főosztályok közreműködésével, gazdasági vonatkozásban a törvényesség betartásának, a társadalmi tulajdon védelmének biztosítása; elfekvő készletek hasznosításával kapcsolatos feladatok ellátása.

– Az Akadémia felügyelete alá tartozó és általa támogatott szervek pénzellátása.

– Rendszeres és esetenkénti (külön elrendelt) információs adatszolgáltatás a beruházás és költségvetés végrehajtásáról.

– A felújítási szükségletek felmérése és a felújítások pénzügyi lebonyolítása; a Felújítási Alappal való gazdálkodás.

– Akadémiai vezetők kinevezési és megbízási hatáskörébe tartozó intézeti dolgozók, valamint a tudományos egyesületek, társaságok állandó főfoglalkozású dolgozói munkakönyveinek kezelése és ezzel kapcsolatos tevékenység.

– A hatályos bér- és munkaügyi jogszabályok végrehajtásával kapcsolatos utasítások és intézkedések előkészítése, illetőleg döntés után kiadása.

– Az özvegyi és árvaellátási díjakkal kapcsolatos ügyek intézése.

– A társadalombiztosítással kapcsolatos ügyek intézése.

– A gazdálkodó szervek számviteli munkájának irányítása és ellenőrzése, bankszámlák megnyitása és nyilvántartása.

– Az Akadémia kiadási és bevételi előirányzatainak nyilvántartása, a tárcakönyvelés feladatainak ellátása.

– A költségvetésben meghatározott feladatok végrehajtásának átfogó és a szabályok megtartására irányuló költségvetési revíziók (cél-, téma- és utóvizsgálatok) lefolytatása.

– Az akadémiai vállalatok felügyeletével kapcsolatos intézkedések előkészítése, a döntések végrehajtása. A Műszerügyi és Méréstechnikai Szolgálat és a Kutatási Ellátási Szolgálat közvetlen irányítása.

– Tárca gépkocsi ügyek intézése.

– A tűzrendészettel, a munka- és balesetvédelemmel, továbbá a polgári védelemmel kapcsolatos főhatósági feladatok ellátása.

– Az Akadémia intézményeinek hatósági elhelyezésével kapcsolatos központi feladatok ellátása.

– Az Akadémia beruházási és költségvetési gazdálkodásának, ezek összefüggéseinek közgazdasági elemzése.

2.2.4.3 A TPF szervezeti egységei:

– Terv- és Beruházási Osztály;

– Pénzügyi Osztály;

– Számviteli és Ellenőrzési Osztály;

– Vállalati referatúra;

– Elvi-elemző részleg.

2.2.4.4 A TPF vezetője a főosztály munkáját az Elvi-elemző részleg vonatkozásában közvetlenül, a Terv- és Beruházási Osztályt, a Pénzügyi Osztályt, a Számviteli és Ellenőrzési Osztályt és a vállalati referatúrát főosztályvezetőhelyettesek útján irányítja. A

főosztály vezetője határozza meg a főosztály szervezetéhez tartozó osztályok (részlegek) feladatát, működési körét és azok tevékenységét.

2.2.4.5 A TPF az Akadémia illetékes főtitkárhelyettesének felügyelete alá tartozik. A testületi szervek számára végzendő gazdasági munka ellátásának felügyeletét az MTA elnöke gyakorolja. Gazdasági ügyekben a főosztályvezető kapcsolatot tart illetékes állami (PM, OT stb.), társadalmi (SZOT) szervekkel, a Hivatal főosztályvezetőjével, a Tudományos Testületi Titkárság vezetőjével. Ügykörén belül kiadmányozási jogot gyakorol, és képviseli a Hivatalt, illetőleg a főosztály egyes munkatársainak erre megbízást adhat.

2.2.4.6 Az intézmények és a kutatóhelyek gazdálkodási és pénzügyi feladatait ellátó szervezeti egységek vezetői az intézmények és a kutatóhelyek vezetőinek, a tudományági főosztályokon dolgozó pénzügyi előadók a tudományági főosztályok vezetőinek közvetlen és a TPF elvi iránymutatása mellett végzik munkájukat.

2.2.5 A Nemzetközi Kapcsolatok Főosztálya feladatai és szervezete

2.2.5.1 A Nemzetközi Kapcsolatok Főosztálya (a továbbiakban: NKF) az Akadémia, ezen belül a Hivatal nemzetközi tudományos kapcsolatainak létesítésével, fenntartásával és fejlesztésével kapcsolatos feladatait látja el.

2.2.5.2 Feladata különösen:

- Tudományos együttműködési egyezmények, illetőleg együttműködési munkatervek előkészítése, részvétel azok megkötésében és végrehajtásában.

- Az együttműködési munkatervek alapján tanulmányutak, munkavállalások stb. lebonyolítása mind a kiutazások, mind a beutazások vonatkozásában.

- Nemzetközi tudományos szervezetek és azokban viselt tagságaink meghatározott ügyeinek ellátása.

- Külföldi tudósok részvételével rendezett tudományos tanácskozások tervének kidolgozásával, kiemelkedő külföldi tudósok meghívásával összefüggő meghatározott feladatok végzése.

- Devizális tanulmányutak lebonyolítása, továbbá más szervek által kiírt pályázatok alapján elnyert tanulmányutakkal kapcsolatos ügyek intézése.

- Az Akadémia nemzetközi kapcsolatainak ápolására szolgáló költségvetési fedezet megtervezése és az előirányzott keretek rendeltetésszerű felhasználásáról való gondoskodás.

- Az Akadémia tiszteleti tagjainak megválasztásával összefüggő, továbbá magyar tudósok külföldi honoráriussá válásával kapcsolatos meghatározott ügyek intézése.

- Nemzetközi tudományos kapcsolatokkal összefüggő tájékoztató és tájékoztatási tevékenység ellátása.

- Tudományos célú magánkiutazások szervezésével kapcsolatos ügyek ellátása.

- Az útlevelelhatóságok előírásai szerint őrzi az Akadémia állományába tartozók szolgálati útleveleit, és eljár szolgálati útlevél és vízum ügyekben.

- Ellátja az útijelentésekkel és azok kezelésével kapcsolatos feladatokat, továbbá időszakonként beszámolókat és statisztikai jelentéseket készít a nemzetközi kapcsolatok állásáról.

2.2.5.3 Az NKF szervezeti egységei:

- Elvi csoport;

- Területi referatúra;

- Utaztatási csoport.

2.2.5.4 Az NKF munkáját a főosztály vezetője – akadályoztatása esetén helyettese – irányítja. A nemzetközi tudományos kapcsolatok ügyeiben kapcsolatot tart illetékes párt- és állami ((KüM, BM, KKI stb.) szervekkel, az Akadémia testületi szerveivel,

a Tudományos Testületi Titkárság Elnökség Külügyi Titkárságával, a Hivatal főosztályaival, a Tudományos Minősítő Bizottság vezetőivel, továbbá az intézmények és a kutatóhelyek nemzetközi kapcsolatait intéző munkatársakkal, valamint a külföldi akadémiák és tudományos központok nemzetközi kapcsolatokat intéző osztályaival, a Budapesten akkreditált nagykövetségek kulturális beosztottjaival, továbbá konzuli osztályaival. Ügykörén belül kiadmányozási jogot gyakorol, és képviseli a Hivatalt, illetőleg a főosztály egyes munkatársainak erre megbízást adhat. A főosztály vezetője határozza meg a főosztály szervezetéhez tartozó részlegek feladatát, működési körét és azok tevékenységét.

2.2.5.5 Az NKF az Akadémia illetékes főtitkárhelyettesének felügyelete alá tartozik. A testületi szervek számára végzendő nemzetközi kapcsolati munka ellátásának felügyeletét az MTA elnöke, illetőleg a Nemzetközi Kapcsolatok Bizottsága gyakorolja.

2.2.5.6 A tudományági főosztályok külügyi felelősei a tudományági főosztályok vezetői közvetlen és az NKF elvi iránymutatása mellett végzik munkájukat.

2.2.5.7 A nemzetközi tudományos kapcsolatokat lebonyolításával összefüggő gazdasági feladatokat a KIT Gazdasági Osztályának illetékes részlege látja el.

2.3 A főtitkár tanácsadó szervei

2.3.1 A főtitkár tanácsadó szervei

A) Főtitkárhelyettesek értekezlete

B) Főtitkári Kollégium

C) A Hivatal szakigazgatásának tanácsadó bizottságai:

– Könyvtári Bizottság

– Műszerügyi Bizottság

– Kiállítási Bizottság

– Akadémiai Találmányi Bizottság

D) A főtitkár az előzőekben felsorolt tanácsadó szerveken kívül — a külön rendelkezések szerint működő — Szociális Bizottságot és az Akadémiai Kiadói Tanácsot is tanácsadó szervének tekinti.

2.3.2 A főtitkárhelyettesek értekezlete a főtitkár és a főtitkárhelyettesek feladatkörébe tartozó döntések konzultatív szerve. Az értekezleten a főtitkár, a főtitkárhelyettesek, a KIT vezetője és esetenként más meghívottak vesznek részt.

2.2.2 A Főtitkári Kollégium a főtitkár szakigazgatási tanácsadó, továbbá munkakapcsolatok vonatkozásában felsőszintű koordináló szerve. A kollégium tagjait a főtitkár kéri fel. A kollégium tanácskozásaira a főtitkár esetenként — a tárgyalat ügyek természetére szerint — más szakembereket is meghívhat.

2.3.4 A szakigazgatás tanácsadó bizottságai a főtitkár tanácsadó szerveként működnek. A bizottságok elnökét, titkárát és tagjait a főtitkár nevezi ki meghatározott időre. Feladatukat és működésüket külön utasítás szabályozza.

3. A Hivatal vezetése, a vezetők és ügyintézők feladat- és jogköre

3.1 A főtitkár

3.1.1 Kormányzati és politikai felelőssége alapján az akadémiai szakigazgatási tevékenység egyszemélyi felelős vezetője. Jogait és kötelezettségeit az 1969. évi 41. sz. törvényerejű rendelet, illetőleg az MTA Alapszabályai határozzák meg.

3.1.2 A Hivatal irányítása, vezetése és ellenőrzése vonatkozásában különösen a következő feladatokat látja el:

- Egyszemélyi felelősséggel vezeti a Hivatalt.
- Képviseli a Hivatalt a felsőbb párt- és államhatalmi, államigazgatási, társadalmi szerveknél, az akadémiai közgyűlésen és az elnökségben.
- Főfelügyeleti jogkörében irányítja a Hivatal szervezeti egységeit és az azokhoz tartozó intézményeket és kutatóhelyeket.

Írányelveket és utasításokat ad a Hivatal egészére és az egyes szervezeti egységek munkájának összehangolására, meghatározza a hivatali tevékenység fő elveit és szabályait. Meghatározza a kutatás irányelveit, dönt az Akadémia pénzügyi, beruházási, béralap és egyéb igényeinek megtervezése és a rendelkezésre álló keretek felosztása tekintetében.

– Előterjesztéseket, jelentéseket és beszámolókat terjeszt felsőbb párt-, állami szervekhez, továbbá az Akadémia közgyűléséhez és elnökségéhez.

– Gyakorolja a hatáskörébe tartozó kinevezési, megbízási, minősítési, jutalmazási, fegyelmi és egyéb munkáltatói jogokat.

– Dönt a hatáskörében fenntartott kérdésekben, így különösen a létszámnak, a béralapnak, a jutalmazási kereteknek és a bértartalékoknak a felhasználásáról.

– Irányítja és ellenőrzi a főtitkárhelyettesek munkáját.

– Megállapítja a Hivatal feladatát és szervezetét, jóváhagyja a Hivatal Szervezeti és Működési Szabályzatát.

– Vezeti a Főtitkárhelyettesek értekezletét és a Főtitkári Kollégium tanácskozásait, állást foglal a napirenden szereplő kérdésekben.

– Jóváhagyja a Főtitkári Kollégium munkatervét, és javaslatot tesz más szerveknek arra, hogy munkaterveiket a Hivatalt érintő kérdésekkel egészítsék ki.

– Felügyeli a Központi Igazgatási Titkárság működését.

3.2 A főtitkárhelyettesek

3.2.1 A főtitkár által átruházott jogkörben irányítják, illetőleg felügyelik a tudományági és funkcionális főosztályokat, képviselik a Hivatalt különböző szervekben miniszterhelyettesi szinten, továbbá ellátják azokat a feladatokat, amelyekkel őket – állandó vagy alkalmi jelleggel – a főtitkár megbízza.

3.2.2 Az irányításuk alatt álló tudományági főosztályok vonatkozásaiban feladatköriük különösen:

– Irányítják a kutatási tervek kidolgozását, saját hatáskörükben főosztályszintű kutatási feladatokat jelölnek ki.

– Rendszeresen figyelemmel kísérik a kutatóhelyek munkáját, véleményezik és elbírálják ezek működését és eredményeit.

– Biztosítják az akadémiai intézményekben és kutatóhelyeken a jogszabályok, a főtitkári utasítások végrehajtását, és érvényre juttatják az Akadémia testületeinek irányelveit és ajánlásait.

3.2.3 A főhatósági gazdasági tevékenység területén javaslatot tesznek az intézmények és a kutatóhelyek éves és középtávú költségvetési, beruházási kereteire, továbbá a főtitkár által meghatározott körben és esetekben gazdasági diszpozíciós jogkört gyakorolnak.

3.2.4 Személyzeti vonatkozásban ellenőrzik az intézmények és kutatóhelyek tevékenységét, meghatározott körben és esetekben munkáltatói jogkört gyakorolnak.

3.2.5 A nemzetközi kapcsolatok területén részt vesznek az Akadémiának, illetőleg az intézményeknek és kutatóhelyeknek a külföldi akadémiákkal és intézményekkel kö-

tendő együttműködési munkatervek előkészítésében, ellenőrzik az azokban meghatározott feladatok végrehajtását.

3.2.6 A főtitkárt akadályoztatása esetén, az általa kijelölt főtitkárhelyettes, a főtitkárhelyettest távollétében a főtitkár által kijelölt főtitkárhelyettes helyettesíti.

3.3 A főosztályvezetők

3.3.1 A főosztályvezetők felelősek a főtitkár, illetőleg a főtitkárhelyettesek utasításainak végrehajtásáért, a felsőbb szintű jogszabályokban foglaltak végrehajtásáért, az irányításuk alá rendelt szervek működéséért és általában a hatáskörükbe tartozó feladatok maradéktalan ellátásáért.

3.3.2 Az egyes tudományági, illetőleg funkcionális főosztályok vezetői egymással mellérendeltségi viszonyban állnak. Részükre utasítást csak a főtitkár, valamint az irányítást, illetőleg a felügyeletet ellátó főtitkárhelyettes adhat.

3.3.3 A Hivatal főosztályvezetőinek a feladatkörükből eredő általános felelősségen túlmenően különleges felelősségük is van. Ilyen a tudományági főosztályvezetőknek a kutatóhelyek közvetlen irányításában való felelőssége, a TPF vezetőjének akadémiai vonatkozásban gazdálkodási, a KIT vezetőjének hivatali vonatkozásban általános adminisztratív és törvényességi, az SzF vezetőjének akadémiai vonatkozásban káderpolitikai és az NKF vezetőjének akadémiai vonatkozásban külpolitikai felelőssége.

3.3.4 A főosztályvezetőt akadályoztatása esetén kinevezett (kijelölt) helyettese helyettesíti.

3.4 Az Osztályok, csoportok vezetői és az ügyintézők

3.4.1 Az osztály- és csoportvezetők irányítják a vezetésük alatt álló szervezeti egység munkáját. Kötelesek gondoskodni a részükre meghatározott feladatok ellátásáról, továbbá arról, hogy a munkaterületükre vonatkozó jogszabályok és vezetői utasítások végrehajtást nyerjenek.

3.4.2 Az ügyintézők munkájukat a felettes vezetők által meghatározott elvek és szempontok szerint önállóan végzik. Kezdeményezően kötelesek a feladatok megoldására kellő tanulmányozás alapján javaslatokat tenni.

3.4.3 A vezetők általában a szolgálati út betartásával intézkednek. Ha a felsőbb vezető közvetlenül ad utasítást beosztott dolgozó részére, az köteles erről közvetlen vezetőjét tájékoztatni.

3.4.4 Minden hivatali vezető és ügyintéző felelős a részére meghatározott döntési körben a kitűzött feladatok érdemi, határidőre történő elvégzéséért.

MÁSODIK RÉSZ

4. Hivatal működési rendjének alapelvei

4.1 A Hivatalnak mint országos főhatóságnak működési rendjére általában a minisztériumokra vonatkozó szervezeti és működési szabályok érvényesek. Ennek megfelelően a Hivatal egyes szervezeti egységei nem elkülöníthető önállóságú szervek, a felügyeletük alá tartozó intézmények, a tudományos testületek, illetőleg a tudományos közvélemény felé az egységes Hivatal képviselőként jelennek meg.

4.2 Az intézmények szakigazgatásának irányításában a Hivatal egyes szervezeti egységei szoros és szervezett együttműködésben egymás véleményének ismeretében járnak el. Kötelességük a felmerült kérdések megoldására összehangolt, egyeztetett ja-

vaslat kialakítása, majd a döntést követően a saját hatáskörben történő kezdeményező, gyors hatékony ügyintézés.

4.3 Több főosztályt érintő ügyekben az illetékes főosztály csak az érdekelt főosztályokkal egyeztetve intézkedhet. Azokban az esetekben, amelyekben a vélemények egyeztetése nem megoldható, az ügyet döntés végett az illetékes főtitkárhelyettesek elé kell terjeszteni.

4.4 A Hivatal egyes főosztályainak munkarendjét saját részletes ügyrendjük szabályozza. Az ügyrend tartalmazza a szervezeti egység feladatainak részletes leírását, a működés részletes szabályait és a társfőosztályokkal való kapcsolat mechanizmusát, továbbá az ügyek ellátásában a vezetők és ügyintézők feladatkörét.

4.5 A főosztályok ügyrendjét a főosztály vezetője állapítja meg és az irányítást, illetőleg a felügyeletet gyakorló főtitkárhelyettes hagyja jóvá.

5. Tervszerűség a Hivatal munkájában

5.1 A Hivatal munkájában a tervszerűség érvényesítésének egyik fontos eszköze a kollégiumi munkaterv. Munkaterv féléves időszakokra készül. Naptári bontásban, a felelősök és a határidők megjelölésével, a Kollégium napirendjére kell tűzni a felső párt- állami és akadémiai testületi szervek elé kerülő előterjesztések, jelentések, beszámolók stb. tervezetét, a tudománypolitikai és a tudományszervezés körébe tartozó fontos kérdéseket, illetőleg azokat, amelyeket a főtitkár saját elhatározása vagy a vezetők javaslata alapján a Kollégium ülésére kitűz. A Kollégium munkatervi javaslatát a KIT vezetője készíti, és az a főtitkár döntése után az érdekeltekre kötelező érvényű.

5.2 Az egyes szervezeti egységek feladataikat a Kollégium munkatervén alapuló és saját munkaterületükre bontott munkaterv szerint látják el.

5.3 A Kollégium munkatervében meghatározott feladatok több hivatali szervezeti egység közötti koordinálása a főtitkár által esetenként kijelölt főosztály feladata.

6. A Főtitkári Kollégium működése

6.1 A Főtitkári Kollégium megtárgyal minden olyan fontos tudománypolitikai és kutatásszervezési kérdést, amelyekben felső szinten állásfoglalás, illetőleg koordináció szükséges.

6.2 A Kollégium általában napirendjére tűzi:

6.2.1 A tudománypolitika és a kutatásszervezés időszerű elvi kérdéseit.

6.2.2 A felsőbb párt-, állami és akadémiai testületi szervek elé kerülő jelentések, előterjesztések tervezetét.

6.2.3 Az intézmények és a kutatóhelyek feladatait és munkáját meghatározó, befolyásoló, továbbá azok szervezeti felépítését és működését érintő minden fontosabb döntést előkészítő javaslatot, előterjesztést.

6.2.4 A kiemelt kutatások tematikai, finanszírozási, káderfejlesztési és nemzetközi együttműködési koncepcióit.

6.2.5 Olyan információkat, amelyekről szükséges, hogy a kollégium tagjai tájékozottak legyenek.

6.2.6 A Hivatal fontosabb rendezvényeinek, értekezleteinek időpontjára és programjára vonatkozó javaslatokat.

6.3 A Kollégium üléseit általában kéthetenként tartja. Napirendjét a főtitkár hagyja jóvá. A tanácskozás írásos anyagait három munkanappal korábban kell megküldeni az értekezlet résztvevőinek.

6.4 A Kollégium ülésére benyújtandó írásos előterjesztéseket az érdekelt szervezeti egységek között előzetesen egyeztetni kell, amelyről az előterjesztő szervezeti egység vezetője gondoskodik.

6.5 A kollégiumi ülésekről emlékeztető készül. Az emlékeztetőt a KIT készíti és juttatja el a Kollégium tagjaihoz. Ugyancsak a KIT tartja nyilván a főtitkárnak a Kollégium vitája alapján hozott állásfoglalásait, illetőleg azok megvalósítását.

7. Az irányítás ellátása

7.1 A Hivatal tudományos főosztályainak irányítását, továbbá az egyes funkcionális főosztályoknak és meghatározott hivatali szerveknek felügyeletét a főtitkár kijelölése alapján az illetékes főtitkárhelyettesek látják el. A főtitkárhelyettesek döntési jogkörét általában hatáskörük szabja meg tekintet nélkül arra, hogy a feladatot ellátó hivatali részleg mely főtitkárhelyettes irányítása alatt áll. Az illetékes főtitkárhelyettes azonban köteles döntéseiről előzetesen tájékoztatni az irányítást ellátó főtitkárhelyettest. Véleményeltérés esetén a főtitkár dönt.

7.2 A kutatóhelyek – főtitkár által átruházott – felügyeletét a főtitkárhelyettesek egyrészt személyesen, másrészt a Hivatal főosztályai útján megosztott hatáskörrel gyakorolják.

7.2.1 A kutatóhelyek közvetlen felügyeletét az illetékes főtitkárhelyettesek a tudományos főosztályok útján látják el. Az intézmények és a kutatóhelyek szakigazgatás vonatkozásában a szakterületük szerint illetékes tudományos főosztályhoz tartoznak. A felügyelet ellátásában a tudományos főosztályok felelőssége mindenekelőtt a kutatóhelyek munkájának szakigazgatási irányításában fejeződik ki.

7.2.2 Az intézmények és a kutatóhelyek funkcionális felügyeletét az ügykörben illetékes főtitkárhelyettesek a funkcionális főosztályok útján látják el. A felügyelet ellátásában a funkcionális főosztályok felelőssége mindenekelőtt a személyzeti, a nemzetközi kapcsolati és a gazdálkodási ügyekkel összefüggő általános akadémiai (tárca) érdekek érvényesítésében fejeződik ki.

7.2.3 A kutatóhelyi felügyelet ellátása során az ügykörökben illetékes hivatali szervek közvetlenül járnak el, de minden esetben kötelesek döntéseiket összehangolni. Az összehangolás kezdeményezésére az a szervezeti egység kötelezett, amelyik felügyeleti jogkörében az intézmények és a kutatóhelyek felé megjelenik.

7.3 A Hivatal szervezetében működő vállalatok, gazdaságok, szolgáltató szervek állami tulajdonosi jogkörből folyó felügyeletét a TPF felügyeletével megbízott főtitkárhelyettes a TPF útján látja el.

7.4 Az Akadémia szervezetéhez tartozó egyesületek felügyeletét a tudományos területi szervek látják el. Az egyesületek felügyeletével kapcsolatos szakigazgatási tevékenység ellátásában közreműködnek a Hivatal funkcionális főosztályai, így: a Terv- és Pénzügyi Főosztály feladata az egyesületek gazdálkodásával, pénz- és vagyonkezelésével kapcsolatos – főosztályi hatáskörbe tartozó – tevékenység ellátása, a Személyzeti Főosztály feladata az egyesületek vezető szervei megválasztott tisztségviselőire, továbbá a fontos és bizalmas munkakört betöltő munkavállalókra előírt előfeltételelekről való gondoskodás, a Központi Igazgatási Titkárság pedig főtitkári döntésre előkészíti

az egyesületek igazgatási felügyeletével kapcsolatos ügyeket, és vezeti az egyesületek központi nyilvántartását.

8. A Hivatal képviselete és kapcsolatai

8.1 A Hivatalt a felsőbb párt- és állami szerveknél általában a főtitkár, a főtitkárhelyettesek, egyes esetekben az erre külön felhatalmazott főosztályvezetők képviselik.

8.2 A Hivatalt az akadémiai testületi szerveknél — különböző szinteken — a főtitkár, a főtitkárhelyettesek, egyes esetekben az erre külön felhatalmazott főosztályvezetők képviselik.

8.2.1 A főtitkár a szakigazgatás munkájáról beszámol a közgyűlésnek, kapcsolatot tart az MTA elnökével, és részt vesz az Elnökség és az Elnöki Kollégium munkájában.

8.2.2 A főtitkárhelyettesek kapcsolatot tartanak az illetékes alelnökökkel és az osztályelnökökkel. A munkakapcsolat során rendszeresen kikérik azok véleményét, és tájékoztatják őket a Hivatal munkájáról, különösen a testületi szervek által tett javaslatok elbírálásáról, felhasználásáról.

8.2.3 A tudományági főosztályvezetők kapcsolatot tartanak esetenként az osztályelnökökkel és a tudományos titkárokkal.

8.2.4 A funkcionális főosztályvezetők az ügyek természetétől függően a testületi szervek különböző szintű vezetőivel léphetnek kapcsolatba. A KIT és a Tudományos Testületi Titkárság vezetőjének rendszeres munkakapcsolata egyben az elnök és a főtitkár közötti munkakapcsolatok koordinálását is hivatott szolgálni.

8.3 A testületi szervek ajánlásait a hivatali szervek kötelesek megvizsgálni, és állásfoglalásukról tájékoztatják a javaslattevőt.

8.4 A Hivatal pártszervezetével és szakszervezeti bizottságával a rendszeres munkakapcsolatokat a főtitkár, a főtitkárhelyettesek és a főosztályvezetők tartják. A munkakapcsolatok kiterjednek a legfontosabb hivatali célok megállapítására, azok végrehajtásának megszervezésére, a hivatali dolgozók szociális és munkakörülményeivel összefüggő egyeztetett állásfoglalások kialakítására.

8.4.1 A főtitkárhelyettesek és a főosztályvezetők a társadalmi szervek felkérésére munkájukról tájékoztatást adnak.

9. Kiadmányozási (aláírási) jog

9.1 A kiadmányozás joga magába foglalja: az érdemi döntés; az írásbeli intézkedéstervezetek jóváhagyásának; az irattárba való helyezésének a jogát.

9.2 A kiadmányozás joga a Hivatalban megilleti a főtitkárt, a főtitkárhelyetteseket, a főosztályvezetőket és helyetteseiket, az osztályvezetőket, továbbá az aláírás jogával felruházott csoportvezetőket és ügyintézőket.

9.2.1 A főtitkár kiadmányozza mindazokat az utasításokat, intézkedéseket, ügyiratokat, amelyek a hatáskörébe tartozó ügyek intézésére vonatkoznak, vagy amelyek több főtitkárhelyettes munkakörét érintik.

9.2.2 A főtitkárhelyettesek kiadmányozzák a hatáskörükbe utalt ügyek intézésére vonatkozó iratokat.

9.2.3 A főosztályvezetők és helyetteseik gyakorolják a kiadmányozás jogát a hatáskörükbe tartozó mindazon ügyekben, amelyekben az aláírás joga nincs magasabb szintű részére fenntartva.

9.2.4 Az osztályvezetőket, a csoportvezetőket és az ügyintézőket ügykörükben a kiadmányozás joga azokban az ügyekben illeti meg, amelyekre vonatkozóan a közvetlen felettesüktől felhatalmazást kaptak.

9.3 A Hivatal főosztályainak vezetői kötelesek helyetteseik, illetőleg az osztályvezetők, a csoportvezetők és az ügyintézők aláírási jogának körét és annak feltételeit megállapítani. Az erről szóló jegyzéket a KIT tartozik nyilvántartani. Az ügyiratkezelést ellátó dolgozók csak olyan ügyiratokat vehetnek át és továbbíthatnak, illetőleg helyezhetnek irattárba, amelyeket a kiadmányozásra jogosultak jegyzékébe felvett személy írt alá (kiadmányozott).

10. A határozatok végrehajtásának ellenőrzése

10.1 A jogszabályokban, a határozatokban, a munkatervekben megállapított és a vezető által meghatározott feladatok végrehajtása az ügykör szerint illetékes hivatali részleg kötelessége.

10.2 A határozatok végrehajtásáról a hivatali részleg vezetője kezdeményezően köteles a felügyeletet ellátó főtitkárhelyettest rendszeresen tájékoztatni.

10.3 A Hivatal egészének működésre vonatkozó főtitkári utasítások végrehajtásának ellenőrzése a KIT vezetőjének feladata, amelyről — a megállapított időközökben — a főtitkárnak tartozik jelentést tenni.

11. Egyéb működési szabályok

11.1 A Hivatal feladatainak ellátása érdekében a főtitkár és helyettesei, illetőleg a főosztályvezetők a Hivatal dolgozóival, az intézmények és a kutatóhelyek vezetőivel a szükséghez mérten tanácskoznak, részükre rendszeresen tájékoztatókat tartanak. A tájékoztatók, értekezletek tárgysorozatát és lebonyolítási rendjét a főtitkár, illetőleg az illetékes főtitkárhelyettesek határozzák meg.

11.2 Az ügyiratok átvétele, átadása, iktatása, mutatózása, tisztázása, leírási utasítások kiadása, továbbítás, irattározás és selejtezés feladatait és rendjét az 1971. január 1-től hatályos főtitkári „Ügyiratkezelési Szabályzat” határozza meg.

(A Magyar Tudományos Akadémia és intézményeire vonatkozó jogszabályok gyűjteménye 1. köt. Bp. 1973. MTA. 261 – 278. p.)

28.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TUDOMÁNYOS TESTÜLETI TITKÁRSÁGÁNAK SZERVEZETI ÉS MŰKÖDÉSI SZABÁLYZATA

/1972 január/

I.

1. Általános kérdések

1.1 Az Akadémiának mint a Magyar Népköztársaság legfelsőbb tudományos testületének a hazai kutatás egész területére kiterjedő feladatait az MTA Alapszabályai és külön jogszabályok határozzák meg.

1.2 A tudományos testületek (a közgyűlés, az elnökség, a tudományos osztályok, valamint a tudományos bizottságok) működéséhez szükséges előkészítő, szervező és ügyviteli munkát, továbbá a testületi szervek vezetői által meghatározott feladatokat — az Akadémia elnökének irányítása alatt — a Tudományos Testületi Titkárság (a továbbiakban: TTT) látja el.

1.3 A TTT munkáját az MTA Központi Hivatal-i szervekkel kölcsönhatásban és rendszeres munkakapcsolatban, de szervezetiileg attól elkülönítve végzi.

II.

2. A TTT szervezete, irányítása és felügyelete

2.1 A TTT szervezeti keretében működik:

2.11 az Általános Ügyek Csoportja;

2.12 a tudományos osztályok titkárságai:

2.121 I. Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályának titkársága;

2.122 II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának titkársága;

2.123 III. Matematikai és Fizikai Tudományok Osztályának titkársága;

2.124 IV. Agrártudományok Osztályának titkársága;

2.125 V. Orvosi Tudományok Osztályának titkársága;

2.126 VI. Műszaki Tudományok Osztályának titkársága;

2.127 VII. Kémiai Tudományok Osztályának titkársága;

2.128 VIII. Biológiai Tudományok Osztályának titkársága;

2.129 IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának titkársága;

2.130 X. Föld- és Bányászati Tudományok Osztályának titkársága;

2.13 az Elnökség Külügyi Titkársága.

2.2 A TTT élén a titkárság vezetője áll, aki összefogja, koordinálja és ellenőrzi a szervezeti egységek munkáját igazgatási, adminisztratív és tudományszervezési szempontokból.

2.3 A TTT munkájának felső szintű és általános irányítását, felügyeletét az MTA elnöke, illetve átruházott jogkörben az illetékes alelnökök gyakorolják. Ennek keretében a TTT vezetője, illetve illetékes munkatársai rendszeresen beszámolnak a Titkárság munkájáról az elnöknek, illetve az alelnököknek.

2.4 Az egyes tudományos osztályok titkársága 5. pont szerinti munkájának érdemi tudományos és tudománypolitikai irányítását, valamint felügyeletét az illetékes osztályelnök látja el. A tudományos titkárok a folyó munkáról az osztályelnököt rendszeresen tájékoztatják, iránymutatásait kikérik, illetve utasításait végrehajtják.

III.

3. A TTT vezetője és helyettese

3.1 A TTT élén a titkárság egyszemélyi felelős vezetője áll, aki tagja a főtitkári kolégiumnak, tanácskozási joggal részt vehet a tudományos testületek ülésein.

3.11 A TTT vezetőjét és helyettesét az elnök nevezi ki.

3.2 A TTT helyettes vezetője — meghatározott feladatok állandó ellátása mellett — a vezető akadályoztatása esetén annak teljes jogú helyettese.

3.3 A TTT vezetője

3.3.1 az Akadémiának mint testületnek a hazai kutatás egész területére kiterjedő feladatai megvalósításának segítése érdekében közvetlen és folyamatos kapcsolatot tart a Tudománypolitikai Bizottság titkárával, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság titkársága vezetőjével, valamint az Akadémia Központi Igazgatási Titkárságának vezetőjével — ami egyúttal az Elnök és Főtitkár közötti munkakapcsolatok koordinálását is szolgálja —, továbbá az MTA Központi Hivatala főosztályvezetőivel és a Tudományszervezési Csoport igazgatójával;

3.3.2 közvetlen kapcsolatot tart az illetékes párt- és társadalmi szervezetekkel, valamint a minisztériumok (országos hatáskörű szervek) titkárságai, igazgatási főosztályai stb. vezetőivel; rendszeres munkakapcsolatot tart a helyi pártszervezettel és szakszervezeti bizottsággal, és felkérésükre a TTT munkájáról tájékoztatást ad;

3.3.3 az MTA Alapszabályainak keretei között — a tudományos testületek illetékes vezetőivel egyetértésben — megállapítja és ellenőrzi a TTT szervezeti egységei feladatát, működési körét és tevékenységét;

3.3.4 biztosítja, hogy a szervezeti egységek a Szervezeti és Működési Szabályzatban foglalt előírásoknak megfelelően működjenek;

3.3.5 a titkárság munkatársai tekintetében — külön jogszabályok rendelkezései szerint — gyakorolja a kinevezési és egyéb munkáltatói jogokat, úgyszintén — az illetékes tudományos osztály elnökének kijelölése alapján — az MTA felügyelete alatt álló tudományos egyesületek és társaságok munkaviszonyban levő munkatársai tekintetében is;

3.3.6 rendelkezik a testületi feladatok ellátásához biztosított anyagi eszközökkel; rendelkezéseit a Gazdasági Osztály hajtja végre;

3.3.7 a titkárság feladatai köréből a központi testületi ülések (közgyűlés, elnökségi ülés, együttes ülés, elnöki kollégium stb.) előkészítésében közvetlenül is részt vesz;

3.3.8 ügykörén belül kiadmányozási jogot gyakorol, és képviseli a TTT-t, illetőleg a titkárság egyes munkatársainak erre megbízást ad.

3.4 A TTT vezetője a titkárság szervezeti egységeit közvetlenül, illetve azok vezetőin keresztül irányítja.

IV.

A TTT szervezeti egységei

4. Az Általános Ügyek Csoportja

4.1 A TTT szervezetén belül az Általános Ügyek Csoportja központi jellegű döntés-előkészítő, igazgatási, jogi, valamint összefoglaló és ügyviteli feladatokat lát el.

Ennek megfelelően:

4.1.1 ellátja a közgyűlés, valamint a központi testületi rendezvények (együttes ülések, emlékülések stb.) előkészítésével és lebonyolításával kapcsolatos feladatokat, valamint ezen rendezvények sajtó- és propagandaügyeinek irányítását;

4.1.2 előkészíti, illetve szervezi az elnökségi üléseket, írásba foglalja az elnökség határozatait (állásfoglalásait), és gondoskodik azok közzétételéről;

4.1.3 gondoskodik az elnöki utasítások előkészítéséről, egyeztetéséről és közzétételéről;

4.1.4 a testületek hatáskörébe tartozó előterjesztések, jelentések, jogszabályok stb. tekintetében — szükség szerint — koordináló tevékenységet fejt ki, illetve elkészíti ezek tervezetét;

4.1.5 ellátja a testületeket érintő, más tárcák (szervek) előterjesztési (jogszabálytervezetei) véleményezésének koordinálását, illetve elkészíti a testületek véleményét tartalmazó tervezeteket.

4.1.6 előkészíti az elnökség ad hoc bizottságainak (Akadémiai Aranyérem, Akadémiai Díjak odaítélését előkészítő bizottság stb.) üléseit, és szervező tevékenységgel hozzájárul határozatainak végrehajtásához;

4.1.7 ellátja a könyvek és folyóiratok kiadásával kapcsolatos központi testületi feladatokat;

4.1.8 döntésre előkészíti a Tudományos Minősítő Bizottság határozatai ellen előterjesztett fellebezési (panasz) ügyeket, továbbá a kandidátusi vizsgák elengedésére, a nyilvános védés kötelezettsége alóli mentesítésre irányuló, valamint a tudományos minősítéssel összefüggő egyéb központi jellegű javaslatokat;

4.1.9 összeállítja a TTT feladatkörébe tartozó költségvetési igényeket, valamint felülvizsgálja az elnökség területi állandó bizottságainak (Szegedi Akadémiai Bizottság, Pécsi Akadémiai Bizottság), továbbá az MTA felügyelete alatt álló egyesületek és társaságok költségvetési beszámolóit, és javaslatot tesz ezek jóváhagyására vagy módosítására;

4.1.10. központilag nyilvántartja a TTT által kötött megbízási szerződéseket, ezek igazolt teljesítése után gondoskodik a díjak utalványozásáról, valamint folyamatosan figyelemmel kíséri a megbízási díjak fedezetének alakulását;

4.1.11 a testület munkatársainak — szükséghez képest — jogi segítséget nyújt hivatali munkájuk elvégzéséhez;

4.1.12 ellátja az elnök, az alelnökök és a TTT vezetője által rábízott egyéb feladatokat,

4.2 Az Általános Ügyek Csoportjának tagjai feladataik ellátása során folyamatos munkakapcsolatot tartanak a Központi Igazgatási Titkársággal, a Terv- és Pénzügyi Főosztállyal, a Tudományos Minősítő Bizottság Titkárságával, a Tudományszervezési Csoporttal, valamint — szükség szerint — más szervekkel.

5. A tudományos osztályok titkárságai

5.1 Az Akadémia testületi tevékenysége szakmai tudományos részét ellátó tudományos osztályok és bizottságaik munkájának támogatására a TTT szervezetében osztálytitkárságok működnek.

5.1.1 Az osztálytitkárság feladatait a tudományos titkár vezetésével állandó munkatársak, szerződéses szakértők és testületi tagok — különösen a bizottsági titkárok — társadalmi munkájának közreműködésével oldja meg.

5.1.2 A tudományos titkár munkáját érdemi tudományos és tudománypolitikai vonatkozásban az osztályelnök, igazgatási, adminisztratív és egyéb nem szakmai tudományos vonatkozásban a TTT vezetője irányítja és felügyeli.

5.1.3 A tudományos titkár munkakapcsolatot tart fenn a TTT többi munkatársaival, az MTA Központi Hivatala főosztályainak vezetőivel és szükség szerint más tárcák, ill. főhatóságok tudományterületileg érdekelt főosztályainak vezetőivel, egyetemi karokkal és kutatószervek vezetőivel.

5.1.4 A tudományos titkár ügykörén belül kiadmányozási jogot gyakorol, amennyiben az aláírás joga nincs a testületi vezetők vagy a TTT vezetője részére fenntartva.

5.2 Az osztálytitkárság feladata:

5.2.1 folyamatos információ-biztosítás a tudományos kutatás, a tudománypolitika és a tudományszervezés stb. országos kérdéseiben;

5.2.2 az osztály tudományterülete vonatkozásában a hazai kutatás egészére kiterjedő feladat alapján a testületi vélemény és álláspont kialakításának a megszervezése, ill. előkészítése, az MTA Központi Hivatala, a tárcák és szakmai szervek tudománypolitikai és tudományos szakkérdéseivel, az egyes tudományterületek helyzetének az értékelésével, fejlesztési elképzelésekkel, irányelvekkel, prognózisokkal, tervekkel, programokkal és javaslatokkal, beszámolókkal, kutatás-tervezési, -szervezési és módszertani kérdésekkel kapcsolatban, ill. egyes ilyen dokumentumok készítésének, ill. kialakításába való bekapcsolódásnak megszervezése;

5.2.3 testületi javaslatok, kezdeményezések, ajánlások stb. realizására ügyintézés biztosítása és ezek megvalósításának figyelemmel kísérése;

5.2.4 az MTA Alapszabályaiból a testületekre háruló feladatok ellátásához szükséges ügyintézés.

5.3 Az osztálytitkárság gondoskodik:

5.3.1 a testületi munka tudományterületi előkészítéséről, megszervezéséről, tanácskozások lebonyolításáról, a határozatok végrehajtásának megszervezéséről;

5.3.2 a testületi munka eredményeként jelentkező helyzetképek, prognózisok, koncepciók, országos és tárcaszintű kutatási tervekkel kapcsolatos vélemények és beszámolók, kutatási koordinációs döntések, valamint fejlesztési javaslatok stb. osztályszintű összehangolásáról és ügyintézéséről;

5.3.3 az Akadémia felügyelete alatt álló tudományos egyesületek és társaságok tudományos felügyeletéhez szükséges előkészítő munka elvégzéséről, többek között ennek keretében:

- véleményezi az egyesületek és társaságok költségvetéseit, költségvetési beszámolót a tartalmi feladatok ellátása szempontjából;
- előkészíti az egyesületek és társaságok munkaviszonyban álló munkatársai kinevezését;
- véleményt nyilvánít az egyesületi vezetők, valamint az egyesület pénz- és vagyonkezelését végző tisztségviselők, alkalmazottak személyi ügyeiben;

5.3.4 a tudományos intézmények létesítésére, átszervezésére vagy megszüntetésére irányuló javaslatokkal kapcsolatos testületi vélemény előkészítéséről;

5.3.5 a kutatási eredmények sajtó útján (könyv- és folyóiratkiadás) és szóban (nemzetközi és hazai kongresszusok, ülések, rendezvények stb.) történő terjesztésének előkészítéséről, megszervezéséről;

5.3.6 az Akadémia érdekelt szervezeti egységeivel együttműködve a vegyes bizottságok működéséhez szükséges előkészítő és szervező munkáról;

5.3.7 a nemzetközi együttműködésből az osztályra háruló tudománypolitikai és tudományos kérdésekben, továbbá a tudományos kapcsolatok fejlesztésében a javaslatok kialakításának előkészítéséről, és közreműködik – az Elnökség Külügyi Titkárságával – az idevonatkozó határozatok végrehajtásában;

5.3.8 a testületi elvi és konkrét állásfoglalásokra vonatkozó javaslat kialakításáról a tudományos minősítési ügyekben, oktatáspolitikai kérdésekben;

5.3.9 az osztályállásfoglalás előkészítéséről a testületi tagsággal összefüggő és egyéb személyi javaslatok és vélemények vonatkozásában. Ide tartozik:

5.3.9.1 új tiszteleti, rendes és levelező tagok jelölése;

5.3.9.2 az osztály tanácskozási jogú tagjainak, valamint az osztály tudományterületén működő bizottságok tagjainak megválasztása;

5.3.9.3 doktori fokozatra pályázók véleményezése;

5.3.9.4 egyetemi tanári, docensi kinevezések véleményezése szakmai alkalmasság szempontjából;

5.3.9.5 kutatóintézeti igazgatók és tudományos igazgatóhelyettesek megbízásának véleményezése tudományos felkészültség szempontjából;

5.3.9.6 kormánykitüntetésekre javaslat;

5.3.9.7 díjakra (Állami és Kossuth-díj, Akadémiai Díj stb.), jutalmakra vonatkozó javaslat;

5.3.10. más tárcák (főhatóságok) előterjesztésének, jogszabálytervezeteinek véleményezéséről;

5.3.11 az osztályelnök kijelölése alapján az egyes konkrét feladatok elvégzésére kötendő megbízási szerződések elkészítéséről, és a megállapított díj kifizetése érdekében igazolja a szerződésben vállaltak teljesítését;

5.3.12 mindazon feladatok ellátásáról, amelyeket a testületi vezetők hatáskörükbe utalnak.

6. Az Elnökség Külügyi Titkársága

6.1 Az Elnökség Külügyi Titkárságának vezetője irányítja a testületi szervek hatáskörébe tartozó nemzetközi kapcsolatok ügyeinek az intézését, és ellenőrzi a feladatok végrehajtását:

6.1.1 közvetlenül irányítja az Elnökség Külügyi Titkársága beosztottjainak a munkáját;

6.1.2 folyamatosan együttműködik az Akadémia Nemzetközi Kapcsolatok Főosztálya vezetőjével, szükség szerint kapcsolatot tart a Külügyminisztériummal, a Kulturális Kapcsolatok Intézetével, a Művelődésügyi Minisztériummal és más főhatóságokkal;

6.1.3 felügyeli és ellenőrzi a testületi nemzetközi kapcsolatok ápolására szolgáló költségvetési előirányzatok rendeltetésszerű felhasználását;

6.1.4 ügykörén belül kiadmányozási jogot gyakorol, amennyiben az aláírás joga nincs a testületi vezetők vagy a TTT vezetője részére fenntartva.

6.2 Az Elnökség Külügyi Titkársága — a tudományos osztályok állásfoglalása és szoros munkakapcsolata alapján — ellátja: az Akadémia tudományos testületeinek nemzetközi kapcsolatait érintő tevékenységéből adódó döntéselőkészítő, információszerző, helyzetelemző, szervező és ügyviteli munkákat.

Feladata különösen:

6.2.1 a nemzetközi tudományos kapcsolatok országos helyzetének, problémáinak és perspektíváinak megvitatásához információkat, helyzetelemzéseket és javaslatokat készíteni az Akadémia testületi szervei és szakigazgatása részére;

6.2.2 elősegíteni a nemzetközi szervezetek munkájában való részvételt, a nemzeti bizottságok működését, döntésre előkészíteni a nemzetközi tudományos szervezetek vezető szerveibe küldendő magyar tisztségviselők személyére vonatkozó javaslatokat;

6.2.3 összeállítani a külföldi résztvevőkkel tartandó tudományos rendezvények tervét; és a rendezvények szervezőbizottságainak módszertani segítségnyújtás;

6.2.4 szervezni a testületek vonalán tervezett kiutazásokat, ennek keretében intézni a testületi szervek delegációinak kiküldetését, a magyar tisztségviselőknek a nemzetközi szervezetek hivatalos üléseire történő utazásait, a nem akadémiai munkahelyen dolgozó kutatók tudományos rendezvényeken való részvételét a döntés meghozataláig, melynek alapján az utazás technikai előkészítése (útlevél-, vízum-, menetjegybeszerzés stb.) történik;

6.2.5 döntésre előkészíteni a külföldi tudósok akadémiai meghívásait; és közreműködni a meghívásokkal kapcsolatban hozott határozatok végrehajtásában; megszervezni az Elnökség vendégeinek fogadását;

6.2.6 az MTA új tiszteleti tagjaira vonatkozó választások előkészítéséhez információt szolgáltatni; és figyelemmel kísérni a rendszeres kapcsolatok ápolását az MTA tiszteleti tagjaival;

6.2.7 megtervezni a Nemzetközi Kapcsolatok Főosztályának közreműködésével az Akadémia testületi nemzetközi kapcsolatainak ápolására szolgáló költségvetési fedezetet (utazási deviza, forinttámogatási-, külön meghívásos vendéglátási-, útiköltségkezetek stb. és azok felosztása); és gondoskodni az előírányzott keretek rendeltetésszerű felhasználásáról.

V.

7. Egyéb működési szabályok

7.1 A TTT vezetője a Titkárság munkáját érintő jelentősebb ügyek megtárgyalására, valamint a Titkárság szervezeti egységei vezetőinek és érdemi ügyintézőinek tájékoztatására, rendszeres időközökben „tudományos titkári értekezlet”-et tart.

7.2 A TTT egyes szervezeti egységeinek munkarendjét, feladataik részletes leírását és szabályait, a részletes hivatali kapcsolatok mechanizmusát, továbbá az ügyek ellátásában a vezetők (tudományos titkárok, önálló osztályvezetők stb.) és érdemi ügyintézők (főelőadók, előadók) feladatait a TTT ügyrendje szabályozza, amelyet a Titkárság vezetője hagy jóvá.

7.3 A TTT szervezeti egységeinek vezetői, ill. érdemi ügyintézői az ügyrendben meghatározott feladatkörön túlmenően olyan kérdésekben, amelyek a TTT egészét vagy több szervezeti egység (pl. több tudományos osztály) munkáját érintik, csak előzetes egyeztetés után foglalhatnak állást a TTT nevében.

7.4 Az ügyiratok átvétele, átadása, iktatása, mutatózása, tisztázása, leírási utasítások kiadása, továbbítás, irattározás, selejtezés feladatait, valamint rendjét az 1971. január 1-től hatályos „A Magyar Tudományos Akadémia Tudományos Testületi Titkárságának Ügykezelési Szabályzata” határozza meg.

7.5 A tudományos egyesületek és társaságok állandó főfoglalkozású dolgozóinak munkakönyvét a Terv- és Pénzügyi Főosztály kezeli.

(A Magyar Tudományos Akadémia és intézményeire vonatkozó jogszabályok gyűjteménye I. köt. Bp. 1973. MTA. 133–140. p.)

A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG ELNÖKI TANÁCSÁNAK 1979. ÉVI 6. SZÁMÚ TÖRVÉNYEREJŰ RENDELETE A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIÁRÓL

1. § A Magyar Tudományos Akadémia (továbbiakban: Akadémia) a Magyar Népköztársaság legfőbb tudományos szerve.

2. § (1) Az Akadémia tagjainak munkásságával, és intézményeiben folytatott kutatásokkal, a kutatás elvi és módszertani irányításával, a tudomány és a gyakorlat kapcsolatának fejlesztésével, a tudományos kutatások szabadságának biztosításával és a tudományos közélet demokratizmusának ápolásával gondoskodik a tudomány alkotó műveléséről. Tevékenységével hozzájárul a Magyar Népköztársaság fejlődéséhez és a tudománynak az emberiség egyetemes érdekét szolgáló előrehaladásához.

(2) Az Akadémia részt vesz a tudományos kutatások országos irányításában, az országos kutatási tervek kidolgozásában, végrehajtásában és ellenőrzésében; elősegíti a kutatások összehangolását, figyelemmel kíséri és értékeli a tudományok fejlődését, különös tekintettel a jövő fejlődést megalapozó kutatásokra; előrejelzéseket, elgondolásokat, irányelveket dolgoz ki a tudomány hazai művelésének előmozdításához.

(3) A Minisztertanács, továbbá más felsőbbszintű állami, valamint társadalmi szerv felkérésére, illetőleg saját elhatározásából az Akadémia véleményt nyilvánít és javaslatokat dolgoz ki a tudomány, valamint a társadalmi — gazdasági fejlődés nagy fontosságú kérdéseiben.

3. § Az Akadémia részt vesz a tudományos utánpótlás nevelésének irányításában, a tudományos minősítés, a nemzetközi tudományos kapcsolatok, a tudományos könyv- és folyóiratkiadás irányításában és fejlesztésében.

4. § (1) Az Akadémia feladatkörét tagjai közreműködésével, tudományos testületei, intézetei és hivatali szervezete útján egységben látja el. Szervezetét és működésének elveit az alapszabályok határozzák meg.

(2) Az Akadémia hazai és külföldi tagjait a közgyűlés választja. Az Akadémia hazai tagjai részt vesznek a tudomány művelésében, a tudományos közéletben, az Akadémia feladatainak ellátásában.

(3) Az Akadémia testületi szervei a közgyűlés — mint az Akadémia legfelsőbb szerve —, továbbá az alapszabályokban meghatározott egyéb szervek.

(4) Az Akadémia feladatainak ellátása érdekében tudományos kutatóintézeteket és egyéb intézményeket tart fenn, illetőleg hoz létre. Kutatásokat szervez és támogat minisztériumok és országos hatáskörű szervek felügyelete alatt működő intézményekben, a felügyeleti hatósággal egyetértésben.

(5) Az Akadémia hivatali szervezete közreműködik az akadémiai intézmények irányításában, végzi a testületek működéséhez szükséges szervező és ügyviteli munkát, ellátja a kutatások országos irányításában az Akadémiára háruló igazgatási teendőket.

5. § Az Akadémia a tudományos tevékenység fejlesztése, továbbá az eredmények társadalmi tudatosítása érdekében tudományos célú egyesületeket és társaságokat támogat.

A tudományos kérdések megvitatására és a tudományos kutatási eredmények ismertetésére kongresszusokat, tudományos ülésszakokat és egyéb rendezvényeket szervez.

6. § Az Akadémia működésével kapcsolatos kiadások fedezetéről az állami költségvetésben külön fejezetben kell gondoskodni.

7. § (1) Az Akadémia tudományos testületeinek tevékenységét az elnök irányítja. Az elnököt az Akadémia tagjai közül határozott időre a közgyűlés választja, tisztségében a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa erősíti meg. Az elnök tevékenységéért a közgyűlésnek és a Minisztertanácsnak felelős.

(2) Az Akadémia elnökét munkájában az alelnökök segítik. Az alelnököket az Akadémia tagjai közül határozott időre a közgyűlés választja, tevékenységükért a közgyűlésnek felelősek.

(3) Az elnököt és az alelnököket a közgyűlés a megbízatás időtartamán belül visszahívhatja. Az elnök visszahívásához a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának jóváhagyása szükséges.

8. § (1) Az Akadémia a kutatások országos irányításában és összehangolásában rá háruló teendőket, valamint intézményeinek irányítását – a testületi szervek véleménye és ajánlái figyelembevételével – a főtítkár útján látja el. A főtítkár e törvényerőjű rendeletben meghatározott jogkörében, illetőleg a Minisztertanács felhatalmazása alapján országos hatáskörű szerv vezetőjének jogállásában jár el.

(2) A főtítkár irányítja az Akadémia hivatali szervezetét, gondoskodik az Akadémia testületei működésének és az Akadémia intézményeiben folyó kutatásoknak személyi és anyagi feltételeiről.

(3) Az Akadémia főtítkárát a közgyűlés javaslatára az Akadémia tagjai közül, határozott időre a Minisztertanács nevezi ki. Tevékenységéért a Minisztertanácsnak felelős, munkájáról a közgyűlésnek és az elnökségnek beszámol; e testületi szervek ajánlásától, illetve véleményétől eltérő intézkedését indokolni tartozik.

(4) A főtítkár munkájában a főtítkárhelyettesek segítik. A főtítkárhelyetteseket a közgyűlés javaslatára általában az Akadémia tagjai közül a Minisztertanács nevezi ki határozott időre.

(5) A főtítkár és a főtítkárhelyetteseket a közgyűlés javaslatára vagy egyetértésével, a Minisztertanács megbízatásuk időtartama alatt is felmentheti.

9. § Az Akadémia választott és kinevezett vezetői az Akadémia vezetésében rájuk háruló feladatokat együttműködve látják el.

10. § (1) Az Akadémia működése felett a felügyeletet a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa gyakorolja.

(2) A Minisztertanács felügyeleti jogkörében kijelöli azokat a feladatokat, amelyeket az Akadémiára a tudományos élet, és a kutatások országos irányításában hárulnak, jóváhagyja az Akadémia közgyűlése által elfogadott alapszabályokat, ellenőrzi az Akadémia tevékenységét.

11. § (1) Az Akadémia, illetőleg a minisztériumok és országos hatáskörű szervek feladatainak ellátásához egymásnak kölcsönösen tájékoztatást adnak.

(2) A miniszterek és országos hatáskörű szervek vezetői az Akadémiát, továbbá az ország tudományos életét érintő, az országban folyó kutatási tevékenységet jelentősen befolyásoló ügyekben az Akadémia testületeinek, illetőleg főtítkárának meghallgatása után döntenek.

(3) Az Akadémia a népgazdasági jellegű kutatások ügyében az ágazati minisztériumokkal összhangban jár el, a főtítkár az ágazati miniszterek meghallgatása után dönt.

(4) Az Akadémia testületeit az elnök, hivatali szerveit és intézményeit a főtítkár képviseli, az Akadémia általános képviselőjében egyetértésben járnak el.

12. § E törvényerejű rendelet hatálybalépéséről a Minisztertanács gondoskodik; hatálybalépésével az 1969. évi 41. számú törvényerejű rendelet hatályát veszti.

Losonczi Pál s. k.,
a Magyar Népköztársaság
Elnöki Tanácsának
elnöke

Katona Imre s. k.,
a Magyar Népköztársaság
Elnöki Tanácsának
titkára

*(A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1979. évi 6. számú törvényerejű rendelet.
A Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályai az 1979. évi közgyűlés után Bp. 1979.
MTA. I – 4. p.)*

30.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA ALAPSZABÁLYAI

AZ 1979.ÉVI KÖZGYŰLÉS UTÁN

ÉS

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TUDOMÁNYOS TESTÜLETEINEK

ÜGYRENDJE

/1982/

(egységes szerkezetben)

I. Fejezet

A Magyar Tudományos Akadémia, felügyelete és feladatai

1. §

A Magyar Tudományos Akadémia (a továbbiakban Akadémia) a Magyar Népköztársaság legfőbb tudományos szerve. Tagjai munkásságával és intézményeiben folyó kutatásokkal műveli a tudományt. Közreműködik a tudományos kutatás országos irányításában és összehangolásában. Feladatait testületei, intézetei és hivatali szervezete útján, egységes szervként látja el.

2. §

(1) Az Akadémia felett felügyeletet az 1979. évi 6. számú törvényerejű rendelet 10. § (1) bekezdése alapján a Minisztertanács gyakorolja.

(2) A Minisztertanács felügyeleti jogkörében kijelöli az Akadémia feladatait a tudományos élet és a kutatások országos irányításában, jóváhagyja az Akadémia közgyűlése által elfogadott alapszabályokat, ellenőrzi az Akadémia tevékenységét.

(3) Az Akadémia működéséhez szükséges pénzeszközöket a Magyar Népköztársaság állami költségvetése tartalmazza.

3. §

(1) Az Akadémia fő feladata az ország társadalmi igényeinek kielégítése és a jövő fejlődésének megalapozását szolgáló, valamint a tudományok előrehaladását lényegesen elősegítő kutatások művelése. Ennek megfelelően támogatja az alkotó tudományos munkát, különösképpen az új tudományos felismerésekhez vezető kutatásokat. E feladat ellátására kutatóintézeteket és egyéb intézményeket hoz létre és tart fenn; minisztériumok és országos hatáskörű szervek felügyelete alatt működő intézményekben a felügyeleti hatóságokkal egyetértésben kutatásokat szervez és támogat.

(2) A tudományok fejlődését figyelemmel kíséri és értékeli, elősegíti a kutatások társadalmi célokkal való összehangolását és a tudomány és a gyakorlat kapcsolatának fejlesztését, a tudományos kutatások szabadságának biztosítását, a tudományos közélet demokratizmusának és a nemzetközi tudományos kapcsolatoknak az ápolását, tudományági helyzetelemzéseket és a hazai tudományos élet előrevitelére vonatkozó elgondolásokat, javaslatokat dolgoz ki, és közreműködik a tudományos utánpótlás nevelésének irányításában és a tudományos minősítés felügyeletében; mindezzel hozzájárul a tudomány hazai művelésének fejlesztéséhez.

(3) Részt vesz a tudományos kutatások országos irányításában, az országos kutatási tervek kidolgozásában, végrehajtásában és ellenőrzésében, elősegíti a kutatások összehangolását.

(4) A Minisztertanács és más felsőbbszintű állami vagy társadalmi szervek felkérésére, illetőleg saját elhatározásából véleményt nyilvánít és javaslatokat dolgoz ki a tudomány és a társadalmi – gazdasági fejlődés nagy fontosságú kérdéseiben.

II. Fejezet

Az Akadémia vezetői és szervezete

4. §

(1) Az Akadémia vezetői:

- a) az elnök és az alelnökök,
- b) a főtitkár és a főtitkárhelyettesek,
- c) a tudományos osztályok elnökei és helyetteseik.

(2) Az Akadémia szervezete:

a) a testületi szervek:

- a közgyűlés,
- az elnökség és bizottságai, valamint
- a tudományos osztályok és a bizottságaik (kollégiumok).

b) hivatali szervek:

- a tudományági főosztályok és
- a funkcionális főosztályok.

III. Fejezet

A tudományos testületek feladatai

5. §

(1) Az Akadémia tudományos testületei részt vesznek a hazai tudományos kutatások, különösen a jövő fejlődését megalapozó kutatások elvi és módszertani irányításában.

(2) Elősegítik a kutatások társadalmi célokkal való összehangolását, a tudomány és a gyakorlat kapcsolatának fejlesztését.

(3) Figyelemmel kísérik és értékelik a tudományok fejlődését; tudományági, tudományterületi helyzetelemzéseket készítenek; részt vesznek a hazai kutatási tevékenység értékelésében.

(4) Közreműködnek a társadalmi, népgazdasági fontosságú tudományos előrejelzések kialakításában és véleményezésében.

(5) Az Akadémia testületei részt vesznek a tudományos utánpótlás nevelésének és a tudományos minősítésnek az irányításában és fejlesztésében.

(6) Javaslatokat tesznek a tudományos könyv- és folyóiratkiadás, valamint a nemzeti tudományos kapcsolatok elveire.

(7) Az Akadémia testületei tudományos kérdések és kutatási eredmények megvitatására kongresszusokat, tudományos ülésszakokat és egyéb rendezvényeket szerveznek. Ezzel előmozdítják a tudományos közélet demokratizmusának fejlődését és a kritikai szellem erősödését.

(8) Az Akadémia testületei a tudományos és a kulturális tevékenység, valamint a tudományos élet demokratizmusának széles körű fejlesztése, továbbá az eredmények társadalmi tudatosítása céljából tudományos egyesületeket és társaságokat támogatnak.

Ü.1. Tudományos egyesületek

1.1 Az Akadémia testületei az MTA-hoz tartozó és a tudományterületükön működő egyesületek és társaságok munkájához tudományos támogatást nyújtanak, illetőleg elősegítik a tudományterület szerint illetékességi körükbe tartozó egyesületek munkáját. Új egyesület létesítése esetén véleményt nyilvánítanak arról, hogy az alapítási cél megfelel-e a tudományos és társadalmi érdekeknek.

1.2 Az egyesületek megalakulásának jóváhagyása, alapszabályszerű működésük és vagyonkezelésük ellenőrzése, valamint nyilvántartásba vételük, és az állami felügyelet körébe tartozó egyéb intézkedés a főtitkár feladata.

(9) Saját elhatározásból véleményt nyilvánítanak és javaslatokat dolgoznak ki a tudomány, valamint a társadalmi – gazdasági fejlődés nagy fontosságú kérdéseiben.

IV. Fejezet

Az Akadémia tagjai, jogaik és kötelességeik

6. §

(1) Az Akadémia tagjának hazai és külföldi tudósok választhatók meg;

a) a hazai tagok a „Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja”, illetve a „Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja” címet viselik,

b) a külföldi tagok a „Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagja” címet nyerik el.

(2) Az Akadémia hazai tagjává „levelező tag” címmel az a „tudományok doktora” fokozattal rendelkező magyar állampolgár választható meg, aki szaktudományát a nemzetközi kutatáshoz mérve is magas szinten, alkotó módon műveli, és aki személyiségével, állampolgári és erkölcsi magatartásával az Akadémia legjobb hagyományainak megfelelően a tudományos közvélemény és a magyar társadalom megbecsülését kiérdemli.

Az Akadémia hazai tagjává „rendes tag” címmel az a levelező tag választható meg, aki levelező tagsága elnyerése óta kiemelkedő tudományos eredményeket ért el és tudományos közéleti tevékenységével is kitűnt.

(3) A tagok megválasztására az illetékes tudományos osztályok javaslatai alapján a közgyűlésnek az elnök tesz előterjesztést.

Ü.2 A tagok választása

Az elnökség a tudományos osztályok javaslata alapján ötvenként két alkalommal tesz előterjesztést a közgyűlésnek új hazai tagok választására. Ha egyéb körülmények nem indokolják, ezzel azonos időközönként kerül sor új külföldi tagok választására vonatkozó javaslatra is.

(4) A jelöléshez az illetékes osztályban legalább két hazai tag írásos ajánlása alapján megtartott titkos szavazáson elért szavazattöbbség szükséges.

Ü.2/A. Tagajánlások előzetes közzététele

2/A.1 Levelező taggá választás esetén az alapszabályszerű ajánlást legalább két héttel az azt tárgyaló osztályülés előtt meg kell jelentetni a „Magyar Tudomány” c. folyóiratban. Ennek megfelelően a közlésre szánt és megfelelő módon benyújtott ajánlásokat az Osztály elnöke — az MTA elnöke által megállapított határidőig — megküldi a folyóirat Szerkesztőségének.

2/A.2 Az osztályülés nem szavazhat, illetve határozhat olyan ajánlás tárgyában, amelyet a „Magyar Tudomány”-ban előzetesen nem tettek közzé.

Ü.2/B. Tagjelölés interdiszciplináris előkészítése

2/B.1 A levelező tagságra jelölés nagyon kivételes esetben interdiszciplináris bizottság közreműködésével is előkészíthető.

2/B.2 Interdiszciplináris előkészítésnek akkor lehet helye, ha a levelező tagságra ajánlott személy tudományos teljesítményének elbírálására több osztály közel egyenlő mértékben illetékes.

2/B.3 A jelölés interdiszciplináris előkészítését az ajánlásra jogosultak — erre irányuló kifejezett javaslattal — kezdeményezhetik, feltéve, hogy az ajánlók között minden illetékes osztálynak van legalább egy tagja.

2/B.4 Az ajánlóknak indokolniuk kell, hogy miért javasolják a jelölés interdiszciplináris előkészítését, s nyilatkozniuk arról, hogy mely osztályok illetékesek az elbírálásra.

2/B.5 Az ajánlást vagy az MTA elnökéhez, vagy — egyidejűleg — az illetékes osztályok elnökeihez kell benyújtani. Ez utóbbi esetben az osztályelnökök tájékoztatják az MTA elnökét az ajánlásról.

2/B.6 A 2/B.3 pont szerinti ajánlással kapcsolatos jelölés előkészítésére alkalmi, osztályközi (interdiszciplináris) bizottságot kell létrehozni. Az osztályközi bizottság létrehozásához az Elnökség ilyen értelmű határozata szükséges; ezért az eljárást időben kell kezdeményezni ahhoz, hogy az Elnökség pozitív határozata esetén az ajánlást (az interdiszciplináris eljárás tényének megállapítása mellett) a Magyar Tudományban megjelenessen.

2/B.7 Az osztályközi bizottság 20–24 tagból áll, akiket az illetékes osztályok saját tagjaik sorából — a jelölésre javasolt személy tudományos tevékenységének jellegét és az arányos képviselet elvét figyelembe véve — választanak. Elnöke az MTA tudományterületileg illetékes alelnöke. Ha több alelnök lehetne illetékes, az MTA elnöke jelöli ki az osztályközi bizottság elnökét.

2/B.8 Az osztályközi bizottság titkos szavazás alapján alakítja ki állásfoglalását abban a kérdésben, hogy javasolja-e az ajánlott személy levelező tagságra jelölését. Ezt az állásfoglalást a bizottság elnöke írásban közli az illetékes osztályokkal.

2/B.9 Az illetékes osztályok az osztályközi bizottság javaslatának ismeretében külön — külön tartanak tárgyalást és szavazást a jelölés kérdésében. Ennek eredményétől függően — utalva az osztályközi bizottság állásfoglalására is — az általános szabályok szerint tesznek előterjesztést az Elnökségnek a jelölésről.

2/B.10 Az Elnökség az illetékes osztályok, valamint az osztályközi bizottság állásfoglalásának (szavazásának) ismeretében az általános szabályok szerint határoz a közgyűlés elé terjesztendő javaslatról.

Az Akadémia elnöksége és más állami és társadalmi szervek is kezdeményezhetnek eljárást akadémiai taggá választásra. Ilyen esetben is szükséges azonban az Akadémia két hazai tagjának írásbeli javaslata és az illetékes osztály állásfoglalása.

(5) A tagok tagsági jogukat megválasztásukkal szerzik meg. A hazai tagok akadémiai tiszteletdíjban részesülnek.

(6) Akit az Akadémia levelező, illetve rendes tagjává választott, megválasztásától számított 1 éven belül köteles székfoglaló előadást tartani. Ennek alkalmával az Akadémia elnöksége a megválasztást igazoló oklevelet ad át neki.

(7) Az Akadémia hazai tagjának kötelessége a tudomány alkotó művelése és a részvétel az Akadémia országos és egyéb feladatainak ellátásában. Az Akadémia tagjainak tudományos munkásságát figyelemmel kíséri és segíti.

(8) Az Akadémia 75 évesnél fiatalabb tagjainak száma legfeljebb 200 lehet. A 75 évesnél idősebb tagok jogai változatlanok; kötelezettségek vállalása tekintetében saját elhatározásuk az irányadó.

7. §

Az Akadémia külföldi (tiszteleti) tagjává az a nem magyar állampolgár választható meg, aki tudományterületét nemzetközileg kiemelkedő szinten műveli, és a magyar tudomány megkülönböztetett megbecsülésére tarthat számot.

8. §

(1) A hazai tagoknak az Akadémia közgyűlésén és minden olyan testület ülésén szavazati joguk van, amelynek tagjai.

(2) Személyi kérdések kivételével szavazati joggal rendelkeznek a tagok minden olyan osztály testületi ülésén, amelynek egyébként nem tagjai, valamint minden olyan testületi ülésen, amelyen nem esetenkénti meghívás alapján vesznek részt.

(1) Az ellen a tag ellen, aki az akadémiai tagsággal összeférhetetlen magatartást tanúsít, az elnök fegyelmi eljárást rendel el.

(2) A fegyelmi határozatot az elnökség hozza.

(3) Az elnökség — saját elhatározásából vagy az illetékes osztály előterjesztése alapján — kizárhatja az Akadémia tagjai közül azt, aki a tagságra méltatlanná vált. Az osztályülés előterjesztéséről, vagy saját kezdeményezéséről az elnökség tagjai szótöbbséggel, titkos szavazással döntenek.

(4) A fegyelmi, illetve a kizárást megállapító elnökségi határozat ellen az érintett tag a közgyűléshez fellebbezhet; a fellebbezés elintézéséig azonban — kivéve az írásbeli feddést megállapító fegyelmi határozat esetét — tagsági jogait nem gyakorolhatja, és akadémiai tiszteletdíjának folyósítása szünetel.

(5) A fegyelmi eljárás részletes szabályait az ügyrend állapítja meg.

Ü.3. Fegyelmi eljárás

3.1. A fegyelmi eljárás lefolytatására az elnökség tagjai sorából legalább három tagból álló fegyelmi bizottságot küld ki.

3.2. A fegyelmi eljárás során az eljárás alá vont tagot a bizottság meghallgatja, módot ad számára, hogy védekezését szóban és/vagy írásban előadhassa, és megteszi az ügy tisztázásához szükséges más lépéseket (pl. tanúk kihallgatása). Ezt követően tesz javaslatot az elnökségnek a fegyelmi határozatra, vagy a fegyelmi eljárás megszüntetésére.

3.3. A fegyelmi eljárást annak elrendelésétől számított egy hónapon belül határozattal be kell fejezni. Ezt a határidőt az elnökség indokolt esetben meghosszabbíthatja.

Ha azonban a fegyelmi eljárás alapjául szolgáló magatartás miatt büntető eljárás indult, a fegyelmi eljárás elrendelése után az eljárást a büntető eljárás jogerős befejezéséig fel kell függeszteni.

3.4. Nem indítható fegyelmi eljárás, ha 3 év eltelt az eljárás alapjául szolgáló magatartás tanúsítása óta. Ha azonban a magatartás miatt büntető eljárás indult, ennek elévüléséig a fegyelmi eljárás megindítható.

3.5. Fegyelmi büntetések:

a) írásbeli feddés;

b) akadémiai tisztség viselésének, vagy tagsággal járó egyes jogok gyakorlásának meghatározott időre való felfüggesztése; ide tartozhat a testületi üléseken vagy meghatározott testületek ülésein, akadémiai bizottságok munkájában való részvétel, a szervezeti jog felfüggesztése, az akadémikusi illetmény megvonása. Ezek együttesen is ki szabhatók.

c) az akadémiai tagság meghatározott időre való felfüggesztése;

d) kizárás.

3.6. Ha az elnökség a fegyelmi eljárás során azt állapítja meg, hogy a tag kizárása lehet indokolt, az ügyről az illetékes osztály véleményét is megkéri.

3.7. A fegyelmi határozatot, vagy kizárást tartalmazó, illetőleg a fegyelmi eljárás megszüntetéséről szóló határozatot és indokolását a taggal és az illetékes osztállyal írásban közölni kell.

3.8. A fegyelmi határozat és a kizárás ellen a kézbesítéstől számított 15 napon belül fellebbezéssel lehet élni. A fellebbezést a közgyűléshez címezve az elnökhöz kell be-terjeszteni.

Az elnök a közgyűlést megelőzően a fellebbezés ügyében hozandó döntés előkészítésére öt tagú javaslattevő bizottságot küld ki. Elnökségi tagok nem lehetnek a bizottság tagjai.

A javaslattevő bizottság az iratok alapján, szükség esetén a fegyelmi eljárás alá vont személy és mások meghallgatása után javaslatát a közgyűlés elé terjeszti. A közgyűlés titkos szavazással hozott döntése végleges.

3.9. Ha az elnökség az eljárás alapján azt állapítja meg, hogy fegyelmi büntetés kiszabásának nincs helye, a fegyelmi eljárást megszünteti.

10. §

Az akadémiai tagság megszűnik a tag halálával, a tagságról történő lemondással, valamint kizárással.

V. Fejezet

A közgyűlés

11. §

(1) Az Akadémia legfőbb testülete a közgyűlés.

A rendes és levelező tagok részvétele a közgyűlésen akadémiai tagságukból folyó kötelezettség.

(2) Közgyűlést évente egyszer kell tartani. Az elnökség a közgyűlést bármikor összehívhatja; a tagok egyharmadának írásbeli javaslatára az elnökség köteles rendkívüli közgyűlést összehívni.

(3) A közgyűlést az Akadémia elnöke, akadályoztatása esetén az általa kijelölt alelnök, az alelnökök egyidejű akadályoztatása esetén pedig az elnökség által megbízott elnökségi tag vezeti.

Ü.4. Közgyűlés

4.1. A közgyűlés előkészítése és összehívása az elnökség feladata.

4.2. A közgyűlést úgy kell előkészíteni, hogy az Akadémia tagjai annak időpontjáról és várható tárgysorozatról, valamint a határozati javaslat tervezetéről legkésőbb a közgyűlés időpontja előtt 15 nappal tudomást szerezzenek.

4.3. Zárt ülés elrendelése esetén az ülésen az Akadémia tagjain és a felettes szervek megbízott képviselőin, illetőleg az elnök vagy főtítkár által jelenlétre kötelezett dolgozók kivül más nem vehet részt.

4.4. A közgyűlésen való megjelenés a tagságból eredő kötelezettség. Ismételt és ki nem mentett távolmaradás esetén az elnök a tagságból eredő kötelezettség megszegése miatt kezdeményezheti a távol maradt tag fegyelmi felelősségre vonását.

4.5. A közgyűlésen felszólalhatnak az Akadémia tagjai, választott tisztségviselői és a meghívottak. A felszólalások, indítványok írásban is beadhatók. A közgyűlést egy héttel megelőzően beérkezett írásos indítványok szövegét a közgyűlés megkezdésekor a felszólalásra jogosultak rendelkezésére kell bocsátani.

4.6. A közgyűlés a felszólalások időtartamát korlátozhatja.

4.7. A közgyűlésről szószserinti jegyzőkönyvet kell vezetni, melybe a tagoknak betekintési joguk van. A jegyzőkönyv hitelesítésével a közgyűlés két jelenlevő tagját bízta meg. A jegyzőkönyvvel azonos értékű a közgyűlésről készített magnetofon felvétel.

4.8. A közgyűlés határozatainak végleges szövegét a jegyzőkönyv és a határozati javaslat alapján az elnökség érdemi változtatás nélkül a legközelebbi ülésén állapítja meg.

12. §

A közgyűlés hatáskörébe tartozik:

a) az Akadémia egész tevékenységére vonatkozó tudománypolitikai irányelvek meghatározása az országos tudománypolitikával összhangban;

b) az Akadémiának a tudományos élet irányításában betöltött szerepére, munkájára, testületi működésére, valamint az akadémiai intézmények tudományos tevékenységére vonatkozó beszámolók megvitatása és jóváhagyása, illetve véleményezése;

c) az Akadémia alapszabályainak megállapítása, illetőleg módosítása;

d) tudományos osztály létesítése, megszüntetése vagy valamely tudományágnak más osztály keretébe történő átszervezése;

e) öt évenként — szükség esetén ciklus közben — az elnök, alelnökök és elnökségi tagok megválasztása, illetve felmentése, vagy visszahívása;

Az Ü. rendelkezéseit lásd az Alapszabály VIII. Fejezetének végén.

f) javaslat a Minisztertanácsnak a főtitkár és a főtitkárhelyettesek kinevezésére, illetve felmentésére;

g) új hazai és külföldi tagok választása;

h) az elnökség által hozott fegyelmi vagy kizáró határozat elleni fellebezések elbírálása;

i) határozathozatal mindazokban az ügyekben, amelyek az elnökség vagy az Akadémia hazai tagjai a közgyűlés elé terjesztenek.

VI. Fejezet

Az elnökség és bizottságai

13. §

(1) Két közgyűlés közötti időszakban a közgyűlés hatáskörét — a 12. § c)–e) és g) pontjában foglaltak kivételével — az elnökség gyakorolja. Az elnökség irányítja a tudományos testületek állandó és folyamatos működését.

(2) Az elnökség szavazásra jogosult tagjai: az elnök, az alelnökök, a főtitkár, a főtitkárhelyettesek, a választott elnökségi tagok, a tudományos osztályok elnökei (akadályoztatásuk esetén helyetteseik), a Tudományos Minősítő Bizottság elnöke.

(3) Választott elnökségi tagsági funkció megüresedése vagy valamelyik választott elnökségi tag tartós akadályoztatása esetén az elnökség a legközelebbi közgyűlésig az Akadémia tagjai közül új elnökségi tagot kooptálhat, aki funkcióját teljes jogkörrel látja el.

Ü.5. Az elnökség

5.1. Az elnökség általában havonta egyszer ülésezik. Az elnökségi ülést az elnök hívja össze és vezeti. Az ülést úgy kell előkészíteni, hogy az elnökség tagjai annak pontos időpontjáról és várható tárgysorozatáról legalább egy héttel az elnökségi ülés előtt tudomást szerezzenek.

5.2. Rendkívüli elnökségi ülést kell összehívni a főtítkár, vagy az elnökségi tagok egyharmadának írásbeli javaslatára.

5.3. Az elnökségi ülésen az elnökség tagjain kívül a meghívottak és a részvételre kötelezett dolgozók vehetnek részt.

5.4. Az elnökségi ülések állandó meghívottjai – tanácskozási joggal – az MSZMP KB illetékes osztályának, a Tudománypolitikai Bizottság Titkárságának, az OMFB-nek és a Művelődésügyi Minisztériumnak képviselője, továbbá a hivatalvezető, az MSZMP MTA Hivatala pártvezetőségének titkára, a Tudományos Testületi Titkárság vezetője és a Kutatásszervezési Intézet igazgatója.

5.5. Az elnökségi ülésre előterjesztést tehetnek az elnökség tagjai, az elnökség állandó és alkalmi bizottságainak elnökei, továbbá akiket ezzel az elnökség külön megbíz. Az előterjesztéseknek határozati javaslatot is tartalmazniuk kell.

5.6. Az elnökség előzetesen megtárgyalja azokat a párt-, állami-, vagy társadalmi szervek elé kerülő előterjesztéseket is, amelyeket felsőbb szerv ügykörébe utal, és megtárgyalhatja azokat, amelyek megvitatására felkéri.

5.7. Az elnökség tagjainak az elnökségi ülésen való részvétele tisztségükből folyó kötelezettség. Az osztályelnök akadályoztatása esetén osztályelnök-helyettes vesz részt az elnökségi ülésen.

5.8. A határozatokat, állásfoglalásokat az elnökségi ülést követő 14 napon belül meg kell küldeni az elnökség tagjainak és tanácskozási jogú résztvevőinek, továbbá – a belső határozatok kivételével – az Akadémiai Közlönyben közzé kell tenni azokat. Gondoskodni kell arról, hogy a belső határozatok szövegét az érintettek megismerhessék. Az elnökségi ülés egyes napirendi pontjaihoz meghívottak részére meg kell küldeni a napirendi pont előterjesztését, és mindazt a tájékoztatást, amely álláspontjuk kialakításához szükséges.

5.9. Az illetékes minisztereknek, országos hatáskörű szervek vezetőinek meg kell küldeni azokat az elnökségi határozatokat, illetve állásfoglalásokat, amelyeket feladataik ellátása során hasznosíthatnak.

5.10. Az elnökség üléséről szözszerinti jegyzőkönyvet kell vezetni. A jegyzőkönyv hitelesítésével az elnökség két jelenlévő tagját bízza meg. A jegyzőkönyvvel azonos értékű az ülésről készített magnetofon felvétel.

14. §

Az elnökség hatáskörébe tartozik elsősorban

- a) a közgyűlés előkészítése és az elnökségi beszámoló elkészítése;
- b) a közgyűlés határozatainak végrehajtása, illetőleg a végrehajtásukról való gondoskodás;
- c) állásfoglalás átfogó tudománypolitikai és tudományfejlesztési kérdésekben;
- d) országos jelentőségű tudományos koncepciók és fejlesztési előrejelzések megvitatása, javaslatok kialakítása;
- e) állásfoglalás az országos tudományos kutatási tervekről;
- f) fontos tudományos és tudománypolitikai kérdésekben javaslatok kialakítása a Minisztertanács és más Akadémián kívüli szervek számára;

g) állásfoglalás a tudományos minősítés általános kérdéseiről, a Tudományos Minősítő Bizottság döntései elleni fellebbezések elbírálása;

h) állásfoglalás tudományos intézmények létesítése, összevonása vagy megszüntetése kérdésében;

i) közreműködés a nemzetközi tudományos kapcsolatok fejlesztésében és irányelvek kialakítása az Akadémia nemzetközi kapcsolatainak ápolására;

j) a tudományos könyv- és folyóiratkiadás tartalmi kérdéseinek figyelemmel kísérése, az Akadémiai Kiadó tevékenysége elveinek meghatározása.

Ü.6. Az osztályok éves könyvkiadási ívkeretét az elnökség állapítja meg.

k) az elnökségi bizottságok és a tudományos osztályok működésének irányítása és felügyelete;

l) az alelnökök hatáskörének meghatározása;

m) az akadémiai aranyérem és az akadémiai díjak odaítélése;

n) javaslat Állami-, illetve Kossuth-díj adományozására;

o) állásfoglalás a főtitkárnak a tudományos testületeket érintő döntéseiről és intézkedéseiről adott beszámolójáról, illetőleg az általa előterjesztett javaslatokkal kapcsolatban;

p) az akadémiai testületek ügyrendjének megállapítása.

15. §

(1) Az Akadémia elnöksége a kiemelt, sokoldalú megközelítést igénylő tudományos feladatok megoldásának elősegítésére állandó bizottságokat működtet; szükség szerint külföldi akadémiai elnökségeivel, hazai minisztériumokkal és más országos hatáskörű szervezetekkel közös bizottságot hoz létre.

(2) Fontos témák kimunkálására az elnökség a szakmailag leginkább illetékes alelnök (esetleg elnökségi tag) vezetésével alkalmi bizottságot küldenek ki minden olyan esetben, amelyben valamely osztály szakmai illetékessége egyértelműen nem állapítható meg.

(3) Az elnökség az országban folyó tudományos munka regionális jellegű feladatainak felkarolására és összehangolására területi bizottságokat működtet.

E bizottságok az elnökség által jóváhagyott szervezeti és működési szabályzat alapján tevékenykednek.

(4) Az elnökség állandó jellegű funkcionális bizottságokat működtet az általa fontosnak ítélt területek gondozására.

Ü.7 Akadémiai bizottságok (elnökségi, osztály-, osztályközi-, területi bizottságok)

7.1. Az Akadémia tudományos testületi működése támaszkodik a bizottságok tevékenységére.

7.2. Az elnökség és a tudományos osztályok egyes tudományágakat gondozására állandó jelleggel bizottságokat szerveznek. Állandó bizottságokat szervezhetnek más jelentős tevékenységük gondozására is. Egyes tudományos kérdések megvizsgálására, vagy meghatározott feladatok elvégzésére alkalmi bizottságokat szervezhetnek. Az elnökségi bizottságok az elnökség, az osztályhoz tartozó bizottságok az osztály közvetlen irányítása és felügyelete alá tartoznak.

7.3. Az elnökség – egy tagjának vezetésével – komplex alkalmi bizottságot küld ki olyan kérdések megvitatására, amelyek közvetlen elnökségi megvitatást nem igényelnek, de valamely tudományágnak, illetve ágazatnak a magyar tudományos életben elfoglalt helye az osztály kereteinél szélesebbkörű megvitatást tesz szükségessé. Ilyen

esetben — ha az elnökség a helyzetelemzést nem tárgyalja meg — a bizottság javaslata az irányadó testületi állásfoglalás.

7.4. A tudományos osztályok a tudományterület kereteit meghaladó feladatok rendszeres vagy esetenkénti ellátására osztályközi komplex bizottságot szervezhetnek. Ha a feladat ellátása szükségessé teszi, a komplex bizottságot az elnökség hozza létre.

7.5. Az elnökség és a tudományos osztályok egyes konkrét feladatok elvégzésére a bizottságok keretében albizottságokat (munkabizottságokat) szervezhetnek.

7.6. Az albizottság (munkabizottság) elnökét, titkárát, és tagjait a bizottság javaslatára az osztályelnök bízza meg. A megbízás legfeljebb ugyanannyi időtartamra szólhat, mint a bizottságok megbízása.

7.7. A bizottságok, illetve albizottságok (munkabizottságok) munkájában a tagokon kívül más szakértők is bevonhatók.

7.8. A területi bizottságok figyelemmel kísérik, és segítik a területen folyó tudományos tevékenységet. Olyan komplex kutatásokat szorgalmaznak, amelyek a terület sajátos igényeit is figyelembe veszik, illetve amelyek a terület szellemi — gazdasági lehetőségeire épülve összhangban vannak az ország célkitűzéseivel.

Részt vehetnek a területükön kívül szervezett kutatásokban is. Szem előtt tartják a kutatás és realizálás egységes folyamatát, segítik az alap- és alkalmazott-, valamint fejlesztő kutatások egymásra épülését, továbbá a korszerű tudományos eredmények területükön való felhasználását.

7.9. A területi bizottságok munkakapcsolatot létesítenek a terület kutatói között; lehetőséget teremtenek egymás munkájának megismerésére és társadalmi kapcsolatok kialakítására. Területükön akadémiai napokat, tudományos ülésszakokat, konferenciákat, előadásokat szerveznek. A területi bizottságok — különösen a közművelődés, a magasszintű tudományos ismeretterjesztés segítése céljából — szervezett együttműködést alakítanak ki az MTESZ, a TIT és az akadémiai társaságok területi és helyi szerveivel.

7.10. A területi bizottságok segítik a tudományos dolgozók szakmai előmenetelét; közreműködnek a Tudományos Minősítő Bizottsággal egyes disszertációs viták előkészítésében és helyi megrendezésében.

7.11. A területi bizottságok az Akadémia vonatkozó állásfoglalásainak szem előtt tartásával segítik a nemzetközi kapcsolatok ápolását.

7.12. A területi bizottságok tevékenységüket az elnökség határozatai és — az egyes tudományos szakmai kérdésekben — az illetékes tudományos osztályok állásfoglalásai alapján végzik. A tudományos osztályokkal — elsősorban szakmai tudományos javaslataik, tájékoztatásaik útján — rendszeres kapcsolatot tartanak és — egyetértésükkel — a tudományos osztályoktól kutatási feladatokat kaphatnak.

7.13. A területi bizottságok munkájáról az elnökségnek 5 évenként legalább egyszer beszámolnak.

VII. Fejezet

A tudományos osztályok és bizottsági rendszerük

16. §

Az Akadémia testületi tevékenységének szakmai tudományos részét a tudományos osztályok (esetenként az osztálycsoportok), továbbá főleg a tudományos bizottságok útján látja el.

17. §

(1) A tudományos osztályok az Akadémia tagjainak tudományágak, illetve egymáshoz közelálló tudományok szerint szervezett testületi egységei.

(2) Az Akadémia tudományos osztályai:

- I. Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya,
- II. Filozófiai és Történettudományok Osztálya,
- III. Matematikai és Fizikai Tudományok Osztálya,
- IV. Agrártudományok Osztálya,
- V. Orvosi Tudományok Osztálya,
- VI. Műszaki Tudományok Osztálya,
- VII. Kémiai Tudományok Osztálya,
- VIII. Biológiai Tudományok Osztálya,
- IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya,
- X. Föld- és Bányászati Tudományok Osztálya.

18. §

(1) A tudományos osztályoknak a 3. §-ból adódó feladatai:

a) állásfoglalás az osztály tudományterületéhez tartozó tudományos és tudáspolitikai kérdésekben, a tudományágak helyzetének értékelése, részvétel fejlesztésük irányelveinek kialakításában;

b) az osztály által gondozott területeken tudományos munkásságot kifejtő személyek fejlődésének figyelemmel kísérése; a tudósképzést érintő elvi és konkrét kérdésekben javaslattétel a Tudományos Minősítő Bizottságnak; véleménynyilvánítás az egyetemi tanári, docensi és a főiskolai tanári kinevezési javaslatokról;

c) új hazai és külföldi tagok jelölése;

d) az osztály szervezetéhez tartozó tudományos bizottságok létrehozása, feladataik meghatározása és beszámoltatásuk;

e) az osztály tudományterületén működő intézmények tudományos tevékenységének értékelése;

f) az osztály könyv- és folyóiratkiadási tervének kialakítása; a szakterület publikációs helyzetének figyelemmel kísérése;

g) beszámolók készítése a közgyűlés és az elnökség részére;

h) javaslattétel kitüntetésekre, jutalmakra,

i) tudományos előadó- és vitaülések rendezése;

j) a tudományterületén működő egyesületek és társaságok munkájának tudományos támogatása;

k) részvétel a nemzetközi együttműködés tudománypolitikai kérdéseinek kialakításában és a tudományterületét érintő nemzetközi tudományos kapcsolatok fejlesztésében;

l) véleménynyilvánítás az osztály tudományterületét érintő tudományos kérdésekben.

(2) A tudományos osztályok általában havonta, de legalább negyedévenként osztályülést tartanak.

Ü.8. A tudományos osztályok

8.1. Az osztályok ülésein az osztályhoz tartozó hazai tagok részvétele a tagságból folyó kötelezettség.

8.2. Az osztályülést az osztályelnök, akadályoztatása esetén az osztályelnök-helyettes hívja össze és vezeti. Rendkívüli osztályülést kell összehívni a tagok egyharmadának javaslatára. A tisztújító osztályüléseket a szakmailag illetékes alelnök vezeti. Az osztályülések szervezését, ügyvitelét az osztály tudományos titkára látja el, aki az üléseken részt vesz.

8.3. Az osztály tagjai kötelesek figyelemmel kísérni tudományáguk fejlődését, segítséget nyújtanak az osztály részére a bizottságok munkájának irányításában, továbbá az osztály állásfoglalásának kialakításában.

8.4. Az osztály a tagjait egyes feladatok elvégzésével külön is megbízhatja.

19. §

(1) A 18. § (1) bekezdésében megjelölt feladatok ellátásához szükséges szervezeti kereteket az osztály alakítja ki az alábbiak figyelembevételével:

a) megválasztja az osztály elnökét és elnökhelyettesét;

b) tanácskozási jogú tagjává választhatja az osztály tudományterületéhez tartozó tudományos bizottságok elnökeit, a kutatóintézetek és egyetemi kutatóhelyek vezetőit, továbbá más szakembereket. A választott tanácskozó tagokon kívül az osztály munkájában tanácskozási joggal részt vehetnek az illetékes minisztériumok és országos hatáskörű szervek miniszter által kijelölt képviselői. A választott és kijelölt tanácskozó tagok száma az osztály létszámának 1/3-át nem haladhatja meg.

20. §

(1) A tudományos osztályok egyes tudományágazatok gondozására állandó jellegű, egyes tudományos kérdések megvizsgálására vagy meghatározott feladatok elvégzésére pedig alkalmi bizottságokat szerveznek.

(2) Komplex feladatok rendszeres vagy esetenkénti ellátására osztályközi komplex bizottságok (kollégiumok) szervezhetők.

(3) Minden, több osztály tudományterületét érintő osztályközi komplex bizottságot egy osztályhoz kell telepíteni, de a komplex bizottság irányítását és felügyeletét az érdekelt osztályok együttesen látják el.

(4) A tudományos bizottságok elnökét, titkárát és tagjait az illetékes tudományos testület, a több tudományszakot átfogó osztályközi komplex bizottság elnökét, titkárát és tagjait az illetékes tudományos osztályok osztályülései egyetértésben választják. A választás 5 évi időtartamra szól.

Ü.8/A. Tudományos bizottságok létrehozásának előkészítése

8/A.1 A tudományos bizottságok és osztályközi állandó bizottságok létrehozásának előkészítésére széles körű konzultációt kell folytatni; szükség esetén alkalmi bizottságot kell kiküldeni.

8/A.2 A tudományos bizottságok (osztályközi állandó bizottságok) elnökeinek személyéről az osztály titkos szavazással dönt.

(5) A bizottság munkájáért a bizottság elnöke felelős. A bizottság elnökét lehetőleg az Akadémia rendes vagy levelező tagjai közül kell választani.

Az Ü. rendelkezéseit lásd az Alapszabály 15. §-a után.

21. §

(1) A bizottság ellátja mindazokat a feladatokat, amelyek a létesítést elhatározó tudományos testület a hatáskörébe utal. Megvitatja a tudományterület elvi és szakmai kérdéseit, vitaüléseket, tanácskozásokat, felolvasó üléseket, kongresszusokat és tudományos ülősszakokat készít elő.

(2) A bizottság tudományos kérdésekben állást foglal, tudománypolitikai, tudomány-szervezési és egyéb kérdésekben javaslatot tesz.

Az Ü. rendelkezéseit lásd az Alapszabály 15. §-a után.

22. §

A tudományos osztályok több osztály tudományterületét érintő kérdések megvitatására és közös állásfoglalás kialakítására együttes osztályüléseket, illetve osztálycsoporthatásokat tartanak.

VIII. Fejezet

A tudományos testületek vezetői és hatáskörük

23. §

(1) Az Akadémiának mint tudományos testületnek vezetője az elnök.

(2) Az elnököt a közgyűlés az Akadémia rendes tagjai sorából 5 évre választja, tisztviselésében a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa erősíti meg.

(3) Az elnök hatáskörébe tartozik:

a) a tudományos testületi tevékenység összefogása és irányítása;

b) az Akadémiának mint tudományos testületnek hazai és külföldi képvisellete;

c) tudományos kérdésekben a testületek által kialakított javaslatok, jelentések előterjesztése; az Akadémiához érkező ilyen jellegű megkeresések és megbízások intézése;

d) megbízások adása tudományfejlesztési irányelvek kidolgozására;

e) javaslattevél kitüntetésekre és jutalmak adományozására;

f) a tagok fegyelmi ügyében vizsgálat elrendelése és vizsgáló bizottság kijelölése.

(4) Az elnök tevékenységéért a közgyűlésnek és a Minisztertanácsnak felelős.

24. §

(1) Az elnököt munkájában az alelnökök segítik. Az elnököt akadályoztatása esetén az általa kijelölt alelnök helyettesíti és gyakorolja az elnök hatáskörét.

(2) Az alelnököket az Akadémia tagjai sorából a közgyűlés 5 évre választja. Az alelnöki funkció megüresedése vagy valamely alelnök tartós akadályoztatása esetén az alelnöki feladatok ellátására az elnökség a legközelebbi közgyűlésig az Akadémia tagjai közül új alelnököt kooptálhat, aki funkcióját teljes jogkörrel látja el.

(3) Az alelnökök feladata — funkcionális hatáskörük mellett — alkalmi testületi szervek működtetése a tudományterületükhöz tartozó tudományos osztályok működésének összehangolására, illetve interdiszciplináris feladatkörök ellátására.

(4) Az alelnökök feladatkörük ellátásában rendszeres kapcsolatot tartanak az elnökkel és a főtitkárral, valamint a tudományterületükhöz tartozó osztályok elnökeivel és az illetékes főtitkárhelyetttessel.

(5) Az alelnökök tevékenységükért az elnökségnek felelősek.

25. §

Az elnököt és az alelnököket a közgyűlés a megbízatás időtartamán belül visszahívhatja. Az elnök visszahívásához a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának jóváhagyása szükséges.

26. §

(1) Az osztályelnököket és osztályelnök-helyetteseket a tudományos osztályok tagjai sorából 5 évre választják.

(2) Az osztályelnök

a) irányítja az osztály tudományos testületi tevékenységét;

b) tudományos és tudánypolitikai kérdésekben képviseli az osztályt;

c) a tudományos testületi és igazgatási tevékenység összhangja érdekében rendszeres kapcsolatot tart a felsőbb testületi szervek vezetőivel, továbbá a főtitkárral és az illetékes főtitkárhelyetttessel;

d) két osztályülés közötti időszakban — általában a személyi kérdések kivételével — ellátja az osztályülés feladatait; tevékenységéről beszámol az osztályülésnek.

(3) Az osztályra vonatkozó határozatok végrehajtásáról az osztályelnök gondoskodik. Munkájáért az osztályülésnek és a felsőbb tudományos testületi szerveknek felelős.

(4) Az osztályelnököt munkájában az osztályelnök-helyettes segíti és akadályoztatása esetén helyettesíti.

(5) Az osztályelnököket és az osztályelnök-helyetteseket megbízásuk időtartamán belül — az elnökség egyetértésével — az osztályülés visszahívhatja.

Ü.9. Visszahívásra vonatkozó javaslat esetén az elnökség az osztályülés döntése után foglal állást.

Ü.9/A. A rotáció elvének érvényesítése egyes tisztségek betöltésénél.

Elnökké, alelnökké, választott elnökségi taggá, osztályelnökké, osztályelnök-helyetttessé ugyanaz a személy csak egy ízben választható újjá. E szabály alkalmazásától kivételes esetben el lehet tekinteni. Ennek okát a jelölés során részletesen indokolni kell.

IX. Fejezet

A testületek határozatképessége, a szavazás alapelvei

27. §

(1) A testületi szervek általában akkor határozatképesek, ha a tagoknak több mint a fele jelen van. Határozatképtelenség esetén – 15 napon belül – újabb ülést kell összehívni; ez határozatképes tekintet nélkül a megjelent tagok számára. A tagjelölő javaslatok elfogadásához és a tagok kizárásához azonban az osztály tagjai kétharmadának jelenléte szükséges.

Ü.10. A testületi szervek határozatképessége és szavazati rendje

10.1. A közgyűlésen, az elnökségi- és az osztályüléseken az Akadémia hazai tagjai rendelkeznek szavazati joggal. A többi testületekben (bizottságok, tudományos kollégiumok stb.) az illető testület valamennyi választott tagja szavazati joggal rendelkezik.

10.2. A határozatképesség megállapítása során a betegség vagy más ok miatt tartósan távollévők, továbbá a jelen nem lévő tagok közül a 75. életévüket betöltöttök számát nem kell figyelembe venni.

(2) A testületi szervek általában nyílt szavazással, a jelenlévő szavazásra jogosultak egyszerű szótöbbségével hozzák határozataikat.

(3) Kétharmados szótöbbség szükséges az alapszabályok elfogadásához és módosításához.

(4) A testületi szervek titkosan szavaznak a tagok választásáról és kizárásáról, az elnök és az alelnökök, valamint az elnökségi tagok választásáról és visszahívásáról, továbbá a főtítkárr és a főtítkárhelyettesek kinevezésére, vagy visszahívására vonatkozó javaslatról.

(5) A testületi szervek bármely kérdésben titkos szavazást határozhatnak el.

(6) A szavazás részletes szabályait az ügyrend állapítja meg.

10.3. Titkosan kell szavazni fontos személyi kérdésekben is (tagjelölés kérdésében, az Állami Díjra, Akadémiai Díjra, kinevezésre vonatkozó javaslatokra, doktori értekezés benyújtásának engedélyezésére vonatkozó javaslatokra, továbbá egyetemi tanári és docensi pályázatok véleményezése ügyében). A testület más esetekben a jelenlévő tagok többségének javaslatára határozhat el titkos szavazást.

10.4. A titkos szavazás történhet „igen”, „nem” vagy „tartózkodom” feliratú szavazócédulával. A titkos szavazás történhet továbbá több személyre egy szavazó cédulán is, úgynevezett „listás” szavazással. A több személyre vonatkozó szavazólap három rovatot tartalmaz, „igen”, „nem” és „tartózkodom” megjelöléssel. A szavazó az általa megfelelőnek tartott rovatba „+” jelet téve szavaz. Ha olyan személyre kíván szavazni, akinek a neve a listán nem szerepel, annak nevét tünteti fel az eredetileg felírt nevek alatt, és ennek „igen” rovatába teszi a „+” jelet.

10.5. Az egy személyre vonatkozó szavazás esetén a szavazásban személyesen érdekel – egyébként szavazásra jogosult személy – saját személyére vonatkozó szavazáson „igen”-nel szavaz. Ez esetben a szavazás összeszámlálásánál egy „igen” szavazatot figyelmen kívül kell hagyni.

10.6. Érvénytelen – listás szavazás esetén az adott személy vonatkozásában – az a szavazat, amelyből nem lehet kétséget kizáróan megállapítani, hogy „igen”-t, „nem”-et, vagy tartózkodást jelent-e.

10.7. Személyre történő szavazás előkészítése történhet jelölőbizottság kiküldése után is. A jelölőlista összeállítása nyílt szavazással történik. A szavazás során olyan személyre is lehet szavazni, aki a jelölőlistán nem szerepel.

Ú.10.7.1 Az elnöki, a főtitkári, az alelnöki, a főtitkárhelyettesi, továbbá választott elnökségi tagsági tiszt megüresedése esetén – kivéve az Alapszabályok 13. §-a (1) bekezdésének alkalmazását, továbbá a kooptálás esetét (Alapszabályok 13. §-ának (3) és 24. §-ának (2) bekezdése) – a felsorolt tisztségek betöltésére vonatkozó személyi javaslatot jelölő bizottság terjeszti a közgyűlés elé.

10.7.2 A jelölő bizottság elnökből és 14 tagból áll.

10.7.3 A jelölő bizottságot általában a tisztújító (ciklust záró) közgyűlést közvetlenül megelőző évi rendes közgyűlés küldi ki. Ha azonban a tisztség betöltése ciklus közben válik szükségessé, a jelölő bizottság kiküldésére az Elnökség jogosult.

10.7.4 A jelölő bizottság összetételére – a 10.7.3 pont második mondatában említett eset kivételével – az Elnökség tesz javaslatot a közgyűlésnek.

10.7.5 A jelölő bizottságot minden olyan esetben úgy kell összeállítani, hogy abban valamennyi tudományos osztály képviselőt kapjon. Ezért a jelölő bizottság összetételére vonatkozó javaslat előterjesztése, illetve a jelölő bizottság kiküldése előtt ki kell kérni a tudományos osztályok véleményét.

10.7.6 A jelölő bizottság a tisztújító (választó) közgyűlés előtt két hónappal kezdi meg tevékenységét, és – a szükséges egyeztetések után javaslatait a közgyűlés előtt egy hónappal körlevélben közli az Akadémia hazai tagjaival.

10.7.7 A megüresedő tisztségek betöltésének előkészítésére lehetőleg többes jelölést kell alkalmazni.

10.7.8 A tudományos osztályok elnöki és elnökhelyettesi tisztjének betöltését célzó személyi javaslat előterjesztésére az MTA illetékes alelnöke által vezetett osztályülés háromtagú jelölő bizottságot küld ki. A jelölő bizottság – a szükséges egyeztetések után – javaslatát a tisztújító közgyűlést követő egy hónapon belül az MTA illetékes alelnöke által vezetett osztályülés elé terjeszti. Ha a tisztség betöltése ciklus közben válik szükségessé, a javaslatot addig az időpontig kell előterjeszteni, amelyet a jelölő bizottság kiküldésére vonatkozó állásfoglalás meghatároz. A 10.7.7 pontban foglalt rendelkezés a jelen pont alá eső esetekben is irányadó.

10.8. A szavazatok összeszámlálását az ülésen elnöklő végzi el, vagy szervezi meg. Az összeszámlálás céljára számláló bizottságot is ki lehet küldeni; személyi összetételét nyílt szavazással kell megállapítani. Több személyre történő személyenkénti (nem listán történő) szavazás esetén a szavazatok összeszámlálása csak valamennyi jelölttel kapcsolatban lebonyolított szavazás után kezdhető meg.

10.9. Nyílt szavazás esetén a szavazás kézfelemeléssel történik. A szavazatokat az ülés elnöke számolja össze, úgy, hogy először az „igen” szavazatra, majd „nem” szavazatra, végül „tartózkodás”-ra tesz fel kérdést.

10.10. A szavazásra bocsátott előterjesztés akkor elfogadott, ha az „igen” szavazatok száma meghaladja a „nem” szavazatokét.

Ha azonban a „tartózkodom” szavazatok száma meghaladja a leadott érvényes szavazatok egyharmadát, nem jön létre határozat, kivéve, ha vagy az „igen” vagy a „nem” szavazatok száma a „tartózkodom” szavazatok figyelembevételével is meghaladja a szavazatok 50%-át. Ha a fenti értelemben határozat nem jön létre, a szavazást ugyanazon ülésen a vita újbóli megnyitása és lebonyolítása után egyszer lehet megismételni.

10.11. Ha több alternatív javaslat tárgyában történik szavazás és több javaslatra egyenlő számú 50%-ot meghaladó „igen” szavazat esik, az egyenlő számú szavazatokat

kapottak között a szavazást addig kell megismételni, míg döntés nem születik. Az ülés elnöke úgy is dönthet, hogy a kérdést jobb előkészítés érdekében leveszi a napirendről.

Az Akadémia országos hatáskörű szervként végzett tevékenysége

28. §

Az 1979. évi 6. sz. törvényerejű rendeletben foglaltak szerint az Akadémia a kutatások országos irányításában és összehangolásában ráháruló teendőket, valamint intézményeinek és hivatali szervezetének irányítását a főtitkár útján látja el. A főtitkár a tvr.-ben meghatározott jogkörében, illetőleg a Minisztertanács felhatalmazása alapján országos hatáskörű szerv vezetőjének jogállásában jár el.

29. §

(1) Az Akadémia főtitkárát a közgyűlés javaslatára az Akadémia tagjai közül a Minisztertanács nevezi ki 5 évi időtartamra.

(2) A főtitkár tevékenységéért a Minisztertanácsnak tartozik felelősséggel. Az Akadémia közgyűlésének, illetőleg elnökségének beszámol; e testületi szervek ajánlásától, illetve véleményétől eltérő intézkedését indokolni tartozik.

(3) A főtitkárt munkájában a közgyűlés javaslatára a Minisztertanács által általában az Akadémia tagjai közül 5 évre kinevezett főtitkárhelyettesek segítik.

(4) A főtitkárt és helyetteseit a közgyűlés javaslatára vagy egyetértésével a Minisztertanács megbízásuk időtartama alatt is felmentheti.

(5) A főtitkár a helyettesei és az általa kinevezett hivatalvezető közreműködésével irányítja az Akadémia hivatali szervezetét, amely ellátja a kutatások országos irányításában az Akadémiára háruló szakigazgatási teendőket, közreműködik az Akadémia intézményeinek irányításában és végzi a testületek működéséhez szükséges szervező és ügyviteli munkát.

30. §

Az Akadémia a kutatások országos irányítása és összehangolása körében, a feladatok jellegétől függően az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottsággal együttműködve

a) részt vesz az országos kutatási tervek kidolgozásában, végrehajtásában és ellenőrzésében;

b) ellátja a magyar részvétel országos összehangolását a nem kormányzati nemzeti-közi tudományos szervezetekben;

c) gondoskodik a Minisztertanács által az Akadémiára bízott kutatási vagy kutatásokat összehangoló feladatok ellátásáról, továbbá a tudományos kutatásokkal kapcsolatos javaslatok, vélemények, értékelések kidolgozásáról;

d) az Akadémia tudományos feladatait szolgáló kutatásokat szervez és támogat – a felügyeleti szervekkel egyetértésben – más hatóságok felügyelete alatt működő kutatóhelyeken;

e) ellátja a kutatói káderpolitikával kapcsolatban az Akadémiára bízott feladatokat;

f) ellátja a műszergazdálkodásból az Akadémiára bízott feladatokat;

g) véleményezi a kutatási-fejlesztési célt szolgáló jelentős beruházásokat;

h) gondoskodik a kutatómunkát szakmai információval ellátó rendszer működtetéséről és korszerűsítéséről.

Az Akadémia felügyeleti teendői körében

a) az ország társadalmi igényeinek és a tudomány fejlődésének törvényeiből eredő célok megvalósítását szolgáló kutatásokra kutatóintézeteket és feladatának teljesítését elősegítő egyéb intézményeket hoz létre, illetőleg tart fenn, meghatározza ezek feladatkörét, ideértve az új feladatok megoldásához szükséges szervezeti intézkedéseket is, és ellátja felügyeletüket;

b) gondoskodik az Akadémia intézményeiben folyó kutatások személyi és anyagi feltételeiről, megszervezi a pénzügyi, beruházási és egyéb igényeket, dönt a rendelkezésre álló keretek felosztásáról;

c) az akadémiai intézményekben biztosítja a jogszabályokban, illetőleg állami határozatokban foglalt rendelkezések végrehajtását, kiadja a végrehajtásukhoz szükséges utasításokat;

d) megfelelő rendelkezések, intézkedések kiadásával elősegíti az akadémiai kutatóhelyeken elért tudományos kutatások eredményeinek gyakorlati hasznosítását;

e) ellátja az Akadémiához tartozó tudományos egyesületek (társaságok) és a területi akadémiai központok igazgatási felügyeletét;

Az Ü. rendelkezéseit lásd az Alapszabály 5. §. (8) bekezdése után.

f) irányítja az Akadémia Könyvtárát és az Akadémiai Kiadó tevékenységét és ellátja felügyeletüket;

g) meghatározza az Akadémia intézményeinek nemzetközi tudományos kapcsolataiból adódó feladatokat és irányítja végrehajtásukat.

Az Akadémia tevékenységi területeinek összehangolása

(1) Az Akadémia tevékenységi területein folyó munka összehangolását az Akadémia Koordinációs Értekezlete látja el. Ennek állandó tagjai az elnök, a főtítkár, az al-elnökök, a főtítkárhelyettesek, valamint a hivatalmazott.

Ü.11. Az Akadémia tevékenységi területeinek összehangolása, koordinálása

11.1 Az Akadémia Koordinációs Értekezletének állandó meghívottja az MSZMP KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztályának képviselője, valamint az MTA Hivatala pártvezetőségének titkára.

11.2. A Koordinációs Értekezlet állásfoglalásait – a megtárgyalt téma jellegétől függően – szükség esetén írásba kell foglalni.

(2) Az Akadémia elnöke és főtítkára az Akadémia tevékenységeinek összehangolása érdekében együttműködik egymással. Az Akadémia általános képviseletében megállapodás szerint jár el; az Akadémiának mint testületnek a képviseletét az elnök, az Akadémiának mint országos hatáskörű szervnek a képviseletét a főtítkár látja el.

(3) A főtítkár mind a kutatások országos irányításából, mind az Akadémia intézményeiben folyó kutatásokból adódó feladatok megoldásában figyelembe veszi a testületi szervek véleményét és ajánlásait.

(4) A főtítkár, mielőtt dönt bármely feladat körébe tartozó kérdésről, kérheti a testületi szervek állásfoglalásait, illetőleg az adott kérdéshez szakmai szempontból leghoz-

záértőbb személyekből létrehozott bizottság javaslatát. Az elnök a testületi vélemények, koncepciók kialakításához igénybe veheti az akadémiai intézetek közreműködését; a tudományos osztályok feladataik ellátásához az intézetek közreműködését a főosztályok egyetértésével vehetik igénybe.

(5) A főtitkár gondoskodik az Akadémia testületi működésének feltételeiről, ezek biztosításában az elnökkel egyetértésben jár el.

11.3. Az elnök és a főtitkár az elnökséget minden ülésen írásban tájékoztatja az eltelte időszak jelentősebb eseményeiről (TPB ülések határozatai, kiadott főtitkári utasítások, jelentősebb intézkedések, az Akadémia által véleményezett fontosabb előterjesztések stb.).

11.4. A főtitkár a Főtitkár Kutatáspolitikai Tanácsa és a Főtitkárhelyettesi Értekezlet* állásfoglalásairól tájékoztatja az elnököt.

Ha a Kutatáspolitikai Tanács vagy a Főtitkárhelyettesi Értekezlet* ülésén olyan napirendi pont szerepel, amely a testületeket érinti, a főtitkár az elnököt, vagy az érintett testület vezetőjét (osztályelnököt stb.) az értekezletre meghívja.

11.5. A testületi állásfoglalásokat igénylő - főleg az elnökség hatáskörébe tartozó - döntések előkészítése érdekében az elnök elnöki kollégiumokat tart, amelyek állandó tagjai az alelnökök, a főtitkár és helyettesei, valamint a hivatalvezető.

A kollégium ülésein részt vesz az MTA Hivatala pártvezetőségének titkára, a Tudományos Testületi Titkárság vezetője, valamint a Kutatásszervezési Intézet igazgatója is.

11.6. Az elnök és a főtitkár az Akadémia képviselte körében teendő intézkedéseiket előzetesen összehangolják, a megtett intézkedésekről pedig tájékoztatják egymást.

11.7. Az elnök és a főtitkár kölcsönösen tájékoztatja egymást felsőbb szervektől részükre érkezett megkeresésekről, illetve az azok alapján tett intézkedésekről.

11.8. A főtitkár a kutatások országos irányítása és összehangolása körében kifejtett tevékenysége során kikéri a testületi szervek véleményét mindazokban a kérdésekben, amelyekben a döntés általános jelentőségű vagy hosszú távra kiható tudományos elhatározást igényel, illetőleg kikérheti a testületi szervek véleményét minden olyan kérdésben, melyben ezt szükségesnek látja.

11.9. Az elnök és a főtitkár együttműködésének szabályai az alelnökök és a főtitkárhelyettesek együttműködésére is irányadók.

11.10. A tudományos osztályok elnökei a tudományági és funkcionális főosztályok meghatározott intézkedéseiről, illetőleg tevékenységéről tájékoztatást kérhetnek, de a főosztályok vezetői a felügyeleti tevékenység állami felelősséggel ellátott feladatai körében meghatározott tevékenységre, vagy intézkedésre csak a főtitkár és helyettesei, illetőleg a hivatalvezető útján utasíthatók.

11.11. Nem érinti az előző pontban foglalt szabály azokat a feladatokat, amelyeket a funkcionális főosztályok, valamint a Tudományos Testületi Titkárság a tudományos testületek működésének előkészítése és biztosítása, határozatainak végrehajtása körében a testületi vezetők tartalmi irányítása mellett látnak el.

11.12 A tudományos osztályok az osztályülésekre — a szükséghez képest — meghívják az illetékes hivatali főosztály vezetőjét, aki azokon tanácskozási joggal vesz részt, illetőleg tájékoztatást ad az osztályülés által igényelt kérdésekben.

---

* (A 20/1982. (A. K. 8.) MTA-F. sz. utasítással közzétett Szervezeti és Működési Szabályzat szerint: Főtitkári Értekezlet.)

Vegyes intézkedések

33. §

Az Alapszabályok módosítására az Akadémiának legalább 10 tagja, az elnök, illetve a főtitkár tehet javaslatot.

34. §

A közgyűlés által elfogadott és a Minisztertanács által jóváhagyott alapszabályok az alapjai az Akadémia testületi ügyrendjének és a Hivatal szervezeti és működési szabályzatának.

(A Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályai az 1979. évi közgyűlés után és a Magyar Tudományos Akadémia tudományos testületeinek ügyrendje az 1982. évi közgyűlés után egységes szerkezetben. Bp. 1983. MTA. 26 p.)

31.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖZPONTI HIVATALÁNAK SZERVEZETI ÉS MŰKÖDÉSI SZABÁLYZATA

/1982/

I. Fejezet

a Központi Hivatal rendeltetése a Magyar Tudományos Akadémia

szervezetében

1. §

(1) A Központi Hivatal feladata: a Magyar Tudományos Akadémia (a továbbiakban: Akadémia) működéséhez szükséges döntéselőkészítő, tervező, szervező, koordináló, végrehajtó, ellenőrző tevékenység ellátása és az ehhez kapcsolódó hivatali munka elvégzése.

(2) A Központi Hivatal látja el a kutatások országos irányításában az Akadémiára háruló igazgatási teendőket, valamint az Akadémia intézményeinek irányításával és felügyeletével kapcsolatos tennivalókat; továbbá közreműködik a testületek tevékenységéhez szükséges szervező és ügyviteli munkában.

(3) A Központi Hivatal az államigazgatási szervezetben országos hatáskörű államigazgatási szervként működik.

(4) A Központi Hivatal felügyeletét országos hatáskörű szerv vezetőjének jogállásában az Akadémia főtitkára látja el; irányítását helyettesei és az általa kinevezett hivatalvezető közreműködésével végzi.

2. §

(1) A kutatások országos irányításában és összehangolásában az Akadémiára háruló feladatokat a főtitkár — az Akadémia tudományos testületeire támaszkodva — a Központi Hivatal közreműködésével látja el.

(2) Ezek a feladatok a következők:

— a Minisztertanács által az Akadémiára bízott kutatási vagy kutatásokat összehangoló tevékenység végrehajtásáról, továbbá a tudományos kutatásokkal kapcsolatos javaslatok, vélemények, értékelések kidolgozásáról való gondoskodás;

— az országos kutatási tervek kidolgozásában, módosításában és végrehajtásában való részvétel;

- az országos kutatási tervekben szereplő és az Akadémiára bízott főirányok, programok szervezése és irányítása;
- az Akadémia álláspontjának kialakítása a minisztériumoktól és az országos hatáskörű szervektől véleményezésre érkező előterjesztés- és jogszabálytervezetekkel kapcsolatban;
- a nem akadémiai kutatóhelyeken — elsősorban az egyetemeken — folyó, a tudománypolitikai célokat kiemelten szolgáló kutatások támogatása; az akadémiai és nem akadémiai kutatóhelyek együttműködésének elősegítése;
- a kutatási eredmények gyakorlati alkalmazásának az érintett minisztériumok és országos hatáskörű szervek közreműködésével történő elősegítése;
- a kutatást érintő személyzetpolitikai tennivalókból az Akadémiára bízott országos feladatok ellátása, kutatói besoroláshoz való hozzájárulás kutatással alapfeladatként nem foglalkozó intézményekben;
- az állami nagyberuházások tudományos megalapozottságának vizsgálata és ennek alapján a nagyberuházások véleményezése;
- a nem kormányzati, nemzetközi tudományos szervezetekben való magyar részvétel országos összehangolása;
- a hazai társadalomtudományi kutatóhelyek nemzetközi tudományos kapcsolatainak országos összehangolása;
- a dubnai Egyesített Atomkutató Intézettel kapcsolatos hazai feladatok ellátása;
- az „Interkozmosz” űrkutatási együttműködésből hazánkra háruló feladatok ellátása, a hazai űrkutatás koordinálása;
- a kutatómunkát szakmai információval ellátó rendszer működtetéséről és korszerűsítéséről való gondoskodás;
- a kutatási műszerekkel való gazdálkodásból az Akadémiára bízott országos feladatok ellátása;
- a Minisztertanács által az Akadémiára bízott egyéb államigazgatási, kutatásszervezési és irányítási feladatok ellátása.

3. §

(1) Az Akadémia intézményeinek felügyeletével és irányításával kapcsolatos feladatok ellátását a főtitkár — az Akadémia tudományos testületeire támaszkodva — a Központi Hivatal közreműködésével végzi.

(2) Ezek a feladatok a következők:

- akadémiai kutatóintézetek létrehozásának, átalakításának és megszüntetésének kezdeményezése;
- az Akadémia felügyelete alá tartozó vállalati szervezetek létrehozása, átalakítása és megszüntetése;
- az Akadémia felügyelete alá tartozó kutatóhelyek és egyéb intézmények alapfeladatainak meghatározása;
- az Akadémia intézményei szervezeti és működési elveinek megállapítása;
- az Akadémia felügyelete alá tartozó intézmények működésének elemzése és értékelése;
- az Akadémia felügyelete alá tartozó intézményekre kiterjedő hatállyal normatív utasítások kiadása;
- konkrét kutatási, szakértői, véleményezési stb. feladatok esetenkénti kitzúzése;

– az akadémiai kutatóhelyeken elért tudományos eredmények gyakorlati hasznosítását előmozdító kezdeményezések, intézkedések megtétele, a kutatási vállalkozások felkarolása, új működési formák kialakítása;

– az akadémiai kutatóhelyek egymás közötti és más nem akadémiai szervezetekkel (kutatóhelyekkel és kutatásban érdekelt vállalatokkal, intézményekkel) való kapcsolatainak felkarolása, szervezése; az együttműködés tapasztalatainak elemzése;

– a tudományos kutatások eredményeinek nyilvánosságra hozatala érdekében – a testületi szervek közreműködésével – a tudományos könyv- és folyóiratkiadás irányítása;

– az Akadémia intézményeiben kidolgozott találmányok hasznosításának elősegítése, az akadémiai találmánypolitika elveinek érvényesítése;

– az Akadémia és a felügyelete alá tartozó intézmények költségvetési és beruházási, valamint béralap- és létszám szükségleteinek elemzése, összehangolása és megtervezése, a Minisztertanács által jóváhagyott anyagi eszközöknek és létszámnak a kutatáspolitikai célok figyelembevételével történő felosztása, az intézmények gazdálkodásának felügyelete és ellenőrzése;

– az Akadémia felügyelete alá tartozó intézmények személyzeti munkájának felügyelete és ellenőrzése;

– az akadémiai intézmények számára a nemzetközi tudományos kapcsolatokat érintő irányelvek, útmutatások és normatív rendelkezések kiadása;

– az Akadémiához tartozó tudományos egyesületek és társaságok törvényességi felügyeletének ellátása;

– az Akadémia felügyelete alá tartozó szervek működésével kapcsolatos közérdekű bejelentések és panaszok elintézése;

– továbbá mindazon egyéb tevékenység elvégzése, amely a felügyeleti és irányítási munkával kapcsolatos, vagy amelynek elvégzését a főtitkár esetileg rendeli el.

4. §

A Központi Hivatal feladata a tudományos testületek alapszabályban és külön ügyrendben meghatározott feladatainak ellátásához szükséges előkészítő, szervező és ügyviteli munka ellátása.

II. Fejezet

a Központi Hivatal irányítása

5. §

A főtitkár

(1) A főtitkár a Minisztertanács határozatában foglaltaknak és a mindenkor érvényben levő Alapszabályoknak megfelelően – a rávonatkozó jogszabályok keretei között – közvetlenül, illetve helyettesei bevonásával közvetve irányítja az I. fejezet 2. és 3. §-aiban részletezett és egyéb hatáskörébe tartozó feladatok ellátását.

(2) A főtitkár dönt, illetőleg intézkedik mindazokban az ügyekben, amelyeket a jogszabályok kifejezetten a főtitkár személyes hatáskörébe utalnak, vagy amelyeket személyes hatáskörébe von.

(3) A főtitkár személyes hatáskörében jár el különösen a következő ügyekben:

- az Akadémiáról szóló 1979. évi 6. számú törvényerejű rendeletben foglaltak szerint az Akadémia mint országos hatáskörű szerv, felettes és társszerveknél történő képviselvényében;
- előterjesztések, javaslatok és jelentések felettes és társszervekhez történő benyújtásában;
- főtitkári normatív utasítások, továbbá magasabb rendű jogszabályok és más rendelkezések végrehajtására irányuló intézkedések kiadásában;
- az Akadémia Központi Hivatalának felügyelete alá tartozó intézetek, vállalatok és szolgáltató intézmények alapítására, átszervezésére és megszüntetésére vonatkozó rendelkezések kiadásában;
- az Akadémiai intézetek működéséhez szükséges anyagi és szellemi erőforrások megtervezésében és azok felosztásában;
- a Központi Hivatal szervezetének és működési szabályainak megállapításában, munkatervének és ellenőrzési tervének jóváhagyásában;
- kormánykitüntésekre vonatkozó előterjesztések megtételében és a „Kiváló Munkáért”, valamint egyéb nem kormánykitüntetések adományozásában és megvonásában;
- a Központi Hivatalban és a felügyelete alá tartozó intézményekben követendő személyzeti politika – hatályos jogszabályok keretei között történő – meghatározásában, a fontos és bizalmas munkakörök kijelölésében;
- az Akadémia külföldi és belföldi kapcsolataiból a Központi Hivatalra háruló feladatok elvi irányításában;
- az Akadémia tájékoztatási-, sajtó- és propaganda tevékenység elvi irányításában.

6. §

A főtitkárhelyettesek

(1) A főtitkárhelyettesek önnálóan irányítják a főtitkár által felügyeletük alá rendelt szervezeti egységek munkáját, és ellátják mindazokat a feladatokat, amelyeket a főtitkár tevékenységi körükbe utal.

(2) Döntenek a hatáskörükbe utalt ügyekben, tájékoztatják és beszámoltatják az általuk irányított szervezeti egységek vezetőit, tevékenységükről rendszeresen informálják a főtitkárt.

(3) Képviselik az Akadémiát – külön jóváhagyás szerint – külföldi és belföldi szervezetekben, felügyeleti munkájukhoz kapcsolódóan a minisztériumok és országos hatáskörű szervek illetékes vezetőivel folyó tárgyalásokban.

(4) A főtitkárhelyettesek az irányításuk alá tartozó főosztályok közreműködésével

- koordinálják a kutatási koncepciók kidolgozását;
- figyelemmel kísérik a kutatóhelyek munkáját, elemzik, véleményezik és értékelik a kutatóhelyek tevékenységét;
- kezdeményezik és felkarolják a kutatóhelyek egymás közötti és más intézményekkel való munkakapcsolatait.

(5) A főtitkárhelyettesek a munkáltatói jogokat a külön rendelkezések szerint gyakorolják.

(6) A főtitkárhelyettesek feladatuk ellátásához bármely főosztály, illetőleg az Akadémia felügyelete alá tartozó intézmény közreműködését igénybe vehetik. Intézkedésükről, amennyiben az másik főtitkárhelyettes felügyeleti jogkörét érinti, az illetékes főtitkárhelyettest értesítik.

(7) A főtitkárhelyettesek a főtitkár akadályoztatása esetén az általa megjelölt sorrend szerint ellátják a főtitkár személyes hatáskörébe tartozó feladatokat is.

(8) A főtitkárhelyettesek tartós akadályoztatása esetén helyettesítésükről a főtitkár gondoskodik.

7. §

A hivatalvezető

(1) A főtitkár által kinevezett hivatalvezető a Központi Hivatal valamennyi szervezeti egysége felett hivatali belső felügyeletet gyakorol, amely a működés, a belső igazgatási és ügyviteli rend felügyeletét jelenti.

(2) A hivatalvezető gondoskodik a hivatali munka műszaki és szervezeti feltételeinek korszerűsítéséről, a hivatali- és munkafegyelem erősítéséről, a munkaidőalap racionális kihasználásáról, a munkatársak megfelelő munkakörülményeinek biztosításáról stb.

(3) A hivatalvezető teljes felügyeletet gyakorol a közvetlen irányítása alá helyezett szervezeti egységek felett.

(4) A hivatalvezető szervezi, koordinálja, irányítja és ellenőrzi a főtitkári és egyéb vezetői határozatokban, a munkatervekben és a Központi Hivatalra kötelező egyéb döntésekben foglalt feladatok ellátását.

(5) A hivatalvezető képviseli a Központi Hivalt az államigazgatási, társadalmi, érdekvédelmi szervek illetékes vezetőivel fennálló munkakapcsolatokban.

(6) Azokban az esetekben, amikor magasabb szintű jogszabály végrehajtása vagy egyéb intézkedés foganatosítása főtitkári normatív utasítás kiadását nem teszi szükségessé, hivatalvezető — főtitkári felhatalmázás alapján — a Központi Hivatalra, az akadémiai intézményekre kötelező erejű szabályozást, útmutatót, körlevelet stb. adhat ki.

(7) A hivatalvezető külön rendelkezések szerint meghatározott jogkörben gyakorol munkáltatói jogokat.

III. Fejezet

a Központi Hivatal munkatársainak általános feladatai

8. §

Főosztályvezetők, helyetteseik és vezető munkatársak

(1) A főosztályvezetők és önálló osztályvezetők (a továbbiakban: főosztályvezetők) a vezetésük alá rendelt szervezeti egység munkájának felelős irányítói.

- (2) A főosztályvezetők általános feladatai közé tartozik, hogy
- szakterületükön megszervezzék és irányítsák a felsőbb szervek határozataiból, a Központi Hivatal szervezeti szabályzatából és munkatervéből, a főtitkár és helyetteseinek, valamint a hivatalvezetőnek határozataiból és rendelkezéseiből adódó feladatokat tervszerű, szakszerű, gazdaságos végrehajtását és a végrehajtás ellenőrzését; hogy
  - meghatározzák az általuk végzett szervezeti egység munkatársainak munkaköri feladatait és gondoskodjanak a feladatok elvégzéséhez szükséges munkafeltételekről; hogy
  - szorgalmazzák maguk és munkatársaik politikai, gazdasági és szaktudományi, továbbá idegen nyelvi ismereteinek állandó továbbfejlesztését.
- (3) A főosztályvezetők hatáskörébe tartozik és kötelességük:
- a kapcsolattartás működési területüknek megfelelően a minisztériumok és országos hatáskörű szervek illetékes vezető munkatársaival;
  - az általuk vezetett szervezeti egység álláspontjának kialakítása és képviselése működési területükhöz tartozó külső szervezetben és külön felhatalmazás alapján a Központi Hivatal álláspontjának képviselése;
  - kapcsolattartás külföldi szervezetekkel működési területüknek megfelelő ügyekben a főtitkár vagy helyettesei által adott felhatalmazás alapján;
  - javaslattevés az általuk vezetett szervezeti egység felépítésére és működésére;
  - döntés, illetve véleménynyilvánítás a szervezeti egység dolgozóinak személyi és fegyelmi ügyeiben a főtitkár által jóváhagyott hatásköri rendnek megfelelően;
  - a munkáltatói jogok gyakorlására vonatkozó szabályok szerint részvétel az egység dolgozóinak minősítésében, javaslattevés a dolgozók illetményére, jutalmazására, kitüntetésekre, illetve véleménynyilvánítás máshonnan érkező ilyen kezdeményezésekkel kapcsolatban, a szervezeti egységen belül a szabadságok időpontjainak egyeztetése és a szabadságok engedélyezése.
- (4) A főosztályvezetők speciális feladatait az egyes főosztályok sajátosságainak megfelelően külön rész tartalmazza.
- (5) A főosztályvezető-helyettes a főosztályvezetőt annak távollétében helyettesíti, illetőleg a főosztály sajátosságaival összhangban a főosztályvezető által meghatározott munkamegosztás alapján részt vesz a főosztály irányításában, ellátja a hatáskörébe utalt feladatokat.
- (6) A főosztályok vezető munkatársai (főtanácsosok, tanácsosok) a főosztályvezető megbízása, felhatalmazása alapján a Központi Hivatal képviselőjeként, önállóan és személyes felelőséggel végzik szakterületükhöz tartozó ügyekben szervező, koordináló felkaroló, irányító, ellenőrző stb. munkát.

9. §

A tudományos titkárok

A tudományos titkárok az Akadémia elnöke, alelnökei, illetőleg az osztályelnökök elvi és szakmai irányításával a Tudományos Testületi Titkárság keretében, a Titkárság vezetőjének közvetlen felügyelete mellett végzik munkájukat.

10. §

Osztályvezetők és helyetteseik

(1) Az osztályvezető, önálló csoportvezető (a továbbiakban: osztályvezető) felelős a vezetése alatt álló szervezeti egység működéséért. A főosztályvezető rendelkezési szerint megszervezi és szakterületén irányítja a vezetése alatt álló egységre tartozó feladatok tervszerű, szakszerű, gazdaságos végrehajtását és a végrehajtás ellenőrzését.

(2) Az osztályvezető-helyettes az osztályvezető távollétében ellátja annak teendőit, továbbá irányítja és ellenőrzi a hozzá beosztott dolgozók munkáját, emellett ügyintézői tevékenységet is végez.

11. §

Munkatársak (ügyintézők)

(1) Az ügyintézők személyes felelősséggel intézik a munkakörükbe tartozó, valamint a vezetők által rájuk bízott ügyeket.

(2) Az ügyintézőknek ismerniük kell szakterületüket, az akadémiai feladatokat, az ügyintézés általános szabályait, a munkaterületükre vonatkozó hatályos jogszabályokat, a szervezeti egység munkáját érintő rendelkezéseket stb.

(3) Az ügyintézők részére általában csak közvetlen felettesük adhat ki utasítást. Ha felsőbb vezető közvetlen utasítja az ügyintézőt, akkor annak erről közvetlen felettesét utólag tájékoztatnia kell.

(4) Az ügyvitelt ellátó és kisegítő dolgozók a felettesük által számukra meghatározott feladatokat kötelesek ellátni.

IV. Fejezet

Tanácsadó szervek

12. §

A főtitkár és a felügyelete alatt működő Központi Hivatal mind a kutatások országos irányításából, mind az Akadémia intézményeiben folyó kutatások felügyeletéből adódó feladatok ellátásában — az Alapszabályok 32. §-ának megfelelően — tanácsadó, véleményező, javaslattevő szervként elsősorban az Akadémia testületeire támaszkodik.

13. §

(1) A kutatások országos irányítása és összehangolása keretében az Akadémiára háruló feladatok ellátásának segítésére a főtitkár véleményező, javaslattevő szervként Kutatáspolitikai Tanácsot működtet.

(2) Meghatározott irányítási feladatok ellátásának elősegítése érdekében a főtitkár véleményező, javaslattevő, döntéselőkészítő szervként szakigazgatási bizottságokat, továbbá különféle alkalmi tanácsadó szerveket hozhat létre.

(3) Az Akadémia, illetőleg a Központi Hivatal egészét érintő irányítási, kutatásszervezési döntések előkészítése, továbbá a felettes szervek elé kerülő akadémiai előterjesztések, jelentések stb. elbírálása, valamint a hivatali munka megszervezésének, rendszeres áttekintésének és értékelésének elősegítése érdekében — a főtitkár Főtitkári Értekezleteket tart.

(4) A főtitkárhelyettesek szükség szerint Főtitkárhelyettesi Értekezletet tartanak több hivatali részleget érintő ügyekben.

(5) A hivatalvezető a Központi Hivatal szervezeti egységei előtt álló feladatok ismertetésére és megtárgyalására, valamint a végzett munka értékelésére és ellenőrzésére hivatalvezetői értekezleteket tart.

(6) A főosztályok vezetői a szervezeti egységek előtt álló feladatok megbeszélésére, a munka ellenőrzésére főosztályi értekezleteket tartanak.

V. Fejezet

A Központi Hivatal szervezete

14. §

(1) A Központi Hivatal az alábbi főosztályokra tagozódik:

— a tudományági főosztályok:

Természettudományi Főosztály

Társadalomtudományi Főosztály

— a funkcionális főosztályok:

Személyzeti Főosztály

Kutatástervezési Főosztály

Nemzetközi Kapcsolatok Főosztálya

Pénzügyi Főosztály

Igazgatási és Jogi Főosztály

(2) A szervezeti rendben elfoglalt helyüket illetően a Hivatal főosztályaival azonos elbírálás alá esnek az alábbi egységek:

Interkozmosz Tanács Titkársága

Tudományos Testületi Titkárság

Tudományos Minősítő Bizottság Titkársága

(3) A jelen szabályzat alkalmazásában — eltérő rendelkezések hiányában — a (2) bekezdésben felsorolt szervezeti egységeket a Központi Hivatal főosztályainak kell tekinteni.

(4) Sajátos (ágazati, koordinálási stb.) feladat elátására a főtitkár állandó vagy ideiglenes jellegű irodát, titkárságot, szolgálatot stb. létesíthet. Ezek szervezeti helyzete a létesítéssel egyidejűleg kerül meghatározásra.

VI. Fejezet

A Központi Hivatal működési szabályai

15. §

Az ügyintézés alapelvei

(1) A feladatok ellátásában alkotó módon, kezdeményezően, önállóan, gyorsan és pontosan, meggondoltan és felelősségtudattal kell eljárni.

(2) Az ügyintézésben az intézmények önállóságát és felelősségét növelő, az adminisztratív tevékenységet ésszerűen csökkentő eljárásokat kell alkalmazni.

(3) A kutatási tevékenység fő folyamatainak szükséges befolyásolására elsősorban az érdekeltségi viszonyokat alakító szabályozási, szervezési és más, orientálásra alkalmas eszközöket, módszereket kell felhasználni; támogatni kell az értékes, új eredményeket ígérő kutatási vállalkozásokat; a kiemelkedő alapkutatásokat, és vissza kell szorítani a tudományos és gyakorlati szempontból értéktelen látszatevékenységet.

(4) Az ügyintézés során az Akadémia illetékes testületi szerveivel együttműködve kell eljárni mindazokban az ügyekben, amelyek fontossága ezt megköveteli.

(5) A főosztályok egymás mellé rendelt hivatali szervek, tevékenységüket szoros együttműködésben kötelesek végezni; az egymás mellé rendeltséget valamely konkrét feladat megoldása kapcsán átmeneti függőség, fölé- és alárendeltség válthatja fel.

(6) Az ügyintézésre vonatkozó előírásokat minden munkatársnak ismernie kell.

16. §

Az ügyintézés általános szabályai

(1) A hivatali feladatok körében az ügyeket érdemben, a rájuk vonatkozó jogszabályoknak, a felettes vezető útmutatásainak és az előírt határidőknek megtartásával kell elintézni. Az érdemi döntéshez szükséges tényeket és feltételeket, valamint a döntés várható következményeit minden esetben tisztázni kell.

(2) Az ügyintézés általános határideje 8 nap, amelyet az ügyiratnak az ügyintézőhöz érkezése napjától kell számítani. Az ügy természete szerint az illetékes vezető ennél rövidebb, illetőleg hosszab elintézési határidőt is megállapíthat. Jogszabályban megállapított határidő esetén a jogszabály rendelkezését kell alkalmazni.

(3) A szervezeti egységekben a munkát úgy kell megszervezni, hogy minden ügy elintézéséért, illetőleg annak elmulasztásáért a felelős személy megállapítható legyen.

(4) Ha az ügyintézés előzményei magából az ügyiratból nem állapíthatók meg, azokról írásbeli összefoglalót kell készíteni és azt az ügyirathoz kell csatolni.

(5) Az ügy érdemi elintézésével összefüggő – közvetlen munkakapcsolatok keretében létrejött – megállapodásokat, ha azokról jegyzőkönyv vagy feljegyzés nem készült, az előző bekezdésben foglaltak szerint kell rögzíteni.

(6) Amennyiben az ügyintézés olyan vezetői utasítás alapján történt, amellyel az ügyintéző vagy az ügyirat láttamozója nem ért egyet, az ellenvéleményt az indokok megjelölésével az ügyiraton fel kell tüntetni.

(7) A Központi Hivatal dolgozói kötelesek az ügyintézés során a tudomásukra jutott államtitkot és szolgálati titkot megőrizni. Államtitkot vagy szolgálati titkot tartalmazó iratot külföldre vinni vagy küldeni az erre vonatkozó külön szabályok szerint lehet.

(8) Az ügyintézés és az ügykezelést az Ügyiratkezelési Szabályzat rendelkezései szerint kell ellátni.

(9) Ha e Szabályzat alapján kétséges, hogy valamely ügy elintézése mely szervezeti egység feladatkörébe tartozik, a hivatalvezető jelöl ki az ügy intézéséért felelős szervezeti egységet.

17. §

A főosztályok együttműködése

(1) A főosztályok tevékenységüket egymással szoros együttműködésben végzik. Az együttműködést elsősorban az adott feladat ellátásáért felelős osztálynak kell kezdeményeznie. Az egyes főosztályok feladatkörébe tartozó, de más főosztályok feladatkörét is érintő ügyekben az érdekelt főosztályok bevonásával kell eljárni. Az ennek során felmerült vitás kérdésekben a közös álláspont kialakítását egyeztetés útján kell megkísérelni. Ha ez nem vezet eredményre, a vitás ügyet a hivatalvezetőhöz kell felterjeszteni, aki saját hatáskörében dönt, vagy a főtitkár, illetve – a feladatmegosztástól függően – az illetékes főtitkárhelyettes számára az ügyet döntésre előkészíti.

(2) A Tudományos Testületi Titkárság keretében működő tudományos osztálytitkárságok a feladatkörükbe tartozó ügyekben a főosztályokkal közvetlen tartják a kapcsolatot.

18. §

Együttműködés a testületi szervekkel

(1) Az Akadémia tevékenységi területén folyó testületi és szakigazgatási munka összehangolását az Akadémia Koordinációs Értekezlete látja el.

(2) A tudományági főosztályok a szakterületeiknek megfelelő tudományos osztályokkal rendszeresen együttműködnek.

(3) A tudományági főosztályok vezetői rendszeresen felkeresik az osztályelnököket és megbeszélést folytatnak a legfontosabb kutatásirányítási és egyéb aktuális feladatokról, a végrehajtás tapasztalatairól.

(4) Az illetékes tudományági főosztály vezető munkatársai (szakterületüknek megfelelően) részt vesznek az osztályüléseken és ott kívánságra tájékoztatást adnak a főosztály tevékenységéről, a megtett vagy tervezett intézkedésekről; az osztályüléseken elhangzó véleményeket munkájukban hasznosítják.

(5) A tudományági főosztályok vezetői biztosítják, hogy az osztályok tervszerűen és folyamatosan elemezzhessék és értékelhessék az akadémiai kutatóhelyek munkáját.

(6) A tudományági főosztályok vezetői gondoskodnak arról, hogy minden nagyobb jelentőségű – szakterületeiket érintő – kutatáspolitikai döntés meghozatala előtt a tudományos osztályok véleményt nyilváníthassanak és ajánlásokat tehessenek; a vélemények és ajánlások hasznosításáról tájékoztatják az osztályokat.

(7) A funkcionális főosztályok tevékenységük ellátása során rendszeres kapcsolatot tartanak a tudományos osztályokkal.

(8) A tudományági főosztályok vezetői az érintett osztályok tudományos titkárait rendszeresen meghívják a tudományági főosztály munkaértekezleteire.

19. §

Kapcsolattartás Akadémián kívüli szervekkel

(1) A szervezeti egységek külső szervekkel való hivatalos érintkezésben a hatáskörükbe utalt ügyekben jogosultak eljárni. Ennek során más szervezeti egységek feladat körét is érintő ügyekben az érdekelt szervezeti egységek bevonásával, tájékoztatásával járnak el. Előkészítő vagy tájékoztató jelleggel bármely szervezeti egység vezetője — külön egyeztetés nélkül is — eljárhat a feladatkörébe tartozó ügyekben akkor is, ha a végleges állásfoglalás más szervezeti egység feladatkörébe tartozik. Ilyen esetekben kötelező a feladatok szerint illetékes szervezeti egység haladéktalan tájékoztatása. Külső szervekkel érdemi tárgyalás — ha az más szervezeti egység hatáskörét is érinti — csak akkor kezdhető meg, ha a hivatalvezető az alapvető kérdésekre vonatkozó egyeztetést elvégezte, vagy ha az Akadémia vezetői (főtitkár, főtitkárhelyettesek) részéről a képviselendő álláspontra vonatkozóan konkrét utasítást adtak.

(2) A minisztériumok és országos hatáskörű szervek illetékes főosztályaival a munkakapcsolatot a feladatkörébe tartozó ügyekben az illetékes főosztály tartja.

(3) Kodifikációs ügyekben a Minisztertanács Titkársága Jogi és Igazgatási Főosztályával, a Minisztertanács Tudománypolitikai Bizottságának Titkárságával, valamint a minisztériumok, és országos hatáskörű szervek jogi szervezeteivel (titkárságaival) a Központi Hivatal Igazgatási és Jogi Főosztálya tartja a kapcsolatot.

(4) A Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalával és a Magyar Távirati Irodával az Igazgatási és Jogi Főosztály tart kapcsolatot. A sajtó részére adandó közlemény, tájékoztatás tartalmát a főosztályok vezetőinek előzetesen közölniük kell az Igazgatási és Jogi Főosztállyal. A közlésre az engedélyt az illetékes főtitkárhelyettes, az Akadémia egészét érintő ügyekben pedig a főtitkár adja meg.

(5) A gazdaság mozgósítási, polgári védelmi és tűzvédelmi ügyekben a Honvédelmi Minisztériummal, illetve a Belügyminisztériummal az Igazgatási és Jogi Főosztály tart kapcsolatot.

(6) Bíróságok előtti eljárásokban az Igazgatási és Jogi Főosztály képviseli a Központi Hivatalt.

(7) A népgazdasági tervezés tudományos megalapozásával; a kutatás távlati és középtávú tervezésével, a kutatásirányítással, a statisztikai adatszolgáltatással és információs rendszerrel, a találmányi tevékenységgel összefüggő kérdésekben a Kutatástervezési Főosztály tart kapcsolatot az Országos Tervhivatallal, a Tudománypolitikai Bizottság Titkárságával, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottsággal, a Központi Statisztikai Hivatallal és az Országos Találmányi Hivatallal.

(8) Pénzügyi, költségvetési, beruházási kérdésekben az Országos Tervhivatallal, a Pénzügyminisztériummal és egyéb illetékes szervvel a Pénzügyi Főosztály tart kapcsolatot.

(9) Kormánybizottságokban, programtanácsokban, tárcaközi bizottságokban stb. az akadémiai képviselőt ellátására a főtitkár esetenként jelöli ki az illetékes munkatársakat, és látja el a szükséges felhatalmazásokkal.

(10) Az úrkutatással összefüggő kérdésekben a minisztériumok és országos hatáskörű szervek illetékes részlegeivel az Interkozmosz Tanács Titkársága tart kapcsolatot.

(11) Munkaügyi kérdésekben az illetékes állami szervvel a Pénzügyi Főosztály tartja a kapcsolatot.

(12) Személyzeti vonatkozású, külön utasításban szabályozott ügyekben a Minisztertanács Titkársága Személyzeti Főosztályával, illetve a Belügyminisztériummal a Személyzeti Főosztály tart kapcsolatot.

(13) A Nemzetközi Kapcsolatok Főosztálya tart kapcsolatot a Külügyminisztérium, a Belügyminisztérium, a Tudománypolitikai Bizottság Titkársága, a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Bizottságának titkársága, valamint a nemzetközi tudományos együttműködésben érintett hatáskörű szervek illetékes részlegeivel.

(14) A tudományági főosztályok kapcsolattartási jogait és kötelezettségeit külön § határozza meg.

20. §

Külföldi szervekkel való kapcsolat

(1) A külföldi szervekkel elsősorban a Nemzetközi Kapcsolatok Főosztálya tart kapcsolatot. A többi főosztály külföldi szervekkel csak feladatkörébe utalt kérdésekben és külön utasításban szabályozott módon érintkezik.

(2) A főosztályokon külföldi vendéget fogadni és vele hivatalos jellegű megbeszéléseket folytatni csak a Nemzetközi Kapcsolatok Főosztályával való egyeztetés után és külön utasításban szabályozott módon lehet.

(3) Külföldi részére bármilyen hivatalos irat átadásához — ha jogszabály másként nem rendelkezik — az illetékes főtitkárhelyettes hozzájárulása szükséges.

21. §

A szakszervezeti szervekkel való együttműködés

(1) Az Akadémia Központi Hivatalát az illetékes ágazati szakszervezetek előtt a hivatalvezető képviseli.

(2) A hivatali vezetők a hatályos jogszabályok szerint kötelesek a dolgozók munkaviszonyát, munka- és életkörülményeit érintő kérdésekben az illetékes hivatali szakszervezeti szervekkel együttműködni.

22. §

Kiadmányozási és utalványozási jog

(1) A főtitkár kiadmányozza mindazon az ügyeknek iratait, amelyekben személyes jogkörben jár el, vagy amelyeket személyes jogkörébe von.

(2) A főtitkárhelyettesek, valamint a hivatalvezető kiadmányozzák a hatáskörükbe utalt ügyek intézésére vonatkozó iratokat.

(3) A főosztályvezetők, helyetteseik és a vezető munkatársak, valamint a tudományos titkárok gyakorolják a kiadmányozás jogát a hatáskörükbe tartozó mindazon ügyekben, amelyekben a kiadmányozás joga nincs magasabb szintű vezető részére fenntartva.

(4) Az osztályvezetőket, helyetteseiket, a csoportvezetőket és az ügyintézőket ügykörükben a kiadmányozás joga azokban az ügyekben illeti meg, amelyekre vonatkozóan felettesüktől felhatalmazást kaptak.

(5) A főosztályok vezetői kötelesek helyetteseik, és vezető munkatársaik, illetőleg az osztályvezetők, csoportvezetők és az ügyintézők kiadmányozási jogának körét és a jog gyakorlásának feltételeit megállapítani.

(6) A kiadmányok tartalmáért, törvényességéért a kiadmányozó felel, az ügyet előkészítő ügyintéző felelősségének fenntartása mellett. Ha a kiadmánnyal kapcsolatban a Központi Hivatal egységes álláspontjának kialakítása nem történt meg, az eltérő vélemények részrehajlás nélküli feltárásáért a kiadmány készítője felelős. Jogosulatlanul kiadmányozott iratot továbbítani tilos.

(7) A jogosult által kiadmányozott iratot – az Ügyiratkezelési Szabályzat előírásai szerint – körbélyegzővel ellátva kell a címzettnek továbbítani.

(8) A Központi Hivatal feladatainak ellátására rendelkezésre bocsátott anyagi eszközök (költségvetési, beruházási stb.) felhasználási tervét a hivatalvezető határozza meg a főtitkár megerősítő jóváhagyása után.

Az anyagi eszközök terhére a tervben meghatározott keretek között utalványozási jog illeti meg – az Akadémia vezetőin kívül – a hivatalvezetőt, illetve azokat a munkatársakat, akiket erre a hivatalvezető felhatalmaz. Utalványozást teljesíteni csak a Gazdasági Osztály vezetőjének ellenjegyzése után lehet.

23. §

Előterjeszések, jelentések, normatív utasítások előkészítése

(1) A jóváhagyott akadémiai munkaterv vagy külön határozat alapján a felsőbb szervek (Elnöki Tanács, Minisztertanács és bizottságai) részére készülő előterjesztések, jelentések szakmai tervezetét a főtitkár vagy helyettesei, esetenként a hivatalvezető által kijelölt ügykör szerint legilletékesebb főosztály köteles – a társfőosztályokkal együttműködve – előkészíteni. A szakmai tervezet megalapozásában a főosztályoknak a tudományos osztályok, a kutatóhelyek és más intézmények szakértői véleményére kell támaszkodnia. Figyelembe kell vennie az előkészítésért felelős főosztálynak az ügyhöz kapcsolódó korábbi határozatokat, tanulmányokat, elemzéseket stb. Az előterjesztés, jelentés előkészítését a külön kiadott módszertani útmutató szerint kell végezni; a határozati javaslatot konkrétan, a felelősök és határidő megjelölésével kell megfogalmazni.

(2) Az előterjesztés, jelentés szakmai tervezetét a felelős főosztály a Központi Hivatalon belüli egyeztetés után az előírt határidőre megküldi az Igazgatási és Jogi Főosztálynak.

(3) A Központi Hivatalon belüli véleményeltérés esetén a vitás ügyek eldöntésére vonatkozó rendelkezések (17. § (1) bek.) szerint kell eljárni.

(4) Az Igazgatási és Jogi Főosztály az előterjesztés, jelentés tervezetét jogi, törvényességi és szerkesztési szempontból vizsgálja, majd az illetékes főtitkárhelyettes vagy kiemelt fontosságú ügyekben a főtitkár engedélye alapján a tervezetet külső szervezetnek véleményezésre megküldi. Az előterjesztés, jelentés tervezetét olyan időben kell véleményezésre elküldeni, hogy a miniszteri (főhatósági) állásfoglalás kialakítására legalább 15 nap álljon rendelkezésre.

(5) Ha a külső szervek a tervezettel kapcsolatban saját hatáskörben el nem fogadható észrevételt tesznek, egyeztető tárgyalást kell javasolni. Az egyeztető tárgyalásért

általában az előterjesztést, jelentést készítő főosztály vezetője, külön döntés esetén azonban a hivatalvezető vagy az illetékes főtitkárhelyettes felelős. Az egyeztető tárgyalás megszervezése az Igazgatási és Jogi Főosztály feladata. Amennyiben a miniszteri ellenvélemény fennmarad, azt az előterjesztésben indokaival együtt külön fel kell tüntetni az Akadémia erre vonatkozó álláspontjával együtt.

(6) Ha a felettes szerv részére az előterjesztés, jelentés stb. az előírt határidőben nem nyújtható be, a határidő meghosszabításáért vagy az előterjesztési kötelezettség törlésére az ügykör szerint illetékes főosztályvezető köteles javaslatot tenni. A javaslatot kellő indoklással a felügyeletet gyakorló főtitkárhelyettes terjeszti a főtitkár elé, aki vagy közvetlenül vagy illetékes helyettesén keresztül kéri a felettes szervtől a szükséges módosítást.

(7) Az Akadémiára és intézményeire vonatkozó főtitkári normatív utasítások előkészítésére, egyeztetésére és végleges kidolgozására a felsőbb szervek részére készítendő előterjesztések és jelentések kidolgozásának szabályait kell értelemszerűen alkalmazni, azzal a kiegészítő előírással, hogy az utasítástervezetet a leginkább érintett intézetek, intézmények illetékes vezetőivel is egyeztetni kell.

A főtitkári normatív utasításoknak az Akadémiai Közönyben való közzétételéről az Igazgatási és Jogi Főosztály vezetője gondoskodik.

(8) Irányelvek, elvi állásfoglalások és közlemények tervezetét a kiadó főosztálynak az Igazgatási és Jogi Főosztállyal, továbbá a többi érdekelt főosztállyal egyeztetnie kell. A közzétételt a hivatalvezető, vagy külön döntés esetén az illetékes főtitkárhelyettes engedélyezi.

24. §

Előterjesztések és jogszabályok véleményezése

(1) A külső szervek által megküldött előterjesztések és jogszabályok előzetes tervezetére munkakapcsolat keretében az érdekelt főosztály vezetője, a Központi Hivatal nevében a hivatalvezető, illetőleg az Igazgatási és Jogi Főosztály vezetője adhat nem kötelező érvényű véleményt. Hivatalos körözésre megküldött tervezetekre a főtitkár vagy illetékes helyettese adhat egyetértő, módosító vagy ellenvéleményt.

(2) A más szervektől (minisztériumoktól és országos hatáskörű szervektől) érkező előterjesztés- és jogszabálytervezetek véleményezésének munkáját az Igazgatási és Jogi Főosztály vezetője szervezi és fogja össze. Ennek során gondoskodik arról, hogy a Központi Hivatal – a felsőbb szervek ügyrendje szerint – határidőben a választ megadja. Kijelöli – szükség szerint főtitkári vagy főtitkárhelyettesi útmutatás alapján – azokat a szervezeti egységeket, amelyeknek a tervezetet véleményezniük kell. Az érintett véleményező főosztályok a kutatóhelyek és más intézmények szakembereinek, fontosabb ügyekben az Akadémia testületi szerveinek bevonásával kötelesek véleményüket kialakítani, és azt a megalapozó iratokkal együtt megküldeni. A véleményben

– a társadalom és a tudomány érdekeit szem előtt tartva, egyetértő vagy elutasító, illetve módosító észrevételeket kell tenni, s az állásfoglalást meg kell indokolni;

– állást kell foglalni, hogy az előterjesztésben és annak határozati javaslatában az Akadémiát esetleg érintő feladatok valóban az Akadémia hatáskörébe tartoznak-e és ha igen, akkor a végrehajtáshoz megvannak-e a szükséges feltételek, illetve vannak-e olyan egyéb feladatok, amelyeket az Akadémiának a javaslatokon túlmenően vállalnia kellene;

— jelenteni kell, ha az előterjesztésben előírányzott, Akadémiát érintő feladatok megvalósítása érdekében előzetes intézkedés már történt, annak rövid ismertetésével együtt;

— ki kell térni más szervekre vonatkozó feladatokra és kötelezettségekre, ha ezek-
kel kapcsolatban lényeges, elvi jelentőségű észrevétel merül fel.

(3) Az eltérő belső vélemények összehangolását az illetékes főtitkárhelyettes végzi el az Igazgatási és Jogi Főosztály által szervezett egyeztető megbeszélésen. Az egyeztető megbeszélésen kialakított állásfoglalást a főtitkárhelyettes terjeszti a főtitkár elé jóváhagyásra.

(4) A jóváhagyott állásfoglalás alapján készíti el határidőre az Igazgatási és Jogi Főosztály vezetője a főtitkár vagy illetékes helyettese számára az aláírandó akadémiai véleményt, és azt továbbítja a külső szerv vezetőjének. Az elküldött vélemény másolatát megküldi a Központi Hivatal érdekelt részlegeinek.

(5) Azokban az ügyekben, amelyekben a külső szervek a tudományos testületeket tanácsadás, véleményadás érdekében keresik meg, az Akadémia elnökének, illetőleg az illetékes tudományos testületeknek választervezeteit a Tudományos Testületi Titkárság — szükség esetén az Igazgatási és Jogi Főosztály közreműködésével — készíti el.

25. §

Jogszabályok, határozatok, utasítások nyilvántartása és végrehajtásának ellenőrzése

(1) A jogszabályok, határozatok központi nyilvántartása az Igazgatási és Jogi Főosztály feladata. Az Igazgatási és Jogi Főosztály köteles áttekinthető rendszerben nyilvántartani a felsőbb szervek határozatait, a jogszabályokat, a főtitkári utasításokat, valamint a Főtitkári Értekezlet állásfoglalásait. E dokumentációt — az ügyiratkezelési szabályok előírásai szerint — hozzáférhetővé kell tenni a Központi Hivatal minden érdekelt munkatársa számára.

(2) A határozatok (jogszabályok, utasítások) megjelenése után, az Igazgatási és Jogi Főosztály haladéktalanul köteles megállapítani azokból a Központi Hivatalra háruló feladatokat. Az Igazgatási és Jogi Főosztály vezetőjének javaslata alapján általában a hivatalvezető jelöli ki a végrehajtásért felelős szervezeti egységet és értesíti annak vezetőjét az elvégzendő feladatokról, továbbá közli a végrehajtási és jelentésadási határidőt. Különösen fontos esetekben a hivatalvezető a kijelöléshez az illetékes, vagy annak javaslatára a főtitkár döntését kéri. A kijelölésről szóló értesítéshez csatolni kell a jogszabály (határozat) vonatkozó részét, illetőleg közölni kell, hogy a feladatot tartalmazó rendelkezés hol jelent meg. Az értesítésben közölni kell azt is, hogy a határozatot az Akadémián kik kapták meg. Több felelős esetében, külön kijelölés nélkül felelősnek az első helyen megnevezettet kell tekinteni.

(3) Ha a jogszabály (határozat) csak tájékoztatásul szolgál, az Igazgatási és Jogi Főosztály az érdekelteknek ilyen módon küldi meg.

(4) A jogszabályban (határozatban, állásfoglalásban stb.) foglalt feladat végrehajtásáért a kijelölt szervezeti egység vezetője felelős. A hivatalvezető folyamatosan ellenőrzi a szervezeti egységnek a végrehajtással kapcsolatos munkáját.

(5) A szervezeti egységek a feladatok végrehajtásáról negyedévenként írásbeli jelentést kötelesek küldeni az Igazgatási és Jogi Főosztálynak. Az Igazgatási és Jogi Főosz-

tály folyamatosan tájékozódik az utasítások, határozatok, állásfoglalások végrehajtásáról és erről negyedévenként összefoglaló jelentést készít. Lemaradás esetén a hivatalvezetőt, az illetékes főtitkárhelyettest és minden esetben a főtitkárt is soron kívül tájékoztatja.

(6) Ha valamely feladatok végrehajtása alól mentesítést vagy a végrehajtásra halasztást indokolt kérni, ezt a felelős főosztály vezetője köteles a határidő lejárta előtt kezdeményezni.

(7) Az Igazgatási és Jogi Főosztály tartja nyilván és őrzi

- a főtitkári utasítások, továbbá a főosztályok által kidolgozott közlemények és elvi állásfoglalások eredeti kiadmányait;

- az országos kutatási és fejlesztési programok végrehajtásának irányításával és ellenőrzésével összefüggő, az Akadémiát jogilag kötelező megállapodásoknak, keretszerződéseknek eredeti példányait;

- a főtitkár és helyettesei által hazai szervek vezetőivel kötött szerződéseket, megállapodásokat stb.;

- az Akadémia nemzetközi együttműködési megállapodásairól szóló egyezmények, jegyzőkönyvek, emlékeztetők, hivatali útijelentések eredeti példányait.

26. §

Munkatervek

(1) A Központi Hivatal soron következő fő feladatait munkatervben kell meghatározni. A munkaterv féléves időtartamra készül.

(2) A munkaterv alapját a felsőbb szervek munkatervei és más határozatai, továbbá az Akadémia vezető szervei és vezetői által előírt feladatok, valamint az Akadémia testületi szerveinek ajánlásai és saját feladataira vonatkozó határozatai képezik.

(3) A munkatervre vonatkozó javaslatot – a társfőosztályok és a Tudományos Testületi Titkárság közreműködésével – az Igazgatási és Jogi Főosztály vezetője készíti el és terjeszti a Főtitkári Értekezlet elé. A munkatervet a főtitkár hagyja jóvá.

(4) Ha valamely feladat végrehajtásáért a munkaterv több felelőst jelöl meg, külön meg kell határozni a végrehajtásért átfogóan felelős vezetőt. Ennek kötelessége az egész feladat átfogó megszervezése, koordinálása, a végrehajtás teljességének és a határidő megtartásának biztosítása.

(5) A Központi Hivatal munkatervének teljesítéséről az egész hivatalra kiterjedően az Igazgatási és Jogi Főosztály vezetője – a 25. § (5) bekezdésében meghatározott módon tájékozódik és jelentést készít.

(6) A Központi Hivatal munkatervének alapján a főosztályok féléves munkatervet készítenek, melyet a főosztályt felügyelő főtitkár, főtitkárhelyettes, illetőleg hivatalvezető hagy jóvá.

VII. Fejezet

Főosztályok feladatköre

27. §

Természettudományi Főosztály feladatai

(1) A Természettudományi Főosztály fő feladata a hazai és különösen az akadémiai természettudományi (műszaki, agrár és orvosi) kutatás eredményességének fokozásához, minőségi színvonalának emeléséhez, társadalmi hasznosságának növeléséhez való hozzájárulás, szervező, koordináló, támogató, elemző, ellenőrző stb. tevékenység végzésével.

(2) A távlati és középtávú kutatási koncepciók megalapozása érdekében a főosztály

– az Akadémia testületi szerveivel, kutatóintézeteivel és más intézmények szakembereivel együttműködve tanulmányokat, elemzéseket készít a tudományos fejlődés várható alakulásáról, társadalmi és gazdasági hatásairól;

– rendszeresen áttekinti és elemzi a szakterületeit érintő külföldi kezdeményezéseket, kutatáspolitikai döntéseket és gazdaságpolitikai akciókat;

– gondoskodik ezeknek az elemzéseknek időnkénti közzétételéről.

(3) A főosztály támogatja és felkarolja szakterületein az akadémiai kutatóhelyek és vállalatok közötti kapcsolatokat, elősegíti a kutatási eredmények gyakorlati hasznosítását szolgáló különféle társulási, vállalkozási formák kialakítását.

(4) A főosztály figyelemmel kíséri és rendszeresen elemzi szakterületein a jelentősebb alapkutatások hazai helyzetét, és intézkedéseket kezdeményez a jövő szempontjából fontos alapkutatások támogatása érdekében.

(5) A főosztály feladata a szakterületeihez tartozó és az Akadémia főtitkárának felelősségére bízott, országosan kiemelt kutatási feladatok (programok) végrehajtásának rendszeres áttekintése, a szükséges jelzések, intézkedések kezdeményezése.

(6) A főosztály munkakapcsolatain keresztül rendszeresen tájékozódik a szakterületeit érintő azon országosan kiemelt kutatási feladatok (programok, főirányok) tartalmáról és végrehajtásának helyzetéről, amelyekért más minisztériumok vagy országos hatáskörű szervek viselnek ugyan felelősséget, de amelyek végrehajtásában az Akadémia kutatóhelyei is részt vesznek.

(7) A főosztály feladata a szakterületeihez tartozó akadémiai (tárcaszintű) programok, főirányok stb. indítását megalapozó munka összefogása, a jóváhagyott programok, főirányok végrehajtásának követése és ellenőrzése.

A főosztálynak egyben áttekintéssel kell rendelkeznie más minisztériumok és országos hatáskörű szervek szakterületeit érintő tárcaszintű kutatási feladatairól is.

(8) A testületi szervek tanácsai alapján a főtitkár által meghatározott irányelvek szerint a főosztály

– előkészíti a kutatási pályázatok meghirdetését;

– véleményeztetni a benyújtott pályázatokat, és döntésre előterjeszti az elfogadásra vagy elutasításra vonatkozó javaslatokat;

– szerződéseket köt a Pénzügyi Főosztállyal együtt a Központi Kutatási Alap terhére a jogalanyisággal rendelkező szervezetekkel az elfogadott pályázatokra;

(9) A főosztály feladata az állami nagyberuházások (rekonstrukciók) tudományos megalapozottságának vizsgálatában való közreműködés és véleménynyilvánítás a főtitkár számára.

(10) A Természettudományi Főosztály feladatai az akadémiai kutatóhelyek felügyeletének ellátásában:

- külön utasításban szabályozott módon gondoskodik az akadémiai kutatóhelyek (intézetek és támogatott egyetemi kutatócsoportok) középtávú kutatási terveinek elkészítéséről és a beszámoltatás ésszerű megtervezéséről;

- közreműködik a többi érintett főosztállyal együtt a kutatási bázis korszerűsítési terveinek kidolgozásában, új kutatóhelyek létesítésére vagy megszüntetésére vonatkozó javaslatok előkészítésében;

- együttműködik a funkcionális főosztályokkal (elsősorban a Pénzügyi, a Személyzeti, a Kutatástervezési és a Nemzetközi Kapcsolatok Főosztályával) az intézetek kutatási tevékenységéhez kapcsolódó gazdasági, személyzeti, tervezési és külügyi munka elemzésében és értékelésében; a nagyobb kutatási kiadások (beruházások) indokoltságának, egyes nagy értékű berendezések (gépek, műszerek, számítógépek, gyorsítók stb.) kihasználsága mértékének vizsgálatában;

- állást foglal a funkcionális főosztályok kutatóhelyeket (intézeteket és támogatott kutatóhelyeket) érintő előterjesztésével kapcsolatban, továbbá kezdeményez, közreműködik, véleményez és meghatározott ügyekben dönt a kutatási tervek teljesítéséhez szükséges feltételrendszerről (költségvetés, létszám, beruházás, nemzetközi és hazai tudományos és tudományos-termelési együttműködés stb.);

- folyamatosan tájékozik a kutatóhelyeken folyó jelentősebb kutatási tevékenységről és gondoskodik az eredményességet fokozó kezdeményezések felkarolásáról, továbbá közreműködik a munkát akadályozó tényezők elhárításában;

- bevonja a kutatóhelyek vezető szakembereit az Akadémia által készítendő előterjesztések kidolgozásába, továbbá más szervek által készített és az Akadémiához véleményezésre megküldött javaslatok minősítésébe;

- eszmecseréket szervez a kidolgozás fázisában levő tudáspolitikai előterjesztésekről és rendszeresen informálja vezető munkatársai közreműködésével a kutatóhelyek igazgatóit a legfontosabb tudáspolitikai döntésekről;

- munkakapcsolatokat épít ki a kutatóhelyek társadalmi szerveivel és azok felettes szerveivel, valamint figyelemmel kíséri az állami vezetés együttműködését az intézeti társadalmi szervekkel.

(11) A Természettudományi Főosztály rendszeres kapcsolatot tart a szakterületein folyó tevékenységet felügyelő minisztériumok és országos hatáskörű szervek kutatási és fejlesztési szervezeteivel, továbbá az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság illetékes szervezeti egységeivel.

28. §

A Társadalomtudományi Főosztály feladatai

(1) A Társadalomtudományi Főosztály fő feladata a hazai, és különösen az akadémiai társadalomtudományi kutatás eredményességének fokozásához, minőségi színvonalának emeléséhez, társadalmi hasznosságának növeléséhez való hozzájárulás szervező, koordináló, támogató, elemző, ellenőrző stb. tevékenység végzésével.

(2) Ennek érdekében elősegíti az országos kiemelésű akadémiai és intézeti kezdeményezésű kutatási feladatok tervezésével, a tervek végrehajtásának ellenőrzésével, az eredmények társadalmi – gazdasági hasznosításával összefüggő koordinációs feladatok ellátását, szoros együttműködésben a többi főosztállyal, különösen a Kutatásszervezési Főosztállyal.

(3) Együttműködik a szakterületein folyó tevékenységet felügyelő minisztériumok és országos hatáskörű szervek tudományos és tudomány-politikai szervezeteivel, továbbá a társadalomtudományi kutatásokat végző pártintézményekkel és a területi párt-szervekkel.

(4) A kitűzendő kutatási feladatok megalapozása érdekében – együttműködve az Akadémia testületi szerveivel és kutatóintézeteivel – szakterületein kezdeményezi a tudományos – műszaki fejlődés várható alakulását, társadalmi, gazdasági és politikai hatásait bemutató tanulmányok (prognózisok) elkészítését.

(5) Támogatja és felkarolja az akadémiai kutatóhelyek és a szakterületein működő egyetemek, közgyűjtemények és pártintézmények közötti többoldalú kapcsolatokat, elősegíti a kutatási eredmények gyakorlati hasznosítását szolgáló különféle társulási formák kialakítását, az akadémiai és az egyetemi intézetek szervezett együttműködését.

(6) Figyelemmel kíséri szakterületei távlati szükségleteit közvetlenül vagy közvetve szolgáló, jelentősebb alapkutatások helyzetét az akadémiai kutatóhelyeken és intézkedéseket kezdeményez a jövő szempontjából fontos alapkutatások megfelelő támogatása érdekében.

(7) Rendszeresen áttekinti és elemzi a szakterületeit érintő külföldi kezdeményezéseket, a kutatáspolitikai döntéseket és gazdaságpolitikai akciókat, továbbá gondoskodik ezeknek az elemzéseknek a periódikus megjelentetéséről.

(8) Segíti a szocialista országokkal kialakult (két- és többoldalú) társadalomtudományi kapcsolatok fejlesztését, közreműködik a Magyar – Szovjet Társadalomtudományi Együttműködési Bizottság, a szocialista akadémia társadalomtudományi alelnökei értekezlete tartalmi feladatainak megoldásában.

(9) A Társadalomtudományi Főosztály a kiemelt kutatási feladatok és a kutatási pályázatok, valamint az intézmények irányítása tekintetében a 27. §-ban foglalt feladatokat látja el.

29. §

A Személyzeti Főosztály feladatai és működése

(1) A Személyzeti Főosztály elsődleges feladata az Akadémián és intézményeiben folyó személyzeti munka általános felügyelete, a főtitkár közvetlen útmutatása alapján. Az Akadémiához tartozó intézmények és a Központi Hivatal személyzeti tevékenységének felügyeletével – a társfőosztályok közreműködésére támaszkodva – biztosítania kell a káderpolitikai elvek egységes érvényesülését és átfogó elemzéseivel tájékoztatnia kell a főtitkárt az Akadémia személyi állományát jellemző legfontosabb adatokról.

(2) A főosztály feladatai különösen:

– az Akadémia egészét érintő személyzeti vonatkozású főtitkári rendelkezések, személyügyi fejlesztési és utánpótlási tervek előkészítése, jóváhagyásra való benyújtása és azok végrehajtásának szervezése, továbbá jelentés készítése a főtitkárnak az intézkedések során szerzett tapasztalatokról;

– a főtitkár – illetve átruházott hatáskörben a főtitkárhelyettesek, a hivatalvezető, valamint a főosztályvezetők – jogkörébe tartozó kinevezési, megbízási, felmentési, áthelyezési, kitüntetési, fegyelmi és jutalmazási javaslatok előkészítése és azok benyújtása a hatásköri rend szerint döntésre jogosult illetékes vezetőhöz, továbbá a döntéshozatal előtt szükséges egyéb munkálatok (pályázatok kiírása, véleményeztetése és az előírt egyeztetések stb.) elvégzése;

– az Akadémia alkalmazásában álló, minősítésre kötelezett dolgozók személyi minősítéséhez elvi, módszertani útmutató készítése, a minősítési tevékenység felügyelete és ellenőrzése;

– a főtitkár – és átruházott hatáskörben a főtitkárhelyettesek és a hivatalvezető – kinevezési jogkörébe tartozó és a Központi Hivatal minősítésre kötelezett munkatársai személyi minősítésében való részvétel, a minősítések őrzése és nyilvántartása;

– nyilvántartás vezetése az Akadémia rendes és levelező tagjairól, a tudományok doktorairól, továbbá az akadémiai intézmények és kutatóhelyek főtitkári (főtitkárhelyettesi, hivatalvezetői) kinevezési hatáskörébe tartozó munkatársairól, valamint a Központi Hivatal dolgozóiról;

– gondoskodás a vezetők és kutatók továbbképzésével kapcsolatos ágazati feladatok megvalósításáról; a vezetők és kutatók továbbképzésének, tanfolyamokra történő jelentkezésének kezdeményezése, az akadémiai intézetek vezetőinek közreműködésével, részvétel az akadémiai vezetőtovábbképzés szervezésében;

– a Központi Hivatal főosztályvezetői besorolás alatti munkatársainak hivatalos külföldi kiküldetésre vonatkozó javaslatok véleményezése;

– az Akadémia pedagógus ösztöndíjas alapjainak felhasználására vonatkozó javaslatok előkészítése a tudományági főosztályokkal való együttműködésben;

– az akadémiai dolgozókra vonatkozó címzetes egyetemi tanári és docensi javaslatok véleményezése;

– bűncselekmény vagy fegyelmi vétség esetén a szükséges eljárások kezdeményezése;

– a fontos és bizalmas munkakörbe történő kinevezésekhez szükséges adatok beszerzése és jóváhagyás kérése az illetékes szervektől;

– a Központi Hivatal, valamint szükség szerint egyéb kutatóhelyek katonaköteles dolgozóiról nyilvántartás vezetése, a katonai szolgálathasztási ügyek intézése;

– az Állami és Kossuth-díjra, az Akadémiai Díjra, továbbá a tagválasztásra vonatkozó döntéselőkészítő feladatok ellátása.

30. §

Kutatástervezési Főosztály feladatai

(1) A főosztály elsődleges feladata a népgazdasági tervek tudományos megalapozásával, a kutatás távlati és középtávú tervezésével, a tervek végrehajtásával és ellenőrzésével, a kutatóhálózat fejlesztésével, a kutatásirányítással és szervezéssel összefüggő, a Központi Hivatalra háruló feladatok ellátásában, a döntéselőkészítés, koordináló tevékenység és információszolgáltatás, valamint illetékességében az érintett minisztériumokkal és országos hatáskörű szervekkel való kapcsolattartás. Ezeket a feladatokat a főosztály a többi társfőosztállyal a 17. §-ban szabályozott módon együttműködve látja el.

(2) A főosztály feladata, állásfoglalások, irányelvek, döntések előkészítése:

– távlati és középtávú népgazdasági tervek tudományos megalapozásával;

- a népgazdasági tervezés és a kutatástervezés közötti kölcsönhatások közvetítésével;
- a távlati és középtávú országos kutatási tervek kidolgozásával, végrehajtásának koordinálásával és ellenőrzésével;

- az Akadémia és intézményei kutatási tervei általános elveinek és módszereinek kialakításával és a végrehajtás ellenőrzésével, továbbá a pénzügyi beruházási tervek összhangjának biztosításával kapcsolatban.

(3) A főosztály feladata továbbá

- az országos és az akadémiai kutatási bázis korszerűsítése általános elveinek és módszereinek, távlati és középtávú fejlesztési terveinek kimunkálását,

- a kutatásirányítás és -szervezés, valamint finanszírozás módszereinek továbbfejlesztését,

- a kutatási tevékenység objektív értékelését, a kutatás hatékonyságának növelését, a kutatási eredmények társadalmi – gazdasági hasznosításának előmozdítását, valamint

- a kutatásokkal és az irányításukkal kapcsolatos információs rendszer fejlesztését és hatékony működtetését szolgáló akadémiai vezetői döntések, állásfoglalások, ajánlások kidolgozása.

(4) A (2) és (3) bekezdésben részletezett feladatokkal kapcsolatban a főosztály kötelessége elemzések, prognózisok, koncepciók, előterjesztések, irányelvek és intézkedési tervek kidolgozásának kezdeményezése, készítése és/vagy készíttetése, véleményezése, továbbá az ezzel összefüggő tevékenység szervezése, belső és külső koordinálása, valamint főosztályi szintű kapcsolattartás.

(5) A főosztály feladata:

- a nagyberuházások véleményezésének koordinálása, az akadémiai vélemény kialakítása, írásbafoglalása, továbbá az esetleges egyeztetéseken való képviselő biztosítása;

- a tudományos és műszaki politikai és különösen a kutatásirányítás és kutatásszervezés nemzetközi tapasztalatainak figyelemmel kísérése és elemzése, továbbá javaslatok kidolgozása e tapasztalatok hazai hasznosítására;

- az igazgatási statisztikai tevékenység végzésével kapcsolatban az Akadémiára háruló feladatok ellátása;

- a Kutatási Ellátási Szolgálat keretében működő Szabadalmi Csoport közvetlen szakmai felügyeletének ellátása.

31. §

A Nemzetközi Kapcsolatok Főosztályának feladatai

(1) A Nemzetközi Kapcsolatok Főosztálya az Akadémia céljait szolgáló nemzetközi tudományos kapcsolatok létrehozásával, fejlesztésével és működtetésével összefüggő előkészítő, szervező, koordináló és végrehajtó tevékenységet lát el.

(2) A főosztály feladatai általában:

- az akadémiai nemzetközi tudományos kapcsolatok szerepének tanulmányozása és beillesztése az ország külpolitikai, külgazdasági tevékenységébe;

- az akadémiai nemzetközi tudományos kapcsolatok társadalmi, gazdasági, kulturális hasznosságának elemzése, a tudományos kutatás eredményessége fokozásában várható hozzájárulások vizsgálata;

- a rövidtávú és középtávú stratégiai elképzelések, javaslatok kidolgozása az együttműködés súlypontjainak kijelöléséhez;

- a nemzetközi tudományos kapcsolatok folyamatos figyelemmel kísérése alapján elemzések és tájékoztatások készítése;
- a nemzetközi tudományos kapcsolatokkal összefüggő statisztikai jelentési kötelezettség ellátása.

(3) A főosztály feladatai különösen:

– az Akadémia nemzetközi együttműködési megállapodásainak a főtítkár, a tudományági főosztályokkal együttműködésben, illetve a felügyelő főtítkárhelyettes útmutatásai szerint történő előkészítése, azok végrehajtásának segítése, a továbbfejlesztés kezdeményezése;

– külön rendelkezések szerint az Akadémia nemzetközi kapcsolatainak ápolására szolgáló költségvetési fedezettel való gazdálkodás, illetőleg annak tervszerű és rendeltetésszerű felhasználásáról való gondoskodás;

– a külföldi akadémiaikkal és tudományirányító intézmények megfelelő szerveivel való kapcsolattartás;

– az Akadémia vezetőinek (elnök, főtítkár, alelnök, főtítkárhelyettesek) hivatalos nemzetközi kapcsolatainak (utaztatás, fogadás, tárgyalás stb.) intézése az előírásoknak megfelelő rendben és a szükséges protokolláris feltételek között;

– az Akadémia nemzetközi kapcsolataival összefüggő ki- és beutazások előkészítése, koordinálása és lebonyolítása;

– az Akadémia keretei között szervezendő tudományos rendezvények tervének előkészítése, főtítkári jóváhagyásra való beterjesztése, és a terv végrehajtásának szervezése;

– a központi szervezésű akadémiai nemzetközi tudományos rendezvények előkészítése és lebonyolítása;

– az Akadémia illetékességi körébe tartozó nemzetközi szervezetek ügyeinek intézése;

– a szocialista akadémiaik között létrejött sokoldalú együttműködésben az Akadémia részvételéből adódó feladatok ellátása az illetékes tudományági főosztályok közreműködésével;

– a KGST keretei között folyó tudományos együttműködésből, valamint a kétoldalú kormányközi tudományos-műszaki egyezményekből az Akadémiára háruló feladatok ellátása a tudományági főosztályok közreműködésével;

– Akadémián kívüli intézményeket is érintő nemzetközi tudományos együttműködések országos koordinálása és szervezése és az erre a célra rendelkezésre álló pénzügyi alapoknak a jóváhagyott terv szerint történő felhasználása.

– a külföldi utijelentések nyilvántartásának és felhasználásának szervezése a tudományági főosztályok közreműködésével;

– az Akadémiához tartozó tudományos egyesületek és társaságok nemzetközi kapcsolatainak felügyelete;

– az Akadémia tiszteleti tagjai megválasztásával, illetve magyar tudósok külföldi akadémiaik tiszteleti tagjává történő választásával kapcsolatos előkészítő, egyeztető tevékenység elvégzése, az illetékes akadémiai vezető útmutatásai alapján;

– a kétoldalú közös bizottságokkal és folyóiratokkal kapcsolatos szervező munka ellátása;

– javaslattétel a főtítkár számára a tudományági főosztályok közreműködésével az akadémiai intézetek vezetőinek külföldi hivatalos utazásaira és az engedélyezett utazások előkészítése, lebonyolítása.

A Pénzügyi Főosztály feladatai

(1) A Pénzügyi Főosztály elsődrendű feladata az akadémiai kutatás anyagi és munkaerő szükségletének a tudományos célokkal összhangban történő megtervezése valamennyi érdekelt főosztály közreműködésével és a Minisztertanács döntése alapján rendelkezésre bocsátott erőforrások hatékony felhasználásának előmozdítása az érdekviszonyokra épülő szabályozás, koordináció, szervezés, átcsoportosítás, ellenőrzés stb. segítségével.

Ennek keretében többek között

- bérgazdálkodási, munkaügyi, munkavédelmi, számviteli, ellenőrzési és más, hata-
táskörébe utalt teendőket is végez;
- felügyeli az intézmények ilyen természetű tevékenységét és ellátja – az Akadé-
mia vállalatainak általános – a szolgáltató szervezetek és a vidéki akadémiai közpon-
toknak gazdasági – felügyeletét is;
- kezdeményezi és felkarolja az Akadémia intézeteinek gazdasági eredményt szol-
gáltató kutatási vállalkozásait;
- közreműködik különféle új és rugalmas tevékenységi formák kialakításában;
- elősegíti a szerződéses kutatási tevékenység népgazdasági és intézeti eredmé-
nyességét.

(2) Feladata különösen

- az Akadémia beruházási terveinek – a kutatási és fejlesztési tervekkel összhang-
ban történő – előkészítése és főtitkári jóváhagyásra való benyújtása; felsőbb szerv ál-
tal jóváhagyott terv végrehajtása; ennek szervezése és az ezzel kapcsolatos főhatósági
feladatok ellátása; a központi döntési hatáskörbe sorolt beruházások előkészítésének
műszaki–gazdasági vizsgálata, a pénzügyi feltételek tervezése és biztosítása, továbbá
a beruházások megvalósításának szervezése és ellenőrzése;
- a beruházásokkal kapcsolatos felsőbb szintű rendelkezések és szabályozások vég-
rehajtására vonatkozó intézkedések megtétele és a kiadott intézkedések végrehajtásá-
nak ellenőrzése;
- a kutatáspolitikai célokhoz igazodó akadémiai költségvetés tervjavaslatának, majd
a megállapított költségvetési kereten belül a részletes költségvetési tervnek elkészítése,
annak főtitkári jóváhagyásra való benyújtása és a jóváhagyott költségvetési terv alap-
ján a tudományos eredményességet szolgáló gazdálkodáshoz szükséges intézkedések
megtétele;
- az Akadémia részére megállapított éves költségvetés keretein belül gondoskodás
az akadémiai intézmények költségvetésének elkészítéséről, ennek alapján a költségve-
tési tárcafüzet szerkesztése és kiadása;
- az Akadémia felügyelete alá tartozó és általa támogatott gazdálkodó szervek
pénzellátásának biztosítása, a gazdálkodó szervek számviteli munkájának felügyelete
és nyilvántartása;
- az Akadémia középtávú és éves felújítási tervének elkészítése, a középtávú terv
főtitkári jóváhagyásra való benyújtása, a jóváhagyás alapján a felújítási pénzeszközök-
kel és alappal való gazdálkodás, az elvégzett felújítási munkák ellenőrzése;
- a Központi Kutatási Alap pénzeszközeinek kezelése, az Alap felhasználásával
összefüggő pénzügyi előírások meghatározásának biztosítása;

– közreműködés az akadémiai intézetek kutatási tervében szereplő gazdasági fejezet felülvizsgálatában, valamint az intézetek működéséről és kutatási tevékenységéről szóló jelentések gazdasági fejezetének elbírálásában;

– az akadémiai intézmények és a támogatott gazdálkodó szervek gazdálkodásának felügyelete a tudományági főosztályok közreműködésével; a felügyeleti funkció kiterjed a gazdálkodás szabályszerűségének, törvényességének ellenőrzésére, a társadalmi tulajdon védelmére, az elfekvő készletek hasznosítását szolgáló intézeti tevékenység vizsgálatára stb.

– az Akadémia költségvetési szolgáltató intézményeinek átfogó irányítása, a szolgáltatások színvonalának emelése, a működés gazdaságosságának fokozása;

– az Akadémiához tartozó vállalatok felügyeletével kapcsolatos irányítási és ellenőrzési feladatok ellátása; a vállalatok eredményességének és korszerűsítésének sokoldalú elősegítése;

– a hatályos bér- és munkaügyi jogszabályok végrehajtásával kapcsolatos utasítások és intézkedések előkészítése, azok végrehajtásának ellenőrzése;

– akadémiai vezetők kinevezési és megbízási hatáskörébe tartozó intézeti vezetők megbízásával, kinevezésével kapcsolatos bér- és munkaügyi nyilvántartások vezetése;

– a tudományos fokozattal rendelkező elhunyt személyek hozzátartozói részére ellátási díj megállapítása;

– az Akadémia kiadási és bevételi előirányzatainak nyilvántartása, a tárcakönyvelés feladatainak ellátása;

– a költségvetésben meghatározott feladatok végrehajtásának átfogó és a szabályok végrehajtására irányuló költségvetési ellenőrzések (cél-, téma- és utóvizsgálatok) lefolytatása;

– rendszeres adatszolgáltatás a főtitkárnak, a főtitkárhelyetteseknek és a hivatalvezetőnek az Akadémia legfontosabb pénzügyi és létszámmutatóinak alakulásáról;

– a munkavédelmi szervezet keretében a munka- és balesetvédelemmel; továbbá az energiagazdálkodással kapcsolatos főhatósági feladatok ellátása;

– az Akadémia intézményeinek hatósági elhelyezésével kapcsolatos feladatok ellátása;

– a gépkocsi-ügyek tárcaszerű intézése.

33. §

Az Igazgatási és Jogi Főosztály feladatai

(1) Az Igazgatási és Jogi Főosztály általános döntéselőkészítő, koordináló, ellenőrző, információszolgáltató, kodifikációs és egyéb speciális jogi, igazgatási, valamint gazdálkodási feladatokat lát el.

(2) A főosztály feladatai különösen

– az Akadémia által felsőbb szervekhez benyújtásra kerülő előterjesztések, jelentések előkészítése;

– a külső szervektől az Akadémiához érkező előterjesztések és jogszabályok tervezeteinek véleményeztetése;

– a Koordinációs Értekezlet, a Kutatáspolitikai Tanács, a Főtitkári Értekezlet és a Hivatalvezetői Értekezlet külön ügyrendjében szabályozott módon történő előkészítése, a szükséges jegyzőkönyvek, emlékeztetők összeállítása, illetve közreműködés a hozott döntések végrehajtásában;

- a Tudományos Minősítő Bizottság határozata ellen előterjesztett jogorvoslati kérelmek döntésre történő előkészítése;
  - jogszabályi formában megjelenő főtitkári utasítások, akadémiai rendelkezések kidolgozása és jóváhagyás utáni közzététele;
  - a tudományos egyesületek (társaságok) állami felügyeletével és központi nyilvántartásával kapcsolatos feladatok elvégzése;
  - a tárcaszintű ifjúságpolitikai feladatok ellátása;
  - a gazdasági mozgósítással, tűzrendészettel és polgári védelemmel összefüggő, a Központi Hivatalt érintő, továbbá a felügyeleti feladatok ellátása;
  - az Akadémia képviselte bírósági peres és peren kívüli eljárásokban;
  - közreműködés fegyelemi és kártérítési ügyek intézésében, illetőleg bűncselekmény esetén a büntető eljárás megindítása;
  - a főtitkári utasítások, akadémiai rendelkezések időszakonkénti gyűjtemény kiadása;
  - az Akadémia (Központi Hivatal) féléves munkaterveinek a főtitkár útmutatásai szerint történő elkészítése;
  - a Titkos Ügykezelés hivatalon belüli feladatainak ellátása és az Akadémia intézményeiben a felügyeleti tevékenység elvégzése;
  - az ügyiratok és különféle dokumentumok sokszorosításának biztosítása;
  - a Központi Hivatal ügyiratkezelésének szabályozása és felügyelete; az ügyiratok megőrzésének, nyilvántartásának, előírások szerinti selejtezésének megszervezése;
  - a külső és belső kézbesítés megszervezése, speciális kézbesítési szolgálat biztosítása az Akadémia vezetői számára;
  - a jóléti és szociális intézmények, valamint az akadémiai üdülőknek működtetése, az üdülési ügyek intézése; a Vendégházba történő beutalások intézése; az akadémikusok kegyeleti ügyeinek intézése; a Gépkocsi Szolgálat és a Tudós Klub közvetlen felügyeletének ellátása.
- (3) Az Igazgatási és Jogi Főosztály feladatát képezi a Központi Hivatal gazdasági (főkönyvelői) feladatait ellátó szervezet közvetlen irányításában:
- a Központi Hivatal költségvetésének előkészítése, valamint az ezzel kapcsolatos gazdasági, bér- és munkaügyi teendők ellátása;
  - a Központi Hivatal műszaki eszközeinek és anyagszükségleteinek tervezése és kielégítése, a beruházások intézése;
  - az épületek üzemeltetése, ezen belül különösen a karbantartás, fűtés, takarítás stb. biztosítása;
  - a munkavédelmi feladatok ellátása;
  - a hivatali munka feltételeinek biztosítása (ügyviteli eszközök, segédletek stb).

34. §

Az Interkozmosz Tanács Titkárságának feladatai

(1) Az Interkozmosz Tanács Titkársága az Akadémia főtitkárának közvetlen irányításával működő tárcaközi bizottság (Interkozmosz Tanács) tevékenységéhez szükséges előkészítő, operatív intéző és elemző feladatokat lát el, mint a Központi Hivatal önálló osztálya.

(2) A titkárság feladata különösen

- a tanács üléseinek előkészítése, az ülések előterjesztésének, határozattervezeteinek kidolgozása, az ülések lebonyolítása;

- a tanács üléseiről jegyzőkönyv készítése, az ülések anyagainak és határozatainak nyilvántartása, a határozatok végrehajtásának ellenőrzése;
- a szakbizottságok tevékenységének koordinálása, munkájuk figyelemmel kísérése és az elnök rendszeres tájékoztatása;
- a szakbizottságok működéséhez biztosított anyagi eszközök rendeltetésszerű és szabályos felhasználásáról való gondoskodás a Pénzügyi Főosztállyal együttműködésben;
- a tanács tagjaival együttműködve folyamatosan figyelemmel kíséri az űrkutatási tevékenységgel kapcsolatos hazai igényeket, és rendszeresen tájékoztatást ad az elnöknek a népgazdaságban felhasználható űrkutatási eredményekről;
- figyelemmel kíséri az űrkutatás legújabb külföldi eredményeit, kutatási irányait és erről az érintett szervezet rendszeresen tájékoztatni;
- a közvélemény megfelelő tájékoztatása érdekében segítséget nyújtani a tudományos ismeretterjesztő és tömegtájékoztatási intézményeknek;
- az űrkutatási tevékenység magas szintű tudományos és politikai propagálását szolgáló rendezvények lebonyolításában részt venni;
- a Külügyminisztérium illetékes szerveivel összhangban közvetlen kapcsolat tartása az Interkozmosz Programban részt vevő országok nemzetközi koordinációs szerveivel, valamint az Interkozmosz Program munkáiban érintett más nemzeti és nemzetközi szervezetekkel;
- a hazai űrkutatási tevékenység folyamatos figyelemmel kísérése és a Külügyminisztériummal egyeztetve tájékoztatók készítése nemzetközi szervezetek részére.

35. §

A Tudományos Testületi Titkárság feladatai

(1) A tudományos testületek (a közgyűlés, az elnökség, a tudományos osztályok, a tudományos bizottságok, a területi akadémiai és más elnökségi bizottságok) működéséhez szükséges előkészítő, szervező és ügyviteli munkát az Akadémia elnökének és alnökeinek – a tudományos osztályok vonatkozásában az osztályelnököknek – tartalmi irányítása mellett a Tudományos Testületi Titkárság látja el.

- (2) A Tudományos Testületi Titkárság feladata különösen
- gondoskodás a közgyűlés, az elnökségi ülések, osztályülések és egyéb testületi események előkészítéséről, lebonyolításáról, határozattervezeteinek megfogalmazásáról és a határozatok végrehajtásának megszervezéséről;
  - közreműködés az országos tudományos kutatási tervekkel s más, az ország társadalmi – gazdasági igényeinek kielégítését szolgáló koncepciókkal kapcsolatos testületi állásfoglalás előkészítésében;
  - a testületi feladatok ellátásához biztosított anyagi eszközök rendeltetésszerű és szabályos felhasználásáról való gondoskodás;
  - állandó és alkalmi testületi bizottságok működésének előkészítése és szervezése;
  - közreműködés a hazai és a külföldi tudományos eredmények megismerésében, új kutatási irányok kialakításában, a hazai tudományos kutatással kapcsolatos véleményezési munkák előkészítésében, a testületi állásfoglalások kialakításában, a tudományos helyzetfelmérések és prognózisok készítésében, az új tudományos eredmények gyakorlatba való bevezetésére szolgáló javaslatok kidolgozásában;
  - részvétel a tudományok doktora fokozat elnyerésére benyújtott pályázatok véleményezésének előkészítésében és a testületi állásfoglalás megfogalmazásában;

- közreműködés az egyetemi tanári és docensi, valamint főiskolai tanári pályázatok véleményezésének előkészítésében és a testületi állásfoglalás megfogalmazásában;
- közreműködés az akadémiai éves és középtávú könyv- és folyóirat-kiadási tervek előkészítésében és a publikációs tevékenység során felmerülő feladatok megoldásában;
- közreműködés a testületi szervek újjáválasztásának előkészítésében és lebonyolításában;
- a tudományos, véleményező munkával tartalmi vonatkozásban a tudományos társaságok támogatásának ellátása;
- a nemzetközi együttműködésből a tudományos testületekre háruló feladatok előkészítésében és végrehajtásában való közreműködés;
- gondoskodás a testületek, illetőleg azok vezetői által meghirdetett pályázatok lebonyolításáról;
- gondoskodás az állami kitüntetésekre vonatkozó testületi javaslatok összeállításáról;
- a testületekre háruló felsőbb szintű rendelkezések végrehajtásának folyamatos figyelemmel kísérése;
- mindazoknak a feladatoknak az ellátása, amelyekkel a testületek, illetőleg az Akadémia vezetői megbízzák.

(3) A Tudományos Testületi Titkárság szervezetén belül a tudományos osztályoknak megfelelően osztálytitkárságok működnek, amelyek a testületi tevékenységekhez szükséges szervező és ügyviteli munkát az illetékes tudományos osztály vonatkozásában végzik.

(4) A Tudományos Testületi Titkárság keretében tartott titkári értekezleten részt vesznek a tudományági főosztályok illetékes munkatársai.

(5) A Tudományos Testületi Titkárságon belül működő osztálytitkárságok

Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya Titkársága
 Filozófiai és Történettudományok Osztálya Titkársága
 Matematikai és Fizikai Tudományok Osztálya Titkársága
 Agrártudományok Osztálya Titkársága
 Orvosi Tudományok Osztálya Titkársága
 Műszaki Tudományok Osztálya Titkársága
 Kémiai Tudományok Osztálya Titkársága
 Biológiai Tudományok Osztálya Titkársága
 Gazdasági- és Jogtudományok Osztálya Titkársága
 Föld- és Bányászati Tudományok Osztálya Titkársága

36. §

A Tudományos Minősítő Bizottság Titkársága feladatai

(1) A Tudományos Minősítő Bizottság szervezési, gazdálkodási és ügyviteli tevékenységét a Központi Hivatal keretében működő Tudományos Minősítő Bizottság Titkársága (a továbbiakban: Titkárság) látja el.

(2) A Titkárság feladata a tudományos minősítés a kutatóképzés hazai és külföldi tapasztalatainak figyelemmel kísérése, elemzése, a tudományos minősítés és kutatóképzés továbbfejlesztésének kezdeményezése.

(3) A Titkárság a külföldi állampolgárok képzésével és a külföldi kutatóképzéssel összefüggő ügyekben kapcsolatot tart a Külügyminisztérium illetékes szerveivel, továbbá a külképviseletekkel.

(4) A Titkárság feladata különösen:

— előterjesztések, elemző jelentések, koncepciók, tájékoztatók készítése vagy készíttetése a TMB plénuma és felsőbb szervek részére;

— a TMB és testületi szervei üléseinek és az ülésre kerülő ügyek előkészítése;

— a TMB és testületi szervei határozatainak végrehajtása;

— a TMB és testületi szervei döntései ellen benyújtott fellebezések felterjesztése az Akadémia elnökéhez, illetve a TMB-hez;

— a bel- és külföldi, valamint a külföldön tanuló aspiránsok tanulmányi, szociális, munkaügyi és egyéb ügyeinek intézése;

— a TMB költségvetési tervének kidolgozása, a hitelkerettel való gazdálkodás, az előírt és szükségszerűen felmerült gazdasági jelentések, elemzések, beszámolók készítése;

— az eljárási és vizsgadíjak, a tézisek előállítási költségeinek befizettetése, az ösztöndíjak, az illetménykiegészítések és tiszletdíjak, a segélyek és juttatások kiutalása, a tanulmányutak költségeinek biztosítása;

— a tudományos fokozatokról szóló oklevelek és az aspiránsi végbizonyítvány kiállítása;

— a tudományos minősítéssel és az aspirantúrával kapcsolatos személyi nyilvántartások, doktori és kandidátusi, továbbá aspiránsi anyakönyvek vezetése, gondoskodás az előírt statisztikai nyilvántartásról és adatszolgáltatásról.

37. §

Személyi titkárságok

Az Akadémia vezetőinek (elnök, főtítkár, alelnök és főtítkárhelyettesek) közvetlen irányítása alatt személyi titkárságok (irodák) működhetnek, amelyeknek létszámát az illetékes vezetőnek a munkaköri feladatokra és a működés rendjére vonatkozó javaslata alapján a főtítkár állapítja meg.

VIII. fejezet

Vegyes rendelkezések

38. §

(1) A Szervezeti és Működési Szabályzat alapján valamennyi főosztálynak el kell készítenie a főosztály részletes ügyrendjét és a főosztály dolgozóinak munkaköri leírását.

(2) A főosztályok ügyrendjét az illetékes főtítkárhelyettes, illetőleg a hivatalvezető hagyja jóvá.

(3) A jóváhagyott ügyrendnek egy példányát és a munkaköri leírásokat az Igazgatási és Jogi Főosztály részére meg kell küldeni.

(Akadémiai Közlöny, 1982. 8. 137–153. p.)

A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG ELNÖKI TANÁCSÁNAK 1986. ÉVI 5. SZÁMÚ TÖRVÉNYEREJŰ RENDELETE A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIÁRÓL SZÓLÓ 1979. ÉVI 6. SZÁMÚ TÖRVÉNYEREJŰ RENDELET MÓDOSÍTÁSÁRÓL

1. § A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1979. évi 6. számú törvényerejű rendelet (a továbbiakban: Tvr.) 2. §-ának (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

” (2) Az Akadémia ellátja valamennyi tudományág alapkutatásának, valamint az állami tervekben szereplő társadalomtudományi kutatás (a továbbiakban: társadalomtudományi kutatások) országos irányítását. Részt vesz a kutatás és fejlesztés országos irányításában és összehangolásában, az országos kutatási tervek kidolgozásában és ellenőrzésében; felelős a közvetlen irányítása alá tartozó intézményekben folyó kutatásokért; elősegíti a kutatások összehangolását, figyelemmel kíséri és értékeli a tudományok fejlődését, különös tekintettel a jövő fejlődését megalapozó kutatásokra, előrejelzéseket, elgondolásokat, irányelveket dolgoz ki a tudomány hazai művelésének előmozdításához.”

2. § A Tvr. 4. §-a a következő (4) bekezdéssel egészül ki;
egyidejűleg a jelenlegi (4) és (5) bekezdés számozása (5), illetőleg (6) bekezdésre változik:

” (4) Az Akadémia meghatározza az alapkutatások és társadalomtudományi kutatások művelésének és fejlesztésének irányait és kereteit.”

3. § (1) A Tvr. 8. §-ának bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

” (1) Az Akadémia a kutatások országos irányításában és összehangolásában ráháruló teendőket, valamint intézményeinek irányítását a főtitkár látja el.

Az alapkutatások és társadalomtudományi kutatások tekintetében a közgyűlés és az elnökség állásfoglalásai az irányadók. Az irányítás egyéb kérdéseiben a főtitkár a testületi szervek véleménye és ajánlásai figyelembevételével jár el. A főtitkár e törvényerejű rendeletben meghatározott jogkörében, illetőleg a Minisztertanács felhatalmazása alapján országos hatáskörű szerv vezetőjének jogállásában jár el.”

4. § A Tvr. 11. §-ának (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

” (2) A miniszterek és országos hatáskörű szervek vezetői az Akadémiát, továbbá az ország tudományos életét érintő, az országban folyó kutatási tevékenységet jelentősen

befolyásoló ügyekben az Akadémia testületei és főtítkára álláspontjának figyelembevételével vagy egyetértésével döntenek. Az egyetértési jog gyakorlásának eseteit külön jogszabály állapítja meg.”

5. § Ez a törvényerejű rendelet a kihirdetése napján lép hatályba.

Losonczy Pál s. k.
a Magyar Népköztársaság
Elnöki Tanácsának
elnöke

Katona Imre s. k.
a Magyar Népköztársaság
Elnöki Tanácsának
titkára

/Akadémiai Közlöny, 1986. 5. 98. p./

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA ALAPSZABÁLYAI ÉS TESTÜLETI ÜGYRENDJE

/1990/

A Magyar Tudományos Akadémiára vonatkozó alapvető rendelkezések megállapítása az Országgyűlés hatáskörébe tartozik. Addig is amíg az országgyűlési munka rendes menetében sor kerül az új akadémiai törvény megalkotására, a Magyar Tudományos Akadémia közgyűlése szükségesnek tartja, hogy a jelenleg hatályos törvényerejű rendelet adta keretek között új alapszabályokat alkosson, amelyek figyelembe veszik az utóbbi évek alkotmányosan is elismert társadalmi változásait, előtérbe állítják és erősítik az Akadémia érdeképviseleti, önkormányzati és köztestületi jellegét, felépítésének és működésének demokratizmusát.

ELSŐ RÉSZ

Alapelvek

1. §

(1) A Magyar Tudományos Akadémiát (a továbbiakban: Akadémia) a magyar nemzet áldozatkészsége, önkéntes adományai hozták létre, azzal a rendeltetéssel, hogy tagjainak munkájával és az intézményeiben folytatott kutatásokkal művelje a tudományt, szolgálja a hazai és az egyetemes tudomány fejlődését. Tevékenységével az Akadémia — alapítóinak szándéka szerint és nemes hagyományainak folytatójaként — arra törekszik, hogy segítse és előmozdítsa a magyar nép, a haza, az egész emberiség haladását, békéjét.

(2) Az Akadémia síkraszáll a tudományos élet alkotmányos szabadságának érvényesítéséért, a tudományos közélet tisztaságáért és demokratizmusáért, a szellemi munka és alkotás, valamint a tudomány értékeinek elismeréséért, a kutatók, a tudósok megbecsüléséért; védelmezi a tudományos kutatások érdekeit.

(3) Az Akadémia, anyagi és szellemi lehetőségeivel összhangban, arra törekszik, hogy tevékenysége kifejezze a tudomány egyetemességét, különös gondot fordítva az alapkutatásokra, továbbá a magyar nemzeti tudományokra. Fontos tudományterületek fejlesztésére pályázatokat tűz ki és alapítványok létesítését szorgalmazza. Az Akadé-

mia támogatja a tudomány itthoni és külhoni eredményeinek széles körű közreadását és terjesztését.

(4) Az Akadémia közreműködik a tudomány művelőinek nevelésében, a kutatói utánpótlás érdekében felkarolja a fiatal kutatók és a kiemelkedő egyetemi hallgatók tudományos tevékenységét.

(5) Az Akadémia a törvény által ráruházott feladatkörben részt vesz a tudományos kutatások országos szervezésében, igazgatásában.

2. §

(1) Az Akadémia — létrejötté óta — önkormányzattal rendelkező köztestületként működik; munkájában az akadémikusok mellett nagy számmal vesznek részt a tudomány más művelői is.

(2) Az Akadémia Alapszabályai biztosítják, hogy a tudomány minden hazai és külföldön élő elismert magyar művelője közvetlenül vagy közvetve részt vehessen a tudományos kérdések megvitatásában, valamint a tudományos kutatások feltételeit, szervezését és igazgatását meghatározó döntések előkészítésében és kialakításában.

3. §

(1) Az Akadémia — a törvénnyel összhangban — maga állapítja meg alapszabályait, szervezetét és működési elveit; maga választja meg tagjait és tisztségviselőit; önállóan határozza meg feladatait és végrehajtásuk módját; védelmezi önállóságát és önkormányzati jogait.

(2) Az Akadémia Alapszabályait a Minisztertanács hagyja jóvá (1979. évi 6. sz. tvr. 10. §). Az Akadémia működésével kapcsolatos kiadások fedezetéről az állami költségvetésben külön fejezetben kell gondoskodni (1979. évi 6. sz. tvr. 6. §). Az Akadémia működését pénzügyi—gazdasági szempontból az Állami Számvevőszék ellenőrzi /1979. évi XXXVIII, törvény 2. §-ának (5) bek./.

4. §

(1) Az Akadémia együttműködik az egyetemekkel és a tudomány művelésére hivatott más önálló intézményekkel.

(2) Azokban az esetekben, amelyekben az Akadémia — jogszabály vagy eseti felkérés alapján — a tudományos kutatások országos szervezése, igazgatása körébe eső feladatot lát el, intézményesen biztosítja az érdekelt szervezetek részvételét a döntések előkészítésében és meghozatalában.

5. §

(1) Az Akadémia jogi személy; székhelye Budapest.

(2) Az Akadémia kutatóintézetei és más intézményei — eltérő külön rendelkezés hiányában — jogi személyek.

(3) Az Akadémia és az akadémiai intézmények képviselőiténél részletes szabályait az Alapszabályok, az ezek alapján kiadott testületi ügyrend, hivatali és intézményi szabályzatok állapítják meg.

MÁSODIK RÉSZ

Az Akadémia tagjai

6. §

(1) Az Akadémiának hazai és külföldi tagjai vannak.

(2) Hazai tagok: a levelező tagok és a rendes tagok (együtt: akadémikusok); külföldi tagok: a tiszteleti tagok és a külső tagok.

Ü 1. *Új tagok választásának időpontja*

1.1 Az elnökség általában háromévenként egyszer — lehetőség szerint az akadémiai ciklus /Alapszabályok 19. §-ának (2) bek./ második évében esedékes közgyűlési rendes ülésre — terjeszt elő javaslatot új tagok választására.

1.2 Az ajánlásra, a jelölésre, illetve az elnökségi javaslatlételre vonatkozó szabályok figyelembevételével az elnökség más időpontban tartandó közgyűlési ülés napirendjére is tűzhet ki tagválasztást, ha ez tudományos szempontból vagy más fontos akadémiai érdekből kellően indokolt.

I. fejezet

Az Akadémia hazai tagjai

A levelező tagok

7. §

(1) Levelező tag az, akit a közgyűlés az Akadémia levelező tagjává megválaszt.

(2) Levelező taggá — a 8. §-ban szabályozott eljárás szerint — az a magyar állampolgár választható meg, aki szaktudományát nemzetközileg is elismerten magas színvonalon, alkotó módon műveli, és aki személyiségével, erkölcsi magatartásával a tudományos közvélemény és a magyar társadalom megbecsülését kiérdemli.

Ü 2. *Kettős állampolgárság figyelembevétele*

A kettős (magyar és külföldi) állampolgárságú személyeket, a levelező tagságra való választhatóság szempontjából magyar állampolgárnak kell tekinteni.

8. §

(1) A levelező taggá való megválasztást jelölés előzi meg. Jelölni olyan személyt lehet, aki valamely tudomány doktora (1983. évi 24. sz. tvr. 6. §-a).

(2) A jelöléshez legalább két akadémikusnak kellően megindokolt, majd a sajtóban előzetesen közzétett írásbeli ajánlása szükséges.

Ü 3. *A tagajánlások előzetes közzététele*

3.1 A levelező tagságra ajánlást, ill. ennek rövid indoklását legalább egy hónappal az ajánlást tárgyaló osztályülés előtt közzé kell tenni a Magyar Tudomány című folyóiratban. Ennek az ajánlók által megírt és aláírt szövegét az illetékes tudományos osztály

elnöke — az MTA elnöke által megállapított határidőig — megküldi a folyóirat szerkesztőségének.

3.2 Az osztály nem jelölhet levelező tagságra olyan személyt, akivel kapcsolatban az ajánlást az előírt határidőben előzetesen nem tették közzé.

Ü 4. A korábbi tagajánlás elévülése

4.1 A levelező tagságra ajánlás csak az esedékes tagválasztási alkalomra szól.

4.2 Ha az ajánlott személyt a tagválasztásra kitűzött osztályülésen nem jelölik tagságra, illetve a közgyűlési ülésen nem választják levelező taggá, később csak abban az esetben jelölhető tagságra, ha a korábbi ajánlást megismételik vagy az arra jogosultak újabb ajánlást terjesztenek elő.

(3) Az ajánlásról az a tudományos osztály dönt, amely az ajánlott személy által, művelt tudományterület szerint illetékes. Ha a tudományos osztály az ajánlással egyetért, javasolja az elnökségnek az ajánlott személy levelező taggá való megválasztását (jelölés).

Ü 5. A levelező tagságra jelölésre illetékes osztály; a jelöltek sorrendje

5.1 A tudományos osztály — tekintetbe véve az adott tudományterület értékelő közvéleményét is — titkos szavazással dönt minden hozzá benyújtott és előzetesen szabályosan közzétett ajánlásról, amely olyan személyre vonatkozik, akinek kutatási témaköre döntően az osztály által gondozott tudományterülethez tartozik. Ha az ajánlást olyan osztályhoz nyújtották be, amely tudományterületileg nem illetékes, azt — szükség esetén előzetes tanácskozás után — további eljárásra át kell tenni a tudományterületileg illetékes osztályhoz. Az illetékesség kérdésében az osztályok között felmerülő vita esetén az elnökség dönt.

5.2 Ha az osztály egyidejűleg több ajánlásról határoz, az ajánlott személyek közül csak azok tekinthetők jelölteknek, akik elnyerték a határozat elfogadásához előírt többségi szavazatarányt /Alapszabályok 54. §-ának (2) bekezdése/. Az osztály a jelölések alkalmával — a szavazatarány nagyságrendjét figyelembe véve — megállapítja azt is, hogy milyen sorrendben javasolja a jelöltek megválasztását.

(4) Az elnökség állást foglal minden jelölt ügyében. Ennek során eldönti, hogy a jelöltek közül osztályonként kiket javasol megválasztásra a közgyűlésnek. Az elnökség az osztály által meghatározott sorrendet csak akadémiai érdekből változtathatja meg. Ehhez ki kell kérnie az illetékes osztály egyetértését, s a változtatást a közgyűlési előterjesztésben meg kell indokolnia.

Ü 6. Elnökségi javaslat levelező tag választására

6.1 Levelező taggá való megválasztásra az elnökség a tudományos osztályok által jelölt személyek közül tesz — az előzetesen megállapított létszámkeretet túl nem haladó — javaslatot a közgyűlésnek. Az elnökségi előterjesztésben azonban kivétel nélkül meg kell nevezni minden jelöltet, attól függetlenül, hogy az elnökség javasolja-e a jelölt megválasztását vagy nem.

6.2 Az osztály által meghatározott sorrendnek az elnökség által javasolt módosításokhoz szükséges egyetértésről az osztály — titkos szavazással — ülésen határoz.

6.3 Amennyiben a közgyűlés által megszavazott új levelező tagok száma túllépi az előzetesen megállapított létszámkeretet, az Ü 47.4 pontjában foglalt szabály szerint kell eljárni.

A rendes tagok

9. §

(1) A rendes tag az, akit a közgyűlés az Akadémia rendes tagjává megválaszt.

(2) Rendes taggá — a (3) bekezdés szerint — az a levelező tag választható, aki levelező tagságának elnyerése óta kiemelkedő tudományos eredményeket ért el.

(3) A rendes taggá való megválasztást jelölés előzi meg. A jelöléshez legalább két rendes tag kellően megindokolt, majd a sajtóban előzetesen közzétett írásbeli ajánlása szükséges. A jelölési eljárásra és a megválasztásra irányuló javaslat közgyűlés elé terjesztésére a 8. § (3)–(4) bekezdésében foglalt szabályokat kell — értelemszerűen — alkalmazni.

Ü 7. *Ajánlás, jelölés és javaslatétel rendes tagságra*

A levelező tagságra való ajánlás, jelölés és javaslatétel ügyrendi szabályait (Ü 2–6. pont) — értelemszerűen a rendes tagságra való ajánlásnál, jelölésnél és javaslatételnél is alkalmazni kell.

Az akadémikusokra vonatkozó közös szabályok

10. §

(1) Akit a közgyűlés az Akadémia levelező tagjává vagy rendes tagjává megválasztott, köteles a megválasztását követő egy éven belül székfoglaló előadást tartani.

(2) Az akadémikus a megválasztást igazoló oklevelet a székfoglaló alkalmával veszi át.

Ü 8. *Akadémikusi oklevél átadása székfoglaló megtartása előtt*

Különös méltánylást érdemlő körülmény fennforgása esetén a megválasztást igazoló oklevél a székfoglaló megtartása előtt is átadható az akadémikusnak. Erre az illetékes tudományos osztály kellően indokolt javaslatára kerülhet sor.

Ü 9. *Az akadémikus egyes kötelezettségei*

9.1 Az akadémikus — amennyiben nem illeti meg az Alapszabályok 12. §-a (2) bekezdésében foglalt jog — köteles a közgyűlés, az osztály ülésein részt venni. Részt vesz azon testületi szerv ülésein is, amelynek tagja. Ismételt és ki nem mentett távolmaradás esetén az MTA elnöke, illetve az osztályelnök fegyelmi felelősségre vonást kezdeményezhet.

9.2 A testületi szervek vagy vezetőik részéről kapott megbízatás teljesítéséért az akadémikus általában nem részesül akadémiai tiszteletdíjban (megbízási díjban). Ha azonban a megbízás teljesítése különösen nagy munkát igényelt, a megbízó — eltérő jogszabályi rendelkezés hiányában — a munka mennyiségével, illetve minőségével arányban álló tiszteletdíjat (megbízási díjat) állapíthat meg az akadémikus részére.

11. §

(1) Az Akadémia figyelemmel kíséri és segíti tagjainak tudományos munkáját.

(2) Az akadémikusoknak szavazati joguk van minden olyan testületi szervben vagy ülésen, amelynek tagjai. Szavazhatnak továbbá minden olyan tudományos osztálynak vagy tudományos bizottságnak az ülésein is, amelynek egyébként nem tagjai, és minden olyan testületi ülésen, amelynek nem esetenkénti meghívás alapján vesznek részt, kivéve azokat az eseteket, amikor a szavazás

- rendes tag, levelező tag, tiszteleti tag vagy külső tag választására,
  - akadémiai tisztség betöltésére,
  - díjak, címek stb. odaítélésére vonatkozik.
- (3) Az akadémikus – az Alapszabályok eltérő külön rendelkezése hiányában – bármilyen akadémiai tisztségre megválasztható.
- (4) Az akadémikusok személyi járandóságainak, különösen személyi alapbérének, jutalmának illetve nyugellátásának megállapítására a Minisztertanács által meghatározott szabályokat kell alkalmazni.
- (5) Az akadémikusok tagsági jogaikat a megválasztásukkal szerzik meg.

12. §

- (1) A 70 évesnél fiatalabb akadémikusok száma egyidejűleg legfeljebb 200 lehet.
- Ú 10. *A 70 évesnél fiatalabb akadémikusok számának meghatározása*
- Új levelező tagok választásának előkészítésénél a 70 évesnél fiatalabb akadémikusok számát az elnökség a tagválasztó közgyűlési ülést két hónappal megelőző helyzet alapulvételével állapítja meg.
- (2) A 70 évesnél idősebb akadémikusok jogai megegyeznek a 70 évesnél fiatalabbak jogaival, kötelelességeik pedig önkéntes vállalásukhoz igazodnak.

13. §

- Az akadémiai rendes tagság és az akadémiai levelező tagság megszűnik:
- a) a tag elhunytával,
  - b) a tagságról való lemondással,
  - c) a tagok sorából való kizárással.
- Ú 11. *A tagságról való lemondás bejelentése és közzététele*
- 11.1 A lemondást írásban az illetékes tudományos osztály elnökének kell bejelenteni. Hatálya a bejelentés napján beáll.
- 11.2 A lemondásról az osztályt, az elnökséget, valamint a közgyűlést tájékoztatni kell.

14. §

- (1) A közgyűlés kizárhatja az akadémikusok sorából azt, aki a tagságra méltatlanná válik.
- (2) Méltatlanná válik:
- a) akit a bíróság büntett miatt a közügyektől eltiltott,
  - b) aki súlyos tudományetikai vétséget követett el.
- (3) Kizárás csak fegyelmi eljárásban alkalmazható.

II. fejezet

Az Akadémia külföldi tagjai

A tiszteleti tagok

15. §

(1) A közgyűlés az Akadémia tiszteleti tagjává választhatja meg azt a külföldi állampolgárságú tudóst, aki tudományterületét nemzetközileg kiemelkedő színvonalon műveli és a magyar tudomány megkülönböztetett megbecsülésére tarthat számot.

(2) A választást jelölés előzi meg. Ehhez két akadémikus írásos ajánlása, majd a tudományterületileg illetékes tudományos osztály támogató javaslata (jelölés) szükséges. A jelölést és a további eljárást a 8. § (3)–(4) bekezdésében foglalt szabályok értelemszerű alkalmazásával kell lefolytatni.

Ü 12. *Ajánlás, jelölés és javaslatétel tiszteleti tagságra*

A levelező tagságra való ajánlás, jelölés és javaslatétel ügyrendi szabályait (Ü 2–6. pont) – értelemszerűen – a tiszteleti tagságra való ajánlásnál, jelölésnél és javaslatételnél is alkalmazni kell.

(3) A megválasztásról a tiszteleti tag oklevelet kap, amelyet a testületi ügyrendben szabályozott módon – ünnepélyes keretek között – kell átadni.

Ü 13. *A tiszteleti tagságról szóló oklevél átadása*

13.1 A tiszteleti tagságról szóló oklevél átadására a tiszteleti tagot – a vele folytatott előzetes tanácskozási eredményétől függően – az Akadémia elnöke (illetékes alelnöke) meghívja az Akadémiára. Egyben felkéri, hogy ebből az alkalomból tartson tudományos előadást az Akadémia tagjai s más meghívott kutatók és szakemberek előtt. A tiszteleti tagságról szóló oklevelet az Akadémia elnöke (illetékes alelnöke) – lehetőleg az előadást követően – ünnepélyes formában adja át a tiszteleti tagnak.

13.2 Ha a tiszteleti tag megjelenésére vagy előadás tartására méltányolható ok miatt nincs lehetőség, az oklevél átadása más módon (pl. diplomáciai úton) is történhet.

(4) Az Akadémia tiszteleti tagja címet a tudományos osztály javaslatára a közgyűlés visszavonhatja attól, aki a cím viselésére méltatlanná vált. A méltatlanná válás mérlegelésénél a 14. § (2) bekezdésben foglalt szabályt kell – értelemszerűen – alkalmazni.

Ü 14. *A tiszteleti tagsági cím visszavonásának kezdeményezése*

A tiszteleti tagsági cím visszavonását a tudományos osztály a Tudományetikai Bizottságnál kezdeményezi.

A külső tagok

16. §

(1) A közgyűlés az Akadémia külső tagjává választhatja azt a külföldi, magát magyarnak valló kutatót, aki a szaktudományát az akadémikustól elvárt szinten műveli és a hazai tudományos élettel szoros kapcsolatot tart.

(2) A választást jelölés előzi meg. Ehhez két akadémikus írásos ajánlása, majd a tudományterületileg illetékes osztály támogató javaslata (jelölés) szükséges. A jelölést és

a további eljárást a 8. § (3) – (4) bekezdésben foglalt szabályok értelemszerű alkalmazásával kell lefolytatni.

Ü 15. *Ajánlás, jelölés és javaslattevél külső tagságra*

A levelező tagságra való ajánlás ügyrendi szabályait (Ü 2 – 6. pont) – értelemszerűen – a külső tagságra való ajánlásnál, jelölésnél és javaslattevélnél is alkalmazni kell.

Ü 16. *Külső tag levelező taggá választása*

Ha a külső tag magyar állampolgárságot szerez – a levelező taggá való megválasztásra előírt eljárás megtartásával – levelező taggá választható. Ennek megtörténtével külső tagsága megszűnik.

(3) Megválasztásáról a külső tag oklevelet kap. Ennek átadására a 15. § (3) bekezdésében foglalt szabályt kell – értelemszerűen alkalmazni. A külső tag részt vehet a tudományos osztály, valamint a tudományos bizottság munkájában, és kívánatos, hogy tevékenységével hozzájáruljon a hazai kutatások fejlesztéséhez.

Ü 17. *A külső tagságról szóló oklevél átadása*

A külső tagságról szóló oklevél átadására az Ü 14. pontban foglaltakat kell alkalmazni, azzal, hogy az Akadémia elnöke (alelnöke) háruló feladatokat az illetékes tudományos osztály látja el.

(4) A közgyűlés az illetékes tudományos osztály javaslatára visszavonhatja „az Akadémia külső tagja” címet attól, aki e cím viselésére méltatlanná vált. A méltatlanná válás mérlegelésénél a 14. § (2) bekezdésében foglalt szabályt kell – értelemszerűen – alkalmazni.

Ü 18. *A külső tagsági cím visszavonásának kezdeményezése*

A külső tagsági cím visszavonását a tudományos osztály a Tudományetikai Bizottságnál kezdeményezi.

HARMADIK RÉSZ

Az Akadémia Köztisztviselői Szervei

17. §

Az Akadémia köztisztviselői szervei a közgyűlés, az elnökség, a tudományos osztály és a tudományos bizottság. Az Akadémia regionális szervei az akadémiai területi bizottságok.

I. fejezet

A közgyűlés

A közgyűlés hatásköre

18. §

(1) A közgyűlés az Akadémia legfelsőbb szerve /1979. évi 6. sz. tvr. 4. §-ának (3) bekezdése/.

- (2) A közgyűlés kizárólagos hatáskörébe tartozik
- a) a tudományok egészét vagy nagy részét érintő alapvető fontosságú állásfoglalás;
  - b) kiemelkedő társadalmi jelentőségű kérdésekben való akadémiai véleménynyilvánítás, javaslatlétel;
  - c) az Akadémia alapszabályainak elfogadása és módosítása;
  - d) akadémiai levelező tag, rendes tag, tiszteleti tag és külső tag megválasztása; a rendes tag, a levelező tag kizárása, a tiszteleti tagsági és külső tagsági cím visszavonása;
  - e) az Akadémia elnökének, alelnökeinek megválasztása és felmentése (1979. évi 6. sz. tvr. 7. §-a), valamint elnökségi tagok választása és felmentése;
  - f) a főtitkár, a főtitkárhelyettesek kinevezésére való javaslatlétel (1979. évi 6. sz. tvr. 8. §-a);
  - g) Tudományetikai Bizottság, valamint Felügyelő Bizottság megalakítása, ezek elnökének és tagjainak megválasztása, illetve felmentése (a kinevezett tagok kivételével);
  - h) tudományos osztály létesítésére, más osztállyal való összevonása, megszüntetése;
  - i) akadémiai területi bizottság létesítése, megszüntetése;
  - j) állásfoglalás akadémiai kutatóintézetek létesítéséről, más intézettel való összevonásáról, megszüntetéséről;
  - k) az elnökségi, az elnöki és a főtitkári beszámoló elfogadása;
  - l) az akadémiai éves költségvetési terv irányelveinek jóváhagyása; a költségvetés végrehajtásáról szóló beszámoló elfogadása;
  - m) fegyelmi ügyben benyújtott fellebbezés elbírálása.
- (3) A közgyűlés meghatározott feladat elvégzésére alkalmi bizottságot küldhet ki. A bizottság jelentésének megvitatására és jóváhagyására — ha a kiküldő határozat másképpen nem rendelkezik — a közgyűlés jogosult.

A közgyűlés ülései

19. §

- (1) A közgyűlés rendes, rendkívüli és kibővített üléseket tart.
- (2) A közgyűlés évente egyszer rendes ülést tart. Tisztújító közgyűlést általában háromévenként (akadémiai ciklus) kell tartani.
- (3) Az elnökség a közgyűlést bármikorra összehívhatja (rendkívüli ülés). Az akadémikusok egyharmadának írásbeli javaslatára az elnökség köteles rendkívüli ülést összehívni.

20. §

- (1) A rendes ülésen és a rendkívüli ülésen szavazati joguk az akadémikusoknak van.
  - (2) A rendes és a rendkívüli ülésen tanácskozási joggal vesznek részt:
    - a) az akadémiai kutatóintézetek és intézmények vezetői,
    - b) a hazai egyetemek képviselői,
    - c) a kutatások országos szervezésében, igazgatásában jelentős szerepet betöltő államhatalmi és államigazgatási szervek, intézmények képviselői,
    - d) az akadémiai hivatal vezető beosztású tisztviselői.
- Ú 19. *a tanácskozási jogú résztvevők körének meghatározása*
- A rendes és rendkívüli közgyűlési ülésen tanácskozási joggal részt vevő személyek körét az elnökség állapítja meg.
- (3) Az évi rendes ülésre meg kell hívni az Akadémia külső tagjait.

(1) A közgyűlés a rendes ülés idején kibővített ülést (nagygyűlést) is tart. Kibővített ülés – szükség szerint – rendkívüli ülés idején is tartható.

(2) A kibővített ülés

– véleményt nyilvánít a tudományos kutatások országos helyzetéről, a kutatási feladatok alakulásáról;

– állást foglal országos jelentőségű kutatásszervezési, igazgatási és tudományos közéleti kérdésekben;

– véleményezi az Akadémiának az Országgyűléshez vagy a Minisztertanácshoz terjesztendő beszámoló jelentéseit;

– megvitat minden olyan egyéb kérdést, amelyben a közgyűlés vagy az elnökség a kibővített ülés véleményét kéri.

(3) A kibővített ülésre a tudomány művelői minél szélesebb körének képviselőit kell meghívni. E küldöttek megválasztásának módját, a delegálásra jogosultak körét a – tudományos osztályok javaslatának figyelembevételével – a testületi ügyrend határozza meg. Javasataik kialakításában a tudományos osztályok a tudományos közösségek véleményére támaszkodnak.

Ü 20. *A kibővített ülés résztvevői, a delegátusok megválasztása*

2.1 A kibővített ülésen részt vesznek az akadémikusok és az Akadémia külső tagjai, továbbá az osztály tanácskozási jogú tagjai, az akadémiai kutatóintézetek és intézmények vezetői, az akadémiai hivatal vezető beosztású tisztségviselői.

20.2 A kibővített ülésre meg kell hívni

a) az akadémiai területi bizottságok,

b) az egyetemek,

c) a kutatóintézetek,

d) a tudományos társaságok (egyesületek) választott küldötteit.

20.2.1 A kibővített ülésre meghívandó küldötteket az előző pontban megjelölt szervezetek (szervezetek) kutatói belső eljárási rendjüknek megfelelően választják. Ajánlatos, hogy a kutatói közösséget olyan küldött képviselje, aki más címen (pl. akadémikus vagy intézményi vezető) nem vehet illetve nem vesz részt a kibővített ülésen. A küldötti megbízás három évi időtartamra szól. Ha az eredetileg megválasztott küldött huzamosabb időn át nem tudna eleget tenni küldötti megbízásának, helyére új küldöttet kell választani.

20.2.2 Az akadémiai területi bizottságok egyenként három küldöttet választanak. A választást a területi bizottság elnöke szervezi meg; a választás eredményét írásban közli az Akadémia elnökével.

20.2.3 A tudományos kutatás fontos központjait alkotó azon hazai egyetemeket, amelyeknek a küldötteit a kibővített ülésre meg kell hívni, az Akadémia elnöksége jelöli ki, azzal, hogy egyetemenként hány küldöttet kíván meghívni. A választást az egyetem rektora – az Akadémia elnökének előzetes felkérésére – szervezi meg. A választás eredményéről a rektor írásban tájékoztatja az Akadémia elnökét.

20.2.4 A tudományos osztályok – tudományterületi illetékességük szerint – kijelölik azokat a kutatóintézeteket (kutatóhelyeket), amelyeknek küldötteit meg kell hívni a kibővített ülésre. A küldöttek megválasztását – az illetékes tudományos osztály elnökének felkérésére – a kutatóintézetek (kutatóhelyek) igazgatója (vezetője) szervezi meg, és a választás megtörténte után írásban tájékoztatja az osztály elnökét a választás eredményéről. Az előzőek szerint kell eljárni a tudományos társaságok (egyesületek) esetében is.

20.3 A kibővített ülésre meg kell hívni a kutatások országos szervezésében, igazgatásában jelentős szerepet betöltő államhatalmi és államigazgatási szervek képviselőit is.

20.4 A kibővített ülésre meghívandók névsorát — legkésőbb az ülést megelőző 30 nappal — az elnökség véglegesíti, és megküldi az Akadémia hazai tagjainak.

22. §

(1) A közgyűlés ülései általában nyilvánosak; kivételesen zárt ülés is tartható. A zárt ülésen az akadémikusok vehetnek részt.

Ü 21. *A zárt ülésen jelenlévők*

A zárt ülésen jelen lehetnek azok a személyek is, akik arra szolgálati feladatuk teljesítése céljából meghívást kaptak.

(2) A közgyűlés üléseiről — kivéve a zárt ülést — tájékoztatni kell a közvéleményt. A közgyűlési határozatokat — államtitkot vagy szolgálati titkot tartalmazó részeinek kivételével — az Akadémia hivatalos lapjában közzé kell tenni.

23. §

(1) A közgyűlési ülés előkészítése az elnökség feladata; napirendjére és az egyes napirendi pontokra az elnökség terjeszt elő javaslatot.

(2) Az akadémikusok az üléseket megelőzően és az üléseken közvetlenül is terjeszthetnek elő indítványt, javaslatot.

(3) A közgyűlés üléseire szóló meghívót — a napirend ismeretével — olyan időpontban kell kiküldeni, hogy a meghívottak kellőképpen felkészülhessenek a tárgyalásra.

Ü 22. *A közgyűlési ülések előkészítése*

22.1 A közgyűlési ülést úgy kell előkészíteni, hogy a szavazásra jogosultak annak időpontjáról és várható tárgysorozatáról az ülés időpontja előtt nyolc nappal tudomást szerezzenek.

22.2 Az ülést három nappal megelőzően beérkezett írásos indítványokat az ülés előtt másolatban a szavazásra jogosultak rendelkezésére kell bocsátani.

Ü 23. *Az ülésről készült jegyzőkönyv*

23.1 Az ülésről szó szerinti jegyzőkönyvet kell készíteni. A jegyzőkönyvvel azonos értékű az ülésről készített magnetofon-felvétel.

23.2 A jegyzőkönyv hitelesítésével az ülés levezetője két jelenlévő akadémikust bíz meg.

23.3 Az akadémikusoknak joguk van az ülésről készült jegyzőkönyvbe betekinteni, illetve a magnetofon-felvételt (egy részét) meghallgatni, vagy annak írásba történő átételét kérni.

(4) A közgyűlés üléseit az Akadémia elnöke vagy általa felkért alelnöke vezeti.

Ü 24. *Az ülésen hozott határozatok írásbafoglalása*

24.1 Az ülésen hozott határozatokat az ülést levezető elnök hirdeti ki, vagy — kérésre — a határozatszövegező bizottság elnöke ismerteti.

24.2 Az érdemi határozatokat utóbb írásba kell foglalni. Az írásba foglalásra — szükség szerint — határozatszövegező bizottságot kell kiküldeni.

24.3 Ha terjedelme, jellege, tartalmi megfogalmazásának szabatosága megkívánja, a határozat végleges szövegének megállapítására az ülés az elnökséget hatalmazza fel.

A közgyűlés állandó bizottságai

24. §

A közgyűlés egy – egy akadémiai ciklus tartalmára Tudományetikai Bizottságot és Felügyelő Bizottságot alakít. Ha a körülmények indokolják, a közgyűlés meghatározott feladat ellátására más állandó bizottságot is létesíthet.

A Tudományetikai Bizottság

25. §

(1) A Tudományetikai Bizottság feladata, hogy különösképpen oltalmazza a tudományos kutatás szabadságát, a tudományos közélet tisztaságát. Feladata továbbá, hogy eljárjon az Akadémia tagjának fegyelmi ügyében.

(2) A bizottság elnökét és 12 tagját a közgyűlés választja; a bizottságban választás alapján helyet kap minden tudományos osztályból egy akadémikus, továbbá egy tudomány doktora és egy kandidátus.

Ü 25. A Tudományetikai Bizottság elnökének helyettesítése

A Tudományetikai Bizottság elnökét – akadémizáltatása esetén – az általa felkért bizottsági tag helyettesíti. Ha ilyen felkérésre nem kerülhet sor, az elnöki teendőket a bizottság legidősebb akadémikus tagja látja el.

(3) Feladatát a bizottság teljes ülésben vagy fegyelmi tanácsként eljárva látja el.

(4) Teljes ülést akkor kell tartani, ha a bizottság a tudományos szabadságot, a tudományos közélet tisztaságát, illetve a tudományetikát érintő kérdésekben közérdekű, elvi jellegű nyilatkozatot kíván közzétenni.

Ü 26. A teljes ülés

26.1 A teljes ülés akkor határozatképes, ha azon – az elnökön (helyettesén) kívül – a Tudományetikai Bizottság legalább nyolc tagja jelen van.

26.2 A teljes ülés egyszerű szótöbbséggel határoz. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.

26.3 A teljes ülést a Tudományetikai Bizottság elnöke panasz alapján vagy a testületi vezetők kezdeményezésére, avagy saját elhatározásából hívja össze. Az összehívást az Akadémia elnöke, főtitkára, továbbá valamelyik tudományos osztályának elnöke kezdeményezheti.

26.4 A teljes ülés határozatát – lehetőleg sajtó útján – széles körben közzé kell tenni.

Fegyelmi eljárás

26. §

(1) Fegyelmi vétséget követ el az Akadémia tagja, ha a tudományetika általánosan elismert szabályait szándékosan megszegi vagy más olyan vétkes magatartást tanúsít, amely a tagsággal nem egyeztethető össze.

(2) A tag fegyelmi felelőssége akkor is fennáll, ha őt a fegyelmi vétség alapjául szolgáló cselekmény miatt más címen felelősségre vonták illetve vonhatják.

(3) A fegyelmi tanácsnak biztosítani kell, hogy a felelősségre vont személy szóban vagy írásban előterjeszthesse védekezését.

Ú 27. *A fegyelmi tanács összetétele és a fegyelmi eljárás lefolytatása*

27.1 Fegyelmi eljárást az Akadémia elnöke, főtitkára, az illetékes tudományos osztály elnöke és a Tudományos Minősítő Bizottság elnöke kezdeményezhet a Tudományetikai Bizottság elnökénél. Ilyen kezdeményezés esetén a fegyelmi eljárást el kell rendelni. Írásbeli panasz, bejelentés vagy hivatalos értesülés alapján a Tudományetikai Bizottság elnöke kezdeményezés hiányában is elrendelheti a fegyelmi eljárást. Erről tájékoztatni kell az Akadémia elnökét és az illetékes tudományos osztály elnökét.

27.2 Nem indítható fegyelmi eljárás, ha az alapjául szolgáló magatartás tanúsítása óta tíz, ismertté válása óta egy év már eltelt.

27.3 A fegyelmi eljárás elrendelésével egyidejűleg a Tudományetikai Bizottság elnöke kijelöli az eljáró fegyelmi tanács vezetőjét és két tagját. A kijelöléskor ügyelni kell arra, hogy az ügy elbírálásának pártatlanságához ne férhessen kétség. A felelősségre vont személy megalapozott összeférhetetlenségi kifogásának helyt kell adni.

27.4 A fegyelmi tanács a felelősségre vont személyt meghallgatja, illetve módot ad számára, hogy védekezését szóban vagy írásban előadhassa. Elvégzi továbbá a szükségessé váló bizonyítást (tanúk meghallgatása, okiratok beszerzése stb.).

27.5. A fegyelmi eljárást az elrendelésétől számított egy hónapon belül be kell fejezni. Ezt a határidőt — az ügy bonyolultságára vagy a bizonyítási eljárásban felmerülő akadályok miatt — a Tudományetikai Bizottság elnöke további egy hónappal meghosszabbíthatja. Ha azonban a fegyelmi eljárás alapjául szolgáló magatartás miatt büntető eljárás indult, ennek jogerős befejezéséig a fegyelmi eljárást fel kell függeszteni.

27.6 A fegyelmi eljárást befejező határozatában a fegyelmi tanács

— vagy megállapítja a felelősségre vont személy vétkességét, és fegyelmi büntetést /Asz. 27. §(1) bek./ alkalmaz, illetve az Asz. 27. §-a (2) bekezdésében foglalt javaslattal él;

— vagy — vétkesség illetve bizonyítékok hiányában — megszünteti a fegyelmi eljárást.

27.6.1 Különleges méltánylást érdemlő okból a fegyelmi tanács — a felelősségre vont személy vétkességének megállapítása mellett — eltekinthet a fegyelmi büntetés kiszabásától.

27.7 A fegyelmi ügyben hozott határozatot és indoklását tizenöt napon belül írásban közölni kell a fegyelmi eljárás alá vont személlyel, az Akadémia elnökével és az illetékes tudományos osztállyal.

27. §

(1) Fegyelmi vétség megállapítása esetén a fegyelmi tanács a következő büntetéseket alkalmazhatja:

a) szóbeli vagy írásbeli feddés,

b) egyes tagsági jogok gyakorlásának ideiglenes, legfeljebb egy évig tartó felfüggesztése.

(2) Súlyos fegyelmi vétség esetén a fegyelmi tanács javaslatot tesz az akadémikusok sorából való kizárására, a „tisztelési tag” vagy a „külső tag” cím visszavonására.

(3) Fegyelmi büntetést / (1) bek./ megállapító határozat ellen a felelősségre vont személy a közgyűléshez fellebezhet.

Ú 28. *Fellebezési határidő*

A fegyelmi büntetéssel súlytott személy a határozat ellen a kézhezvételtől számított 15 napon belül fordulhat fellebbezésével a közgyűléshez. A fellebbezést a Tudomány-
tikai Bizottság elnökéhez kell benyújtani, s annak — amennyiben a határozat a tagsági
jogok ideiglenes felfüggesztését alkalmazza — halasztó hatálya van.

A Felügyelő Bizottság

28. §

(1) Az akadémiai vagyon gazdaságos hasznosításának és az Akadémia bevételei rendeltetésszerű felhasználásának belső ellenőrzésére a közgyűlés Felügyelő Bizottságot alakít.

(2) A bizottság elnökét és öt tagját a közgyűlés az akadémikusok közül választja, további három tagját az Akadémia főtitkára nevezi ki.

(3) Ellenőrzési tapasztalatairól a bizottság legalább háromévenként beszámol a közgyűlésnek.

Ü 29. A Felügyelő Bizottság összetétele és működése

29.1 A főtitkár az akadémiai intézményhálózat három szakemberét nevezi ki a Felügyelő Bizottság tagjává. Közülük az egyik ellátja a bizottság titkári teendőit.

29.2 A Felügyelő Bizottság — az ellenőrzési feladatain túlmenően — előzetes véleményt nyilvánít az akadémiai éves költségvetési terv irányelveiről, valamint a költségvetés végrehajtásáról szóló beszámolóról /Asz. 18. §-a (2) bekezdésének 1) pontja/.

29.3 Az Akadémia testületi és hivatali szervei, valamint intézményei kötelesek a Felügyelő Bizottság ellenőrző tevékenységéhez segítséget nyújtani, részére a megfelelő tájékoztatást megadni.

29.4 Működési rendjét a Felügyelő Bizottság maga állapítja meg.

II. fejezet

Az elnökség

Az elnökség feladatköre

29. §

(1) A közgyűlés határozatainak végrehajtását, a testületi szervek működését, a tudományos osztályok tevékenységét az elnökség hangolja össze. Ennek keretében az elnökség különösen az alábbi feladatokat látja el:

— előkészíti és összehívja a közgyűlés üléseit, ezekre tájékoztatókat, beszámolókat, javaslatokat terjeszt be olyan ügyekben, amelyekben a közgyűlésnek kell döntenie, kivéve a 18. § (2) bekezdésének d)–g) pontjában említett döntéseket;

— állást foglal az akadémiai testület egészét vagy több tudományos osztályát érintő tudománypolitikai, kutatásszervezési kérdésekben, ezekben döntést is hoz, ha a döntés meghozatalát az alapszabályok vagy közgyűlési határozat nem utalják a közgyűlés hatáskörébe;

— felkérésre vagy saját kezdeményezésre véleményt nyilvánít országos jellegű társadalmi kérdésekben, ezekben javaslatot tesz az illetékes állami szerveknek, intézmé-

nyeknek, amennyiben a véleménynyilvánítás, illetve javaslatlétel nem tartozik a közgyűlés hatáskörébe;

- gondoskodik a tudomány egészét vagy több ágazatát érintő tudományos előadások, konferenciák stb. megszervezéséről;

- kinevezi a Magyar Tudomány c. folyóirat főszerkesztőjét és szerkesztő bizottságának tagjait;

- ellátja a Tudományos Minősítő Bizottság felügyeletét /1983. évi 24. sz. tvr. 10. §-ának (3) bekezdése/;

Ü 30. *A Tudományos Minősítő Bizottság feletti felügyeleti jogkör*

Mindaddig, amíg a tudományos minősítés új törvényi szabályozást nyer, az elnökség felügyeleti jogkörében

- a) javaslatot tesz a TMB elnöke, titkára és tagjai kinevezésére, felmentésére;

- b) jóváhagyja a TMB ügyrendjét;

- c) állást foglal a tudományos továbbképzés általános kérdéseiről, a TMB-nek a Minisztertanács elé terjesztendő javaslatairól;

- d) kijelöli a tudományos továbbképzést végző kutatóhelyeket;

- e) megerősíti a TMB szabályzatát az ösztöndíjasok felvételével, feladataival, a vizsgakövetelményekkel, az értekezés értékelésével kapcsolatos kérdéseket illetően;

- f) elbírálja a TMB döntései elleni fellebbezéseket.

- akadémiai díjakat ítél oda, javaslatokat tesz a tudósok, kutatók állami díjakban részesítésére;

- figyelemmel kíséri a tudományos könyv- és folyóiratkiadást; az Akadémia anyagi lehetőségeire tekintettel meghatározza kiadási politikáját;

- megállapítja a testületi ügyrendet, jóváhagyja a területi bizottságok szervezeti szabályzatát;

- végrehajtja azokat a feladatokat, amelyekkel a közgyűlés megbízza.

(2) Feladatainak ellátására az elnökség állandó és alkalmi bizottságokat létesít.

Az elnökség tagjai

30. §

(1) Az elnökségnek tisztségük alapján tagjai: az Akadémia elnöke és alelnökei, az Akadémia főtitkára és főtitkárhelyettesei, a tudományos osztályok elnökei, a Tudományos Minősítő Bizottság /1983. évi 24. sz. tvr. 10. §-ának (4) bek./ elnöke.

(2) A közgyűlés az elnökség tagjai közé további hat akadémikust választ, és pedig négyet a természettudományok ill. a műszaki tudományok, kettőt pedig a társadalomtudományok művelői közül.

(3) A közgyűlés meghívja az elnökség tagjai közé az egyetemek két képviselőjét. Az ezzel kapcsolatos eljárás részletes szabályait — az egyetemek véleményét figyelembe véve — a testületi ügyrend határozza meg.

Ü 31. *Az egyetemek képvisellete az elnökségben*

Addig, amíg az egyetemi önkormányzat rendje új törvényi szabályozást nem nyer, a Rectori Konferencia által választott két egyetemi tanár képviseli az egyetemeket az elnökségi üléseken. (Az egyetemek képviselői szavazati joggal bírnak.)

(4) Tanácskozási joggal vesznek részt az elnökségi ülésen a Tudományetikai Bizottság, a Felügyelő Bizottság elnöke, a Magyar Tudomány c. folyóirat főszerkesztője és az elnökség által meghatározott más szervek képviselői.

Ü 32. *Az Akadémiai Kutatóintézetek Tanácsa elnökének (alelnökének) részvétele*

Az elnökségi ülésen állandó meghívottként részt vesz az Akadémiai Kutatóintézetek Tanácsának /Asz. 59. §-ának (7) bekezdése/ elnöke, illetve — amennyiben az elnök egyébként tagja az elnökségnek — a Tanács alelnöke.

Az elnökségi ülés

31. §

(1) Az elnökség szükség szerint, de a — nyári szünet kivételével — legalább havonta egyszer ülésezik. Az Akadémia elnöke köteles az ülést összehívni a főtítkár vagy legalább három elnökségi tag írásbeli indítványára.

(2) Az elnökségi ülések napirendjét az Akadémia elnökének javaslata alapján az elnökség határozza meg. A napirend meghatározásánál figyelembe kell venni a tudományos osztályok javaslatait.

(3) Az elnökségi ülést az Akadémia elnöke vagy — akadályoztatása esetén — az általa felkért akadémiai alelnök vezeti.

(4) Az elnökség határozatait — ha nem tartalmazznak államtitkot vagy szolgálati titkot — közzé kell tenni az Akadémia hivatalos lapjában. Az elnökségi ülésről illetve határozatokról általában tájékoztatni kell a sajtót is.

Ü 33. *Az elnökségi ülések előkészítése*

33.1 Az elnökségi ülést úgy kell előkészíteni, hogy tagjainak legalább három munkanap rendelkezésükre álljon a tárgyalásra való felkészülésre.

33.2 Az elnökség féléves munkatervet készít illetve állapít meg havonta esedékes üléseinek tárgysorozatáról. Ennek összeállításához kérni kell a tudományos osztályok javaslatait.

33.3 Az elnökségi ülésen előterjesztést tehetnek az elnökség tagjai, a tudományos bizottságok, az elnökségi állandó és alkalmi bizottsági elnökök, továbbá mindazok, akiket az előterjesztésre az elnökség kifejezetten feljogosít. Az előterjesztéseknek határozati javaslatot is tartalmazniuk kell.

33.4 Az elnökségi ülésről jegyzőkönyvet kell készíteni. Ennek hitelesítésére az elnökség két jelenlévő tagját kell felkérni. A jegyzőkönyvvel azonos értékű az ülésről készült magnetofon-felvétel.

33.5 Az elnökség határozatait, állásfoglalásait az ülést követő 15 napon belül írásba kell foglalni. Az írásba foglalt határozatokat (állásfoglalásokat) meg kell küldeni az elnökség tagjainak és mindazoknak, akiknek feladata, hogy gondoskodjanak a végrehajtásukról.

III. fejezet

A tudományos osztályok

A tudományos osztály feladatai, hatásköre

32. §

(1) A tudományos osztály a köztestület tagjainak, egy tudományágazat vagy több — egymáshoz közelálló — tudományágazat szerint szervezett egysége, amelyhez teljes jo-

gú tagként akadémikusok tartoznak. Az osztálynak vannak továbbá tiszteleti, külső és tanácskozási jogú tagjai, akiket az Alapszabályokban és a testületi ügyrendben meghatározott jogok illetnek meg.

(2) A tudományos osztály a gondozására bízott tudományterületen – tagjai és bizottságai közreműködésével – műveli a tudományt; tudománypolitikai és kutatásszervezési intézkedéseket kezdeményez; tudományos üléseket szervez.

(3) A tudományos osztály állást foglal, véleményt nyilvánít, javaslatot tesz, illetve dönt az általa képviselt tudományszakot érintő minden tudományos, tudománypolitikai, kutatásszervezési, személyi és a kutatási feltételekkel kapcsolatos anyagi – pénzügyi kérdésekben; érvényesíti a közgyűlés határozatait; feladatait a testületi ügyrend és az osztályügyrend (41. §) határozza meg.

(4) A tudományos osztály kizárólagos hatáskörébe tartozik:

a) a tudományos osztály elnökének, elnökhelyettesének a megválasztása és felmentése,

b) a levelező tagságra, a rendes tagságra, a tiszteleti tagságra és a külső tagságra való jelölés,

c) javaslattétel a tiszteleti tagságra és a külső tagságra vonatkozó cím visszavonására,

d) a tanácskozási jogú tagok megválasztása,

e) véleménynyilvánítás a Tudományos Minősítő Bizottság részére doktori ügyekben,

f) véleménynyilvánítás az Akadémia elnöke részére a felsőoktatást érintő ügyekben; javaslattétel kutatóintézeti vezetők megbízására,

g) a tudományos bizottságok számának, elnevezésének, tudományterületi illetékeségének a meghatározása, illetve az osztály bizottsági rendszerének kialakítása, módosítása,

h) az osztály könyv- és folyóiratkiadási tervének megállapítása,

i) az osztály és a tudományos bizottságok beszámoló jelentéseinek, tudományágazati helyzetelemzéseinek jóváhagyása,

j) az osztályelnökök beszámoltatása és beszámolójának jóváhagyása,

k) az osztályügyrend elfogadása.

(5) Illetékességi területén a tudományos osztály – a közgyűlés határozatainak, iránymutatásainak figyelembevételével – önállóan jár el, hozza meg döntéseit, rendelkezik a reá bízott pénzalapokkal. A tudományos osztálynak a gondozására bízott tudományterületen túl nem terjedő, más egyenrangú érdekek egyeztetésére nem szoruló állásfoglalásait, döntéseit a felsőbb testületi szerv (közgyűlés, elnökség) köteles tiszteletben tartani.

Az Akadémia tudományos osztályai

33. §

(1) Az Akadémia tudományos osztályai:

I. Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya

II. Filozófiai és Történettudományok Osztálya

III. Matematikai és Fizikai Tudományok Osztálya

IV. Agrártudományok Osztálya

V. Orvosi Tudományok Osztálya

VI. Műszaki Tudományok Osztálya

VII. Kémiai Tudományok Osztálya

- VIII. Biológiai Tudományok Osztálya
- IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya
- X. Föld- és Bányászati Tudományok Osztálya

(2) Azokat a tudományszakokat, amelyeknek gondozását az (1) bekezdés szerint a tudományos osztály ellátja (tudományterületi illetékesség), a tudományos osztály határozza meg. Több tudományos osztály között felmerült vita esetén az elnökség dönt.

A tudományos osztály tagjai

34. §

(1) Minden akadémikus a 33. § (1) bekezdésében megjelölt osztályok valamelyikének, de egyidejűleg csak egynek a teljes jogú tagja.

(2) Az akadémikus ahhoz a tudományos osztályhoz tartozik, amely őt levelező tagságra vagy rendes tagságra jelölte.

(3) Az akadémikus osztály-hovatartozását az elnökség — kérésére és az érintett tudományos osztályok véleményének ismeretében — később megváltoztathatja.

35. §

A tiszteleti tag és a külső tag — szavazati jog gyakorlása nélkül — ahhoz a tudományos osztályhoz tartozik, amely őt tiszteleti illetve külső tagságra jelölte.

36. §

(1) A tanácskozási jogú tagokat az osztály teljes jogú tagjai választják a tudományos bizottságok elnökei, a kutatóintézetek, az egyetemi (közgyűjteményi stb.) kutatóhelyek vezetői, a tudományterület doktorai és kandidátusai közül; számuk nem haladhatja meg a teljes jogú tagok számának felét.

(2) A tanácskozási jogú tagok választásának módját és részletes szabályait az osztály-ügyrend határozza meg.

(3) A tanácskozási jogú tagokat az osztályülésen szavazati jog nem illeti meg.

A tudományos osztály elnöke és elnökhelyettese

37. §

(1) A tudományos osztály — minden akadémiai ciklus kezdetén — akadémikusainak sorából megválasztja elnökét (osztályelnökét) és ennek helyettesét (osztályelnök-helyettes). Az osztályelnöki vagy osztályelnök-helyettesi tisztt akadémiai ciklus közben történt megüresedése esetén az osztály — mihamarabb — új osztályelnököt, osztályelnök-helyettest választ.

(2) Az osztályelnök kifejezi és képviseli az osztály egységét, szervezi annak tevékenységét és irányítja működését, összehangolja a tudományos bizottságok munkáját. Az osztályelnök beszámol tevékenységéről az osztálynak, amely — indokolt esetben — felmentheti őt (helyettesét) tisztségéből.

(3) Az osztályelnök tiszttét — akadályoztatás vagy felmentés esetén — az osztályelnök-helyettes veszi át.

Ü 34. *Az osztály tudományos titkára*

Az osztály tevékenységének szervezésében, működésének irányításában, a tudományos bizottságok munkájának összehangolásában az osztályelnököt a tudományos titkár segíti, aki ellátja az osztályra háruló kutatásszervező és igazgatási feladatokat is.

Osztályülések

38. §

(1) A tudományos osztály általában havonta, de legalább negyedévenként osztályülést tart (rendes osztályülés).

Ü 35. *Osztályülés kötelező összehívása*

Rendkívüli osztályülést kell összehívni ha azt az osztály akadémikus tagjainak egyharmada indítványozza.

(2) A rendes osztályülésre — az osztály hazai tagjain és tanácskozási jogú tagjain kívül — meg kell hívni az Akadémia hivatali szervezetének illetékes képviselőit. Állandó vagy eseti jelleggel meghívható annak az állami vagy más nem akadémiai szervnek, intézménynek a kijelölt képviselője, akinek részvétele a tudományos osztály tevékenységére tekintettel általában vagy az adott ülésen tárgyalandó kérdés alaposabb megvitatása szempontjából különösen indokolt. A meghívottaknak az ülésen nincs szavazati joguk.

Ü 36. *Az illetékes alelnök meghívása osztályülésre*

Az osztályülésre meg kell hívni az Akadémia tudományterületileg illetékes alelnökét.

(3) Általában rendes osztályülésen kell dönteni minden olyan ügyben, amely kiemelkedően fontos következményekkel jár az osztály által gondozott tudományterület helyzetének megítélése vagy fejlődésének alakítása szempontjából.

(4) Sürgős esetben — a leginkább érintett tagok, illetve tudományos bizottság elnökének meghallgatása után — az osztályelnök belátása szerint dönt. Erről a következő rendes osztályülésen köteles beszámolni.

39. §

(1) A tudományos osztály szükség szerint kibővített ülést tart. Erre — a 38. § (2) bekezdésében foglaltakon kívül — meg kell hívni az osztály minden állandó bizottságának vezetőjét és tagjait, az osztályhoz kapcsolódó tudományos társaságok, egyesületek stb. (61. §) képviselőit, az akadémiai területi bizottságok illetékes szakmai szerveinek vezetőit, és — napirendtől függően — olyan más szervek, intézmények képviselőit, akiknek részvételét az osztály szükségesnek tartja.

(2) A kibővített ülés a tudományos osztály feladatkörével, tevékenységével összefüggő olyan tudományos, tudáspolitikai, kutatásszervezési kérdéseket vitat meg, amelyekben különösen indokolt, hogy széles körben felszínre kerüljön a tudomány művelőinek véleménye, javaslata. A kibővített ülés javaslatáról az osztály köteles — legközelebbi rendes ülésén — határozni.

(3) A kibővített ülésen minden meghívott felszólalhat, javaslatot tehet és szavazhat.

40. §

A rendes és a kibővített ülés napirendjét az osztályelnök állapítja meg. Ő készíti elő és vezeti le az ülést, amelynek határainak úgy kell kitűzni, hogy a meghívottak kellőképpen felkészülhessenek a tárgyalásra.

Ú 37. *Tisztségviselők választására hivatott osztályülés levezetése*

Az osztályelnök vagy elnökhelyettes választására hivatott osztályülést (az osztályülés választással kapcsolatos szakaszát) a tudományterületileg illetékes alelnök vezeti le.

Osztályügyrend

41. §

A tudományos osztály külön szabályzatba (osztályügyrend) foglalja azokat az előírásokat, amelyeknek meghatározására az Alapszabályok felhatalmazzák, illetve kötelezik, továbbá azokat az előírásokat, amelyek saját működésére, valamint bizottságainak létrehozására és működésére vonatkoznak. Az osztályügyrend nem ellenkezik az Alapszabályokkal és a testületi ügyrenddel; azt tájékoztatásul meg kell küldeni az Akadémia elnökének.

IV. fejezet

A tudományos bizottságok

A tudományos bizottságok megalakulása

42. §

(1) A tudományos szakmai követelmények hathatós érvényesítése érdekében a tudományos osztály a hozzá tartozó, rendszertanilag viszonylag egységes és önálló tudományterületek gondozására tudományos bizottságokat létesít. Feladatait a tudományos osztály általában tudományos bizottságai útján, illetve reájuk támaszkodva látja el.

(2) A tudományos bizottságok számát, elnevezését, tudományterületi illetékességét a tudományos osztály határozza meg.

43. §

(1) A tudományos bizottságot az osztály tudományterületileg illetékes akadémikusai alkotják, továbbá a tudomány azon más művelői, akiket a szakterületileg illetékes doktorok és kandidátusok a bizottság tagjaivá megválasztanak.

(2) A választás módjának és a bizottság működésének részletes szabályait az osztályügyrend határozza meg.

A tudományos bizottságok feladatai

44. §

(1) A tudományos bizottságok a gondozásukra bízott tudományterületen részt vesznek az osztály határozatainak előkészítésében, és döntenek az osztályügyrend által rájuk bízott ügyekben.

(2) A tudományos bizottságok

- folyamatosan figyelemmel kísérik az általuk gondozott tudományterület hazai helyzetét, a kutatóhelyek tevékenységét, ennek alapján kezdeményezik az elemzésre érett kérdések vizsgálatát és megvitatását; szükség esetén nyilvánosság elé bocsátják vagy az osztály elé terjesztik állásfoglalásaikat, javaslatukat;

- tudományos előadó- és vitaüléseket szerveznek;

- figyelemmel kísérik a tudomány művelőinek fejlődését, közreműködnek a tudományos minősítésben, gondoskodnak a szakterületükön működő kutatókkal való kapcsolat kiépítéséről és fenntartásáról;

- véleményezik a különböző támogatások elnyerésére irányuló pályázatokat, kinevezésre, díjak odaítélésére vonatkozó javaslatokat;

- gondoskodnak a közgyűlés és az osztály határozatainak végrehajtásáról, irányelveinek érvényesítéséről;

- elvégzik mindazt a feladatot, amellyel az osztály vagy felsőbb testületi szerv megbízza őket.

(3) A tudományos bizottságok – feladataik ellátására – munkabizottságot, szakbizottságot stb. hoznak létre.

Alkalmi, osztályközi és közös bizottságok

45. §

(1) Meghatározott feladat végrehajtására a tudományos osztály alkalmi bizottságot létesíthet.

(2) Ha a feladat végrehajtása több tudományos osztály szoros együttműködését igényli, osztályközi bizottság hozható létre. Ha pedig a feladat végrehajtásában célszerű Akadémián kívüli szervvel, intézménnyel szorosan együttműködni, a feladat ellátására közös bizottság szervezhető.

Ü 38. *Az osztályközi bizottságok és a közös bizottságok működése*

38.1 Az osztályközi bizottságot egy osztályhoz kell telepíteni, de irányítását az érdekeltektől együttesen végzik.

38.2 A közös bizottság feladatát, összetételét és működését a létesítő szervek együttesen határozzák meg.

V. fejezet

A területi bizottságok

46. §

(1) Összefüggő nagyobb földrajzi területekhez kapcsolódó tudományos érdekek megjelenítésére és képviselésére az Akadémia területi bizottságokat létesít. Új területi bizottságot a közgyűlés létesíthet, már meglévőt a közgyűlés szüntethet meg.

Ü 39. *Az Akadémia területi bizottságai*

Az Akadémia területi bizottságai – ez idő szerint –

Debreceni Bizottság
Miskolci Akadémiai Bizottság
Pécsi Akadémiai Bizottság
Szegedi Akadémiai Bizottság
Veszprémi Akadémiai Bizottság

(2) A területi bizottságok figyelemmel kísérik és segítik az adott területen folyó tudományos tevékenységet. Számon tartják a terület tudományos kutatóhelyeit, egyetemi és más tudományos műhelyeit. Támogatják a tudományos kutatókat, a tudományos utánpótlás nevelését, munkakapcsolatokat szerveznek, lehetőséget teremtenek arra, hogy a tudomány művelői véleményt nyilváníthassanak helyi és országos jelentőségű kérdésekben, részt vegyenek az akadémiai döntések kialakításában és azok érvényesítésében. Szakmai bizottságaik révén kapcsolatot építenek ki és tartanak fenn az osztályok tudományos bizottságaival.

(3) A területi bizottság tagjai a bizottság illetékességi területén működő akadémikusok, továbbá a tudomány művelői közül azok, akiket a tudomány doktori és kandidátusai a bizottság tagjaivá megválasztanak. A választásnál törekedni kell arra, hogy a terület kutatóintézményei megfelelő képviselethez jussanak.

Ü 40. *A területi bizottság tagjainak megválasztása*

40.1 A területi bizottság tagjainak megválasztására hivatott gyűlést a területi bizottság (hivatalban lévő) elnöke készíti elő, hívja össze és vezeti le.

40.2 Az új tagok megválasztásával a régi tagsági megbízások megszűnnek.

40.3 A választás eredményéről írásban tájékoztatni kell az Akadémia elnökét.

(4) A területi bizottság elnökét a bizottság akadémikusai közül a bizottság tagjai választják meg.

Ü 41. *A területi bizottság elnökének megválasztása*

41.1 A választás titkos. Megválasztottnak azt az akadémikust kell tekinteni, akire a jelenlévő szavazásra jogosultaknak több mint a fele „igen”-nel szavazott.

41.2 A választás eredményéről írásban tájékoztatni kell az Akadémia elnökét.

(5) A területi bizottságok működését szervezeti szabályzat határozza meg, amelyet az elnökség hagy jóvá.

Ü 42. *A korábbi szervezeti szabályzat hatálya*

A területi bizottságok korábbi szervezeti szabályzatának az Alapszabályokkal és az Ü 39–41. pontjával nem ellentétes rendelkezései mindaddig hatályban maradnak, amíg az elnökség az új szervezeti szabályzatot jóvá nem hagyja.

NEGYEDIK RÉSZ

Az Akadémia köztestületi működése

I. fejezet

Az Akadémia vezető tisztségviselői

Az Akadémia elnöke

47. §

(1) Az Akadémia tudományos testületeinek tevékenységét az elnök irányítja /1979. évi 6. sz. tvr. 7. §-ának (1) bek./.

(2) Az elnök kifejezi és képviseli a testületi önkormányzat egységét, méltóságát, és gyakorolja az Alapszabályok által hatáskörébe utalt jogokat. Feladatkörébe tartozik különösen:

- a közgyűlés rendes, rendkívüli és kibővített üléseinek levezetése, az elnökségi ülések előkészítése, összehívása és levezetése,
- a közgyűlés, az elnökség határozatainak, állásfoglalásainak érvényesítése az Akadémián belül, képvisellete az Akadémián kívül,
- a testületi szervek működésének összehangolása,
- olyan akadémiai és nem akadémiai intézkedések kezdeményezése, amelyek előmozdítják a testületi önkormányzat eredményes működését,
- mindazon feladatok ellátása, amelyekkel a közgyűlés, illetve az elnökség megbízza.

(3) Feladatkörében eljárva az elnök közvetlenül is felkérheti a tudományos osztályt, tudományos bizottságot vagy más testületi bizottságot illetve az Akadémia bármely tagját és intézményét meghatározott feladat elvégzésére.

(4) Az akadémiai évi költségvetésben elkülönített keretösszeget kell az elnök részére biztosítani, amely fölött az elnök szabadon rendelkezik.

(1) Az elnököt az Akadémia tagjai közül, határozott időre a közgyűlés választja /1979. évi 6. sz. tvr. 7. §-ának (1) bekezdése/. Megbízata általában három évre szól. Tisztségében a köztársasági elnök erősíti meg (az 1989. évi XXXI. törvénnyel módosított Alkotmány 30/A §-ának i/ pontja).

(2) Tevékenységéért az elnök a közgyűlésnek és a Minisztertanácsnak felelős /1979. évi 6. sz. tvr. 7. §-ának (1) bekezdése/.

(3) Az elnököt a közgyűlés a megbízatás időtartamán belül visszahívhatja /1979. évi 6. sz. tvr. 7. §-ának (3) bek./. A visszahíváshoz a köztársasági elnök jóváhagyása szükséges.

Az Akadémia alelnökei

49. §

(1) Az Akadémia elnökét munkájában az alelnökök segítik /1979. évi 6. sz. tvr. 7.§-ának (2) bekezdése/. Az elnököt — akadályoztatása esetén — az általa kijelölt alelnök helyettesíti, és gyakorolja az elnök hatáskörét.

(2) Az alelnököket az akadémikusok közül, határozott időre, a közgyűlés választja /1979. évi 6. sz. tvr. 7. §-ának (2) bekezdése/; megbízatásuk általában három évre szól. Tevékenységükért a közgyűlésnek felelősek /1979. évi 6. sz. tvr. 7. §-ának (2) bekezdése/.

(3) Az alelnököt a megbízatás időtartamán belül a közgyűlés visszahívhatja /1979. évi 6. sz. tvr. 7. §-ának (3) bek./.

Ü 43. *Az alelnökök feladatkörének meghatározása*

Az alelnökök feladatkörét az elnökség határozza meg.

Az Akadémia főtitkára

50. §

(1) Az Akadémia főtitkára az 1979. évi 6. sz. tvr.-ben reábízott feladatokat látja el. Ennek során érvényesíti a közgyűlés és az elnökség határozatait, állásfoglalásait, figyelembe veszi a testületi szervek véleményét, ajánlásait.

(2) Az Akadémia főtitkárát — a közgyűlés javaslatára — az Akadémia tagjai közül, határozott időre, a Minisztertanács nevezi ki /1979. évi 6. sz. tvr. 8. §-ának (3) bekezdése/. A főtitkári megbízatás általában három évre szól.

(3) Munkájáról a főtitkár beszámol a közgyűlésnek és az elnökségnek /1979. évi 6. sz. tvr. 8.-ának (3) bekezdése/.

(4) A főtitkár felelős tevékenységéért a Minisztertanácsnak, amely őt — a közgyűlés javaslatára vagy egyetértésével — megbízatásának időtartama alatt is felmentheti /vö. 1979. évi 6. sz. tvr. 8. §-ának (3) és (5) bekezdésével/.

Az Akadémia főtitkárhelyettesei

51. §

(1) A főtitkárt munkájában főtitkárhelyettesek segítik. Őket a közgyűlés javaslatára általában az Akadémia tagjai közül a Minisztertanács nevezi ki határozott időre /1979. évi 6. sz. tvr. 8. §-ának (4) bekezdése/. Megbízatásuk általában három évre szól.

(2) A főtitkárhelyettest — a közgyűlés javaslatára vagy egyetértésével — a Minisztertanács a megbízatás időtartamán belül is felmentheti /1979. évi 6. sz. tvr. 8. §-ának (5) bekezdése/.

A testületi szervek vezetőinek együttműködése

52. §

A testületi szervek vezetői együttműködésre törekszenek egymással. Ennek érdekében kölcsönösen támogatják egymást a másik érdeklődésére is számot tartó kérdések-

ben, és — lehetőség szerint — előzetesen egyeztetik tervbevett döntéseiket; az érintettek bevonásával közös tanácskozásokat tartanak, és támogatják egymást a közösen elfogadott álláspont érvényesítésében.

Ü 44. *Elnöki kollégium*

A testületi döntések előkészítése, valamint a belső tájékoztatás közvetlenségének biztosítása érdekében az Akadémia elnöke — szükség szerint — tanácskozást tart az Akadémia többi vezető tisztségviselőjével. A tanácskozáson az alelnökök, a főtitkár és a főtitkárhelyettes(ek) vesznek részt.

II. fejezet

Határozathozatali eljárás

Határozatképesség

53. §

(1) A közgyűlés rendes és rendkívüli ülése akkor határozatképes, ha az ülés szavazati joggal bíró tagjainak több mint a fele jelen van. Ezt a szabályt kell alkalmazni az elnökségi ülés, a rendes osztályülés és a tudományos bizottsági ülés határozatképességének vizsgálatánál is.

(2) Ha a tudományos osztály, az elnökség, a közgyűlés akadémikus megválasztásáról vagy kizárásáról szóló javaslatról, továbbá, ha közgyűlés az alapszabályok módosításáról vagy új alapszabály elfogadásáról dönt, az ülés csak a szavazásra jogosultak kétharmadának jelenléte esetén határozatképes.

(3) A határozatképesség megállapítása során a betegség vagy más ok miatt tartósan távollévő, illetve akadályozott akadémikusok számát figyelmen kívül kell hagyni.

Ü 45. *A távollévők számának megállapítása*

A határozatképesség megállapításának a jelen nem lévő tagok közül a 70. életévüket betöltött akadémikusok számát nem kell figyelembe venni.

(4) Határozatképtelenség esetén 15 napon belülre újabb ülést kell összehívni, amely a megjelentek számára tekintet nélkül határozatképes.

Határozathozatal

54. §

(1) A testületi szervek általában határozattal döntenek az általuk megtárgyalt kérdésekben, az eléjük terjesztett indítványokról, javaslatokról. Az üggydöntő határozatokat írásba kell foglalni.

(2) A testületi szerv a többségi elv érvényesítésével hozza meg határozatait. Csak az az indítvány, javaslat tekinthető elfogadottnak, amelyet a jelenlévő szavazásra jogosultaknak több mint a fele megszavazott. Az alapszabályok módosításához vagy új alapszabályok elfogadásához a jelenlévő szavazásra jogosultak kétharmadának igenlő szavazata szükséges.

(3) Nem vehet részt a döntés meghozatalában az, akitől — függőségi helyzete, rokoni kapcsolata vagy más ok miatt — az adott ügyben elfogulatlan állásfoglalás nem várható (összeférhetetlenség).

A szavazás alapelvei

55. §

(1) A határozathozatalt szavazás előzi meg, kivéve, ha a jelenlevő szavazásra jogosultak állásfoglalása alakszerű szavazás nélkül is egyértelműen megállapítható.

(2) A szavazás elrendelésére az ülés elnöke jogosult.

(3) A szavazás nyílt vagy titkos.

(4) Általában titkosan kell szavazni személyi ügyben. Ha azonban olyan személyi ügyről van szó, amely csak a döntéselőkészítést szolgáló munkaszervezéssel függ össze (pl. szavazatszámoló bizottság kiküldése), a nyílt szavazásnak nincs akadálya.

(5) A testületi szerv — a (4) bekezdésben foglaltakra tekintet nélkül — bármely kérdésben titkos szavazást rendelhet el.

(6) Személyre vonatkozó szavazásban az érintett személy nem vehet részt. Ha több személyre együttesen történik a szavazás, a szavazatok megszámlálásakor az érintett személy vonatkozásában egy „igen” szavazatot figyelmen kívül kell hagyni.

(7) Érvénytelen az a szavazat, amelyből nem lehet kétséget kizáróan megállapítani a szavazó szándékát. Az ülés elnöke a szavazás elrendelésével egyidejűleg köteles megfelelő tájékoztatást adni a szavazás alkalmazandó módjáról, az eredmény megállapításának az adott szavazásra irányadó rendjéről.

Ü 46. *A szavazatok megszámlálása*

46.1 A szavazatok megszámlálását az ülést vezető elnök végzi el vagy szervezi meg.

46.1.1 A szavazatok megszámlálására számláló bizottságot is ki lehet küldeni; ennek személyi összetételét nyílt szavazással kell megállapítani.

46.2 A számláló bizottság a szavazás befejeztével megállapítja az érvényesen és érvénytelenül leadott, továbbá — az érvényes szavazatok közül — az „igen”, a „nem” (esetleg a „tartózkodom”) szavazatok számát, és erről jelentést tesz a számlálásra megbízást adó testületeknek. E jelentés alapján az ülés elnöke állapítja meg a szavazás eredményét, illetve hirdeti ki a határozatot.

46.3 A titkos szavazáshoz felhasznált szavazólapokat — a szavazás eredményének kihirdetése után — meg kell semmisíteni.

Ü 47. *Szavazás több jelölt esetében*

47.1 Ha egyidejűleg több személy (jelölt) közül lehet választani, közülük azt kell megválasztottnak tekinteni, akire a jelenlevő szavazásra jogosultaknak több mint a fele „igen”-nel szavazott. Ha egyik személy (jelölt) sem nyerte volna el az „igen” szavazatoknak a megválasztáshoz előírt arányát, a szavazást meg kell ismételni.

47.2 A megismételt szavazáson csak azokról a személyekről (jelöltekről) lehet szavazni, akik az első szavazási menetben a legtöbb „igen” szavazatot kapták. A megválasztáshoz a második menetben is szükséges elnyerni olyan arányú „igen” szavazatot, amely meghaladja a jelenlevő szavazásra jogosultak felét.

47.3 Eredménytelenség esetén a szavazást újból meg lehet ismételni; a választó testület azonban el is napolhatja a választást.

47.4 Ha a szavazás lebonyolítását megkönnyíti, a testület döntése alapján a megválasztás az „igen” szavazatok arányát kifejező sorrendiséghez is köthető. Ebben az esetben attól függően, hogy hány személyt kell megválasztani, azok tekinthetők megválasz-

tottnak, akik elnyerték a megválasztáshoz egyébként szükséges szavazatok többségét, és sorrendben a legtöbb „igen” szavazatot kapták. Ha több személy kapott azonos számú „igen” szavazatot, közöttük a sorrendet a „nem” szavazatok csökkenő sorrendje határozza meg.

A választás alapelvei

56. §

(1) Jelölés előzi meg:

- a) az Akadémia elnökének, alelnökeinek, az elnökség választott tagjainak,
- b) a tudományos osztály elnökének és elnökhelyettesének,
- c) a Tudományetikai Bizottság és a Felügyelő Bizottság elnökének és tagjainak a megválasztását.

Ü 48. *Jelölési eljárás*

48.1 A jelölés az e célra kiküldött jelölőbizottság feladata. A jelölőbizottságot a választásra jogosult testületi szerv (közgyűlés, tudományos osztály) küldi ki.

48.2 A közgyűlés által kiküldendő jelölőbizottság elnökből és tíz tagból áll. A bizottságban képviseletet kell adni minden tudományos osztály egy – egy tagjának.

48.2.1 A jelölőbizottság a tisztújító (választó) közgyűlés előtt egy hónappal körlevélben közli javaslatát az akadémikusokkal.

48.2.2 A jelölőbizottság javaslatát – a tagok indítványára szótöbbséggel hozott határozattal – a választó közgyűlési ülés módosíthatja, illetve kiegészítheti.

48.3 A tudományos osztály által kiküldendő jelölőbizottság összetételét és eljárását kiküldő határozatában az osztály állapítja meg.

(2) Az (1) bekezdésben megjelölt tisztségviselők megszakítás nélkül legfeljebb kétszer választhatók meg egy – egy akadémiai ciklusra.

(3) Az (1) bekezdésben említett tisztségek betöltésére többes jelölést lehet alkalmazni.

(4) A főtitkár és a főtitkárhelyettesek kinevezésére vonatkozó javaslatot is jelölés előzi meg, amelynél figyelembe kell venni a (2) és a (3) bekezdésben foglalt szabályokat.

Ü 49. *A korábbi megbízás időtartamának számítása*

Ha az Asz. 56. §-ának (1) bekezdésében megjelölt tisztségek valamelyikére történt korábbi megbízatás időtartama nem merítette ki a hároméves akadémiai ciklus egészét, azt az újráválaszthatóság szempontjából figyelmen kívül kell hagyni.

III. fejezet

Hivatali szervezet

57. §

(1) A hivatali szervezetet az Akadémia főtitkára irányítja /1979. évi 6. sz. tvr. 8. §-ának (2) bekezdése/. Szervezeti rendjét és működését a főtitkár, az Alapszabályok figyelembevételével, szervezeti szabályzatban határozza meg.

Ü 50. *A tudományos osztályok (bizottságok) kapcsolata az akadémiai kutatóhelyekkel*

A szervezeti és működési rendet úgy kell kialakítani, hogy — elsősorban a tudományos tevékenység figyelemmel kísérésével és értékelésével összefüggő feladatok ellátása érdekében — lehetővé tegye közvetlen (munka-) kapcsolatok létesítését és ápolását is, egyfelől a tudományos osztályok és a tudományos bizottságok, másfelől az akadémiai kutatóhelyek között.

(2) A hivatali szervezet (Hivatal)

— gondoskodik a testületi szervek és akadémiai intézmények működési feltételeinek biztosításáról;

— előkészíti és végrehajtja a testületi döntéseket;

— elősegíti az akadémiai intézmények működését;

— végzi az akadémiai vagyon kezelésével és az Akadémia gazdálkodásával összefüggő operatív munkát;

— intézkedik azokban az ügyekben, amelyeknek intézését az illetékes testületi szervre ruházza.

(3) A testületi szervezet közvetlenül érintő hivatali személyi kérdésekben a döntést megelőzően kérni kell az érdekelt testületi szerv vezetőjének a tervezett döntéshez való hozzájárulását.

ÖTÖDIK RÉSZ

Az Akadémia intézményei – tudományos egyesületek

58. §

Az Akadémia elsősorban az alapkutatások magas szintű művelésére kutatóintézeteket és a kutatóhálózat működési feltételeinek biztosítása érdekében egyéb intézményeket (könyvtár, kiadó, nyomda) létesít, illetve tart fenn, továbbá korszerű tájékoztatási rendszert és kutatási infrastruktúrát működtet.

Akadémiai kutatóintézetek

59. §

(1) Az akadémiai kutatóintézet (kutatóközpont, kutatólaboratórium, kutatócsoport stb., együtt: kutatóintézet) feladatait és szervezetét az alapító okirat, illetve az intézet szervezeti szabályzata határozza meg. A szervezeti szabályzatra az intézet vezetője a kutatóközösség véleménye alapján tesz javaslatot, azt — az illetékes tudományos osztály meghallgatása után — az Akadémia főtitkára hagyja jóvá.

(2) A kutatóintézet a jogszabályok és az alapító okirat keretei között önállóan működik, az akadémiai vagyon rábízott részével önállóan gazdálkodik. A kutatóintézet határozza meg

— kutatási feladatait,

— intézeti belső munkarendjét,

— külső kapcsolatait.

(3) A kutatóintézet az alapító okiratban előírtakon túl más kiegészítő tevékenységgel is foglalkozhat. Erre felhasználhatja a jogszabályok által elismert társulási formákat.

(4) A kutatóintézet igazgatóját (főigazgatóját), a főhivatású intézeti kutatók titkos szavazással kifejezett véleményére figyelemmel, az illetékes tudományos osztály javaslatára, az Akadémia főtákará nevezi ki. Az igazgatói, illetve főigazgatói kinevezéseket pályázat előzi meg. A pályázat kiírását — újraválasztás esetén — mellőzni kell. Az igazgatói (főigazgatói) megbízatás meghatározott időre, de legfeljebb öt évre szól.

Ü 51. *Az igazgatói (főigazgatói) megbízatás meghosszabítása*

Az igazgatói (főigazgatói) megbízatás — a lejártá után — határozott időre megújítható.

(5) Az akadémiai kutatóintézet működését az igazgató (főigazgató) tudományos tanács vagy más intézeti testületi szerv közreműködésével irányítja. E testületek összetételéről és működéséről a szervezeti szabályzat rendelkezik.

(6) A szervezeti szabályzat az intézetek sajátosságaitól függően rendelkezik ezek egyes részlegeinek (kutatóműhelyeinek) a helyzetéről, önálló felelősségéről, jogairól és kötelességeiről.

(7) Az akadémiai kutatóintézetek tanácskozó és érdekképviselői testülete az Akadémiai Kutatóintézetek Tanácsa. A Tanács a kutatóintézeti igazgatókból (főigazgatókból) és a kutatóintézetek munkatársainak választott képviselőiből áll.

Támogatott kutatóhelyek

60. §

Az Akadémia az egyetemeken, közgyűjteményi és más intézményekben támogatott kutatóhelyeket tart fenn, illetve elsősorban egyetemeknek és szervezeti egységeinek támogatást nyújt meghatározott tudományterületek művelése vagy meghatározott kutatási feladatok végzése céljából. A támogatást a támogatott kutatóhely mellett működő szervezeti egység (egyesített kutatási szervezet, tanszéki kutatócsoport) létrehozásával vagy munkavállalók kirendelésével és működési költségek juttatásával történik. A támogatás rendjét az arra illetékes vezetővel egyetértésben kell kialakítani.

Tudományos társaságok, egyesületek

61. §

(1) Az Akadémia együttműködik a tudományos társaságokkal, egyesületekkel, szövetségekkel, továbbá a nemzetközi tudományos társaságok hazai csoportjaival, szekcióival; kikéri és figyelembe veszi véleményüket, javaslataikat a közös érdeklődésre számot tartó tevékenységi területeken; választott vezetőiket bevonja a tudományos osztályok, bizottságok munkájába. Kérésükre figyelemmel kíséri tevékenységüket, értékeli tudományos eredményeiket, szakmai támogatást nyújt részükre, segíti folyóiratkiadási munkájukat, esetenként anyagi támogatásban is részesítheti őket.

Ü 52. *Megállapodás a társaságokkal*

Az együttműködés formáját és tartalmát az illetékes tudományos osztály — az egyesületi önállóságot tiszteletben tartva — a társaságokkal (egyesületekkel) közös megállapodásba foglalja.

(2) A tudományos osztály feljogosíthatja a tudományos társaságot, egyesületet arra, hogy nevében is utaljon az Akadémiára.

(3) Az Akadémia maga is kezdeményezheti tudományos társaság, egyesület megalakulását, ha valamely tudományszak fejlődése, eredményeinek megismertetése és fel-

használása érdekében a tudomány szak művelői az egyesületi (társasági) formában való működést igénylik.

Egyéb akadémiai intézmények

62. §

(1) A tudományos kutatásokat segítő akadémiai intézmények vezetőit a főtitkár nevezi ki; az intézményi szervezeti szabályokat — a (3) bekezdésben foglalt kivétellel — a főtitkár hagyja jóvá.

(2) A főtitkár felügyeli az Akadémiai Kiadót és ellenőrzi tevékenységét.

(3) A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának szervezeti szabályzatát az elnökség hagyja jóvá.

HATODIK RÉSZ

Záró rendelkezések

65. §

Az Akadémia hivatalos lapja az Akadémiai Értesítő, tudományos szakfolyóirata a Magyar Tudomány.

64. §

Az Alapszabályok módosításának napirendre tűzését legalább tíz akadémikus, továbbá az elnök vagy a főtitkár kezdeményezheti.

(A Magyar Tudományos Akadémia Alapszabályai és ideiglenes Testületi Ügyrendje. Bp. 1990. MTA. 3—59. p.)

UTÓSZÓ

Az MTA Könyvtára kiadásában megjelent munka kivételes alkalomból készült.

A Magyar Tudományos Akadémia „alaprajzairól” szóló kötet előmunkálatai a születendő akadémiai törvényről szóló első híradásokkal egyidejűleg kezdődtek meg. Mivel a Könyvtár kiadványsorozataiban négy évtizede folyamatosan számos akadémia-történeti, könyvtártörténeti kötet jelent meg, természetes volt, hogy a készülő, illetve a megszületett törvényhez történeti háttéranyagként közreadjuk a témában egy, az ezt megelőző, több mint másfél évszázadon átívelő, legfontosabb jogi és igazgatási paragrafusokat összefoglaló munkát.

A kötetünket — amely sorozataink kereteiben mind terjedelmében, mind tudománytörténeti jelentőségében egyike a legfontosabbaknak — ez alkalomból a legszélesebb körben kívánjuk eljuttatni az új összetételű akadémiai közgyűlés tagjai, az MTA testületei, valamint az ország különböző tudományos és kulturális fórumai számára.

Ez a kibővített „hivatali” elosztása a kötetnek (szakszargonban hivatalos „mailing list”) kifejezi az Akadémia törvénybe iktatott egyetemességét a magyar tudományos életben, ami kodifikációs betetőzése a korábban már kialakult gyakorlatnak, de nem jogi szabályozásnak. Az Akadémia Könyvtára a szakirodalmi információellátásban követi az anyaintézet egyetemességét.

Amikor tisztelettel átnyújtjuk a Magyar Tudós Társaság — a Magyar Tudományos Akadémia „alaprajzainak” — alapszabályainak történetét és elemzését tartalmazó kötetet, úgy véljük, az Akadémia Könyvtárának legjobb hagyományait követjük.

Dr. Rózsa György

c. egyetemi tanár

főigazgató

Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára
Felelős kiadó: az MTA Könyvtárának főigazgatója
Alak: B/5 — Terjedelem: 46,11 A/5 fv
Megjelenés: 1994 — Példányszám: 1000
Nyomta az Argumentum Kiadó Nyomdaüzeme
Felelős vezető: Marinescu Miklós

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Közleményei
(Publicationes Bibliothecae Academiae Scientiarum Hungaricae)

Új sorozat

- 1(76). A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára munkatársainak szakirodalmi munkássága 1950–1975. Bibliográfia. Összeáll. *Fekete Gézáné*. Bp. 1976. 80 p.
- 2(77). Fejezetek a 150 éves Akadémiai Könyvtár történetéből. [Cikkgyűjtemény.] Bp. 1976. 62 p.
- 3(78). *Bükyné Horváth Mária*: Az Akadémiai Könyvtár kurrens külföldi periodikum állománya az 1970-es években. Bp. 1977. 78 p.
- 4(79). *Vitályos László*: Ady-Léda-Csinszka. Visszaemlékezések és levelek a költő életrajzához. Bp. 1977. 164 p.
- 5(80). Scientia et virtus. Un commentaire anonyme de la Consolation de Boece. Introduit et publié par Sándor Durzsa. Bp. 1978. 87 p.
- 6(81). *Rozsondai Marianne*: Anton Koberger működése és a Koberger-kötések. Bp. 1978. 148 p. 75 t.
- 7(83). *Bibó István*: A rákoskeresztúri egykori Podmaniczky – Vigyázó kastély története. Bp. 1979. 84 p.
- 9(84). *Vitályos László – Orosz László*: Ady-bibliográfia 1896–1977. 2. bőv. kiad. Bp. 1980. 408 p.
- 10(85). *Rolla Margit*: A fiatal Kaffka Margit. Bp. 1980. 178 p.
- 11(86). *Szántó György Tibor*: Az akadémiai könyv és folyóiratkiadás története. Bp. 1983. 126 p.
- 12(87). *Rolla Margit*: Kaffka Margit. 2. Út a révig. . . Bp. 1983. 226 p.
- 13(88). *Bükyné Horváth Mária*: A periodikumok használatának átalakulása az Akadémiai Könyvtárban (1966, 1973, 1980). Bp. 1983. 244 p.
- 14(89). *Náday Károly – Sáfrán Györgyi*: Történeti kutatások Kufsteinban. Czuczor Gergely rabsága. Bp. 1984. 213 p.
- 15(90). *Csapodi Csaba*: A budai királyi palotában 1686-ban talált kódexek és nyomtatott könyvek. Bp. 1984. 112 p.
- 16(91). *Rózsa György*: „Tudományok és művészségek szeretete. . .” Írások az MTA Könyvtáráról. Bp. 1986. 168 p.

- 17(92). Taxner-Tóth Ernő: A fiatal Vörösmarty barátainak levelezéséből. Bp. 1987. 194 p.
- 18(93). Fráter Jánosné: A Magyar Tudományos Akadémia könyvtárosai. Bp. 1987. 158 p.
- 19(94). F. Csanak Dóra: Egy debreceni kereskedő Nyugat-Európában. Csanak József úti levelei 1862-ből. Bp. 1987. 78 p.
- 20(95). Fráter Jánosné: Az MTA könyvtári bizottságának iratai 1866–1949. Bp. 1988. 148 p.
- 21(96). Fekete Gézáné: Az Akadémia 1831–1858 között alapított jutalomtételei és előzményei. Bp. 1988. 230 p.
- 22(97). M. Kondor Viktória: A Hornyánszky-nyomda és az Akadémia könyvkiadása. Bp. 1989. 214 p.
- 23(98). Csapodi Csaba – Csapodiné Gárdonyi Klára: Bibliotheca Hungarica. Kódexek és nyomtatott könyvek Magyarországon 1526 előtt. I. Fönnmaradt kötetek: 1. A–J. Bp. 1988. 477 p.
- 24(99). Telekies alapítványa. Az Akadémiai Könyvtár az alapítástól az önálló könyvtáráépületig 1826–1988. Összeállította: Fekete Gézáné. Bp. 1989. 200 p.
- 25(100). May István: Die Briefe von Antal Reguly an A.A.Kunik 1845–1855. Bp. 1990. 138 p.
- 26(101). Kabdebó Tamás: Blackwell küldetése. Bp. 1990. 308 p.
- 27(102). Gyárfás Ágnes: Az első magyar bölcséleti mű és története. Bárány Péter: Jelenséges lélek = mény. Bp. 1990. 375 p.
- 28(103). Vitézy László: Ady-bibliográfia 1896–1987. Kiegészítő kötet. Bp. 1990. 425 p.
- 29(104). Rejtő István: Mikszáthiáda. Cikkek, tanulmányok. Bp. 1992. 348 p.
- 30(105). „Gondolatok a könyvtárban” – „Thoughts in the library.” „Szerk. Domsa Károlyné, Fekete Gézáné, Kovács Mária. Bp. 1992. 195 p.
- 31(106). Csapodi Csaba – Csapodiné Gárdonyi Klára: Bibliotheca Hungarica. Kódexek és nyomtatott könyvek Magyarországon 1526 előtt. II. Fönnmaradt kötetek: 2. K–Z. Bp. 1993. 448 p.

**Az 1994. évi XL.
törvény**

a Magyar Tudományos Akadémiáról

Az MTA Könyvtárának újabb kiadványaiból:

A Scheiber-könyvtár katalógusa — Catalogue of the Scheiber Library.
Összeáll. Kárteszi Á., Kordován V., Ormos I. Szerk. Apor Éva.

Bp. 1992. MTAK. 450 p.

/Keleti Tanulmányok - Oriental Studies 9./

Ára: 500,- Ft

Rejtő István: Mikszáthiáda. Cikkék, tanulmányok.

Bp. 1992. MTAK. 384 p.

/MTA Könyvtárának Közleményei. 29(104)./

Ára: 350,- Ft

„Gondolatok a könyvtárban” — „Thoughts in the library.”

Szerk. Domsa Károlyné, Fekete Gézné, Kovács Mária.

Bp. 1992. MTAK. 195 p.

/MTA Könyvtárának Közleményei. 30(105)./

Ára: 200,- Ft

Csapodi Csaba — Csapodiné Gárdonyi Klára: Bibliotheca hungarica.

Kódexek és nyomtatott könyvek Magyarországon 1526 előtt. II.

Fennmaradt kötetek: 2. K–Z.

Bp. 1993. MTAK. 448 p.

/MTA Könyvtárának Közleményei. 31(106)./

Ára: 500,- Ft

Gergye László: Kazinczy Ferenc kéziratok hagyatéka.

Bp. 1993. MTAK. 159 p.

/MTA Könyvtára Kézirattárának Katalógusai. 21./

Ára: 200,- Ft

Fekete Lajos: A hódoltság török levéltári forrásai nyomában.

Bp. 1993. MTAK. 487 p.

/Budapest Oriental Reprints. Ser.A.6./

Ára: 500,- Ft

Szakértői bírálat /peer review/ a tudományos kutatásban. Válogatott tanulmányok
a téma szakirodalmából. Szerk. Braun Tibor és Schubert András.

Bp. 1993. MTAK. 200 p.

/Informatika és Tudományelemzés. 7./

Ára: 900,- Ft

A kiadványok kaphatók:

MAGISZTER AKADÉMIAI KÖNYVESBOLT

Bp. V. Városház u. 1.

STUDIUM AKADÉMIAI KÖNYVESBOLT

Bp. V. Váci u. 22.

6. § Az Akadémia a központi költségvetésben önálló fejezet, melyen belül az akadémiai kutatóintézetek költségvetése a 21. §(1) bekezdésben meghatározott tudományterületenként önálló címet alkot.

Ezek előirányzatai az Országgyűlés jóváhagyása nélkül év közben nem csoportosíthatók át.

7. § Az Akadémia vagyonának egyéb forrásai:

(1) Az Akadémia működéséről, valamint vagyonának hasznosításából eredő jövedelem.

(2) Az Akadémia működésének és fejlesztésének elősegítésére tett alapítványok, adományok, támogatások.

8. § (1) Az Akadémia, feladatainak ellátása érdekében — az 5. § előírásait figyelembe véve — vagyonával önállóan gazdálkodik. A 6. és 7. §-ban megjelölt források keretei között költségvetését maga határozza meg.

(2) Az Akadémia feladataihoz igazodóan — a hatályos jogszabályok keretei között — saját hatáskörében állapítja meg egyes szervezeteinek gazdálkodási formáit, választja meg a kutatástámogatás módjait. A nem gazdasági társaságként működő szervezetekre a központi költségvetési szervekre vonatkozó jogszabályokat kell alkalmazni.

(3) Az Akadémia, kapcsolódva az államháztartás rendjéhez, biztosítja a központi költségvetés tervezéséhez és az annak végrehajtásáról szóló beszámolóhoz szükséges információkat.

(4) Az Akadémia gazdálkodását az Állami Számvevőszék ellenőrzi.

Az akadémikusok

9. § (1) Az akadémikusok körét rendes és levelező, valamint külső, illetőleg tiszteleti tagok alkotják.

(2) Az akadémikusokat a hazai rendes, illetőleg levelező tagok választják soraik közé.

(3) A 70 évesnél fiatalabb hazai akadémikusok száma a 200 főt nem haladhatja meg.

A közgyűlés

10. § (1) Az Akadémia a tudományos közéletet, valamint saját belső szervezetét és működését érintő legfontosabb kérdések megtárgyalására évente legalább egyszer közgyűlést tart.

(2) A közgyűlést a hazai akadémikusok, valamint a tudomány más — tudományos fokozattal rendelkező — képviselői alkotják. Utóbbiak az Alapszabályban meghatározott módon közvetlen és titkos választással nyerik el tagságukat, számuk 200 fő.

(3) A közgyűlés valamennyi tagját a közgyűlés munkájában azonos jogok illetik meg.

11. § (1) A közgyűlést, a napirend megjelölésével az Akadémia elnöke hívja össze.

(2) Közgyűlést kell tartani akkor is, ha ezt — a napirend megjelölésével — a közgyűlésen szavazásra jogosultak egyötöde írásban kéri.

12. § A közgyűlés akkor határozatképes, ha azon a szavazásra jogosultaknak több mint fele jelen van.

13. § (1) A közgyűlés a határozatait a jelenlevő szavazásra jogosultak több mint felének a szavazatával hozza.

(2) Az Akadémia Alapszabályának elfogadásához és módosításához a közgyűlésen szavazásra jogosultak kétharmadának szavazata szükséges.

14. § (1) Az Akadémia közgyűlése

a) véleményt nyilvánít a hazai tudomány és a társadalmi élet alapvető fontosságú kérdéseiben;

b) megvitatja és elfogadja az Országgyűlés számára készülő beszámolót, illetőleg a Kormány számára az éves jelentést;

c) meghatározza az Akadémia egész működését érintő tudománypolitikai elveket és programokat;

d) az Akadémia szervezetéről és működéséről szabályzatot (a továbbiakban: Alapszabály) alkot;

e) megválasztja az elnököt, a főtitkárt, valamint az Alapszabályban meghatározott más tisztségviselőket, az Akadémia Doktori Tanácsának tagjait, továbbá képviselőit az AKT-ba;

f) az államháztartási törvény és az éves költségvetési törvény keretei között elfogadja az Akadémia költségvetését, valamint a Felügyelő Bizottság [14.§(1) bek. h) pont] jelentése alapján jóváhagyja az éves költségvetési beszámolót;

g) az államháztartási törvény és az éves költségvetési törvény keretei között az AKT javaslata alapján határoz akadémiai kutatóintézet (kutatóhely) alapításáról, átszervezéséről, megszüntetéséről; ezzel összefüggésben az Akadémia elnökének ellenjegyzésével jóváhagyja annak alapító okiratát;

h) Vagyonkezelő Kuratóriumot, valamint más bizottságokat hoz létre, ezek között Tudományetikai Bizottságot, továbbá az akadémiai vagyonkezelés és gazdálkodás ellenőrzésére Felügyelő Bizottságot.

(2) Az Akadémia tulajdonában lévő, illetőleg az Akadémiára bízott ingatlanok elidegenítéséről, megterheléséről, alapítványba, illetőleg gazdasági társaságba nem pénzbeli hozzájárulásként való bevitelének használatba adásának elveiről — e törvény 5. §-ában és az Alapszabályban foglaltak figyelembevételével — a közgyűlés határoz.

(3) Az (1)–(2) bekezdésben meghatározott hatásköröket — az (1) bekezdés a) pontja kivételével — a közgyűlés az Akadémia más szervére és tisztségviselőjére nem ruházhatja át.

Az Akadémia elnökéről és főtitkáráról

15. § (1) Az Akadémia elnökét a hazai akadémikusok közül — a hazai akadémikusok javaslata alapján — legfeljebb öt évre a közgyűlés választja; tisztségében a köztársaság elnöke megerősíti.

(2) Az elnök a tevékenységéért a közgyűlésnek felel.

(3) Az elnököt a miniszteri illetménnyel azonos mértékű illetmény, valamint évente 25 munkanap alapszabadság és 15 munkanap pótszabadság illeti meg.

(4) Az elnök jogállására az e törvényben nem szabályozott kérdésekben — az 1–4. §, a 8. §, a 23–36. §, az 50–56. §, valamint a VII. és VIII. fejezetben foglaltak kivételével — a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény (a továbbiakban Ktv.) rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.

16. § Az Akadémia tevékenységét a közgyűlés határozatainak és iránymutatásainak megfelelően az elnök irányítja. Az elnök képviseli az Akadémiát, és gyakorolja az Alapszabály által hatáskörébe utalt jogokat.

17. § (1) Az elnök tanácsadó testülete az Alapszabályban meghatározott módon választott és működő elnökség.

(2) Az elnökség ellátja azokat a feladatokat is, amelyekkel a közgyűlés megbízza.

18. § (1) A főtitkárt a hazai akadémikusok köréből — legfeljebb 5 évre —

a közgyűlés választja. Nem választható főtitkárrá olyan személy, akivel szemben az AKT kifogást emel.

(2) A főtitkár a tevékenységéért a közgyűlésnek felel.

(3) A főtitkárt a közgazgatási államtitkárral, a főtitkárhelyettest pedig a helyettes államtitkárral azonos mértékű illetmény és fizetett szabadság illeti meg.

(4) A főtitkárra és a főtitkárhelyettesre az e törvényben nem szabályozott kérdésekben — az 1–4. §, a 8. §, a 23–36. §, az 58. §, valamint a VII. és VIII. fejezetben foglaltak kivételével — a Ktv. rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.

19. § (1) A főtitkár a törzsvagyon tekintetében a közgyűlés, a rábízott vagyon tekintetében a Vagyongkezelő Kuratórium egyetértésében — illetőleg a 14. §(2) bekezdésében foglalt megszorítással — gyakorolja az Akadémiát megillető tulajdonosi jogokat. E körben képviseli az Akadémiát és gondoskodik a közgyűlés döntéseinek végrehajtásáról.

(2) A főtitkár — a közgyűlés határozatainak és az elnök iránymutatásainak keretei között — az Alapszabályban meghatározott módon működteti az Akadémia köztestületi szerveit segítő és az AKT-t kiszolgáló titkársági szervezetet. Vezetője a titkársági szervezetnek és gyakorolja az e szervezettel közszolgálati jogviszonyban állók tekintetében a munkáltatói jogokat.

(3) A főtitkár látja el az Akadémia költségvetési fejezete felügyeletét ellátó szerv vezetőjének feladatait.

Az akadémiai kutatóintézetekről

20. § (1) Az Akadémia Kutatóhelyek Tanácsa (AKT) az akadémiai kutatóhelyek működését irányító testület.

(2) Az AKT legfeljebb 30 tagból áll. A tagokat fele-fele arányban a közgyűlés, illetve az akadémiai kutatóintézetek, kutatóhelyek delegálják. A küldöttek megválasztásának módját, az AKT működését és eljárási rendjét az Alapszabály határozza meg. Az AKT összetételében biztosítani kell a tudományterületek arányos képviseletét.

(3) Az AKT elnöki teendőit az Akadémia főtitkára látja el, ennek keretében gondoskodik az AKT határozatainak végrehajtásáról.

(4) Az AKT egyéb feladatai mellett

a) a kuratóriumok kezdeményezése alapján javaslatot tesz akadémiai kutatóintézet létrehozására, átszervezésére, megszüntetésére,

b) a kuratóriumoknak az egyes kutatóintézetekre, kutatóhelyekre bontott támogatási javaslata alapján előterjeszti a kutatóintézetek, kutatóhelyek támogatásának tudományterületek szerinti éves költségvetési és beruházási kereteit,

c) megvitatja a közgyűlés számára készülő beszámolót a kutatóhelyek tevékenységéről.

21. § (1) Az AKT három — a tudományterületeknek megfelelő (matematikai és természettudományi, élettudományi, társadalomtudományi) — kuratóriumot működtet.

(2) A kuratóriumok tagjait az AKT kéri fel. Az AKT alapszabálya a tagságra vonatkozó összeférhetetlenségi szabályokat állapít meg.

(3) A kuratóriumok tagjainak megbízatása legfeljebb négy évre szól. A megbízatás egy ízben megismételhető. A megismétlés feltételeit az AKT alapszabálya állapítja meg.

(4) A kuratóriumok állapítják meg a tudományterületükhöz tartozó egyes kutatóintézetek, kutatóhelyek költségvetési támogatásának és beruházásának kereteit.

(5) A kuratóriumok értékelik az egyes kutatóhelyek tevékenységét, és az értékelés eredményéről tájékoztatják az AKT-t.

22. § Az akadémiai kutatóintézet önálló jogi személy. A kutatóintézet kutatási és – e törvényben meghatározott keretek között – gazdasági önállósággal rendelkezik. A kutatóintézetek által beterjesztett szervezeti és működési szabályzatot az AKT hagyja jóvá.

23. § (1) A kutatóintézet tevékenységét a tudományos tanács, vagy más intézeti testületi szerv közreműködésével az igazgató irányítja.

(2) Az igazgatót pályázati eljárás alapján az AKT javaslatára, legfeljebb öt évre az Akadémia elnöke bízza meg.

(3) Az igazgató megbízásából, az intézet kutatói közösségének véleményét – az intézményi szervezeti és működési szabályzatban meghatározott módon – titkos szavazás útján ki kell kérni.

24. § Az akadémiai kutatóintézetek fenntartásának, működtetésének és fejlesztésének forrásai:

a) a központi költségvetésben az Akadémia fejezetben a kutatóintézetek számára elkülönített költségvetési keret;

b) az Akadémia egyéb forrásaiból az AKT által az intézetek rendelkezésére bocsátott összeg;

c) különböző forrásokból elnyert, illetve szerződésekhez kapcsolódó bevételek.

25. § (1) A kutatóintézet vállalkozási tevékenységet csak az alapító okiratban előírt alaptevékenységének veszélyeztetése nélkül és a szervezeti és működési szabályzata keretei között végezhet. E tevékenységet a költségvetésből finanszírozott tudományos kutatásoktól pénzügyileg elkülönítetten kell kezelni.

(2) Az akadémiai kutatóintézetek egymással, valamint felsőoktatási intézményekkel kutatási, oktatási feladatok ellátására, erőforrásaik célszerűbb felhasználására – 14. §(1) bekezdés g) pontjának figyelembevételével – egyesülhetnek, továbbá egyetemekkel, egyetemi központokkal – önállóságuk megtartásával – társult viszonyt létesíthetnek.

(3) Kutatási, oktatási feladatok egyesült vagy társult formában történő ellátását kutatóhelyek is kezdeményezhetik.

26. § (1) Az Akadémia kutatóintézeteiben, kutatóhelyein és intézményeiben dolgozókra – a gazdasági társaságok munkavállalói kivételével – a közalkalmazottakról szóló 1992. évi XXXIII. törvény rendelkezéseit kell alkalmazni.

(2) Az akadémiai kutatóintézetekben dolgozó kutatók munkájukat tudományos meggyőződésüknek megfelelően végzik. Ezzel ellentétes tevékenységre nem kényszeríthetők, mások törvényes jogainak sérelme nélkül szabadon tehetik közzé tudományos eredményeiket.

Átmeneti, vegyes és záró rendelkezések

27. § (1) Az Akadémia Doktori Tanácsa a „Magyar Tudományos Akadémia Doktora” (a továbbiakban: MTA Doktora) címet annak a kiemelkedő tudományos teljesítményt elért személynek ítélheti oda, aki tudományos fokozattal rendelkezik, és a cím megszerzésének feltételeit teljesíti.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott cím kérelem alapján indult doktori eljárás keretében ítélhető oda. Az eljárás megindítására és a cím odaítélésére az Akadémia Doktori Tanácsa jogosult.

(3) Az MTA Doktora cím megszerzésének feltételeit, valamint a doktori eljárás részletes szabályait az Akadémia szabályzatban állapítja meg.

(4) Az MTA Doktora címmel rendelkező személynek tiszteletdíj adható. Ennek

(2) Az Akadémia

a) a tudományok művelésére kutatóintézeteket, valamint feladatainak ellátására egyéb intézményeket (könyvtár, levéltár, informatikai rendszer stb.) létesít és tart fenn, e tevékenysége keretében más szervezeteket is támogat, tudományos programokat szervez;

b) a tudományos szakmai követelmények hatékonyabb érvényesítése érdekében az Alapszabályban meghatározott módon tudományos osztályokat, illetve tudományos bizottságokat szervez;

c) kapcsolatot tart tudományos társaságokkal; tudományos kongresszusokat, üléseket szervez;

d) a tudományterületek fejlesztése érdekében pályázatokat ír ki; pályadíjakat ítél oda;

e) más államok tudományos intézményeivel, tudományos szervezeteivel kapcsolatokat tart fenn, megállapodásokat köt;

f) „Magyar Tudományos Akadémia Doktora” tudományos címet adományozhat; e tudományos cím adományozásának feltételeit az Akadémia szabályzatban állapítja meg;

g) a felsőoktatási intézményekkel kötött megállapodás alapján közreműködhet az oktatásban és a doktori (PhD) képzésben;

(3) Az Akadémia elnöke kétévenként beszámol az Országgyűlésnek az Akadémia munkájáról, valamint a magyar tudomány általános helyzetéről.

(4) Az Akadémia elnöke évente tájékoztatja a Kormányt az Akadémia munkájáról.

4. §(1) Az Akadémia – feladatai ellátása során – együttműködik a felsőoktatás és a tudományos kutatás más intézményeivel, a minisztériumokkal és országos hatáskörű szervekkel. Képviselteti magát a Felsőoktatási és Tudományos Tanácsban.

(2) Az Akadémia törvényben rögzített feladatai ellátásához szükséges adatokat önkéntes adatszolgáltatáson alapuló saját adatgyűjtés és más szervektől való adatátvétel útján szerzi be. Személyes adat átvételére csak az érintett személy előzetes hozzájárulásával kerülhet sor.

Az Akadémia vagyonáról és gazdálkodásáról

5. § (1) E törvény mellékletében szereplő, állami tulajdonban lévő ingatlanok, az azokban elhelyezett intézmények működéséhez szükséges tárgyi eszközök és egyéb vagyontárgyak tulajdonjogát az Akadémia e törvény hatálybalépésével egyidejűleg megszerzi (törzsvagyon), kivéve a MTA Központi Ellátási Szolgálat (melléklet 11. számú tétel) épületében elhelyezett kutatóintézetek működéséhez szükséges tárgyi eszközöket és vagyontárgyakat.

(2) Az Akadémiára bízott állami tulajdonban lévő ingatlanok, tárgyi eszközök és egyéb vagyontárgyak tekintetében a Ptk. 175. §-ában foglaltakat kell alkalmazni. Ezen ingatlanok körét a Kormány rendeletben határozza meg.

(3) A (2) bekezdés szerint az Akadémiára bízott ingatlanokat, tárgyi eszközöket és egyéb vagyontárgyakat elidegeníteni, megterhelni, alapítványba vagy gazdasági társaságba nem pénzbeli hozzájárulásként bevinni, másnak használatba adni csak a kincstári vagyonra vonatkozó szabályok szerint lehet.

(4) A (3) bekezdésben foglalt döntésekhez szükséges az Akadémiai Kutatóhelyek Tanácsa (a továbbiakban: AKT)

a) hozzájárulása az ingatlanok,

b) elvi állásfoglalásának figyelembevétele a tárgyi eszközök és egyéb vagyontárgyak tekintetében.

Az 1994. évi XL. törvény

a Magyar Tudományos Akadémiáról*

A Magyar Tudományos Akadémiát a nemzet a magyar nyelv ápolására, a tudomány szolgálatára hozta létre.

Jogos társadalmi igény, hogy a magyar tudományosság nagy múltú nemzeti intézményének működési és tevékenységi szabadsága — a tudományt művelő és képviselő más intézmények autonómiáját nem csorbítva — önkormányzati jogainak törvényi megerősítésével kiszélesedjék, belső életének demokratizmusa erősödjék.

Ennek érdekében az Országgyűlés a következő törvényt alkotja:

A Magyar Tudományos Akadémia jogállásáról

1. §(1) A Magyar Tudományos Akadémia (a továbbiakban: Akadémia) önkormányzati elven alapuló, jogi személyként működő köztestület. Köztestületként a tudomány művelésével, támogatásával és képviseletével kapcsolatos közfeladatokat lát el.

(2) E köztestületet a 9. § szerinti akadémikusok, valamint a tudomány olyan más képviselői alkotják, akik tudományos fokozattal rendelkeznek, és tudományos tevékenységükkel a magyar tudomány feladatainak megoldásában részt vesznek.

A köztestület nem akadémikus tagjai jogait — a jelen törvényben és az Akadémia Alapszabályában meghatározott módon — képviselet útján gyakorolják.

2. §(1) Az Akadémia mint köztestület működését, a hazai tudományos kutatást, valamint az akadémiai kutatóhelyek szakmai tevékenységét közvetlenül érintő jogszabály előkészítésekor az Akadémia véleményét ki kell kérni.

(2) Az Akadémia az Országgyűlés vagy a Kormány kérésére a tudomány, a társadalom és a gazdaság kérdéseiben véleményt nyilváníthat.

Az Akadémia feladatairól

3. §(1) Az Akadémia joga és kötelezettsége, hogy

a) támogassa a tudományok művelését és a tudományos kutatások végzését; támogassa a tudományos könyv- és folyóiratkiadást;

b) őrkdjék a tudományos közélet tisztaságán, a tudományos kutatás és véleménynyilvánítás szabadságán;

c) rendszeresen értékeli a tudományos kutatás eredményeit, szorgalmazza és segíti azok közzétételét, terjesztését és felhasználását;

d) feladatainak megfelelő körben képviselje a magyar tudományt a hazai közéletben és a nemzetközi tudományos fórumokon.

* A törvényt az Országgyűlés az 1994. március 28-i ülésnapján fogadta el.

feltételeit, mértékét és folyósításának időtartamát a Kormány rendeletben állapítja meg.

28. § A Doktori Tanács alapszabályában megállapíthatja a jelen törvény hatálybalépése előtt odaítélt „tudomány doktora” fokozat, és a honosított külföldi tudományos fokozat e törvény szerinti MTA Doktora címmel való egyenértékűségét.

29. § (1) A Tudományos Minősítő Bizottságnak a 1041/1992. (VIII. 3.) Korm. határozattal módosított 1036/1991. (VII. 31.) Korm. határozattal adott megbízása megszüntetéséről az Akadémia Doktori Tanácsának megalakulása napjával kell rendelkezni.

(2) Az Akadémia Doktori Tanácsa megalakulásakor átveszi a folyamatban lévő tudományos minősítésű ügyeket a Tudományos Minősítő Bizottságtól és azoknak érdemi határozattal való befejezéséről gondoskodik.

(3) A Akadémia Doktori Tanácsához sem a tudomány doktora, sem a kandidátusi fokozat elnyerése érdekében újonnan pályázat nem nyújtható be. Ezeket a pályázatokat a Doktori Tanács illetékesség hiánya miatt elutasítja, kivéve a (4) bekezdésben foglalt esetet.

(4) Aki a tudományos továbbképzésről szóló 72/1982. (XII. 10.) MT rendelet alapján belföldi ösztöndíjasként vagy belföldi levelező ösztöndíjasként készült fel kandidátusi fokozat megszerzésére, értekezését 1997. szeptember 1-jéig nyújthatja be elbírálásra a Doktori Tanácshoz. Ez irányadó azokra a külföldi állampolgárokra is, akik ösztöndíjasként, vagy levelező tanulmányokat folytatóként állami ösztöndíj, vagy saját költségük terhére folytatnak tanulmányokat.

(5) Külföldön szerzett tudományos fokozat honosításáról a Doktori Tanács abban az esetben dönt, ha az a „Magyar Tudományos Akadémia Doktora” címként honosítható. A Doktori Tanács megalakulásának napjától ennek megfelelően kell eljárni a folyamatban lévő ügyekben is.

30. § (1) A hazai akadémikusok tudományos teljesítményét az Akadémia havi tiszteletdíj folyósításával is elismeri. A tiszteletdíj a hazai akadémikust élete végéig megilleti, elhalálása esetén annak meghatározott mértékét hozzátartozói ellátásként (özvegyi és árvaellátásként) kell folyósítani.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott tiszteletdíj és hozzátartozói ellátások mértékét — figyelembe véve az akadémikusok munkajogi, illetve társadalombiztosítási jogi helyzetét — a Kormány állapítja meg, fedezetét pedig az Akadémia költségvetési fejezetében, külön alcímen kell megállapítani.

31. § (1) A törvény hatálybalépését követő négy hónapon belül az Akadémia rendkívüli közgyűlést tart. A rendkívüli közgyűlés előkészítésére az Akadémia elnöke bizottságot hoz létre. A bizottság tagjainak felét hazai akadémikusok, felét az 1. §(2) bekezdésében meghatározott, tudományos fokozattal rendelkező nem akadémikus tagok alkotják. A bizottság összetételében a három tudományterület arányos képviselését biztosítani kell.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott közgyűlés elfogdja az Akadémia új Alapszabályát, majd az ezt követő két hónapon belül rendes közgyűlést tart.

32. § Az irodalom, illetőleg a művészetek más területeit köztestületként szolgáló akadémiaokról külön törvény rendelkezik.

33. § (1) Ez a törvény — a 6. § kivételével — 1994. június 30-án lép hatályba. Ezzel egyidejűleg hatályát veszti a Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1979. évi 6. törvényerejű rendelet és az azt módosító 1986. évi 5. törvényerejű rendelet, valamint e törvény hatálybalépése után, a 29. § (1) és (2) bekezdésében megjelölt időponttal a tudományos minősítésről és a tudományos fokozatokról szóló 1983. évi 23. törvényerejű rendelet, az annak végrehajtására kiadott 5/1989. (I. 13.) MT rendelettel és a 79/1990. (IV. 25.) MT rendelettel módosított 38/1983. (XI. 3.)

MT rendelet, valamint a tudományos továbbképzésről szóló 72/1982. (XII. 10.) MT rendelet.

(2) A 6. § rendelkezéseit első ízben a Magyar Köztársaság 1995. évi költségvetéséről szóló törvényben kell alkalmazni.

Göncz Árpád s. k.,
a Köztársaság elnöke

Szabad György s. k.,
az Országgyűlés elnöke

Melléklet az 1994. évi XL. törvény 5. §(1) bekezdéséhez

Törzsvagyonhoz tartozó ingatlanok

Sor- szám	Intézmény neve	Címe	Helyrajzi száma	Térülete (m ²)
1.	MTA Székház	Bp. V., Roosevelttér 9.	24569	3 319
2.	MTA Titkárság Irodaház	Bp. V., Nádor u. 7.	24521	2 329
3.	MTA Debreceni Akadémiai Központ Székház	Debrecen, Bólyai u. 27.	21452	6 176
4.	MTA Miskolci Akadémiai Központ Székház	Miskolc, Szabadság tér 3.	2430	500
5.	MTA Pécsi Akadémiai Központ Székház	Pécs, Jurisics M. u. 44.	5230/1, 3, 4, 5 5231/1/2 5578, 5580 5581, 5582 5583, 5584	8 387
6.	MTA Szegedi Akadémiai Központ Székház	Szeged, Somogyi B. u. 7.	3816	961
7.	MTA Veszprémi Akadémiai Központ Székház	Veszprém, Vár u. 37. Haszkovó u. 36.	224 3039	1 533
8.	MTA Könyvtára (teljes könyvállománnyal együtt)	Bp. V., Akadémia u. 2. Törökbálint	24570 062/4	1 046
9.	Akadémiai Kiadó és Nyomda	Bp. XI., Prielle K. u. 19–35. Martonvásár, Bajcsy-Zs. u. 5.	3646/2 1250/1 1240 1249/2	2 055 614 12 516 4 401
		Martonvásár, Ady u. 24. Siófok, Arany J. u. 18.	1251 7350	17 159 1 127
10.	Ökológiai és Botanikai Kutatóintézet (Vigyzó hagyaték)	Vácrátót, Alkotmány u. 2–4.	331	288 000
11.	MTA Központ Ellátási Szolgálat Vendégház	Bp., I., Országház u. 28–32. Bp. I., Országház u. 21.	6641 6612	12 225 352
12.	MTA Erdőtarcsai Alkotóház	Erdőtarcsa, Petőfi u. 1.	76	29 873

Sor- szám	Intézmény neve	Címe	Helyrajzi száma	Területe (m ²)
13.	MTA üdülő	Balatonalmádi, Bajcsy-Zs. u. 3.	1688, 1689 1623, 1624	10 121
14.	MTA üdülő	Balatonvilágos, Rákóczi u. 31.	1190	4 974
15.	MTA üdülő	Mátraháza	7155	36 673
16.	MTA üdülő	Mátrafüred, Akadémia u. 2.	6227, 6230 6235, 6245, 6247	19 813
17.	MTA üdülő	Siófok, Kodály u. 3.	3737, 3462	11 149
18.	MTA üdülő	Visegrád, Fő u. 45.	30	5 528
19.	MTA óvoda	Bp. II., Bimbó út 33.	12881	3 898
20.	Földrajztudományi Kutatóintézet	Csákvár, Haraszt u.	3563	5 050
21.	Információs Infrastruktúra Központja	Bp. XI., Lágymányosi u. 11.	4228	976
22.	MTA Központi Ellátási Szolgálat	Bp. XI., Váli u. 5/b.	4275/15	2 940
23.	Töbötöm utcai tartalék terület	Bp. XI., Töbötöm u. 11.	2668/237	6 198
24.	Műszerügyi és Méréstechnikai Szolgálat	Bp. XI., Etele út 59–61.	3467/23	5 962
		Bp. XI., Bártfai u. 65.	3302/52	555
		Ráckeve, Somlyói u. 7.	5153	2 152
		Balatonfüred, Kosztolányi u. 1.	251/9	62
25.	Világgazdasági Kutatóintézet	Bp. XII., Kálló esperes u. 15.	8048/1	2 524

Megjegyzés:

9. Tehermentesítve.
20. Tudományos tevékenység céljaira történő ajándékozási szerződés alapján.
- 21–24. Országos tudományos információs feladatokat, illetve műszeres alapszolgáltatást ellátó intézmény épülete, amely sok kutatással foglalkozó szervezethez kapcsolódik, és így az Akadémia szerves része.
25. Részben tudományos tevékenység céljaira szolgáló hagyaték.

(Magyar Közlöny 1994. 44. szám. 1518–1523. p.)

500 Ft

1000

1000

1000

1000

1000

1000

